ROMANUL SECOLULUI XX

VIKTOR ASTAFIEV

visul crestelor albe

UNIVERS

Visul crestelor albe

roman-mozaic

Editura
UNIVERS
București • 1981

ВИКТОР АСТАФЬЕВ
ЦАРЬ-РЫБА
Повествование в рассказах
Москва, Изд. «Молодая гвардия»
1977

Toate drepturile asupra versiunii de față
sînt rezervate Editurii UNIVERS

I S-A ADUS LUI VIKTOR ASTAFIEV ACUZAȚIA că autobiografismul i-ar slăbi opera, că ar fi o calitate secundară. Întru apărarea scriitorului s-a ridicat A. Lanșcikov, care susține că nu trăsăturile autobiografice sînt cele ce-i leagă într-un tot opera, ci crezul său etic și faptul că, prin pana lui Astafiev, se exprimă autobiografic o întreagă generație.

Într-adevăr, întreaga „generație a războiului", ca s-o numim astfel, se poate simți solidară cu Viktor Astafiev : generația celor născuți înainte și în timpul războiului, care n-au cunoscut zbuciumul primilor treizeci de ani de după revoluție, dar l-au moștenit, amplificîndu-l cu propriul lor zbucium belic și postbelic.

Astafiev este considerat unul dintre scriitorii tradiționaliști, așa-numiți „rurali", ai literaturii sovietice contemporane, scriitori ce formează astăzi o adevărată școală din care fac parte și Valentin Rasputin, Vasili Belov, Feodor Abramov și alții. Prin viața sa însă, prin rămînerea lui nicidecum ostentativă, ci — dimpotrivă — modestă și reală, în mediul siberian în care a văzut lumina zilei, Viktor Astafiev este poate cel mai informat și cel mai bun cunoscător al vieții din asprele și depărtatele regiuni care creează decorul permanent al operelor sale.

Născut în anul 1924, în regiunea Krasnoiarskului, crescut la Casa copilului, plecat pe front în fragedă tinerețe și reîntors pentru totdeauna pe plaiurile natale, singurele în stare să-i refacă — anteic — puterile, Viktor Astafiev începe să publice la cîțiva ani după sfîrșitul

războiului, cucerindu-şi un loc pe care fiecare nouă operă a sa îl consolidează în paginile istoriei literaturii ruse.

Tradiţia slavă fusese multă vreme părăsită de către autorii de după revoluţie, aşa că revenirea ei în literatură a adus, fără îndoială, un suflu de viaţă, de culoare şi — în mod paradoxal — de adevărat realism al provinciei contemporane ruse.

După o serie de nuvele şi de romane care atrag asupra sa atenţia cititorilor şi pe cea a criticii, („Trecătoarea", „Furtişagul", „Ultimul salut", „Un păstor şi-o păstoriţă", „Se topesc zăpezile") Astafiev scrie între anii 1972—1975, romanul „Visul crestelor albe" (în original „Peştele-împărat") care ne oferă întreaga gamă a extraordinarelor posibilităţi literare ale autorului.

Astafiev realizează ampla construcţie a acestuia dintr-o suită de capitole, fiecare în sine fiind o povestire, de obicei a vieţii sau a unui episod hotărîtor din viaţa unuia dintre eroii volumului, acţiunile şi sensurile acestor vieţi întrepătrunzîndu-se şi împletindu-se pe asprele drumuri ale Cercului Polar.

Deşi romanul are puternice note autobiografice, Astafiev rămîne oarecum în umbră, ca martor aproape tăcut al celor ce se-ntîmplă în jurul său, privind, ascultînd şi judecînd — cu tristeţe sau nedumerire, de obicei — oamenii şi întîmplările cu care are de a face.

Pe decorul întotdeauna viu, întotdeauna în mişcare, veşnic zbuciumat de trecerea anotimpurilor, a zilelor şi a nopţilor polare, în mijlocul unei naturi sălbatice, aspre şi duşmănoase, se perindă o lume ciudată, necunoscută nouă, lumea celor care — fie de voie, fie de nevoie — trebuie să înfrunte pe de o parte vitregia naturii, pe de altă parte propria sălbăticie a speciei dezumanizate.

Oamenii lui Astafiev se împart în două lumi total diferite. Prima îi cuprinde pe cei care reuşesc să lupte cu adversităţile prin contopirea lor cu natura, prin muncă, prin perseverenţă, dar mai ales printr-o puritate fie înnăscută, fie cîştigată odată cu integrarea lor într-o puternică solidaritate umană; în sufletul acestora se trezesc şi-nfloresc sentimente nebănuite, neaşteptate, ca o lumină. Cealaltă lume este formată din cei care consideră atît natura, cît şi pe semenii lor ca o pradă care trebuie sfîşiată şi jumulită pînă la ultima fărîmă.

Nimic atenuat, nimic edulcorat, nimic înfrumusețat în descrierea acestor oameni. Nici descrierile de natură nu au, la Astafiev, tonuri palide sau pastelate. În nordul îndepărtat, viața este aidoma naturii, și invers, așa că nimic nu poate fi blînd în acea zonă aprigă.

Dealtfel, eroii dragi lui Astafiev, cei blajini, omenoși și de treabă, nu reprezintă categoria cîștigătoare — cel puțin pe plan social. Kolea, fratele autorului, duce-n spate, încă de mic, tot greul familiei, lipsit pînă și de singurul său prieten din copilărie — cîinele Boie, secerat de rafala de mitralieră a unui paznic de deținuți. Plecat la vînătoarea de vulpi polare, este doborît de vrăjmășia iernii, a relațiilor dintre cei doi tovarăși de echipă și de mirifica apariție a șamancei din tundră, care-l amăgește pînă în apele înghețate ale rîului. Acest suflet admirabil, care în familie „era singurul ce știa să fie devotat oricui, iar față de neamuri, devotamentul lui devenea aproape bolnăvicios", moare cîțiva ani mai tîrziu, în mijlocul unei așezări de oameni hrăpăreți și apucători, în care nici el și nici prietenul său Akim nu aveau ce căuta.

Akim, omul cu mîinile mereu întinse către semenii săi, cu sufletul veșnic deschis spre o nouă prietenie, spre o nouă familie de care să se atașeze, spre orice ființă — fie ea om sau cîine — care ar avea nevoie de el, este cea mai luminoasă figură a narațiunii. El este cel de care își bat joc ariviștii, acaparatorii, așa-zișii „oameni liberi", ca Goga Gherțev: „— Și eu sînt liber! — Tu? Ha-ha-ha! Mă faci să rîd! Ai fost și vei fi peste tot un fiu adoptiv, e clar?"

Akim este cel ce poartă parcă în sufletul său întreaga încărcătură seculară a spiritului slav, „sufletul omului bătut de toate vînturile vieții", cum spune Serghei Zalighin despre cei mai reușiți eroi ai lui Astafiev. Dar Akim nu este doar slav, e și nordic — o pătrime din sîngele său este dolgană — și către acești oameni ai nordului se îndreaptă, mai presus de orice, afecțiunea lui Astafiev, către acel soi de oameni ce poartă în priviri „dorul după pămîntul binecuvîntat din care fusese alungat de cuceritori în depărtatele ținuturi de miazănoapte sau, poate, gîndul la oamenii ce trăiseră înaintea lui și care vor trăi după el. Nimeni n-a reușit vreodată să explice această veșnică tristețe a nordicilor, tristețe pe care nici ei înșiși n-ar putea-o desluși: tristețea aceasta sălășluiește în adîncul lor,

îi apasă; îi face blînzi, dar cu toată simplitatea și bunătatea lor, nu-și deschid cu totul inima, nimănui și niciodată ; iar viața lor — mai ales cea din taiga, la vînătoare sau la pescuit — o păstrează învăluită dacă nu în mister, atunci cel puțin în datini și ritualuri de neînțeles celui venit din alte părți."

Akim se trage din Boganida, satul în care „pînă și bărbații cei mai cruzi, mai înverșunați și mai ursuzi, în altă parte sau în alte vremuri, ajunși în mijlocul celor din Boganida, erau pătrunși de o bunătate și de o milă ce-i înălțau în propriii lor ochi" și în care „relațiile de omenie ce-i uneau pe locuitori cuprindeau și animalele". În Boganida se muncește, se respectă tradițiile, se iubesc copiii și animalele. Se bea, se bea zdravăn, se vorbesc măscări și se face dragoste cam la nimereală, dar totul se petrece firesc, fără dușmănie, fără răutate, fără murdărie. Mama lui Akim face copii din flori, unul după altul, dar nimeni n-o ține de rău : „— Ai cui sînt ? întrebau oamenii veniți de prin alte părți — Ai pescarilor ! rîdea femeia. — Ai noștri ! adevereau pescarii !"

Munca, rîul și vestita ciorbă de pește îi leagă pe toți laolaltă și nimic n-ar fi distrus viața asta simplă și neînchipuit de curată pentru zile ca ale noastre, dacă Boganida n-ar fi fost sortită să piară prin sistarea lucrărilor șoselei de dincolo de Cercul Polar. Locuitorii s-au împrăștiat, copiii au fost duși la Casa copilului și Akim și-a pierdut mama, devenind acel veșnic „fiu adoptiv", rătăcitor prin taiga, căutîndu-și visul, „dorința de-a trăi ceva inexplicabil", care „chiar dacă n-avea să se-mplinească acolo, între crestele albe, ceva urma să se lămurească totuși cumva, iar el o să devină mai liniștit, n-o să mai rătăcească pe pămînt, o să găsească un refugiu pentru sufletul lui și — poate — pentru viața lui..."

Asemenea lui Akim, asemenea celor din Boganida, sînt și echipele de vînători din taiga, aviatorii liniilor polare și ai helicopterelor, vechii lucrători la balize, toți cei care „înțeleg întotdeauna chiar și strigătele de ajutor nerostite", toți adevărații nordici cu sufletele încă încărcate de visuri, de imaginea unei flori, de solidaritate umană, de credința că orice pe lumea asta își află plata, mai devreme sau mai tîrziu.

Viktor Astafiev a spus cîndva că oamenii fără lege nu-i reușesc, că-i ies fără viață, caricatural. Cu tot respectul și cu toată afecțiunea pe care le purtăm autorului, ne permitem să

fim de cu totul altă părere. Arta sa portretistică parcă se întrece pe sine atunci cînd îi descrie pe toți cei a căror ticăloșie mînjește nordul, călcîndu-i în picioare pe locuitorii de baștină ai acestor locuri, obiceiurile, tradițiile și întreaga lor spiritualitate. Cu un humor negru, amintind rîsul scrîșnit al unui Panteleimon Romanov, autorul observă distrugerea sufletească și decăderea morală datorate „binefacerilor civilizației" : „Copiii kerjacilor ieșeau din găoace sub ochii noștri : năzuiau cu îndărătnicie să pătrundă în «societatea înaltă», lepădînd din mers, odată cu pielea, și lanțurile vechi, ruginite ale strămoșilor. „Tații" mai respectau încă regulile de purtare, dar și caracterele lor se înmuiaseră, vechea credință începuse să se clatine, mulți dintre ei beau, înjurau în public și fumau. Tînăra generație nu putea să nu părăsească vechile legi și să nu intre în hora generală. Destul au dat înapoi, destul au opus rezistență : cîte plăceri au ratat !"

Cu totul opuși celor din Boganida, locuitorii din Ciuș — localitatea în care se stabiliseră Kolea și Akim — sînt răi, aprigi și hrăpăreți. Oameni ca Akim, Kolea, Kireaga-picior-de-lemn sau ca entuziasta Liudocika — repartizată după facultate pentru a „culturaliza" nordul — sînt sortiți eșecului ; singura salvare pentru ei este fuga din fața invaziei adunăturii de tîlhari și parveniți, spre locuri încă nepoluate, la propriu și la figurat.

Există însă, în capitolele vieții din Ciuș, o licărire de speranță, o dostoievskiană temă a plății și a ispășirii. Nici unul dintre eroii principali ai capitolelor primei părți nu este mîrșav de bunăvoie și nesilit de nimeni. Deasupra fiecăruia a apăsat sau apasă o soartă, ca un blestem, care l-a împins spre crimă sau spre ticăloșie, fiecare plătind apoi însutit.

Grohotalo dăduse foc cadavrelor celor uciși de banderoviști, sub amenințarea armelor acestora ; Ignatici o batjocorise pe Glașka într-o pornire de gelozie, la îndemnul celorlalți tineri din sat ; Comandorul ridicase arma asupra fratelui său, orbit de invidie pe îndemînarea lui Ignatici. Fiecare ispășise, sau ispășea, crima-blestem a vieții sale, dar poate că doar Ignatici era cel conștient de acest lucru, căci — în ciuda unei vieți exemplare cu care căuta să-și spele păcatul de tinerețe — întîlnirea cu Peștele-împărat, în valurile întunecate ale fluviului, face ca, în sufletul lui, umilința și remușcarea să ia nebănuite proporții.

Oricît de corupți de băutură și de sete de bani, ar fi aceștia, oricît ar fi de porniți să masacreze peștii, păsările, animalele și pe ei înșiși, Astafiev are față de ei un soi de indulgență, de înțelegere, de parcă — în ceea ce-i privește — n-ar vrea să ne stîrnească aversiunea, ci mila. Ei sînt cei măcinați între o natură nemiloasă și o lume și mai nemiloasă decît natura.

Refugiul în băutură și-n găinării este singurul mod de supraviețuire aflat de ei, în incapacitatea lor morală și în lipsa de resurse spirituale de a afla altul.

Aversiunea — ura, am putea spune — a autorului se îndreaptă spre ceilalți, spre cei care, cu bună știință, se rup atît de natură, cît și de semenii lor, acei în care nu se mai află nici un grăunte de lumină, cărora ideea de plată și răsplată nici nu le trece măcar prin minte, la care omenia și — mai mult — sufletul slav s-au pierdut de mult. Aceștia au ocupat orașele, după care au început să stîlcească în picioare tot ce-a mai rămas frumos, curat, neîntinat în natură, pentru simpla plăcere de a distruge.

Dacă pentru cei din Ciuș braconajul este și el o formă de supraviețuire — barbară, mîrșavă, dar, hai să zicem, cu circumstanțe atenuante — pentru „amatorii de senzații tari", care „sosesc cu trei-patru mașini «GAZ», înarmați pînă-n dinți, în timp ce, la marginea pădurii, zăpada a și fost curățată, focul aprins și ceaiul cu esențe de plante medicinale rare pus la fiert", autorul nu are nici o indulgență. În nepăsarea lor criminală, distrug tot ceea ce n-ar fi în stare să creeze sau să dreagă vreodată. Există parcă o paralelă între sălbatica vînătoare de reni din pădurile de agrement și criminala transmutare a locuitorilor din Turuhansk și Erbogaciov pe valurile pline de vîrtejuri și nenavigabile ale Tunguskăi. Renul țintuit de gloanțe în poiana înzăpezită și omul răstignit pe stîncă cu „brațele larg deschise, de parcă, văzînd de sus gurile ucigătoare ale fluviului, i-ar fi oprit pe oameni să meargă mai departe" sînt victimele aceleiași nebunii distrugătoare care-l înspăimîntă pe autor. Cu cîtă tristețe constată acesta că omul „și-a pierdut sentimentul de noblețe, spiritul de prietenie și de dreptate față de natură. Totul în el s-a acoperit cu un strat de grăsime datorat încrederii în superioritatea inteligenței sale asupra naturii !".

Inconștiența cu care Goga Gherțev, individ dăruit cu nenumărate calități, o atrage pe Liudocika în camera lui și pe Elea

în tundră, după ce își părăsește nevasta și copiii, se datorează tocmai faptului că-i lipsește singura calitate esențială — sufletul. Antiteza Goga / Akim — egoismul dus la culme, cu dăruirea totală ! — înfruntarea permanentă de-a lungul anilor, moartea lui Goga și salvarea aproape incredibilă a Elei, datorită infinitelor resurse morale ale lui Akim, apar aproape parabolice în dimensiunile de „saga" ale peregrinărilor lor.

Moartea accidentală a lui Goga printr-un singur pas greșit în taigaua care nu iartă și supraviețuirea lui Akim, supraviețuire ce implică și salvarea pe toate planurile — fizic, moral și spiritual — a Elei nu vor oare să sugereze aceeași idee dostoievskiană de „plată" pentru faptele noastre și de... atenție la pașii greșiți ce pot fi fatali în taigaua vieții citadine ? Cu atît mai mult, cu cît taigaua aceasta citadină, de care caută Viktor Astafiev să se țină cît mai departe în propria sa viață, i se pare infinit mai dușmănoasă decît cea polară :

„Prinși de agitația vieții, oamenii și-au pierdut obișnuința de a se gîndi la moarte, de a se pregăti din timp pentru migrația veșnică. Nu există așa ceva — au aflat oamenii peste măsură de deștepți ; fiecare știe încă de pe băncile școlii : moartea înseamnă întuneric, pulbere, descompunere (...).

Acesta (Petrunea ; n.n.) se prăpădise în taigaua verde, cea adevărată ; dar, de cele mai multe ori, oamenii se pierd în taigaua omenească, grăbită, prinsă de treburile sale, hărțuită de grijile de fiecare zi. Aleargă, aleargă nu se știe unde, își pierd din cînd în cînd cîte un tovarăș și, ca păsările întîrziate, gonite de frig, nici nu se uită înapoi."

Toate aceste frămîntări spirituale și existențiale, aceste permanente semne de întrebare ale omului așa-zis modern, așa-zis civilizat, devin cu atît mai răscolitoare, cu cît autorul le-a turnat într-o formă tulburătoare.

Desigur că un specialist în ecologie ar putea considera romanul un strigăt de alarmă în privința distrugerii echilibrului în natură ; un sociolog l-ar putea foarte bine socoti un manifest împotriva profitorilor, al elementelor antisociale, al alcoolismului, etc. Toate acestea există, într-adevăr, dar nu ar avea puterea de convingere pe care o au, dacă nu ne-ar fi oferite într-o atît de desăvîrșită formă literară.

Impresia pe care ne-o lasă opera odată citită şi — neapărat ! — recitită, este cea a unui poem în proză de mari proporţii, care poate folosi, fără a-i modifica absolut nimic, drept senzaţional scenariu cinematografic. Imaginile vizuale şi auditive sînt atît de puternice, încît, pe ecranul minţii noastre, secvenţele se succed într-o continuă revărsare de tulburătoare revelaţii, în timp ce urechile sufletului percep, ca pe o muzică, sonorităţile — calme sau violente — ale naraţiunii, tăcerile veghilor încărcate de sensuri şi gîndurile zbuciumate ale eroilor cărţii.

Fundalul este cel despre care am vorbit : violenţa, zbuciumata natură a extremului nord. Iernile sînt aprige, nopţile lungi, aurora boreală fantastică, verile scurte şi încărcate de o neasemuită frumuseţe, tocmai datorită nesfîrşitei aşteptări ce le precede.

„Zăpada era răvăşită şi ridicată deasupra tundrei, pămîntul şi cerul se uniseră rotindu-se împreună, zburînd spre acele spaţii unde nu există nici un punct de sprijin, iar căsuţa vînătorilor, turtită de zăpezi, scuipînd fum prin horn, zbura şi ea, rotindu-se în mijlocul vuietului, al şuieratului şi al hohotelor duhului pădurii. În geamul îngheţat se oglindea, abia zărită, lumina focului din sobă, care se zbuciuma ca o gîză, căutînd măcar o crăpătură în stratul gros de gheaţă ; şi acest strop de lumină, această steluţă care străpungea bezna era semnul vieţii statornice a întregii lumi." Parcă ar fi o imagine desprinsă dintr-un film de Tarkowski în care fărîma aceea de viaţă din străfundul gheţurilor polare ia proporţii de salvare cosmică. Aceasta este salvarea în opera lui Viktor Astafiev. Aceasta este scăparea din „lumea cealaltă, în plină fierbere, lume inventată şi construită de om şi care l-a zăvorît în celulele oraşului... Măcar pentru o singură noapte am reuşit să mă despart de această lume şi sufletul meu s-a liniştit, şi-a revenit, a căpătat certitudinea existenţei fără de sfîrşit a universului şi a trăiniciei vieţii."

Pe acest teren al „trăiniciei vieţii" se mişcă eroii noştri. Intrarea acestora în scenă se face treptat, anunţată la început prin apariţii scurte, episodice, de figuraţie, pentru ca apoi — unul cîte unul — să umple scena cu personalitatea lor distinctă.

La început, pare că autorul însuşi va fi personajul principal, dar această părere este infirmată, aşa cum am spus, de faptul

că el rămîne mai curînd martor al celor ce se întîmplă în jur, prezența sa făcîndu-se simțită prin considerațiile făcute pe marginea celor văzute și auzite.

Kolea, fratele autorului, este primul care irumpe brusc, prezentat de bunica lor, care „grăiește precum în Biblie : — Acesta este fratele tău". Mai apoi, Kolea va deveni eroul întîmplărilor din tundră, unde setea de necunoscut — acea sete ce-i mînă pe oameni spre întîmplări și locuri nemaiîntîlnite — îi distruge sănătatea, dar îl și duce într-o zonă feerică în care spectacolul aurorei boreale și apariția șamancăi ne transportă și pe noi într-o lume de zbucium, dar și de mit și poezie : „Rătăcește șamanca prin tundră de mult timp, poartă haină albă croită din blănițe scumpe, pe cap are căciuliță albă din blană de iepure, iar în mîini — mănuși albe, pufoase. După ea se ține, ca o umbră, un ren alb cu coarne de argint, care mișcă mereu capul, zornăindu-și clopoțeii:"

Împotriva vitregiei naturii și a îndîrjirii pe care o sădește în inimile oamenilor, aceștia reînvie obiceiuri de incantație și descîntec, adevărate pagini de tradiție străveche.

Kolea este cel care, la rîndul său, îl aduce în scenă pe Akim, care va deveni personajul principal al părții a doua a romanului și mai ales, al celui mai lung și mai fascinant capitol — cel care a dat și titlul versiunii românești.

Pînă la partea a doua însă, Akim va fi doar cel care îl va plimba pe autor printre oamenii nordului, prin nemiloasa lume a braconierilor. Rînd pe rînd, personaje abia amintite într-o „secvență", devin figuri de „gros-plan" în următoarele. Comandorul și Grohotalo, în trecere aproape neobservată prin figurația capitolului „Damka", au dreptul la adevărate „scenarii" ale vieții lor, în capitolele următoare.

Așa cum am amintit, în partea a doua, Akim devine eroul principal al narațiunii. Minunată este aici tehnica de „playback" — ca s-o numim tot cu un termen curent al vieții noastre — a autorului. Dacă în prima parte, această măiestrie este folosită mai mult pentru evocarea familiei autorului sau a conturării biografiei personajelor, în partea a doua, capătă proporții de-a dreptul proustiene. Firava floare polară ne aruncă înapoi, în copilăria acelui Akim cunoscut de noi pînă atunci în perioada prieteniei sale cu Kolea. Lumea Boganidei, cu tradiții, obiceiuri și datini transmise de-a lungul generațiilor de pescari

se mişcă în ritmicitatea unui ritual cunoscut doar de oamenii apelor. Mişcarea este aproape permanentă, rare sînt secvenţele statice şi atunci ele sînt tablouri de o mare frumuseţe : „Pe deal, Kireaga rămînea nemişcat şi trist, privind în zare, amintindu-şi de război, de prietenii de pe front. Aburul înăbuşitor ce se ridica din pămîntul îngheţat, devenind tot mai des şi mai întunecat pe măsură ce înainta în tundră, acoperea întinderi, vegetaţia scundă şi pestriţă, contopindu-se cu ceaţa ce-nvăluia lacurile şi rîurile. Aburul învăluia, ca o perdea deasă, şi făptura strîmbă şi nemişcată, adunată toată spre umărul drept, a fostului lunetist cu o medalie agăţată de vestă..."

Emoţionanta luptă a lui Akim cu ursul care-i ucisese prietenul ni-l dezvăluie pe Akim-cel-rătăcitor, Akim-fiul-adoptiv, cu nesfîrşita lui sete de prietenie, de comunicare. Senzaţională este întreruperea acţiunii în clipa cînd Akim se furişează, cu arma în mînă, spre renul pe care vrea să-l vîneze în clipa aceea, intervine — în antiteză — masacrul renilor din pădurile moscovite. Intercalată în mijlocul echilibrului existenţial al taigalei, imaginea uciderii animalelor pentru satisfacerea unor plăceri demente, capătă forţa unui adevărat act de acuzare. Revenirea la vînătoarea lui Akim pare să ne trezească dintr-un oribil coşmar şi oricît de înspăimîntătoare ar fi moartea prietenului său, aceasta intră într-un ciclu natural, în firea lucrurilor parcă, iar praznicul nu face decît să încheie aşa cum se cuvine un ciclu normal al vieţii în taiga. Aici apare, uşor distonant printre ceilalţi membri ai expediţiei, Goga Gherţev. Înfruntarea dintre acesta şi Akim se desfăşoară abia de-a lungul acelui „Vis al crestelor albe", într-o succesiune de amintiri şi de reveniri ale imaginilor din trecut, derulîndu-se pe fondul morţii lui Gherţev şi al salvării Elei. Amintiri declanşate şi ele de detalii mărunte : momeala găsită asupra mortului, toporişca, însemnările din caiete...

Peripeţiile prin care trec Elea şi Akim pentru a se salva, suprapuse peste întîmplările din trecut, creează o ritmicitate atît de susţinută, încît „suspense"-ul nu-l părăseşte pe cititor nici o clipă, ţinîndu-l cu sufletul la gură pînă la inevitabilul final al visului trăit de Akim.

Renunţarea „lumii civilizate" la tot ce este frumos în natură, preţuind mai 'nainte de orice avantajele tehnicii, se oglindeşte în imagini de o tristă ironie :

„Pe Biriusa se află o stîncă deosebită. La vreo zece verste de gurile Biriusei, ea stă în apă, masivă, semănînd cu o carte întredeschisă, atinsă de rugină și măcinată de timp. Pe o parte a stîncii, pe acea parte a cărei pagină e deschisă spre mal, un artist din vechime, sau, poate, natura, a sculptat o față de om cu nas mare, cu doi ochi, cu o gură strîmbă și încleștată : cînd treci pe aproape, fața pare plîngăreață, cînd te depărtezi, îți zîmbește, îți face cu ochiul, ca și cum ți-ar spune : trăim, fraților, creăm !...

— Iat-o !

Am tresărit și m-am dezmeticit. Călătorii din avion se lipiseră de ferestruici și priveau fără să-și ia ochii de la hidrocentrala ce se depărta."

Autorul nu refuză civilizația, nu refuză progresul, nu refuză tehnica, ci pledează doar pentru așezarea acestora pe temelia valorilor perene, a spiritualității moștenite din veac. Antiteza taiga polară / taiga urbană, Boganida / Ciuș sau Gherțev / Akim reflectă starea de spirit a unui om cuprins de spaimă în fața unor pierderi de nerecuperat : „Cine ar putea spune ceva împotriva utilității pentru fiecare dintre noi a milioanelor și milioanelor de kilowați ? Nimeni, desigur ! Dar cînd vom învăța oare — în sfîrșit — nu numai să luăm, să luăm — milioane, tone, metri cubi, kilowați — dar să și dăm ?"

Viktor Astafiev cere dreptul la viață. Cere acest drept pentru el, pentru cei dragi, pentru toți semenii săi, pentru toate viețuitoarele :

„Akim uitase că făcusem războiul, că în iadul tranșeelor văzusem multe și că știu, știu prea bine, ce poate face sîngele dintr-un om ! De aceea mă îngrozesc cînd văd că oamenii se dezlănțuie trăgînd cu arma — chiar dacă țintesc în fiare sau în păsări — și, așa, în joacă, în trecere, varsă sînge. Ei nu știu că, începînd să se teamă de sînge, încetînd să respecte acest sînge fierbinte și viu, pășesc fără să-și dea seama peste acel hotar fatal, dincolo de care se termină omul ; și, din vremurile îndepărtate, umbrite de întunericul peșterilor, apare și privește, fără să clipească, mutra omului primitiv, cu fruntea îngustă și cu colții ieșiți din gură."

Viktor Astafiev mai cere dreptul la vis, la împlinirea viselor, a miraculosului, a fantasticului :

„Noi toți, rușii, păstrăm în sufletul nostru, pînă la bătrînețe, ceva de copil ; așteptăm mereu daruri, basme, ceva neobișnuit, în stare să ne-ncălzească — să ne ardă chiar — sufletul acoperit cu o zgură de asprime, dar care în miezul său rămîne fără apărare."

Parafrazîndu-l, putem spune că și noi, toți oamenii lumii, așteptăm asemenea daruri și basme, atît de rare în zilele noastre. Tocmai de aceea îi putem fi recunoscători lui Viktor Astafiev, care a oferit literaturii contemporane, în această epocă a rapoartelor tehnice și a literaturii de informație, fantasticul său „Vis al crestelor albe".

DANA PETRIȘOR

Priveam îngîndurat, absent,
Cu reci priviri, cu graiul mut,
Al existenței dans dement
Pe locul unde m-am născut.

Nikolai Rubțov

Dacă ne vom purta cum se cuvine, atît noi, cît și plantele și animalele, vom exista miliarde de ani, căci soarele poartă-n el mari rezerve de combustibil, iar consumul acestuia este cît se poate de bine reglat.

Haldor Shepley

PARTEA ÎNTÎI

Boic

Mi se-ntîmplă din ce în ce mai rar să mă întorc de bunăvoie în ţinutul meu de baştină. Prea sînt descori chemat la înmormîntări şi parastase — pentru multe neamuri, mulţi prieteni şi cunoscuţi. Aşa e bine : multă dragoste să primeşti în viaţă, multă să dăruieşti ; da, aşa e bine, pînă vine vremea cînd cei dragi încep să se prăbuşească aşa cum brazii străvechi din pădurile bătrîne îşi dau ultima suflare cu trosnete adînci şi oftaturi prelungi.

S-a-ntîmplat totuşi să mă duc în ţinutul Eniseiului şi fără să mai fiu chemat de vreo telegramă laconică şi tristă şi să ascult şi altceva decît bocete. Am petrecut ceasuri şi nopţi pline de farmec lîngă foc, pe malul fluviului ce tremura în luminile bacurilor, săgetat pînă în adîncuri de picăturile de aur ale stelelor ; am ascultat nu numai clipocitul valurilor, vuietul vîntului şi murmurul taigalei, ci şi povestirile molcome de o fermecătoare sinceritate ale oamenilor aşezaţi în jurul focului, în mijlocul naturii — povestiri, mărturisiri, amintiri — pînă la căderea nopţii sau chiar pînă ce zorile se iveau cu lumina lor blîndă, pornită dinspre depărtatele coline, în timp ce — parcă din neant născută — ceaţa se strecura spre noi, iar cuvintele deveneau mereu mai grele, cleioase, limba amorţea, focul pîlpîia şi întreaga fire era dăruită cu liniştea aceea mult aşteptată cînd se-aude doar suflul ei curat ca al unui prunc. În asemenea clipe ţi se

pare c-ai rămas singur față-n față cu natura și, cu o tainică și temătoare bucurie, simți că se poate și că trebuie în sfîrșit să ai încredere în tot ce te-nconjoară ; și fără să-ți dai măcar seama, te apleci ca o frunză sau ca un fir de iarbă sub picătura de rouă, adormi pe nesimțite, adînc, și — dormind astfel pînă la prima rază, pînă la trilurile cu care zburătoarele își dreg glasul la malul apelor văratece care mai păstrează căldura aburindă din ajun — vei zîmbi în întîmpinarea unui simțămînt uitat de mult : iată, așa de liber te-ai mai simțit doar pe vremea cînd memoria încă nu-ți era încărcată cu nici un fel de amintiri, cînd nici măcar de tine nu-ți aminteai, cînd percepeai lumea din jur prin porii tăi, cu ochi ce-abia se obișnuiau cu ea și te agățai precum o frunză de arborele vieții și tot asemenea acestei frunze te simți și-acum, într-o atît de rară clipă de pace sufletească...

Așa e omul făcut : cît trăiește, inima și mintea îi lucrează febril, absorbind nu numai povara propriilor amintiri, ci și amintirea celor pe care i-a întîlnit la răspîntiile vieții și care au dispărut pentru totdeauna în vîrtejul ei clocotitor, ori a celor ce s-au lipit de sufletul lui într-o asemenea măsură, încît nici durerea, nici bucuria lor nu mai pot fi rupte, despărțite de propria-i durere sau bucurie.

...Pe vremea aceea, existau încă permise pe calea ferată pentru cei decorați și — după ce am primit banii ce mi se cuveneau pe timpul războiului din premii — am plecat spre Igarka pentru ca s-o aduc, de dincolo de Cercul Polar, pe bunica mea din Sisima.

Unchii mei, Vanea și Vasea, pieriseră în război, Kostka era marinar în flota de nord, iar bunica din Sisima era femeie de serviciu la responsabila magazinului portuar, o femeie de treabă, dar cu mulți copii ; bunica, obosită peste măsură de aceștia, îmi trimisese o scrisoare prin care mă ruga s-o scap din regiunea aceea de miazănoapte și de oamenii aceia buni, dar totuși străini.

Mă așteptam la multe în această călătorie, totuși cel mai însemnat lucru pentru mine l-a constituit faptul

că am coborît de pe vas chiar în momentul cînd în Igarka iarăşi ardea ceva şi mi s-a părut că nu plecasem nicăieri, că nu s-au scurs atîţia ani, că totul a rămas aşa cum era cîndva ; chiar şi un incendiu are loc fără a schimba ceva în viaţa oraşului, fără a tulbura ritmul muncii. Doar o mînă de oameni se înghesuiau şi alergau spre locul incendiului, iar maşinile roşii duduiau pompînd — după obiceiul locului — apă din şanţurile şi bazinele aflate între case şi străzi, clădirea cuprinsă de flăcări trosnea puternic, scoţînd un fum negru şi, spre marea mea surprindere, se afla chiar în vecinătatea casei în care slujea bunica mea din Sisima.

Stăpînii erau plecaţi de-acasă. Bunica din Sisima, înlăcrimată toată, era cuprinsă de panică ; vecinii începuseră să scoată, pentru orice eventualitate, lucrurile din apartamente, dar ea nu-ndrăznea s-o facă pentru că lucrurile nu erau ale ei şi ce te faci dacă s-or pierde ?...

N-am avut timpul nici să ne-mbrăţişăm, nici să ne sărutăm, nici să plîngem, aşa cum se întîmplă de obicei. Fără să mai stau pe gînduri, am început să leg laolaltă lucrurile străine. Dar, foarte curînd, uşa s-a deschis larg şi o femeie grasă s-a prăbuşit trecînd pragul, s-a tîrît în patru labe pînă la dulăpior, a înghiţit nişte valeriană direct din sticluţă, şi-a tras puţin sufletul şi, cu un gest slab al mîinii, ne-a cerut să încetăm pregătirile de evacuare : afară s-au auzit bătăile liniştitoare ale clopotului pompierilor, tot ce-a fost sortit să ardă a ars, incendiul — slavă Domnului ! — nu s-a extins la clădirile învecinate ; maşinile au plecat, lăsînd de serviciu doar una care stropea fără grabă bucăţile de lemn ce încă mai fumegau. Împrejurul incendiului se adunaseră orăşeni tăcuţi, deprinşi cu orice, şi doar o bătrînă mînjită cu funingine, cu spinarea dreaptă şi cu un fierăstrău scăpat de la foc în mînă, bocea după cine ştie cine sau după cine ştie ce.

S-a-ntors de la lucru şi stăpînul casei — un bielorus — flăcău zdravăn cu chip şi apucături de şmecher, nepotrivite cu înălţimea şi naţionalitatea lui. Împreună cu el şi cu gospodina am băut zdravăn. Eu am început

să deapăn amintiri de pe front, iar stăpînul casei, aruncînd o privire asupra medaliei şi decoraţiei mele, a spus cu tristeţe, dar fără pic de răutate, că şi el a avut grade şi decoraţii, dar uite că s-au dus.

A doua zi a fost zi nelucrătoare. Împreună cu stăpînul casei am tăiat lemne la Rîpa Ursului. Bunica din Sisima se pregătea de drum, bombănind : „Nu le-am fost deajuns ! Acu-l isploatează şi pe băiet !". Dar eu tăiam lemne cu plăcere, făceam schimb de bancuri cu gazda şi ne pregăteam să mergem la masă, cînd a apărut în susul rîpei bunica din Sisima cu ochii plini de lacrimi şi, după ce ne-a zărit, a început să coboare agăţîndu-se de crengi. După ea se tîra silueta tulburător de cunoscută a unui tinerel firav cu o şapcă în opt colţuri şi cu pantaloni care atîrnau în falduri pe el. Acesta a zîmbit timid şi prietenos. Bunica din Sisima mi-a grăit precum în Biblie :

— Acesta este fratele tău.

— Kolka !

Da, acesta era copilul de-odinioară care ştia să-njure încă înainte de a învăţa arta de a se ţine pe propriile lui picioare şi cu care era, odată, să ard în ruinele clădirii vechiului teatru din Igarka.

Relaţiile mele cu familia nu s-au îmbunătăţit nici după ce m-am întors de la Casa copilului printre ai mei. Martor mi-e Dumnezeu c-am încercat să fac tot ce se poate ca să îndulcesc aceste relaţii ; fiind un timp foarte ascultător, am căutat să ajut în casă, muncind, nu numai pentru a-mi cîştiga pîinea, ci şi pentru întreţinerea mamei vitrege şi a copiilor, căci tata, la fel ca-n trecut, bea tot ce-avea pîn'la ultima copeică şi — plecîndu-se legilor libere ale vagabonzilor — îşi lua lumea-n cap, uitînd de copii şi de casă.

În afară de Kolka, a mai răsărit în familie şi Tolea, ceea ce a însemnat, aşa cum zice un vechi cîntec popular, că cel de-al treilea — c-o vrea sau că n-o vrea — „trebuie să plece", ori, de plecat, este cumplit să pleci în lume la orice vîrstă, dar mai ales la şaptesprezece ani, cînd anii copilăriei nu au fost depăşiţi şi copilul

n-a devenit încă fiăcău în putere, ci este la o vîrstă nehotărîtă, de trecere. La anii ăştia, băieţii — ca şi fetele — sînt în stare de cele mai multe năstrușnicii, prostii şi acte disperate.

Dar eu am plecat. Pentru totdeauna. Ca să nu mai fiu „paratrăsnetul" în care se descărca energia turbată şi deşartă a chefliului meu părinte şi mînia mamei mele vitrege care, an de an, devenea tot mai sălbatică, mai nestăpînită. Am plecat, dar n-am uitat niciodată că am totuşi părinţi — buni sau răi — şi mai ales fraţi şi surori. Kolea m-a înştiinţat că acum sînt cinci ! Trei băieţi şi două fete. Băieţii s-au născut înainte de război, iar fetele, după ce tata luptase în calitate de comandant de pluton la Stalingrad cu divizia a treizeci şi cincea şi — rănit la cap — fusese trimis acasă de către comisia medicală.

M-a năpădit dorul să-mi văd fraţii şi surorile şi — de ce să nu recunosc — voiam să-l văd şi pe tata. Bunica din Sisima mi-a spus, la despărţire, oftînd :

— Du-te, du-te... oricum... e taică-tău, du-te şi vezi să n-ajungi şi tu ca el...

Tata lucra ca şef de echipă la centrul de aprovizionare cu lemne de foc, la vreo cincizeci de verste de Igarka, lîngă halta Suşkovo. Am navigat pe bătrînul vas pescăresc „Igareţ", pe care-l cunoşteam din vremi trecute. Vasul era acoperit cu o plapumă de funingine, zdrăngănea de zor din toată fierăria, iar coşul, legat pe toate părţile cu sîrmă, se-nvîrtea ca un melesteu părînd că-n orice clipă o să se desprindă de la locul lui şi-o să ne cadă-n cap ; de la pupă pîn-la proră. „Igareţ" era îmbibat cu miros de peşte ; vinciul, ancora, coşul, babalele, fiecare scîndurică, fiecare cui şi parcă însuşi motorul, care plescăia din nişte supape ce semănau a ciuperci, toate puteau îngrozitor a peşte. Kolka şi cu mine stăteam tolăniţi pe un morman de plase de pescuit, albe şi moi, aruncate în cală. Între podeaua de scînduri şi fundul vasului mîncat de sare, clipocea, revărsîndu-se din cînd în cînd, o apă ruginie, plină cu tot felul de rămăşiţe şi mate de peşte ; racordul pompei era înfundat cu solzi de peşte, pompa nu reuşea să scoată

apă, vasul se apleca într-o parte la orice cotitură şi rămînea multă vreme în această poziţie, gîfîind din greu şi încercînd să se redreseze, în timp ce eu ascultam tot ce-mi povestea frate-meu. Dar ce-mi putea spune nou despre mica noastră familie ? Totul rămăsese aşa cum ştiam şi de-aceea auzeam mai mult zgomotele maşinii, ale vasului, decît vorbele lui şi abia acum începeam să-nţeleg că s-a scurs multă vreme, c-am crescut şi că s-ar putea să mă fi-nstrăinat cu totul de tot ce văzusem şi auzisem în Igarka, de tot ce vedeam şi auzeam în drum spre Suşkovo. Şi — peste toate acestea — „Igareţ" gîlgîia, trepida, ducîndu-şi, bătrîneşte şi cu greu, la bun sfîrşit treaba cea de toate zilele, în timp ce mie mi se rupea inima de mila acestui lighean puturos.

Începuse să-mi pară rău că am plecat spre Suşkovo cînd, deodată, mi-am simţit inima zvîcnind şi înteţindu-şi bătăile, căci am zărit — lîngă o baracă singuratică, aflată jos pe malul fluviului — un om cu mişcări stîngace, cărunt, cu faţa proaspăt rasă, cu mustăcioară în formă de fluture sub nasul sensibil şi foarte mobil. Nu, pînă astăzi nimeni şi nimic n-a putut încă înăbuşi, n-a putut înfrînge în noi sentimentul care ne copleşeşte inima chiar împotriva voinţei noastre. Inima mea a simţit şi a recunoscut cu mult înaintea mea pe cel ce-mi era părinte ! Ceva mai departe, pe malul înverzit de bătaia valurilor, trebăluia o femeie cu trupul zvelt, încă tînăr şi cu basmaua căzută pe ceafă. În întîmpinarea vasului „Igareţ" care ancorase sfîrşit de puteri şi continua să scoată trîmbe de fum prin toate bortele sale, alergau spre fluviu o droaie de copii îmbrăcaţi şi încălţaţi cu ce-a dat Dumnezeu, stîrnind un praf gălbui din nisipul spulberat de vînt ; în urma lor, zburda lătrînd un cîine alb...

Nu trimisesem la Suşkovo nici o telegramă, căci eram sigur că nici n-ar fi apucat să ajungă ; Kolka venise să se înscrie la şcoala din Igarka unde dăduse întîmplător peste mine, mă luase cu el şi acum sărise pe mal şi înecîndu-se striga cu sufletul la gură, arătînd spre vas :

— Tătucă ! Tătucă ! Ia uite pe cine-am adus !

Tata, după ce s-a frămîntat puțin pe loc dînd din mîini și din picioare cu mișcări pripite și dezordonate, s-a repezit spre mine, sprinten ca pe vremuri, m-a îmbrățișat — lucru pentru care a fost nevoit să se înalțe pe vîrfurile picioarelor — și m-a sărutat cu stîngăcie, gest care m-a intimidat grozav ; ultima oară cînd își sărutase copilul era acum paisprezece ani, cînd se-ntorsese de pe marele șantier al Belomorcanalului.

— Trăiești ! Slavă Domnului, trăiești ! Pe obrajii părintelui meu șiroiau lacrimi mărunte și dese. Mie mi-a scris sau mi-a spus nu știu cine c-ai fi pierit pe front, c-ai dispărut sau așa ceva...

Ia uite-te la el : „ori c-ai fi pierit, ori c-ai fi dispărut, ori mai știu eu ce..." Of, tată ! Tată !...

Maică-mea vitregă continua să stea neclintită, ca o străină, pe plajă, doar capul începuse să-i tremure des și îngrijorat.

M-am apropiat de ea și-am sărutat-o pe obraz.

— Și noi care credeam cu-adevărat că te-ai prăpădit, spuse ea. Iar eu nu prea eram lămurit dacă-i părea rău sau se bucura.

— M-am însurat. Am familie. Am trecut pe-aici doar ca să vă văd ! m-am grăbit să-mi liniștesc părinții și, simțind la ei aceeași ușurare ca-n sufletul meu, m-am mustrat în gînd : „Neghiobule ! Cauți mereu ce n-ai pierdut !"

Copiilor crescuți în pădure, cam sălbatici din lipsa de legătură cu oamenii, le-a trebuit o vreme ca să se deprindă cu mine, după care — așa cum se-ntîmplă de obicei — mi s-au apropiat cu totul, arătîndu-mi undițele și puștile de joacă, trăgîndu-mă după ei spre pădure și la rîu. Kolea mă urma peste tot. El era singurul care știa să fie devotat oricui, iar față de neamuri, devotamentul lui devenea aproape bolnăvicios. După fratemeu, se ținea ca o umbră un cîine numit Boie. Boie sau Baie, în limba evencă, înseamnă prieten. Kolea îi pronunța numele, în felul lui, puțin schimbat : Boio, iar cînd îl striga de mai multe ori, în pădure răsuna, ca un ecou, doar „io — io — o — o".

Boie, cîine din rasa Laika nordică, cu blana albă şi labele din faţă gri, de parc-ar fi fost mînjite cu cenuşă şi cu o dungă tot cenuşie brăzdîndu-i fruntea, nu părea, după înfăţişare, un animal lacom. Frumuseţea şi inteligenţa lui se adunaseră laolaltă în ochii săi pestriţi, plini de o caldă înţelepciune şi mereu întrebători. Dar n-are rost să vorbim despre ochii inteligenţi ai cîinilor şi mai ales ai celor din rasa Laika, pentru că despre asta s-a spus tot ce era de spus. Am să pomenesc doar de-o credinţă populară nordică : „Înainte de a deveni ceea ce este, cîinele a fost şi el om — bineînţeles, om bun". Această superstiţie copilăresc de naivă, dar respectată cu sfinţenie, nu cuprinde şi pe căţeii de casă, sau pe dulăii ghiftuiţi şi mari cît un viţel, purtători de medalii pentru rasa din care fac parte. Printre cîini, ca şi printre oameni, se află trîntori, hrăpăreţi, palavragii, haini care muşcă rău, iar nobilii care-au dispărut de pe-aici nu mai au reprezentanţi decît printre speciile cocoloşite în casă.

Boie era un cîine harnic, şi-n acelaşi timp, supus. Îşi iubea stăpînul, deşi acesta nu era în stare să iubească pe nimeni în afară de propria lui persoană ; dar aşa i-a fost sortit cîinelui — să fie ataşat omului, să-i fie prieten credincios şi să-l ajute la nevoie.

Născut în mijlocul naturii aspre a nordului, Boie îşi dovedea credinţa prin tot ce făcea, nu răbda să fie alintat, nu cerea plată pentru truda sa, se hrănea cu resturile de la masa omului — adică peşte şi carne procurate tot cu ajutorul său — dormea tot anul afară, în zăpadă, şi doar cînd gerurile deveneau de neîndurat, iar nasul lui umed şi subţire începea să-ngheţe chiar dacă şi-l acoperea cu coada stufoasă, zgîria timid uşa, iar după ce intra la căldură, în casă, îndată se strecura sub laviţă, îşi trăgea labele sub el se făcea ghem şi privea la oameni cu sfială, ca nu cumva să-i supere. Iar cînd întîlnea privirea cuiva, îşi cerea iertare, cu o uşoară bătaie din coadă, pentru că a intrat în casă şi pentru mirosul de cîine, care pe timp geros se simţea deosebit de puternic şi de pătrunzător. Copiii furau cîte ceva

ca să-i ofere cîinelui să mănînce din mînă. Boie adora copiii și deși pricepea el că nu-i frumos ca, refuzînd, să supere niște ființe atît de mici, cu un miros atît de plăcut, știa în același timp că nu este de demnitatea lui să profite de darurile lor, așa că își lipea urechile de cap și se uita la stăpînul său cu o privire care parcă spunea : „N-aș fi acceptat eu oferta asta, dar copiii n-au minte...“ Și — neprimind nici încuviințare, nici refuz, dar ghicind că stăpînul, deși nu încurajează răsfățul nici nu-l interzice — Boie lua cuviincios, din palma copilului, o fărîmă murdară de zahăr sau o coajă de pîine, ronțăia pe tăcute sub laviță, lingea cu recunoștință mica palmă trandafirie și obrăjorii și se grăbea să închidă ochii, dînd a-nțelege că-i sătul și că-l fură somnul. De fapt, însă, el îi urmărea pe toți cu atenție; vedea și auzea tot ce se petrecea în jurul său.

Oh ! Cu cîtă bucurie părăsea dulăul înghesuiala din izbă îndată ce se-ncălzea puțin pe-afară ! Se tăvălea prin zăpadă, se scutura, căutînd să scape cu orice chip de mirosul stătut al unei locuințe omenești supraaglomerate. Urechile care se cam blegeau la căldură, se ridicau din nou țanțoșe și — după ce arunca o privire spre casă, ca nu cumva să-l vadă stăpînul — o lua la goană după Kolka, înfigîndu-și colții în bundița lui. Kolka era singura ființă din lumea asta cu care Boie își îngăduia să se joace și asta numai în tinerețe. Mai tîrziu avea să renunțe la orice fel de jocuri și să se depărteze de copii, întorcîndu-le spatele. Dacă ei deveneau prea sîcîitori, Boie își arăta colții, scotea un mîrîit gutural, dar toate acestea fără a vrea să-i amenințe, ci mai curînd arătînd din priviri că n-o face din răutate, ci din oboseală.

Boie nu putea trăi pe lume fără vînătoare. Dacă tata sau Kolka, datorită împrejurărilor, lăsau să treacă prea mult timp fără să meargă la pădure, Boie își lăsa în jos coada și capul cu urechile blegite, rătăcea fără rost și fără să-și poată afla locul, ba uneori scheuna și gemea, de parc'ar fi fost beteag.

Dacă cineva îl certa, el — ascultător — înceta să se mai tînguie, dar rămînea neliniștit și nerăbdător. Uneori,

Boie fugea de unul singur în taiga și rămînea acolo multă vreme. Odată a adus în dinți un cocoș-de-munte, altădată, după prima zăpadă, a adulmecat o vulpe polară, a fugărit-o pînă la baracă și-a obosit-o în așa hal alergînd-o în jurul stivei de lemne de foc, încît, atunci cînd gospodarul, auzind zgomotele și lătratul, a ieșit afară, puiul de vulpe s-a strecurat între picioarele lui căutînd ocrotire și scăpare.

Boie vîna păsări, veverițe, înota pe sub apă după vidre rănite și botul lui era deseori însîngerat de mușcăturile micilor fiare curajoase. Se pricepea la de toate în taiga și avea o minte neobișnuit de ageră pentru un animal, fapt care pusese pe gînduri oamenii ce locuiau în preajma pădurii și care se cam temeau de el, socotind că-i ceva necurat la mijloc. Nu o dată Boie a sărit în ajutorul prietenului său Kolka, salvîndu-l. Într-o zi, Kolka s-a dus atît de departe după un cocoș-de-munte, ușor rănit, încît l-a prins noaptea în taiga și temerarul vînător ar fi înghețat în zăpadă dacă Boie n-ar fi dat de urma lui și nu ar fi adus ajutoare.

Asta s-a-ntîmplat la începutul iernii, iar în primăvara următoare, Kolka, avînd poftă să vîneze rațe, a ajuns tocmai la o baltă pierdută în inima pădurii. Boie a dat roată bălții gonind prin pădure, a pășit prin ierburile moi, s-a oprit pe o mică limbă de pămînt și s-a ridicat în două labe, rămînînd neclintit cu ochii țintă la oglinda apei. „A zărit ceva !“ a tresărit Kolka. Boie s-a lăsat în patru labe în rogoz, s-a tîrît pînă la mal, de-acolo a zvîcnit ca un arc, și bîldîbîc drept în apă ; „Prostul ! — a zîmbit Kolka — s-a plictisit acasă și acum zburdă !“ Dar Boie aducea în dinți ceva ce aruncase pe mal și apoi se scuturase bine de apă. Kolka s-a apropiat și a rămas cu gura căscată : în iarbă se zbătea o știucă mare de vreo două kilograme. Boie se proptise c-o labă pe ea și avea un aer cît se poate de triumfător.

Auzind povestea asta, tata a vrut să-i ardă cîteva la fund vînătorului pentru o minciună atît de gogonată ; dar Kolka a cerut cu îndărătnicie să meargă cu el la baltă și-abia după aceea să fie bătut, dacă s-o dovedi

c-a minţit. Cînd Boie a scos o altă ştiucă mare din apă, tata, pe care părea că nimic nu-l mai poate uimi pe lume, a desfăcut larg braţele, spunînd : „Multe am mai văzut eu în viaţa mea zbuciumată, prin multe întîmplări am trecut, dar asemenea minune nu mi-a fost dat să văd. Ăsta-i bestie, nu cîine ! Altădată m-ar fi spînzurat cu cîine cu tot de creanga unei zade ori ne-ar fi înecat pe amîndoi, pentru vrăjitorie, c-un pietroi legat de gît..."

Pe vremea aceea, unele remorchere mai foloseau încă, drept combustibil, lemnul de foc. Acostînd timp îndelungat la mal, lîngă Suşkovo, vasele se aprovizionau cu combustibil pregătit aici în cursul iernii de către oamenii veniţi de aiurea prin aceste locuri, cei mai mulţi fiind deportaţi.

Lui Boie îi plăcea grozav să-ntîmpine şi să conducă vapoarele. Odată, s-a urcat pe-un remorcher după tata, care se strecurase acolo căutînd ceva de băut, şi — în timp ce stăpînul său căuta vodcă sau bere, iar el îşi căuta stăpînul — a fost prins în laţ de şmecherii de pe remorcher. Niciodată Boie n-a muşcat oameni şi nici măcar n-a ştiut că, uneori, n-ar strica să-i muşte. Vaporul a încărcat lemne, a început să duduie şi a fost gata de plecare. Tocmai atunci, membrii familiei au observat că lipseşte cel care le făcea rost de hrană şi-i păzea. L-au strigat, l-au chemat, dar n-au primit nici un răspuns. Toţi copiii au început să urle într-un glas, iar mama vitregă a izbucnit în plîns, gîndind că fără cîine sînt pierduţi cu toţii. Tata ţinea de parîmă. Căpitanul îl ameninţa cu amendă pentru întîrzierea vasului. Marinarii de pe vas au înjurat cît i-a ţinut gura, dar pînă la urmă, au lăsat în jos scara, ca să urce tata. Acesta, puţin cam cherchelit, a scotocit prin toate încăperile remorcherului, dar n-a găsit cîinele. Atunci a strigat cu glas hotărît :

— La mine, Boie !

Imediat, din camera maşinilor s-a auzit scheunatul plîngăreţ al cîinelui. Pe vapor s-a produs panică, deoarece tata căuta să tragă cu puşca spre cabina căpitanului în timp ce întreaga familie se agăţa de el încercînd

să-i smulgă arma. Tata a tras totuşi o salvă de alice în urma vasului, după plecarea lui, dar nu şi-a atins ţinta, căci acesta se îndepărtase de mal.

Boie lăsase ochii-n jos dînd din coadă pocăit, ruşinat de boroboaţa sa. După această păţanie, nu s-a mai apropiat niciodată de vase. De obicei, stătea pe malul spălat de valuri, privea la vapor, dar — în acelaşi timp — şi la tufişurile dimprejur, de parc'ar fi vrut să spună că dac-o fi să se-ntîmple ceva, odată o şterg în pădure şi nu mă mai prindeţi voi !

Cam pe vremea reîntîlnirii mele cu familia, funcţia de şef de echipă la centrul de aprovizionare cu lemne devenise prea obositoare pentru tata ; sufletul lui era însetat de schimbări, de activitate tumultuoasă, dorind să obţină postul de şef al sectorului „peşte", căci se considera specialist neîntrecut în prelucrarea peştelui.

Am căutat să-l conving să renunţe la această idee, arătîndu-i că, de curînd, fusese publicat un decret aspru, cu sancţiuni severe, privind răspunderea financiară şi de orice altă natură ; i-am explicat că familia are — slavă Domnului ! — unde locui, că taigaua o hrăneşte cu carne, peşte, fructe de pădure şi alune, că, orice s-ar spune, el a construit înainte de termen Belomorcanalul şi că a obţinut destule succese în muncă pînă acum, dar la toate astea, părintele meu mi-a răspuns scurt şi hotărît : „Oul nu învaţă găina !". Şi, curînd după plecarea mea din Suşkovo, a reuşit totuşi să fie angajat într-un post de răspundere.

După un an, am primit de la el o scrisoare care începea cu următoarele cuvinte : „În timp ce-ţi scriu, lacrimile îmi curg...". După introducerea atît de lirică a epistolei nu mi-a fost prea greu să-nţeleg că tata e din nou la pîrnaie. Şi, din nou — a cîta oară ? — am pierdut urma părintelui meu şi s-a rupt legătura şubredă şi întotdeauna chinuitoare cu familia noastră neînchegată şi nefericită.

După vreo zece ani de la întîlnirea mea cu tata şi cu familia, la Suşkovo, am fost trimis în nord în legătură cu activitatea mea de creaţie. De data asta, Dumnezeu era milostiv : în Igarka nu ardea nimic. Ultimul incen-

diu avusese loc în oraș cu o săptămînă în urmă, distrugînd tocmai hotelul — instituție care-mi era deosebit de necesară. Ziariștii locali m-au cazat în tabăra de pionieri aflată pe Capul Vîdelennîi, locul cel mai uscat și cel mai înalt din oraș, unde vînturile alungă țînțarii și copiii dorm în căsuțe fără apărătoare.

Dimineața, m-a trezit sunetul trompetei și, după ce am așteptat să se potolească gălăgia copiilor, m-am dus să mă scald în Enisei. Cînd am ieșit din apă, am văzut în fața mea un flăcăiandru slăbuț, cu privirea cercetătoare, cu o față veselă și plăcută și cu o șapcă-n opt colțuri ; stătea pe o bancă frumos vopsită și-mi zîmbea prietenos.

Mi-am aruncat privirea-mprejur, n-am văzut pe nimeni altcineva și atunci i-am zîmbit și eu. Tînărul mi-a sărit de gît, m-a strîns în brațele sale osoase gata să mă-năbușe și — asemenea bunicii din Sisima, cu zece ani în urmă — a grăit ca din Biblie :

— Eu sînt fratele tău !

Kolea, fusese și rămăsese un adolescent firav, deși terminase stagiul în armată cu gradul de sergent major. Neaflînd niciodată la părinți căldura și blîndețea dorite, le căuta mereu la alții. Mi-a povestit lăcrimînd și rîzînd totodată cum au trăit și cum au crescut după vizita mea la Sușkovo.

După ce-a obținut funcția de conducere dorită, tata a început să ducă iar o viață dezordonată, imposibil de descris, făcea numai prostii, chefuia de parcă se-apropia sfîrșitul lumii, pierzîndu-și și ultimul strop de minte pe care-l mai avea.

Odată, a plecat în lacurile depărtate din tundră, spre Piasina, unde lucrau brigăzi de pescuit formate aproape în întregime din femei. Hrănindu-se numai cu pește, acestea așteptau cu nerăbdare bani și cartele de alimente — pîine și făină. Dar, în drum spre lacuri, tata a tras niște chefuri de pomină, împreună cu neneții, și așa a uitat de toate și de toți, ba chiar și de el însuși. Renii au adus din tundră, în cantonul Plahino, o sanie polară în care a fost găsit tata învelit în blană de urs, beat mort, cu părul crescut în dezordine, cu nasul și

urechile degerate. În urma saniei, fluturau niște panglici multicolore, iar dintr-un sac desfăcut și din buzunarele șefului pescăriilor se rostogoleau bani. Copiii au început să se joace cu panglicile acelea, aruncîndu-le și rupîndu-le pînă cînd a venit în fugă mama vitregă care a-nceput să jelească și să-și smulgă părul din cap, deoarece aceste panglici erau cartele de alimente iar banii — salariile pescarilor.

Băuse jumătate din întreaga sumă. De unde naiba să-i pui la loc ? Tata — deși beat mort — își dăduse totuși seama că nu-și mai poate continua drumul spre lacuri, la brigăzi, pentru că oamenii flămînzi or să-l rupă-n bucăți și-or să-l arunce sub gheață să fie hrană peștilor. Așa că făcuse cale-ntoarsă. Și chiar și acum, se rățoia la toți strigînd cu voce răgușită de ger : — Puțin îmi pasă de oameni !... Morohedov (directorul fabricii de prelucrare a peștelui) mi-e bun prieten ! Și noi amîndoi îi dăm dracului pe urci ! Șeful sectorului de prelucrare a peștelui îi poreclise „urci" pe membrii brigăzilor care, în tundră, execută lucrări cumplit de grele : sparg gheața groasă de doi metri cu tîrnăcoapele și ca să ajungă la apă fac trei praguri, iar copca din gheață îi ajunge omului pînă peste cap. Și totuși, lucrează, nu se dau înapoi și prind soiurile cele mai scumpe de pește, nisetru siberian, somon norvegian, coregon și altele.

Pînă și copiilor le-a venit să intre-n pămînt de rușine văzînd și ascultînd nebunia tatei, înțelegînd cu toții — chiar și el însuși — că de data aceasta i s-a-nfundat.

Șeful sectorului de prelucrare a peștelui și contabilul său au fost judecați de tribunalul itinerant, în sala clubului din cantonul Plahino. Amîndoi au încasat douăzeci și patru de ani pentru destrăbălare în post de conducere. După condamnare, tata a fost trimis din post în post pînă la șantierul podului de peste Ienisei, în Extremul Nord unde se construia calea ferată.

Coloana deținuților cobora malul rîului prin Igarka spre șlepuri. Kolka stătea pe margine, așteptîndu-l pe tata ca să-i poată strecura un pachet de mahorcă. Mama

vitregă venise împreună cu toți copiii, urmîndu-l pe tata, se stabilise la Igarka, la niște cunoscuți și doborîtă de nenorocire, se îmbolnăvise, capul îi tremura fără-ntrerupere în timp ce gîtul subțire ca de pasăre îi zvîcnea spasmodic. Nici nu-i de mirare, cînd ai cinci copii și rămîi fără adăpost, fără pîine, fără bărbat — fie el bun sau rău. Cu fața suptă, Kolka îl căuta pe tata din ochi ; înțelegea și el că de-acum încolo or să pribegească îndurînd suferințe cumplite. Din pricina lacrimilor, Kolka nu l-a recunoscut imediat pe tata, în mijlocul coloanei. În schimb, Boie l-a zărit îndată, s-a bucurat, a lătrat, s-a repezit spre convoi sărind la pieptul tatei, lingîndu-l pe față și trăgîndu-l de pufoaică să-l ducă spre casă. În coloană s-a produs învălmășeală și deodată s-a auzit clănțănitul unui închizător de armă. Tata, cu chipul smerit și vinovat s-a interpus, apărîndu-l pe Boie.

— E doar un cîine... Nu se pricepe el la treburi de-ale oamenilor... Și văzîndu-l pe Kolea care plîngea, și-a lăsat privirea-n pămînt zicînd : — Ar trebui să mă împușcați pe mine, nu cîinele...

Cu greu l-a smuls Kolka pe Boie, de-acolo. Cîinele a început să urle de răsuna tot cheiul, neînțelegînd ce se petrece și de ce i se ia stăpînul. Și deodată, zvîcnind, l-a trîntit pe Kolka la pămînt, tăind calea stăpînului său spre șlep.

Un gardian tînăr și smolit la față s-a oprit, a lovit cîinele cu piciorul dîndu-l la o parte și fără să-și scoată măcar mitraliera de pe umăr, l-a secerat din mers c-o rafală seacă și scurtă.

Boie păru deodată că se frînge din șira spinării în timp ce partea din față a trupului său puternic începu să se zbată, scormonind pămîntul cu labele. Din pricina prafului, blana cîinelui se făcuse cenușie. Deținuții încercau să nu calce animalul muribund, sărind peste el și rupînd rîndurile. Gardienii începură să se agite, mînîndu-i pe deținuți în goană, spre cala șlepului. Tata plîngea urcînd grăbit scara în învălmășeală. Kolka plîngea, prăbușit peste Boie.

Boie a mai ridicat capul odată din praful de turbă răscolit de picioare, căutîndu-și stăpînul din ochi, dar

zărindu-l pe omul cu arma, a aruncat o privire rapidă şi pătrunzătoare asupra insulei năpădite de vegetaţia polară, săracă, asupra peteculuí de cer cenuşiu şi asupra zidului de păduri de peste Enisei, mereu îmbietoare, pline de linişte şi de tainele pe care Boie atît de mult le iubise şi pe care numai el ştia să le dezlege. Născut pentru a munci şi a trăi alături de om, fără să poată înţelege pricina uciderii lui, cîinele a scheunat răguşit şi-a murit oftînd trist, ca un om, de parc-ar fi compătimit sau condamnat pe cineva.

Şi Kolka s-a înhămat la hamul pe care tata niciodată n-a vrut să-l poarte. În timpul iernii polare cu geruri cumplite, toamna cînd totul este pătruns de umezeală, sau primăvara pe vremea revărsărilor periculoase, puştiul pleca-n taiga şi pe apa rîurilor, cu puşca şi năvodul, şi astfel îşi hrănea cum putea familia, ajutînd-o pe maică-sa... Odată s-a-ntîlnit nas în nas cu un urs ce tocmai ieşise din bîrlog. Nemaiavînd timp să reîncarce puşca cu o singură ţeavă, a tras în fiară cu alice. În timp ce ursul orbit se tăvălea pe jos, urlînd şi apărîndu-se de cîine, băieţandrul s-a ascuns după un copac, a încărcat arma cu un glonte şi-a tras în urs atunci cînd acesta s-a năpustit din nou asupra lui.

Vînătorul şi susţinătorul familiei avea pe atunci paisprezece ani şi mult prea slabele lui puteri nu i-au îngăduit să tragă după sine, vreme prea îndelungată, o căruţă atît de grea. Era încă prea firav şi în scurt timp i s-au sleit puterile. Mama vitregă a fost nevoită să-i dea pe cei mici la Casa copilului şi astfel ei au ajuns să aibă parte de acea viaţă cu care părinţii îl ameninţau în trecut pe fiul cel mare — adică pe mine — şi nu toţi fraţii şi surorile mele au putut duce această viaţă...

După ce mi-a povestit toate acestea, frate-meu s-a ridicat repede de pe bancă, mi-a înşfăcat valiza şi m-a tîrît în oraş. Tot drumul a tot vorbit şi vorbit, de parcă nu mai ajungea să termine ce avea de spus şi tot timpul a dat din mîini, obicei pe care l-am moştenit cu toţii de la tata. Tata a dispărut nu se ştie pe unde,

dar gesturile și apucăturile lui, nu cele mai bune, au rămas pentru totdeauna întipărite în noi.

Mama vitregă, după ce s-a recăsătorit, a plecat cu noua ei familie pe magistrală. Kolea a rămas în Igarka, unde lucra ca șofer de taxi, se însurase de curînd, dar nu mi-a vorbit nimic nici despre tînăra lui nevastă, nici despre munca lui, rămînînd cu gîndul dus la pădure și la rîu. A doua zi m-a cărat dincolo de vechea Igarka, la lacuri, unde — avînd amîndoi aceeași pasiune — am împușcat o droaie de rațe, pe care însă nu le puteam scoate din apă. Lacurile erau acoperite cu tot felul de ierburi și — nefiind nici un pic de vînt — nimic nu putea împinge rațele la mal. Frate-meu, fără să stea prea mult pe gînduri, și-a scos cizmele și pantalonii, și-a sumes cămașa încolăcind-o în jurul pîntecului supt cu buricul ieșit în afară de cît plînsese în copilărie și s-a lăsat să lunece în apă în timp ce eu îl înjuram și-l amenințam că niciodată nu voi mai merge cu el. Cum ar putea el, cu trupul lui „atletic", să se doscurce pe fundul lacurilor polare unde gheața veșnică este acoperită cu turbă sfărîmicioasă și mîl !...

— Nu-i nimic, nu-i nimic ! icnind de frig, Kolka pășea încet, dar cu îndrăzneală în larg. Sînt obișnuit. Apoi s-a poticnit de ceva și, drept răspuns la înjurăturile mele, a început să-mi descînte : Răul se duce pe apă, răul tot din apă iese, răul răului îi zice : tu ești rău, eu sînt rău, răul e mîncat de rău...

— Uf ! Uf ! a călcat iar strîmb frate-meu, a scos un oftat din pricina apei care-l frigea de-nghețată ce era și s-a îndreptat cît a putut de repede spre mal, fără a fi terminat zicala, dar reușind să scoată vreo zece rațe. Cu pielea înroșită de parc-ar fi fost opărit de apa rece ca gheața, mînjit de lintiță, de mîl și de ierburi, a-nceput să țopăie în jurul focului, iar după ce s-a săturat de țopăială și s-a mai dezmorțit, a dat să-mi spună că poate-ar fi bine să mai încerce o dată. Apa-i rece doar la-nceput, apoi poate fi îndurată.

M-am apucat să răcnesc la el mai dihai decît înainte și frate-meu, cu părere de rău, și-a schimbat gîndul.

Am așteptat să se stîrnească vîntul, care ar fi putut împinge rațele la mal, dar în locul lui a început furtuna. Fără nici o altă hrană, am rămas două zile și două nopți pe celălalt mal al Eniseiului, hrănindu-ne cu rațe fripte în spuză, fără sare. În toate apucăturile fratelui meu, în firea lui nepăsătoare, în povestirile sale întotdeauna vesele, în graiul lui veșnic presărat cu glume, ba chiar în tot ceea ce făcuse — cum ar fi faptul că se iubise cu o fată vreme de peste un an, se însurase cu alta cu care se întîlnise doar în vreo trei sau patru seri, ca să nu mai vorbim de ieșirea îndelungată cu taxiul în afara orașului — în toate acestea regăseam neînchipuit de multe trăsături ale părintelui nostru dispărut... La față, frate-meu semăna leit cu tata, dar purtarea lui era, în mare măsură cea a unui băiețandru. Copilăria pe care n-o trăise, în timpul căreia nu se jucase și nu zburdase, mocnea în flăcăul ăsta și avea să-l însoțească în întreaga lui viață... Pesemne că cele sortite omului trebuie să se-mplinească într-un fel oarecare.

Kolea mi-a spus că-l arde dorința s-o șteargă iarna la vînătoare în tundră. Cu mașina lucrează fără nici o tragere de inimă, iar în oraș se plictisește. N-avea nici un rost să-l contrazic, căci aceasta l-ar fi-ndîrjit și mai mult — în vinele fratelui meu clocotea sîngele tatei...

...Așa se face că-ntr-o toamnă aurie, pe cînd eu zburam cu un avion uriaș, sub un cer senin, spre Moscova, pentru a mă instrui la cursurile de literatură, fratele meu, Nikolai Petrovici, împreună cu doi tovarăși, înota printre norii grei și plini de zăpadă, într-un mic hidroavion care zdrăngănea din toate balamalele, îndreptîndu-se spre Taimîr pentru vînătoarea de vulpi polare. Avionul, cu burta lui în formă de luntre, s-a lăsat zgomotos pe suprafața unui lac necunoscut, cu maluri ușor povîrnite, aproape pustii, speriind cîrdurile dese de rațe și de gîște aflate pe apă. Vînătorii au meșterit o plută din bușteni aduși de valuri și au transportat cu ea, pe mal, alimentele și lucrurile necesare. Aviatorii, după ce au vînat după pofta inimii, au

adunat vînatul din apă, au strîns mîna celor trei colegi ce nu-şi mai doreau altceva decît ca norocul să-i însoţească la vînat şi şi-au luat zborul, urmînd să revină pe la mijlocul lui decembrie, cu acelaşi avion, aşezat pe schiuri la acea dată.

Mica izbă veche şi putrezită, construită din bîrne, cu mulţi ani în urmă, pe malul Dudîptei — unul dintre numeroşii afluenţi ai fluviului Piasina — avea nevoie de mari reparaţii. Tovarăşii săi l-au însărcinat pe Kolea să întindă năvoadele, să pescuiască pentru momeală, pentru hrana lor şi a cîinilor, iar ei s-au apucat să taie buşteni, să cîrpească şi să repare adăpostul pentru iarnă.

După ce a-ntins două năvoade, unul pe lac, altul în dreptul căsuţei de pe malul Dudîptei, Kolea s-a apucat să sape o groapă în care urma să dospească peştele prins, al cărui miros trebuia să se răspîndească apoi cît mai departe. În timp ce săpa groapa, pescarul nostru se gîndea mereu la năvoade, nerăbdător să afle ce peşte s-a prins în ele. A coborît la rîu, dar nici urmă de plase. Noroc că-i dăduse prin cap să lege coada plaselor de un pietroi de pe mal, căci altfel nici nu le-ar mai fi găsit. A încercat să tragă un năvod de pe plută, dar acesta nu s-a urnit din loc. „S-a agăţat", şi-a zis cu părere de rău Kolea, mergînd de-a lungul odgonului, întins ca un arc, şi încercînd să-l desprindă. Dar, de îndată ce s-a depărtat de mal cu pluta şi s-a uitat în apă, nu mică i-a fost mirarea văzînd că plasa se scufundase din pricina peştelui ! Cu greu au reuşit toţi trei flăcăii să scoată din apă plasa prea plină cu peşte : somoni şi nisetri siberieni, coregoni, ştiuci coltate — numai peşte de soi. Plasa avea acum nişte „ferestre" prin care şi un om ar fi putut trece ! Au hotărît s-o repare cît mai repede, căci altfel aveau să rămînă doar cu frînghiile.

Pe lac se prinsese un somon norvegian cu spatele lat, plesnind de grăsime şi mulţi peşti mici, buni de aruncat. Au hotărît că, dacă vor avea timp, să conserve pentru iarnă, ca să ducă şi acasă din acest peşte gustos, uscîndu-l la vînt, iar restul urma să fie folosit ca

momeală în capcanele de prins vulpi polare, știut fiind că o momeală bună asigură cel puțin jumătate din succesul vînătorii.

Harnicii vînători au umplut cu momeală două gropi mari, au mîncat pește prăjit și afumat pînă n-au mai putut și au topit un butoiaș de untură de pește, care, după cum se știe, este de mare folos în timpul iernilor grele, iar în cazul orbirii provocate de strălucirea zăpezii este leac sigur. Era frig, bătea vînt rece, totul în jur era străveziu ca de cristal, iar momeala din gropi nici gînd să se strice. Aceasta era, dealtfel, singura grijă a vînătorilor. Au hotărît deci ca, în cazul în care peștele din gropi nu se va strica, să-l ducă la căldură în adăpostul lor, pentru a-l face să răspîndească un miros puternic, chiar dacă erau nevoiți să îndure și ei această duhoare. Neavînd ce face, umblau prin tundră, culegeau porumbele rămase pe ici, pe colo prin tufișuri și răchițele de prin mușchi. La aproximativ zece verste de căsuța lor, printre stîncile roase de bălți și bătute de vînturi, se afla un petec de pădure de foioase, ca o mică insuliță, pe care creștea merișorul cel roșu. Copacii aveau crengile groase, sucite, cu noduri mîncate de mucegai, iar boabele de merișor, deși zbîrcite și mărunte, erau un adevărat desert și pe deasupra un remediu sigur împotriva scorbutului. Au umplut un butoi cu boabe de merișor și, ca să nu se acrească din lipsă de zahăr, flăcăii cei pricepuți au turnat apă fiartă deasupra. Au scos bușteni din rîu, ca să aibă lemn de foc pentru toată iarna și au pregătit bragă din porumbele, ca să nu se atingă de spirt înainte de începerea muncii „adevărate".

Sezonul a început bine, nimic de spus! Kolea și tînărul său însoțitor Arhip erau puși pe treabă și chiar și pe șotii. Orice hotărîre a starostelui lor era pe loc dusă la îndeplinire de către cei doi flăcăi. Starostele era un om trecut prin multe — făcuse și războiul și zăcuse și-n închisoare. În această regiune, lîngă lacul Piasino, săpase pămîntul înghețat, pescuise la gurile Eniseiului împreună cu alți pescari și prinsese morun; vînase și foci siberiene în regiunea Sopki. Încercase

și meseria de căpitan al unui vas comercial, dar nu-i plăcuse, pentru că i se păruse o muncă bună pentru invalizi, iar el era deprins cu o viață încordată, plină de tot felul de primejdii, sufletul lui neastîmpărat fiind veșnic însetat de mișcare și de spațiu.

Cu sufletul plin de speranță, tinerii vînători alergau prin tundră, scotoceau prin crînguri, trăgeau cîte-un foc deasupra lacurilor, pescuiau în Dudîpta, tăiau lemne, se țineau de șotii și rîdeau fără să observe că starostele lor devenea, pe zi ce trece, tot mai irascibil și mai posomorît. Flăcăii făceau tot felul de glume pe socoteala lui : cînd se pregătea să se așeze pe-o buturugă, o trăgeau de sub el, lăsîndu-l să cadă cît era de lung, în hohotele lor de rîs ; altădată îi ascundeau lingura sau îi strecurau bețe de chibrit în țigări și atunci cînd și le aprindea, îi zburau din gură ca rachetele. În serile care odată cu scurgerea timpului deveneau tot mai lungi și mai întunecoase, flăcăii spuneau snoave și visau cu glas tare : „În curînd, vom prinde vulpi polare, vom zbura pînă în Igarka, iar pe tine, bătrîne, o să te-nsurăm c-o muiere cu coapsa de șapte puduri și sînii de treizeci și două de chile ! Privește-nainte cu curaj, nu te uita-n urmă și nu te frămînta pentru ce-a fost !"

„Mă frămînt pentru ce-o să fie ! le răspundea el în gînd. Asta este, băieți, asta e ! Cum naiba o să vă descurcați ?"

În tundră bîntuia o molimă printre lemingi — denumirea științifică a țiștarilor, cele mai mici și mai dăunătoare rozătoare din nord ; acolo, această făptură e hrana tuturor sălbăticiunilor ; chiar și renul, cu buzele lui lătărețe, dacă-l prinde, îl mănîncă fără să-i pese, în timp ce pentru lacoma vulpe polară, țiștarul înseamnă tocmai hrana ei de bază. Și iată că apele rîului aduceau valuri de țiștari morți care atrăgeau pe Dudîpta mulțime de pești veniți să se-ndoape cu ei. Încă din prima zi, cînd Kolka — înnebunit de priveliște — i-a chemat cu voce jalnică să scoată năvodul, bătrînului îi sărise inima, încercîndu-l o neagră presimțire : dacă n-or să fie țiștari, adio vulpe polară ! Călătoria vulpii

polare — sau, în limbaj ştiinţific, migraţia — este plină de enigme, însă un singur lucru este limpede şi cunoscut dintotdeauna : vulpea polară trăieşte, ca orice altă vietate, numai acolo unde are hrană. Nu numai vulpile aflate în trecere, dar şi cele de prin părţile locului aveau deci să plece de-acolo, căci cine se lasă, de bunăvoie, să piară de foame ?

După ce primele geruri au învăluit pămîntul într-o pojghiţă de fier şi lacurile c-un strat de gheaţă zornăitoare, au apărut în tundră nenumăratele urme întortocheate ale micilor sălbăticiuni în căutare de hrană. Vulpea polară se hrănea cu resturi de ţiştari, şoareci de cîmp, cu păsări bolnave care nu reuşiseră să zboare odată cu cîrdul şi cu tot ce mai era viu şi mirosea a carne. Vulpile migratoare atacau gropile cu momeală. Kolea şi Arhip le fugăreau veseli, trăgeau cu puştile şi astfel au ucis vreo zece vulpi cărora le-au ciuruit rău de tot blana. „Ia te uită ! se bucurau flăcăii. Ce mai năvală de vulpi spre tabăra noastră !"

Şi fără-ndoială c-ar fi năvălit în tabără ! Dacă şi starostele ar fi fost un gură-cască, vulpile ar fi reuşit să distrugă rezervele de hrană şi i-ar fi înfometat pe vînători. Dar încă de la căderea primei zăpezi, după ce a cercetat urmele dese din jurul taberei, acesta a hotărît ca toate cele de-ale gurii să fie urcate în pod, să se acopere cu pietroaie capacele de la butoaie, iar peste gropile cu momeală să se îngrămădească bulgări de pămînt şi buşteni aduşi de ape. Neavînd încredere în băieţii lui atît de neprevăzători, starostele păzea cu străşnicie el însuşi făina şi sarea. Aşezînd în colţurile încăperii cursele pentru ţiştari, reuşea să-i prindă cu nemiluita. Dar iată c-a venit ziua cînd ţiştarii au dispărut, a încetat foşnetul hoţesc din timpul nopţii, zgîriatul şi chiţcăitul vesel şi atunci starostele s-a-ntins cît era de lung pe-o laviţă, cu mîinile sub cap, fără să fumeze, fără să poată dormi şi fără să scoată o vorbă. După un îndelungat şi apăsător timp de gîndire, a spus cu voce ştearsă... mult prea ştearsă :

— Băieţi, vulpea polară n-o să mai vină...

Vînătorii au rămas înmărmuriți. Așteptaseră pe ger și pe vînt și, deși singurătatea începuse să-i apese, se hrăniseră mereu cu nădejdea că-n curînd vulpile vor veni și atunci nu va mai fi timp de plictiseală.

— N-o să putem vîna... repeta într-una, necruțător, starostele. Vulpea nomadă va ocoli aceste tărîmuri lipsite de hrană, iar cea din partea locului, după ce va termina cu ultimii țiștari și cu tot ce-o mai putea ronțăi, va părăsi și ea nordul, colindînd pămîntul după hrană.

— Ce-i de făcut ?

— Putem pleca, băieți. O să facem o sanie, o să așezăm în ea toate proviziile și o să ne-nhămăm la ea cît timp zăpada nu va fi prea mare.

— Și cît o s-avem de mers ?

— Știți cum vînam eu pe-aici altădată ? Mergeam în frunte, iar alții-n urma mea cărau armele — glumi șeful și nici hărți n-aveam...

Băieții, deși nesăbuiți, învățaseră totuși cîte ceva în viață și auziseră și ei cîte ceva despre tundră : mergi și tot mergi, kilometri întregi, fără să știi cît, fără corturi și fără cîini de ham. Avuseseră și ei trei cîini, cumpărați întîmplător, în grabă, care prindeau cu ușurință țiștari, fugăreau iepurii în jurul lacului, colindau prin tundră speriind ultimele vietăți, se îndopau fără încetare cu pește, încăierîndu-se. Dar doi dintre ei pieriseră : unul fusese sfîșiat de o haită de lupi polari ce trecuse pe-acolo, iar celălalt — înotător îndrăzneț — se aruncase în apele învolburate după o rață ușor rănită care plutea pe pojghița primelor ghețuri și o urmărise cu atîta îndîrjire, încît, epuizat, nu mai fusese în stare să iasă la suprafață, rămînînd sub gheață cu prada în dinți. Starostele hotărîse ca cel de-al treilea cîine să fie păzit ca ochii din cap.

— De-am ști măcar cît timp avem de mers !

Scos din fire pentru o clipă, dar, slavă Domnului, încă fără dușmănie, starostele și-a răsucit o țigară, a aprins-o fără grabă și, îndesînd un lemn în sobă, a rămas multă vreme cu privirea adîncită în volbura învăpăiată a flăcărilor și a răspuns suspinînd :

— Nici asta nu știu, băieți ; dacă n-o să viscolească, dac-o să mergem în pas susținut, dacă n-o să ne rătăcim, dacă n-o să ne certăm, dacă norocul n-o să ne părăsească, zic și eu că într-o jumătate de lună vom ajunge... Vorbind cu glas scăzut, dar limpede, starostele apăsa îndeosebi pe cuvîntul „dacă", de parcă l-ar fi subliniat, silindu-i să-l asculte cu atenție, să cîntărească și ei cele spuse, să le judece :

— Dacă... dacă... Simțind nehotărîrea în cuvintele starostelui, flăcăii au început să cîrtească, de parcă ar fi fost trași pe sfoară, starostele fiind vinovat de toate necazurile lor. De fapt, chiar era vinovat ! Le-a promis marea cu sarea, le-a dat pe la nas cu otrava cîștigului, i-a ațîțat, i-a îndîrjit și... pînă la urmă ? Un sentiment de înverșunare, dorința de a da vina pe cineva pentru o nereușită care încă n-a devenit nenorocire, se aprinsese în privirile și în vorbele tinerilor vînători. Rugina înstrăinării se strecurase între ei și-și începuse încet acțiunea distructivă. Nu-și dădeau seama pentru moment ce însemna asta ; deocamdată erau mînați doar de-o toană — li se promisese o acadea și n-o primiseră — neavînd încă sentimentul unui pericol de moarte. O îngrijorare nedeslușită îi cuprinsese, dar și-o înăbușeau în suflet, supărați de efortul acesta care li se părea neprevăzut și inutil. Se pregătiseră de lucru mînați de sentimentul unui succes neașteptat, al unei minuni vînătorești, dar în plină iarnă, în tundra mută și monotonă, nici chiar o vînătoare reușită nu-ți poate șterge sentimentul de singurătate și de tristețe. S-a întîmplat uneori ca vînători cu experiență să renunțe a mai ieși din adăpost pentru a cerceta capcanele puse. Atinși de scorbut, se culcau pe laviță și, copleșiți de greutatea ce le apăsa sufletele, pierzînd credința că undeva pe lume mai există viață și oameni, lîncezeau îndobitociți și indiferenți, în singurătate, cufundîndu-se în bezna unui somn vîscos, înotînd tot mai departe și mai departe spre liniștea nemărginită, unde nu mai ai parte de griji și de frămîntări și — ceea ce pare și mai important — de tristețea ce-l învăluie pe om ca mlaștina unui iaz. Tocmai de aceea, starostele

hotărîse să plece în expediţie cu un artel — să fie trei, în loc de doi — căci aşa, în mai mulţi, va fi mai vesel, iar flăcăii sînt harnici, nerăsfăţaţi, vînjoşi, năravaşi, vioi ; de-o să apară vulpea, nu vor lăsa să le scape norocul şi vor învinge şi tundra, şi iarna.

— Şi dac-am rămîne ? revenea mereu întrebarea în mintea starostelui. Băieţii îşi mai puteau încă îngădui să se supere, de parcă starostele ar fi fost mama lor, iar o mamă este menită să rabde din partea copiilor săi tot felul de reproşuri şi de supărări, îndepărtînd în acelaşi timp, de ei şi de casa lor, toate relele.

— Dac-am rămîne ? se întreba iar şi iar starostele şi tăcea. Băieţii nu-l tulburau ; n-avea de ce să se grăbească. Sfîrşind de tras din ţigară, n-a strivit-o pe duşumea ca ceilalţi, ci a scuipat peste mucul aprins, pe care l-a strecurat într-o cutie ruginită de conserve ca-ntr-o puşculiţă — obicei intrat pentru totdeauna în sîngele omului rătăcitor, care adună într-o tabără de iarnă nu numai fiecare fărîmă de pîine, dar şi fiecare fir de tutun. S-a ridicat în picioare de lîngă sobă, s-a aplecat, să nu se lovească de tavan, iar faţa lui mîndră, încinsă de căldura focului, s-a zbîrcit, de parc-ar fi îmbătrînit deodată. Cu privirea întoarsă în sine, şi-a aruncat o clipă ochii pe geam, dincolo de care totul era alb, o mare de zăpadă nesfîrşită, în mijlocul căreia coliba lor singuratică plutea ca o barcă, în timp ce în jur nu se zărea nici un mal, nici un liman, numai pustiul... Dac-ai fi făcut un pas de pe puntea acestei bărci, te-ai fi prăbuşit şi ai fi plutit veşnic, veşnic... Băieţi, cine poate cunoaşte năravul acestei sălbăticiuni, al acestei fiinţe-a lui Dumnezeu ? S-ar putea oare să se mai întoarcă ? Starostele vorbise fără vlagă, de parcă nu acesta ar fi fost cel mai important lucru, de parcă ceea ce era important se afla doar în mintea lui : încetase să ridice glasul, ba nici măcar „la dracu !" nu mai zicea, era mînat acum de o altă idee : În anul treizeci şi nouă, i-a venit vulpii polare o toană şi a început să dea tîrcoale prin cătune şi alte aşezări locuite ! În Igarka au fost prinse vulpi chiar lîngă casă, iar stivuitoarele de la depozitul de cherestea alergau după vulpi printre stive,

lovindu-le cu scînduri... O taină a naturii... Ghemuit lîngă sobă, starostele ofta şi fuma. În căsuţă era un nor de fum cît o piftie de biban, de-l puteai tăia cu cuţitul. Ei, dar dacă vulpea n-o să vină... Atunci chiar că ajungem să ne-mpuşcăm.

— Cum aşa ?

— Foarte simplu, cu puşca ! se scărpină starostele în cap. N-aş putea să vă explic. La chestia asta se-ajunge după mare chin... Trebuie să ne hotărîm : dacă plecăm, atunci o facem fără nici o întîrziere ; dacă rămînem, atunci se schimbă treaba. N-avem decît o seară ca să chibzuim. Să ne ducem fiecare în altă direcţie şi să ne punem mintea la treabă. Gîndiţi-vă bine, băieţi, munciţi-vă căpăţînile, dac-aveţi ceva-n ele...

Flăcăii au rătăcit prin tundră toată seara, pînă noaptea, tîrziu. Era vremea cea mai bună, fără vînt, iar gerul pişca din cînd în cînd, curăţa nările, gîtul, uşura sufletul şi limpezea mintea. Trupului care lîncezise prea mult îi era uşor să se mişte, să lunece, să zboare cu schiurile, căci vizibilitatea era atît de largă, încît pămîntul apărea în depărtare ca o minge, iar deasupra acestei mingi lucea gheaţa de pe stîncile de lîngă mare ca nişte ferestruici ale unor turnuri de pază îngheţate. Şi dacă le priveai mai mult timp, stîncile începeau să se mişte, să se risipească. Deasupra pietrelor poleite cu gheaţă, de pe malul mării, atîrna — pentru scurt timp — soarele care parcă nu-şi mai avea rostul pe cer. A stat cît a stat atîrnat şi-apoi a dispărut. Nu a apus, nu s-a lăsat dincolo de zare, ci pur şi simplu a dispărut, înghiţit fără urmă, absorbit ca o jucărie veche şi uzată, de un hău roşietic şi îngust, deschis deasupra stîncilor, şi de îndată totul a fost cuprins de un întuneric din ce în ce mai adînc : şi crăpătura roşietică încremenită, şi stîncile, şi zăpezile albe pe deasupra cărora a mai pîlpîit un timp o fîşie roşie de cer.

O linişte adîncă a cuprins tundra. Umbrele încă nemişcate şi la fel de tăcute au învăluit-o, pogorînd peste ea, apăsînd lumina şi comprimînd spaţiul. „Soarele a apus pînă la primăvară", şi-au zis flăcăii, şi fiecare dintre ei a simţit că inima i se strînge-n

piept, că în ființa lui a pătruns fiorul rece al despărțirii cu nimic asemuită, și sufletele vînătorilor au fost cuprinse de un sentiment de disperare atît de puternic, încît cu toții, deși rătăciseră fiecare separat, fără a-și împărtăși gîndurile, au hotărît : „Plecăm !"

Dar în tundră s-a mișcat ceva, zăpada parcă s-a urnit din loc, spațiul înconjurător a început să se clatine, au țîșnit scîntei ici și colo, iar cerul care pînă atunci era pîclos, apăsător și pustiu, și-a deschis deodată larg porțile spre o lumină schimbătoare și străvezie. Groaza și încîntarea au cuprins sufletele. Părea că trebuie să fugi, dar nu mai puteai fi stăpîn pe tine. În toiul nopții, în tundra cuprinsă de străfulgerări, stătea Kolea sprijinit de un ciomag, stătea Arhip, stătea, lîngă colibă, starostele lor și cu toții zîmbeau sfioși și bucuroși, fără să poată înțelege ce s-a petrecut cu ei, de unde a venit sau de ce simt această ușurare ?

Vînătorii s-au întors în adăpost în același timp, la o oră tîrzie pentru aceste locuri. I-a întîmpinat dulăul Șaburko, poreclit astfel după numele fostului stăpîn, ca răzbunare pentru prețul uriaș cu care-i jecmănise pe vînători, profitînd de situația lor disperată, cînd îl cumpăraseră.

Răsuflînd cu aburi reci, flăcăii au năvălit în colibă și au strigat într-un glas :

— Rămînem !

— De rămas putem rămîne, doar să scăpăm cu viață.

— Dă-o-n mă-sa ! Nu sîntem nici primii și nici ultimii. De ce să plecăm fără vînat ? Să lăsăm calabalîcu aici ? Să plătim penalizări ?...

— Ei ! Ei ! Deci colectivul a hotărît. Bine : ne supunem forței colectivului !

După ce a încălzit mîncarea, starostele a scos din rezervă o jumătate de litru de spirt, a umplut o ceașcă fără să spună o vorbă, a scos cuțitul din teacă și și-a crestat mîna cu el, diluînd spirtul cu sînge. — Începe !... Fețele băieților se lungiseră și au simțit cum îi ia cu frig pe sub piele. — Ce l-o fi apucat pe staroste ? „Foștii" știa sînt oamenii scrîntiți și niciodată nu poți

şti ce le trăzneşte prin cap ! Starostele haţşti ! l-a apucat pe Kolea de mînă, ţac ! i-a crestat degetul cu cuţitul şi a lăsat să-i picure sîngele în ceaşcă.

Arhip, alb la faţă, s-a tras către uşă cu gîndul s-o şteargă afară, dar starostele l-a înşfăcat şi pe el, crestîndu-i degetul.

Spirtul s-a-nroşit de sînge, căpătînd un aspect respingător. Băieţii au aşteptat posomoriţi să vadă ce va urma. Starostele a stropit rănile cu spirt şi i-a sfătuit să-şi panseze degetele, după care a aprins lumînarea şi a picurat ceară în cele patru colţuri ale încăperii, bombănind un descîntec cumplit : „Într-un ceas bun să vorbeşti, într-un ceas rău să taci. Pe pădurea deasă, pe apa mare, pe sîngele cel fierbinte şi roşu al meu şi-al tovarăşilor mei, pe sudoarea ne-ntinată a pieptului meu, pe sufletul meu cel viu, spun o vorbă : jalea cea oarbă, şarpele osos — scorbutul — foamea cumplită, frigul năpraznic să ne ocolească, să ne lase, să se ducă pe pustii, să se-nvîrtă după vînt, să se topească precum ceara cea fierbinte, să orbească la focul cel mişcător, să surzească la cuvîntul de jurămînt, să crape la Crucea cea sfîntă ! Cine va roade piatra de foc Alatîr, doar acela să poată desface descîntecul meu ! Nici ziua, nici noaptea, nici în zorii zilei, nici în amurgul serii, nici la amiază, nici bărbatul, nici vrăjitorul cu vrăjtoarea lui, nici muierea, nici omul tînăr, nici omul bătrîn, nici chiar vrăjitoarea tundrei să nu poată-nvinge, să nu poată dezlega acest adevărat jurămînt al meu. Amîn !...“

Starostele a lipit lumînarea de masă şi a amuţit, sfîrşit de puteri. Izba s-a luminat şi atmosfera a prins viaţă, dar nu din pricina lumînărilor sau a sobei. Băieţii economiseau gazul şi lumînările, iar pentru luminat foloseau alte mijloace, de cele mai multe ori cîrpe muiate în untură de peşte şi aprinse. S-au urcat cu toţii pe laviţe şi şi-au adunat picioarele sub ei, privindu-l îndelung pe staroste. Între timp, acesta a turnat spirtul în ceşti, şi le-a cerut să se apropie iar de masă, să ridice cestile şi, ţinîndu-le în mînă, să se privească drept în ochi în timp ce el va spune jurămîntul, iar ei să repete, după el, fiecare cuvînt.

Flăcăii au început să bolborosească precum huhurezii, cu zîmbete sfioase, poticnindu-se şi sughiţînd, o zicătură despre mări şi oceane, despre insula Buian, despre fiara cea iute şi despre ninsorile care cad ; pînă la urmă au luat şi ei totul în serios.

— De vom reuşi sau nu, să trăim uniţi. De ne va plăcea sau nu vreun cuvînt al starostelui, să nu ne împotrivim şi să nu ne dușmănim unul pe altul. Tot ce vom gîndi va trebui spus, fie că-i de bine, fie că-i de rău. Ziua s-a terminat, noaptea a-nceput. Dacă zăpada va troieni adăpostul, s-a terminat cu noi. Vom lucra, ne vom mişca şi vom vorbi — dacă vremea este rea şi nu te mişti, înseamnă că eşti pierdut ! Albiile pentru capcane trebuie făcute cu adînciturі şi la gura şi înăuntrul lor, pentru ca sălbăticiunea care va nimeri în capcană să nu fie strivită sau mîncată de alte sălbăticiuni sau de ţiştari. Trebuie să punem mai multe capcane şi pentru că vulpile nu vor da năvală, trebuie să ne străduim să le atragem, să nu ne zgîrcim la momeală, să pută cît mai mult, ca să atragem sălbăticiunile. Lumină este puţină — cîte-un strop pe zi — deci trebuie să alergăm repede, dar să ne cruţăm, să nu ne istovim, căci dacă unul va răci şi se va îmbolnăvi, atunci va fi rău pentru noi toţi. Legămîntul nostru este întărit cu sînge, el este pe viaţă şi pe moarte. Altfel... puteam face rost de sînge cald, îl beam toţi, neamestecat şi atunci, fiindu-mi milă de voi, nu v-aş fi schilodit trupurile tinere. Starostele şi-a împreunat degetele deasupra ceştii sale, a scos icnind, aerul din piept, a dat peste cap băutura descîntată, şi-a şters gura cu mîna şi a început să mestece o coadă de peşte uscat. Tinerii săi părtaşi au băut în silă spirtul înroşit de sînge, s-au cutremurat îngreţoşaţi şi au început să mestece peşte. Mai e ceva, băieţi ! a continuat el după ce a aşteptat ca ei să-şi tragă sufletul şi să îmbuce ceva. Să nu mîncăm multă sărătură, să nu tot luăm în gură zăpadă, iar făina să n-o risipim atunci cînd facem pîine. Cîinelui Şaburko să-i fixăm o porţie ! A făcut o burtă ca de general ! Şi să vă amintiţi mereu, în orice clipă : dacă te rătăceşti în tundră este mai groaznic decît în taigaua neumblată.

Spirtul îi înviorase pe flăcăi, sufletele se umplură de duioşie, o senzaţie plăcută li se răspîndi prin trup.

— Bine, bine ! l-au întrerupt ei pe staroste. Destul ne-ai dăscălit !

Şi aşa au început să curgă orele care se prefăceau în zile lungi, iar zilele în săptămîni şi mai lungi. Vulpile nu veneau. Au nimerit în capcane două vulpi slabe, costelive, cu blana jigărită, s-a mai rătăcit o dată o hermină : nimerise în pădurícea acoperită de zăpadă pînă la vîrfurile ţepoase ale copacilor. Pe malurile Dudîptei şi lîngă lac, multe potîrnichi au căzut în capcane cît timp acestea n-au fost acoperite de nămeţii de zăpadă. Dar a început viforniţa şi orice muncă a încetat. Se jucau cu bufniţele polare. Înfigeau un băţ în tundră, iar în vîrful băţului puneau o capcană. Bufniţa vede şi noaptea — chiar prin viforniţă — şi nu ocoleşte nici un obiect, căci ea doreşte să se aşeze pe ceva solid, ca să se poată înfoia în pene. Mîncau bufniţe. Desigur, carnea lor nu-i ca a potîrnichii, este cam amară, miroase a carne arsă de oaie sau a carne de ţiştar, în schimb are mult puf moale, uşor ca o spumă ! Mare bucurie le-ar face puful ăsta, muierilor, dar de unde să iei muieri ?

Iarna s-a aşezat de-a lungul Piasinei, al Dudîptei, în întregul Taimîr şi zăpada căzută a făcut totuna albiile rîurilor cu malurile ; dacă te afunzi, îţi dai duhul pînă ieşi. Zăpada nu îngheţase, era încă pufoasă, slavă Domnului, nu cresta faţa pînă la sînge. Stîncile, care stăteau ca nişte faruri la malul mării, au fost spulberate, înghiţite de aceeaşi noapte mută. Pădurícea care străjuia inima tundrei ca o insulă-arici, a fost îngropată sub zăpadă. Zăpezile sclipeau în tot felul de nuanţe, luînd vederea, iar cerul — pe măsură ce iarna înainta — se lumina şi se schimba tot mai tare. Acum însă, aurora boreală nu-i mai speria şi nu-i mai fermeca pe vînători, pentru că apărea mereu mai rar, mai slab ; acum începea perioada vînturilor sălbatice, nestăvilite şi a viforniţelor aducătoare de nămeţi. Pe vreme bună, vînătorii se grăbeau să inspecteze în goană capcanele la lumina

aurorei, nutrind o slabă speranţă de reuşită. Dar iată că se dezlănţui viforniţa polară, îi alungă pe vînători în adăpost, îi pecetlui în mica lor izbă, le astupă fereastra, zăvorî uşa, şi-i cufundă într-un hău de zăpadă. Numai hornul înfrunta cu stoicism zăpada, aruncînd scîntei în vînt şi lăsînd să treacă o firavă dîră de fum.

Timpul abia se mişca, vînătorii nu mai aveau despre ce vorbi — îşi spuseseră totul ; în casă nu mai aveau ce lucra — terminaseră ce-aveau de făcut — iar vîntul devenea tot mai îndîrjit, tot mai sălbatic. Zăpada era răvăşită şi ridicată deasupra tundrei, pămîntul şi cerul se uniseră rotindu-se împreună, zburînd spre acele spaţii unde nu există nici un punct de sprijin, iar căsuţa vînătorilor, turtită de zăpezi, scuipînd fum prin horn, zbura şi ea, rotindu-se în mijlocul vuietului, al şuieratului şi al hohotelor duhului pădurii. În geamul îngheţat se oglindea abia zărită lumina focului din sobă, care se zbuciuma ca o gîză căutînd măcar o crăpătură în stratul gros de gheaţă şi acest strop de lumină, această steluţă care străpungea bezna era semnul vieţii statornice a întregii lumi.

Ceasul şi cîinele Şaburko dădeau măsura trecerii timpului — ziua şi noaptea. Dulăul care moţăia în colibă se cerea afară o dată la douăzeci şi patru de ore, impunînd aceeaşi normă şi stăpînilor săi, care se cufundau apatic în tăcere, lîncezeau, le era lene să cureţe zăpada din jurul adăpostului, să măture şi chiar să-şi gătească mîncarea. Starostele îi dădea jos de pe laviţă trăgîndu-i de guler, îi silea să facă gimnastică, născocea tot felul de treburi sau le povestea din viaţa lui care fusese atît de plină, atît de bogată în tot felul de întîmplări, încît povestirea lor umplea o bună parte din timp. Flăcăii îl ascultau şi se mirau cîte lucruri poate vedea, trăi şi cunoaşte un om, şi-l sfătuiau ca acum, cînd n-avea ce face, să „închege un roman" pe hîrtie. Starostele ar fi vrut, dar nu prea aveau hîrtie în căsuţă, doar cîteva caiete subţirele, dar mai tîrziu, la bătrîneţe, poate se va aşeza să scrie un roman, deocamdată însă le cerea să-l asculte mai departe.

Iarna aprigă, vîntul care pătrunde nu numai în tot trupul, dar și în suflet, te învață să-ți faci nevoile ca păsările, aproape în zbor. Arhip nu se putuse adapta la acest regim grăbit, căci în general tot ce intra în el, intra cu greu și ieșea și mai greu. Uneori îngheța atît de tare afară, în bătaia vîntului, încît năvălea în adăpost cu pantalonii în mînă, nemaiavînd putere să-i încheie. Odată, a întîrziat prea mult afară. Starostele l-a trimis pe Kolea după el. În timp ce-și punea flanela, Kolea s-a înfuriat deodată : „Lua-l-ar dracu de mîncău ! Și-a găsit momentul cînd să înțepenească pe vine ! Am să-i ard un ciomag pe spinare să se învețe minte !"

Arhip fusese adus în brigada vînătorilor de către Kolea. Lucraseră împreună la garajul de taxiuri : unul ca șofer, celălalt ca lăcătuș. Arhip — care se trăgea din kerjaci [1], deși încet la gîndire și nu prea îndemînatic la treabă, era harnic, econom și pe cît putea, nu bea pe banii lui. Se părea că Arhip era un tovarăș de nădejde, solid și, mai ales, disciplinat, numai că tot pe neașteptate a fost și primul care a cedat, începînd tot mai des să se hîrîie, căutînd ceartă. La început, Kolea și starostele se străduiau, căutînd să nu ia în seamă ieșirile acestui om ursuz, cu nume atît de rar și de străvechi. Dar, la un moment dat, tot ce venea de la Arhip a început să-i scoată din sărite. Chiar și numele lui, pe seama căruia înainte făceau glume, acum le devenise neplăcut.

Arhip nu era lîngă adăpost. Kolea l-a strigat o dată, de două ori. Parcă cineva îi smulgea cuvintele din gură, vîntul i le învolbura, iar zăpada i le acoperea. Starostele, auzind strigătul, a mîrîit, s-a sculat repede, și-a pus căciula pe cap, l-a împins pe Șaburko de sub laviță drept în furtuna de zăpadă, ținîndu-se după el și înjurînd de mama focului.

Șaburko l-a găsit îndată pe Arhip. Acesta stătea în dosul adăpostului, își ținea pantalonii plini de zăpadă, încercînd să strige, dar zăpada îi astupa gura. Tînărul se rătăcise în furtună, dar noroc că nu se depărtase de adăpost umblînd aiurea, căci altfel s-ar fi prăpădit.

[1] Kerjaci — adepți ai sectei religioase de rit vechi.

Arhip, deşi nu stătuse mult afară, degerase, gura i se încleştase de nici dinţii nu-i mai clănţăneau, scotea doar nişte gemete, iar lacrimile îi curgeau pe obraz îngheţînd.

Cuprinşi de spaimă, cu respiraţia întretăiată, l-au cărat pe Arhip în adăpost, l-au culcat pe laviţă şi s-au apucat să-l frece. Arhip s-a încălzit şi şi-a revenit în fire. Starostele i-a spus „Tatăl nostru" spre învăţătură şi a dat poruncă colectivului : pînă nu se potoleşte ne-bunia de afară, nevoile se fac în covată. Această treabă atît de simplă îi reuşea numai starostelui. Flăcăii se chinuiau, se ruşinau unul de altul. Cel care a „zăcut la pat" prin spitale ştie că această treabă făcută la co-mandă este mai rea decît orice pedeapsă.

Primul care n-a mai putut îndura şi care s-a supărat a fost tot Arhip.

— Te-ai deprins cu ţucalul ! N-ai decît să stai pe el ! a strigat şi a dat să iasă afară, uitînd cum era să îngheţe nu demult şi cum urla ca un lup cînd tovarăşii lui îl frecau. Kolea, de aceeaşi părere cu Arhip, şi-a pus căciula în cap încercînd să iasă şi el. Starostele s-a repezit spre uşă şi a început să care la pumni, în bun-diţele flăcăilor.

— Ţîncilor ! a mîrîit el ca o fiară. Vreţi să vă dez-grop din zăpadă frumuşei, albi ? ! Şi, după ce i-a îm-pins pe amîndoi spre laviţe, le-a mai dat cîte un pumn în ciudă, dar nu prea tare, după care i-a certat înde-lung, umilitor chiar, ca pe nişte copii, înfierbîntîndu-se în aşa măsură din această distracţie, încît l-a scos din fire pe Arhip. Ca un taur, kerjacul a scos un sforăit, după care, fără a spune o vorbă, s-a năpustit asupra starostelui.

Cei doi tovarăşi s-au încleştat ca duşmani de moarte ; şi într-o clipă şi-au sfîşiat unul altuia cămaşa, în timp ce urlau ca nişte cîini, se apucau de beregată, se zgîriau şi dădeau cu pumnii unde nimereau. Sîngele ţîşnise şi, căzînd pe sobă, a început să miroase a carne arsă.

— Măi oameni buni ! a strigat Kolea, băgîndu-se între ei. Dar cum putea el, un pirpiriu, să stăpînească doi zdrahoni care se loveau de le pîrîiau oasele. Goi pînă la brîu, plini de zgîrieturi şi de sînge, se luptau

în tăcere — fără înjurăturile obișnuite, fără vorbe, scoțînd doar icneli și răgete ca niște adevărate fiare.

Feștila căzuse și se stinsese. În casă — beznă, afară un vînt cumplit, iar cei doi vînători se luptau tot atît de cumplit, pe întuneric.

— Măi fraților a strigat mai tare decît prima dată Kolea și a început să plîngă. Fraților ! Veniți-vă în fire ! Oameni buni !... Ajutor !...

Focul din sobă căzuse scînteind pe podea. Adăpostul se umplu deodată de fum — zănaticii răsturnaseră soba, și dintr-o dată parcă s-au trezit și au sărit în lături. Kolea turna, peste lemnele fumegînde, apă din ceainic, adunată din zăpadă topită.

— Proștilor ! Ciinilor ! Nenorociților ! continua el să strige și să plîngă. O să ardem în tundră ! Asta vreți ? !

Starostele s-a urcat pe laviță, s-a ghemuit într-un colț și s-a-nvelit cu pătura. Arhip tușea din cauza fumului, gata să verse, scotea niște sunete nedeslușite, făcînd eforturi să spună ceva, tot arătînd, plin de ură, cu degetul înspre colțul unde se ghemuise starostele. Kolea punea soba de fier la loc, în lada cu pămînt.

— Totuna, totuna... El mă... Eu îl... auzi glasul lui Kolea.

— Ce tot aiurezi ? Te-ai țicnit complet ? ! a dus Kolea degetul la tîmplă și, brusc, l-a pocnit pe Arhip cu atîta putere, încît acesta s-a pomenit dincolo de ușa care scîrțiia, înghețată. Potolește-te, neghiobule ! Apoi, după ce a băgat în sobă bucățile de lemn fumegînde și a aerisit încăperea, Kolea a tușit, și-a suflat nasul și, ștergîndu-și cu poala cămășii fața murdară de funingine și lacrimi, a rostit către staroste cu mînie și mîhnire în glas : Și tu, tu ! Om serios ! Pentru grupul nostru, chiar dacă-i mic, tu ești răspunzător...

Starostele s-a mișcat pe laviță care a scos un trosnet de rogoz uscat, s-a îmbrăcat, a coborît și a arătat cu degetul spre ceainic, să-i toarne. După ce și-a spălat fața desfigurată, s-a apucat să se șteargă cu o cîrpă.

— De n-ar fi fost apa — a clătinat Kolea ceainicul — ar fi ars tot adăpostul și am fi crăpat în tundră ca niște ciini.

— Nu e bine, Kolka, nu e bine... Da, da, e rău, Kolka, e rău. A început ! Cheamă-l pe lepădatul ăsta, o să răcească măgarul !...

S-au strîns iar la un loc, în colibă, vînătorii, căci n-aveau încotro. Nu-şi vorbeau, nu-şi aprindeau ţigara unul de la altul, făceau pe principialii. Amîndoi aveau mutrele umflate, acoperite de vînătăi zdravene, de toată frumuseţea ! Ce mai distracţie, s-au pocit unul pe altul, şi-au descărcat ura. Ce-avea să fie de-acolo înainte ?...

După ce a gătit mîncarea, Kolea a scos din podul adăpostului, din rezerva interzisă, o sticlă de spirt, a diluat lichidul, l-a turnat în ceşti şi, ca o gospodină supărată, dar cumsecade şi atotînţelegătoare, le-a poruncit să ciocnească şi să bea paharul împăcării.

Au ciocnit şi au băut. Kolea, deşi încă supărat, dar cu oarecare uşurare şi dorinţă de împăcare, a început să rîdă :

— Ei, cine-mi sînteţi !

Starostele îşi trecu palma peste faţă, de sus în jos, de parcă s-ar fi şters de ceva.

— Se întîmplă ! spuse el pocăit. Aşa e, ajunge.

Arhip a bombănit şi el ceva şi s-a întors. Mai băură cîte o ceşcuţă încercînd să-şi vorbească. Vorba însă lîncezea, se frîngea. Se rupsese legătura sufletească dintre oameni, nu-i mai unea lucrul cel mai de seamă în viaţă — munca. Li se făcuse lehamite, se săturaseră unul de altul, iar nemulţumirea şi supărarea creşteau, împotriva voinţei lor.

Dar şi în tundră vine o zi cînd furtuna încetează. S-au trezit dimineaţa într-o linişte atît de adîncă, atît de asurzitoare după vîjîitul vîntului care părea că nu va înceta niciodată, după zăngănitul hornului, după vuietul norilor de zăpadă, încît au fost cuprinşi deodată de o adevărată nelinişte. Starostele a ieşit afară, a început să chiuie, şi-a aruncat căciula în sus, i-a tras un şut cu piciorul, l-a luat în braţe pe Şaburko şi s-a rostogolit cu el prin zăpadă.

Vînătorii s-au răspîndit în toate părţile, să dezgroape capcanele. Viscolul durase mult, aşa că stratul de zăpadă

era uriaș. Vulpile însă, în căutarea hranei, aveau să înceapă să se rotească prin toată tundra, neocolind poate nici aceste locuri. Se mințeau, se amăgeau pe ei înșiși, trebuiau să creadă în ceva și își spuneau în sinea lor: „Vom avea noroc, vom avea... pînă la urmă".

Înăbușiți de aerul rar, din care vîntul izgonise parcă tot oxigenul, în timp ce frigul scosese toată umezeala din zăpadă, rătăceau prin tundră după capcanele așezate în gropi și, spre mirarea lor, dezgropară multe dintre acestea. Bufnițele, adulmecînd hrana, scormoneau zăpada și în felul acesta le deschideau drumul spre capcană. Numai că, în preajma Dudîptei, rămăseseră prea puține bufnițe: vînătorii le prinseseră în capcane, le exterminaseră fără socoteală, iar acum își dădeau seama prea tîrziu de greșeala făcută.

Kolea și-a găsit o treabă de făcut — căra trunchiuri răsucite care dădeau multă căldură. Păduricea era acoperită de zăpadă pînă în vîrful arbuștilor, așa că trebuia săpat mult pentru a dezgropa cu ajutorul schiului un copăcel cu vîrful uscat, cu cioturi fărîmicioase poleite de ger, a cărui sevă rămăsese împietrită sub coaja strîns lipită de trunchiul copacului. Kolea lovea arborele cu toporul. Rășina zadei, ca un strat de grăsime albă, se lipea de tăișul toporului, iar firișoarele ei ca de păianjen pătrundeau prin inelele de vîrstă ale copacului, înghesuite unele în altele, nelăsînd să se stingă respirația care urcase încă din vară dinspre rădăcinile nu prea adînci, dar noduroase. Păduricea era mică, doar o insuliță minusculă, și pe fiecare arbust nu se găseau mai mult de cinci crengi vii. De curățai zăpada pînă la pămînt, dădeai de cetină, care, chiar dacă era subțire, chiar dacă aducea a mucegai, îți amintea de vară, de taiga. Pădurea trăia, lupta pentru viață și înainta spre nord, spre oceanul de gheață. Mai mare mila s-o tai! Kolea alegea arbuștii rupți, pe jumătate uscați, desprinși de desiș. După ce dobora zada, se așeza pe buștean ca să-și mai tragă sufletul, gîndindu-se la complexitatea oricărei vieți, la lupta grea pentru existență care se dă în sînul naturii...

După ce făcea o chingă din funia groasă, și-o trecea pe după umăr, trăgînd după el bușteanul și, însoțit de șuieratul schiurilor căptușite cu blană de ren, alerga pe pîrtia bine bătătorită spre căsuță, bucuros că nu e viforniță și că poate nici nu va fi curînd, că a făcut treabă bună, că vor strînge rășină de pe zadă, o vor topi într-un borcănel, după care o vor mesteca în gură pentru întărirea dinților. Se gîndea că poate ar fi bine să facă o copcă în Dudîpta, să scoată apă, să încălzească încăperea și să facă toți o baie bună, ca nu cumva să se pricopsească cu păduchi, că atîta le-ar mai trebui.

Judecînd după liniștea deplină, după gerul întețit și după scîrțiitul zăpezii de sub schiuri, după străfulgerările vii ale aurorei ce săgetau cerul de la un capăt la altul, se părea că perioada de liniște va mai dura încă, oferindu-le mai mult răgaz. Nopțile erau geroase și atît de luminoase, încît se vedea totul în jur. Dar ce puteai să vezi ? Zăpadă și iar zăpadă ? Chiar și panglica șerpuitoare a rîului, și oglinda lacului erau acoperite de zăpadă pînă la înălțimea tundrei și numai pe alocuri apărea, dinspre partea bătută de vînturile de miazăzi, cîte o pată de zăpadă cenușie care însemna fie un cot al rîului, fie un mal mîncat de ape. În jurul lacului, pe lîngă mal se adunaseră nămeți de zăpadă, care acoperiseră tufișurile tîrîtoare și să te ferească Dumnezeu ca, într-o clipă de neatenție, să fi nimerit cu schiurile pe aceste grămezi sau, și mai rău, deasupra cotului făcut de rîu ! Însemna prăbușirea sub zăpada care ar fi început să curgă ca nisipul, îngropîndu-te de viu. Mai încearcă să te dezgropi, să sapi tranșee în zăpadă, dacă ești în stare !

...În liniștea albă a tundrei, cu jocurile de umbre și de lumini ale aurorei boreale, te cuprinde un fel de nebunie, începi să ai vedenii : o navă cu catarge și pînze zdrențuite, un urs alb cu botul lung, larg deschis, dar mut, o sanie trasă de reni, pe care șade Ulcin, un evenc [1] cunoscut încă din Plahino. Stă cu biciul avîntat bătăios, iar chiciura i-a acoperit mutra plată, ochii săi

[1] Evenci — populație nordică.

mici şi negri lucesc veseli, dar el nu plesneşte din bici, nu plescăie din buze, nu strigă „haide-hai !“ renii nu sforăie, nu împrăştie zăpada cu copitele. Renii plutesc, iar evencul îi admiră cu ochii zîmbitori. „Piei din ochii mei, Ulcin, piei ! bolborosea cu teamă, făcîndu-şi cruce, Kolea. Tu ai murit, încă în iarna aceea, cînd toată familia noastră s-a chinuit în Plahino. Tu şi cu tata vă îmbătaţi cu vin. Crezi că am uitat ?...“

Odată, Kolea a văzut un cîine alb cu picioarele acoperite cu mici pete negre, care s-a oprit la distanţă. Cîinele aştepta, dînd din coadă prietenos. Era un cîine cunoscut, chiar foarte cunoscut. Inima i-a zvîcnit : „Boie ! Boie ! Boie !“ Kolea şi-a scos chinga şi a rupt-o la fugă, dar cîinele dispăruse, în locul lui rămînînd doar o moviliţă. Ce grozăvie ! Kolea şi-a şters sudoarea de pe frunte, încercînd să-şi facă cruce, dar nu mai ştia din care parte să înceapă.

Teama lui cea mai mare era ca nu cumva s-o întîlnească pe şamancă [1]. Rătăceşte şamanca prin tundră de mult timp, poartă o haină albă croită din blăniţe scumpe, pe cap are o căciuliţă albă din blană de iepure, iar în mîini — mănuşi albe, pufoase. După ea se ţine, ca o umbră, un ren alb cu coarne de argint, care mişcă mereu capul, zornăindu-şi clopoţeii. Şamanca îşi caută logodnicul, plînge nopţi întregi, urlă, îl strigă, dar în zadar şi de aceea farmecă orice bărbat pe care-l întîlneşte. Pentru ca logodnicul să nu afle despre desfătările ei desfrînate cu alţii, după ce îi istoveşte de moarte cu dezmierdările sale, îi îngroapă de vii în zăpadă. Şamanca nu se apropie de locuinţa omului — se teme de căldură. Inima ei născută în tundră, rod al pămîntului îngheţat, inima ei acoperită de gheaţă ar putea să se topească.

Starostele le povestise băieţilor acest basm şi, după cum s-a văzut mai tîrziu, fusese cam nechibzuit făcînd-o. Flăcăii, tolăniţi pe laviţe spuneau măscări şi oftau cu năduf : „de-am avea şi noi o şamancă !...“

[1] Şamancă — vrăjitoare.

— Ia nu vorbiți prostii, și mai tăceți din gură ! le spunea șeful holbînd ochii la ei și certîndu-i : Feriți-vă, păgîni ce sînteți ! Cu așa ceva poți intra la idei, ia nu mai cobiți...

Șamanca a apărut atunci cînd Kolea căra un buștean din pădure și a văzut deodată cum se desprindeau din cer luminile sclipitoare ale aurorei, ca niște nori de praf. În fața lui apărea din cînd în cînd cîte un fulg alb care zbura rotindu-se necontenit. Apoi au început să cadă fulgi mărunți și rari, dar inima i-a fost cuprinsă de neliniște : se pregătea de viscol. În tundră s-a simțit o mișcare ușoară, ca și cum viscolul și-ar fi încercat puterile. Cerul a început să se umfle, stăpînit de o forță întunecată. Opintindu-se, Kolea trase cu mai multă nădejde de chingă și, înghițind tot mai des cîte o gură de aer, își înteți mersul, cu capul în jos și trupul aplecat înainte — așa parcă era mai ușor și se mergea mai repede. Dar iată că a simțit un tremur în ochi, zăpada, vopsită în roșu, a început să plutească și să scînteieze orbitor, în mii de sclipiri, urechile au prins să țiuie asurzitor, iar aerul, acel aer rarefiat din sferele nordice, îl apăsa, silindu-l să se oprească, să mai răsufle, și Kolea s-a oprit. Un buștean, rostogolindu-se, i-a lovit din spate schiurile, zăpada și-a recăpătat deodată culoarea albă, zgomotul din urechi s-a potolit și suflul i-a revenit.

Și în această clipă, din luminile schimbătoare, cu licăr mișcător, din valurile aurorei ce cuprindeau acum doar o jumătate de cer, a apărut EA și, fără să atingă zăpada cu cizmulițele brodate, ba chiar fără a-și mișca picioarele, se apropia mută, minunată. Ochii ei oblici și prelungi erau luminați de o privire ademenitoare și tristă, chipul îi era palid ca al unui copil al tundrei albe. Poate o chinuia o durere lăuntrică, poate inima îi era bolnavă ? Dîndu-și seama că se gîndește la șamancă precum la o ființă vie, ca la un om care există cu adevărat, Kolea a tușit tare, a tras o înjurătură voit murdară, a scuipat cu dispreț și, grăbind pașii spre adăpostul care nu mai era departe, a căutat să nu ridice capul și să nu se uite în urmă, deși îl treceau

fiori pe șira spinării, gîndindu-se că degetele șamancei erau gata să-l apuce de guler și atunci ce-ar fi putut să facă ? Capul căuta să intre în haină, genunchii îi tremurau, respirația i se întrerupea. Abia lîngă ușa adăpostului, vînătorul a privit în urmă și a văzut-o pe șamanca ce se depărta ca o nălucă. Întîlnindu-i privirea, vrăjitoarea s-a oprit și, înainte să dispară în mijlocul zăpezilor și să se înalțe pe valurile de lumini ale aurorei, i-a zîmbit ușor și cu părere de rău. O lumină azurie ce străbătea întunericul nopții se prelingea din pieptul ei și i se părea că inima i s-a prefăcut într-un iepurilă cu urechile lungi, care se strînge ca un ghem și tremură ușor sub palele aspre de vînt.

După ce și-a scos schiurile și chinga, Kolea a dat buzna în casă, și-a șters fruntea și, sfîrșit, s-a lăsat să cadă pe un buștean de lîngă sobă.

„Cine te-a fugărit ?“ l-a întrebat cu privirea starostele și, pentru a nu fi nevoit să dea explicații, Kolea s-a grăbit să-și schimbe hainele. Îmbrăcămintea îi era udă, de sub cămașă ieșeau aburi „Nu trebuia să asud așa“, s-a gîndit el cu nepăsare.

Kolea n-a spus nimic tovarășilor săi despre șamancă, socotind că în răstimpul cît vor sta închiși în adăpost pînă se va potoli viforniță, această nălucă va pieri. Pe de altă parte, însă, îi era teamă să recunoască, fie și față de sine însuși, că nu dorea deloc această pieire, ci dimpotrivă, că vedenia i s-a strecurat adînc în suflet. A început să aibă un somn neliniștit, s-a izolat de ceilalți și de cum s-a liniștit vremea, s-a grăbit să plece în tundră. Dar, pe neașteptate, a observat că tovarășul său cel greu de cap, Arhip, umblă agitat prin încăpere, de parcă ar căuta ceva, de parcă s-ar grăbi undeva, aruncînd năuc priviri prin cercul tivit de ger al ferăstruicii. „Nu cumva a văzut-o și el ? ! se întreba Kolea bănuitor, ars de gelozie. De-i așa, îl omor ! Îl împușc ! Nu i-o las !...“

— Ce v-a apucat, fraților ? Mi se pare mie sau nu prea vi-s boii acasă ? întreba neliniștit starostele. Nu cumva șamanca e de vină ? V-am îndrugat neghiobii, prostul de mine. Închinați-vă, înfuriați-vă, urlați, tra-

geţi cu arma, daţi cu toporul în buşteni, dar nu vă lăsaţi copleşiţi. Asta e boală, băieţi, boală cumplită...

Amăgire. Închipuire. Boală. Fie ! Pe lîngă vedenia uluitoare, care făgăduia ceva tainic şi nemaivăzut, viaţa pe care o duceau era atît de urîtă, încît nu aveai nici o poftă să lupţi pentru ea. Flăcăii doreau schimbări, mişcare, iar trupurile lor se înverşunau chiar şi numai la gîndul despre şamancă, împingîndu-i la fapte nechibzuite.

Şi într-o zi, deşi îşi dădea bine seama că nu trebuie s-o facă, Kolea şi-a scos chinga şi schiurile şi, fără să ştie de ce, a înfipt schiurile în zăpadă în poziţie verticală, ba, privindu-le, s-a şi gîndit că, aşa cum stau, seamănă cu teribilul şarpe boa cu gîtul său înspăimîntător de umflat, pe care l-a văzut la cinema, cînd era în armată, unde, pe vremea aceea, aproape zilnic vedeau cîte un film. Vai, armata, prietenii, oamenii, oraşele, casele, luminile, maşinile ! Unde mai sînt ? Oare au existat ele vreodată ?

Sprijinit în toiag, se apropia de şamancă, dar ea se retrăgea, ferindu-se. El întindea braţele şi-i şoptea cu patimă cuvinte de dragoste, în rusește şi în limba evencă. Ea îl înţelegea, rîdea, aruncîndu-i priviri galeşe. Cînd, în sfîrşit, a reuşit s-o păcălească, să se apropie de ea, s-o apuce de cozi, acestea s-au desprins uşor de capul vrăjitoarei, iar Kolea, cu mîna întinsă şi cu pumnul strîns, a căzut sub malul Dudîptei, unde a stat un timp întins pe zăpadă, plutind nu se ştie încotro, împreună cu zăpada stîrnită în cădere, neînţelegînd că totul nu era decît o închipuire. Ca o pulbere îngheţată, zăpada continua să lunece-n jos, umplînd orice adîncitură şi netezind orice moviliţă. Omul, care se agitase tăvălindu-se prin zăpadă, îşi pierduse orice voinţă de a gîndi şi de a lupta, cînd, în sfîrşit, a văzut deasupra sa, în colţul Dudîptei, un cîine, acelaşi cîine alb cu pete sure pe labe şi pe cap, cîinele cel credincios şi drag.

— Boie ! Boie ! Boie ! Omul a scormonit zăpada, înotînd spre cîine. Scheunînd, dînd din coadă, cîinele s-a tîrît în întîmpinarea lui şi, odată cu el, s-a mişcat şi zăpada din care a apărut pe neaşteptate un schi al cărui

vîrf s-a înfipt în obrazul omului. Acesta l-a apucat, l-a așezat sub el și, ca în copilărie, a început să vîslească cu brațele împotriva curentului, prin imensitatea nesfîrșită a zăpezilor mișcătoare. Boie ! Boie ! Boie !... Dar cîinele nu mai era nicăieri ; în schimb, a zărit celălalt schi. După ce l-a dezgropat, omul s-a întins într-o rînă pe cele două schiuri, ud, pătruns de ger, bătut de vînt, și a încercat să-și încălzească palmele suflînd în ele. Printre rafale de vînt, i s-a părut că aude strigăte, lătrat de cîine, bătăi surde. „Împușcături ! Arma !" Neavînd putere să-și scoată arma de pe umăr, a tras — nu cu degetul, cu toată palma — cocoșul, a băgat în gardă un deget amorțit, a depărtat țeava armei de cap și a apăsat pe trăgaci. Pe lîngă urechea stîngă a țîșnit o flacără, s-a auzit o bubuitură, capul a fost împins într-o parte de șocul împușcăturii, urechea și-a pierdut auzul, de parcă ar fi fost înfundată cu un dop, picioarele vînătorului s-au înmuiat și el s-a prăbușit de-a curmezișul schiurilor...

...Boala lui Kolea i-a speriat și i-a apropiat pe staroste și pe Arhip. În ultimul timp, certurile dintre cei doi deveniseră tot mai aprige, ambii fiind gata să folosească armele și topoarele. Kolea își dădea seama că la un moment dat nu va mai fi în stare să-i potolească, nu va mai putea să oprească furia celor doi zdrahoni, și atunci, ori unul îl va omorî pe celălalt, ori el, Kolea îi va împușca pe amîndoi. Se gîndea și la această posibilitate — n-avea rost să-i mai îndemne la împăcare, să-i despartă, să-i dădăcească pe acești bătăuși ; cîte un glonte în scăfîrlie și ducă-se draculuí totul, facă-se prăpăd și judecată, că nu sînt nici primii și nici ultimii care se ucid între ei în adăposturile de iarnă...

Cei doi l-au îngrijit pe Kolea cu multă rîvnă — încingeau soba pînă la roșu, îl ungeau cu mușțar, îi turnau spirt în gura încinsă de febră, îi puneau în băutură cîteva picături de rășină topită, iar în ceașcă îi aruncau o monedă de argint fierbinte. Kolea se zvîrcolea pe laviță și striga : „Oie !... Oie !... Oie !..."

— Ce spune ?

— Nu știu — răspundea Arhip, scărpinîndu-se la ceafă și căutînd să-și amintească ceva. Poate își cheamă cîinele ? A avut un cîine, Boie...

— De-i vorba de cîine, nu-i rău ! Cîinele-i prieten.

Vînătorii i-au dat aspirină, i-au pus comprese, sticle cu apă fierbinte, făcîndu-l să năduşească pînă şi-au atins ţinta : fierbinţeala a scăzut, răceala a fost izgonită, dar inima bolnavului, care nu era prea sănătoasă, slăbise. Starostele era priceput la multe : ştia să lupte cu răceala, ştia să lucreze cărţi de joc din miez de pîine cu ajutorul unor şabloane făcute tot de el, putea să facă un briceag dintr-o bucată de fier, un ceaun — dintr-o foaie de tinichea, o brichetă — dintr-un os. Ştia să facă supă din topor, să gătească un gulaş cu pingele, putea să coase fără aţă, să spele rufe fără săpun, să afume peşte fără să iasă fum, să zvînte carnea fără să miroase, să lupte împotriva scorbutului folosind cetina, să-şi facă bordei fără topor şi geam din băşică de ren, să facă dintr-un cîine mort o momîie vie, dar nu avea habar cum şi cu ce se lecuieşte inima. În viaţa lui nu avusese timp să se ocupe de inimă, era bucuros să-şi păstreze trupul cel plin de păcate. Poate că auzise de la cineva sau singur a înţeles, cu mintea sa ageră şi pătrunzătoare, că în bolile de inimă trebuie să te mişti mai puţin, să nu te agiţi, şi aşa, poate, inima prea zeloasă se linişteşte, prinde putere, îşi domoleşte bătăile. Speriat şi supus, Arhip asculta de poruncile starostelui, aducea lemne de pe gropile cu momeală şi le aşeza în grămezi lîngă adăpost, nu aprindeau lampa cu gaz, folosea feştila, untura de peşte şi numai în împrejurări deosebite aprindea lumînarea.

Vînătorii aşteptau sosirea avionului. Nimeni nu mai spera să apară vînat din belşug. Odată, Arhip a adus o vulpe jigărită, micuţă, cu blana jilavă, de parc-ar fi fost pusă la murat. Oasele de sub blană parcă fuseseră măcinate. Capul îi fusese mîncat de bufniţe, orbitele goale păreau un hău întunecos, iar crăpăturile ţestei dezgolite aveau urme de sînge uscat. În tundră bîntuia foametea şi fiarele începuseră să piară cu grămada.

„Moartea ! Iată cum arată !“ gîtlejul bolnavului a început să tremure, vinele de la gît să se umfle şi el a deschis larg gura încleştată, dînd la ivcală gingiile bolnave de scorbut, din care se prelingea un lichid roşu.

— Mi-e fricăăă !...

Şi parcă din depărtare s-a auzit deodată :

— O să fie bine, Mikolaha, o să fie bine... Curaj ! Noi sîntem cu tine. Nu te vom lăsa...

Avionul nu a sosit în decembrie, în ciuda celor hotărîte. Aŭ crezut, au sperat că de Anul nou avionul va veni cu siguranţă. Peste albul iernii au început să cadă fulgi de zăpadă, viforniţa dezlănţuită şi-a sărbătorit revelionul, a zgîlţîit căsuţa, a făcut să zăngăne burlanul, a chinuit din plin natura şi oamenii, dar de îndată ce s-a potolit, s-a auzit bîzîitul unui mic avion. La început, avionul nu a observat căsuţa şi s-a îndreptat spre marea îngheţată, care era totuna cu malul şi cu tundra şi unde era în pericol să se lovească de stîncile acoperite de zăpadă. Arhip însă a aprins focuri atît de mari, turnînd gaz peste lemne, iar starostele a tras atîta cu arma, încît avionul a tremurat, după care a făcut un nou ocol. Zărind semnalul, s-a lăsat în jos, clătinîndu-şi aripile şi, ca să nu se răstoarne cu burta în sus, a pipăit zăpada cu schiurile, lunecînd deasupra pămîntului. Arhip şi starostele, lucrînd cu schimbul, au bătătorit şi au netezit zăpada cu ajutorul unor tăvăluge făcute din buştenii aduşi de Kolea, care parcă presimţise c-or să aibă nevoie de aceştia.

După ce-a aterizat cu bine, avionul a mai învîrtit o vreme elicea, a mai huruit, a mai strănutat şi apoi a tăcut. Ştiind cît sînt de aşteptaţi peste tot, piloţii au coborît din avion zîmbitori, dar în faţa ochilor le-a apărut o privelişte cumplită : doi bărbaţi voinici stăteau tremurînd pe zăpadă şi plîngeau. În uşa adăpostului se prăbuşise un flăcăiandru vlăguit, într-o cămaşă de noapte prea mare pentru el, chemînd întruna pe cineva care s-ar fi aflat în taiga.

— Oie ! Oie ! Oie !...

Restul iernii, Kolea l-a petrecut în spitalul din capitala ţinutului ; a fost declarat invalid de gradul unu, grad ce se acordă numai candidaţilor pentru lumea cealaltă. Dar el nu s-a dat bătut, l-au vindecat taigaua, rîurile, peştele proaspăt, vînatul şi, peste puţin timp, a fost trecut la gradul trei de invaliditate. După ce-a mai prins puteri, a părăsit Igarka, plecînd la rudele soţiei sale, într-o veche localitate de lîngă Enisei, denumită Ciuş, unde s-a angajat şofer la cooperativa pescarilor.

Odată, întreaga familie împreună cu mine am plecat să-l vizităm pe Kolea. La fel ca în anii trecuţi, se mişca repede, se foia mereu, vorbea mult, nu se plîngea de sănătate, căutînd să-i mulţumească pe toţi cu o caldă ospitalitate. Ştiind ce pescar pasionat sînt, mi-a propus să mă ducă pe mine şi pe fiul meu la rîul Opariha, să ne desfătăm cu pescuitul de lipani.

Picătura

Kolea, deşi ne ademenise la rîul Opariha, amîna totuşi mereu plecarea. „Cum vine Akimka, pornim !“ — ne asigura el şi alerga mereu spre malul Eniseiului, pe chei.

Akim — prieten la cataramă cu frate-meu — plecase la Eniseisk să se angajeze ca pompier în păduri şi, după cum mi-am dat seama, hotărîse să-şi „preschimbe“ indemnizaţia de transfer, deoarece nu-i plăcea să poarte cu el nici un fel de obiecte de valoare.

Îmi petreceam timpul la marginea localităţii Ciuş, pe o limbă de pămînt acoperită de prundiş, numită Karasinka — aici stăteau cisternele cu carburanţii gospodăriei agricole, de unde i se trăgea şi numele — şi

prindeam cu undiţa plătici sprintene şi bibani de rîu obraznici, cu burţile albe şi cu dungi strălucitoare. Mai iuţi decît ei se dovedeau numai ghigorţii care erau primii la orice pradă. Ziua ne scăldam şi ne prăjeam la soare — un soare dogoritor, vara acelui an fiind foarte călduroasă chiar şi în nord, iar apa, deşi nu atît de caldă ca în Marea Neagră, era totuşi minunată pentru scăldat.

Fie din pricina vieţii sedentare, fie pentru că mă lăsasem de fumat — mătuşile mele spuneau că semănam cu străbunicul meu care avea burtă — ajunsesem obez, fapt ce mă făcea să-mi fie ruşine de înfăţişarea mea şi să-mi caut loc de scăldat mai departe de lume. În timp ce stăteam în chiloţi de baie pe Karasinka, cu ochii aţintiţi asupra undiţei, am auzit un glas peltic :

— Vai de mine si de mine ! Cîtă mîncare înghisi, omule ? ! Se burdihan ai ! Groaznic !

Pe Enisei plutea într-o barcă un tinerel cu părul bălai şi rar, cu ochii înguşti, cu un zîmbet deschis şi o faţă cu pielea subţire, bătută de vînt.

După cuvîntul „omule" şi după accentul caracteristic celor originari din regiunea Eniseiului de jos, mi-am dat seama cine este.

— Iar tu, scrumbie deşirată, tragi la măsea fără să mănînci, de aceea ţi s-a lipit buricul de şira spinării.

Tînărul s-a apropiat cu barca, a împins-o spre mal şi mi-a întins mîna — gest propriu omului care se întîlneşte rar cu semenii săi, cu care trebuie să dea mîna, iar deprinderea de a împinge mereu barca este tot un obicei al celor de pe Eniseiul de jos : din cauza vîntului care bate din nord împotriva cursului, apele rîului se umflă pe neobservate şi pot lua barca.

— De unde stii, „omule", că sînt o scrumbie ? Avea o mînă vînjoasă, aspră, iar ca înfăţişare „omul" era uscăţiv, cu picioarele strîmbe, dar bine clădit.

— Ştiu totul despre tine. Ştiu că ţi-ai băut îndemnizaţia de transfer la Eniseisk.

Akim a clipit mirat din ochii săi oblici, oftînd pocăit.

— Am băut, omule, si avansul, si pusca...

— Pușca ? ! În trecut, vînătorii care își beau pușca erau biciuiți. Țăranul — pentru cal, vînătorul — pentru pușcă.

— Sine mai poate bisiui acum ? A fost revolusie, acu-i libertate ! a rîs Akim și mi-a ordonat vesel : — Strînze undița !...

...Și iată-ne plutind pe Enisei spre un rîu necunoscut cu numele de Opariha. Motorul fratelui meu era foarte vechi, uzat, făcea mult zgomot și scotea fum rău mirositor, iar viteza era, cum se spune, „șapte verste pe săptămînă și cîte un tufiș din cînd în cînd". Oricum, însă, orice rău e spre bine — aveam timp să admir rîul, să-i ascult pe fratele meu și pe prietenul său. Ei își spuneau unul altuia „hanurici" și cuvîntul acesta, fie prin rezonanța sa, fie prin altceva, parcă semăna cu ei, se potrivea cu ei ca o cărămidă într-un perete.

Akim era la cîrmă — purta cizme pescărești, vestă descheiată la piept și o șapcă îndesată pînă pe ochi — și trăgea dintr-o țigară udă. Kolea purta și el cizme, o vestă și veșnica-i șapcă în opt colțuri, care, din cauza nădușelii, a fumului și a ploilor, căpătase o culoare pămîntie. Sub vestă, purta o hăinuță și o cămașă de bumbac — obișnuința vînătorilor și a pescarilor : pe rîu, în taiga, în barcă, trebuie să fii „echipat", bine îmbrăcat în orice anotimp.

Frate-meu stătea ghemuit pe o bancă din mijlocul bărcii lungi, iar eu și cu băiatul meu, în fața lui, pe o altă bancă. Cu glas tare, întrerupt de zgomotul motorului, sau de nevoia de a-și trage sufletul, Kolea povestea despre întîmplările prin care trecuseră amîndoi la vînătoare sau la pescuit. Îl cunoștea pe Akim încă din Igarka. Fiindu-i prieten, venise și în Ciuș după Kolea, stătea la el și, deși îi era leat, Kolea fiind gospodar și însurat, îl dojenea pe Akim, care îl asculta întocmai, atunci cînd nu era beat.

Ascultîndu-l pe Kolea, fiul meu a căzut de cîteva ori de pe bancă. Akim, la cîrmă, zîmbea îngăduitor, înțelegînd că se povesteau isprăvile lor :

...Dincolo de Opariha, se află pîrîul Surniha, pe care de obicei nu se poate trece cu barca, însă toamna,

cînd apele sale se umflă, se poate înainta în susul rîului cale de vreo douăzeci de kilometri, fie împingînd barca, fie ajutîndu-te de o prăjină. La capătul drumului se află un loc grozav pentru pescuit. Odată, flăcăii ajunseseră în plină taiga, pe Surniha. Deşi erau morţi de oboseală de nu se puteau ţine pe picioare, Akim nu rezistase ispitei. Şi-a ales un prag, s-a culcat pe o piatră, a stat mult timp cu privirea aţintită în apă, după care a aruncat undiţa. Cum a aruncat undiţa, a şi prins un lipan de culoare închisă, cu aripioare lucitoare. „S-a făcut !" a urlat el. Bine-nţeles, nici prietenul lui nu s-a putut împotrivi. Şi aşa s-au apucat, amîndoi, nemîncaţi şi nedormiţi, să scormonească rîul pînă la fund. Numai ce apucau să arunce undiţa şi scoteau cînd un lipan, cînd un păstrăv. S-au înflăcărat, nu s-au mai gîndit la nimic, deşi cunoşteau bine viaţa din taiga : mai întîi trebuie să-ţi faci un adăpost, să-ţi aşezi tabăra şi numai după aceea te apuci de treabă.

Dacă te grăbeşti şi faci totul de mîntuială, nu te alegi cu nimic. Cînd au hotărît să „încerce", au scos ciubărul cu rîme şi au luat cîteva, dar cum să-ţi ajungă aşa puţine rîme, cînd peştele dă năvală !

— Kolka ! a strigat Akim, care pescuia pe un prag mai în josul apei, într-o bulboană înspumată. S-au terminat rîmele, iar pestele muscă mereu. Mai adă, te rog !

Kolea a lăsat undiţa cu semnul zero şase şi cu două dopuri, ca să se poată vedea cînd peştele o-ncepe să tragă la nadă, după care s-a dus la lucrurile lăsate sub tufişuri. A înşfăcat ciubărul, dar n-a mai găsit nici o rîmă ! În taiga nu se pot găsi rîme — doar muşchi şi umezeală, pe alocuri gheaţă : nici o rîmă nu rămîne vie pe-acolo ! Înseamnă că s-a zis cu pescuitul ! Degeaba atîta muncă, degeaba atîta strădanie ! Să înghiţi validol, să-ţi iasă ochii din cap cînd tragi luntrea în lungul rîului şi totul să fie în zadar !

— Akimka, fir-ar să fie ! Cineva ne-a şterpelit toate rîmele !...

— Nu se poate, nu se poate, omule ! a ţipat Akimka şi-a luat-o la fugă sărind de pe-o piatră pe alta, spre mal. A alunecat, a căzut în pîrîu, şi cizmele i s-au

umplut cu apă. A scuturat ciubărul, l-a pipăit, şi-a vîrît capul în el, dar nici urmă de rîme. Buzele lui Kolea se învineţiseră de supărare.

— Cum se poate ! Cum se poate ! repeta Akimka, aproape plîngînd. Ne-o păcălit ! Kerzasii ne-o păcălit ! Esti prieten cu ei, îi omenesti... Dar deodată, Akimka tăcu văzînd o ciocănitoare neagră stînd pe-o buturugă. Stătea şi-şi curăţa ciocul. Mai încolo, încă una — probabil perechea celeilalte. Amîndouă păreau grozav de mulţumite. După ce s-au ferchezuit, au încercat să aţipească după masă. Încă din largul rîului, Akimka le auzise cum se chemau, cum croncăneau îngrijorate şi cum ţipau văitîndu-se, de răsuna toată pădurea ; de fapt, aşa cîntau ele, vesele după ospăţ. „Aha ! Nesătulelor ! M-asi nenorosit !" Akim şi-a potrivit cu iuţeală arma şi-a tras cu alice în ciocănitoare. Distanţa fiind mică, alicele au retezat capul bietei păsări. Perechea ei a început să ţipe, umplînd pădurea cu bocetul său şi şi-a luat zborul spre adîncurile taigalei. Nemulţumindu-se cu uciderea păsării, Akimka a apucat-o de aripă şi-a aruncat-o ca pe o cîrpă în apă. Kolea a ridicat mîinile de supărare, a scos nişte sunete nearticulate, a scuipat tableta de validol pe care o avea în gură şi s-a aruncat în pîrîu după ciocănitoare. „Na-ţi-o bună ! a strigat îngrozit Akim. Mi-a înnebunit prietenul !". S-a gîndit să sară în apă, să-l salveze, dar Kolea, ba înotînd, ba mergînd prin apă, a ajuns pasărea, a prins-o şi-a aruncat-o pe mal, spunînd :

— Iată-le ! Iată-le !...

Akimka a văzut îndată : rîmele ieşeau din ciocănitoare, ca dintr-o puşculiţă, căutînd să se-mprăştie. Pe cealaltă pasăre Akim a pîndit-o multă vreme, aşezînd ciubărul pe-o buturugă. În sfîrşit, a apărut hoaţa. Akim a-mpuşcat-o trăgînd fără greş. În burta hrăpăreţei însă aproape nu s-au mai găsit rîme. Au încercat să pescuiască punînd drept momeală măruntaiele păsărilor. Lipanii şi mai ales păstrăvii trăgeau la nadă mereu, aşa că cei doi prieteni au umplut două butoiaşe cu peşte minunat. S-au aprovizionat pentru toată iarna, dar de

atunci, de cîte ori se află-n pădure, sînt cu ochii-n patru și păzesc rîmele mai abitir decît pîinea...

...După ce am plutit o bucată de vreme, barca cu motor ne-a adus pînă la rîul Opariha. Motorul s-a liniștit, n-a mai pufăit, n-a mai zdrăngănit, dar, fiind prea încins, îl învăluiau aburi fierbinți și stropit cu vîsla, a prins a fîsîi.

Akim ne-a propus — nu mai știu pentru a cîta oară — să mergem pe Surniha. Nu știu de ce, dar mie mi-a plăcut mai mult Opariha, la gurile ei ; m-a atras mai ales prin faptul că nu prea vine lume pe-acolo, deoarece este greu navigabilă.

— Vezi, omule, să nu-si pară rău ! m-a avertizat Akim. La-nceput, am mers repede, dar cum am ajuns în crîngul de răchită roșie care se-ntindea încîlcită pe suprafața pămîntului, am înțeles de ce bunii cunoscători ai taigalei ocoleau de la mare distanță acest rîu. De fapt, era vorba de-o adevărată junglă, dar o junglă siberiană, care-a căpătat denumiri precise și sugestive — speluncă, sminteală sau pur și simplu balamuc.

Vreo două verste am înaintat, cînd tîrîș, cînd în patru labe — deschizîndu-ne uneori drum cu toporul —, cînd pe muchia vreunui mal ce se surpa. Am ajuns la capătul puterilor ! În desiș erau nori de musculițe, și sudoarea se scurgea pe față și pe gît, îndepărtînd alifia contra țînțarilor.

În sfîrșit, am ajuns la un prundiș ! Și dintr-o dată, am dat de-o cotitură bruscă, după care au apărut maluri surpate lîngă care apele îngrămădiseră tufișuri de coacăze, de păducel, tot felul de resturi, doi plopi bătrîni și-un brad mare. Un loc mai bun nici că se putea ! Kolea a pășit pe prundiș și-a-nvîrtit deasupra capului mulineta groasă cu dopuri de la sticlele de șampanie, care-a țîșnit pe sub tufișuri, afundîndu-se în apă, așa că mi-am zis că, după plescăitul făcut de mulinetă, nu numai că nu va mușca, nici un lipan dar nici chiar un crocodil, dacă s-ar fi pripășit prin aceste ape reci. Dar n-am apucat să-mi termin gîndul, cînd am auzit :

— Uite-l ! Coada undiței de curînd meșterită de Kolea dintr-un lemn moale se încovoia sub greutatea unui lipan uriaș.

Cu toții ne-am grăbit să pregătim undițele, să agățăm țîmele și, după un minut, am auzit clipocitul apei și am văzut cum fiul meu ridica de lîngă un plop căzut de pe mal un lipan strălucind în lumină. Am încremenit de spaimă : malul era abrupt ; prins în mrejele tufișurilor, fiul meu nu pescuise încă niciodată lipani atît de mari, deși era destul de priceput la pescuitul lor. A ridicat peștele deasupra apei, dar fiind deprins cu undița de bambus mai tare, a uitat că ține-n mînă o ramură de mălin crud ; peștele s-a zbătut în undiță, s-a lovit de tufiș și a căzut în apă. Făcînd un salt disperat deasupra apei, lipanul a lovit apa cu coada lui liliachie și dus a fost !

O cascadă de-njurături, dintre care epitetul „neghiob" era poate cel mai duios, s-a revărsat asupra copilului din gura părintelui său. Akim, care stătea pe malul opus al rîului, i-a luat apărarea băiatului :

— Nu-l mai ocărî pentru atîta lucru ! Că peste om mai prinde noi ! — și a ridicat spre mal un lipan argintiu. Na, ai văzut ?

Și eu care credeam că nici-un pește nu va mușca din undița lui a cărei coadă era ca o hulubă, funia prea groasă, pluta din penoplast cît un castravete de mare, iar cîrligul tocmai bun pentru gura unui mihalț. Potolindu-mi-se supărarea, am plecat în căutarea unui loc „bun" : pe rîurile din Ural, de pildă, lipanii pot fi prinși numai în astfel de locuri. Peștele ăsta a fost acolo, sărmanul, atît de-ncolțit și trecut prin atîtea spaime, încît a devenit bănuitor, nervos și, înainte de a mușca, își pune ochelarii, se uită atent, miroase și-odată zvîc ! se-ascunde sub o rădăcină ca cea mai mizerabilă mreană sau plevușcă bună de nimic !

De pe mal se prăbușise un cedru răsturnînd o salcie și cîțiva scoruși. Copacii căzuți creau astfel un fel de zăgaz și-acolo unde vîrfurile lor erau bătute de ape se formase un vîrtej, așa că trebuia neapărat să fie pești, deoarece puteau să iasă sprinteni din adăpost după

hrană, dar după cît mă pricepeam, peștele cel mai hrăpăreț, cel mai viclean, trebuia să stea, fără-ndoială, la capătul gros al cedrului, mai bine zis, dedesubtul acestuia, în umbră, între crengile rupte și ramificațiile rădăcinii. Acolo era o bulboană mică, întunecată, în care pluteau liniștite tot felul de rămășițe, ceea ce însemna că era și hrană. Trebuie îndemînare pentru a putea nimeri cu undița între mal și crengile cedrului fără a le agăța, dar tot pe rîurile Uralului, pline de tot felul de resturi aduse de ape, unde lipanul se teme și de plută, pescarii sînt atît de-ndemînatici, încît văd peștele cînd mușcă nu după plută, ci așezînd cîrligul fără să-l agațe, drept pe fundul rîului, printre resturi și prundiș, reușind uneori să prindă pește pentru ciorbă chiar dacă acesta înoată și cu gura ruptă, sau a absolvit cursuri de apărare împotriva cîrligelor.

M-am așezat pe-un tufiș de măceș și-am lăsat încet, în curentul de apă de la picioare, cîrligul cu o rîmă proaspătă, plumbul undiței și o plută din rogoz ușoară, de felul celor din Ural. Chiar și obletul dacă miroase momeala, pluta se afundă în apă și adio ! Pluta mea a-nceput să se depărteze și, în timp ce căutam un loc mai comod în dosul tufișului, m-am uitat și am văzut că pluta dispăruse. „Bleg ce sînt ! mi-am reproșat. Din prima aruncare, cîrligul a ajuns printre crengi !“ Am tras ușor și-am simțit o izbitură în coada undiței, iar după o clipă, la picioarele mele, printre pietre, se zbătea un lipan de culoare-nchisă, cu solzii ca petalele liliachii ale unei flori de primăvară.

După ce i-am admirat frumusețea și l-am băgat într-o servietă veche pe care mi-o dăduse Kolea în loc de tolbă, convins fiind că nu voi mai prinde nimic, am mai aruncat o dată undița — nici n-a apucat pluta să ajungă la trunchiul cedrului, că a și fost scuturată, împinsă vijelios într-o parte și trasă-n adînc : numai peștele mare trage cu atîta putere. Am smucit undița, peștele s-a opintit ducînd firul spre cedru, dar eu l-am tras în sus și — din mers — l-am scos, aruncîndu-l pe prundiș. Strălucitor, viu colorat ca focul, peștele s-a arcuit și s-a rostogolit, iar eu, care mă socoteam un

pescar serios și cu experiență, m-am aruncat icnind asupra lui, căutînd să-l prind, încercînd să-l țin în mîini, dar n-am reușit. În sfîrșit, am izbutit să-l depărtez de apă, să apăs pe pămînt peștele ăsta bătăios ce se zbătea cu înverșunare. „E păstrăv" — am strigat fericit cu care de ani de zile nu mai văzusem acest soi de pește de o rară frumusețe care trăiește în apele reci și foarte curate ale Siberiei, ale ținuturilor de dincolo de Baikal și ale Extremului Orient, unde este numit fîntînel. În apele Uralului păstrăvul nu trăiește.

Ați avut prilejul vreodată să vedeți o fîșie de oțel scoasă din forjă ? Fîșie care încă nu s-a răcit de tot. încă roșie la capete și pe muchii, iar în părțile laterale de o culoare albastră-liliachie ? Afară de aceasta, peștele mai este acoperit cu pete, puncte, rotocoale, care pălesc văzînd cu ochii. Dacă mai adăugăm și forma suplă și mlădioasă, vom avea imaginea păstrăvului ! Ca orice altă minune a naturii, minunata ei fantezie dăinuie atîta timp cît este în elementul său — „la ea acasă". Sub ochii mei, păstrăvul acela atît de frumos și de dîrz a-nceput să pălească, să se-nmoaie, pierzîndu-și nu numai energia, dar și coloritul. Aveam în tolbă un pește moale, aproape decolorat, păstrînd doar o licărire de frumusețe, ca o umbră a înserării.

Dar omul e om și patimile sale sînt de nestăvilit. Ușoara adiere de tristețe a atins sufletul meu doar o singură clipă, dispărînd sub impulsul pasiunii și al exaltării. Am mai prins încă doi păstrăvi de sub cedru și m-am apucat să pescuiesc în apa adîncă a rîului, dincolo de vîrful cedrului, unde lipanii căutau să se depărteze de păstrăvii cei lacomi și iuți, care aproape totdeauna ajungeau primii la hrană. Am mai prins cîțiva pești mari, fiind atît de absorbit de ceea ce făceam, încît am uitat și de țînțari, și de fratele meu, și de propriul meu copil.

— Tată ! am auzit vocea fiului meu. Am prins un lipan ciudat ! E foarte frumos ! I-am explicat ce fel de pește a prins și am aflat că fiul meu prinsese, în afară de-un păstrăv, patru lipani de toată frumusețea ! Deși este un băiat potolit, puțin cam retras, l-am văzut

schimbat deodată, vocea îi tremura, se agita, avea limbariță.

— Tu cum stai ?

Drept răspuns, am ridicat degetul mare și, după un timp, am auzit :

— Am mai prins un păstrăv !

— Bravo !

Deasupra mea s-a auzit un zgomot de nisip rostogolit și pe dîmb a apărut Akim.

— Se cauți aisi ? Se vrei să prinzi aisi ? Am ridicat geanta pînă aproape de nasul „scrumbiei" și Akim și-a prins obrazul în palme : Vai de mine ! Se-i asta, omule ? s-a jelit el lui Kolea, care tocmai se apropia de noi. Astia prind mereu, nu se mai oprește !...

— Lasă-i să prindă ! Lasă-i să se dea fete ! Să se bucure !...

— Iar tu — i-am spus lui Akim — mai bine legai o frînghie în loc de fir, făceai pluta din buștean și băteai apa cu ea...

În clipa aceea am mai scos un lipan dintr-un loc, unde, după părerea lui Akim, nici-un pescar cu mintea-ntreagă n-ar fi pescuit și nici-un pește sănătos la cap n-ar fi stat. „Scrumbia" n-a mai insistat, dar a rostit drept adaos : „E seva necurat aisi !", apoi și-a continuat drumul, asigurîndu-ne că tot el va prinde mai mult pește decît ceilalți. După ce s-a mai depărtat, a-nceput să cînte cît îl ținea gura : „Nu-n temniță voi muri, ci-n țărîna mamă..." Kolea rîdea, traversînd prin vad și spunînd că „scrumbia" deșirată va prinde într-adevăr mai mult decît alții, va merge-n susul apei, va tulbura apele rîului, va alunga toți peștii și dacă nu va da de-un pește prost, va rupe-o bucățică din coada undiței pe care va-nfășura firul, își va acoperi capul cu poala vestei și va trage un pui de somn. Țîntarii n-or să-l atace, crezînd că-i de-al lor.

Pe urmele lui Akim s-a luat dulăul Tarzan, un cîine mîncăcios și cam nătîng. Cățeaua Kukla, credincioasă și vicleană, minunată la vînat de blănuri, care nu-l părăsea niciodată pe Kolea, stătea la o mică depărtare

de el, își scărpina botul cu labele și alunga țînțarii de pe nas. Ce l-a făcut pe Tarzan să se atașeze de Akim, este o taină a naturii. „Scrumbia" se purta foarte urît cu Tarzan. Îl înjura, îl gonea și, dacă-i dădea să mănînce un peștișor nenorocit, o făcea totdeauna cu tot felul de fițe : arunca peștele într-un morman de frunze și de ierburi și îl îndemna :

— Aport ! Aport ! Înhasă pestele ! Apucă-l !

Tarzan sărea ca un țap în desiș, împrăștiind stropi de apă, urmărea peștele, deseori aducea prada și, lingîndu-și botul, aștepta răsplata : să i se dea peștele care-i plăcea mai mult decît zahărul. Eu obosisem de-atîta rîs, în schimb, fiul meu, căruia tare-i plăcea hazul, continua să umble împreună cu Tarzan după Akim, căutînd să nu scape o vorbă din cele spuse de acesta.

— Akimka ! a strigat cu asprime Kolea. E timpul să pregătim ciorba, iar noi ce facem ?

Akim n-a răspuns. Dispăruse mergînd în susul apei.

Am luat-o și noi pe malul rîului Opariha. Întunericul începuse să coboare peste taiga ; pădurea de cedri se apropia tot mai mult de malurile rîului, iar pe alocuri copacii aproape că formau bolți deasupra acestuia. Apa devenea zgomotoasă, pe istmuri și pe albiile croite de apele primăverii creșteau tufișuri de coacăze și de păpuriș verde și smocuri de talpa-ursului, cu ghemotoacele lor grele, roșii-albăstrui în vîrful unor umbrele luminoase, gata să se deschidă. Lîngă un izvor ascuns de tufișuri, înfloreau în umbră și răcoare, cu ultimele lor puteri, răchițelele care în alte părți se și scuturaseră : în schimb, stînjenelul, lacrima-cucului, papucul-doamnei, perișorul — iarba-inimii — înfloreau peste tot, iar în rîpi, unde zăpada se păstrase mult timp, se aflau, ofilite de ger, păstița și brebeneii. Le luau locul iarba vie și neghina care-și așterneau frunzele sale creț. Acoperind cu verdeață vîlcelele de lîngă rîu, rîpele, istmurile sau pătrunzînd în umbra rășinoaselor — sub care mai înflorea încă merișorul — ardeiul sălbatic și cucuta de baltă cea puturoasă în timpul verii și mereu în întîrziere prin aceste locuri, răzbăteau cu greu de-a

lungul rîului Opariha spre desișul pădurilor amorțite de gerurile iernii și de zăpezi.

Drumul a devenit mai ușor. Speriate, pădurea de foioase, bozia, măceșul, păducelul, aglica și tot felul de alte tufișuri se opreau în fața zidului compact al taigalei și numai prin rîpi, prin luminișurile rămase după incendii, pe potecile croite de fiarele sălbatice, se mai furișau în liniștea desișului pădurilor pătrunse de miros de mucegai.

Opariha făcea tot mai des cotituri scurte și sprintene și după fiecare cot, apărea un banc de nisip după care curgea lin sau se răsucea în bulboană.

Noi treceam prin apă de pe o insuliță pe alta și cei care aveau cizme scurte simțeau arsura apei reci ca gheața și atît de limpezi, încît părea adîncă numai pînă la gleznă, dar cînd pășeai în ea, îți ajungea pînă la brîu. Kolea a hotărît să ne oprim să facem ciorbă de pește, deoarece soarele era sus pe cer, aerul era îmbibat de aburi și nu era greu să răsuflăm cu hainele încheiate pe noi ca să nu pătrundă țînțarii. În ceea ce mă privea însă, țînțarii se ospătaseră pe furiș. Toată fața îmi ardea, pielea de după urechi se umflase, gîtul mă durea, iar mîinile-mi erau pline de sînge pînă la încheieturi.

Am ajuns la o surpătură de pămînt.

— Mai departe — a zis Kolea — nici un localnic n-a răzbit vara ; și l-a chemat pe Akim.

Nici un răspuns.

— Ce animal ! Ce vagabond ! O să-l istovească pe băiat și-o să-i scoată sufletul lui Tarzan.

Peste surpătura mare, atît de veche, înaltă și stratificată, încît se acoperise ici-colo de anini, se-ncovoiau mălinii ; răchita roșie cu frunze înguste urca agățîndu-se de trunchiurile arborilor cu niște clești ca de rac, iar tufișurile de coacăze se aplecau spre luciul apei. Rîul fusese sfîșiat : de sub surpătură, ici și colo, veneau în goană șuvoiuri răvășite, zbîrlite, grăbite să se unească. Deși aceste locuri erau destul de primejdioase — arborii și bușteni fiind putrezi, în orice moment te puteai prăvăli sau te puteai schilodi — nici-un pescar „civilizat" nu le ocolea. Am pătruns într-un desiș groaznic

de pe surpătură, dar băieților le-am spus să ocolească acest loc de iad, unde apa se-auzea, dar nu se vedea ; iar de sub picioare străbătea hîrîitul cariilor, gîndacilor și păduchilor de plante.

Printre butuci, rădăcini, gunoaie, trunchiuri de copaci noduroși, bușteni spălați de ape, grămezi de pietre, prundiș, apăreau ochiuri întunecate de apă. În unul dintre acestea am zărit un cîrd de peștișori. Lipanii săltau cu botul alb înainte, pipăiau gunoiul și talașul de la lemnul mîncat de carii. Unii dintre pești reușeau să prindă în gură o larvă de carii sau de țînțari, după care o ștergeau ascunzîndu-se sub bușteni, urmați de întregul cîrd. Un braț al rîului cobora brusc sub un buștean, se pierdea sub surpătură și abia după mult timp, înnebunit de întuneric și de înghesuială, reușea să scape din masivul păduros. Am dat drumul prudent la mulinetă și, îndată ce rîma a atins apa, de sub buștean s-a mișcat o umbră, mîna a simțit o smucitură și-am început să ridic încet un pește mare ce se zbătea-n cîrlig arcuindu-se.

Pînă s-a întors Akim cu însoțitorii săi care abia-și tîrau picioarele de cît îi obosise alergînd pe malul Oparihăi, am mai prins și cîțiva lipani, tot lîngă surpătură, și eram gata să-i scot la iveală, cînd „omul" și-a deschis sacul în care erau niște păstrăvi atît de frumoși, încît izbînzile mele au pălit de tot. Totuși, în ceea ce privește numărul de pești prinși, fiul meu l-a-ntrecut pe Akim, care, mărinimos, ne acoperea cu laude :

— Ehei ! Omule, se pescari or venit ! Merg în urma ta si tot prind pestii ! Se grozăvie !

Le-am spus prietenilor mei „hanurici" că ei — cu uneltele lor de pescuit înfumurate — nu vor prinde nimic în locurile făgăduite, în afară de-un buștean noduros sau de-o cizmă veche.

— Nici n-o să mergem acolo, dacă-i așa ! au răspuns în cor cele două „scrumbii". Această poreclă i-am dat-o și lui Kolea, deoarece întreaga lui viață, de cînd a-nceput să gîndească, a trăit-o în nord și-a prins o mulțime de pești, printre care și scrumbii din Turuhan, iar în ceea ce privește capacitatea acestor băieți-scrumbii de mă-

rimea unor adolescenţi de-a-nghiţi peşte, am putut-o constata cu ochii noştri ceva mai tîrziu.

Akim a curăţat repede şi cu-ndemînare peştele prins. Am crezut că vrea să-l săreze, ca să nu se strice. Dar după ce-a fiert apa cu cartofi, „omul" a pus în căldare toţi peştii prinşi şi i-a presat cu băţul, ca să nu li se ardă cozile.

— Pentru ce atîta peşte ?

— Lasă, îi mîncăm noi. Am umblat mult, sîntem flămînzi...

A fost o ciorbă de peşte pe cinste ! La drept vorbind, în căldare nu mai era ciorbă obişnuită, ci scăzută, şi încă ce ciorbă ! Fiul meu era foarte priceput la pescuit, dar nu prea mînca peşte. Eu însă, care ui'asem ce-n-seamnă belşug de peşte, am dat gata vreo cinci lipani delicioşi şi m-am declarat sătul.

— Asta-i tot se posi mînca ? a glumit Akim. Atunsi cu se-si întresii cozeamite burdihan ?

Cei doi prieteni au răsturnat toţi peştii din căldare pe o pelerină, i-au sărat mult şi i-au mîncat cu ceapă pe-ndelete, nelăsînd nici măcar capetele. M-am uitat la ei, din nou, cu uimire : unde oare a putut intra atîta peşte ? După ce-au mai dat pe gît, fiecare, vreo cinci căni de ceai, „scrumbiile" s-au uitat cu-nţeles unul la celălalt şi şi-au încheiat socotelile :

— Slavă Domnului, am îmbucat si noi seva. Domnul ne-a hrănit si nimeni n-a văzut.

— Bună treabă aţi făcut !

— Cu peşti ne-am ţinut în copilărie — spuse Kolea, în timp ce strîngea lingurile. Sărăcia era atît de mare din cauza tatei, încît, mă crezi ori nu, mîncam peşti fără pîine, fără sare, de parcă erau iarbă...

— Cum să nu cred ! Doar sînt ceva rudă cu tata...

Simţind că-ncepem să depănăm amintiri triste, Akim s-a sculat în picioare, a căscat îndelung, a rupt vîrful de la coada undiţei, a-nfăşurat pe ea firul, a luat sacul cu lucruri, a aruncat în el bagajele de prisos şi, declarînd că o asemenea petrecere a mai văzut-o şi-n mormînt şi că barca nu trebuie lăsată noaptea fără pază, a luat-o-n josul rîului, spre Enisei.

Noi am mai stat de vorbă lîngă focul care se stingea, după care am pornit agale în sus, de-a lungul Oparihăi. Pe măsură ce înaintam, peştele trăgea tot mai mult la undiţă. Starea de frămîntare sufletească se-ndepărtase. Kolea mi-a luat tolba, dîndu-mi în schimb rucsacul, înăuntrul căruia pusesem şi căldarea, pentru ca lipanii şi păstrăvii să nu se strivească. Deprinşi cu apa rece şi curată, peştii începeau să se umfle la o oră-două după ce erau prinşi. Tarzan a mîncat atîta peşte şi şi-a stîlcit în aşa hal labele ude călcînd peste pietriş, încît mergea clătinîndu-se, de parcă era beat şi, din timp în timp, scotea cîte-un urlet puternic de beţiv, ca şi cum s-ar fi întrebat: „De ce m-am luat după voi ? De ce n-am rămas să păzesc barca ? Aş fi fost acum împreună cu Akimka în tabără, el s-ar fi jucat cu mine şi nu eram obligat să merg nicăieri." Kukla cea harnică nu şi-a udat labele, ci şi-a urmat calea prin pădure, iar cînd se apropia de vreunul dintre noi, dădea din coadă. Scormonise pămîntul pe undeva, avea pe nas urme de ţărînă şi de sînge, iar privirea-i trăda oboseala de după un ospăţ copios.

Cîndva, aici, pe Oparîha, Kolea vînase cocoşi-de-munte, iar căţeaua, tînără şi fără experienţă, se aruncase prosteşte asupra unuia din aceştia. Cocoşul s-a înfoiat ameninţător, a scos un şuierat şi a lovit cu ciocul fruntea căţeluşei cu atîta furie, încît ea s-a speriat şi a zbughit-o între picioarele stăpînului său. Pasărea însă s-a înverşunat şi mai mult şi, orbită de furie, a vrut să continue lupta, desfăcîndu-şi coada şi aripile. „Kukla ! Ăsta vrea să ne-nghită ! a strigat Kolea. Şo pe el !" Kukla, deşi se temea de cocoş, n-a putut să nu dea ascultare stăpînului său, a sărit în spatele păsării şi a muşcat-o de coadă. De atunci, Kukla atacă orice fiară, nici urşii n-o mai înspăimîntă ; însă de cocoşii-de-munte se teme, nu latră cînd îi vede şi caută să-i ocolească.

Oparîha devenea tot mai grăbită şi mai mohorîtă. Rareori apărea cîte un istm cu un moţ de frunze înverzite sau acoperit de rogoz. Cedrii, crîngurile de pini, de brad, se-ntindeau pînă la malul apei. Licheni pletoşi şi rădăcini dezgolite atîrnau din malurile mîncate de

ape, mirosul de mucegai de pădure plutea deasupra rîului, în nări pătrundea aroma subțire și răcoroasă a mușchiului înflorit, în gît se simțea gustul amar al ferigilor tinere, care începuseră să-și răspîndească în aer pulberea, rarele flori de pădure începeau să-nmugurească, iar berbecuțul își înalța tecile tulpinii. În unele veri, bobocii, florile și tecile se ofileau aici fără ca măcar să fi înflorit.

Ne-am depărtat la vreo șapte-opt kilometri de Enisei și n-am dat de nici o urmă a prezenței omului în aceste locuri — urme de foc, arbori doborîți, cioturi sau obiecte aruncate. Tot mai des întîlneam surpături de-a curmezișul rîului și urme de marali [1] sau de elani pe nisipul spălat de ape. Soarele se-ndrepta spre locurile mai întunecoase ale pădurii. Înainte de asfințit, liniștea s-a lăsat odată cu întunericul, musculițele s-au făcut tot mai îndrăznețe, iar aerul — tot mai înăbușitor. Deasupra noastră au trecut, cu un șuierat, cufundarii, au căzut în rîu lovind apa cu fundul lor proeminent și cu labele lor lucitoare. Au privit în jur, au măcăit și s-au apucat să devoreze lipanii mărunți care se adăposteau în locurile unde apa nu era prea adîncă.

M-am uitat la ceas — era unsprezece și zece minute — și mi-a venit să zîmbesc : ținusem post paisprezece ore, dar nu pe loc, ci străbătusem prin desișuri croindu-ne drum cîntînd cu pieptul, cînd tîrîș, cînd trecînd peste apă. Dacă cineva dintre noi ar fi fost pus să facă același lucru în producție, ar fi depus o reclamație la sindicat.

Kolea și-a ales un dîmb de nisip pe care s-a prăbușit ca un sac. Deși aerul era nemișcat — atît de deasă devenise taigaua în jur — prin defileul rîului ce șerpuia convulsiv, venea totuși o adiere răcoroasă, simțeai pe obraz o boare abia perceptibilă sau, mai degrabă, respirația taigalei, amețită de mălinii încă în floare, de florile din vîrful tecilor de „berbecuș", de aburul rădăcinilor și al ferigilor.

[1] Maral : specie de cerb siberian.

Mai jos de istm, lîngă un centru dezgolit de ape, ce stătea ca un dinozaur sprijinit pe labe, se afla un ochi de apă vălurit, iar deasupra se profila silueta subțire a fiului meu : acolo, un coșcogea lipan mușcase de trei ori în șir și tot de atîtea ori îi scăpase !

L-am chemat la mine pe băiat, și el, cu părere de rău, a renunțat la lipanul pe care nu reușise să-l prindă. Am doborît uscături de cedru și le-am tăiat cu toporul. Și foarte curînd apa fiartă cu esență de coacăze, în care mai pusesem ceai pentru tărie, a căpătat aromă. Fratele meu, culcat pe nisip cu fața-n jos, stătea nemișcat. Am umplut o ceașcă cu ceai și l-am apucat de umăr.

— Îndată ! mi-a răspuns el, fără să ridice capul, după care a mai rămas așa un timp, depănîndu-și gîndurile. Cu greu s-a ridicat și s-a așezat, frecîndu-și cu palma partea stîngă a pieptului. Maica taiga m-a ademenit, mi-a dat țîța, iar eu, ca un copil, m-am repezit și mi-am mușcat limba...

Ceaiul l-a-nviorat. Kolea s-a culcat pe-o parte și și-a sprijinit obrazul în palmă, ascultînd glasul taigalei, care se lepădase de orice zgomot sau foșnet, renunțase la orice mișcare și, înstrăinată, se cufundase în sine, în cetini, în frunze, în mușchi, în bezna mlaștinii. De undeva, de la o verstă depărtare, răzbea foșnetul unei păsări care se cuibărea, greoaie și stîngace, într-un copac, pocnetul sec de nuci lovite al bondarilor ce se izbeau de trunchiurile arborilor, măcăitul cufundarilor, care, mereu mai tulburați de priveliștea focului ce lumina în întuneric, comentau laconic această întîmplare ; se auzea zgomotul produs de căderea unui con uscat care se-agăța de cioturi, șuieratul scurt al veveriței tărcate și strigătul prelung și speriat al ciocănitoarei, strigăt ce-a făcut ca pe buzele fratelui meu să se aștearnă un zîmbet ; am zîmbit și eu împreună cu fiul meu, amintindu-ne de pățania prietenilor „hanurici" pe rîul Surniha. Dar totul în jur vibra de murmurul unui corn păstoresc din coajă de mesteacăn, ce părea că se-mpletește cu susurul rîului, rămînînd totuși desprins de acesta, drăgăstos, pătimaș, îmbietor.

— Ce tot spui ? s-a întors spre mine Kolea. Unde ai văzut aici păstori ? Aici sînt animale — marali, elani, cerbi.

Vorbea aspru, aproape supărat — nu era-n apele lui. Dar, după ce m-a privit în ochi, a dres focul fără să fie nevoie, după care m-a lămurit mai domol :

— Aici paşte o femelă de elan cu puiul său.

Cîinilor li s-a zbîrlit părul pe spinare, şi-au ciulit urechile. Eu am încetat să tai cetină pentru aşternut. Dar cîinii s-au potolit îndată şi s-au culcat, acoperindu-se cu cozile. Kukla, isteaţă şi vicleană, s-a culcat în partea spre care se îndrepta fumul, apărîndu-se astfel de ţînţari. Tarzan aproape că se vîrîse în foc şi totuşi ţînţarii îl mîncau de viu. Din cînd în cînd, scutura cu labele ţînţarii de pe bot, aruncîndu-ne o privire plină de reproş, ca şi cum ar fi spus : — Da se poate una ca asta ? Unde m-aţi adus şi de ce nu mai aveţi astîmpăr ? Kolea a aruncat vesta pe cetină şi-a acoperit urechea cu gulerul unei haine vechi, şi-a îndesat pe cap şapca şi s-a culcat lîngă foc ; fiul meu s-a-nfăşurat în pantalonii din pînză de cort şi s-a culcat şi el de cealaltă parte a focului.

Nu voiam să dorm. Nu puteam. Băusem ceai tare, sufeream pentru fratele meu, şi — în afară de aceasta — visasem atîţia ani să stau la un foc de tabără în taigaua încă neumblată, mai bine spus neschilodită de om... Cum să se fi lipit somnul de mine tocmai atunci cînd această sărbătoare rară sosise ?

Ce simţeam în acel moment pe malul Oparihăi, lîngă un foc stingher, ce se zvîrcolea ca o cometă cu coadă în mijlocul întunericului pădurii, lîngă un rîu care ziua zburda nebuneşte, iar noaptea se potolea, şopotind mereu, în taină, ca o femeie ?

Multe şi nimic.

Acasă, într-un apartament de oraş, după ce ţi-ai luat micul dejun, stai morocănos lîngă calorifer şi visezi : la primăvară, la vară, voi pleca să hoinăresc prin păduri şi acolo voi vedea atîtea şi voi trăi clipe unice... Noi toţi, ruşii, păstrăm în sufletul nostru, pînă la bătrîneţe, ceva de copil ; aşteptăm mereu daruri, basme, ceva ne-

obișnuit, în stare să ne-ncălzească — să ne ardă chiar — sufletul acoperit cu o zgură de asprime, dar care în miezul său rămîne fără apărare, reușind, pînă și într-un trup uzat, chinuit, bătrîn, să-și păstreze puful de pui de-abia ieșit din ou.

Și oare nu așteptarea a ceva neobișnuit, a acestui basm veșnic, oare nu setea de miracol l-au împins într-o zi pe fratele meu în tundra Taimîrului, pe rîul Dudîpta, unde șamanca i-a strecurat o suferință și o tristețe deloc închipuite ? Și pentru ce am venit noi aici, pe Oparîha ? Desigur, nu din dorința de a hrăni țînțarii care roiau și bîzîiau în jurul nostru tot mai îndîrjit pe măsură ce noaptea devenea mai întunecoasă. Ceea ce apărea la lumina focului căzînd peste ape nu era doar un nor cenușiu de musculițe, ci un aluat sau un bulgăre de chit. Fără a fi bătut cu telul, acest aluat se frămînta singur deasupra focului, se umfla, ca și cum ar fi avut plămadă și scutura în foc tărîțe galbene.

Kolea și fiul meu, cu mîinile ascunse sub ei, tresăreau, se mișcau în somn. Cîinii s-au dat mai aproape de foc. După ce m-am spălat bine în rîu și mi-am curățat obrazul de sudoare, m-am uns din belșug cu repudin (dacă ar fi existat raiul, eu aș fi depus acolo, cu anticipație, o cerere cu rugămintea de a se reține cel mai bun colțișor pentru omul care a inventat unsoarea contra țînțarilor). Cîte un țînțar mai dibaci găsea totuși un loc de unde să poată suge sînge, căci din cînd în cînd, se auzea un bîzîit subțire, ceea ce însemna că insecta cu trompa lungă, sătulă, își lua zborul. Totuși, puteai respira, trăi, privi, asculta. Și apoi, ce importanță mai avea durerea datorată înțepăturilor pe lîngă liniștea și alinarea sufletească, ce nu puteau fi exprimate decît printr-un cuvînt de modă veche — beatitudine.

Deasupra rîului se lăsase ceața. Curenții de aer o purtau deasupra apei, o sfîșiau izbind-o de copacii cu rădăcinile dezgolite, o răsuceau în suluri, o plimbau peste micile istmuri pătate cu rotocoale de spumă. De fapt, aceste văluri diafane-n legănare blîndă nu puteau fi numite ceață : ele erau suflul de ușurare al pămîntului după o zi călduroasă și umedă, eliberarea de zăduful

apăsător, alinarea prin răcoare a tot ce este viu. Chiar și mormolocii din rîu încetaseră să mai înoate și să se mai bălăcească în apă. Rîul curgea, de parcă ar fi fost acoperit de mușchi, totul se umezise, frunzele începuseră să sclipească, umezeala se așezase pe cetini, pe ciorchinii de flori, pe sălciile mlădioase ; mălinul de pe celălalt mal încetase să-și mai scuture în apă petalele albe, undele rîului îi spălau ciorchinii împuținați și răvășiți, și această tufă ce înflorea tîrziu și sărăcăcios avea ceva de femeie a zilelor noastre, ceva din strădaniile ei ca, în ciuda vîrstei, în ciuda anilor, să se dichisească, să iubească, să sărbătorească primăvara ce i-a fost dăruită de fire...

În spatele cedrului profilat în apă ca un dinozaur și care, noaptea, semăna și mai mult cu animalul antediluvian, acolo unde stătea lipanul acela baban care-i scăpase fiului meu, s-a iscat fulgerul o dată, de două ori, despicînd cu tăișul securei rîul în două de la un mal la celălalt, ca pe o tablă zincată, iar ceața sfîșiată și ea în două a fost desfăcută în fîșii : una purtată de rîu, a început să se scurgă în jos, iar cealaltă s-a adunat într-un nouraș, care s-a pitit lîngă mal, și s-a așezat pe tufișurile de lîngă focul nostru.

Aerul s-a-ncărcat c-o lumină ștearsă, adîncurile taigalei s-au depărtat, lăsînd să pătrundă un val de aer răcoros și pur, sub ochii noștri a-nceput să se destrame ghemul de musculițe ce dispăreau nu se știe unde, iar fumul, în vîrtejul său, le prindea moi și fără viață. Băieții culcați lîngă foc au scos un oftat prelung, trupurile lor încordate s-au destins, au adormit din nou, adînc, și-au odihnit întreaga lor ființă — auzul, mirosul, mîinile și picioarele greu încercate. Unul din ei a scos chiar un sforăit scurt, expresiv, dar îndată și l-a strunit, simțind în subconștient că nu doarme acasă, sub acoperiș, apărat de ușile încuiate, o părticică din creierul lui rămînînd trează, stînd de veghe.

Am mai dres focul, care pentru o clipă s-a întețit, dar apoi s-a liniștit din nou. Fumul a fost împins spre rîu, asemenea limbii de foc strălucitoare. Așezîndu-mă mai aproape de flacără, am întins mîinile, închizînd și

deschizînd pumnii, de parcă rupeam frunzele unei mari răchite siberiene. Mîinile mi-au amorțit, mai ales stînga ; o durere ușoară s-a furișat de la umăr spre braț, ca o lamă rece, ca urmare a vieții sedentare îndelungate de la oraș, după care venise efortul brusc și intens, precum și zăduful din ajun.

Deasupra crestelor pădurii, luna a apărut ca un lipan argintiu, s-a agățat de vîrful ascuțit al unui brad înalt și, fără zgomot, a alunecat în tufișul din luncă. Întinderea de stele de pe bolta cerească a devenit mai intensă, rîul s-a-ntunecat, iar umbrele copacilor, care apăruseră odată cu luna, s-au ascuns din nou. Numai Opariha arunca sclipiri peste bancurile de nisip, curgînd prin albia ei răvășită și întortocheată spre Enisei. Acolo, pe-o pantă lină, ea avea să se rupă în mai multe brațe și guri și, ca o mătură jerpelită, gudurîndu-se timid, urma să scarpine ușor coasta Eniseiului greoi și plin de vigoare. Frînîndu-și cursul pentru o clipă, departe, pe o plajă întinsă din piatră albă, învolburîndu-și apele grele, părintele Enisei primea astfel la sînul său încă un rîu și-l înmănunchea într-un ghem cu alte rîuri și cu alte pîrîiașe străvezii, care alergau spre el, neliniștite, cale de sute de mii de verste, pentru ca să umple, picătură cu picătură, cu energia lor tînără, mișcarea veșnică.

Se părea că o liniște mai adîncă decît cea care se lăsase nu era cu neputință ; și totuși, nu cu urechea, nici cu trupul, ci cu sufletul firii care sălășluia și în mine, am simțit culmea liniștii : tîmpla zilei ce se năștea ca pulsul unui prunc ; sosise acea clipă scurtă, cînd deasupra lumii plutește singur și indivizibil Duhul lui Dumnezeu, cum se spunea în vremurile de odinioară.

Pe vîrful ascuțit al frunzei lunguiețe de salcie a crescut, s-a umflat, împlinindu-se, o picătură prelungă și — plină de greutate — a rămas nemișcată, temîndu-se să nu dărîme universul prin căderea sa.

Am înmărmurit.

Tot așa, pe front, rămînea înțepenit lîngă tun ostașul cu centura strînsă, așteptînd comanda, care nu era, de fapt, decît o slabă voce omenească, stăpînă însă pe-o

forță îngrozitoare — focul, zeificat în antichitate de către om, iar apoi, transformat în vijelie aducătoare de prăpăd. Acest cuvînt care, cîndva, a ridicat pe om din patru labe pînă la treapta de cea mai inteligentă dintre ființele inteligente, s-a prefăcut în brațul ce-l osîndește. „Foc" ! — nici un cuvînt dintre cele pe care le-am cunoscut nu a fost și nu este pentru mine mai cumplit și mai atrăgător !

Picătura, străvezie și grea, atîrna deasupra obrazului meu. Frunza de salcie o ținea în jgheabul ei, iar greutatea picăturii nu putea, nu reușea încă, să înfrîngă rezistența mlădioasă a frunzei. „Să nu cazi ! Să nu cazi !" o rugam, o imploram, o conjuram eu, percepînd cu toți porii și cu toată inima liniștea tăinuită în mine și-n lume.

În adîncul pădurilor, se deslușeau — ca un suflu tainic — pașii ușori ai cuiva. Pe cer părea că are loc o mișcare plină de sens, și tainică totodată, a norilor sau, poate, a altor lumi sau a „îngerilor înaripați" ? ! Liniștea asta paradisiacă te putea face să crezi și-n îngeri, și-n fericirea veșnică, și-n distrugerea răului, și-n învierea bunătății eterne. Ciinii agitați ridicau capetele. Tarzan a mîrîit înnăbușit ca și cum ar fi rostogolit pietricele în gît, dar ațipind din nou, a scos un lătrat ușor, un plescăit din limbă și și-a înghițit mîrîitul odată cu țînțarii.

Băieții dormeau adînc.

Mi-am turnat ceai, amestecat cu fulgi de funingine și cu țînțari : priveam la foc, mă gîndeam la fratele meu bolnav și la fiul meu de vîrsta adolescenței. Mi se părea că sînt mici, uitați și părăsiți de toți, avînd grozavă nevoie de ocrotirea mea. Fiul meu terminase clasa a noua, era numai oase, omoplații colțuroși ridicau haina la spate, pielea de la încheieturile mîinilor era întinsă, genunchii îi ieșeau în afară ; încă nu se închegase, nu se sudase, încă mai era un copilandru. Dar în curînd avea și el să se rupă de familie, să plece la-nvățătură, la armată, printre străini, sub ochii altora... Frate-meu, deși ca vîrstă era bărbat și avea doi copii, deși colindase întreaga taiga, regiunea Eniseiului și fusese și în Taimîr,

la trup era chiar mai mic decît fiul meu. La ceafă, vertebrele se reliefau ca niște alune, mîinile-i erau subțiri, slabe, spinarea era teșită spre șolduri, burta lipită de spate, umerii înguști ușor încovoiați ; în schimb era puternic, iar trupul său pirpiriu și nearătos ascundea o fire de bărbat, esență tare. Cu toate acestea, nu știu de ce, mi s-a făcut milă și de fiu, și de frate, și de toți oamenii din lume. Dormeau fără grijă lîngă un foc în taiga, în mijlocul unei lumi fără margini, neliniștite ; doi oameni apropiați dormeau somnul cel mai dulce — somnul de dimineață — și, cu mintea toropită de somn, își dădeau seama, mai bine zis simțeau că sînt apărați, că alături era cineva care îi păzea împotriva oricărei primejdii, întreținea focul, îi încălzea, avea grijă de ei...

Dar într-o zi urmau să rămînă singuri, cu ființa lor și cu această lume minunată și înspăimîntătoare și nici eu, nici altcineva nu avea să-i mai încălzească și să-i mai apere !

De cîte ori nu spunem vorbe mari, fără să pătrundem mai adînc în sensul lor ! Repetăm întruna : copiii sînt fericirea, bucuria noastră, copiii sînt ca lumina din fereastră ! Dar copiii sînt și suferința noastră ! Neliniștea noastră necontenită ! Copiii sînt verdictul ce ni-l dau semenii noștri, oglinda noastră în care se reflectă, așa cum sînt, conștiința, înțelepciunea, cinstea, curățenia noastră. Noi putem fi scut pentru copii, dar ei pentru noi — niciodată. Mai mult încă : oricît de mari, puternici, înțelepți ar fi, ei au nevoie întotdeauna de ocrotirea și de ajutorul nostru. Și stai și te gîndești că în curînd vei muri, iar ei vor rămîne singuri, că în afară de tatăl și de mama lor, nimeni nu-i cunoaște cu adevărat ! Cine-i va accepta cu toate lipsurile lor ? Cine-i va înțelege și-i va ierta ?

Și această picătură !...

Ce se va-ntîmpla dacă ea se va năpusti asupra pămîntului ? O, dac-am putea să ne despărțim de copii cu inima liniștită, într-o lume potolită !

Dar această picătură !... Picătura !

Am pus mîinile sub cap. Sus de tot, pe un cer cenușiu, ușor limpezit, deasupra îndepărtatului Enisei licăreau două stele mici de mărimea unei semințe de floare din taiga. Întotdeauna, stelele trezeau în mine simțămîntul unei alinări pline de melancolie prin lumina lor de candelă, prin misterul și inaccesibilitatea lor. Cuvintele „cealaltă lume" îmi evocau nu viața de dincolo de mormînt, nu întunericul, ci acele stele minuscule care sclipeau din depărtare. Straniu, totuși : de ce tocmai lumina stelelor mici, îndepărtate, îmi umplea sufletul de o tristă alinare ? De fapt, ce era straniu în asta ? Odată cu trecerea anilor, am aflat : bucuria este de scurtă durată, trecătoare, deseori amăgitoare, iar tristețea este veșnică, binefăcătoare, statornică. Bucuria este ca fulgerul, sau mai curînd ca un trăsnet care a sclipit o dată, iar apoi se depărtează urmat de bubuitul tunetului. Tristețea răspîndește o lumină domoală, ca o stea enigmatică, dar lumina aceasta nu pălește nici noaptea, nici ziua : ea dă naștere gîndurilor despre cei apropiați, dorului de iubire, visărilor despre necunoscut, fie că e vorba de trecutul întotdeauna chinuitor de dulce, fie că e vorba de viitorul ademenitor, dar vag, care te-nspăimîntă și te atrage totodată. Tristețea este înțeleaptă și matură, are o vîrstă de milioane de ani, pe cînd bucuria este întotdeauna de vîrsta copilăriei, arată ca un copil, deoarece în orice inimă ea se naște din nou și cu cît înaintezi în viață, cu atît ea se-mpuținează, așa cum în taiga florile apar tot mai rar, pe măsură ce taigaua devine tot mai deasă...

Dar ce legătură aveau toate astea cu cerul, cu stelele, cu noaptea, cu întunericul din taiga ?

Sufletul meu era acela care împrăștiase peste tot în jur neliniște, neîncredere, așteptarea unei nenorociri. Taigaua pe pămînt și stelele pe cer au existat cu mii de ani înaintea noastră. Stelele s-au stins ori s-au fărîmat în cioburi, iar în locul lor, pe cer, s-au aprins altele. Și copacii din taiga au murit și s-au născut : un copac era pîrjolit de trăsnet, altul săpat de ape, altul își arunca semințele în apă sau în bătaia vîntului, o pasăre rupea conul de pe un cedru, îi ciugulea semințele

și arunca resturile peste mușchi. Ni se pare că noi am transformat totul, chiar și taigaua. Nu este adevărat : n-am făcut decît s-o rănim, s-o păgubim, s-o călcăm în picioare, s-o zgîriem și s-o ardem cu focul. Dar n-am reușit să-i transmitem frica, agitația noastră ; n-am reușit nici să-i inoculăm spiritul de dușmănie, oricît de mult ne-am străduit. Taigaua a rămas la fel de maiestuoasă, solemnă, calmă. Credem că dirijăm natura și că putem face cu ea tot ce dorim. Dar această amăgire dăinuie numai pînă rămîi singur, față-n față cu taigaua, pînă trăiești în taiga și te tămăduiești prin ea ; numai atunci te pătrunde puterea ei, simți întinderea și măreția ei cosmică !

La prima vedere, totul era simplu, accesibil oricărui ochi, oricărei urechi. Iată : a apărut o zibelină mică pe vîrfurile copacilor, dincolo de rîu, și a pufnit de spaimă și de curiozitate la vederea focului nostru. Zibelina a pîndit veverițe, pentru a-și hrăni puii. Pasărea, care în cursul nopții s-a așezat greoi pe un copac, a fost o femelă de gotcan. Seara tîrziu, și-a părăsit cuibul spre a-și destinde aripile. Ghearele i-au înțepenit sub burtă de-atîta nemișcare — își pierduseră obișnuința de a se agăța de ramuri — de aceea i-a trebuit atîta timp pentru a-și face loc pe o creangă. După ce s-a uitat de sus dacă nu cumva vreo fiară se furișează pentru a-i lua ouăle lăsate în cuib, zburătoarea a alunecat în jos, ca o umbră, să mai îmbuce semințe sau boabe de merișor din vara trecută și, după ce s-a rotit în jurul copacilor, s-a întors din nou la bușteanul pestriț, sub care avea, într-un cuib rotund, cinci ouă la fel de pestrițe ce cu greu puteau fi descoperite. Cu trupul său fierbinte, de pe care și-a smuls penele lăsîndu-și burta goală, a acoperit ouăle, și a închis ochii moleșiți : pasărea clocea pui, mici cocoși-de-munte.

În apropiere de mormanul de crengi uscate a trecut o femelă de maral cu puiul ei. Mișcîndu-și ușor urechile dintr-o parte în alta, mama își tot înfigea botul în pămînt, ciupind cîte-o frunză, nu atît pentru că i-ar fi fost foame, cît pentru a-și învăța puiul să pască. Un elan ajuns la apele Oparihăi, mai sus de tabăra noastră,

mesteca frunze și iarbă de apă, ducînd după el prin rîu resturi de hrană. Mugurii liliachii ca niște jucării se umflaseră pe ramurile cedrilor, iar peste o lună, două, acești mugurași aveau să se transforme în conuri mari, în care se vor coace semințe galbene, poleite cu lac. A venit în zbor gaița de culoarea focului, a deșurubat, a rupt, Dumnezeu știe de ce, un con de cedru liliachiu, s-a ascuns printre tufișuri și s-a apucat să țipe cu o voce scîrboasă ce nu se potrivea cu frumusețea ei meridională, multicoloră. Țipătul, umbra gaiței prădalnice în stare să mănînce și ouăle, și puii, și chiar pasărea care clocește, speriară un fluierar care ședea între pietricele. Alergase pînă la rîu, fie să bea apă, fie să se admire în oglinda undei, în timp ce o codobatură cenușie zbîrnîi, zburînd din ascunzișul său, înșfăcă în zbor un țînțar sau o altă gîză și o zbughi printre floricelele cu tulpina înaltă de un roșu aprins, floricele ce semănau la frunze, culoare și ca aspect general cu lăcrămioarele. Dar aici nu putea fi vorba de lăcrămioare ! Floarea aceea era usturoiul sălbatic. Peste tot, ea a devenit mai aspră, mai scorțoasă și numai în inima taigalei, sub un mal umbrit, se umplea cu seva dăruită de ghețuri. Iată cristalele ghețurilor care începuseră să sclipească de partea cealaltă a rîului, pe locurile unde se topise zăpada ; mugurașii liliachii ai cedrilor se vedeau leganîndu-se, codobatura se hrănea, găinușa de baltă se gătea. Presuri de zăpadă, ca mici pete albe, se zoreau pe tulpina copacului...

Așadar ?...

Și ce dimineață se înfiripa !

Nici n-am băgat de seamă cum s-a furișat. Întunericul s-a împrăștiat, s-a topit, ceața a dispărut, lăsînd la vedere trunchiuri pestrițe de copaci. Bufnița, care în plină noapte hoinărise în jurul rîului și de fiecare dată cînd ajungea în lumina focului nostru se dădea speriată înapoi, a intrat printre sălcii, a fixat cu privirea tabăra noastră și, fără să mai vadă nimic, s-a micșorat sub ochii noștri, înfășurîndu-și penele tot mai strîns în jurul trupului. Cufundarii au lovit apa cu aripile, și-au luat zborul, au trecut cu un șuierat deasupra noastră,

întorcînd, toți odată, capetele spre foc și zorindu-și puțin zborul din pricina fumului ce se legăna molatic.

Totul se petrecea într-o ordine firească ! Iar eu nu voiam să mă gîndesc la ce se petrecea dincolo de taiga ! N-aveam nici un chef ! Ce bine că, în nord, noaptea de vară e scurtă și nu-i întuneric beznă ca în mormînt ! Dacă noaptea ar fi fost lungă și întunecoasă, atunci și gîndurile întunecoase și nesfîrșite mi-ar fi năpădit mintea și m-ar fi făcut să adun într-un tot acea liniște feciorelnică, infinită, cu lumea cealaltă, în plină fierbere, acea lume inventată și construită de om, care l-a zăvorît în celulele orașului...

Măcar pentru o singură noapte, am reușit să mă despart de această lume și sufletul meu s-a liniștit, și-a revenit, a căpătat certitudinea existenței fără de sfîrșit a universului și a trăiniciei vieții.

Taigaua respira, se trezea la viață, creștea.

Dar picătura ? !

M-am uitat împrejur și din cauza stropilor argintii, contopiți aici, foarte aproape, într-o masă strălucitoare compactă, am închis ochii. Inima mea a zvîcnit și a înfremenit de bucurie : pe fiecare frunză, pe fiecare ac de conifer sau firicel de iarbă, în corolele florilor, pe pămătuful tecilor de „berbecuț", pe ramurile brazilor albi, pe capetele căzute din vatră și rămase neatinse de foc ale lemnelor, pe haine, pe arborii uscați, ca și pe tulpinile copacilor vii — chiar și pe cizmele băieților cufundați în somn — licăreau, sclipeau, iradiau picăturile și fiecare dintre ele scăpăra cîte-un strop minuscul de lumină ; dar împreună, acești stropi acopereau totul în jur cu strălucirea triumfătoare a vieții și parcă pentru întiia oară într-un sfert de veac cît trecuse de la război, neștiind cui să-i aduc în această clipă prinos de recunoștință, am murmurat sau, poate, am gîndit : „Ce bine că n-am murit în război și că mi-a fost dat să trăiesc și să văd această dimineață..."

Totul împrejur era umezit, saturat de apă dătătoare de viață, frunzele stăteau plecate cu vîrfurile în jos și — cu un foșnet abia auzit — picăturile începură să curgă, să șiroiască pe pămînt, pe nisip, pe malurile

Oparihăi, pe o toporişcă galbenă, pe micul rucsac cenuşiu, pe copacii uscaţi, căzuţi în rîu. Iarba se culcase smerită, florile se aplecaseră, acele de cedri se întorseseră cu vîrful în jos ; dincolo de rîu, ciorchinii de mălin se prefăcuseră în smocuri de vată, băieţii şedeau zgribulindu-se, lîngă focul care ardea tot mai slab, cu genunchii strînşi mai aproape de piept, cîinii se sculară în picioare, întinzîndu-şi mădularele, căscară cu gura larg deschisă, scoţînd un scheunat uşor.

— Ce v-a apucat, afurisiţilor ! i-am dojenit cu blîndeţe. O să vi se rupă fălcile de-atîta căscat !

Kukla a dat din coadă în semn de scuză şi a închis botul. Tarzan a scheunat cu disperare, punînd capăt unui căscat dulce şi s-a apucat să se scuture, împrăştiind nisip şi fire de păr. L-am alungat de la foc, m-am descălţat, am atîrnat pe ţăruşi obielele care se umeziseră în cizmele de cauciuc şi, suflecîndu-mi pantalonii, am pornit să traversez rîul. Am simţit cum picioarele îmi sînt strînse ca într-un cleşte de gheaţă ; mi s-a tăiat respiraţia şi m-a cuprins senzaţia de greaţă. Totuşi am traversat rîul, am luat un braţ de usturoi sălbatec, l-am aruncat lîngă foc, m-am încălţat din nou şi am aruncat o privire : undeva, în partea de sus a rîului vecin, Surniha, dincolo de cocoaşa bancului de nisip, în spatele pădurilor, a taigalei, se arăta soarele. Nici o rază nu străpunsese încă, cu acele sale ascuţite, cojocul taigalei, dar tot cerul, de la un capăt la altul, se brăzdase, devenise albicios şi profunzimea boltei începea să se topească, să se topească mereu, făcînd loc unei nuanţe de azuriu pal, străvezie şi rece, în care se simţea, tot mai perceptibil pentru ochi sau pentru un alt simţ mai ascuţit şi mai perceptiv, un început de căldură încă sfioasă, lipsită de puteri.

Un duh viu a umplut împrejurimile, pădurile, tufişurile, ierburile, frunzele. Şi-au reînceput zborul muştele, gîndacii cu frunţile lor ca de fier şi buburuzele se izbeau de tulpinile copacilor şi de pietre, veveriţa tărcată s-a spălat cu lăbuţele pe un buştean împotmolit în rîu şi, lipsită de griji, a luat-o la picior ; de peste tot veneau ţipetele alunarilor, iar focul nostru, care abia mai pîlpîia,

s-a-nviorat, a trosnit de mai multe ori împroşcînd cu cărbune şi s-a-ncins de la sine. Din cauza zgomotului făcut de înteţirea focului, undeva prin apropiere, dincolo de crîngul de sălcii, ceva s-a mişcat greu, cu un horcăit şi s-a auzit zgomot de pietre răsturnate. Cîinii s-au năpustit spre tufişuri, scuturîndu-le de rouă şi întrecîndu-se în lătrat, iar bufniţa udă şi somnoroasă, după ce s-a legănat pe salcie, şi-a luat avînt, dar nu a putut zbura departe şi s-a lăsat pe muşchiul de dincolo de rîu.

— E un elan ! zise Kolea ridicînd capul şi ştergîndu-şi buzele umflate de înţepături şi ochii somnoroşi ; a dat cîte-un bobîrnac peste bot cîinilor uzi, reîntorşi într-o clipă din urmărire : — Nemernicilor, dormiţi şi nu vă pasă că oamenii puteau fi mîncaţi...

Kukla s-a întors ruşinată. Tarzan, crezînd că frate-meu se joacă, s-a urcat pe el cu labele murdare. Kolea l-a trîntit în nisip şi l-a plesnit pe burta udă cu atîta putere, încît au sărit stropii.

Dacă frate-meu se juca, însemna că i-a trecut supărarea.

— Destul cu ştrengăriile ! am bodogănit eu în virtutea dreptului de frate mai mare şi, scoţînd din rucsac o bucată de săpun, i-am spus să se spele. Apoi m-am grăbit să trec vadul spre cedrul care continua să stea la fel de neclintit în rîu, cu fruntea împotriva cursului apei : lipanul acela baban nu-mi dădea pace, mă îmboldea la fapte. Pluta a atins suprafaţa apei, s-a îndreptat şi a lunecat rapid de-a lungul copacului. M-a apucat căscatul şi tocmai cînd gura mi-era cuprinsă de un spasm, pluta, fără izbituri şi salturi, a dispărut în curentul apei. Nu am apucat să-mi termin căscatul dulce, cînd am simţit că în undiţă se zbate un peşte puternic care, încercînd să se ascundă sub cedrul noduros, se proptise în valurile refluxului ce plesneau peste el. Dar eu n-am lăsat lipanul să intre sub cedru, pentru că acolo s-ar fi putut strecura printre ramuri şi mi-ar fi scăpat, ci l-am dirijat rapid şi — din mers — l-am scos pe bancul de nisip. Peştele bătăios şi sclipitor se zbătea

încovrigîndu-se în firul scurt al undiței a cărei coadă se curba ; nici un alt pește de apă dulce nu s-ar fi putut arcui în undiță : doar lipanul și păstrăvul sînt în stare de asemenea figuri de circ !

Kolea, scoțîndu-și din apă fața plină de săpun, i-a strigat fiului meu :

— S-a zis cu lipanul tău !

— Ce frumusețe de lipan ! a spus fiul meu, ridicîndu-și capul și clipind des, apoi, încălțîndu-se, i-a făcut cu ochiul unchiului său : L-aș fi prins eu, dar tata n-a putut dormi toată noaptea din cauza lipanului — lasă-l să se bucure !...

— Ia te uită la ei, ce glumeți sînt ! V-ați făcut somnul, v-ați înviorat ! Numai „scrumbia" mai lipsește !

Dar și fără Akim, erau la înălțime. În timp ce-și beau ceaiul, glumeau pe socoteala mea și dojeneau cîinii, cărora le scăpase elanul.

Soarele s-a ridicat brusc, în toată strălucirea sa, deasupra pădurii și a străpuns-o de la un capăt la altul cu mănunchiuri de raze ce se fărîmițau în apele repezi ale Oparihăi. Din depărtare s-a auzit un freamăt ce-a cuprins întreaga pădure ; vîntul nu ajunsese încă pînă la tabăra noastră, dar din foc au început să sară fulgi de funingine, frunzele păducelului au tremurat, plopii au șușotit, iar petalele albe de mălini ca niște solzi au atins apa rîului. Dar iată că s-au clătinat mai întîi vîrfurile dese ale cedrilor, apoi a zvîcnit și s-a rupt crucea de pe un brad înalt, pădurea s-a mișcat, și-a legănat ramurile, și prima rafală de vînt a răzbătut pînă la rîu, a smuls flacăra din foc, a învolburat deasupra lui un fum înecăcios ; dar freamătul ce înainta ca un val era încă departe, își aduna puterile, nu se hotărîse să se dezlănțuie în timp ce fiecare copac, fiecare ramură, fiecare cetină se legănau mai unite, într-un ritm tot mai desăvîrșit ; freamătul îndepărtat al taigalei, fără a ieși încă din adîncurile pădurii, a adunat, a unit, a aspirat mișcarea tuturor frunzelor, ierburilor, cetinilor, ramurilor, vîrfurilor ; a crescut, transformîndu-se într-un vuiet cu răbufniri, s-a rostogolit vijelios în valuri, a adus de dincolo de pădure un nor, apoi încă unul și deodată nori

mici cîrlionțați, pufoși, ca o turmă de miei, au acoperit toată întinderea cerului și, judecînd după o ușoară opacitate care parcă unsese o felie de cer și muchia pădurii, unindu-le, se putea ghici apropierea dinspre nord a unor nori negri.

Iată de ce, cu o zi înainte, respirația era îngreuiată, aerul îmbibat de roiul de musculițe îți istovea trupul și-ți chinuia inima : se apropia furtuna.

Mergeam repede, pescuiam puțin, vîntul devenea tot mai violent și pe Enisei nu e de glumit cu vîntul, mai ales cu cel de miazănoapte. Barca noastră era veche, motorul aproape complet uzat, noroc că piloții erau pricepuți.

Taigaua se legăna, ramurile cedrilor șuierau, iar frunzele mestecenilor, ale plopilor și ale altor arbori se zbuciumau. Kolea ne zorea tot mai îndîrjit și-l certa pe Tarzan. Acesta nu putea merge deloc pe pernițele rănite ale labelor care se umflaseră peste noapte și rămînea din ce în ce mai mult în urmă, scheuna a jale, apoi glasul lui a devenit un adevărat plîns. Noi voiam să-l așteptăm și chiar să-l luăm în brațe, dar frate-meu a țipat la noi și a rupt-o la fugă spre Enisei.

Cu cît ne apropiam de fluviu, cu atît palele de vînt deveneau mai puternice. În adîncul taigalei, vîntul se simțea mai puțin în vuietul ce se întindea, compact, deasupra capetelor noastre și nu ne mai înspăimînta atît. Pe Enisei însă apărură coame albe de spumă, vîntul bătea în rafale, vuietul cînd se întărea, cînd slăbea, furtuna se înteța, alungînd de pe fluviu bărcile și vasele mici.

Akim strînsese lucrurile, pregătise barca, ne aștepta, și cînd ne-a văzut, în loc de bun venit, a început să înjure :

— Dumnealor sînt orășeni, nu prisep cum devine cazul ! Dar tu, tu se ai în căpășîna ta ? îl apostrofă pe Kolea.

— Tarzan a rămas în urmă. Va trebui să-l așteptăm.

— Dacă-l asteptăm pe Tarzan, pierim noi ! Akim respinse scurt pretențiile noastre de orășeni și se mai îmblînzi doar după ce am reușit să desprindem barca și să

ieşim din bătaia valurilor care se spărgeau la mal. Nu se prăpădeste el, zăpăsitul ! O să zacă în taiga, o să flămînzească şi o să se mai destepte.

Treceam în partea bătută de vînt, sub un mal abrupt şi abia atunci am înţeles de ce păşnicul Akim era supărat. Valurile băteau în prora bărcii şi uneori o acopereau complet. Noi aruncam pe rînd apa din barcă, cu borcane, cu căldarea sau cu vîsla. Dar cîtă apă poţi scoate cu borcanul sau cu vîsla ? Mi-am scos o cizmă şi m-am apucat să arunc apa cu ea. Akim, ţinînd strîns în mîini cîrma, tăia valurile cu prora înaltă a bărcii, şi într-un moment de răgaz, a dat din cap aprobator către mine. Fiul meu, care nu mai fusese pe un fluviu atît de mare pe timp de furtună, alb la faţă, lucra tăcut şi nu se uita peste bord. Bătrînul şi credinciosul motoraş se opintea din răsputeri, lăsînd să-i scape fum nu numai pe ţeava de eşapament, dar şi prin propriile sale crăpături. Zgomotul lui aproape se pierdea, trepida de încordare din toate încheieturile, cînd cîrma se lăsa în jos şi vinciul fora în adînc. Barca urca cu greu pe coama valului şi după ce ajungea pe creastă, pe vîrful alb clocotitor, motorul, pufnind vioi, cobora barca din nou cu îndrăzneală pe panta valului, în mijlocul apelor învolburate, în vreme ce inima ba se umfla în piept ajungînd pînă la gît, ba cădea ca o cărămidă în burtă.

Dar iată că, în sfîrşit, barca încetă să mai fie aruncată de jos în sus şi de sus în jos, apa nu mai pătrundea peste bord, deşi prora se mai ciocnea, din cînd în cînd, de cîte-un val, făcîndu-l ţăndări. Akim s-a muiat, şi-a suflat nasul peste bord, din fiecare nară pe rînd, a prins cîrma sub braţ, a aprins o ţigară şi, trăgînd cu poftă din ea, ne-a făcut cu ochiul. Kolea s-a culcat pe locul sortit mărfurilor, lîngă prora căptuşită cu tablă, şi-a băgat capul sub streaşină, s-a acoperit cu o scurtă din foaie de cort şi cu o vestă a lui Akim şi s-a prefăcut că doarme.

Akim a aruncat din gură ţigara care ardea strîmb din cauza vîntului, a tras cu piciorul spre sine nişte ramuri de brad şi, mestecînd un smoc de usturoi sălbatic, de parcă avea de gînd să-l înghită, a strigat cu gura plină :

— Ei, cum a fost ? Mai mergem la pescuit ?

— Desigur ! am răspuns noi, poate cu prea multă voioșie. Fiul meu, ud din cap pînă în picioare, s-a tîrît în patru labe prin luntre și s-a culcat lîngă Kolea. Acesta l-a prins de mînă, l-a tras spre el, încercînd să întindă micuța vestă peste amîndoi.

Dincolo de cîrmă, de valurile abrupte ce se ridicau iar, a rămas micul rîu Opariha cu gurile sale lucitoare, acoperite de tufele de răchită ca de niște cîrlionți încărunțiți și de o dungă roșie de măceș ce înflorea pe sprînceana malului. Mai departe, se întindea compactă taigaua și — deși o cunoșteam — ea se închidea din nou în sine, înstrăinîndu-se. Dunga albă formată din piatră de var și de nisip ne despărțea din ce în ce mai mult de Eniseiul zbuciumat, de pădurile întunecate ce păreau nemișcate, de defileurile îndepărtate, și numai mișcarea lină, catifelată a ierburilor din lunca rîului — printre care șerpuia, rătăcea, se zbătea panglica albăstruie a Oparihăi — înviora depărtările ; și deși au trecut de atunci multe zile și nu puțini ani, de îndată ce închid ochii, îmi apare în față panglica albăstruie, care tremura pe tîmpla pămîntului și alături de ea — bastionul monolit al taigalei, sudat timp de secole pentru veșnicie...

Damka

Trecuseră cîțiva ani de la acea noapte de neuitat, de pe malul Oparihăi — noapte atît de neobișnuită pentru agitata noastră viață de astăzi — cînd am primit o telegramă de la fratele meu prin care mă ruga să vin urgent la el.

Nu-l doborîse boala de inimă, ci el fusese cel ce reușise s-o înfrîngă. Dar nenorocirea nu vine niciodată singură : apăruse o boală mult mai cumplită — cancerul.

De cum mi s-a înmînat telegrama, mi-a sărit inima din loc : „cu trecerea anilor, am devenit superstițios și temător ; acum mă tem de telegrame..."

Pe aeroportul orășelului Eniseisk — bătrîn de ani, atît ca înfățișare, cît și prin obiceiurile sale, plăcut la prima vedere, dar avînd în interior acel aer cazon propriu tuturor gărilor sumbre din regiuni îndepărtate, mai ales nordice — un bărbat pirpiriu, cu dinții stricați, cu perciuni cărunți ca de pîslă și cu ochi de copil ce luceau într-o față suptă, distra publicul povestind cum fusese nu de mult judecat și pentru ce se alesese cu un an de muncă forțată.

„Ce neghiobi sînt judecătorii ăștia !, rîdea bărbatul. Lucrase la un club ca fochist, făcea foc în sobe, dar focul se face numai iarna ! Orice prost știe asta ! Înseamnă că el i-a păcălit cu o jumătate de an !"

În mijlocul gării, pe pardoseala spălată, se întindea o pată albă — cineva spărsese o sticlă cu lapte. Cioburile trosneau sub picioare, lichidul se întindea prin sală și ori de cîte ori cineva cu încălțările murdare călca în lapte, acesta se încăpățîna să rămînă alb ; iar acest alb imaculat părea un reproș adresat nouă, tuturor celor care pînă nu demult mai umblam chirciți de foame. Fotoliile moderne, capitonate cu piele artificială, erau crestate cu lama. Căptușeala murdară, lustruită de șezuturile oamenilor se încrețea printre fîșiile de piele. În gară bîzîiau insinuant musculițele, se roteau țînțarii care înțepau picioarele oamenilor și se strecurau sub fustele femeilor, astfel că cele care încă nu se gătiseră cu pantaloni își dădeau seama că aici pantalonii nu reprezentau un ultim strigăt al modei, ci un veșmînt strict necesar. Pe geamurile ferestrelor urcau cu încăpățînare și apoi lunecau în jos țînțarii ghiftuiți de sînge. Un băiat cu brațul drept imobilizat în ghips se apucase să-i strivească cu mîna stîngă. Pe o parte a geamurilor se scurgeau picături roșii, iar pe partea cealaltă, picături străvezii de ploaie. Urmele șerpuitoare lăsate pe geam coincideau, dar dîrele de sînge nu se contopeau cu cele străvezii, nu se anihilau reciproc și acest desen pe

sticlă părea că reprezintă o sinistră și de nepătruns enigmă a existenței.

— Încetează ! O femeie care stătuse pînă atunci retrasă într-un colț, încălțată cu cizme din pînză impermeabilă și îmbrăcată cu o veche bluză croșetată, lovi ușor mîna sănătoasă a băiatului care, depărtîndu-se de fereastră și așezîndu-se supus, se lipi de ea. Femeia și-a așezat mîna bolnavă a copilului pe genunchi, l-a strîns mai aproape de trup și după ce a scos un oftat adînc, s-a liniștit.

— Trrră-ă-iim noi azi, în veselie, dar mîine mai bine-o să fie ! și-a anunțat iar prezența bărbatul cel pirpiriu cu dinții stricați care, între timp, dispăruse. După ce-a agitat o sticlă cu vin de proastă calitate, a început să bea direct din ea, mișcîndu-și spasmodic mărul lui Adam, umflîndu-și venele, icnind și gemînd ușor. Deși bea cu greu și înghițise în silă o nimica toată, a chicotit totuși cu poftă, a dat din cap și a proclamat :

— Strrraș-șnică, mama ei ! Și a-nceput să scoată niște sunete despre care nu te puteai dumeri dac-aduceau a tuse sau a rîs. — Ea zice : „Acuzat, ridică-te-n picioare !“ Nu pot, zic, nemîncat, zic. Toți banii s-au dus pe amenzi. Văleleuu !

Și în fața avionului, omul și-a continuat glumele. După ce a dat gata sticla cu vin, a devenit încă mai guraliv și mai sîcîitor ; și-a prins în butoniera de la vestă o floare de păpădie, a-ncercat să agațe cu un compliment o frumusețe de femeie tînără și trupeșă, cu sprîncenele negre : „Ochișorii tăi sînt ca diamantele, doar că nu se rostogolesc !“ și a arătat cu degetul spre floarea de la butonieră în semn că, deh ! el nu e-nsurat și c-ar vrea s-o peteească.

— N-ai ține la tăvăleală nici o singură noapte ! Te-aș da gata ! i-a retezat-o scurt, dar fără supărare, femeia.

La avion, așa cum se obișnuiește pe aeroporturile îndepărtate, aproape nesupravegheate, călătorii au fost lăsați să aștepte. Aici, aviatorii sînt copleșiți de propria lor importanță și dacă nu fac pe grozavii, socot că riscă să-și piardă demnitatea. Pistele de decolare erau așe-

zate într-o depresiune, iar aeroportul era înconjurat de bălți și de tufișuri. După o ploaie călduță și plicticoasă, țînțarii s-au năpustit iar asupra călătorilor. Pe bărbatul cel pirpiriu țînțarii nu-l atacau din pricina alcoolului cu care era îmbibat, după cum explica el, în timp ce, cu limba-i împleticită, făcea glume pe socoteala femeilor. Acestea se plesneau cu palmele peste coapse, își strîngeau picioarele, iar unele dintre ele, lăsînd rușinea la o parte, alungau insectele prădalnice băgînd mîna pe sub fustă.

— Suu-u-ge ! Su-u-ge țînțarul ! Deșteaptă insectă, grozav de deșteaptă ! Simte unde-i carnea mai dulce !

— Măi scîrnăvie ! Cînd ți-oi da una, te răstorn ! s-a înfuriat tînăra. Ți-ai găsit unde să-ți dai drumul la gură ! Aici sînt copii, și tu vorbești ce nu trebuie...

— Tac, tac ! Bărbatul cel pirpiriu a ridicat brațele în semn de capitulare. Mîinile îi erau stîlcite, zgîriate, nespălate. Cîte-o mai fi tras bărbatul ăla al tău !

— Adică ce am mai tras eu cu el ! Un adevărat „bampir" ! V-aș atîrna de gît tuturor un bolovan și marș în „Anisei" ! și fără a se adresa cuiva anume, a continuat cu voce tare : Ce-i păsa ? S-a ghiftuit, a băut cît a vrut, putere avea, sîngele-i fierbea și i-a venit pofta de bătaie. Să mă bată însă pe mine, nu-i venea la socoteală, că-l atingeam eu mai zdravăn !... A găsit el pe unul pirpiriu pe care l-a bătut de l-a făcut piftie. Acu stă ca boieru la zdup, are de toate ; nimeni nu fură așa podoabă și mai pretinde și pachete de-acasă. Ce mai viață ! Iar celălalt, schiloditul e la spital și eu mă zbat cum pot : un pachet la spital, altu la-nchisoare, apoi du-te la muncă, îngrijește copilul, fă-i soacrei pe plac... și pentru ce toate astea ? Pentru că bărbatul meu, dragul de el, a dus-o numai în chefuri. Piei, broască rîioasă ! S-a-ndreptat cu pieptul înainte spre omulețul care, retrăgîndu-se în fața atacului ei năvalnic, începuse să se schimonosească mai ceva ca-nainte, să dea din picioare și să facă cu ochiul.

— Ce-aș mai bea și ce-aș mai chefui ! Omul tău este la zdup, de n-aș ajunge și eu acolo !...

— O s-ajungi, o s-ajungi ! i-a urat femeia și, oprindu-se, a scuipat cu năduf : Mi-e scîrbă de voi. ăștia cu guri spurcate, sînteți mai răi ca moartea !

Omulețul, deși se fandosea, nu depășea limita dincolo de care se trece de la vorbe la fapte și, lăsînd în pace femeia, a încercat să mă agațe pe mine, îndrugînd ceva despre pălăria și despre silueta mea. Nu l-am lăsat s-o i-a razna. „Tacă-ți fleanca ! i-am spus, că de nu, ți-o astup cu pălăria !" Femeia m-a privit atent : copleșită de durerea ei, își dădea seama și de durerea mea, așa că a scos un oftat resemnat, urmărindu-și firul gîndului :

— De i-ar aduna pe toți bețivii, pe toți golanii ăștia, într-un loc bine păzit, după o poartă ferecată, să nu vadă nici vin, nici altceva și să lucreze cît e ziua de mare. Că nu se mai poate ! Nu poți face un pas, tu, om cinstit, fără să dai de ei !

În sfîrșit, ușa avionului s-a deschis. Bărbații s-au înghesuit pe scară ca niște zmei, împingîndu-se unul pe altul pînă înăuntrul avionului, dînd la o parte femeile dintre care două erau cu copii.

— Parc-ar fi armăsari, lua-i-ar dracu ! Ce viteji sînt cînd e vorba de băut vin sau de-nghesuit muierile ! bombănea femeia cea tînără în timp ce-o ajuta pe alta cu copil să urce scara. Bărbații și flăcăii, încîntați de isprava lor, se așezau comod pe locurile cucerite, rîzînd și făcînd glume pe socoteala acelor gură-cască rămași în urmă. Eu am lăsat femeile să treacă înainte — de ! eram absolvent al Școlii superioare de literatură din Moscova. am stat doi ani în căminul Institutului de literatură. mi-am însușit regulile de bună purtare în societate și am rămas fără loc. Bilet aveam, prezent eram. avionul venise, dar loc nu era : piloții luaseră în plus — pînă la Ciuș — o fată, cunoștință de-a lor — asta era ! — și. cu îndărătnicie, nu mă „vedeau". Am stat în picioare, printre fotolii, în mijlocul compartimentului, ținîndu-mă de poliță pentru bagaje și nu speram, o ! nu ! ci pur și simplu mă întrebam : îmi va oferi vreunul dintre băieții tineri locul său, măcar după o jumătate de drum ? Mai ales că urmele războiului se puteau vedea. cum se zice,

și cu ochiul liber, însă n-am auzit decît următoarele cuvinte, aruncate în gol :

— Intelectuali avem cu duiumul, dar locuri nu se găsesc ! Văleleuuu !

Bărbatul cel pirpiriu avea chef de vorbă, cînd în ușa deschisă a compartimentului a apărut pilotul secund care se ridicase în silă și, apropiindu-se de pasagerul sîcîitor, a spus :

— Dacă nu te-astîmperi, te evacuez fără paraşută.

Pilotul a fixat între fotolii o curea nu prea lată ce semăna a chingă pentru cai și mi-a făcut semn să mă așez. I-am mulțumit politicos. După ce a mormăit „cum doriți", pilotul s-a retras în cabină.

Omulețul a tăcut ascultător. Gîtul lui subțire, ca de găină, străbătut de vene, s-a frînt, iar capul care semăna cu o ridiche s-a prăbușit între fotoliu și peretele avionului, bălăbănindu-se și lovind marginea peretelui.

Ceilalți călători au ațipit și ei. Avionul zbura la altitudine mică, pîrîia zdravăn, dar pașnic în felul său, iar cînd cădea în goluri de aer și se redresa duduind din greu, părea că horcăie și zăngăne, cerîndu-și iertare că se scutură în mers de-un nor ce s-a lipit de el, după care lua din nou înălțime.

Am răsuflat ușurat. Cît de lipicioși și de sîcîitori sînt bețivanii ! Te cuprinde rușinea cînd îi vezi și-i asculți pe neisprăviții ăștia, mai ales pe cei în vîrstă, striviți de viață, care-și expun neghiobia în public !

Mă păcăliseră zburătorii și-mi păpaseră scaunul, dar răul fusese și spre bine : avionul zbura aproape tot timpul deasupra Eniseiului și — stînd în picioare — am putut urmări prin hublou privelişti minunate ! Fiind originar din regiune de munte, habar n-aveam că de-a lungul Eniseiului mijlociu se întindeau, cît vedeai cu ochii, depresiuni acoperite cu mlaștini, cu păduri rare și sărace, cu bălți brun-roșcate și smîrcuri gălbui printre ele. Sub aripa stîngă, apăreau lacurile asemenea unor pete sau unor brazde, împestrițate de cîrduri de rațe sălbatice, de lebede și de pescărușii ca niște scîntei albe, în timp ce sub aripa dreaptă, de-a lungul malului înalt, se vedea o geamandură roșie aidoma unui cufundac

alergînd în întîmpinarea noastră, iar deasupra ei se aplecau stîncile roşcate, printre adînciturile cărora urcau în fugă, ţinîndu-se de mînă, copacii : salcîmi acoperiţi de ciorchini galbeni, caprifoiul, sîngerul şi aglica, precum o spumă albă. După ce ajungeau pe vîrful dealului, copacii îşi desfăşurau, larg şi victorios, ramurile. Cîmpia rîului împestriţată de pîlnii ca de explozia unor mine — apa se învolbura deasupra bulboanelor — era largă şi în general liniştită şi doar aceste pîlnii, cu zgîrieturile făcute de ghearele cataractelor de piatră şi cu oglinda apei zbîrcită la colţuri, de parcă era atinsă de-o groapă, dovedeau totuşi că, jos, sub noi, nu e o cîmpie, ci un fluviu plin de apă şi de necontenită mişcare. Vîrfurile insulelor moţate aruncau săgeţi de-a lungul valurilor, fîşiile de mîl se despărţeau, ici şi colo, de fluviu, formînd braţe strălucitoare, încărcate parcă de argint-viu, şi se îndreptau repezi spre păduri, pierzîndu-se în adîncul lor.

Sclipiri de argint şi de aur pe ape, o frîntură de spumă albă, strălucitoare, pe cocoaşa fluviului — care curînd s-a dovedit a fi o motonavă ; plajele de nisip acoperite de pescăruşi semănînd de sus, mai degrabă c-un roi de fluturi albi ; ciorile plictisite rotindu-se deasupra taigalei ce se usca, unde întotdeauna puteau găsi ceva de-ale gurii ; o colibă acoperită la repezeală cu coajă de brad ; pe un mic istm verde, un foc din care se-nalţă limba firavă şi vineţie a fumului — lîngă acei pescari care, oricine ar fi fost ei şi oricum ar fi trăit la oraş, pe malul rîului rămîneau întotdeauna primitori şi prietenoşi. Priveau la noi cu mîna streaşină la ochi ; un pescar mărunţel în chiloţi cu negru şi portocaliu a lăsat coada undiţei pentru a putea saluta avionul cu mîna ; depărtare şi apropiere, clipă şi veşnicie, groază şi extaz ; şi totuşi, cît de tainică este pentru noi toţi această lume atît de accesibilă !...

— Cetăţene ! Cetăţene ! Am revenit la realitate. Tînăra femeie mă trăgea de mînecă. Tot drumul rămăsese cu ochii închişi, ţinîndu-şi pe genunchi mîinile mari şi roşii — lucra probabil la plutărit sau la vite.

— Ia loc ! a murmurat ea cu voce încetată ca la spital, sculîndu-se. Cred că ți-au înțepenit picioarele.

— Mulțumesc, mulțumesc ! am reținut-o de umăr și pentru a nu o jigni cu refuzul meu, i-am zîmbit prietenește : Am o muncă sedentară.

— A-a ! mi-a zîmbit la rîndul său tînăra. Mergi în concediu, la Ciuș sau în delegație ?

I-am spus scopul călătoriei mele și s-a-ntristat :

— Îl cunosc pe fratele tău. A lucrat ca șofer în sovhoz. A slăbit, a slăbit grozav. N-o să-l mai recunoști.

Tăbăcită de nenorociri și de suferințe, cu sufletul ei sensibil de femeie, n-a mai continuat discuția pentru a nu-mi răscoli durerea ; a închis din nou ochii, savurînd rarele elipe de liniște și odihnă — sau mai degrabă — suferind, chinuindu-se în sine și pentru sine.

Micul avion uruia, se clătina, zăngănindu-și întruna ușa de metal. Apoi s-a aplecat brusc, lăsîndu-mi parcă anume posibilitatea să mai văd o dată fluviul și pămîntul, numai că de data asta eram răsturnați pe-o parte, astfel încît cerul se apropiase de geamul avionului, rămînîndu-ne doar să-ntindem mîna ca să apucăm un petec de vată din nori, după care virajul s-a-ncheiat, iar avionul a început să lunece, pe panta înclinată a fluviului, spre orășelul Ciuș.

Din văzduh, Ciuș seamănă cu toate satele din jurul Eniseiului, împrăștiate în dezordine, tixite de vechituri, fără copaci, și dacă nu ar fi fost cei cîțiva plopi plantați nu se știe cînd și de cine, în mijlocul satului, nu l-aș fi putut recunoaște. În jurul localității și dincolo de-un pîrîu, la gurile acestuia brăzdate de șenilele tractoarelor, se întindea — sau mai exact spus se unea cu o poiană întinsă, acoperită cu rapiță, păpădie și piciorul-cocoșului — aeroportul din Ciuș, cu o clădire de lemn, un dispozitiv rudimentar și două rînduri de felinare agățate de stîlpi mici. Pe aeroport păștea vacile, viteii și caii, cînd micul nostru avion, virînd din partea Eniseiului, și-a început aterizarea, îndreptîndu-și botul printre semnele de pe pista de aterizare care abia se zăreau din iarbă, în fața avionului goneă un flăcăiandru în cămașă de culoare zmeurie, umflată de vînt, alungînd cu

o vărguță o vacă bălțată ce-și purta cu neîndemînare ugerul greoi. Părea că dintr-o clipă în alta avionul va ajunge vaca și-o va lovi sub coada ridicată cu îndărătnicie, numai că totul s-a terminat cu bine, că și băiatul, și vaca, și piloții erau probabil obișnuiți cu cele petrecute, ba poate chiar se mai și distraseră puțin.

Am coborît din avion îndată după pilotul, care, cu o eleganță studiată, își înclinase chipiul albastru cu emblemă, pe tîmplă, spre ochiul drept cu care privea în spațiu pe deasupra oamenilor. Pilotul secund tîra după el, ținîndu-l de subțiori, pe bărbatul cel pirpiriu, care încă nu se dezmeticise din somnul adînc ce-l cuprinsese și nu-nțelegea ce se petrece cu el. Se agăța cu mîinile de fotolii, picioarele i se împleticeau și din gură îi ieșeau sunete nearticulate. Pilotul i-a dat brînci din avion. După ce a căzut cu zgomot în iarbă, a scos un oftat, s-a trezit și a cerut insistent să i se dea șapca. Pilotul a căutat sub fotoliu, de unde a aruncat o șapcă boțită. Omulețul a scuturat șapca de genunchi, a băgat pumnul în ea s-o-ntindă, după care a-ndesat-o pe cap, cu cozorocul la spate.

Pe drumul de la aeroport, bărbatul cel pirpiriu se oprea lîngă fiecare casă, povestind pe larg cum a fost judecat, pe ce termen l-au condamnat, cît de demn, ba chiar eroic s-a comportat la judecată și ce chef straşnic a făcut la Eniseisk după o asemenea victorie. Lîngă o baracă veche din scînduri, o femeie cu fața cafenie, osoasă, de mulatră, îmbrăcată cu o haină bărbătească ponosită, stătea de pază la castelul de apă. Așteptîndu-și soțul, care — după cum se vedea — nu prea se grăbea spre casă, strîngea în mînă un băț de mălin crud.

— Damka ! Damka ! Damka ! îl chema ea. Vino-ncoace să-ți dau eu ție !...

Bărbatul cel pirpiriu căpătase această poreclă ciudată din pricina rîsului său bizar : un gospodar, auzind odată rîsul acestuia în ograda sa, țipase la cățea, învinuind-o pe nedrept :

— Taci, Damka ! Taci, mincinoaso ! La cine latri ?

Damka nimerise la Ciuș așa cum venise și pe această lume : din greșeală. În cel de-al doilea caz, mama sa în-

curcase socoteala zilelor şi astfel îl zămislise ; în cazul sosirii la Ciuş, orarul fusese de vină. După ce se angajase la Igarka pentru lucrările de pe Cerskaia, Damka se pusese pe chefuit. Şi dă-i aşa, tot drumul spre locul de destinaţie, bînd din banii de deplasare. În timpul escalei la Ciuş, coborîse pe mal după băutură şi — stînd la coadă — îşi irosise timpul. În acest timp, vaporul scurtase timpul de staţionare şi plecase fără el. Nevastă-sa, abonată sigură la nenorocire, se întorsese şi ea la Ciuş, cu o şalupă locală şi — fără să-i spună un cuvînt — apucînd un băţ dintr-o stivă de lemne, îl ciomăgise pînă obosise. Apoi, pusese la loc băţul, îşi mai îmbrîncise o dată bărbatul, se aşezase pe lemne şi începuse să bocească cu voce tare, jeluindu-se unor oameni necunoscuţi de viaţa ei amară.

Lumea pestriţă din Ciuş îl acceptase pe Damka. Omul ăsta, care toată viaţa lui nu făcuse decît să taie frunză la cîini, nu putea constitui în faţa locuitorilor din Ciuş o ameninţare pentru pofta lor de acaparare. Mai mult încă, datorită firii sale nepăsătoare şi a indiferenţei sale desăvîrşite faţă de avuţie, intrase ca o noutate, aducînd o notă de varietate, în această adunătură de oameni ursuzi şi închişi în ei înşişi. Îl dispreţuiau pe Damka, dar îl tolerau, se distrau pe seama lui, considerîndu-l pe el — ca şi pe alţii dealtfel — drept o nulitate care nu se pricepe să trăiască, cu alte cuvinte să acapareze, să ia cu japca, să aducă în casă, la subsol, în groapa secretă, cu gheaţă, care există aproape în fiecare curte din Ciuş, fel de fel de bunuri.

Akim şi Kolea, oameni nervoşi, dar integri, nu prea se potriveau cu oamenii locului şi nici Ciuş nu era o aşezare pe potriva lor, dar aşa hotărîse soarta : ca rudele soţiei lui Kolea, oameni petrecăreţi şi neobrăzaţi, dintre care doi vajnici fii îşi ispăşeau pedeapsa pentru bătăi cu cuţitele, să fie originari tocmai din acest sat şi nu din altul.

Copiii, nepoţii mei, jucau lapta [1] pe lîngă casă ; m-au recunoscut, au alergat în întîmpinarea mea, dar s-au oprit la o oarecare depărtare, zîmbind sfioşi. M-am apro-

[1] Joc asemănător cu oina.

piat de ei și i-am sărutat pe obrajii prăfuiți, lucru care i-a intimidat peste măsură, întrucît copiii Siberiei nu prea sînt deprinși cu alintările. Apucînd mînerul valizei, au început s-o tragă cu îndărătnicie, fiecare către el. La fereastră, perdeaua s-a mișcat și s-a ivit chipul somnoros, cu ochii ce păreau parcă și mai oblici, ai lui Akim. Și-a plesnit palmele uimit și a dat buzna afară din casă, desculț, cu părul ciufulit, călcînd prin găinați.

— Vai de mine ! Ia te uită ! striga el, repezindu-se în întîmpinarea mea și exprimîndu-și din mers uimirea : Aeroportul o sinea una si bună : „Nu stim cînd vine avionul. Nu stim"... Toată noaptea m-am scăldat în rîu si am obosit. M-am culcat pe rogozină si dus am fost... Se mai primire pentru un oaspete ! Bravo mie !

— Cum se simte Kolea ?

— O să vezi si singur.

Kolea încerca să se scoale din pat, făcînd gesturi stranii : mai întîi căuta să prindă cu mîna, în aer, capătul unei funii invizibile, încercînd să se agațe de ea, pentru a se putea ridica. Tata și-a mprăștiat, și-a răspîndit prin lume copiii, dar gesturile și obiceiurile sale, mai ales în ceea ce privește băutura, au rămas în unii dintre noi.

Nereușind să se agațe de „funie", Kolea a căzut în perne și și-a dus mîna la ochi, o mînă atît de slăbită, încît la încheietură părea despicată în două.

— Uite... m-am îmbolnăvit, nemernicul de mine ! Cred că mi-a sunat ceasul...

Multe lucruri am să uit — mi se vor șterge din memorie — dar gestul acela de copil neajutorat, cuvintele acelea brutale cu care fratele meu încerca să-și înfrîngă propria-i slăbiciune, să-și umilească boala, îmi vor rămîne veșnic în minte. Și sentimentul de vinovăție îmi va rămîne — de data aceasta un sentiment deosebit de acut — căci fratele meu era mai tînăr decît mine cu vreo zece ani, eu făcusem războiul și rămăsesem teafăr, mult rău văzusem în viața mea, dar și mai mult bine... El însă ce apucase să vadă ? De la vîrsta de nouă ani umblase cu pușca prin taiga, scosese plasa de pescuit din apa rece ca gheața, așezase momeala pe vînt, pe frig, spărsese

copci în gheață, făcuse tot ceea ce chefliul nostru părinte nu voise să facă : îi hrănise pe copiii părăsiți de acesta. De aceea își iubea cu atîta foc copiii, fiind uneori orbit de dragoste și răsfățîndu-i ca și cum i-ar fi răsplătit prin compensație pentru dragostea cu care părinții lui îi rămaseseră datori sau poate pentru că presimțea că acești copii sînt sortiți să rămînă orfani și se temea c-ar putea avea o soartă ca a lui, că vor rătăci prin lume, își vor prăpădi sănătatea și o vor lua pe căi greșite.

Seara, cînd a venit de la circa sanitară să-i facă injecția cu morfină, Kolea i-a spus lui Akim :

— Voi plecați ! Lui Vitea îi place atît de mult Eniseiul... De ce să vă pierdeți vremea cu mine ? Și, cu buzele tremurînde, a întors capul — îi era silă de el însuși știindu-se atît de slab și de doborît. Înduioritor și activ, el ar fi sărit într-o clipită în barcă să ne plimbe pe fluviu, în întîmpinarea valurilor și a vîntului, ducîndu-ne poate pînă la Opariha...

Pe colină, lîngă magazinul „Kedr", de la care cobora o scăriță ruptă pînă la debarcader, se adunase tineretul — floarea orașului Ciuș. Încă pe vremea celeilalte vizite ale mele, locuitorii de baștină încercaseră să-mi explice de unde vine numele localității : pe fluviul Obi, din apropierea căruia izvorăște și se îndreaptă spre Enisei rîul Sîm, pescarilor de prin partea locului le place să mănînce cegă crudă ; o taie în bucăți, aproape vie încă, pun sare și piper și o înghit cu vodcă, iar acest fel de mîncare primitivă se numește ciuș. Nu cumva această denumire e venită de pe Obi ? Dar localnicii nu mănîncă ciuș, ci doar cegă proaspăt sărată. Locuitorii din regiunile mai nordice mănîncă, dealtfel, mult pește crud, proaspăt, aproape viu, înfulecînd — cum se zice pe acolo — îndeobște pește alb — păstrăvi de mare, coregoni, sau somn siberian. Așa că numele satului se trage, mai degrabă, de la faptul că, pe vremuri, cînd Sîm constituia limita pînă la care se cultiva pămîntul în regiunea Eniseiului, prin părțile acelea se înmulțiseră în asemenea măsură cocoșii-de-pădure, încît primăvara, locurile unde se topea zăpada erau pline de cocoși care se

luptau între ei scoțînd sunete războinice — „ciuf— fișșș !“ sunete care, la distanță, se contopeau într-un singur sunet — Ciușșș ! Ciușșș ! Ciușșș !. Oricum ar fi fost, numele acestei străvechi așezări ți se înfigea în minte îndată și pentru totdeauna.

De-a lungul rîului, în sus și în jos, satul era despărțit de lunci, de pajiști, de mlaștini și de iazuri, de către două mici pîraie din care unul seca în timpul verii, iar prin celălalt — sprijinit de un mic dig ridicat pentru orice eventualitate — se scurgea un lichid cleios, greu mirositor. Într-un mic iaz împuțit zăceau aruncate scoarțe pentru argăseală, deșeuri de la joagăr, cîini morți, cutii de conserve, tot felul de cîrpe, hîrtii — toate vechiturile.

În mijlocul satului, lîngă acei plopi care, fie că veneai cu vaporul, fie cu avionul, îți apăreau primii în față, se amenajase o platformă de dans. Sub dușumeaua pe jumătate spartă a acesteia, se ouau găinile, iar bețivanii se tîrau acolo pe burtă, căutînd ouă pentru gustare. Prin buruienile ce creșteau pe la colțurile gardului rupt care împrejmuia terenul „parcului“, găinile își plimbau puii. Cîndva, existase aici și o poartă unde se vindeau bilete de intrare la dans, dar treaba asta n-a mers deloc : nimeni n-avusese chef să dea bani pe bilete, iar flăcăii, dărîmînd principiile financiare, săreau gardul trăgîndu-și după ei partenerele.

Dar, mai apoi, dansul a încetat, și muzica nu s-a mai auzit nici ea. Poarta pe care fusese scris cu vopsea „Bine ați venit“ a fost furată și pusă pe foc. Activitatea obștească a decăzut. Parcul a fost invadat de capre, porci și găini, iar copiii se jucau prin el de-a v-ați ascunselea. Tîrziu, în noapte, puteai auzi hohote deșucheate de rîs, suspine pătimașe, puteai admira policromia chiloților de nailon și puteai orbi la vederea frăgezimii neprihănite a trupurilor goale și libere ; aici, vara, nopțile — deși pline cu țînțari — erau luminoase, calde, îndemnînd la desfătări rușinoase...

Dacă-l priveai dinspre chei, parcul cu plopi, cu bușteni bătrîni, cu bucăți de gard rămase neatinse pe alocuri, cu

platforma rotundă de dans părăsită, semăna cu un decor văzut din culise. În stînga, pe o colină, se încovoia sub acoperişul de scînduri cantina care se învecina cu o clădire cu un singur pilon şi cu un mănunchi de cabluri aşezate în nişte găuri făcute cu sfredelul : acesta era postul de telecomunicaţii al portului, apărat de o tăblie : „Intrarea persoanelor străine este strict interzisă". În ciuda acesteia, în camera plină de praf şi de fum a postului de telecomunicaţii se adăposteau întotdeauna tot felul de indivizi care, fie că pierdeau un vapor, fie că îl aşteptau, deoarece debarcaderul se închidea noaptea ; dar căpitanul portului şi soţia sa, căutînd să menţină ordinea şi curăţenia, nu dădeau voie oamenilor să rămînă pe debarcader — pretextînd lupta împotriva vagabondajului — stingeau toate luminile, cu excepţia felinarelor de semnalizare, permiţînd accesul călătorilor la casă, la camera de păstrare a bagajelor şi la cîntar, doar cu o jumătate de oră înainte de sosirea vaselor.

În dreapta, pe aceeaşi colină, deasupra fostei albii a unui pîrîu secat, pe o ridicătură ce aducea a movilă funerară, se ridica, întunecată şi sumbră, o clădire rîmată de porci, cu obloanele trase, cu uşile ferecate cu bare late de fier şi bătute-n atîtea cuie, încît semănau cu nişte panouri de tir ciuruite de alice : acesta era magazinul „Kedr", cea mai enigmatică clădire din localitatea Ciuş. Aducea a biserică închisă, mohorîtă, rece, surdă la rugăciunile oamenilor. Doar anunţurile afişate de curînd şi prinse în cuie mari pe uşi, precum şi lumina ce străbătea din interior printre crăpături arătau că această instituţie trăia şi respira.

De două ori am fost în Ciuş şi numai într-o singură zi am reuşit să văd magazinul „Kedr" deschis ; în alte zile, uşile magazinului era acoperite de anunţuri ce semănau cu buletinele medicale ale unui om atins de o boală incurabilă.

La început, anunţurile erau scurte, oarecum arogante : „Inspecţie sanitară". Apoi, un anunţ apropiat de specificul comercial „Reaşezare de preţuri". După aceasta : „Inventar", cuvînt rostit parcă într-o ultimă suflare. După o oarecare pauză, un strigăt sfîşietor. „Revizie".

În sfîrșit. din pieptul chinuit de soldat ce a luptat prea mult de unul singur. au țîșnit cuvintele : „Predarea mărfurilor".

Clădirea, mucegăită și mohorîtă. plină de chițăitul guzganilor și al șoarecilor, îndemna la fapte și la gînduri dubioase, la acțiuni dușmănoase. Magazinul „Kedr", închis ermetic, care ținea legătura cu lumea înconjurătoare prin intermediul scurtelor buletine și al ușii din spate, blocată de lăzi, ducea întotdeauna o viață încordată. Aici se schimbau fără întrerupere responsabilii și vînzătorii, trecînd direct de la tejghea în spatele gratiilor închisorii — din cauza bișnițelor și a ciubucurilor — dar nu se schimbau nici mărfurile, nici atitudinea indiferentă a comercianților față de cumpărătorul care ar fi avut neobrăzarea să deranjeze din cînd în cînd elita locală — ai cărei membri se considerau a fi de multă vreme și în mod stabil, lucrătorii de la tejgheaua acestui magazin sătesc — cerînd detergenți pentru rufe, chit pentru geamuri, uniforme școlare, încălțăminte, rochii, paltoane moderne. S-au găsit chiar și indivizi care au avut tupeul să ceară periuțe și pastă de dinți. Pastă de dinți la Ciuș! Poftim ! Cum se poate lucra cu astfel de oameni ? Tat-su n-a văzut în viața lui cum arată o căruță, iar el — mutră de papițoi ! — cere pastă de dinți ! De ce naiba să mai lucrezi ! Și de aceea, pe cele mai multe umerașe din magazinul „Kedr" zăceau atîrnate pulovere și confecții cu modele din anii patruzeci-cincizeci, toate învechite, prăfuite și pătate de muște. În schimb, din acest magazin izvorau toate noutățile și cele mai picante bîrfe.

Dar cîtă bucurie, cîtă veselie le aducea locuitorilor din Ciuș micul difuzor așezat pe acoperișul centrului de telecomunicații din port ! Urla zile și nopți de-a rîndul, informîndu-i despre mersul vieții din țară și de pe toate continentele sau transmițînd muzică. Seara, între „Kedr" și cantină, se plimba tineretul, așteptînd cu nerăbdare vaporul de pasageri, în speranța că odată cu sosirea lui se va întîmpla ceva, că va sosi vreun oaspete sau, poate, se va încinge vreo bătaie. Și deși legea privind combaterea alcoolismului intrase în vigoare cu toată autoritatea — toate magazinele ce vindeau băuturi spirtoase fiind

închise, fapt verificat de miliţianul satului în persoană — mulţi erau totuşi bine abţiguiţi. Dintre bărbaţii care beau aşezaţi pe buşteni lîngă fluviu, unii se şi tăvăleau pe jos. Damka nu se dădea bătut. Probabil că reuşise să „aţipească puţin". Nu se dădeau bătuţi nici Comandorul, nici Grohotalo, că pe eroii ăştia doar cu tunul i-ai mai fi putut doborî. Dinspre fluviu, din direcţia buştenilor, se auzeau discuţii aprinse, printre care se strecura mereu exclamaţia „Văle-le-uuu!" Probabil că Damka povestea despre călătoria sa la Eniseisk.

Pe colină a apărut deodată un grup pitoresc. În faţă, plesnind din franjurile prăfuite ale pantalonilor, păşea, sigură de ea, o fată îmbrăcată cu o vestă lungă din catifea reiată, trasă în chip de salopetă peste un pulover portocaliu. Sosită în vacanţă, de la universitate la casa părintească, boită cu smoală sau ceva şi mai negru, fata îi făcuse praf pe toţi cu frumuseţea sa, cu îmbrăcămintea ei scumpă, cu felul său civilizat de a bea vinul, înghiţitură cu înghiţitură, după care trăgea adînc în piept cîte un fum de ţigară. Pe sînii ei îmbietori sfrălucea un medalion de aur în greutate de cel puţin un kilogram şi — în mod involuntar — am şi făcut un calcul: cîţi samuri, cîţi elani, cîte hermine, cîte veveriţe, cîţi nisetri au fost daţi în schimbul acestei bijuterii la modă?

În urma acestei studente chipeşe, ca la o nuntă de ciini, mergeau flăcăii din Ciuş, privind-o cu devotament; după ei, la distanţă respectuoasă, urmau fetele din sat, cu rochii mai pestriţe, dar mai puţin scumpe. Toţi fumau, rîdeau, nu se ştie de ce, iar pe mine mă năpădise ruşinea din pricina acestui spectacol prost jucat, dar atît de adevărat. În difuzorul de pe acoperişul postului de telecomunicaţii, un cvintet sau un dixieland renumit maltrata minunata melodie ucraineană „Seara", transformînd-o într-un şlagăr modern: „Vei vedea că-i o greşeală să-i zici nordului «extrem»...."

Fata bătea apăsat din picioare, medalionul sălta şi se lovea de pieptul ei. Întregul grup pestriţ, imitîndu-şi idolul, răscolea praful de pe jos învîrtindu-se şi strigînd. Cu gurile căscate, fără să clipească măcar, flăcăii kerjaci care stăteau ciopor deoparte, priveau la acest

grup şi mai ales la fata îmbrăcată după ultima modă. Toţi băieţii aceia semănau grozav între ei, aveau ochii oblici moşteniţi de la mamele lor nordice, moţ creţ, căzăcesc, şi cămăşi de satin sau de mătase cu broderii pe mîneci, încinse cu brîu. Dar şi printre ei erau deja unii care purtau pantofi cu vîrful ascuţit, ceas cu brăţară lucioasă, ciorapi pestriţi sau chiar blugi : lucru nemaipomenit de rar pe acolo. Flăcăii taigalei clipeau des din pricina luminii şi priveau atent, cîntărind cele văzute. Încă nu se pricepeau la dansuri şi ar fi preferat să poată face ca pe vremuri : să strivească-n braţe fata cu pulover portocaliu, în spatele băii sau între stivele de lemne. Deocamdată erau încă intimidaţi şi cercetau posibilităţile de a intra cu ea în vorbă. Copiii kerjacilor ieşeau din găoace sub ochii noştri : năzuiau cu îndărătnicie să pătrundă în „societatea înaltă", lepădînd din mers, odată cu pielea, şi lanţurile vechi, ruginite ale strămoşilor. „Taţii" mai respectau încă regulile de purtare, dar şi caracterele lor se înmuiaseră, vechea credinţă începuse să se clatine, mulţi dintre ei beau, înjurau în public şi fumau. Tînăra generaţie nu putea să nu părăsească vechile legi şi să nu intre în hora generală. Destul au dat înapoi, destul au opus rezistenţă : cîte plăceri au ratat !

„Vom pleca, vom zbura devreme-n zori, într-o sanie cu reni..." urla difuzorul cu gura lui rotundă de metal, iar pe sub colină, pe malul stropit cu păcură şi acoperit în întregime cu sticle, borcane, surcele şi cîrpe murdare, un bărbat şi o femeie păşeau strîns înlănţuiţi, urlînd cît îi ţinea gura : „Pe rivală o omor, pe rival îl căsăpesc ! şi la ocnă, în Siberia, pornesc..."

Din direcţia aşezării Krivleaka, de după Karaşinka, începea să se desluşească, prin întunericul ceţos şi nesfîrşit al nopţii, silueta vaporaşului local numit, în semn de alintare, „Betuşka". Pe scara debarcaderului, înainta cu greu bibliotecara Liuda, cu un rucsac mare în spate, cu valiza şi cu o plasă în mînă, deschizînd mari ochii fardaţi frumos şi cu măsură. Judecînd după strădaniile făcute pentru a lua cu sine dintr-o dată întreaga avere, rămînînd independentă, îmbrăcată modern şi cu gust

— nu ca turma care ţopăia în praf — responsabila cu munca culturală din localitate părăsea pentru totdeauna orăşelul Ciuş, terminînd stagiul obligatoriu de după absolvirea institutului. Treptele scării erau rupte după un calcul perfid — una da, una nu — iar parapeţii lipseau. Fusta strîmtă din stofă de lînă o împiedica pe Liuda să facă paşi mari. Nu reuşise nici să ocolească scara, trecînd prin rîpă, nefiind obişnuită cu aşa ceva şi frîntă de oboseală, probabil, din pricina pregătirilor de drum.

Toată lumea care era de faţă amuţise, aşteptînd să vadă cum se va termina ascensiunea bibliotecarei pe scară : o să cadă sau ba ? Pînă şi Akim se oprise şi o privea cu interes. Încă de cînd coboram spre fluviu, văzusem un flăcău bine făcut, tuns la ceafă în genul unui poet din secolul al nouăsprezecelea iar în faţă ca un raskolnik în exil. Purta pe piept o cruce masivă, din argint vechi, care, deşi era curăţată cu cărămidă, şmirghel şi cîrpă de postav, continua să poarte amprenta veşniciei : să fie minuscula rouă a nesfîrşitelor lacrimi omeneşti sau, poate, ale buzelor ce implorau milă ? Iar la gîtul lui, această cruce de o inestimabilă valoare, purtată de mucenicii din vechime, păstrată din vremea răscoalelor, de pe vremea primilor ţari sau a patriarhului Nikon, era atîrnată de un lănţişor ieftin de ceas de buzunar.

Flăcăul plimbase cu barca o fată libidinoasă, cu părul bălai : trecuse mai sus de debarcader, pusese vîslele înăuntru, luase fata de la pupă, o aşezase pe genunchii săi şi, în văzul tuturor, o sărutase pe gît, între bărbie şi gulerul cămăşii pestriţe de pe ea. Pe mal, unii scuipau, alţii ţucăiau din buze, alţii plesneau din limbă. Fata nu dădea nici-o atenţie celor de pe mal, fuma tot mai nervos şi scotea din gură, cu unghiile ei ascuţite, fire de tutun, deoarece vîslaşul se apucase să părăsească barca, grăbindu-se s-o ajute pe bibliotecară. Liuda s-a oprit, a lăsat jos valiza şi plasa şi cînd flăcăul s-a apropiat, a scos un ţipăt de parc-ar fi fost muşcată de ceva, trăgîndu-i şi o palmă, cu toată setea, peste gură.

— Văleleu !

— Straşnic !

— Bravo, Liuda, bravo ! Pe mal, fata cu pulover portocaliu a-nceput să aplaude, iar partenerii de pe mal o-ncurajau şi ei pe fata cea vitează prin strigăte şi aplauze.

— Nemernico ! Ce te prefaci ? Fata din barcă a aruncat ţigara şi, cu mîinile-n şolduri, a ţipat strîmbîndu-se :

— Eu nnn-u mă culc c-un hipie !...

— Pleacă ! a strigat cuiva flăcăul — nu se ştie cui — ei sau Liudei şi, culcîndu-se pe un mic ponton, şi-a tras crucea la spate şi s-a apucat să-şi clătească gura cu apă în timp ce barca în care rămăsese fata era dusă de apele fluviului, iar fata, scîncind de ciudă c-a fost părăsită, neştiind ce să facă, vîslea aiurea, încercînd să îndrepte barca spre mal. Flăcăul nu i-a sărit în ajutor şi, scuipînd apă amestecată cu sînge, îşi ştergea gura, urmărind cu coada ochiului cum Akim şi cu mine o ajutam pe Liuda să-şi ducă bagajele la debarcader.

Uitînd să ne mulţumească, Liuda a trîntit valiza pe cîntar, aruncînd o privire plină de furie şi neputinţă spre mal :

— Blestemat fie nordul şi cine m-a repartizat aici !

— Da cîntarul ce vină are ? a bombănit căpitanul portului, deschizînd cîntarul şi mişcînd greutatea de-a lungul barei de oţel. Mulţi nervoşi mai sînteţi pe-aici şi eu sînt cel care răspunde de obiectele de inventar. Apoi a dojenit-o :

— Mai bine le ofereai băieţilor o sticlă şi nu te mai fandoseai.

— Vezi-ţi de treburile dumitale !

Se auzea sirena de pe „Betuşka". Bombănind în continuare, căpitanul s-a grăbit să prindă parîma. Lumea de pe colină se îndrepta spre debarcader.

Stăteam pe-un buştean, aruncînd pietre-n apă, cînd, pe neaşteptate am auzit în spatele meu scîrţîitul prundişului urmat de o voce cunoscută :

— Nu aveţi o ţigară ?

— Nu fumez.

— Nu fumaţi ? a întrebat Damka aşezîndu-se necuviincios pe acelaşi buştean pe care stăteam şi eu. Vă menajaţi sănătatea sau economisiţi banii ?

Nu aveam chef să stau cu el de vorbă ; mă plictisise încă de la Eniseisk. Gîndurile mele erau la Kolea care zăcea în cameră, ameţit de morfină, pe jumătate adormit, pe jumătate suferind. Dar după ce efectul injecţiei avea să slăbească cu ce puteam să-l ajut ? S-a apropiat şi Akim care o ajutase pe Liuda să urce pe vapor şi — jignit pentru că aceasta încercase să-i dea o rublă — mi-a spus : „Nu se prisepe deloc la oameni ! Ducă-se la dracu' cu rubla ei ruzinită... !" Akim i-a strîns mîna lui Damka şi i-a oferit o ţigară. Damka i-a făcut semn, cu o mişcare a capului, spre mine, Akim i-a spus ceva şi s-a-ncins între ei o discuţie prietenească despre cîte şi mai cîte.

„Betuşka" a plecat din port, îndreptîndu-se în susul Eniseiului. Şi pentru că noaptea, acolo, nu se lăsa întunericul, nimănui nu-i era somn ; oamenii nu plecau de la mal, ci hoinăreau în căutare de distracţii pe care, uneori, se-ntîmpla să le şi găsească. Damka se distra pîndind perechile din desişul cu plopi, de după grămezile de lemne, din baia părăsită, din tufişuri şi din alte locuri mai dosite ; căpătase atîta îndemînare în această îndeletnicire de spion, încît era imposibil să te poţi ascunde de el. Pentru interesul deosebit arătat în această privinţă, flăcăii i-au tras odată o mamă de bătaie, după care începuse să dea impresia că s-ar mai fi potolit ; dar meseria de spion s-a dovedit atît de atrăgătoare atît de pasionantă, încît nu-i dădea pace, îmboldindu-l mereu la fapte mari.

Damka se lipise de tîrgul Ciuş şi pescarii îl luau cu ei, de plăcere, ca să-i distreze. Şi — făcînd el pe prostănacul, jucînd „tiatru" pe gratis — învăţase să mînuiască uneltele de prins peşte, furase taina meseriei, şi îşi cumpărase o barcă mică, de lemn, cu motorul uzat, de la un braconier venit de cine ştie unde să se ascundă de autorităţi. Aşa a demarat Damka şi — spre mirarea oamenilor — a început să pescuiască cu destul succes, ba să-şi şi vîndă peştele cu şi mai mare succes, oricui se nimerea. Pe vapoare şi şalupe, în autovehicule, avioane şi helicoptere şi în orice alte mijloace de transport naval şi aerian, oamenii isteţi luau totdeauna cu ei un

„stoc special de combustibil" pe care îl ofereau vara în schimbul peștelui, vînatului, cărnii, iar pe timp de iarnă — în schimbul alunelor și al pieilor. Schimbul se făcea întotdeauna în natură, iar unitatea de schimb era o sticlă de băutură.

De pe vasul care naviga pe fluviul învecinat — Obi — fusese sechestrată peste o tonă de pește „procurată" în schimbul băuturii. Pentru a putea percheziționa vasul care se ocupa de ani de zile cu acest comerț ilegal și pentru a trage la răspundere pe căpitanul vasului — care se îngrășase în așa hal de pe urma speculei cu pește, încît se pricopsise și își pricopsise toți copiii cu vile și autoturisme — era necesară aprobarea procuraturii ; dar, în lunca fluviului Obi, Dumnezeu era prea sus și procurorul prea departe. De aceea, bișnițari de teapa lui Damka pescuiau nestingheriți — vara cu instalațiile de prins pește, iarna cu carmacul — și se bucurau de-un trai vesel. Printre altele fie spus, înainte de război, pe Enisei, aproape că nu existau astfel de „gentlemeni ai norocului". Pe vremea aceea, fabricile de prelucrat pește încheiau contracte cu pescarii localnici și cu cei veniți din alte părți, ce dădeau arvună, capcane, și — o dată pe săptămînă — ambarcațiuni mici pentru strîns peștele treceau pe la fiecare artel, luau apoi în primire peștele și aduceau pescarilor alimente, mănuși, șorțuri de cauciuc, cizme și alte articole de îmbrăcăminte de protecție. Iar aceste arteluri mici — multe dintre ele fiind formate doar din doi oameni — constituiau cea mai severă pază a fluviului. Aveau doar tot interesul să prindă cît mai mult pește, ca să-și îndeplinească planul și să primească, toamna, premiile cuvenite, căci organizațiile care tutelau aceste arteluri plăteau pentru pește mai mult decît brigăzilor permanente ale colhozurilor.

Pescuind cîndva cu tata și cu tovarășul său, Alexandr Vîsotin, într-un asemenea artel care lucra pe bază de contract, după ce ajunsesem să-i cunosc pe acești pirați ai rîurilor și după multe discuții despre actuala organizare a pescuitului, mă convinsesem că ar fi afurisit-o și ar fi renunțat, cu dragă inimă, la munca lor clan-

destină, plină de riscuri, trecînd de bunăvoie la pescuitul legal, dacă plata ei s-ar fi făcut drept și cinstit, nu cu te miri ce și mai nimic...

Dar așa, pe rîuri, era în floare pescuitul clandestin de noapte. Damka trăgea la măsea și fredona tot felul de cîntece. Odată, prinsese treizeci de bucăți de cegă între care o pereche de cîte șase kilograme — ăsta noroc ! Și ce era mai important, era faptul că aproape toți peștii erau vii. Cega moartă o aruncase peste bord : nu fuseseră decît cîteva bucăți. Obosise, dar bucuria îi era atît de mare, încît îi venea să țipe ! O să astupe el clanța muierii, da, o să i-o astupe ! Tot îi face ea zile fripte din pricina pescuitului. Nici nu se trezește bine din somn și începe : „Nu-ți vii în fire, bețivane ! Ți-ai distrus viața și mi-ai distrus-o și pe-a mea !..." Și tot așa, întruna, încît nici nu-ți mai venea să bagi în seamă ce spunea. Damka trăgea din țigară, plutind cu barca, în timp ce-n magazie cegile loveau cu cozile în scînduri sau se frecau de ele cu șira spinării, cega fiind un pește rezistent, vioi, de parcă s-ar fi grăbit să ajungă cît mai repede-n tigaie.

Motorul nu era pus în mișcare, barca plutea dusă de valuri, iar stăpînul ei admira natura, ca și cînd n-ar fi așteptat nici un vas. Deodată, pe Damka l-au atacat tăunii. În această regiune, tăunii sînt aproape de mărimea unei vrăbii : capul mobil, fosforescent, fundul proeminent și vărgat ca la zebre, iar acul cît unul de macaz. Dacă nu ești atent o clipă, ți-l bagă în spate sau în altă parte a trupului.

Tăunii se roteau deasupra bărcii, vuiau ca niște avioane de vînătoare, iar în frunte purtau o lumină verde ca cea de la taxiuri.

— Ia ! Ia ! Muște ! Muște ! îi îmbiase Damka, întinzîndu-le o mînă turtită cu unghiile rupte. Neîncrezător, tăunul se așezase pe mîna întinsă. Fie din cauza mirosului de benzină, fie din neîncredere sau, poate, fiindcă simțea că sîngele este aproape, fundul începuse să-i tremure. „Și-a pus pompele în mișcare, paraziful !" și, observînd cum tăunul se apleacă, își ridică fundul și rămîne nemișcat în lăcomia lui. Damka

îl pocnise zdravăn cu cealaltă mînă, dar prea se antrenase bestia în treaba asta ca să-l mai bage-n seamă : drept urmare, plutea pe ape cu burta-n sus, mişcînd din aripi, din labe şi încercînd să-şi mai ia zborul. În acel moment apăruse şi un peşte care, haţ ! îl înghiţise şi... adio ! „Interacţiunea forţelor ! a-nceput să filozofeze Damka. Natura singură stabileşte balanţa dintre bine şi rău".

La orizont apăruse o dîră de fum, sub care se profila o siluetă de mărimea unui tăun. Trupul pescarului a fost cuprins de un freamăt plăcut, simţi o durere la lingurică şi-l înfioră o toropeală năprasnică, aproape ca-naintea primului păcat. „Maică împărătească a Cerurilor sau a mai ştiu eu ce ! Iată clipele vieţii de dragul cărora merită să stai în apă, să-ţi pui capul la bătaie, să te cerţi cu muierea !..."

Tăunul lovit nu fusese singur : erau o pereche, probabil mascul şi femelă. După ce rămăsese văduvă, tăuniţa înfuriată zburase pînă la mal după ajutor. Deasupra capului lui Damka începuseră să se rotească huruind vreo zece avioane de vînătoare. „Uhuhu... duşmanilor ! Te pomeneşti că mă-nţeapă unul din ei !"

Damka a tras cordonul de pornire a motorului, dar acesta n-a vrut să pornească, a pîrîit şi a scos fum. După trei sau patru încercări, motorul a pornit în sfîrşit şi barca a zvîcnit brusc din loc. Damka, aruncat afară din barcă, a încercat să se agaţe de bord, dar n-a reuşit. În clipa aceea, s-a apropiat vaporul, de pe care a fost aruncat un colac de salvare. Marinarii l-au scos pe Damka din apă cu ajutorul unui cîrlig, l-au îmbătat turtă şi toţi cei de pe vapor s-au distrat grozav pe seama lui.

Motoraşul extenuat horcăia, scotea trîmbe de fum, piuliţele şi injectorii zdrăngăneau. „Şi dacă va-nceta să funcţioneze ? Ce-i de făcut ? Dar nu pot menaja motorul, trebuie să ajung cît mai repede la mal." Pescarul era tare grăbit. „Ah ! De-aş pune mîna pe-un «Vihr» se gîndea cu tristeţe Damka. „Da de unde să faci rost ? Motoarele «Vihr» se vînd pe magistrală, pentru ca, duminica sau în concediu, oamenii muncii să-şi

poată transporta rapid iubitele în sînul naturii, spre a se putea odihni cu ele în mod civilizat."

Sufletul lui Damka era înfiorat de presimţiri plăcute, ar fi vrut să iubească şi să ierte pe toţi oamenii din lume : ţelul urmărit era în faţa lui, iar realizarea dorinţelor era tot mai aproape de el : se apropiase un vaporaş cu o singură punte, cu partea superioară proaspăt vopsită, plăcută la vedere, şi cu un aparat de radio care cînta... „Ştabi !" şi-a spus cu respect Damka. Merg undeva în interes de serviciu. Aştia pot plăti gras — nu sărăcesc..." Cu aceste gînduri pline de speranţă, Damka a oprit motorul, a scos din magazie cîteva bucăţi mari de cegă şi s-a ridicat în picioare ; pentru că era scund, s-a urcat pe lada din barcă, să fie văzut mai uşor şi — luînd peştele de coadă — a început să-l agite în aer şi să strige :

— Hei ! Cetăţeni ! Tovarăşi ! Către voi strig, prieteni, cu strigătul omului însetat ! Vînd ! Dau pe-o nimica toată ! Hei !

Cega era vie, se încovoia, îşi căsca gura rotundă şi rapace, îşi înfoia aripioarele, de parc-ar fi vrut să-şi ia zborul.

Cei de pe vaporaş l-au zărit şi i-au făcut semne cu un steguleţ alb, care, deşi neprevăzut în vreun regulament al marinei, era totuşi bine cunoscut pe toate căile noastre de navigaţie fluvială. Semnalizarea părea o blîndă mişcare de învăluire. S-au apropiat unul de altul ca la abordaj : barca veche, îngustă şi vaporaşul alb, cu cabine negre, pe puntea căruia domnea o atmosferă foarte sobră. Nici măcar aparatul de radio nu scotea sunete vesele, nu urla nebuneşte. Doar o femeiuşcă ce nu semăna a rusoaică plîngea, implorînd aproape în şoaptă : „— Tovarăşe conductor, dă-mi, te rog, un bilet !" „— O... altă aia nu vrei ? N-am bilete !" Damka avea obiceiul ca orice cîntec sau proverb să-l schimbe îndată după placul său. „Se pare că oamenii de-aici sînt serioşi, sobri şi-şi văd de treabă. Poate că-s geologi sau de la vreun minister cu controlul finanţelor şi-al disciplinei în muncă". Aşa că deveni ceva mai atent, mai circumspect.

Barca a fost legată de pupa vaporașului, iar pescarul invitat, cu mult respect, în salon. Aici, la vederea afișelor prinse pe pereți, a început să fie cuprins de-o ușoară neliniște. Unul dintre ele reprezenta catastrofa vieții : o uzină cu o conductă pe mal. Din conductă, se scurgeau în rîu șiroaie de păcură, în timp ce nisetri, bibani, plătici și șalăi pluteau cu burta-n sus, cu gura larg deschisă, dîndu-și ultima suflare. „Vai ! Ce grozăvie au făcut, blestematii !" tocmai cugeta Damka întristat, cînd deodată a observat că în afișul alăturat era înfățișat un pescar care, întocmai ca și el, folosea instalația de pescuit. Un nisetru plin cu icre — judecînd după burta lui umflată — nimerise între cîrlige și crăpase, dar crăpase în așa fel, încît își păstrase facultatea de a privi cu reproș spre un individ care stătea chircit în colțul afișului. Sub privirea peștelui, mutra braconierului se crispase și arăta... ferească Sfîntul ! O mutră posacă, nespălată, cu nasul vînăt și cu ochii tulburi : să-ți fi apărut o astfel de mutră în vis, te-ai fi crucit, fie că erai sau nu credincios. În colțul opus al afișului, stătea în picioare un om cît se poate de treaz, cu sprîncenele încruntate, care parcă semăna cu Ceremișin — inspectorul local al pescuitului. Acesta, ca-ntr-un afiș vechi din vremea războiului, arăta cu degetul drept spre Damka : „Braconierul este dușmanul naturii ! Să luptăm împotriva braconierilor !"

Pe pescar îl treceau fiorii, așa că a început să caute ceva mai distractiv și, cu totul întîmplător, a descoperit într-o grămadă de poze o foaie modestă cît o pagină de caiet, pe care sta scris, cu litere roșii și albastre : „Tovarăși pescari ! Nu distrugeți peștele tînăr din speciile care se exploatează. Dați-i drumul în apă, nevătămat, din uneltele de pescuit ; Nu uitați : peștele tînăr este baza pescuitului vostru viitor !" Inima lui Damka începuse să bată cu putere ; a privit grăbit în toate părțile pînă cînd privirea i-a căzut asupra unui om care-i zîmbea prietenos.

— Ei, cum ți se par afișele ?

— Noi nu ne atingem de peștele tînăr ; îl lăsăm pentru mai tîrziu, îl ocrotim ! Văleleuuu ! rîse pescarul,

înălțîndu-și capul slăbuț spre tavanul căptușit cu material plastic alb. Omul tocmai scotea din birou niște hîrtii, continuînd să zîmbească și să dea din cap cu o amabilitate umbrită parcă de-un soi de tristețe. „Poate i-o fi murit soția sau cine știe ce altă nenorocire l-o fi lovit ; iar eu fac gălăgie !"

— Cu cît dai cega ? l-a întrebat deodată necunoscutul, tot căutînd ceva în birou. Damka sperase că pentru început, îl vor cinsti — după obiceiul pămîntului — cu o sticlă de vodcă de-o jumate de litru și-i vor da, ca zacuscă, un castravete — trufanda pentru regiunea asta, în acest sezon ; abia după aceea ar fi putut începe tocmeala. Dar nu i se oferise nimic. „A, d-ăștia-mi sînteți !..."

— O rublă jumate !

— Cum așa, amice ? Peste tot i-o rublă !

— O fi peste tot o rublă, dar la noi i-o rublă jumate ! Asta e ! Damka era încîntat de el însuși, de fermitatea și de dîrzenia lui. Rîul și natura îi căliseră caracterul ! Păi dacă lucrurile or să meargă și mai departe tot așa, te pomenești c-o s-ajungă să-și bată și muierea, în loc să-l bată ea pe el ! Pînă și derbedeii care l-au bătut cînd i-a spionat or să-ncaseze cîteva de la el !

— Da de ce-i așa scump la voi ?

— Motoarele sînt uzate — una la mînă ! Damka îndoise un deget. Nu se prea găsește benzină — două ! Controlul pescuitului stă la pîndă — trei ! Băutura s-a scumpit — patru ! Și cum a pomenit de băutură, odată i-a trecut toată îngîmfarea și a-nceput să dea din gură ca o precupeață, fără să-și tragă sufletul, uitînd de importanța propriei lui persoane : S-a dat drumul centralei de pe Angara muierea mi se-ngrașă pentru ziua ei magazinul e departe gîtlejul mi s-a uscat...

— Oprește-te ! Oprește-te a strigat marinarul după ce a găsit, în sfîrșit, stiloul și a deschis un carnețel. Parc-ai fi o mitralieră ! M-ai năucit ! M-ai asurzit !...

— Paraschiva are bube, Melania — boala ei, dacă e prea scumpă cega, o s-o iei sau n-o s-o iei ! a potrivit-o vioi Damka. Văle-le-uuu !

— Privighetoareo ! Coţofano ! a spus marinarul măsurîndu-l cu privirea. Erşov ! Un adevărat Erşov !

Damka deveni serios. O fi cumva vorba de Erşov, şeful serviciului angajări-personal de la oficiul regional ? Un bărbat aşezat, nefumător. Soţia lui — nu prima — cea de-a doua, e casieriţă în port. Era vorba de un alt Erşov, autorul basmului „Căluţul cocoşat" ; astfel, discuţia s-a-ndreptat asupra serviciului de angajare a personalului şi asupra altor servicii pe care Damka le cunoştea. În timpul discuţiei, şi-a povestit întreaga viaţă şi — fără voie — şi-a mărturisit şi propriul nume. Salonul se umpluse de lume care asculta rizînd cele povestite de Damka. Damka, încîntat de atenţia lor, că doar nu era să-i pară rău, căuta să-i distreze, mai ales că speranţele că-i vor face cinste nu se spulberaseră încă.

Dar cînd se apropiară de Ciuş, omul care zîmbea misterios a lovit ameninţător cu pumnul în masă :

— Gata ! Ne-am distrat destul ! şi s-a adresat unui tînăr îmbrăcat în uniforma marinei fluviale : Cît ?

— Treizeci de bucăţi. Patruzeci şi şapte de kilograme.

— Aşa-a ! Cetăţeanul îl fixase pe Damka, de parc-ar fi fost general cu epoleţi şi cu vipuşcă roşie. Te-aş arde cu cîte cincizeci de ruble de fiecare bucată şi ţi-aş confisca barca. Dar pentru reprezentaţia pe care ne-ai oferit-o pe gratis, îţi facem reducere. Acu' semnează. Cadou de ziua nevestei !...

Damka a aruncat o privire asupra hîrtiei şi limba i-a-ngheţat în gură. Era prima dată în viaţa lui cînd nu-şi găsea cuvintele. A încercat să rîdă, lăsînd să se înţeleagă că este şi el mare amator de glume pe care le înţelege şi le-apreciază, dar în locul obişnuitului „Vălele-uuu", i-a ieşit doar un „ă-ăuuu"...

— Tovarăşe ! Tovarăşe ! bîiguia el pe jumătate leşinat, în timp ce-l coborau înapoi, în barca lui. Bunicul meu a fost partizan roşu, iar tata, şi el... emerit... Tovarăşi...

Vaporașul, pufăind vesel, scoțînd rotocoale mari de fum, se-ndreptase spre nord. Barca, luată de curent, fusese împinsă pe lîngă Ciuș, mai departe, spre Karasinka și se-nvîrtise la gurile rîului Sîm. Abia atunci, vigilenta soție a pescarului — care niciodată nu știuse cînd e ziua ei — l-a-nduplecat pe un alt pescar să se ia după barcă și — dacă bărbatul ei n-a fost lovit de dambla, dacă s-a pilit doar în așa hal, încît a pierdut controlul cîrmei și zace pe fundul bărcii — să-l aducă acasă, că aici o să se descurce ea singură !...

Damka însă era treaz și atît de speriat, încît pînă și la Ciuș repeta mereu, aiurit : „Tovarăși ! Tovarăși ! Bunicul meu..."

Soția lui Damka se speriase rău de tot :

— Vai de capul meu ! L-au fermecat ! L-au stricat ! țipa ea. Kerjacii i-au făcut-o ! Vrăjitori de baltă !

Toată noaptea s-a chinuit cu Damka, dîndu-i să bea fiertură din zece ierburi culese din șapte poiene. Dar nici o băutură din ierburile de casă sau de pădure ale vracilor și nici măcar apa sfințită nu și-au făcut efectul dorit. Ce e drept, bolnavul nu mai aducea vorba despre bunicul și tatăl său emerit, dar dădea ochii peste cap, limba lui atît de iute amorțise, capul i se bălăbănea ; i se apropia sfîrșitul.

Și atunci, soția lui Damka a fost sfătuită de aceiași kerjaci, oameni ai pădurii, pe care ea îi bește lise, să încerce un ultim leac : să aducă pămînt din baia părăsită, de sub dușumelele bătute cruciș, să-l amestece cu vin și să-i dea bolnavului să bea, fie și cu forța. În acest fel, se stîrnea — de cînd lumea — în taiga, într-un trup încă viu, sila față de pămîntul mort. Pămîntul din baie i-a întors lui Damka mațele pe dos. Intoxicat de leacuri, a făcut supus tot ce i s-a cerut, a băut ascultător lapte fiert cu esență de pelin, după care a adormit buștean, neîntors, două zile și două nopți.

În acest răstimp, s-a aflat că pe Enisei își făcea cursa de probă vasul organizației controlului regional de pescuit, utilat după ultimul răcnet al tehnicii ; astfel încît chiar dacă Damka nu s-ar fi aruncat singur în gura inspectorilor, ei tot l-ar fi prins și jumulit. Bătrînul

vas „Kura" era cunoscut, atît prin forma sa, cît şi prin fumul pe care-l scotea şi chiar prin sunetul motorului său, în timpul nopţii. Aşa că... încearcă să te lupţi cu ei ! Oamenii îşi exprimau compătimirea faţă de victima teroarei dezlănţuite de controlul pescuitului, îl îmbărbătau, încercau să-i dea de băut pe gratis, dar nevasta îl apăra cu străşnicie împotriva acestor încercări.

Curînd însă, Damka şi-a revenit, s-a apucat din nou de pescuit clandestin, s-a îmbătat, a făcut chefuri şi a refuzat să plătească amenda. Aşa ajunsese el în faţa tribunalului, aşa se încrucişaseră drumurile noastre la Eniseisk şi Damka se îmbogăţise cu noi subiecte pentru povestirile lui pline de haz...

...Aşteptînd momentul potrivit, în ultimele ore ale nopţii, Damka se frămînta din pricina nemişcării, străduindu-se să nu plece iar într-o expediţie de pîndit şi de urmărit pe alţii. Avea poftă de vodcă, îl întreba pe Akim dacă nu cumva făcuse rost de-o sticlă de jumate de pe „Betuşka", dar acesta s-a răstit la el şi ne-am îndreptat dinspre rîu spre o grădină de zarzavat mare, dar sărăcăcioasă, în care cartofii abia începeau să dea în floare, castraveţii din solar dădeau a treia frunză, stratul de morcovi se acoperea cu o uşoară pînză verde, iar pe margini, urzicile ofilite se înghesuiau pe lîngă pari. Păşeam încet spre locul unde, pe patul său de moarte, se chinuia frate-meu. Morfina pe care-o primea de la circa sanitară nu-i mai folosea decît pentru două-trei ore, aşa că trebuia să ne gîndim în ce fel şi de unde am putea să-i procurăm morfină. Uitasem complet de Damka. Dealtfel, pe oameni ca el îi vezi doar cînd se proptesc în faţa ta, memoria refuză să-i reţină şi ei dispar ca fumul ce iese dintr-un foc de lemne verzi, gros şi înecăcios, dar trecător...

Dincolo de parii grădinii de zarzavat, dincolo de portiţa veche, lucea — obosit şi mohorît — fluviul pe fundul căruia erau instalate sute şi mii de unelte de pescuit, plase, carmace, undiţe în care se încurcau, se sfîşiau şi se zbăteau în adîncuri, străpunşi de gheare metalice, nisetri, cegi, lostriţe, coregoni, mihalţi, somoni... Şi cu cît supravegherea devenea mai strictă, cu atît mai

mulți pești mureau în adîncul apelor, pentru ca apoi să plutească putrezi, fără ochi, cu burțile umflate — acoperite de solzi — purtați de ape, cu gurile și aripioarele încărcate de mîl... Iar controlorii rîurilor, ca și braconierii, clătinau din cap cu mîhnire : „Ce nenorocire ! Ce nenorocire ! Cum se prăpădește averea poporului !"

Lîngă Pragul de Aur

La vreo șase verste mai sus de Oparîha, se varsă în Enisei un alt rîu — Surniha — mai năvalnic, mai învolburat și mai bogat în pește ; este rîul pe care, cîndva, Kôlea și Akim fuseseră prădați de ciocănitoarele acelea care le mîncaseră rîmele.

Cumpăna apelor Surnihăi reprezintă capătul trecătorii. De departe încă, se zărește cocoașa întinsă a promontoriului. Ghebul acesta retezat de ape îți dă impresia că, ferindu-se de Enisei, s-a ridicat înspăimîntat, pentru ca apoi să se prăbușească brusc, formînd un promontoriu pietros în Surniha.

Sfîrșind lîngă rîu, trecătoarea se prelungește pe sub albia apei. Valurile Eniseiului se năpustesc năvalnice și zgomotoase pe deasupra trecătorii. În mijlocul și deasupra pragurilor de sub apă, se adună tot felul de resturi, iar între ele și pietroaie mișună o lume de gîze, de gîndaci de apă și o mulțime de mormoloci — hrana preferată a nisetrilor, a cegilor și a altor viețuitoare acvatice.

De la Surniha pînă la Oparîha și încă mai la vale, pe cursul apei, trăiesc sturionii. Iată de ce, la gurile acestor rîuri, roiesc în permanență braconierii din Ciuș pentru care cuvîntul „braconier" nu-i o vorbă de ocară, ba dimpotrivă, îl folosesc bucuros în locul denumirii obișnuite de „pescar". Probabil că în vorba asta străină, împrumutată din alt grai, oamenii simt ceva tainic ,ce

trezește în suflet dorința de-a întreprinde ceva la fel de misterios și de plin de riscuri, dezvoltîndu-și mai ales ingeniozitatea, întărindu-și inteligența și caracterul.

Locuitorii din Ciuș reacționează la legile și la noile rînduieli cu străvechea șiretenie țărănească : dacă legea îi apără de greutăți și-i ajută să agonisească ceva mai mult, astfel încît să le rămînă și de băut, sînt dispuși s-o accepte bucuros ; dacă însă legea este aspră și le stîrbește cumva interesele, atunci știu să facă pe proștii, pe înapoiații — „ziare nu citim, habar n-avem de nimic, noi sîntem oamenii pădurii !" Și dacă-s strînși cu ușa și n-au încotro, începe un asediu mut, îndelungat, de uzură, cu ocazia căruia cei din Ciuș își dovedesc îndîrjirea pentru realizarea scopurilor lor : ocolesc ce este de ocolit, obțin ce-au vrut și scapă de cei ce le stau în cale...

În jurul focului stau roată pescarii cu sufletul împăcat și cu trupul relaxat, în așteptarea muncii grele, de noapte, schimbînd alene cîte-o vorbă ; pe lîngă doi bușteni, au mai fost puse pe foc o ușă cu litera „J" vopsită pe ea, niște canapele de la un club, un dulap, cîteva scînduri... Focul arde vălvătaie, flacăra se înalță dogorind. Adierea serii care flutură deasupra rîului se joacă cu flacăra ce încinge fețele oamenilor, în timp ce, pe la spinare, pătrunde din taiga un aer rece împreună cu umezeala ce vine de la un sloi întins ca o pată murdară de-a lungul malului rîpei. Nici nu-ți vine a crede că în preajma Moscovei și-n aproape întreaga Rusie centrală bîntuie seceta, ard pădurile, pier ierburile și grînele, dispar bălțile, seacă iazurile și lacurile descoperind vederii crăpăturile de pe fundul acoperit cu mîl, scad apele rîurilor, gem și mor de arșiță viețuitoarele de pe cîmpii și din păduri.

Prin aceste locuri, din pricina primăverii tîrzii, gheața a pornit la vale cu o putere năprasnică. Sloiurile uriașe erau imobilizate pe rîu de vremea rece, dar pe cursul superior al Eniseiului, apele au început să crească. La hidrocentrala de la Krasnoiarsk, s-a dat drumul surplusului de apă, așa că valurile au împins și au rupt gheața. Apele acoperite cu sloiuri s-au dezlănțuit cu o

furie cumplită, măturînd totul în cale, depunînd blocuri de gheață la cataracte și la praguri, blocînd fluviul. Năucite, ieșindu-și din matcă, valurile s-au revărsat, nestăvilite peste văi și lunci, lovind așezările omenești de pe maluri, depunînd mormane de pietre, cărînd arbori, garduri, gherete, tot felul de boarfe. Și astăzi încă, în păduri și mai ales în lunca joasă, mlăștinoasă dintre Obi și Enisei, se mai văd întinderi de pămînt pe care persistă zăpadă mocirloasă. Suprafețele acoperite de apele revărsate sînt de necuprins și de netrecut, iar țînțarii au invadat întreaga regiune.

În timpul zilei, trecusem prin hățișul de pe mal, mă strecurasem de-a lungul Oparihăi, ca să văd ce fac lipanii : dacă s-au ridicat sau nu de la fund. Într-un loc, sub un pîlc de sălcii, descoperisem o baltoacă. Mi se păruse că ar fi acoperită cu apă mucegăită. Călcasem în gol și căzusem. De fapt, era o pojghiță compactă de țînțari ce se odihneau într-un loc apărat de vînt și țînțarii de aici nu-s ca cei din Rusia care întîi chibzuiesc îndelung, bîzîie, rotindu-se apoi în voie, începînd abia după aceea, fără nici o grabă, să mănînce din tine. Țînțarul nordic, micuț de tot, cu burta suptă, atacă năvalnic, se înfige pe tăcute în orice-i iese în cale, fiind în stare să doboare un elan și să aducă un om la disperare. În aceste ținuturi, avea loc pe vremuri cea mai cruntă execuție : criminalul, mai ales vreunul dintre cei ce se lepădau de Dumnezeu, era legat și lăsat pradă țînțarilor, în taiga.

De mult sosise vremea ca fiarele să urce către izvoarele rîurilor și către înălțimile munților bătuți de vînturi, numai că apele primăverii și zăpezile tăiaseră toate drumurile de pe întinderile acoperite de mlaștini ale taigalei. Acolo, țînțarii puteau ucide în voie orice animal lipsit de apărare. Un elan tînăr gonise zile întregi pînă ce reușise să răzbată la fluviu, trecînd un braț al acestuia și prăbușindu-se pe o înălțime a insulei, sub privirile unui artel de căutători de calcar. Înarmați cu topoare și cu rîngi, oamenii se apropiaseră de elan. Acesta nici gînd să fugă, ba nici măcar nu se urnise din loc. Privise

spre oameni cu ochii plini de puroi ; înăuntrul nărilor şuierînde se zăreau cheaguri de sînge ; urechile-i erau, şi ele, acoperite de sînge închegat. Cocoşat, cu buzele atîrnînde, acoperit cu smocuri de blană umedă şi boţită, animalul era absent la tot ce se petrecea în jur ; doar trupul şi ochii săi trişti simţeau că suferinţele i se sfîrşiseră, nările aspirau — în locul roiurilor dense de ţînţari — adieri de vînt ce i se strecurau prin blana murdară şi prin porii pieii tăbăcite. Doar vîrfurile urechilor fremătau uşor, abia perceptibil, şi doar după ele se mai putea ghici bucuria de a trăi a acestui trup uriaş.

Căutătorii de calcar au ucis elanul : acum aveau carne ; deşi era carnea unui animal pe jumătate mort, era totuşi carne — se săturaseră de plătici şi de bibani...

Pînă la apusul soarelui am scos, la gurile Oparihăi, vreo douăzeci de lipani. Akim îşi căuta lucrurile prin tufişuri şi înjura. I-am sfătuit să-i întrebe pe pescari. „Vai de mine !“ s-a lovit Akim cu pumnul în piept, lăsîndu-mă după aceea în pace : ce să-i ceri unui nebun ! Încă de pe cînd păşeam pe malul rîului, Akim scăpase în apă cutia cu chibrituri. Îi propusesem să mergem la pescari şi se supărase pe mine : „Asta-i bună ! Să mă duc la pescari cu un necunoscut si încă unul borsos !“ Am rîs, crezînd că glumeşte. În timp însă ce pescuiam, mi se păruse că la gurile Oparihăi lipanii erau prea mici şi mă îndreptasem spre un cot unde un pescar bărbos şedea paşnic şi prindea lipani. După obiceiul orăşeanului prea sociabil, încercasem să mă prind în vorbă cu el, despre pescuit, cînd de după tufişuri, apăruse Akim care mă trăsese spre mal fără nici un fel de menajamente.

— Se te bazi peste tot ? bombănise el. Kerzacul e pescar ? zău ? Printre lipani ? zău ! Ia uite se-ai crezut ! se uita la mine ca la un şcolar din clasa-ntîia. Sei doi frasi ai lui taie elani în tufis. Au usis trei si au încercat să-i sînzereze, dar sînzele nu curze. Nu-i nimic : or să vîndă carnea la vaporeni. Orăsenii bagă la zghiab orise !

Akim a găsit chibrituri într-o cutiuţă metalică. Această cutiuţă, cu turnul Spasski gravat pe ea, i-o

dăruisem lui Kolea pe vremuri. Of! Kolea ! Kolea ! Frățioare. Ceaunul și lingurile nu le-a mai putut găsi. A fript lipani la proțap, în timp ce-și întorcea mutra prelungă de la flăcări, clipind din pricina fumului. Peștele fript la proțap este deosebit de gustos dacă — bineînțeles — știi să-l prepari astfel încît să nu-i pîrlești coada și burta și să nu-i lași spinarea crudă.

În jurul focului stăteau patru pescari : o șalupă suspectă îi făcuse să fugă de lîngă uneltele de prins pește. Stăteau tolăniți pe pietre, așteptînd. Încercaseră să se distreze pescuind lipani, dar era prea tîrziu. Odată cu căderea nopții, se lăsase ceața, presiunea aerului scăzuse și peștele încetase să mai miște sau să mănînce ; doar lostrițele din cotloane ascunse vînau plăticile pe bancurile de nisip, lovind din cozi noaptea întreagă ca niște puști cu alice. Kerjacii stătuseră pitiți în tufișuri pînă ce se-ntunecase, iar apoi, după ce se lăsase valul de ceață al serii, trecuseră cu două bărci pe celălalt mal al Eniseiului și ascunseseră, pe tăcute, carnea sub gheață.

Un pescar îmbrăcat cu grijă, bărbierit, cu o anume gravitate în mișcări, în mers și-n vorbă, pe care-l chema Utrobin, a scos un ziar regional și — neavînd ce face — a început să-l citească cu glas tare, aruncînd priviri ironice ascultătorilor : „În ultimii ani, mulți braconieri acționează noaptea, pentru a putea lucra în voie, iar aceasta a îngreunat mult munca serviciului de supraveghere a pescuitului. Acum, în lupta împotriva braconierilor, se folosesc instalații perfecționate pentru vizibilitate pe timp de noapte ; în curînd toate motonavele și șalupele aparținînd departamentului de exploatare a peștelui pe Enisei urmează să aibă asemenea instalații în dotare, iar raza de acțiune a acestor complexe dispozitive optice este de cîțiva kilometri, așa că, dacă braconierul de noapte va reuși să scape de urmărire, aspectul său exterior, fața, îmbrăcămintea, semnele distinctive ale vasului, marca motorului și multe alte detalii vor fi cunoscute oricum de către serviciul de supraveghere a pescuitului.

Braconierii reuşesc destul de des să se facă nevăzuţi. De obicei, au bărci cu motoare puternice, uneori chiar cîte două la o barcă. Încercaţi să-i ajungeţi !"

— Am mers noi şi cu troica ; pe dracu-o să m-ajungi ! Iar în zare licăreau — pe dracu să-i prinzi ! se lăudă un bărbat culcat lîngă foc, cu faţa osoasă şi înverşunată şi cu ochii de culoarea plumbului. Era poreclit Comandorul şi era în dragoste cu vînzătoarea Raiusea.

— Văle-le-uuu ! începu să schelălăie şi să mişte convulsiv din picioare Damka, în timp ce-nteţea focul.

— Nu întrerupe ! se ridică într-un cot un bărbat îndesat, masiv şi — naiba ştie de ce — plin de sine.

— „Acum, în asemenea cazuri, se vor folosi cu succes dispozitive pentru vizibilitate pe timp de noapte — continuă Utrobin să citească — iar ziua, arme cu fotocelulă, cu care, de asemenea, a fost dotat serviciul de supraveghere a pescuitului. Cu fiecare an cresc şi mijloacele de transport ale departamentului de exploatare a peştelui de pe Enisei. După topirea gheţurilor, pe fluviu şi pe afluenţii săi, patrulează şaizeci de motonave puternice, paisprezece şalupe, treizeci şi cinci de bărci cu motor şi peste o sută de bărci din duraluminiu. Întreaga flotilă este pregătită pentru operaţiuni. Duşmanii naturii nu vor fi cruţaţi !"

Pescarul împături ziarul şi-l strecură fără grabă în buzunar. Se lăsase o linişte adîncă.

— Ne hăituiesc ca pe iepuri ! spuse Damka, ce nu suporta tăcerea mai mult de-un minut.

— Paraziţii ! înjură tare Comandorul, în timp ce privirea lui deveni şi mai greoaie. „Flotila este gata de opirăţiuni !..." repetă el fraza, schimonosind, nu se ştie de ce, cuvintele. Încă nu le-a dat prin cap să fabrice o bombă atomică şi pentru noi !...

— Daaa ! O viaţă-ntreagă am pescuit, o viaţă-ntreagă a fost peşte cu duiumul ! Acum, distrug peştele cu grămada şi prind fărîme de peşte... Ei ! E vremea să ne lăsăm de treaba asta şi s-o luăm din loc spre sud, spre fructe. Ce să facem aici, fără pescuit, fără taiga ? grăi liniştit Utrobin. Deşi se adresase tuturor, simţeam că cele spuse mie-mi erau sortite.

— Direcția scrie și contabilul plătește ! zise bărbatul cel masiv. Dădu apoi din mînă și — potolindu-și trupul greoi — începu să se cuibărească lîngă foc, strivind cu șoldul și cu coatele pietricelele care trosneau sub greutatea lui.

— Despre se fel de armă-i vorba ? se auzi vocea lui Akim. El nu se pricepea la dispozitive optice complexe, dar cuvîntul cunoscut „armă" avusese asupra sa un efect deosebit.

— Simplu ! se ridică brusc Comandorul. O îndreaptă spre tine și te ciuruiește !

— N-au dreptul ! se auzi vocea bărbatului masiv care se mișcă pe pietriș.

— Ne gonesc de pe rîu, ne gonesc din pădure ! Curînd or să ne gonească și de pe lumea asta !...

Discuția devenea din ce în ce mai aprinsă, degenera în sfadă, înjurăturile cădeau cu duiumul. Iar eu îi observam tot mai atent pe cei din jurul focului, încercînd să-i înțeleg, să-i păstrez în amintire, să-i analizez.

Primul care atrăgea atenția era Comandorul, pe care îl mai văzusem pe fluviu cu ocazia celeilalte vizite ale mele prin părțile locului. Se numea tot Utrobin — nume deseori întîlnit în regiunea Eniseiului, era frate cu pescarul care citise ziarul, dar nu-i semăna deloc, nici la chip, nici la fire. De mult, nu se știe prin ce întîmplare, sosise pe meleagurile Eniseiului un om născut în munții Caucaz și de atunci, din urmaș în urmaș, se renăștea copia acelui djighit [1] necunoscut, păsind în viitor și păstrînd cu îndîrjire trăsăturile chipului său înverșunat. De la pasărea călătoare venită din Caucaz, de la cecenul [2] fugar mai degrabă, o rămurică se lipise de trunchiul Utrobinilor. Comandorul avea și o altă poreclă — Cecenul. Clădit doar din mușchi și oase care formau noduri puternice pe tot trupul, avea sprîncene negre, groase de două degete, lipite de osul bombat al frunții și îmbinate la rădăcina nasului. De sub acestea, priveau — încordați și provocatori — ochii strălucitori și tăioși, în timp ce

[1] Călăreț iscusit.
[2] Ceceni — populație din nordul Caucazului.

părul cîrlionţat şi zburlit, ce i se învolbura pe creştet, şi buzele moi, inexpresive, moştenite, se vede de la mama sa şi care nu se potriveau deloc cu restul, îmblînzeau aspectul rapace, impulsiv al chipului său. Nu vorbea, ci striga, fulgerînd cu privirea pe interlocutor şi — poate — din pricina înfăţişării sălbatice, a pipei, ori a funcţiei sale — fusese cu adevărat comandantul unei nave de o sută de tone a sovhozului — îmi amintea de cîntecul piraţilor, flibustierilor şi al altor răzvrătiţi : „Stă, înalt ca un stejar, cu perciunii ca de jar ; pipa nu i-o smulgi din mîini, cum nu iei osul la cîini".

Seara, cînd ambarcaţiunea Comandorului acostase lîngă malul Oparihăi şi el se-ndreptase spre foc, zărisem un sac ud aruncat peste magazia în care se frecau, una de alta, cegile. În barcă, totul era vraişte, murdar. La pupă, stătea rezemată de cabină o armă cu ţevile pătate de rugină. Este un mare păcat să te atingi de arma altuia, dar nu mă putusem stăpîni, deschisesem arma aceea, scosesem cartuşul şi din învelişul de cupru al tubului mă privise, cu pupila lui turnată în fabrică, glontele de plumb. „Ce-ţi trebuie arma, pe vreme liniştită, vara ?" l-am întrebat, cînd m-am întors lîngă foc. Comandorul a tresărit, m-a sfredelit cu privirea şi deodată a arborat o expresie plictisită :

— Cine ştie ? a răspuns, căscînd. Te poate ataca vreun evadat... Mai apare o raţă...

— Raţele clocesc acum.

— La voi, raţele clocesc, dar la noi nu le lăsăm să clocească, aici, în ţara pătlăgelelor roşii veşnic verzi şi a braconierilor îndrăzneţi...

— Vă-le-lee-u ! a rîs slugarnic Damka, mişcîndu-şi spasmodic trupul. Ceilalţi pescari rîseră şi ei, cu poftă, de mine. Akim, găsind un moment prielnic, începu să se răstească la mine :

— Se naiba te sfădesti cu ei ?... Mai bine te-ai păzi !...

Comandorul zăcea răsturnat pe spate, cu mîinile sub cap şi cu ochii ţintă spre cer. Nenorocirea prin care trecuse îi măcinase sufletul. Puternic şi independent, n-o

acceptase, n-o așteptase, nu se gîndise niciodată la ea și de aceea îl lovise ca din senin...

...Cu o vară înainte, prin aceeași perioadă a anului, într-o zi plină de lumină și de liniște, Comandorul plecase să supravegheze instalațiile de pescuit. O adiere slabă încrețea ușor apa, pentru ca apoi totul să reintre în nemișcare. Eniseiul, care tocmai se aduna în matca sa după ce o primăvară întreagă se zbuciumase, urlase și își făcuse de cap la revărsarea apelor, strălucea acum sub soare mulțumit de sine, legănat de puterea, întinderea și voința sa. De pe mal, dinspre pădurile ce apăreau în depărtare ca-ntr-un nor de fum, venea miros de mucegai din mlaștini, împletit cu adierea răcoroasă a ultimelor zăpezi ce se topeau în cele mai ascunse cotloane ale pădurii. Peste izul ierburilor putrede, al mlaștinilor mucegăite și al cetinilor moarte, plutea mireasma florilor de primăvară. În locul răchițelelor ce se scuturau de căldură, al mierii ursului ce se usca, apăruse culoarea aurie, strălucitoare a piciorului-cocoșului, în timp ce la poalele tufișurilor și ale lespezilor de piatră, își desfășura tecile „berbecuțul" cum i se spune pe aici, copilărește și cu duioșie, papurei. Aerul era dulceag. Pornind dinspre mal, învăluia trupul pe sub cămașă, îl întinerea și-l îmbia la o moleșeală plăcută ce-ndemna la depănarea amintirilor atîțătoare : cîndva, o femeie frumoasă de prin partea locului cu trupul ca laptele, suflase cu buzele țuguiate peste picioarele „cecenului", sub privirea pătrunzătoare a acestuia, care răsturnase atunci, din greșeală, o oală cu ciorbă... Iar acum, „frumoasa" „sufla" peste el vorbe de ocară. Totuși, ce se întîmplase, se-ntîmplase : inima arsă parcă se liniștise sub suflarea ușoară a femeii, arsura de-afară slăbise, dar se-ntețise cea de dinăuntru și — în ciuda durerii — îl cuprinsese atunci dorința să-și strîngă în brațe tînăra soție și să facă dragoste cu ea.

Iubește-mă, copilă,
Cît sînt în libertate ;
Cît sînt în libertate,
Eu doar al tău rămî-î-în...

cînta Comandorul îmbătat de dulcea adiere a brizei, de faptul că — pe sub cămașă — trupul și sufletul îi erau împăcate, că nava „Kura" a serviciului regional de supraveghere a pescuitului se depărtase înspre cursul inferior al Eniseiului, că apa devenise mai limpede, mai caldă, că cega începuse să se apropie de praguri ; doar pentru distracția ei erau puse drăgălașele instalații de prins pește ! Joacă-te, prostuțo ! Joacă-te ! Totul, în viață, din joacă-ncepe !...

Oare peștele poate să plîngă ? Cine știe ? Peștele trăiește în apă și chiar dac-ar plînge, tot nu s-ar putea vedea, că doar e ud. Sigur este, însă, că nu-i în stare să strige ! Dac-ar fi fost în stare... întregul Enisei și nu numai el, ci toate fluviile și mările lumii ar vui de strigătele peștilor. Tare-i înțeleaptă natura — a dat fiecăruia cît îi trebuie : unii se vaită și urlă, alții trăiesc și mor în tăcere. Cega se joacă printre cîrlige și dopuri și — hop ! — e agățată pe sub coaste și nimerește-n sac ! și uite-așa vor avea copiii lapte și fata pantofi pentru absolvirea școlii. Fata era slăbiciunea Comandorului. Ea era cea care luase tot ce era mai reușit din chipul tatălui ei : sprîncenele negre, semețe, părul întunecat, buclat, ochii tăioși, pătrunzători, cu luciri stranii ca ai tatălui ; de la mamă luase pielea albă ca laptele a nordicelor, gîtul grațios, gura purpurie și mersul legănat. Ce bine este să ai o fiică ! De-ar rămîne toată viața acasă ! Da de unde ! Apare un fante oarecare, o ademenește, o farmecă : și asta-i tot o lege a naturii. Ce poți face ? Nu-i prima și nici ultima. S-ar putea ca ginerele să se nimerească a fi un băiat de treabă, cu care va putea pescui și va bea o dușcă...

Doamne, ce vreme frumoa-a-să...
Peste luncă s-a lăsa-a-at...

Comandorul cînta și se gîndea la tot ce-i trecea prin minte sau la ce-i aducea vîntul, în timp ce luneca de-a lungul corzii instalației de prins pește, curățînd cîrligele de gunoaie și de mîl. Apele agață de unelte tot felul de

lucruri : cîrpe, botnițe, cizme, afișe turistice sau chiloți. Odată se-ntîmplase ceva îngrozitor. Tîlharii de inspectori îi încolțiseră atît de rău pe bieții pescari, încît aceștia nici nu mai apucau să-și tragă sufletul. Capcanele se cercetau doar noaptea la lumina lanternei, căci în august era beznă de-ți băgai degetele-n ochi, iar cega dă năvală ! Desigur, era destul de pasionant. Deodată, în unelte, se agățase ceva greu. „Nisetru ! Trebuie să fie obosit, cu puterile sleite, abia se smucește !" Inima și mîinile pescarului erau tare ostenite, de-abia putea trage de coardă. A mai răsuflat un pic, și-a adunat puterile și a-nceput să tragă. Nisetrul nu era puternic, era mai ușor de scos. Un nisetru în putere opune de obicei o rezistență disperată ! Peștele nu se mai smucea deloc, deși era la fel de greu ca la-nceput. La suprafață apăruse ceva, dar nu se zbătea. „A obosit nisetrul ! A adormit. A murit. Ce păcat !..." Comandorul a aprins lanterna : Doamne, Dumnezeule ! Un mort ! Dinții rînjiți, orbitele goale, nasul lipsă : fusese sfîșiat de pești, de vidre sau de castori... Bine că nervii-i erau la locul lor, altfel ar fi căzut din barcă, de spaimă, așa cum era el, singur, în beznă, pe rîu ! Ia te uită cum se prinde peștele ! Asta-i prada pescarului ! Închizînd ochii, Comandorul desprinsese „prietenul" din cîrlige și acesta prinsese a pluti la vale „căutîndu-și mormîntul și crucea". Nu-i frumos să spui despre un răposat că-i mort, mai ales dacă-i înecat. Dacă-i spui „prieten" pare că nici nu-i nevoie să-i sapi mormîntul, de parc-ar fi doar o glumă : s-au întîlnit întîmplător și, firește, s-au despărțit. Totuși, deși „prietenul" plecase, o tulburare tot îi rămăsese în suflet : n-a făcut ce se cuvine, creștinește. Ar fi trebuit să-l înapoieze țărînei. Cu atît mai mult, cu cît își amintea de o superstiție : „Dacă un mort plutește pe rîu cu picioarele-nainte, înseamnă că-și caută perechea !" Oare ăsta cum plutea : cu capul sau cu picioarele-nainte ? Parcă puteai deslușì ceva pe-ntuneric ! De atunci, cînd simțea ceva greu în cîrlige, îi sărea inima din loc și i se muiau genunchii : dac-o fi iar „prietenul" ?

Nu te-ncrunta, frumoasa mea !
Nu te-ncrunta, frumoasa mea !
Surîsul tău i-o desfătare...

— Ce mai scorneli ! a clătinat din cap Comandorul. Frumoasa ! Dar nici cîntecul, nici moralul ridicat nu-i puteau opri tristețea ce-l copleșea de fiecare dată cînd își amintea de „prieten". Parc-aș bea ceva pentru liniștirea și desfătarea inimii mele ! Că altfel, băuturica mea o să se-năcrească.

Deși nevasta era cu ochii pe el și îl cam buzunărea, de obicei reușea să ascundă o hîrtie de trei ruble. „E tare muierea mea ! Otravă, nu alta ! Nu se poate chefui cu ea ! E drept... cu de-alde noi altfel nici nu se poate ! Se zice că-ntr-un sat, un om cu muierea lui s-au apucat și au băut tot ce-aveau : și casa, și vaca, și barca cu motor, după care copiii s-au împrăștiat care-ncotro. Alt om a cumpărat un sac cu cartofi de sămînță cu zece ruble, și muierea l-a vîndut pe cinci ruble pe care le-a dat pe-o sticlă de vodcă. Au băut-o împreună și-apoi omul s-a apucat să-și mardească muierea. O bătea și plîngea, plîngea și-o bătea. Apoi, au plîns amîndoi. Ce bîlci ! Dup-aceea s-au dus la dispensarul de dezalcoolizare. Și-a mea mă amenință cu dezalcoolizarea. Cumplită-i muierea ! Cumplită ! Doar c-a avut parte și de-un bărbățel ! Că de răul lui e cumplită !... Da... Nu te-ncrunta, frumoasa mea ! Mai bine trag o dușcă de „Solnțedar !" Comandorul a prins coarda de furca vîslei, s-a dus la proră și a cotrobăit prin lada de scule, dînd la o parte peștele, borcanele și tot felul de boarfe. „Solnțedar"-ul l-a supt direct din sticlă. Avea el pahar, ceaun și lingură — avea de toate, doar era pescar organizat — dar direct din sticlă, băutura curge parcă mai îndrăzneață, aproape obscenă ! Vodca i se strecura neîntrerupt în mațe, aprinzînd toate măruntaiele și întortocheata împînzire a vinelor.

După ce-a băut, s-a apucat iar de treabă, cu sufletul înseninat, și munca avea mai mult spor. O fi vodca otravă, dar mare putere are ! Și-mprejur, totu-i minunat ! Pe amîndouă părțile fluviului, malurile sînt verzi,

fărîme de soare plutesc pe apă, în zare se zăreşte firul de fum al unui vâpor sau al unui foc, pescărușii zboară... Asta-nseamnă bucuria ! Asta-i viaţa ! Nu, niciodată nu-i va pricepe pe cioflingarii de la oraş : trăiesc după sirenă, se hrănesc ca la armată, plătesc pentru toate celea...

Stop ! Ce-o fi asta ?

Şi Comandorul, alarmat, a ciulit urechile. Aşa-i : se apropie o barcă ; prora-i saltă, valurile puternice se revarsă pe mal. În spatele promontoriilor, la umbra pădurii, se ascundea o ambarcaţiune. Deci inspectorul pescuitului îşi reparase barca şi îşi reluase slujba. „Of ! Ciuma dracului ! Totul, totul în jur e făcut pentru ca să te bucuri în viaţă şi uite : apar ori o muscă, ori un ţînţar, ori paznicii apelor, ca să nu uite bietul om să-şi amintească de pedeapsa dumnezeiască !..."

Comandorul şi-a înclinat capul, de parc-ar fi vrut să-mpungă pe cineva, în timp ce trăsăturile osoase ale chipului său ieşeau mai puternic în relief. Privirea lui, de obicei rece, devenise acum ca sloiul, iar fălcile i se încleştaseră într-un scrîşnet. A strecurat sticla încă negolită în magazie şi s-a pus, grăbit, pe treabă. În sufletul său, mai dăinuiau încă fărîme din liniştea şi pacea de adineauri, în timp ce neliniştea dintotdeauna, frămîntarea şi mînia îşi reluau degrabă locurile, înghesuindu-se în noaptea sufletului său. Totuşi Comandorul se mişca de-a lungul funiei capcanelor, în grabă, dar fără panică. A controlat jumătate din întreaga instalaţie : cîrligele nu erau prea înfundate, aşa că mai putea avea timp să controleze şi să regleze şi restul. În timp ce-şi vedea de treabă, urmărea cu privirea barca inspecţiei şi îşi calcula forţele şi rezerva de carburanţi : rezervorul era plin, motorul — nou, iar el era singur în barcă în timp ce în cealaltă ambarcaţiune erau doi halei — aşa erau numiţi, în limba hantî, cei însărcinaţi să-i prindă pe pescari — inspectorul Semeon şi fiul său pe care-l lua întotdeauna cu el, ori de cîte ori pleca în inspecţie. Oare-l învaţă sau i-e teamă ? Îl învaţă ! Semeon nu-i fricos deloc, altfel ar fi fost mort de mult.

Am mers noi și cu troica — pe dracu-o să m-ajungi!
Și-n depărtare licăreau — pe dracu-o să mă prinzi!

mormăia Comandorul în barbă, c-un freamăt răutăcios, continuînd însă să rămînă atent; o singură manevră greșită să fi făcut și s-ar fi schilodit: cîrligul i-ar fi putut străpunge mîna. „Semeoane, o să-mi plătești spitalizarea!" Bărcile se apropiaseră una de alta. Ambarcațiunea din duraluminiu se îndrepta oblic, dinspre mal, spre el. Motorul era vechi și uzat, dar acum vuia uniform și vioi, lăsînd o dîră de fum cenușiu. Haleii îl revizuiseră și-l cîrpiseră. Comandorul începuse să se neliniștească: nu cumva a lăsat autoritățile să se apropie prea mult? „Ah! V-arăt eu vouă! V-arăt eu hocus-pocus! V-arăt eu rotația pămîntului!..."

Sticla pe care nu reușise s-o dea gata era a treia din acea zi. Dimineața băuse cu vecinul o juma de litru de vodcă pe care-o coloraseră cu esență tare de ceai. Stătuseră la masă, gravi și cuviincioși și băuseră „ceai". Intrase muierea, mirosise — că are un nas de laică siberiană ce vînează veverițe — se uitase la ei de sus: „Da ce v-ați aprins așa la mutră?" Ce se poate face într-o situație ca asta? Trebuie atacată prin surprindere, trebuie uluită! „Ia-ncearcă să muncești pe rîu, așa ca mine, și-o să te aprinzi și tu... nu numai la mutră!..." Cînd se dusese după lemne, scosese din stivă o sticlă de „Vermut", ascunsă acolo pentru orice eventualitate, și această sticlă fusese golită și ea pînă la ultimul strop. La-nceput nu simțise nimic. Apoi, de mîncat n-a mîncat ca lumea, ci a-nghițit doar, din mers, niște cartofi reci, a amețit puțin și a prins curaj. Îi venea să golească sticla de „Solnțedar" pînă la fund, sub ochii inspectorilor! să dea capul pe spate, să-și scoată înainte burta suptă, lichidul să-i gîlgîie-n gîtlej, să facă pe artistul. Dar aici nu-i teatru: aici te poți căptuși cu niște aplauze de nu-ți mai poți reveni! Braconierul de azi este ca un genist în război. Singura deosebire constă doar în faptul că genistul poate primi o decorație, iar braconierul o amendă sau o vacanță la pîrnaie.

Aruncînd peste bord o cegă aproape moartă, lipicioasă, ce atîrna de ultimul cîrlig, a sărit la pupa, a tras de curea şi... „Scapă-mă, tehnică naţională ! Du-mă ! Inspectorii-s aici !" De la prima opintire, motorul a uruit sătul şi-a început să bombăne sub pupa. „Uite că, dacă vrem, sîntem şi noi în stare să facem o treabă bună !" a constatat grăbit Comandorul. Ideea asta era plăcută, liniştitoare şi de aceea a început să se dezvolte în sensul că... dacă ne-am mobiliza inteligenţa şi forţele, dacă n-am trage chiulul, dac-am lucra uniţi cu toţii, probabil că i-am lăsa în urmă pe aceşti capitalişti-imperialişti, nu numai în ceea ce priveşte cantitatea, dar şi la calitate. Dar n-a avut vreme să-şi ducă la bun sfîrşit ideea profund materialistă, căci Semeon se ridicase în picioare pe cabină şi făcea, cu braţul, nişte mişcări, de parc-ar fi vrut să stingă focul sau să prindă tăuni, ceea ce însemna că-i dădea ordin să oprească motorul.

„Îţi arde de joacă, Semeoane, îţi arde de joacă! Bine ; dacă vrei, hai să ne jucăm !" Comandorul a răsucit manivela, motorul a început să urle, barca să tremure şi a lunecat parcă nu pe apă, ci pe o oglindă atît de netedă, încît părea că în orice clipă barca se va desprinde de luciul ei şi-şi va lua zborul spre cer. Motorul ăsta „Vihr"[1] parcă fusese inventat special pentru braconieri ! Pînă şi denumirea i se potrivea ca o mănuşă ! !

Vitezele au crescut în ultima vreme şi astfel s-a scurtat şi timpul. Dacă stai să te gîndeşti, pînă nu demult, ne mai tiram cu ajutorul odgoanelor şi al vîslelor. Acum, ieşi seara, în fugă, pe rîu, îi depăşeşti pe pescari care abia se urnesc, aduni peştele de sub nasul lor şi-o ştergi urgent. Sufletul îţi cîntă, în buzunar zornăie metalul... Aşa să tot trăieşti ! Veşnică recunoştinţă pentru geniul ce-a inventat acest motor ! Ăla n-a învăţat inginerie degeaba ! Dac-ar fi să-i dau de băut, i-aş face cinste c-o căldare întreagă !

Am mers cu troica, tra-la-la,
Şi-n depărtare licăreau, tra-la-la-la !

[1] *Vihr* — vîrtej (în limba rusă).

Comandorul zbura pe-ntinsul fluviului, mînat de-o boare de vînt, cu sufletul plin de vitejie şi-ncîntare ; trupul său, una cu motorul, era ca un arc, revărsînd energie, sîngele-i fierbea de-atîta încordare, dar în sinea lui era tulburat şi turba de ciudă că nu apucase să dea gata sticla de „Solnţedar". „Ei, nu face nimic, nu face nimic. O s-o golesc mai tîrziu, în cinstea victoriei !"

Pe fluviu urlau deci două motoare ambalate la maximum, şi ambarcaţiunile goneau una după alta cu atîta foc, încît — dacă le vedeai de la distanţă — păreau c-aleargă cai de curse. Cei din Ciuş se dădeau în vînt după asemenea distracţii. Uneori se mai îneca vreunul, dar există întreceri fără risc ?

Barca inspectorilor nu avea vreun semn distinctiv, ci doar un număr şi o crestătură pe partea dreaptă din faţă, precum şi o dîră roşie de-a lungul bordului, trasă cu vopsea luată de la pompieri. Inspectorul şef nu primea nimic, în afară de dispoziţii foarte stricte, chitanţiere pentru amenzi şi o prăpădită de leafă egală cu ceea ce cîştiga Comandorul la o singură ieşire reuşită. Şi totuşi, de atîţia ani, Semeon rămînea în postul lui. Oare lupta era cea care-l pasiona ? Poate altceva ? Poate sensul vieţii lui consta în a păzi rîul, a respecta legea, a molipsi — ce vorbă urîtă ! dar vorba asta se auzea şi la radio ! — a molipsi copiii cu exemplul lui ! Copiii care vor trăi şi după el ! Da-a !" E om ca şi noi, Semeon ăsta, dar nu-i de-nţeles. Pe mal, e om ca toţi oamenii, se-ntîmplă să mai schimbe-o vorbă, să mai şi discute. I-adevărat că nu primeşte să-i dai de băut ; aşa se şi cuvine, desigur : a face cinste înseamnă un tîrg. Dar pe rîu nu există individ mai supărător, mai sîcîitor, mai nesuferit decît Semeon. Pe rîu, este de neclintit cînd dă de pescari dubioşi..."

Odată, lîngă Pragul de Aur, l-a prins pe-un neam de-al lui, pe Kuzma Kuklin, Dumnezeu să-l ierte. Bătrînul i-a zîmbit, arătîndu-şi gingiile de copil şi a fonfăit cu gura lui ştirbă : „Cumnate... cumnate..." A scos din pachet o ţigară şi i-a oferit-o : „Cumnate, cumnate..." Semeon a-mpins ţigara cu unghia, înapoi în pachet şi i-a ars lui Kuklin o amendă de-o juma' de sută. Kuklin

s-a cutremurat de scîrbă : „Eşti curvă, a zis el, nu cumnat !“

Într-adevăr, n-a fost drept ! Atunci s-au pilit cu toţii, au vorbit despre toate astea şi — desigur — cel mai înverşunat a fost Kuklin : „Să-l ucidem pe Iuda ! Să scăpăm de el !“ Dar după ce s-au trezit, s-au socotit mai bine : nu, nu aşa trebuie ! În primul rînd, toate apucăturile lui Semeon, felul lui de-a fi, le erau cunoscute. Dacă ar veni altul în locul lui, vor trebui să-i înveţe năravurile, să se deprindă cu el şi s-ar putea să fie şi mai afurisit. Semeon îi ţinea din scurt, i-adevărat, dădea amenzi fără să se uite cine era şi ce hram purta, totuşi trăia şi el şi te lăsa să trăieşti : i se mai defecta motorul de la barcă, ba uneori chiar şi cel din propriul lui piept îi mai făcea necazuri ; sau îl durea capul, unde fusese rănit. Uneori se mai ducea la cosit de fîn, la cules legume din grădină, sau avea şedinţă la sovietul sătesc unde era deputat. Uneori pleca la consfătuiri raionale sau chiar regionale, unde se discuta cine şi cum urma să fie prins. Într-un cuvînt, putea fi suportat, deşi era periculos.

În al doilea rînd, Semeon era isteţ şi curajos, trăgea cu milă, la chef nu se ducea fără să plătească, nu-l vedeai cu mîna goală, dar era uzat şi obosit ; odată, la o şedinţă, şi-a vărsat şi el năduful : „Nici pe front nu m-am necăjit şi n-am obosit în halul ăsta, ca aici, cu voi ! Blestemaţi să fiţi, potlogarilor !...“

Bineînţeles, în cuibul acela de tarantule nu te puteai culca pe-o ureche şi războiul se ducea zi şi noapte. Dac-ar fi apucat să le dea un deget, i-ar fi luat toată mîna.

În al treilea rînd — şi asta era, de fapt, cheia problemei — pentru uciderea unui inspector ai fi putut fi pus la zid sau încasa o pedeapsă, de-ai fi ajuns să-i invidiezi şi pe morţi...

„Vai, s-ar părea că-n barcă nu-i fiul lui Semeon ? nu, nu-i fii-su ! Doar acela are încă gîtul ca puiul de găină şi, deşi umblă netuns ca un diacon — c-aşa-i moda — băiatul nu-i încă flăcău în toată puterea cuvîntului.“ Comandorul s-a ridicat de pe cabină, şi-a mijit ochii,

de parc-ar fi ochit cu pușca, și-a ascuțit privirea și a văzut, lîngă motorul din urmă, un bărbat aspru la chip, cu o tunică albastră decolorată și cu pieptul descoperit, aplecat înainte. Lîngă pupa, pe-o bancă, ședea Semeon, cu spatele încovoiat și c-o șapcă-n cap. Fie iarnă, fie vară, el purta mereu șapca, deoarece avusese capul străpuns și spart. Îi era frig din cauza plăcii cu care-i cîrpiseră țeasta. „Înseamnă că Semeon și-a încheiat socotelile și-i arată înlocuitorului său sectorul. De mine au dat din întîmplare." O umbră de compătimire, de milă, s-a strecurat în inima Comandorului. „Semeoane, Semeoane, ce-ai avut de cîștigat ? Ce-ai primit pentru tot ce-ai făcut ? Zile și nopți ai fugărit, pe rîu, indivizi îndrăzneți ca mine, ți-ai pus capul la bătaie, ți-ai prăpădit ultima fărîmă de sănătate, ți-ai făcut nervii praf. Și uite : în sat, s-au construit case noi, bărcile răsună de motoare «Vihr», bărbații beau vodcă și cîntă, în timp ce tu o să-ți predai barca la stat, n-o să mai ai cu ce ieși pe rîu, o să pescuiești plătici cu undița, împreună cu copiii. Ce folos că ai cap deștept dac-a nimerit la un prost ! Măcar să te-nveselesc puțin, acum, la despărțire, ce zici ?"

Comandorul a accelerat motorul, a strîns manivela sub braț, și-a aprins o țigară și a-ntors capul, sigur fiind că barca de duraluminiu a inspectorului a rămas în spatele insulei acoperite de desișul pădurii și că, după ce va ocoli insula, va putea să oprească motorul, plutind dus de curent, ca să se ascundă în golf sau s-o șteargă-n sat. Dar ambarcațiunea cu dungă roșie, pe care n-o putea auzi, din pricina Vihr-ului ce-i vuia în spinare, venea în urma lui, răspîndind în toate părțile picături străvezii și proiectînd o ușoară umbră la pupa. Comandorul a apreciat distanța, a privit lung spre insulă și a scăpat țigara din gură. A-ncercat s-o prindă, dar tot ce-a reușit a fost s-o atingă cu mîna. Îl fugăreau de treizeci de kilometri ! Combustibilul din rezervor nu mai avea să țină mult, iar canistra de rezervă era-n compartimentul de scule și nu conținea decît vreo cinci litri. Sperase să poată „da o fugă" la instalațiile de pescuit înainte ca autonava să fi terminat de încărcat

cherestea. „Semeon o să aibă de lucru mai multe zile la motor !“ îl asiguraseră cunoscătorii. Cînd colo... i s-a dat și un om în ajutor ! „Înlocuitor ! Mama voastră !“ Pe rîu și încă în amonte, nu putea scăpa. Să tragă la mal și să fugă-n pădure ? Dar motorul ? Dar barca ? Dar cega ? Dar sticla aia neterminată de „Solnțedar“ ? Îl vor recunoaște după barcă, or să i-o confișteze, or să-i ardă cîteva la părțile moi... Nu ! Asta nu ! Degeaba i-a dat fie-sa numele de Comandor ? Un Comandor adevărat nu se lasă prins și se pricepe să evite-o catastrofă ! Îndreptîndu-și nasul de pasăre de pradă în întîmpinarea vîntului ce adia dinspre pădure, Comandorul a-ntors barca într-un viraj atît de brusc, încît aceasta s-a înclinat pe-o coastă. Lăsînd în urmă un semicerc alb ca o dîră de cretă, s-a-ndreptat în viteză spre aval. Barca a sărit sprintenă peste-un val înalt, s-a prăbușit în adînc cu nasul înainte și a prefăcut în stropi dîra albă de pe suprafața apei. Comandorul și-a trecut lacom limba peste buze și, rînjind obraznic, s-a-ndreptat țintă spre barca din duraluminiu a inspectorilor. S-a apropiat în așa hal, încît a putut distinge uluirea de pe chipurile urmăritorilor.“ Ce bine arată înlocuitorul lui Semeon ! Este zdravăn, bine făcut, oacheș, țigănos, cu ochi mari, diavolești, cu pungi sub ei. Ăsta nu-i ca șontorogul de Semeon cu scăfîrlia lui găurită. Cu ăsta va trebui să ne luptăm corp la corp sau poate chiar cu pușca !“

Abia și-a sfîrșit gîndul și Comandorul a auzit o împușcătură-n urmă. Mai bine zis, la început, apa a fost lovită chiar lîngă barcă și abia apoi s-a auzit detunătura. „Uite-i că trag !“ Comandorul și-a tras capul între umeri, cuprins de disperare. Nu de frică ; nu de spaimă : disperarea pusese stăpînire pe el și-l strîngea c-o neobișnuită putere, ca o greață. Ca și cînd ar fi suflat într-o cameră de cauciuc și aerul ar fi răbufnit din ea : era aceeași stare de scîrbă în adînc, de parcă praful de cauciuc l-ar fi căptușit pe dinăuntru și nu s-ar mai fi putut dezlipi. După spusele unui cetățean aflat în concediu la Ciuș, în regiunea fluviului Obi, inspectoratul nu umblă cu mănuși : trage asupra bărcii, o găurește și

cu asta, basta ; îl scoate pe braconier din apă ca pe-un cățel. „Or să mai tragă oare ?“ Se ghemuise tot, căci spinarea îi era cît o ușă și trăgătorii ar fi putut-o ținti fără greș. A privit în urmă, fără să-i mai ardă de rîs, și s-a bucurat dîndu-și seama că motorul bărcii urmăritoare amuțise. Încercaseră și ei un viraj îndrăzneț, dar le capotase motorul !...

Comandorul și-a dres glasul, a tușit și a-nceput să cînte cît îl ținea gura :

O să mergem, să zburăm
Dimineața,-n zori de zi,
Și atunci, întregul Nord
Ție ți-l voi dărui...

Cîntecul îl auzise la fiica lui, Taika, iar ea îl auzise la radio. Are ureche muzicală fata lui ! Grozavă ureche ! Dar cîntecul este cam... tîmpit. Zău ! Adică cum „Nordul ți-l voi dărui ?“ Ce, Nordul este o juma de litru, o cămașă, o conservă ? Așa era Comandorul : cum se liniștea puțin, începea să reflecteze la teme abstracte. Altfel, cu viața pe care-o ducea, putea înnebuni. Pe de-o parte, munca grea ; pe de altă parte, muierea care-l ținea din scurt, nu-l lăsa să bea și pe deasupra, tot felul de paznici ai pescuitului.

Comandorul zbura dus de ape spre porțile larg deschise ale fluviului ; spre Nordul acela dăruit cu dărnicie tuturor — în cîntece, în filme și chiar în realitate, odată cu banii de deplasare — dar pe care puțini acceptau să-l primească în dar. Dimpotrivă, oamenii — chiar și cei de baștină — părăseau pămîntul pe care se cuibăriseră altădată, plecînd spre regiuni calde, spre Marea Neagră sau spre cea de Azov, în Crimeea sau în Moldova, unde vinul este mai ieftin și unde televiziunea este mai apropiată ; doreau să scape de geruri, de organele de pază a pescuitului, de aprovizionarea mizerabilă, de vagabonzi, de huligani, de indivizii puși pe furat și căpătuire. Luați Nordul ! Luați-l dac-aveți nevoie ! Noi am înghețat destul, am vărsat destule lacrimi, și destul ne-am chinuit ! „Îndată ce fata mi-o crește mare, o termina școala

și-o intra-n slujbă, o să strîng bani și-o să plec cu ea ! hotărî deodată Comandorul. N-au decît să-și caute alt dobitoc pe care să-l fugărească și-n care să tragă !"

Între timp, barca inspectorilor ajunsese iar pe urmele celei a Comandorului. Ambarcațiunea alerga de zor ; cu toată vechimea motorului și în ciuda faptului că purta doi bărbați, fiind vorba de umplut rezervorul, ei erau în avantaj și aveau posibilitatea să-l prindă. În privința alimentării nu prea aveau ei bătaie de cap : puteau umple rezervorul fără să oprească motorul. Comandorul a lovit rezervorul cu vîrful cizmei de cauciuc : „E încă destul de plin ; mai putem rezista".

La orizont apăruse un promontoriu deluros, acoperit cu pietre. Deasupra lui, un mal abrupt era atît de găurit de găinușele-de-baltă și atît de plin de gropi uriașe, încît un om se putea ușor strecura în ele. Cîini de pripas scormoneau țărîna pentru a scoate din ascunzători ouă și pui de găinușe. „Ce-i în lume-i și-n natură ! clătină Comandorul din cap. Aceeași și-aceeași luptă !"

Păsările planau, asemenea roiurilor de țînțari, pe deasupra fluviului și a ochiurilor de apă de lîngă mal. Pe promontoriu, copiii păzeau undițele : sosise vremea roșioarelor. Focuri de tabără ardeau și cartofii se coceau pe jăratec. Băieții, în slipuri elegante, bine făcuți cu toții și veseli, reușiseră deja să se bronzeze și păreau mînjiți cu funingine ca niște drăcușori. Erau voinici, liberi, se fugăreau unul pe altul, n-aveau nici un fel de griji, aruncau cu pietre-n apă, țineau sforile undițelor, trăgeau de undițele pline... În inima Comandorului se strecurase o umbră de invidie : „Ce bine ar fi fost să rămînă copil ! Pescuiești, tragi cu praștia-n păsări și înfuleci cartofi copți fără nici o grijă..."

A simțit o durere în burtă. Viață blestemată ! Nici nu-și mai aducea aminte de cînd nu se mai culcase la vreme, nu mai mîncase normal, nu mai fusese la cinema și nu mai făcuse dragoste cu nevasta. Picioarele reumatice îl dureau noaptea, arsurile îl chinuiau, vederea-i slăbea și n-avea cui se plînge. Ca să se-mbărbătezе, își repeta mereu zicala auzită de la niște vagabonzi : „De trăiești — te chinuiești ; de păcătuiești — te grăbești ;

dacă te hrăneşti — te-neci : pe dracu să-ţi fie bine !" Aşa-i. Vinul ce te mai scapă. Dar ce-i şi vinul, de fapt ? Un fel de poşircă acră din struguri de rînd. Cu adevărat dăunător e „Solnţedar"-ul : urmările lui au fost numite „meningitice". Vagabonzii ăştia ştiau de toate, colindaseră toată ţara, iar unii dintre ei terminaseră institute, universităţi, erau tobă de carte !

Promontoriul Karasinka, băieţii, focurile de tabără şi cîinii care le stau totdeauna prin preajmă rămăseseră după cotul rîului. Din clipă-n clipă trebuiau s-apară gurile rîului Sîm, rîu ce-şi trage obîrşia din mlaştinile fluviului Obi şi din taiga : acolo te puteai ascunde şi cu un vapor — şi cu o caravană de vapoare — nu numai c-o barcă, dacă te pricepeai ! În jurul acestui rîu sînt răspîndite mulţime de insule, insuliţe, bancuri de mîl, braţe, canale, meandre şi alte asemenea minuni. Pe malul stîng al rîului, chiar la gurile sale se afla localitatea Krivleak. Aceasta este aşezată solid, în mijlocul crîngurilor de cedri, pe un teren mai înalt, nisipos, luminat dinspre rîu de razele soarelui şi apărat de umezeala pădurii de către cedrii tăcuţi.

În o mie nouă sute treizeci şi doi, trecuse pe-aici un convoi cu cei strămutaţi de pe pămînturile lor. Convoiul era mînat spre nord de un conducător isteţ, care, văzînd aceste locuri minunate, oprise convoiul şi ordonase să-nceapă imediat construcţiile. La început, oamenii ridicaseră o baracă, apoi începuseră să apară, printre cedri, o mulţime de căsuţe, şi aşa, la o distanţă de numai o oră de mers cu maşina pînă la Ciuş, se ridicase satul acela frumos, cu nume simplu, cu oameni muncitori şi uniţi între ei. Oamenii aceia parcă erau din altă lume : altfel munceau, altfel petreceau, nu se băteau, iar cei hrăpăreţi nu făceau mulţi purici pe-acolo.

Lîngă Krivleak, pe sub mal, curgea braţul principal al Sîmului. Trebuia făcut un mare ocol — de cel puţin trei verste — pentru a putea trece de pe Enisei pe terenul cultivat. Pe partea dreaptă nu se mai putea trece. Apele se-nvolburaseră curgînd vijelios, descoperind fîşii înguste de nisip, micile plaje şi limbile de

nisip erau încă sub apă, dar apa era tulbure din pricina valurilor care treceau și peste locurile mai puțin adînci. Însemna deci că apele scăzuseră. „Du-mă pe ocolite, drăguțo !" Comandorul tocmai își dirija barca pe o traiectorie în semicerc spre Krivleak, cînd de după un cot al apei, i-a apărut drept în față barca inspectorilor care încercase să-i taie calea. „Nătărăule !" a clătinat din cap cu compătimire Comandorul, adresîndu-se, în gînd, celui de la cîrmă, căci Semeon probabil că ațipise. Studiază mai întîi terenul, rîul și natura ; abia după aceea să te avînți cu viteza asta nebună !"

Se auzea uruind motorul ambarcațiunii urmăritoare. Semeon se ridicase de pe cabină și, clătinîndu-se, se grăbea spre pupa.

— V-ați împotmolit ! Acu fluierați ! Ce-a ce era de demonstrat ! a tras concluzia Comandoru' A micșorat viteza, s-a ridicat de pe cabina de la pupa și și-a dus mîna streașină la ochi : inspectorii se împotmoliseră serios. A trecut motorul într-o viteză inferioară, astfel ca barca să nu fie dusă de valuri, dar nici să nu fugă înainte, apoi s-a întins și și-a îndreptat umerii, trosnindu-și oasele amorțite. După ce s-a dezmorțit, a scos din magazie sticla în care mai era băutură, a agitat-o, a strigat cu voce tunătoare : „Să trăim, tovarăși !" și a golit-o pînă la fund. A aruncat-o apoi spre barca inspectorilor, strigînd : „Douăsprezece copeici m-a costat !" și, socotind că a dat dovadă de prea puțin curaj, a ales cea mai mare cegă și a fluturat-o, bătînd tactul cu piciorul și cîntînd : „Vai, vai ! scumpa mea ! Vai, peștișorul meu de aur !..." Triumful l-a obosit curînd, căci urmărirea fusese încordată, se sculase cu noaptea-n cap, iar băutura fusese de proastă calitate și-i făcuse rău la stomac. Chiar că-i băutură dătătoare de meningită !...

Noul inspector pășea în cizme înalte care se afundau în mîl. Semeon îi arăta pumnul Comandorului, scuipa și-i striga ceva. Urîtă treabă ! Comandorul a trecut motorul în viteză și și-a-ndreptat barca spre rîul Sîm, rîu tulbure și frămîntat, care mai purta încă pe valuri bușteni, rădăcini și buturugi — rîu liber, pe care

aproape nimeni nu navighează. Rîul avea atîta peşte, atîta vînat, încît oricît s-ar fi luat, tot nu s-ar fi împuţinat. Dar cine să fi luat ? Doar braconierii se înfundau toamna în adîncurile taigalei, de unde veneau pale de aer rece, cu iz de mușchi şi de pămînt virgin. Uneori, nici măcar căldura verii nu reuşea să topească zăpada, rămînînd straturi moi şi gălbejite, acoperite de cetine, de seminţe înaripate şi de solzi de conuri. Apoi, prin luna august, chiciura le prindea iar, primele gheţuri le-mpietreau, şi cu mult înainte de Pocroave, peste pojghiţa de gheaţă se aşeza un nou strat de zăpadă pe care orice urmă se imprima ca pe-o foaie albă de hîrtie. În jurul rîului Sîm mişunau samurii şi curînd urma să le vină vremea. Comandorul avea să se pregătească de vînătoare : avea nevoie de vreo cinci sau chiar zece blăniţe pentru căciuliţa şi gulerul fetei sale, Taika. Aceasta tocmai termina şcoala medie şi avea să intre la cea superioară. „E tare chipeşă, zău aşa ! Gătită cu blana de samur, te pomeneşti că dă gata vreun candidat în ştiinţe !..."

De inspectorii împotmoliţi Comandorul uitase de mult. Alte griji îl frămîntau. Simţea, încă de dimineaţă, nişte săgeţi în inimă şi oricît încercase să-şi alunge neliniştea, aceasta revenise mereu ; cînd încordarea urmăririi trecuse, frămîntarea îl cuprinsese cu şi mai multă putere. Ca orice om al taigalei, nu numai că credea în presimţiri, dar le şi întărea prin afişarea unei stări de indiferenţă, de înfruntare, prefăcîndu-se că nu-i pasă de nimic.

La vreo cinci verste de gurile Sîmului, a intrat pe-un braţ cu nivelul apei foarte scăzut, s-a uns cu „repudin", a aruncat mantaua de ploaie pe marginea parapetului, s-a trîntit pe jos şi şi-a îngropat capul în vesta îmbibată cu miros de ulei şi de peşte, sperînd ca, în somn, să scape de neliniște şi de presimţiri. A dormit adînc şi s-a trezit buimac, în gură simţea un gust amar şi o duhoare grea. Şi-a trecut capul peste bord, l-a clătinat în apă ca un urs lîngă un stup de albine, şi-a clătit gura, a scuipat apa peste bord şi — după ce a spălat în valuri

un borcan — l-a umplut cu apă rece și și-a astîmpărat setea. S-a mai înviorat, mintea i s-a mai limpezit, și-a dat seama că era în barcă : aceasta era încărcată, iar el, căpitanul ei, dormise fără să-i pese de nimic.

După ce a scos barca din brațul în care apa scăzuse vărsîndu-se în rîu, a ieșit de sub streașina sălciilor și a intrat în curentul apei, a vrut să tragă șnurul de pornire a motorului, dar s-a răzgîndit fără să știe de ce și s-a lăsat dus de curent, bucurîndu-se de liniștea pădurii în primele ore ale serii și de rarele strigăte ale păsărilor. Îl cuprinsese din nou tristețea și mila de sine. Își adusese aminte că visase o barcă ce se răsturnase și părea că se scufundă. Nu cumva îl pîndea o boală ? „O barcă scufundată — în vis — prevestește boala." Crezi sau nu, dar minciunile din bătrîni se adeveresc de tare multe ori ! Nu cumva o fi cancer ? Prea sîcîie la lingurică. Te roade, te macină pe nesimțite, își întinde ghearele în tot trupul. Cînd îți dai seama că ai ceva, te-au prins de tot..."

Comandorul a scuipat peste bord „M-am pilit ! Ziua se-ntunecă la căderea nopții, iar omul, la sosirea tristeții !" a îngînat el, superstițios, căutînd în același timp să alunge gîndurile negre. Știa că dacă s-ar fi lăsat copleșit... se ducea de rîpă : de ce ți-e frică nu scapi ! Dar trebuia să-și căpătuiască fata : în dimineața aceea urma să aibă loc serbarea de absolvire. După plecarea lui, avea să se îmbrace în uniforma de lînă, să-și prindă în părul buclat o fundă albă, să-ncalțe ciorapi „Kapron", iar mersul ei... nu era ea de nasul veneticilor de hippies ! Nu cu îmbrăcămintea avea să-i dea gata Taika, ci prin firea ei puternică, siberiană. Datorită dragostei părintești, mîncării alese sau poate datorită traiului bun, la cincisprezece ani, trupul i se-mplinise și sub rochie începuseră să i se contureze rotunjimile. Odată — era în clasa a opta — îi găsise în sertar un bilețel. Căuta niște cîrlige și, cînd colo, dăduse de-un pliculeț ca pentru prafuri. Înlemnise. Îl bătuse gîndul că fata-i suferindă și ia prafuri pe ascuns, să nu-l sperie. Desfăcuse plicul și găsise un bilețel cu versuri !

Revăd şi-acum clipa în care
Mi-ai apărut pe drumul vieţii,
Nălucă dulce, trecătoare,
Simbol divin al frumuseţii.

Fruntea Comandorului se acoperise de broboane : cine putea fi atît de priceput la versuri, acolo, la Ciuş ? Se tot trudise să-şi amintească, dar nu reuşise : nu cunoştea tineretul. Atunci, încercase pe ocolite : cum că ar fi auzit la radio nişte versuri despre o nălucă trecătoare. Fiica parase lovitura direct : „I-o ruşine să citeşti scrisorile altora ! Ce lipsă de educaţie, ce reminiscenţe ale vechiului regim, ce reacţionarism ! Versurile astea triste au fost scrise de Aleksandr Sergheevici Puşkin ! Măcar atîta puteai să ţii minte şi tu !...“

Comandorul îşi adora fata, o răsfăţa cumplit, dar şi ea îl iubea. Mai avea el o fată şi-un băiat, dar parcă-i erau străini. Erau mai apropiaţi de mama lor. La drept vorbind, în casa lor erau două case, iar Taika cea isteaţă era puntea dintre ele. Cînd venea beat acasă şi se-ntîmpla să facă scandal, Taika bătea din picior : „Comandor ! Timona la tribord !“ ceea ce însemna „la culcare !“ şi el asculta supus. Rău, greoi, nesociabil, în faţa fiicei lui devenea un copilaş, nu i se putea opune şi n-avea ce-i face... Aşa că, de obicei, îşi ducea mîna la capul ameţit de băutură : „Am înţeles ! Timona la tribord !“ şi se trîntea în pat, cu tălpile-n sus, cu găurile de la ciorapi la vedere. Toţi ceilalţi l-ar fi pisat în piuă, de furie, dar fata, ca să-l liniştească, îi vorbea ca unui bolnav şi-i citea din basmul „Căluţul cocoşat“ : făcuse rost de o carte cu poze. Comandorul ştia basmul aproape pe de rost : „Fraţii grîul semănau şi la oraş îl vindeau ; căci oraşul nu era prea departe de tarla“.

Tare-i bine, sănătos şi necesar să ştie omul că acasă-i aşteptat cu dragoste. Uneori, toamna, se-ntorcea noaptea tîrziu, ud, îngheţat ca un cîine ; îşi scotea cizmele în tindă, ca să nu tropăie pe duşumele, se ducea tiptil, în vîrful picioarelor, să se urce pe cuptor, iar din cămăruţa fetei se-auzea glăsciorul ei : „Tu eşti,

Comandorule ?" „Eu sînt ; dormi !" „Cum a fost cartul ?"„Cartul a fost în ordine !"

Pe măsură ce fata creştea, Comandorul se-nfuria din ce în ce mai rar la beţie. Căuta să nu vorbească urît în faţa ei şi sufletul i se îmblînzea odată cu trecerea anilor...

Încă de pe rîu, a zărit-o pe nevastă-sa lîngă cabina pescarilor. Părea toată cenuşie. Nu şi-a dat seama de la început că era îmbrăcată cu un impermeabil cenuşiu. „Ce-o fi căutînd aici ?" s-a neliniştit Comandorul şi — uitînd să reducă viteză — a intrat cu toată puterea în mal. Soţia s-a apropiat încet de barcă, tîrşindu-şi picioarele şi — oprindu-se ceva mai departe de el — a murmurat cu voce stinsă :

— Tu umbli creanga pe rîu, da tot t-afăr rămîi...

— Ce-i femeie ? Ce tot spui acolo ?

— Nenorocire ! Au omorît-o pe Taika.

Apoi, nu şi-a mai amintit de nimic : nici cum a sărit din barcă, nici cum a gonit spre casă, urcînd povîrnişul de lîngă mal din cîteva salturi. Copiii — băiatul şi fata — se pitiseră după baraca băii, tinda era ticsită de lume, iar lîngă pat stătea fratele lui mai mare, Zinovie. Văzîndu-l pe Comandor, s-a dat în lături. Comandorul a rămas în mijlocul odăii împietrit, privindu-şi copila culcată pe o cuvertură curată, în uniforma boţită, ruptă şi murdară. Era desfigurată ca o găinuşă-de-baltă, lovită cu praştia în pieptul alb.

— Copilul meu ! Ce-i cu tine ? Tai ! spune ceva, hai, spune-mi ! a strigat Comandorul cu o voce pierdută, ca s-o-ncurajeze. M-am întors ! În cart... ordine...

Nevasta s-a prăbuşit deodată peste fetiţă şi a strîns-o-n braţe sub ea. „Ca o claie ! O apasă..." s-a încrîncenat Comandorul.

— Fetiţa mea ! Spune ceva ! Spune părinţilor tăi !

Comandorul a gemut adînc, şi-a împins soţia la o parte, şi-a luat fata în braţe, a scuturat-o şi a-nceput s-o legene cu stîngăcie. Cînd copiii erau mici — chiar şi Taika — nici nu voia să-i vadă, nu-şi bătea capul cu ei, îi înjura de mamă dacă plîngeau, dacă se murdăreau sau dacă erau bolnavi, dar acum, ştergînd cu palma

mînjită de păcură sîngele de pe faţa şi de pe gîtul fetei, încerca să-i ridice căpşorul de pasăre ucisă, iar părul ei, împletit într-o cosiţă grea, atîrna ca o aripă ruptă şi lipsită de viaţă...

— Ce faci ? Ţi-ai pierdut minţile ? i-a strigat fratele mai mare. Apoi, luîndu-i-o din braţe pe Taika, a culcat pe pat trupul ce începea să-nţepenească, i-a aşezat mîinile pe piept şi şi-a făcut cruce privind în jos, spre covorul scump, obţinut de pe un vas în schimbul peştelui : — Ne-am sălbăticit de tot ! Nici lîngă un trup răposat nu ne stăpînim...

— Cine ? Unde ? a horcăit Comandorul auzind cuvîntul „răposat". S-a repezit spre cămară, apucînd arma şi cartuşiera. Fratele, soţia, vecinii au încercat să-l ţină, dar el i-a aruncat la o parte şi a pornit alergînd prin sat să-l caute pe făptaş.

Prin satul Ciuş trec cel mult opt maşini pe zi, dar ele calcă tot atîtea găini, porci, cîini şi oameni cît calcă sutele de maşini din orice oraş, deoarece şoferii acestor numai opt maşini sînt întotdeauna beţi. După ce-şi băuse trăscăul, şoferul — care în ziua aceea transporta lemne pe mal — adormise la volan, intrase cu maşina pe trotuar şi călcase două şcolăriţe ce se-ntorceau de la serbare. Directoarea interzisese ca serbările de absolvire să aibă loc seara, deoarece şcoala se umplea cu tot felul de indivizi ce aduceau băuturi şi carè aveau o influenţă nefastă asupra tineretului din sat. Taika fusese aruncată într-un grilaj şi izbită cu ceafa de-un stîlp ; murise la circa sanitară, iar prietena ei fusese schilodită. Şiret ca o pisică şi fricos ca un iepure, şoferul, cunoscînd prea bine obiceiurile satului natal, se ascunsese dincolo de iaz, în tufişurile pline de gunoaie, dormind în aşteptarea miliţiei şi a judecătorului de instrucţie, fără să fi simţit măcar tăunii ce-i năpusteau faţa.

Neizbutind să-l găsească pe şofer, după ce-a tras toate cartuşele aiurea, fără ţintă, prin pădure, Comandorul a hotărît să se-nece. A aruncat de pe debarcader în apă puşca şi cizmele, şi-a sfîşiat cămaşa şi s-a aruncat în Enisei. Cu greu au reuşit să-l scoată, căci

se împotrivea amarnic. I-au dat să bea vodcă pînă şi-a pierdut cunoştinţa. Era cuprins de spasme, făcea spume la gură : cecenul cel furios căzuse doborît, se muiase, se frînsese. La înmormîntare n-a plîns, n-a bocit, a stat treaz şi resemnat, în costum nou, cu o cămaşă elegantă, dar boţită, neştiind ce să facă şi nici unde să stea.

Şi-a revenit încet şi cu greu. Copleşit de nenorocire şi de singurătate, nu s-a mai apropiat de familie, ci, dimpotrivă, s-a înstrăinat de tot. A ajuns aproape să-şi urască copiii mai mici, pentru că ei — afurisiţii ! — trăiau, iar Taika nu mai era. Copiii, simţind ura părintelui lor, se ascundeau de el.

Fetiţa care fusese accidentată odată cu Taika şi rămăsese în viaţă, umblînd în cîrje, evita şi ea să-l întîlnească pe Comandor. „Oare ţie de ce ţi-o fi frică de mine ?“ se gîndea el cu milă şi o saluta prietenos. Totuşi, undeva în sufletul lui, exista ceva ce-l apăsa şi-l rodea : de ce fata asta ciupită de vărsat, cu dinţii rari şi părul pămîntiu trăia, iar Taika cea frumoasă se prăpădise ? De ce ? Taika fusese bucuria tatălui ei ! Ar fi dat viaţă unor copii sănătoşi şi frumoşi ! Asta ce-o să nască ? Gunoi ! Încă un Damka !...

„Astea nu-s gînduri bune !“ se dojenea Comandorul. Pentru gîndurile astea negre, soarta avea să-l pedepsească, dar el nu se putea înfrîna. Ura şi duşmănia faţă de oameni puseseră stăpînire pe el, se întinseseră ca o boală mai cumplită decît cancerul ; făcea tot ce putea : căuta să stea cît mai rar şi cît mai puţin printre semenii săi, trăia mai mult în cabina bărcii lui ; cînd se îmbăta, gemea şi uda cu lacrimi fotografia fiicei sale, sărutînd-o cu buzele umflate, iar cînd maşina sovhozului era trimisă la iernat, el se afunda în taiga, la vînătoare, unde îşi meşterise pe rîul Sîm o colibă tăinuită...

Nevasta Comandorului a îmbătrînit, a devenit cicălitoare şi tăbăra fără teamă asupra lui : dacă n-ar fi băut, dacă ar fi ajutat-o să-şi crească copiii, fata nu s-ar fi prăpădit. Ce să-i faci ? E şi ea o biată muiere : măcar cînd ţipă mai uită, se mai linişteşte, îşi mai uşurează sufletul chinuit. Dar nenorocirea nu-i o jucă-

rie pe care s-o arunci după ce te-ai jucat cu ea ! N-are decît să se chinuiască şi ea, să rămînă şi ea cu sentimentul de vinovăţie, să nu-şi aline nici ea durerea !

Comandorul, care nu suferise în viaţa lui de vreo boală, a început să simtă că-i slăbeşte inima ; tensiunea i-a crescut din pricina insomniilor, iar durerile de cap îi sfîşiau ţeasta ; sufletul i se părea o povară de neîndurat, atîrnată de gît şi trăgîndu-l spre pămînt... mai jos... tot mai jos... Părea că stă să iasă din el însuşi, ars ca o iască, să cadă în ţărînă, să se prăbuşească într-o groapă unde, într-un sicriu din lemn de cedru, zace o copilă luminoasă gătită cu funde, dantele şi pantofiori de lac, o copilă care n-a apucat să ajungă domnişoară. O picătură de sînge, o rîndunea, un mugur ce n-a apucat să-nflorească şi care a fost strivit de-un beţivan amărît, un braconier pe uscat...

Pescarul Grohotalo

Pescarul Grohotalo zăcea nemişcat ca un bolovan lîngă focul ce răspîndea o căldură dogoritoare. Întreg malul se cutremura de sforăitul lui, de parcă lanţul unei ancore i s-ar fi rostogolit — în ritmul valurilor — de la burtă pînă-n gît şi-napoi.

Prima oară cînd văzusem această matahală, mă uluise chipul său. Era neted ca o lună plină şi, asemenea ei, avea toate reliefurile voalate : nu se distingeau nici nasul, nici ochii, nici sprîncenele ; singurele care se remarcau erau nişte buze subţiri de culoarea merişorului şi un neg păros care găsise cu cale să se aşeze drept în mijlocul frunţii cărnoase şi bombate şi care, de la distanţă, semăna cu semnul ritual pe care şi-l desenează femeile din India între sprîncene. Privind la omul acesta masiv, şi — nu se ştie de ce — mereu posomorît, îţi veneau în minte cuvintele bunului şi bătrînului clasic englez : „Vai, chipul acestui gentleman nu-i aureolat

de nimbul intelectului..." Dealtfel, orice păreri luate din cărți nu-i foloseau cu nimic lui Grohotalo, căci el nu citise cărți nici din literatura sovietică, nici din literatura străină și nici n-avea de gînd să citească vreuna. Chiar și fără ele, avea despre sine părerea că este o ființă cu totul deosebită și avea asupra oricărui lucru o părere foarte precisă.

— Cum ? Nu-i voie să pilești vodcă ? zicea el cu un zîmbet hîtru. Unde scrie ? La ziar ? Unde-i ziarul ăsta ? La toate ziarele scrie ? Oi crede că scriu adevărul ? și apoi dădea sfaturi, îngroșîndu-și vocea : Cu vodca se fac gologanii ! Gologani pentru lef'șoară ! Cine-ar vrea să muncească pe daiboj ? Grohotalo urmase un drum foarte lung și ocolit pînă ajunsese în satul siberian Ciuș. De felul lui, era din regiunea Rovno, dintr-un sătuc numit Klevți — localitate producătoare de cereale — unde, spre nenorocul lui Grohotalo și al tuturor locuitorilor satului, se aciuiase — gonită din codrii de la Kovel — banda banderoviștilor, care aștepta fie să intre într-o amnistie, fie s-o șteargă peste graniță. Grohotalo nici nu visase cîndva că drumurile lui se vor întretăia cu cele ale acestui grup de separatiști ucrainieni.

Micul sat Klevți, așezat în mijlocul unei întinderi frumoase, între cîmpii, livezi și crînguri, nu avea nimic suspect în înfățișare. Nici detașamentele de patrulare, nici armata, nici miliția nu-și puteau închipui că separatiștii pe care-i zdrobiseră se ascundeau atît de aproape de oraș, pileau rachiu, îi înspăimîntau pe țărani, atacau femeile tinere. Poate c-ar fi reușit să rămînă nedescoperiți în ascunzătoare pe toată perioada de nesiguranță, dacă-ntr-o zi n-ar fi sosit în Klevți un autocamion militar, să caute cartofi. Mașina era însoțită de doi soldați necombatanți, de un sergent — de asemenea necombatant — și de un șofer cu trei trese de rănit pe braț și cu ordinul Steaua Roșie în piept. Membrii bandei, sălbăticiți de băutură, au pus însă mîna pe necombatanți, i-au ciopîrțit cu cuțitele, i-au legat de bara de protecție a mașinii, au lăsat să curgă benzina din rezervor, i-au adus cu sila pe țărani să se „minuneze" de

isprava lor și au ales pe flăcăul cel mai zdravăn și cel mai pașnic, obligîndu-l, sub amenințarea armelor, să arunce un chibrit.

Focul, fumul întunecat, mirosul de carne arsă și de cartofi au atras atenția unei patrule motorizate care a-nconjurat satul Klevțî. Banderoviștii, încă beți turtă, au răspuns cu focuri de armă, iar apoi i-au obligat, cu amenințări, pe țărani să tragă cu mitralierele, pentru ca să poată fugi sub acoperirea lor. Patrula i-a prins pe toți. Printre ei era și Grohotalo, care, cu ochii închiși, apăsa întruna pe trăgaciul unei mitraliere germane, repetînd : „Of ! maică ! maică !" pînă cînd l-au amețit lovindu-l cu patul armei.

Grohotalo, împreună cu banditii, a fost adus la închisoarea din Rovno într-o mașină ticsită de arestați. L-au chinuit cumplit cu interogatoriile, dar mult mai mult a fost chinuit în celulă, după interogatoriu, de către „frații-separatiști" care-i tot repetau că el este cel ce-a aprins benzina, cel care i-a ars pe ostașii roșii, cel care-a comis o crimă murdară și din cauza căruia suferă atîția nevinovați. Însemna deci că el era banditul principal și de aceea ar trebui să declare la interogatoriu că el este șeful bandei. Dacă nu avea să declare ceea ce i se cerea, „frații" urmau să aibă grijă să-l „acopere" c-o șubă sau c-o saltea.

Dar la judecată, Grohotalo n-a încercat să mintă, a spus adevărul curat, a scăpat de spînzurătoare și s-a ales cu zece ani de muncă silnică, urmată de deportare pe viață în locurile unde urma să-și ispășească pedeapsa. A lucrat la construcția căii ferate din nord, dar înainte ca aceasta să fi fost terminată, a fost trimis în satul Ciuș, la exploatări forestiere, unde, după împlinirea sorocului de muncă silnică, a rămas pentru totdeauna. Iar în Ucraina nu s-a mai dus nici măcar în concediu, temîndu-se că banderoviștii rămași în viață ar putea să-l dibuiască și să-i facă felul. Grohotalo a devenit un adevărat om al Siberiei, dar chiar și acum, cînd vedea la cinema meleagurile natale și auzea cîntecele copilăriei, se posomora, își pierdea cumpătul, se-mbăta și-și bătea nevasta. Soția lui, siberiană de baștină, era o

femeie zdravănă şi dîrză, îl înfrunta, îl zgîria şi-l bîrfea la toată lumea : „Bande-e-era ! Fascist ! A dat foc oamenilor de vii ! Şi-acu îşi bate joc de mine !...“

Grohotalo era administratorul fermei de porci a sovhozului din Ciuş, unde instaurase o ordine desăvîrşită. Chiar şi în anii slabi, porcii se-nmulţeau cu repeziciune, planul de predare a cărnii la stat era depăşit, iar chipul administratorului dădea să iasă afară din rama panoului de onoare. Deşi nu-l prea avea la suflet din cauza gurii lui spurcate şi a purtării lui grosolane, conducerea nu-l persecuta şi se făcea că nu vede cum administratorul îşi creştea în fiecare an — la ferma sovhozului — o pereche de purceluşi de toată frumuseţea. Omul rămăsese credincios convingerii cu care venise din Klevţî, cum că nu se află-n lume şi nici nu s-ar putea afla ceva mai gustos ca slănina. Grohotalo nu făcea parte dintre cei care şi-ar fi putut schimba obiceiurile.

În afară de slănină şi de propria sa persoană, nu mai ţinea decît la bani, căci era cumplit de hrăpăreţ. Deşi lui, omului cîmpiilor din Rovno, îi era groază de apele mari, învăţase totuşi să prindă peşte, nu pentru a se hrăni, ci pentru a-l vinde pînă la ultima fărîmă. Dascăl îi fusese răposatul Kuzma Kuklin, vestit în tot ţinutul pentru şiretenia lui. Kuklin ăsta după ce că era bolnav de piept, mai suferea şi de stomac şi făcea hemoragii după ce se-mbăta, de aceea îşi lua flăcăi zdraveni în ajutor şi de sub aripa lui îşi luaseră zborul destui pescari îndrăzneţi, pricepuţi în îndeletnicirea de braconaj fluvial. Bineînţeles, Kuklin nu se purta chiar ca un părinte cu ucenicii lui şi nici nu se grăbea să le dezvăluie toate tainele meseriei. Dimpotrivă, avea grijă să lungească cît mai mult perioada de ucenicie şi să-i păcălească serios la-mpărţirea prăzii, iar singurul lucru la care nu făcea economie era sudalma. Aproape toate înjurăturile ce se află în lumea asta i-au fost aruncate-n cap lui Grohotalo de către Kuklin, care-şi vărsa năduful. Iar Grohotalo a-ndurat orice, dar a-nvăţat meserie. După ce a învăţat-o însă, nici c-a mai vrut să ştie de Kuklin.

Răposatul Kuzma le spunea „confraților" săi, clătinînd din cap : „Țineți minte ce vă spun ! Burta asta de pleavă o să se ardă curînd. În meseria noastră, toți confrații trebuie să fie strîns legați între ei, trebuie să facă parte din colectiv..."

Dar, pentru îndîrjirea lui, pentru munca sa de rob și pentru stăpînirea de care dădea dovadă, Dumnezeu a fost milostiv cu Grohotalo. Foarte curînd, a ajuns să pescuiască lîngă vestitul prag Kabarojka, ce se afla lîngă o movilă cît o căsuță, înconjurată de iarbă. În noaptea aceea întunecoasă, de toamnă, cînd o motonavă cît toate zilele a lovit cu prora bărcuța șubredă a braconierilor, lui Grohotalo i s-a părut că aude un strigăt în beznă ; dar el s-a ascuns, în loc să sară în ajutorul dascălului său. După ce lovise barca, fără să simtă măcar șocul ciocnirii, motonava se îndepărtase maiestuoasă, în noapte. Pescarii au presupus că impermeabilul lui Kuklin ar fi fost agățat de motor și astfel fusese el tras la fund. Trupul nu i-a fost găsit niciodată. Ucenicul de atunci al lui Kuzma Kuklin ajunsese la mal în bărcuța cu prora avariată și se lepădase pentru totdeauna de rîu...

Pragul acela numit cu duioșie Kabarojka — jinduit de mulți pescari care nu se pricepeau să găsească locul bogat în pește — se afla la depărtare de mal cam la cît ai fi numărat pînă la trei sute, dacă pluteai cu viteză mică. Oricît încercase Kuklin să păstreze această taină, numărînd doar în șoaptă, Grohotalo ghicise că trebuie numărat și astfel găsise locul acela îmbelșugat, din prima încercare. Și-a cumpărat apoi un „Vihr" și o barcă din duraluminiu, fără să spună nimănui unde și în ce fel a reușit să pună mîna pe această tehnică modernă. În nord, pînă și astăzi e greu să cumperi un motor bun și o barcă de calitate, iar în anii aceia se vindeau numai la negru. Grohotalo zbura cu barca lui, împingîndu-și înainte pieptul rotund ca un butoi, fără să țină seama de distanțe, de vestita Kabarojka sau de viață.

Prindea pește cu duiumul. Nu spunea niciodată cîți pești prindea în fiecare instalație, dar trebuie să fi fost

tare mulți, căci renunțase la trăscău și trecuse la vodcă și încă la vodcă extra. Mutra lui lucea parcă și mai tare, de parc-ar fi uns-o cu untură de pește, în timp ce buzele subțiri îi ardeau ca la o femeie de stradă. Pescarii din partea locului îl numeau fătălău sau clapon. Îi rodea o invidie neagră, iar în ziua cînd, lîngă barca lui Grohotalo, s-a auzit gălăgie și plescăit în apă și s-a aflat că-n capcanele lui nimerise un nisetru, au hotărît cu toții : „Destul ! E timpul să sfîrșim cu el ! A venit vremea să-l gonim pe ucrainean din Kabarojka, să-i tăiem parîma și să-i găurim barca de duraluminiu. Dacă o ciripi ceva, o să-l amenințăm, iar dacă n-o să ne meargă cu amenințările, o să găsim altceva cu care să-i venim de hac."

În timp ce simțămîntul de răzbunare frămînta inimile și sufletele pescarilor, Grohotalo — cu ochi holbați de lăcomie — se lupta de unul singur cu un nisetru cît toate zilele. Pripindu-se, a încercat să-l tragă-n barcă : doar putere îi dăduse Cel de Sus, iar îndemînarea și-o formase de mult. Dar, după ce „nenișorul" l-a privit cu ochii lui mici de porc, după ce-a lovit apa cu coada — și avea o coadă ca de avion ! — Grohotalo a-nțeles că numai el singur n-o să-l poată lua din mijlocul fluviului. I-a mulțumit în gînd bătrînului Kuzma Kuklin ale cărui înjurături îi prinseseră atît de bine și a înfipt în pielea tare a nisetrului încă vreo zece cîrlige după care a tăiat ancorele și — remorcînd peștele — s-a-ndreptat spre mal. Înainta cu ajutorul vîslelor, căci, dac-ar fi mers cu motorul, peștele fiind greu și puternic, ar fi putut fi sfîșiat. Între timp, nisetrul își revenise, înțelesese încotro și-n ce scop este tîrît și începuse să se zbată, să dea din coadă, să intre sub barcă făcînd cercuri sub apă. Simțind fundul rîului sub burtă, a înnebunit complet : a-nceput să salte-n apă ca un delfin, făcînd figuri ca un acrobat de circ. Cîrligele se rupeau, inelele de kapron plesneau...

Grohotalo a tras nisetrul pe nisip, prins doar în două cîrlige, sleit de puteri și făcut zob. A sărit peste bord ca să apuce peștele de cap și a rămas uluit : o mare viețuitoare amărîtă zăcea pe-o coastă, mișcînd din bran-

hii sau — mai bine zis — din niște capace de cratiță. Peștele privea spre om cu o privire împăcată și ostenită... Dar pe Grohotalo nu-l mai putea înspăimînta nimic.

— Muma ta ! a urlat și, apucînd nisetrul, l-a tras la mal. Cînd a ajuns aproape de rîpă, de pădure, a căzut alături de nisetru, tăvălindu-se pe bolovani și lovind cu pumnul spinarea sfîșiată și capul peștelui.

— Aha ! Te agățași ! Ai ? Te agățași ! Ia ti uită ! Ia ti uită ! Dar victoria aceasta nu ajungea sufletului său tulburat. Grohotalo a sărit în picioare și-a-nceput să tropăie cu cizmele lui uriașe pe pietre, urlînd Dumnezeu știe ce și dînd ca nebunul din mîini.

„Nenorocirea te-ntărește, fericirea te orbește" : nu o dată auzise Grohotalo acest proverb. Africanii au și ei o zicală asemănătoare : „Tu prinzi peștele cel mic în timp ce-un crocodil se apropie de tine", dar în acel moment de nebună fericire, Grohotalo nu-și mai putea aduce aminte de nimic. Între timp, bărcile dispăruseră de pe rîu și pescarii — zărind în depărtare o barcă suspectă din duraluminiu — se ascunseseră în „găuri". Dar cînd acea barcă suspectă a uruit puțin, apoi a tăcut, s-a izbit de mal și a fost trasă pe prundiș de-un bărbat înalt, osos, cu moț țigănesc și c-o față mare, brăzdată în tot lungul ei de cute adînci, Grohotalo a făcut pe nebunul crezînd că-i un venetic curios să-i admire „nenișorul". Acesta continua să dea din coadă supărat, să sară și să împrăștie pietrele ca pe niște șrapnele, unele dintre ele împroșcînd fața pescarului victorios.

Necunoscutul s-a apropiat de nisetrul nărăvaș, l-a apăsat cu cizma și l-a măsurat cu palma. Grohotalo a vrut să-l oprească : „Ia mîna di pi el !", dar victoria ce-o purta în suflet, perspectiva cîștigului și a băuturii pe care n-ar fi împărțit-o cu „muții", cum îi poreclise pe ceilalți braconieri, îi dădeau o mărinimie ce-l împiedica să facă un rău inutil. Dimpotrivă, sufletul lui era încărcat de-o neobișnuită căldură, făcîndu-l prietenos și vorbăreț.

— Vezi ? Agățai un peștișor ! a spus el cu vocea sugrumată de emoție și a-nceput să rîdă în hohote, și-a scăr-

pinat burta, și-a sumes pantalonii și — nemaiștiind ce să facă și ce să mai spună — a-nceput să șteargă nisetrul de nisip, cu palmele tremurînde, îngînînd ceva duios, de parc-ar fi gîdilat și mîngîiat un purcel de lapte.

— Ai avut noroc !

— Păi... a spus Grohotalo plecînd, modest, privirea. Trebui' să ti pricepi, să cunoști locul... și cu inima gata să i se oprească în piept, socotind deja gologanii ce avea să-i ia pentru pește, dar subevaluîndu-i greutatea, pentru a avea o plăcere și mai mare la încheierea socotelilor, a-ntrebat cu o politețe ce nu-i stătea în fire de obicei :

— O fi avînd oare pa'zăci di chile ?

Bărbatul i-a aruncat piezîș o privire obosită și cutele gurii i s-au mișcat batjocoritor :

— Ești modest ! Șaizeci în cap ! Am ochiul format. Dau greș cel mult c-un kilogram.

Grohotalo, trecut prin școala războiului de asediu al separatiștilor, deprins cu atacurile mișelești asupra satelor adormite, asupra căruțelor și a mașinilor, chinuit de viața de deținut, în stare să simtă pericolul de la o verstă sau chiar de la zece verste, s-a neliniștit deodată :

— Da' cine-i fi tu ?

Bărbatul și-a rostit numele.

Grohotalo s-a muiat ca o cîrpă. Mîinile, obrajii și fruntea cu neg cu tot i s-au subțiat, i s-au împuținat, în timp ce trupul mătăhălos al pescarului și-a pierdut reazimul, de parcă doar hainele și propria lui piele îl mai susțineau să nu se năruie ca un biet obiect de lut. În același timp, l-a cuprins un simțămînt de desprindere de tot ce era lumesc, de parcă s-ar fi rupt de pămînt și ar fi plutit pe undeva, avînd impresia că, dintr-o clipă-n alta, se va prăbuși printre pietrele reci și va rămîne zăcînd pe mal, zdrobit, uitat de toți, presărat cu nisip și acoperit cu zăpadă... Deodată i se făcu milă de sine însuși : primise o lovitură neașteptată și trecutul i se îngrămădise într-o singură clipă ; ceva l-a împins nu se știe unde, l-a răsucit și l-a aruncat deodată cu capul de zid. Întreaga sa ființă sîngera : inima, ficatul,

splina — căci orice necaz, orice suferință sufletească se năpustea în primul rînd asupra lui Grohotalo cel nefericit... „Bucurați-vă, dacă vă dă ghies inima!" Apăruse un nou inspector al pescuitului! Fusese transferat din Turuhansk în locul lui Semeon. Se spunea că acolo trăseseră asupra lui, îl răniseră, dar nu-l omorîseră. „U-u-u! Muma lui! Că nu fusei eu cel care-a tras!..." a scrîșnit Grohotalo din dinți, dar nu mai avea putere să urască; jignirea și durerea îl făceau să recurgă la obișnuita și salvatoarea umilință:

— Tovarășe șăf! Nu sîntem dicît noi... Grohotalo a-nghițit în sec, dîndu-și seama că nu spunea ce trebuie, c-o lua razna; dar cei din Rovno, cînd fac o prostie, nu se mai pot opri. Poate-o avea icre? Hai să le dăm pi din două. Să ciocnim în pace și-n liniște. Are și osînză! s-a agățat el de ultima șansă de scăpare. M-auzi, tovarășe șăf?

— Marș! Inspectorul pescuitului l-a fulgerat cu privirea lui de linx și — sprijinindu-și porthartul de genunchi — a început să scrie.

Grohotalo, la capătul puterilor, s-a lăsat să cadă pe-o piatră. A stat ce-a stat, după care a-nceput să-și care pumni în frunte, peste neg, de parc-ar fi-ncercat să-nfigă un cui într-un butuc, cu floarea înainte. Apoi s-a apucat să-njure cu voce tare, încercînd să-l facă să priceapă că — dacă nu vrea să meargă alături de „popor" — s-a zis cu inspectorul, că acolo sînt țintași mai grozavi ca cei din Turuhansk și lepădături în stare de orice.

Inspectorul n-a binevoit însă să intre în vorbă cu Grohotalo, continuînd să scrie, iar cînd i-a-ntins hîrtia, nici măcar nu i-a spus „semnează", ci s-a mulțumit doar să-i arate cu degetul lui osos cu unghia despicată, locul unde infractorul era obligat să-și pună semnătura. După ce a strecurat registrul de procese-verbale și stiloul în porthartul uzat pe care-l avea încă din război, inspectorul și l-a aruncat peste umăr cu gestul obișnuit al unui comandant, a tras nisetrul tîrîș în barcă și, aruncîndu-l pe fundul de metal al acesteia, a desprins cu vîsla barca de mal și — ajungînd în mijlocul rîului — a pus în

funcțiune motorul, înfășurîndu-și în jurul mîinii șnurul de pornire.

Nu se poate ști de ce porthartul a fost ceea ce l-a înfuriat, mai presus de orice, pe Grohotalo : și-a amintit poate de anii patruzeci și cinci, de judecătorul de instrucție care avea și el un porthart, de lagărul aspru din ținuturile nordice unde toți militarii se grozăveau cu portharturi, sau poate nu și-a amintit de nimic... Pur și simplu, îi clocotea furia în piept.

— Conțopist din spatele frontului ! O venit cu porthartul după el ! Noi ne vărsarăm sîngele ! s-a-necat el. Avea să afle, sigur c-avea să afle, cîinele de informator, porcul, al cui sînge îl vărsase Grohotalo. Că doar în Ciuș, veștile se răspîndesc cu iuțeala fulgerului : îi spui cumetrei, cumătra — cumătrului, iar acesta — întregului tîrg ! Și, cu o pornire sălbatică, s-a apucat să-l înjure iar pe inspector, făcîndu-l albie de porci : — Ticălosule ! Spinteca-ți-ar nisetrul mațele ! Îneca-te-ai ! Crăpa-re-ai ! N-ar mai avea parte de fericire odraslele pe care le ai !... Dar asta era o vorbă-n vînt : se spunea că „ticălosul" n-are copii, că-i singur, că și-a pierdut familia în timpul războiului. „Animalul" n-avea să-și însușească nisetrul : avea să-l predea cu proces-verbal cooperativei pescarilor.

Dar unde și cum ar fi putut să-și ogoiască sufletul istovit ? Cum avea să-și ducă zilele ? De ce dracu s-a apărat pe sine și viața sa cu atîta trudă ? Pentru ce-a îndurat atîtea ? De ce, oare, atîtea piedici în drumul lui ? „Of, măicuță ! Of, măicuță !" a lăsat Grohotalo să-i scape din pieptul puternic, cuvîntul drag de alinare. Ar fi dorit să verse lacrimi de ușurare, a-ncercat să le stoarcă, dar a rămas doar cu durerea din suflet, căci nu mai avea lacrimi... Împietriseră lacrimile-n el și de aceea strigătul de jale către mama de mult răposată nu-i aducea nici o alinare, spre deosebire de anii patruzeci și cinci, cînd — la amintirea mamei — lacrimile-i curgeau șiroaie.

Grohotalo s-a dezmeticit în barcă, pe apă, dar o nenorocire nu vine niciodată singură : nici motorul nu voia să pornească. Soarele coborîse dincolo de rîu ; pe cînd

mai trăgea încă nisetrul în cîrlige, soarele-i ardea spinarea și scăfîrlia. Cît timp pierduse zadarnic ! În Ciuș, avea să se-nchidă magazinul și nici supărarea n-avea să și-o mai poată îneca... și a tras șnurul motorului cu-atîta putere, încît în palmă i-au rămas doar fire rupte.

„Ah ! Muma lui !" a strigat Grohotalo lovind cu piciorul în motor. Dar în aceeași clipă s-a și lăsat pe vine urlînd de durere : își strivise degetele. Continuînd să urle, mușca șnurul, încercînd să-l înnoade. Utrobin, fratele mai mare al Comandorului, care tocmai naviga în aval venind de la instalațiile lui de pescuit, s-a oferit să-l ajute.

— Ce ? Vezi-ți de treabă !

— Cum crezi.

Damka s-a apropiat și el, plutind într-o covată găurită și dîndu-i sfaturi. Fiecare pescar era gata să-l ajute cu fapta sau cu un sfat, de parcă l-ar fi compătimit, chiar dacă rînjea și dacă-n adîncul sufletului era bucuros că Grohotalo rămăsese fără „nenișor". Grohotalo refuza orice ajutor, încrezîndu-se doar în propriile-i forțe și nădăjduind doar în ele. Pescarii au accelerat vitezele motoarelor și s-au grăbit spre casă în speranța că vor mai prinde magazinul deschis.

Oamenii întorși de la lucru stăteau așezați pe bușteni de-a lungul malului și vorbeau despre evenimentele deosebite al zilei, despre femeile lor sau ale altora, despre... „tineretul de azi", iar unii discutau chiar și politică, în timp ce-n aer răsuna vocea puternică a lui Belda, omul nordului : „Mă cunoști doar prea puțin ; mi-ai făcut din viață-chin !...", cînd, fără veste, Grohotalo, sleit de arșița soarelui, istovit de nisetru, de inspector și de motor a izbit barca de mal.

— Adio magazin ! a fost ultima lovitură primită de Grohotalo în ziua aceea.

A aruncat asupra satului o privire încărcată de durere și de ură. Suferise atîta pagubă — o nenorocire ! — și nici n-avea cu ce să-și aline durerea. Simțea nevoia să se-mbete, să-și ungă sufletul, să-și bea mințile, pentru ca apoi, năucit și amețit, să cadă și să doarmă. Grohotalo strîngea și desfăcea pumnii trosnindu-și degetele, de

parc-ar fi făcut gimnastică, şi respira întretăiat, aruncînd cuvintele ca pe nişte ghionţi :

— Amu !... Amu !... Amu !... creierul său căuta cu înfrigurare. — Amu !... Amu !... Amu mă duc să-i trag muierii o cafteală soră cu moartea, muma ei !... a zămislit, în cele din urmă, mintea lui o hotărîre înţeleaptă.

Dar, aflînd veştile rele, nevasta i se ascunsese din vreme în beci, aşa că — negăsind-o — Grohotalo a apucat un topor, a prefăcut dulapul în surcele, a aruncat pe geam aparatul de radio „Vostok", care — după părerea lui — vorbea prea tare. Dar tot nu se linişti. Atunci, a stropit cu benzină casa şi alte acareturi din ogradă, încercînd să dea foc întregii gospodării. Nevasta, nemaiputînd îndura, a-nceput să ţipe ca o apucată din beci, s-a adunat lumea şi s-au aruncat cu toţii asupra şefului fermei, pe care cu greu au reuşit să-l lege. Mai tîrziu, nimeni n-avea să creadă că Grohotalo făcuse pogromul fără să fi fost beat. „Nu se poate aşa ceva !" spuneau cei din Ciuş.

În seara aceea, satul Ciuş a fost în fierbere : plînsete, ţipete... Comandorul alerga pe străzi cu puşca în mînă, căutîndu-l pe ucigaşul fetei sale ; la celălalt capăt al satului, Grohotalo fărîma lucrurile din casă, iar pe Enisei se înecaseră nişte caiacişti. Pe cine să fi legat ? Pe cine să fi salvat ?

Curînd însă, cei doi nebuni au fost legaţi. Cei din Ciuş aveau o practică bogată în ceea ce priveşte experienţa de a lega pe cineva. Dintotdeauna, prin acele locuri, oamenii se fugăriseră, se-mpuşcaseră, se tăiaseră şi se-njunghiaseră unii pe alţii. În schimb caiacişti nu au putut fi salvaţi şi s-au înecat, dar — la drept vorbind — ce căutau pe-acolo ? N-aveau decît să se antreneze în altă parte, pe ape mai mici.

*

Au trecut doi ani. Semeon s-a pensionat. Noul inspector al pescuitului este încă activ, dar pleacă tot mai rar în misiune. Nu riscă în nici un caz să se avînte de unul singur şi-l antrenează pe fiul fostului inspector, care,

după ce-şi va îndeplini stagiul militar, va intra, probabil, în serviciul supravegherii pescuitului şi atunci vor veni zile grele, căci el ştie totul şi-i cunoaşte pe toţi, nemernicul ; e neînduplecat şi deştept pe deasupra ! Ce credeţi c-a pus la cale ? Nu-i mai fugăreşte pe braconieri pe rîu pentru a-i prinde cu „corpul delict", ci, pur şi simplu, întîmpină bărcile la mal, cînd ajung în sat, şi le percheziţionează. Ce poţi face ? Te ascunzi prin canale, prin afluenţii fluviului, şi aştepţi căderea nopţii sau pe cei de-acasă care vin după peşte. Vrînd-nevrînd, au ajuns să fie nevoiţi să-şi vîndă peştele în altă parte. Iată de ce stăteau pescarii la foc, aşteptînd s-apară vreun vas căruia să-i poată vinde peştele.

Comandorul ne-a oferit un ceaun în care să fierbem ciorba de peşte. Akim l-a refuzat cu răceală. Nu ştiu de ce, se ferea de Comandor, nu-l putea înghiţi şi nu ascundea acest lucru. Ceaunul, ceainicul şi frînghia pe care Kolea le ascunsese în pădure nu le-am mai găsit. Akim era supărat, arţăgos, înjura în barbă şi răscolea boarfele din barcă. În timpul acesta, acostau mereu şi alţi pescari care se ascunseseră cu bărcile în spatele promontoriului Oparihăi. Au fiert în deplină libertate o căldare de ciorbă de cegă pe care au mîncat-o cu poftă — sorbind din linguri de lemn, bînd vodcă din căni şi glumind pe seama alcoolismului — cea mai populară temă a zilelor noastre. Îl sîcîiau fără încetare pe Grohotalo pentru vechea lui păţanie cu nisetrul, dar Grohotalo devenise atît de mătăhălos, de masiv, încît nu numai glumele, dar nici măcar gloanţele nu l-ar fi putut răzbate. Stătea mai departe de ceilalţi, de cealaltă parte a focului, pe-o buturugă, cu capul plecat, lăsînd să i se vadă doar ceafa de urs şi devora mîncarea plescăind din buze. Nu tăia niciodată pîinea, ci sfîşia cu dinţii din ea, apoi tăia cu un cuţit ascuţit brici o bucată uriaşă de slănină cu şorici, o arunca în gură ca pe un obuz suplimentar într-o ţeavă de tun, după care apuca un pumn întreg de cepe, le ghemuia, le muia în sare, îşi astupa cu ele uriaşa gură roşie şi începea să mestece privind în gol şi depănîndu-şi molcom gîndurile. „Ce mîncău !" am oftat eu cu invidie.

Pescarii care sorbeau ciorba se înviorau tot mai mult. Un bărbat cu veston cauciucat și cu o șepcuță orășenească pe creștet l-a înghiontit pe cel de lîngă el, arătînd cu capul spre mine : pentru un siberian este o adevărată rușine și o jignire să nu cinstească pe cineva cu mîncare și cu băutură.

— Dumnealor n-au voie ! a declarat Damka, întinzîndu-se deasupra focului. Purta pe el aceeași vestă pe care o avea și cu doi ani înainte. Vesta, îmbibată de la guler și pînă la poale cu mucilagiul cleios al peștilor, devenise țeapănă, lucea și se rupea din loc în loc. La dumnealor — a arătat el cu lingura de lemn spre depărtări — se aplică legea împotriva alcoolismului, cu toată strășnicia. Văleleuuu !...

Privirea Comandorului l-a fulgerat pe Damka precum o scînteie de la sudura electrică. Fără o vorbă, Comandorul și-a schimbat locul, împingîndu-l pe orășean, care — la rîndul său — a făcut același lucru cu Utrobin, fratele Comandorului. Akim a dat din umeri ca semn că e rușinos să iei parte la o masă comună fără să-ți aduci partea, iar eu nu-l lăsasem să cumpere băutură pentru partea lui, căci Akim cînd bea era tare sîcîitor. Am scos din rucsac o sticlă de coniac păstrată pentru orice eventualitate și am așezat-o lîngă cazan :

— Iată și partea noastră...

Sticla a trecut din mînă în mînă. Comesenii o agitau, o priveau în lumină, o miroseau hotărînd că-i o risipă, că s-ar fi putut cumpăra două sticle de vodcă din aceiași bani, dar mi-au iertat această ciudățenie oftînd ușor, în timp ce Damka, foarte îndatoritor, a rupt banda metalică de la gîtul sticlei și a scos cu dinții dopul de plastic.

Și-au turnat, au băut, și au plescăit din buze : Părerea generală și-a spus cuvîntul : „nu e rău", dar au repetat sfatul cel înțelept : „Altădată să cumperi două sticle în loc de una singură". La care au mai adăugat o poruncă : „Mănîncă, bea și te ospătează, dar nu ne vorbi de rău." Am promis să nu-i bîrfesc. Pescarii nu m-au crezut, dar s-au prefăcut că s-au liniștit și au început o

discuție pe o temă științifică : „cum sînt plătiți scriitorii și cît la sută din adevăr își pot permite să strecoare în scrierile lor." Au căzut de acord asupra procentului de cinci la sută. Dezamăgirea pescarilor cu privire la drepturile noastre de autor i-a făcut să-și amintească de dispozitivele inventate pentru prinderea braconierilor în timpul nopții. „Sigur că cei care inventă asemenea porcării încasează mult mai mult." Și ce se mai petrece-n lume ? Care-i situația ? Însuși omul își aduce belele pe cap, singur se bagă-n pușcărie, singur își născocește lacătele și sîrma ghimpată de nu mai poate scăpa ? Noi înșine ne săpăm groapa ?..."

— Ah ! Ah ! Fir-ar să fie ! se minunau oratorii de descoperirea lor filozofică.

— Păi... să fie muzică ! a strigat Akim cu ochii săi mici strălucind, întrerupînd discuțiile savante și plesnindu-și palmele de genunchi. Dacă-i bal, bal să fie ! și, însoțit de strigăte de aprobare, a scos din tufiș un „extinctor" — sticlă mare de vodcă ieftină, cu numele pompos de „Porhovei" ! Cine-mi era Akim ăsta ! Adusese oare pe ascuns sticla aceea sau avea rezerve pe-acolo ?

Noaptea, tîrziu, Comandorul a plecat cu barca cine știe pe unde. Zîmbind cu înțeles, pescarii făceau aluzie la Raiusea. Vînzătoarea era atît de „prinsă" de cecenul cel veninos, încît, încălcînd aspra lege împotriva alcoolismului, a deschis magazinul în miez de noapte și i-a vîndut băutură, fapt pentru care Comandorul a strivit-o în brațele sale, a sărutat-o și-a plecat în grabă cu gîndul la „colectiv", promițînd însă că foarte curînd o să-i aducă cegă proaspătă și-or să poată sta de vorbă despre treburi „personale".

Pe malul Eniseiului se auzeau rîsete, vorbe și domnea o atmosferă de înțelegere și de frăție. Focul se-nălța spre ceruri, iar țînțarii nu se simțeau deloc. În căldare clocotea ciorba, cozile de cegă răsucite zburau în sus, la lumina focului și a scînteilor.

Cineva se străduia să cînte, altcineva să danseze, dar cei mai mulți se îmbrățișau și plîngeau.

— Chef să fie, fraților !

— Doar o viață-avem !
— De nimic nu-mi pasă !
— Uite, de dragul unei asemenea petreceri înțepenim de frig pe rîu, în bătaia pustilor.
— Văle-le-uuu ! Văle-le-uuu !
— Ah ! Iubește-mă, copilă, cît mai sînt în libertateee... Ce chef am să-l pocnesc pe vreunul la moacă ! Îmi arde sufletul ; îi e dor și lui de-o-ncăierare !
— Întri pe cins'pe zile la pîrnaie !
— Așa-i ! Ce vremuri ! Nu te lasă nici să bei, nici să te-ncaieri !
— Da, dar în schimb, ai cinema în fiecare zi !
— Cinema ? Care cinema ? Îți ard una-n mutră, de-ai să vezi tu cinema !
— Hei, fraților ! Ia petreceți și vă veseliți, da fără bătaie !
— Ăsta ce se leagă de mine ?
— Eu ? glumesc !
— Glumesc !

La fereastra ta-i lumină,
N-am nici liniște, nici pace :
Ca pe un ecran apare
Silueta-ți diafană...

— Ce-i aia siluetă ?
— Trup.
— Aha !
— Fraților, aș mai întreba ceva : ce-s ăia pomeți ? N-or fi țîțe ?
— Obraji, prostule !
— Of, Of ! Nu mai pot ! Mai bine coborai cu gîndul ceva mai în jos...
— Să-i zicem, fraților, să-i zicem ! Cu alune, cu alune ! Tara-ra-ta-ta-ta-ta !

Și-n toată vremea asta, pescarul Grohotalo care înghițise o jimblă întreagă, un mănunchi de ceapă și-o halcă de slănină, făcea să se cutremure aerul, rostogolind pietrele dimprejur cu sforăitul lui. Somnul îi era adînc și liniștit. Nu auzea nimic și doar cînd Damka cel sî-

cîitor l-a călcat peste mînă sau peste altceva în timp ce tropăia, şi-a întrerupt pentru o clipă sforăitul. Dintr-o dată, s-a putut auzi cîntecul cristeiului şi al altor păsări ale pădurii. Dar după ce i-a făcut vînt lui Damka, de parc-ar fi fost un ţînţar şi în timp ce acesta, lovit în cădere, se ridica scuipînd de undeva, de sub mal, Grohotalo şi-a pus din nou în mişcare toate motoarele, făcînd să tremure limbile de foc, inspirînd liniştea pămîntului, aroma florilor, răcoarea, şi expirînd totul schimbat, strivit, boţit, puturos. În curînd însă, au apărut rateuri în activitatea puternicelor motoare, răbufnirile sforăiturilor s-au stins de tot, după care Grohotalo şi-a mişcat de vreo două ori spinarea cît un munte, a gemut jalnic ca un copil şi s-a aşezat, privind cu ochii adormiţi pe cei de faţă. I-a recunoscut, a deschis c-un urlet o uriaşă gură roşie, a scuturat din umeri, şi-a scărpinat pieptul şi s-a depărtat în întuneric. Iată însă c-a reapărut în lumina focului, ducînd ceva în braţele întinse. Treptat, treptat, pescarii au putut distinge o damigeană durdulie din material plastic, aşezată ca o găinuşă albă pe-o halcă de slănină.

— Ăsta-i rachiu de casă ! Trebuie lichidat ca un duşman !

— Ha ! Ha ! Va să zică-i făcut acasă !

— Înseamnă că-i băutură gruzină ?

— Doar că-i fiartă pe lemne de Ciuş.

— Fraţilor, întîi şi-ntîi halim slănina ! Apoi ne Ceremisin, mama lui !...

— Bravo, Grohotalo ! Un om şi jumătate ! Iar pe Ceremisin îl dăm gata ! Doar am mai înghiţit noi d-àştia pe nemestecate !

— Nu ţine !

— Ce-i ? Cine-a zis ?

— Staţi, oameni buni, staţi ! Omul face cinste din toată inima...

— Inimăăă, tu nu cauţi liniştea... Inimăăă, ce frumoasă-i viaţa...

După ce-a băut zdravăn şi a mîncat pe săturate din ciorba de peşte, după ce-a mai vorbit şi chiar cîntat, înţeleptul Utrobin, fratele mai mare al Comandorului,

a plecat pe nesimțite, cu barca, spre casă. Damka se prăbușise după un buștean unde, devorat de țînțari, se răsucea, scîncind, într-un somn agitat : o visa pe nevastă-sa. Cuprinzîndu-l pe Comandor în labele sale uriașe și moi, Grohotalo tulbura liniștea nopții cu glasul lui răgușit, dar încă răsunător : „Maică ! Maică ! Îți aștepți tu soldățelul, dar el doarme somn de veci !..."

Pe chipul lui Akim șiroiau lacrimi. Îi privea pe toți cu dragoste și durere adîncă, clătinînd din cap, stropind focul cu picături sărate și murmurînd ca pentru sine :

— Vai, Kolka, Kolka ! De se te-ai dus ? Ai fi petrecut aisi, cu noi...

După o vreme a obosit și Grohotalo. A uitat de nisetru, de Ceremisin, de afurisita lui de muiere, dar nu părea să fi uitat de locurile lui de baștină și repeta la nesfîrșit, plecîndu-și fața lui mare pe pieptul ce se revărsa din cămașă : „Maică, maică ! Îți aștepți tu soldățelul, dar el doarme somn de veci..."

Și-n clipa aceea m-am gîndit că vorbele acelea simple, dar cu tîlc, zugrăvesc soarta noastră, a tuturor : mamele noastre își așteaptă veșnic soldații care-și dorm somnul de veci cine știe pe unde ; dar n-am apucat să mă adîncesc în gînduri din pricina Comandorului care plîngea la pieptul meu, rugîndu-mă întruna să scriu un roman despre fiica lui, Taika. Plîngea astfel și orășeanul, fără nici un motiv, doar din pricina sufletului său rusesc, larg deschis...

Dimineața, Akim, posomorît, a adus jeratic și l-a așezat sub căldarea cu resturi de ciorbă de pește și sub ceainic. Își ferea mutra de mine, aruncînd priviri furișe spre bărcile prinse de odgoane. O ceață rară, lunecînd repede, acoperea bărcile ce apăreau și dispăreau în depărtare ca niște puncte mici, negre. În adîncul pădurii, umezeala acoperise tufișurile, iarba, pietrele și bușteni. Dinspre ghețarul ce se micșora văzînd cu ochii, venea spre noi un curent de aer rece, iar straturile de gheață se lăsau, fărîmîndu-se cu zgomot în așchii lungi și ascuțite. Pe-o buturugă crăpată zăcea o cană cu otrava aia de „Porhovei", că altfel n-aveai cum să-i spui. În seara precedentă, gustasem puțin din „extinctor" și mi se pă-

ruse că şapca împreună cu întreaga mea cutie craniană saltă de pe capul meu traumatizat. Renunţînd la „Porhovei", am mîncat ciorbă de peşte, am băut un ceai tare, dres cu coacăze, ca să-i dea aromă şi m-am mai înviorat.

— E vremea să plecăm şi noi spre instalaţiile de pescuit.

Akim a făcut o mişcare bruscă, mi-a aruncat o privire şi s-a prefăcut deodată grozav de indiferent — ce ţi-e şi cu nordicii ăştia şmecheri şi isteţi !

— Plecăm, plecăm !

— Unde merzem ?

— La instalaţiile de pescuit.

— Tu le-ai pus ?

I-am răspuns, posomorît, că nu le-am instalat eu şi nici nu m-aş gîndi s-o fac ; dar tare am nevoie să văd drăcovenia asta ! Şi să facă bine să nu mă ducă iar cu vorba, deoarece încă de ultima oară cînd mai fusesem pe-aici şi el dispăruse de pe Opariha pentru ca — vezi Doamne ! — să păzească barca, iar apoi ne tratase cu cegă cumpărată cu „o rublă", ghicisem că are şi el instalaţie de pescuit.

— Se spui ? Se tot spui, omule ? a făcut Akim un gest, de parcă s-ar fi ferit de Necuratul. Ia uite se-i în stare să vorbească omul cînd e mahmur ! Îngrozitor !

Îl atacam pe Akim din ce în ce mai aprig, explicîndu-i că meseria îmi cere să cunosc şi să văd cît mai multe, l-am uluit povestindu-i cum am vizitat biserici luterane şi ortodoxe şi cum am reuşit să intru chiar şi-ntr-o moschee, cum am fost în morgă, la maternităţi, am vizitat secţii de miliţie, închisori, case de corecţie, am umblat în sud şi-n nord, am trecut prin pustiuri, precum şi prin livezile din Caucaz, m-am întîlnit cu hippies şi cu sectanţi, cu hoţi şi cu artişti ai poporului, cu prostituate şi cu eroi ai muncii.

— Ba am fost odată chiar şi la Comitetul pentru cinematografie.

— Acolo fac filme ? s-a aprins Akim la faţă, dovedind un interes deosebit pentru această destăinuire.

„Îmi vine să-l pocnesc !" m-am gîndit eu supărat şi, privindu-i ceafa năpădită de păr pufos, am spus, arătînd spre fluviu :

— Am să-i rog pe ei să mă ia la instalaţiile de pescuit.

— Se nevoie ai de instalasiile de pescuit ? a zis Akim cu un zîmbet amar şi cu un aer de superioritate. Du-te de pescuieşte lipani. Ei — a arătat el spre fluviu — se vor descurca si fără tine...

— M-am săturat de lipani.

— Vai de mine ! Se naiba mai vrea şi ăsta ? şi-a ieşit din sărite Akim. N-am instalasii de pescuit, nu am !

Am întins mîna :

— Punem rămăşag ?

Akim nu mi-a luat mîna în seamă, de ciudă a răsturnat cana cu ceai, a împins cu piciorul o cutie de conserve, dar tot nu s-a liniştit. A izbit „extinctorul" de-o piatră cu atîta putere, încît cioburile au sărit în toate părţile, de parc-ar fi explodat o mină. Comandorul se şi apucase să tragă parîma de jos.

— Da n-o s-o fasi de oaie ? a întrebat resemnat Akim, scărpinîndu-şi urechea ciupită de ţînţari.

— Cum ?

— Adică no să ne bestelesti la ziar ? Se tem si ei de tam-tam...

— Ia mai taci, mă ! ziarele-s neîncăpătoare pentru toate isprăvile voastre ! şi cu cît îl ocăram mai tare, cu atît se înviora mai mult. Într-o clipă, a scos din tufişuri o cange, frînghii şi vîsle, explicîndu-mi :

— E-n regulă. Dac-o fi să critisi, apoi fă-o pentru tosi, de se doar pe noi ? şi mi-a făcut cu ochiul său umflat. După ce m-a pus să vîslesc, pentru ca să putem ieşi în larg, a pornit motorul, mi-a arătat cu privirea barca cea mai apropiată de noi şi a adăugat şoptit : Ai văzut se fel de oameni sînt ? Îngrozitori ! Tu ai să plesi, n-or să aibă se-ţi fase si mă curăsă pe mine... Înainte de-a trage de şnur, Akim a mai avut cîteva clipe de nehotărîre, dar totuşi mi-a arătat mîna pe care şi-o tot ascundea de cînd venisem acum, ultima dată, prin locurile acelea : la încheietură, ieşea în relief o cicatrice şerpuitoare, vînătă, ca urma unei suduri electrice.

— Nu-i multă vreme de cînd am fost în primezdie de moarte. Acu mă tem de ea. O să-si povestesc mai tîrziu ! a strigat el, trăgînd șnurul, după care a întors barca, a-ndreptat-o împotriva curentului și a lovit cu palma în bordul bărcii, ceea ce însemna că-i cazul să-mi țin gura și să nu-l mai bat la cap.

Văzusem în copilărie cum se pescuia cu instalațiile de pescuit. Pe vremea aceea, acest gen de pescuit nu era considerat braconaj, peștele era mult, pescarii puțini și orice plus de alimente era binevenit. Dar iată că mi-a fost dat să văd din nou cel mai crunt fel de a pescui după cel ce folosește harponul și dinamita. Akim a zărit pe mal un punct de reper. Instalațiile de pescuit și plasele se așezau fără repere plutitoare ! A găsi cursele așezate pe fundul unui fluviu larg și rapid este o adevărată știință și încă una foarte complicată. După cîte mi-am putut da seama, punctul de reper era o zadă cu tulpina despicată, noduroasă și de mult uscată. Îndată ce barca a ajuns lîngă zadă, Akim a băgat motorul în viteză — dar în viteză mică — și în vreme ce barca înainta încetișor, el mișca din buze : număra. După ce-a numărat pînă la două sute, Akim a aruncat cangea, a apucat frînghia și a înfășurat-o în jurul brațului. Cangea zgîria fundul rîului și putea agăța un buștean sau o piatră, dar ea trebuia să agațe instalația de pescuit. Frînghia a zvîcnit, fața lui Akim s-a-ncordat, el s-a proptit zdravăn cu picioarele de bara transversală a bărcii și a oprit motorul.

— Din prima dată ! a zîmbit el și-a-nceput să tragă de frînghie, smucind. Cînd obosesti...

— Dacă n-o fi instalația ?

— Ba ea e ! Odgonul e încordat, mi-a explicat binevoitor Akim ; instalasia sine. Posi zbura din barcă ! Îndată se cazi în apă, barca a si luat-o din loc. Ca la sirc !

Barca era supusă presiunii din adînc, a curentului apei și a greutății instalației de pescuit. Apele se învolburau încordate în jurul bordului și prorei bărcii. Pe lîngă noi, duși de curent, treceau în bărci, fumînd osteniți, pescarii ce-și inspectaseră capcanele. Primul care-și ter-

minase treaba și plecase în viteză cu un „Vihr" fusese Grohotalo. Îl aștepta munca la ferma de porci și-i era teamă să nu întîrzie. În timp ce arunca peștele-n sac, Comandorul scuipa peste bord. Akim nu l-a „observat", ca de obicei, așa că cecenul mi se adresă mie și nu lui înjurînd :

— Ne-am ținut de chefuri ! Șapte din douăzeci !

— Care șapte ?

— Vii.

— Iar restul ?

Akim mi-a aruncat o privire pe sub sprîncene, de parc-ar fi spus „ce te bagi ?"

— Restul... peste bord.

— Dar ei... am bîiguit eu. Pe Enisei sînt tot felul de oameni. Or să-i adune și-or să-i mănînce...

— Și-or să crape, băga-i-aș... ! scuipă Comandorul în apă, trăgînd de șnur. N-or să mai hoinărească atîta ! și Comandorul goni spre casă, lăsînd o dîră de spumă în urma pupei și ridicînd mîna în semn de rămas bun.

Instalația noastră de pescuit s-a înălțat, agățată-n cange. Așezîndu-mi în mîini odgonul întins la maximum, Akim mi-a poruncit să curăț gunoaiele de pe cîrlige și m-a sfătuit să fiu cît mai prudent, căci, la orice greșeală, cîrligul putea să-mi străpungă mîna.

A apărut și cîrligul. Acoperit cu un strat subțire de ulei de in fiert, acesta era mare, încovoiat și cu un vîrf foarte ascuțit, legat printr-un inel de kapron de un odgon gros din același material. La curbură era înnodat un dop de penoplast. Dopul era ușor și plăcut la atingere. Doar la un singur odgon erau vreo patru-cinci sute de bucăți de astfel de plăcuțe „jucării". La odgonul de sus al instalației, în sensul cursului apei, se afla o ancoră mare și grea, de care era prinsă capcana. Aruncată treptat pe curentul apei și presată pe alocuri cu cîte o încărcătură ușoară, instalația de pescuit era priponită de ancoră și de odgonul de jos. A arunca instalația în apă și a o fixa cu ancora însemna treabă făcută doar pe jumătate. Important era ca instalația să fie așezată în-

tr-un loc bun, unde peștii stăteau în cete : trebuiau pipăite pe orbește pragul și curentul apei, astfel încît dopurile să se clatine și să se miște tot timpul, ademenind peștele să se „joace" cu ele sau — împins de pe prag — acesta să fie dus de curent drept spre cîrligele ascuțite. Nimeni nu putea ști cîți pești se înfigeau, erau sfîșiați, pentru a pleca să sfîrșească în chinuri sau să-și poarte povara schilodirii tot restul vieții. Odată, luîndu-i gura pe dinainte, pescarii spuseseră cum c-ar fi vorba de mai mult de jumătate. Dar și peștele ce rămînea agățat era sfîșiat, biciuit de curent și își dădea repede duhul. Peștele care murea în cîrlige, mai ales cega și nisetrul, nu putea fi mîncat. În carnea grasă a sturionilor se cuibărește o larvă albă care se înmulțește foarte repede. Probabil că se produce oxidarea grăsimii din pricina cîrligelor unse cu ulei de in fiert.

Înainte, peștele care murea în cîrlige era dus la mal și îngropat. Dar de cînd pescuitul a devenit clandestin, rapace, peștele mort este aruncat în grabă peste bord, ca să nu fie văzut de inspecția pescuitului. Dus de valuri, peștele se rostogolește cu burta albă în sus și este bine dacă pescărușii, șobolanii sau ciorile reușesc să-l mănînce ! Altfel, vagabonzii, bețivii și speculanții inconștienți vînd peștele mort. Cumpărătorule ! Uite-te la branhiile peștelui și dacă sînt negre de culoarea cărbunelui, sau cu o nuanță de albastru veninos, pocnește-l pe vînzător cu peștele peste mutră și spune-i : „Mănîncă-l tu, nemernicule !"

În instalația lui Akim, din treizeci și două de cegi, doar nouă erau vii. Cu un suspin de părere de rău, Akim a aruncat peștii morți peste proră. Cît îmi dorisem să descriu peștele care se zbate în cîrlig, care luptă orbește, cu disperare, apărîndu-și viața ; dorisem să proslăvesc pasiunea pescuitului, veșnica bucurie a pescarului. N-am avut ce proslăvi ; m-a cuprins un sentiment de vinovăție, de parcă sub ochii mei ar fi fost chinuit un prunc sau de parcă i s-ar fi furat unei bătrîne ultimele copeici înnodate într-o batistă. L-am rugat pe Akim să mă ducă la mal : să fac ceai, să culeg flori și ceapă.

Fără să protesteze, Akim a pornit motorul și m-a debarcat pe mal.

— Te prevenisem. Si-ai amărît sufletul ! a spus el încet și a plecat să vadă cealaltă parte a instalației.

Din nefericire, se prinsese un nisetru de vreo douăsprezece kilograme, care fusese sfîșiat de cîrlige : instalațiile de pescuit nu mai fuseseră verificate de multe zile — avusese loc înmormîntarea, apoi pomenile, apoi o vreme Akim se ferise de mine, iar după aceea se apucase de chefuit. În timp ce Akim ducea peștele pe umăr, valva branhiilor s-a rupt scrîșnind, iar nisetrul — putred și ciopîrțit — a căzut pe pietre în timp ce mațele îi ieșeau afară ca niște bășici.

— Oare o să-l mănînce ursul ?

— Nu, n-o să-l atingă ! a răspuns Akim plecînd ochii. Pînă și el, animal deprins cu tot felul de mortăsiuni, s-ar prăpădi. E prea multă otravă, omule, în pestele ăsta. Tarzan... si-adusi aminte ? Sel care a rămas pe Opariha, prostul ! M-am întors după el. Urla, lihnit de foame. Se prinsese un mihals în cîrlig si i l-am dat lui Tarzan... Akim și-a spălat mîinile cu nisip și ne-am așezat să bem ceaiul pe îndelete. — Uite, acolo e îngropat Tarzan ! a arătat el cu capul, după o lungă tăcere, înspre sălciile de la gurile Oparihăi.

— Te rog, Akim, scoate capcanele astea, scoate-le ! Altfel nu mai vin la tine niciodată !

După ce și-a așezat boarfele într-un sac și într-o ladă în care fusese instalația de pescuit, Akim a ascuns totul într-un loc tăinuit din pădure. Am plecat pentru toată ziua la pescuit de lipani și abia într-un tîrziu, în timp ce făceam un popas în pădure, a spart tăcerea.

— Că vreau sau nu, tot o să fiu nevoit să scot instalasia. Neamurile răposatului mi-au serut să le predau, în bună stare, barca, motorul si uneltele de pescuit.

Halal neamuri ! Vrednice vlăstare ale acestui cuib de tarantule ! Atîția ani Akim nu cunoscuse alt adăpost decît casa lui Kolea. Casa, căsuța asta fusese ridicată de cei doi prieteni, iar Akim aducea toți banii pe

care-i cîştiga, ca pentru propria sa familie. El revizuise fiecare piuliţă a motorului bărcii, care era cît se poate de obosit, îl curăţase, îl sudase şi reparase barca, îi astupase găurile, o dăduse cu catran, adusese lemne cu pluta, pentru iarnă... Dar îndată ce prietenul său se stinsese, neamurile se grăbiseră să-i întoarcă spatele lui Akim. După moartea lui Kolea, neamurile mele s-au purtat josnic şi murdar — nu ca nişte siberieni adevăraţi ! — şi asta nu numai în localitatea Ciuş.

— Nu-i nimic ! îşi făcea singur curaj Akim. „Nu-i nimic. Plec pe Surniha. Acolo se organizează un nou combinat de prelucrare a lemnului. Cunosc sinsi meserii, omule, si mă pot descurca oriunde...

La gurile rîului Surniha se ridicase un sat. Pe străzi ardea lumina electrică, se construiseră un club, o cantină, o grădiniţă de copii, case de locuit, trotuare. Primii locuitori aveau să vină toamna, lucrările de tăiere a pădurii aveau să-înceapă iarna, iar aici, să vezi şi să nu crezi : totul era pregătit pentru muncitori. Aşa ar trebui să se facă peste tot : să se creeze întîi condiţii de trai omului şi abia apoi să fie pus să lucreze.

Gîndurile mele privind viitorul începeau să ia amploare : ce-ar fi dacă şi exploatarea pădurii s-ar face aici cu cap, gospodăreşte, fără acele cumplite devastări ce amintesc de Mamai ? Taigaua de lîngă Enisei este nesfîrşită, cuprinde uriaşe cantităţi de material lemnos degradat şi îmbătrînit, deşi atît de necesar marii economii a ţării. Şi apoi, după vreo cinci sau zece ani, cînd aş veni în vizită la Akim, m-aş putea duce la mormîntul aflat în afara satului vechi, unde, sub o tufă de coacăze, doarme împăcat fratele meu, care s-a sfîrşit de prea multă trudă, prea devreme, avînd parte de multe nenorociri şi de prea puţine bucurii ; aş pescui pe Opariha unde am pescuit în grup în acele zile de neuitat, aş adormi învăluit de freamătul înfrăţit al codrilor şi al brazilor umbroşi. Freamătul acesta a fost ascultat de fratele meu, îl ascultă şi copiii lui şi-l vor asculta copiii copiilor lui.

Peștele-împărat

În localitatea Ciuș, oamenii îi se adresau politicos, puțin lingușitor, zicîndu-i Ignatici. Era fratele mai vîrstnic al Comandorului și avea obiceiul ca atît pe frate-său, cît și pe ceilalți locuitori din Ciuș să-i trateze cu un anumit fel de indulgență și de superioritate, ceea ce nu însemna că și-o manifesta fățiș, nici c-ar fi întors spatele oamenilor, ci, dimpotrivă, era atent cu toată lumea, sărea în ajutorul oricui ar fi avut nevoie de el și nu era aprig ca fratele său la împărțirea prăzii.

La drept vorbind, nici n-avea nevoie să împartă ceva cu alții. În orice împrejurare, se descurca singur, dar — siberian neaoș fiind — însăși natura îl învățase să respecte „socetatea", să țină seamă de ea, s-o n-o supere, fără însă a-i face prea multe temenele și fără a se lăsa călcat pe bătături. Lucra la gaterul din localitate ca reglor al fierăstraielor și al strungurilor, dar absolut toți oamenii, fie la gater, fie în sat, îi spuneau „mecanicul".

Într-adevăr, era mai îndemînatic decît mulți mecanici de meserie, îi plăcea să zăbovească lîngă utilajele noi, mai ales lîngă cele necunoscute, pentru a le înțelege mecanismul. De sute de ori se putea vedea următorul spectacol : o barcă dusă de curent, plutind pe Enisei, iar în ea stăpînul trăgînd de șnur și înjurînd de mama focului, plin de funingine și de ulei de motor, îmbibat cu benzină în așa hal, încît, dac-ar fi scăpărat o scînteie, îndată i-ar fi luat foc gura. Dar scîntei nu ieșeau și motorul nu scotea nici un sunet. Dintr-o dată apărea din depărtare o barcă de duraluminiu, cu nasul în sus, vopsită curat cu vopsea albă și albastră, iar motorul nu uruia și nu trosnea, cîntîndu-și melodia cu glas sonor și mulțumit ca un flaut, ca un instrument muzical cu sunet plăcut. Iar stăpînul era aidoma bărcii : curat, neîmbîcsit de clei de pește, neduhnind a păcură. Vara, umbla îmbrăcat în cămașă bej, în magazia de unelte avea un șort cauciucat și mănuși de protecție. Toamna, Ignatici își punea un pulover și un impermeabil fără

urme de foc și fără pete ; nu-și ștergea niciodată mîinile de haine — pentru așa ceva avea o cîrpă veche — și nici nu-și ardea părul sau fața la foc în timpul vreunei beții, pentru că bea cu măsură. Arăta bine la față, cu obrajii îmbujorați, deși ușor supți și cu cearcăne întunecate. Avea părul tuns „box" și bine așezat, mîinile n-aveau zgîrieturi și nici crăpături, deși folosea scule tăioase, iar pe mîini și la rădăcina nasului îi mai rămăseseră cîțiva pistrui decolorați de-a lungul anilor.

Ignatici nu jignea niciodată pe cineva cu o întrebare de felul „Ce bucluc ai acolo, pescarule ?... 'tu-i mama lui ?" El trecea în barca cu pricina, îndepărta politicos, cu mîna, pe stăpînul bărcii, dădea din cap privind la motor, la apa adunată în cabina de la pupă, unde plutea o mănușă veche sau o cîrpă, se bălăbănea o cutie de conserve folosită drept căuș, zăceau mărunțaie de pește înăcrite, răspîndite pe fundul bărcii și un ghigorț cu ochii bulbucați, uscat într-o crăpătură. Ignatici ofta cu înțeles, învîrtea ceva la motor, scotea ceva de acolo, mirosea și hotăra : „S-a zis cu el ! Motorul și-a trăit traiul, acu îl dai la fier vechi !" Sau curăța, freca o piesă, răsucea șurubelnița într-un loc, apoi în altul și rostea scurt : „Pornește moforul !" Apoi sărea în barca lui, scotea dintr-o pungă o bucată de săpun, o periuță cu fire de nailon, se spăla pe mîini și și le ștergea cu o cîrpă. Nu primea să i se facă cinste. Dacă bea, Ignatici bea doar pe banii lui sau bea propria lui băutură ; de fumat, nu fuma. Povestește și azi că-n copilărie mai trăgea uneori, strengărește, din țigară, dar mai tîrziu... basta ! Face rău la sănătate !

— Cum să-ți mulțumesc, Ignatici ?

— Să-mi mulțumești ? zîmbea Ignatici. Mai bine ți-ai face ordine în barcă, ai umbla mai îngrijit și ți-ai spăla mîinile cu nisip și cu săpun. Parc-ai fi un sălbatic, Doamne, iartă-mă ! Își împingea barca cu vîsla, trăgea de șnur și — cît ai clipi din ochi — își lua zborul. Zbura barca de duraluminiu spre depărtări, mustățile lui fluturau de-o parte și de alta a gurii, iar de după cotul apei sau de după insulă, i se mai auzea cîtăva vreme glasul, și pînă cînd nu se stingea, în întin-

derile nesfîrșite, uruitul slab al motorului, pescarul stătea cu gura căscată de mirare, în mijlocul bărcii, și gîndea cu mîhnire : „Ne-am născut în același sat, am învățat la aceeași școală, am jucat aceleași jocuri, am mîncat aceeași pîine și... ia te uită !... Mîinile cu peria ! Cu săpun ! Peria costă patruzeci de copeici, săpunul șaizeci !“

Și stăpînul bărcii se apuca, oftînd, să înfășoare șnurul pe volantul lunecos din pricina benzinei și a funinginei, cu un sentiment de ciudă și de rușine pentru faptul că se dovedise atît de nepriceput sau pentru că — la drept vorbind — nu era decît un neisprăvit.

Se înțelegea deci de la sine că Ignatici era cel mai priceput dintre pescari și că prindea cel mai bun și cel mai mult pește ; nimeni nu avea ceva împotrivă, considerînd aceasta ca pe ceva normal și nimeni nu-l pizmuia, în afară de fratele lui mai mic, care toată viața se simțise complexat de superioritatea fratelui său : fiind foarte vanitos, nu putea și nici nu voia să-și ascundă ostilitatea față de fratele mai mare și astfel, de multă vreme, frații se înstrăinaseră unul de altul. Se-ntîlneau doar pe rîu și la împrejurări de seamă — înmormîntări, nunți și botezuri. Ignatici avea cea mai bună casă din sat ; nu era prea mare dar era cea mai frumoasă : cu pridvor, cu ancadramente sculptate, cu obloane vopsite în culori vii, cu boschete de flori sub ferestre în care creșteau zmeura, mălinul, gălbenelele, macii părosi și niște flori rotunde, necunoscute localnicilor, a căror rădăcină seamănă cu o gulie mică. Fuseseră aduse din orașul Frunze și aclimatizate la condițiile aspre din Ciuș de către soția lui Ignatici care era contabilă la aceeași întreprindere cu soțul ei.

Umblase vorba că Ignatici are depuse pe carnet, la casa de economii, șaptezeci de mii de ruble vechi. Ignatici nu dezmințise aceste zvonuri, nu-i reproșase nimic limbutei funcționare de la Casa de economii, care divulgase „secretul depunerii“, dar își retrăsese banii și-i depusese la Eniseisk. Funcționara nu mai pălăvrăgea acum, dar căuta să nu-l mai întîlnească pe Ignatici, pe

stradă, iar dacă, totuşi, nu putea evita întîlnirea, îi spunea respectuoasă : „Bună ziua, Zinovii Ignatici !"

Lîngă Opăriha, Ignatici avea trei odgoane. Erau aşezate ceva mai departe de mijlocul rîului ca nu cumva, în vreo noapte întunecoasă de toamnă, vreun vas să-i lovească barca, aşa cum i se întîmplase lui Kuklin. Dar chiar şi acolo, în afara curentului principal, Ignatici tot reuşea să prindă mai multe cegi decît alţii. Frate-său mai mic — cap de cecen nesăbuit ! — îşi aşeza odgoanele în jurul celor ale lui Ignatici. Dînd mîhnit din cap, Ignatici ridica ancorele grele, muta instalaţiile de pescuit mai sus, în amonte, şi iar avea spor la pescuit şi prindea o droaie de peşte.

Comandorul nu se lăsa, venea peste frate-său ; şi — pînă la urmă — a reuşit să-l împingă dincolo de Pragul de Aur, aproape în „cîmp deschis". Atunci s-a liniştit, crezînd că de-acum încolo frate-său o să prindă pe dracu. Dar în locul nou ales, deşi în instalaţia lui Ignatici s-au prins mai puţine cegi, toate erau mari, aproape nici una mai mică de-un kilogram. Aşa că în sufletele superstiţioase ale localnicilor s-au strecurat bănuielile : „Ştie un descîntec !" Într-o zi, Comandorul a văzut barca fratelui său cum plutea pe rîu dusă de valuri şi i s-a părut că fratele mai mare îi surîde viclean. Comandorul a pus mîna pe armă şi a tras cocoşul. Ignatici a păli şi s-a-ncordat tot : „Lasă arma, mucosule ! Ai să putrezeşti la pîrnaie !" „Teee uuurăăă-sc !" a urlat Comandorul şi, aruncînd arma, a început să lovească din picioare, strivind peştele care-i trosnea sub călcîie :

— Piei din ochii mei ! Te-mpuşc !

— Bun băiat ! Grozav băiat ! Vorba ceea : n-ai nici minte, nici opreliştî ! Nu zadarnic se căina biata mama că nu te-a înăbuşit cu perna încă din leagăn... Ignatici a scuipat şi a plecat fără a mai privi înapoi.

Dar pînă şi silueta mută a fratelui mai mare, aşa cum stătea la cîrmă, era o provocare pentru Comandor. Scrîşnea din dinţi, jura în sinea lui c-o să dibuiască instalaţiile fratelui mai norocos şi, fie ţinîndu-se mereu de capul lui, fie prin sîcîieli nesfîrşite sau prin surprin-

dere, îl va alunga de pe rîu sau îl va împinge într-o gaură în care nici măcar un ghigorț nu se află.

Înainte de război, pe cursul inferior al Eniseiului, evencii, selcupii și nganasanii[1] își instalau, în miezul verii, corturile pe mal și pescuiau sturioni cu carmace, plase de pescuit cu cîrlige, înfigînd drept momeală, în cîrlige, bucăți de țipar afumat deasupra vetrelor. Se pare că aceste bucăți ar fi fost foarte gustoase, de vreme ce nisetrul cel prost le înghițea odată cu cîrligul aproape gol de momeală. Evencii legau întotdeauna de cîrlige tot felul de panglici, dantele, bucăți de coajă de mesteacăn. Le plăcea să împodobească orice : agățau așa ceva și de îmbrăcăminte, și de încălțări — tot felul de zorzoane ; totuși, datorită acestor cîrpe, sau, poate, datorită simțului mirosului, foarte dezvoltat la pești, reușeau să prindă sute de kilograme de pește. Pescarii cooperatori din alte localități, care pescuiau în baza unor contracte sezoniere, se opreau în aceleași locuri cu maluri nisipoase, sau lîngă aceleași insule, dar nu reușeau să prindă decît vreo doi-trei nisetri mici, cîteva cegi de pus în ciorbă și atît. Atunci, lăsînd rușinea la o parte și călcîndu-și pe suflet, încercau să-și apropie plasele de plasele celorlalți. „De ce faci așa ? Este atîta pește ! De ce să te-nvîrți pe rîu și să-neurci odgoanele ?“ Evencii umblau de colo, colo, pierzînd o mulțime de timp prețios, reușind însă să prindă întotdeauna grămezi mari de pește, pe cînd pescarii venetici care-și aruncau plasele drept în locurile în care tocmai pescuiseră evencii, scoteau cîrligele goale.

Și iată că asemenea acestor pescari prădalnici venetici, ce trec prin Ciuș pe apele rîului, se purtase și un localnic, un pescar băștinaș, care ridicase deci mîna asupra unui om și nu asupra unui om oarecare, ci chiar asupra fratelui său ; și nu mîna, pur și simplu, ci chiar o armă. Oamenii se distrau pe seama acestui scandal, povestindu-și din ogradă în ogradă noutatea care făcea ocolul satului.

Soția Comandorului nici nu mai îndrăznea să scoată capu-n lume.

[1] Populații ce trăiesc în regiunile din nordul Siberiei.

— Ce mai vrei ? Iar te-ai îmbătat şi nu mai judeci ? Îşi ocăra ea soţul. Ai ajuns ca o fiară ! Nu ţi-a ajuns sîngele copilei ? Ai fi în stare să-ţi trimeţi fratele pe lumea cealaltă ! Apoi, n-ai decît să termini cu noi toţi deodată...

Pentru atîta îndrăzneală, altădată şi-ar fi păruit nevasta, ar fi bătut-o în aşa hal, de i-ar fi ajuns pînă-n postul mare ; dar, după moartea fetei, femeia se-năsprise şi-i pierise teama de el, aşa că, la orice neînţelegere, îşi dezlănţuia atacul peste el, îl înfrunta, îl ameninţa cu puşcăria, îi păleau pînă şi ochii, obrajii moi îi tremurau şi capul i se clătina : simţea muierea că sufletul cumplitului cecen a fost învins, iar acum, îi dădea ultimele lovituri, îl călca-n picioare, blestemata !

Şi aşa s-a dus Comandorul să se plece fratelui său. A traversat strada, de parc-ar fi mers prin curtea puşcăriei. Ignatici tăia lemne şi — zărindu-l de departe — s-a întors cu spatele şi-a-nceput să despice cu şi mai mult zel butucii de mesteacăn. Comandorul a tuşit, dar frate-său a continuat să despice lemnele. În spatele perdelei de tul, nevasta lui Ignatici, durdulie şi cu faţa arămie, îmbrăcată în capot subţire cu garnitură de dantelă, privea cu îngrijorare pe fereastră. „Ce-ar fi s-o apuc de capotul ăsta şi să dau foc casei : e vopsită ; ce-ar mai trosni !" Şi Comandorul a strîns în labele lui mari şi cafenii gardul de lemn cu-atîta putere, încît părea că vrea să scoată răşina din scînduri.

— Eram beat. De-aia...

Ignatici a-nfipt toporul în buturugă, s-a-ntors şi şi-a-ndreptat şapca :

— Adică pentru cei beţi nu-i lege ? A tăcut o vreme, apoi a-nceput să-i facă morală, ca la şcoală : Nu te porţi ca oamenii, frăţioare, asta nu-i omeneşte. Oricum... sîntem neamuri. Şi-apoi, ne cunoaşte lumea, sîntem în serviciu...

Încă din copilărie, Comandorul nu-i înghiţea pe moraliştii : pur şi simplu îl apuca ameţeala cînd cineva încerca să-l dojenească, să-l povăţuiască sau să-l îndrume ; mai bine l-ar fi bătut sau i-ar fi făcut pilaf

mutra, decît să-l atingă c-o vorbă. Şi doar frate-său ştia acest lucru, îi cunoştea firea, dar uite că prinsese curaj şi tăia capul celui nesupus, mutilîndu-l fără milă. „Dă-i drumul ! Zi-i ! Că eşti bun de gură şi ai glas ! Arată-mi cît eşti de deştept, dă-mi prostia pe faţă ! Muierea ta şi-a şi ciulit urechile ! Asta soarbe, prin toate găurile pe care le are, pelteaua ta de vorbe ! Ce-o să mai povestească ea mîine la birou, ce-o să se mai distreze, ce-o să mă mai foarfece, ce-o să mă bîrfească cucoanele ei de la serviciu !"

Ce era mai curios, era că tot ce-i zicea frate-său mai mare era exact şi înţelept şi în privinţa sătenilor, care atîta aşteptau : să se-ncaiere fraţii cu topoarele. Ce bîlci ! Ce distracţie ! Şi în ceea ce priveşte serviciul : l-ar fi scos din postul de căpitan dacă nu se lăsa de băut. Şi în privinţa pescuitului clandestin — cu şmecherii — care ar fi trebuit practicat de către toţi, uniţi — aşa cum le lăsase vorbă Kuklin cel făcător de minuni — totul era adevăr adevărat, dar parcă, totuşi, frate-său o spunea ca să facă impresie, de parc-ar fi dat o reprezentaţie gratuită şi şi-ar fi înveselit sufletul mereu închis. „Te pomeneşti c-aduce vorba şi despre Taika !" şi dac-ar fi făcut-o, Comandorul n-ar mai fi-ndurat : ar fi pus mîna pe topor...

Comandorul a scrîşnit din dinţi, a fluturat o mînă pe lîngă faţă, de parc-ar fi vrut s-alunge pe cineva şi s-a grăbit spre casă ; s-a apucat şi el să crape lemne pentru iarnă, dar lovea cu atîta putere în buturugi, încît nişte aşchii au sărit peste gard şi cineva din stradă a strigat „Foc !" în timp ce muierea lui a-nceput să-njure : „Ia te uită ! E plin de draci ! De-obicei nu prea taie el lemne, le lasă cum sînt ; da' cînd se apucă, apăi parc-ar fi la război !..." Muncind, Comandorul s-a mai descărcat oleacă, şi-a revenit, i s-au mai rînduit gîndurile, fără să i se mai învălmăşească în căpăţînă, fără să se mai încurce şi să-i întunece judecata. „Că doar n-o dura o veşnicie !" a hotărît el cu o tristeţe liniştită, neobişnuită la el. „Undeva, cumva, pe vreo potecă, ne-om întîlni odată amîndoi, de n-om mai putea da îndărăt !..."

Într-o noapte rece și întunecoasă de toamnă, Ignatici a plecat pe Enisei să-și verifice capcanele și a întîrziat. Sturionii au obiceiul ca — înainte de a-și face culcușul în gropi și de a se scufunda în lunga stare de somnolență pe tot timpul iernii — să înghită cu lăcomie mormoloci, să se „încuibărească", cum spun născocitorii de cuvinte din zilele noastre, pe lîngă pragurile pietroase din apă, apoi, ghiftuiți, se joacă cu plutele și rămîn agățați în cîrlige.

Din primele două instalații, Ignatici a scos vreo șaptezeci de cegi, după care s-a grăbit spre cea de-a treia care avea cea mai bună așezare. Aceasta părea să fi nimerit chiar sub prag, ceea ce nu reușeau să facă decît meșterii cei mai îndemînatici, pentru că, dac-ar fi nimerit pe prag, s-ar fi agățat de pietre, ar fi înțepenit, și peștii ar fi ocolit-o. La așa ceva era nevoie de intuiție, îndemînare, experiență și de ochiul unui trăgător de elită. Ochiul se deprinde, mirosul se ascute, dar asta nu vine de la sine : trebuie ca, de mic copil, să te înfrățești cu apa, să îngheți în ea, să stai ud leoarcă și abia după aceea poți scotoci prin valuri ca prin propriul tău buzunar...

Ignatici a ajuns la cea de-a treia capcană pe întuneric ; punctul de reper de pe mal — bradul cu crengile tăiate pînă în vîrf, care se profila, asemenea unei clopotnițe întunecoase, chiar și la o lumină slabă — stătea înfipt în valuri de nori burduhănoși, care pluteau foarte jos : aerul umed acoperea malul, iar rîul ce lucea în noapte precum zdrențe de tinichea înșela distanțele ; de cinci ori a înotat pescarul și a tras de cange pe fundul rîului, pierzînd o groază de timp și înghețînd pînă-n măduva oaselor, dar în clipa în care a prins capcana și a ridicat-o puțin, și-a și dat seama c-a prins un pește foarte mare.

Nu scosese niciodată cîte o cegă, ci nenumărate cegi !... Acestea, arcuite ca niște colaci, băteau apa, de fiecare cîrlig atîrnînd cîte o cegă ; și toate erau vii ! Există pești care reușesc să se desprindă din cîrlig și scapă, fie în adîncuri, fie sărind răniți și izbindu-se de suprafața apei, lovind cu gura lor ascuțită bordul bărcii ;

cei loviți la șira spinării sau cu băsica perforată sînt sortiți pieirii. Peștele cu șira spinării ruptă, cu băsica plutitoare spartă sau cu branhiile rupte nu poate trăi. Chiar și mihalțul — pește deosebit de rezistent — dacă nimerește în cîrligele unei instalații de pescuit — își varsă sufletul și mațele.

Se prinsese un pește mare, greu, care lovea în odgon rar, sigur pe el, nu se răsucea fără rost și nu făcea mișcări dezordonate, cuprins de panică. Cu cît Ignatici îl ridica mai sus, cu atît peștele trăgea mai jos și mai într-o parte, lăsîndu-se mai greu și opunînd o rezistență mai puternică. Noroc că peștele nu făcea mișcări bruște, căci cîrligele s-ar fi rupt ca niște bețe de chibrituri, lovindu-se de bord. Pescarul trebuia să fie foarte atent ca să nu i se înfigă vreun cîrlig în haine sau chiar în carne, căci într-o asemenea situație, e-un noroc dacă se rupe cîrligul, sau dacă un pescar reușește să se țină de bord și să taie cu cuțitul firul de kapron care prinde cîrligul de coarda instalației de pescuit, căci altfel...

...Cît de grea și de plină de riscuri este munca braconierului : trebuie să prindă peștele, dar să se și ferească de inspectorul pescuitului, ca de ciumă ; dacă îl înhață noaptea, pe nesimțite, se face de baftă, plătește amenzi cumplite ; dacă opune rezistență, îl pîndește pușcăria. Pe propriul său rîu de baștină trăiește ca un tîlhar și e atît de bine dresat, încît pare c-ar avea un simț în plus, un simț necunoscut... Pescarul trage peștele care se leagănă în odgon și întreaga lui ființă este atît de adîncită în treaba asta, e atît de cuprins de înflăcărare, încît nu mai are altă dorință decît să înhațe peștele și atît ! Ochii, urechile, mintea, inima, toate sînt supuse acestui țel, fiecare nerv e-ntins ca o coardă și prin mîinile sale, prin vîrfurile degetelor, pescarul e strîns sudat de odgonul instalației, în timp ce ceva sau cineva acolo — deasupra stomacului, în partea din stînga a pieptului — își duce viața sa proprie, distinctă, ca un pompier ce se află la datorie, zi și noapte, fără-ntrerupere... Ignatici lupta cu peștele, îl trăgea spre barcă, în timp ce acel „ceva" din piept ținea urechea ciulită și scruta întunericul cu ochi treaz. Apăruse o lumină în

depărtare și el tresărise : „Ce vas o fi ? E oare pericol ? să plec de lîngă instalații și să las peștele-n adînc ?“ Dar peștele era viu și puternic și putea să scape. Totul era-n-cordat în ființa omului, inima îi bătea mai rar, auzul vibra ca un arc, ochiul se străduia să fie mai puternic decît bezna, în orice clipă un curent putea să-i străbată trupul, în timp ce înlăuntrul său ar fi început să clipească becul roșu ca al unei mașini de pompieri : „Pericol ! Pericol ! Arde ! Arde !“...

Dar pericolul trecuse. Fusese doar un șlep de marfă ce înainta prin mijlocul rîului, grohăind ca un vier de rasă de la ferma de porci a lui Grohotalo. În urma lui, se mișca alene un vaporaș trist. De pe vaporaș se auzea o muzică monotonă, melancolică, asemănătoare vuietului de viscol. Pe puntea superioară, slab luminată, în sunetul acestei muzici, își dădeau duhul trei perechi de dansatori care păreau că — înainte de a sucomba — s-au încleștat cîte unul în brațele celuilalt, lăsîndu-și capul extenuat pe umerii partenerului. „Ce frumos trăiesc ! se opri Ignatici din treabă. Ca la cinema !“

Chiar în acea clipă, peștele s-a făcut simțit iar, a-nceput să tragă în lături, cîrligele loveau în tabla de fier și din bordul bărcii săreau aschii ca niște scîntei albastre. Ignatici s-a dat deoparte, a mișcat capcana și a uitat, vreme de-o clipă, de vaporașul cel frumos, de perechile care dansau la bord, fără însă a-și slăbi atenția la zgomotele ce străbăteau prin întunericul ce-l învăluia. După ce-și făcuse simțită prezența, peștele — care părea să-și ia un scurt răgaz înainte de bătălie — se liniștise, încetase să se mai zbată, continuînd doar să apese, să apese spre adînc, cu o îndărătnicie tîmpă, de neclintit. După mișcările peștelui, după apăsarea aceea grea și oarbă spre bezna adîncimilor, s-ar fi putut bănui că în capcană se afla un nisetru, unul mare, dar obosit.

Dincolo de pupa, trupul greu al peștelui se zvîrcolea, se zbătea învolburînd apa, împroșcînd-o în toate părțile ca pe zdrențele unor cîrpe arse. Încordînd puternic firul instalației, peștele nu s-a îndreptat spre fund, ci a înaintat spre mijlocul fluviului, lovind apa și barca cu firele rupte, cu plutele, cu cîrligele, trăgînd grămadă,

după sine cegile strivite şi lipsite de vlagă, scuturîndu-le din instalaţia de pescuit. „A tras o duşcă de aer, nătărăul. S-a pilit !“ a gîndit atunci Ignatici, culegînd repede firele rupte ; apoi a văzut peştele lîngă bordul bărcii. A privit şi a rămas înmărmurit : un trunchi negru cu sclipiri de lac, cu cioturi retezate oblic ; coastele puternic desenate erau scoase în relief de vîrfurile ascuţite ale solzilor, de parcă peştele ar fi fost înfăşurat de la urechi şi pînă-n vîrful cozii într-un lanţ de fierăstrău mecanic. Pielea spălată de apa ce-o gîdila cu fire lungi ce se prelungeau peste solzi împletindu-se departe de coada puternic curbată, părea udă şi netedă doar la prima vedere, dar, în realitate, părea acoperită cu sticlă pisată amestecată cu prundiş.

Nu numai în imensitatea peştelui era ceva neobişnuit, primitiv ; dar şi în formele trupului său, de la mustăţile moi, fără ligamente — ca nişte viermi ce atîrnau pe sub capul teşit, otova — şi pînă la coada ca o aripă despicată cu membrane, animalul semăna cu o şopîrlă preistorică, aşa cum sînt desenate în manualul de zoologie al fiului meu.

La mijlocul fluviului, curentul apei era neuniform învolburat. Barca era zguduită, împinsă de colo-colo, purtată de valuri în cerc, auzindu-se frecarea metalului bărcii de aluminiu de solzii tociţi şi neteziţi de ape ai nisetrului. Pînă la un an, un nisetru nici nu este denumit nisetru ; i se spune răspăr ; iar mai tîrziu poartă alte denumiri şi seamănă cu un con de molid cu aripioare larg deschise sau cu o suveică cu ghimpi. Cînd este ţînăr, nu are nici un chip şi nici un gust şi peştii răpitori nu-l pot mînca : dacă l-ar înghiţi, şi-ar perfora maţele. Şi uite că, dintr-un scaiete cu vîrf, creşte ditamai namila ! Şi cu ce se hrăneşte oare ? Cu mormoloci, cu gîze şi cu ţipari. Nu-i oare o mare enigmă a naturii ?

Undeva, foarte aproape, începuse să măcăie un cristei. Ignatici a ascultat cu atenţie : măcăitul părea să vină de pe apă. Cristeiul e o pasăre cu picioare lungi, cu viteză mare, trăieşte pe uscat şi stă în acele regiuni doar

vara. De mult ar fi trebuit să plece în țările calde și totuși... măcăia. Era atît de aproape, de parc-ar fi fost la picioarele lui. „Nu cumva măcăie-n nădragii mei ?“ încercă Ignatici să-și slăbească încordarea c-o glumă deocheată care să-l smulgă din împietrire. Dar buna dispoziție în care spera, nu venea și nici nu simțea cum îl cuprinde surexcitarea, pasiunea aceea sălbatică, mistuitoare, care paralizează rațiunea și te face să vibrezi pînă-n măduva oaselor. Dimpotrivă, i se părea că acolo, în stînga, unde veghea urechea mereu trează, totul fusese muiat într-o ciorbă caldă și acră. Peștele care scotea din botul său cartilaginos țipătul acela de cristei scuipa aer. Și deodată, Ignatici a fost sigur că acest pește mult dorit, această raritate, este semn rău.

„Ce-o fi cu mine ? s-a mirat pescarul. Nu mi-e teamă nici de Dumnezeu, nici de dracu ; mă închin doar la puteri necurate... Poate asta o fi taina ?“ Și Ignatici a prins coarda instalației de pescuit de o bară de fier, a scos un mic felinar și — pe sub mînecă, hoțește — a luminat peștele în dreptul cozii. Pe deasupra apei, spinarea rotundă a nisetrului scînteia cu solzii ei tăioși, iar coada încovoiată a acestuia se mișca obosită, bănuitoare, de parcă cineva ar fi ascuțit un iatagan tătăresc încovoiat pe piatra de-ntuneric a nopții. Din apă, de sub scutul de os care apăra fruntea lată, teșită, a peștelui, ochii mici cu cercuri galbene în jurul pupilelor întunecate, de mărimea unei alice, sfredeleau omul cu privirea. Ochii aceștia mici, fără gene, fără sprîncene, goi, care priveau cu răceala unui șarpe, ascundeau ceva...

Nisetrul atîrna agățat în șase cîrlige și Ignatici i-a mai înfipt încă cinci ; namila nu a reacționat la împunsăturile primite care-i străpunseseră pielea tare, tăbăcită, s-a îndreptat doar, alene, către pupă, zgîriindu-se de bord, luîndu-și avînt să se arunce prin apa ce-l lovea puternic, pentru a rupe firele capcanei, coarda, toate lucrurile acelea din fire, atît de mici și de neînsemnate, dar atît de ascuțite și de nimicitoare.

Branhiile nisetrului au început să freamăte mai des și să scîrțîie mai îndîrjit. „Acu o pornește !“ s-a gîndit îngrozit Ignatici. Își dădea seama, dar nu cu toată min-

tea, ci poate cu o anume parte a minții lui, sau mai curînd din experiență, că singur nu va putea lupta cu monstrul. Va trebui să înfigă în nisetru cît mai multe cîrlige și să slăbească odgonul pentru ca peștele să se chinuiască în adîncul apei. Cînd va veni frate-său mai mic să vadă de instalațiile de pescuit, o să-l ajute. Orice ar fi fost, dar cînd era vorba de-o treabă îndrăzneață, de lupta pentru pradă, nu avea de ce să reziste, avea să treacă peste propria lui mîndrie. Șlepul sovhozului era plecat după varza culeasă în Zarecie și pînă cînd vasul avea să descarce legumele, pînă la lăsatul întunericului, comandorul nu avea să vină pe Opariha.

Trebuia să aștepte și iar să aștepte... Dar ce avea să fie după aceea ?... Aveau să-mpartă peștele în două sau chiar în trei părți, căci cu frate-său ar putea veni și mecanicul — un nătîng ce semăna cu lopădătura aia de Damka. Nisetrul avea vreo două vedre de icre dacă nu și mai mult. Și icrele să fie împărțite în trei ? „Poftim ! Uite ! A răzbit răutatea din tine ! Te frămîntă socoteli murdare ca ale celuilalt Utrobin !..." se gîndea, scîrbit de el însuși, Ignatici.

Ce era el acum ? Ce caracter avea ? Cu ce era mai breaz decît Damka, decît banderovistul de Grohotalo, căruia nu i-au venit de hac, sau decît frate-său mezin ? Toți hrăpăreții se aseamănă între ei la fire și la mutră ! Doar că unii reușesc să nu-și dea arama pe față, să se prefacă o vreme, dar într-o clipă anume se izbesc de un hotar al vieții — cum zicea răposatul Kuklin — și ajung cu toții, de-a valma, să-și afle locul ce li se cuvine. Cel ce stă pe propriile-i picioare se conduce după capul lui, nu se lasă îmbiat de ispite, mănîncă din ce are, nu înșfacă bucatele din cazanul comun, nu-și vinde sufletul pe fleacuri, nu-și caută uitarea-n vin, nu o ia pe căi lăturalnice : un asemenea om are un loc al lui în viață și pe pămînt, un loc binemeritat, pentru care a știut să lupte. Ceilalți sînt zdrențe, rebuturi bune de aruncat la gunoi ! „Măi, că deștept ești ! a rîs Ignatici. Toate le înțelegi și la toate le tai firu-n patru ! Poznașule ! Ia arată ce fel de pescar ești !" se îmbărbătă și se aținți singur Utrobin.

Dîrzenia siberiană, ambiția, lăcomia ce i se păreau a fi îndrăzneală îl chinuiau, îl crispau și-l sfișiau în bucăți.

— Lasă-l în pace ! Nuu-l aaa-tin-geee ! încerca el să se potolească. N-o să-l poți birui !...

I se părea că, dacă vorbește cu glas tare, ar fi ca și cînd cineva din afară, cu mintea trează, ar cuvînta și că vocea aceea l-ar putea ajuta să-și vină în fire ; însă cuvintele răsunau încet, străin, de parc-ar fi venit de departe. Doar un ecou slab ajungea la urechile pescarului, dar nu reușea să pătrundă în mintea ce-i lucra cu-nfrigurare, punînd la cale ce și cum să dreagă, iar prin năvala de senzații străbătea seriozitatea, care, punînd stăpînire pe el, îl îndruma ce să facă. Ignatici a pus mîna pe-o toporișcă și a luat un cîrlig ascuțit pentru a-l înfige în peștele năucit. Nu se încumeta să vîslească spre mal, deoarece timpul apelor scăzute trecuse, valurile crescuseră datorită viscolului din toamnă și năvăleau, dezlănțuite, formînd vîrtejuri pînă departe de mal, iar peștele n-avea să se lase dus pe uscat, căci îndată ce-ar fi simțit cu burta lui sensibilă, plină de icre, pămîntul tare, sigur c-ar fi dansat în așa hal și ar fi făcut atîta tărăboi, încît toate sforile și cîrligele ar fi zburat la mama dracului.

Nu se poate pierde un asemenea pește ! *Peștele-Împărat* se-ntîlnește doar o singură dată în viață și nu oricine e-n stare să pună mîna pe el : Damka n-a prins și nu va prinde niciodată un asemenea pește ; ăla în loc să pescuiască, tulbură apa cu cîrligele...

Ignatici a tresărit, dîndu-și seama c-a rostit fără voie, fie și numai în gînd, cuvintele fatale ; prea multe basme și prea multe superstiții auzise despre *Peștele-Împărat* și sigur c-ar fi vrut să vadă și să prindă peștele acesta minunat, creat de Dumnezeu, dar îi era frică. Bunicul lui obișnuia să spună : „Mai bine-i dai drumul, așa... chipurile, din greșeală ; îți faci cruce și trăiești mai departe și din nou te gîndești la el, și din nou îl cauți. Dar dacă ai rostit cuvîntul, dacă a apucat să-ți iasă din gură, înseamnă c-așa ți-a fost sortit, că trebuie să apuci nisetrul de urechi și gata !" Îndoielile lui Ignatici se

risipiseră ; a simţit hotărîrea în minte şi-n suflet. Doar nu se putea lua după scornelile bătrînilor, vraci de tot felul, care, ca şi bunicul, erau atît de înapoiaţi !...

„Fie ce-o fi ! Ignatici a lovit cu toată puterea peştele-n cap, cu muchea toporului şi — după sunet — şi-a dat seama că toporul alunecase. N-ar fi trebuit să-l lovească prosteşte, cu toată puterea, ci să-i dea o lovitură scurtă, dar mai precisă. Nu mai avea timp să repete lovitura, urma ca totul să se hotărască în cîteva clipe. Ignatici a înfipt cu putere cangea în peşte şi aproape c-a reuşit să-l tragă în barcă. Era gata să scoată un strigăt de victorie ; ba nu, nu un strigăt, doar nu-i un prostănac de la oraş — el se născuse pescar — pur şi simplu, era gata să mai lovească o dată, acolo, în barcă, cu muchea toporului, în căpăţîna rotundă a nisetrului, pentru ca apoi să rîdă încet, solemn, victorios...

A tras aer în piept, s-a opintit, a proptit mai puternic piciorul în bordul bărcii, pentru a avea un reazem mai solid. Dar peştele, ameţit, s-a-ntors brusc, s-a lovit de barcă, iar dincolo de bord totul s-a cutremurat, şi rîul, înălţîndu-se, a erupt deodată într-o grămadă neagră — nu de apă, ci de bulgări de pămînt ; pescarul a primit o lovitură puternică în cap, a simţit o apăsare-n urechi şi-un junghi în inimă. „A-ah !“ a scos el din străfundul pieptului un strigăt, de parcă s-ar fi aflat în mijlocul unei adevărate explozii ce l-ar fi ridicat pe culmi şi l-ar fi prăvălit apoi într-un gol mut. „Deci, aşa-i în război...“ îi fulgeră deodată prin minte. Întreaga lui fiinţă înfierbîntată de luptă fusese asurzită, strivită, arsă de frig.

Apă ! Înghiţea apă ! Se îneca !

Cineva îl trăgea de picior, în adîncuri. „M-am agăţat de cîrlig ! S-a zis cu mine !“ şi a simţit o uşoară împunsătură în genunchi.: peştele continua să se zbată, înfigînd atît în trupul său, cît şi în pescar, cîrligele instalaţiei de pescuit. În mintea lui Ignatici, resemnarea neputincioasă îşi făcea loc cu tristeţe, fără pic de împotrivire. „Şi-acu, ce mai pot face ? Acu s-a zis...“ Dar pescarul era un bărbat puternic, pe cînd peştele era sleit de puteri şi chinuit ; a reuşit să învingă nu peştele, ci în primul rînd resemnarea aceea ce-i cuprinsese sufletul, acea îm-

păcare cu moartea, care este însăşi moartea, răsucirea cheii în poarta spre lumea de dincolo, unde — după cum se ştie — lacătele pentru toţi păcătoşii sînt aşezate într-un singur loc : „zadarnic baţi la porţile raiului...“,

Izbutind să iasă la suprafaţă, Ignatici a scuipat apa, a tras aer în piept şi — zărind în faţă firul corzii — s-a agăţat şi, ţinîndu-se de el, a ajuns la barcă şi s-a prins de bord : mai mult nu putea face, căci picioarele-i erau agăţate încă de cîteva cîrlige din capcana răvăşită. Înnebunit, peştele se zbătea greoi în odgonul slăbit. Asta-nsemna că reuşise să împingă ancora cea mare şi să se-ncurce din ce în ce mai rău în instalaţia de pescuit. Tot mai multe cîrlige se înfigeau în trupul peştelui, dar nici pescarul nu scăpa de ele. Acesta căuta să-şi strecoare picioarele sub barcă, să se lipească tot mai mult de ea, dar cîrligele erau pretutindeni şi peştele, deşi slăbit, sărea şi se răsucea în funinginea acoperită de spumă, făcînd să lucească fierăstrăul spinării şi botul ascuţit, de parc-ar fi arat cu plugul cîmpul întunecat al apei.

„Doamne ! Desparte-ne ! Redă-i libertatea acestei făpturi ! E mai tare decît mine !“ a-nălţat pescarul o rugăciune fără speranţă. Nu ţinea icoane în casă, nu credea în Dumnezeu şi sfaturile bunicului nu le lua în seamă. Şi uite că nu era bine ! Pentru orice eventualitate, pentru o situaţie disperată ca asta, trebuia să aibă o iconiţă, măcar în bucătărie. În cazul vreunei neplăceri, ar fi putut da vina pe biata mamă-sa, care, chipurile, i-ar fi lăsat-o cu limbă de moarte...

Peştele se potolise. Părea să se fi apropiat pe nesimţite de barcă şi să se fi lăsat cu toată greutatea pe bordul bărcii : orice fiinţă vie simte nevoia să se sprijine de ceva ! Orbit de durere, înnebunit de rănile făcute în trupul său de cîrlige şi de cange, pipăia întruna apa cu ventuzele sale sensibile şi nimerise cu botul în coasta pescarului. Acesta a tresărit îngrozit, părîndu-i că peştele, trosnind din branhii şi din fălci, îl mesteca încet, de viu. A-ncercat să se dea mai la o parte, schimbînd locul mîinilor pe bordul bărcii înclinate, dar peştele venea după el, îl căuta cu-ncăpăţînare, strecurîndu-i cartilagiul nasului rece în coasta lui caldă

și — liniștindu-se — scîrțîia lîngă inima lui, de parcă-i tăia coastele cu un mic fierăstrău tocit, în timp ce, cu botul clefăind, îi înghițea măruntaiele cu gura larg deschisă precum pîlnia unei mașini de tocat carne...

Atît peștele, cît și omul slăbeau, pierdeau sînge. Sîngele omului se coagulează greu în apa rece. Oare ce fel de sînge are peștele ? Tot roșu. Sînge de pește. Rece. Peștele are puțin sînge. Oare de ce o fi avînd nevoie de sînge ? Doar trăiește în apă. N-are nevoie de căldură. Omul, care trăiește pe pămînt, are nevoie de căldură. Atunci de ce li s-or fi încrucișat drumurile ? Împăratul întregii naturi și împăratul rîului stăteau prinși în aceeași capcană. Aceeași moarte chinuitoare îi aștepta. Peștele avea să se chinuiască mai mult, era la el acasă și nu avea destulă minte, ca să-și pună capăt chinurilor. Omul putea avea atîta minte, încît să se desprindă de bordul bărcii. Și s-ar fi terminat totul. Peștele avea să-l împingă-n adînc, să-l scuture, să-l înfigă în cîrlige, să-i ajute...

„Cum ? Cu ce să-l ajute ? Să moară ? Să crape ? Nu-u ! Nu mă las ! Nu mă las !..." Pescarul a strîns mai tare bordul puternic al bărcii, a încercat să se smulgă din apă, să păcălească peștele și — într-un avînt de furie — să se salte în mîini și să se prăbușească dincolo de bordul acela aflat atît de aproape, într-o barcă atît de puțin adîncă !

Peștele, supărat, a clefăit sîcîit din bot, s-a arcuit, a lovit cu coada și îndată pescarul a simțit în picior cîteva împunsături, aproape imperceptibile, ca de țînțar. „Ce se-ntîmplă oare ?" s-a jeluit Ignatici, rămînînd atîrnat. Peștele s-a liniștit, s-a apropiat și — somnoros — și-a strecurat botul, de data asta, nu în coasta omului, ci la subțioară și, pentru că nu-i auzea răsuflarea — apa abia se mișca deasupra lui — Ignatici s-a bucurat în adîncul sufletului : peștele adoarme, l-a obosit aerul, a pierdut mult sînge, i s-au sleit puterile în lupta cu omul ; din clipă în clipă se va-ntoarce cu burta-n sus !

Liniștindu-se, aștepta, simțind că-l cuprinde și pe el toropeala.

Ca și cînd ar fi știut că amîndoi sînt legați de-același ardgon al morții, peștele nu se grăbea să se despartă de pescar și nici de viață ; dădea din coadă, din aripioare, păstrîndu-se pe sine și pe om la suprafața apei ; branhiile i se mișcau necontenit, iar omului i se părea că aude scîrțîitul adormitor al cumpenei unui leagăn. Întunericul unui somn liniștitor îl cuprindea, moleșindu-i trupul și mintea.

În atîtea vremuri de molime sau de incendii, se întîmplase — și asta nu doar o dată sau de două ori — ca fiara — fie ea urs, lup sau rîs — și omul să rămînă față-n față, unul lîngă altul, așteptînd moartea, uneori zile și nopți de-a rîndul. Se povesteau multe grozăvii despre asemenea întîmplări. Dar s-a mai întîmplat oare vreodată ca om și pește — această ființă rece, lipsită de inteligență, acoperită cu zale de solzi, cu ochi mici, gălbui ca ceara topită, asemănători nu cu ochii unei fiare, nu — fiara are ochi inteligenți — ci cu ochii unui purcel : sătui și fără expresie ! — să fie legați de aceeași soartă ?

Multe se-ntîmplă în lumea asta, dar nu toate sînt cunoscute oamenilor ! Și el, ca atîția alții, avea să-și piardă puterile, sleit, avea să-nlemnească de frig, să se desprindă de barcă și să se lase cu peștele-n adînc, unde avea să atîrne pînă cînd inelele de fixare ale cîrligelor vor putrezi. Dar inelele-s din kapron, aveau să țină pînă la iarnă. Cine-ar fi putut afla unde este el ? Cum a sfîrșit ? Prin ce chinuri a trecut ? Iată ! Bătrînul Kuklin dispăruse sub apă, cu trei ani înainte, tot acolo, lîngă Opariha. Nu se mai găsise nimic din el. Apa ! O stihie ! În apă se află straturi de pietre, gropi... cine nimerește acolo...

Văzuse, odată, un înecat. Era culcat pe fundul rîului, chiar lîngă mal. Căzuse probabil de pe un vas, ajunsese aproape de uscat fără să-și dea seama și renunțase la luptă. Sau, poate, nu-i mai rezistase inima, poate fusese beat, poate că cine știe ce altceva se-ntîmplase — nu mai putea fi întrebat. Ochii înecatului, înconjurați de cearcăne plumburii — plumbul morții — erau atît de mari și de rotunzi, încît nu-ți venea a crede că-s ochi

de om. Cînd se uitase mai bine, Ignatici se cutremurase : ochii înecatului erau atît de căscați, atît de urît întorși, deoarece peștii cei mici îi mîncaseră genele și pleoapele și intraseră în adîncul orbitelor. Din urechile și din nările înecatului ieșeau smocuri de cozi de mihalți și de țipari, care sugeau cu poftă din carnea înecatului, în timp ce în gura larg deschisă se îngrămădeau o mulțime de alți peștișori.

— Nu vreau ! Nu vreau ! s-a smucit, urlînd, Ignatici și a-nceput să lovească peștele-n cap : Pleacă ! Pleacă ! Pleacă !

Peștele s-a tras greoi la o parte și a tulburat apele trăgîndu-l după el pe pescar. Mîinile lui Ignatici lunecau pe bordul bărcii, degetele i se desfăceau. În timp ce c-o mînă lovea peștele, cealaltă îi slăbise de tot și atunci, adunîndu-și ultimele puteri, s-a agățat cu bărbia de bord. Deși vertebrele de la ceafă îi trosneau și din gît îi ieșea un horcăit, mîinilor le-a fost totuși mai ușor. În schimb trupul și mai ales picioarele s-au depărtat, de parc-ar fi fost străine, în timp ce piciorul drept nu și-l mai simțea deloc.

Atunci, pescarul a-nceput să se roage de pește să moară cît mai repede :

— Ce mai vrei ? i-a spus cu voce spartă, cu un ton jalnic și lingușitor, pe care nu știuse pînă atunci că ar fi în stare să-l folosească. Tot o să crăpi ! dar i-a trecut prin minte că peștele ar putea înțelege graiul omenesc : Tot ai să adormi. Resemnează-te ! O să-ți fie mai ușor ; și mie o să-mi fie mai ușor. Eu îl aștept pe frate-meu, dar tu ce mai aștepți ? Și — începînd să tremure și să-și miște buzele — a chemat c-o voce aproape sfîrșită : Frățioare !...

A ascultat atent, dar n-a auzit răspuns. Liniște. Liniștea era atît de adîncă, încît își putea auzi propriul suflet, care i se făcuse cît un ghemotoc. Și din nou pescarul s-a prăbușit în toropeală. Întunericul din jur devenise mai de nepătruns, urechile îi țiuiau — deci pierduse mult sînge. Peștele s-a-ntors pe-o rînă, probabil că era și el toropit — dar încă nu se lăsa întors cu burta-n sus — de apă și de moarte. Branchiile nisetrului

nu mai șuierau : doar scîrțîiau din cînd în cînd, de parcă niste carii ar fi ros miezul unui copac mucegăit de umezeală sub șuba groasă a scoarței sale.

Pe rîu se luminase ușor. Cerul înalt, zugrăvit pe dinăuntru cu lună și stele, al cărui luciu de gheață se întrezărea printre volburile de nori asemănători fînului strîns în grabă, dar nestoguit încă, se ridicase și mai sus, depărtîndu-se, iar apele toamnei răspîndeau lumini reci. Era tîrziu în noapte. Stratul de la suprafața apei — încălzit de soarele slab de toamnă — se răcise, fusese înlăturat ca o clătită, în timp ce pupila acoperită de albeață a adîncurilor se ridicase la suprafață.

„Nu-i bine să te uiți la rîu. Noaptea e frig și urît. Mai bine-i să privești în sus, la cer..."

Și-a adus aminte de lunca rîului Fetisova, care — nu se știe de ce — era galbenă, de parc-ar fi fost luminată de-un felinar cu petrol sau de-o candelă. Lunca era tăcută, nemișcată, fără foșnete sub tălpi — foșnetele acelea calde, ale fînului. În mijlocul luncii era un stog lung, bine potrivit, din care ieșeau în afară vîrfurile ascuțite ale prăjinilor. Dar cum se făcea oare că totul era galben și mut ? Doar o vibrație sonoră ce se îngroșa — de parcă sub fiecare fir de iarbă cosită s-ar fi ascuns un greier mititel și toți acești greieri laolaltă ar fi cîntat umplînd totul în jur c-o muzică nesfîrșită, monotonă, adormitoare : muzica unei veri uscate, ofilite... „Asta-i moartea ! și-a revenit Ignatici. Poate că mă aflu pe fundul rîului ! Totu-i galben..."

A făcut o mișcare și a simțit alături nisetrul, legănarea lui somnoroasă, leneșă... Peștele se lipise de el strîns, dar cu grijă, cu burta lui groasă și gingașă. Era ceva matern în grija aceasta, în dorința de a încălzi, de a păstra viața ce luase naștere-n el.

„Oare n-o fi vreun strigoi ?"

După felul cum moțăia peștele pe-o coastă, leneș și sătul, trosnind din fălci, de parc-ar fi mîncat o foaie de varză, dorința îndărătnică a acestuia de-a fi mai aproape de om, fruntea ca de beton cu zgîrieturi făcute parcă de-un cui, pupilele ca niște alice ce se rostogoleau fără zgomot, sub scutul frunții, privindu-l țintă — în-

străinate, dar nu fără atenție — privirea aceea neinfricată, totul dovedea că era strigoi ! Un strigoi ce zămislea alt strigoi. În chinurile acelea voluptoase ale *Peștelui-Împărat* era ceva omenesc, vinovat, de parcă — înainte de moarte — și-ar fi amintit de-o taină.

Dar ce amintire putea depăna ființa asta rece, a apelor ? Tentaculele i se mișcau ca niște viermi lipiți pe o piele subțire, de broască ; sub mustăți se afla o gură fără dinți, care ba se strîngea într-o cută ermetic închisă, ba arunca trîmbe de apă, o gură aducînd a ceva rușinos, obscen. Ce altă dorință ar mai fi putut avea în afara celei de a mînca, scormonind pe fundul acoperit de mîl și alegînd din gunoaie tot felul de gîngănii ? Făcea icre și, o dată pe an, se freca de mascul sau de bancurile de nisip din apă ! Și ce altceva mai avea ? Cum de nu observase mai demult ce înfățișare scîrboasă are acest pește ? Scîrboasă e și carnea lui delicată, de muiere, plină de straturi de grăsime gălbuie, de seu, abia închegată cu zgîrciuri, băgată-ntr-un sac de piele ; și pe deasupra, rîndurile de solzi și-un nas cum nu se mai află la nici un alt pește ; și mustățile ca viermii, și ochii mici înotînd în grăsimea gălbuie, burta plină de mîzga icrelor negre : nici astea nu se află la alte soiuri de pește. Totul, totul este scîrbos, grețos, nerușinat !

Și din pricina lui, din pricina acestui animal, omul își pierduse omenia ! Îl apucase lăcomia ! Pînă și copilăria i se ștersese din amintire, se-ndepărtase ; la drept vorbind, nici nu avusese copilărie. Cu chiu, cu vai, rezistase vreme de patru ierni la școală. La lecții, stătea în bancă și scria dictări sau asculta poezii, dar întreaga lui ființă era pe rîu, inima îi zvîcnea, picioarele i se bălăbăneau, oasele-i gemeau : a prins un pește ! Ori de cîte ori își prefira în minte viața, se vedea doar în barcă, pe rîu, veșnic umblînd după peștele acesta blestemat. Lîngă rîul cel micuț, pe Fetisova, fineața părinților săi fusese năpădită de buruieni... După școală, n-a dat niciodată pe la bibliotecă : n-avea timp. A fost ales președinte al comitetului de părinți, dar l-au înlăturat și de-acolo, pentru că nu dădea pe la școală. La serviciu a fost propus să candideze la postul de deputat în so-

vietul cooperației de consum — era nruncitor și cinstit — dar candidatura i-a fost respinsă fără discuții : pescuia ilegal, lua-cu japca, ce fel de deputat ar fi putut fi ? Nici în gărzile populare nu l-au primit, l-au respins. N-aveau decît să lupte singuri cu huliganii, să-i lege, să-i oduce, el n-avea timp, el era mereu după pește... Oamenii erau striviți de mașini, tăiați cu cuțitele, bețivii hoinăreau prin sat ca niște sălbatici, cu arme și cu topoare. El nu putea fi găsit ! Și cînd l-au găsit !... Taika, nepoata lui cea mai dragă !...

Banditul ! Ticălosul ! A nimerit cu mașina-n stîlp, a făcut praf o fată tînără, frumoasă, care abia începea să-nflorească ! O fată ca un boboc de mac, ca un ou de porumbel ! Sigur că-n ultima ei clipă, fata l-a strigat pe tatăl ei, pe unchiul ei iubit... Dar ei ? Ei unde erau ? Ce făceau ?

Din nou își amintea de bunicul său, de superstițiile, de descîntecele, de vrăjitoriile lui : „Zinovei, cînd prinzi un pește mic, bate-l c-o vărguță ; scoate-l din cîrlig, bate-l și spune : «Adu-l pe taică-tău, ad-o pe maică-ta, ad-o pe mătușă-ta, adu-l pe unchiu-tău, ad-o pe nevasta unchiului !» Bate-l, dă-i drumu-n apă și-așteaptă. Și totul se va-mplini cum a poruncit pescarul.“ Făcea cum îl sfătuise : la-nceput, bătea peștele mic de-adevăratelea ; după ce-a mai crescut, bătea-n glumă, dar tot bătea peștele mic, căci credea în astfel de farmece. E drept că prindea și pești mari, dar parcă putea el ști care era tata, care era unchiul și care nevasta unchiului ? Bunicul, pescar innăscut, stînd culcat pe cuptor, cu picioarele-mpletite ca un colac, le tot spunea cu vocea aceea a lui care părea și ea atinsă de reumatism, degerată : „Și dacă aveți ceva pe suflet, copii, vreun păcat greu, vreo rușine, vreo moarte de om, nu vă împotriviți *Peștelui-Împărat ;* dacă-l prindeți, dați-i îndată drumul. Lăsați-l să plece, lăsați-l ! Nu-i a bună !... E de ocnă !“

N-a păstrat în minte nici chipul, nici întîmplările vieții bunicului, nici măcar vreun amănunt, cît de cît însemnat, în afara plecărilor la pescuit și a prorocirilor sale. Iar de prorocirea asta își amintea pentru a doua

oară în cursul acelei zile. Se-mplinise. Oare ce ruşine, ce blestemăţie îngrozitoare înfăptuise de-a ajuns la o asemenea pedeapsă ?

Ignatici desprinsese bărbia de bordul bărcii şi se uita la peşte, la fruntea lui lată şi fără simţire, care-i apăra ca un scut capul moale ; a văzut firişoare gălbui şi albastre printre zgîrciuri şi — dintr-o dată, ca-ntr-o străfulgerare — i s-a înfăţişat în amintire, în toate amănuntele, lucrul de care fugise cu bună ştiinţă aproape-ntreaga viaţă, apărîndu-i acum, cînd fusese prins în capcană ; căuta să alunge această vedenie, se apăra cu o uitare prefăcută, dar nu mai avea putere să înfrunte, în continuare, sentinţa definitivă.

Îi sunase ceasul, venise clipa să dea socoteală pentru păcatele lui...

...O fată, Glaşka Kuklina, mare meşteră în tot felul de şotii şi născociri, făcuse odată o mască dintr-o ţeastă de nisetru în care strecurase ùn bec de lanternă. Cînd masca asta apăruse pentru prima dată în întunericul sălii de club, cei de faţă fuseseră gata să sară pe fereastră. Frica, asemenea desfrîului, te sperie şi te atrage totodată. De-atunci, în Ciuş, lumea a continuat să se distreze cu asemenea măşti — şi cei mici, şi cei mari.

Totul începuse de la Glaşka Kuklina.

În anul patruzeci şi doi fuseseră aduse la gaterul din Ciuş detaşamente militarizate de muncă pentru ca să lucreze scînduri pentru lăzile de muniţii. Detaşamentul era comandat de-un locotenent tînăr, subţirel şi frumuşel, proaspăt ieşit din spital. Ofiţerul, rănit pe front, era primul care călca în Ciuş cu-o decoraţie-n piept. Neavînd deloc de gînd să facă pe modestul, ofiţerul le ronţăia ca pe alune pe fetele din sat care se lăsau uşor cucerite de frumuseţea şi de faptele lui de arme. Bineînţeleş că ochiului vulturesc al locotenentului nu-i putuse scăpa Glaşka Kuklina cea arătoasă. O-nghesuise undeva, într-un loc dosnic, iar prin Ciuş au început să le iasă tot felul de vorbe.

Ignatici, care pe vremea aceea nu era decît Zinka, Zinovii sau Zinovei — cum îi spunea bunicul — o luase la-ntrebări pe Glaşka, de care era îndrăgostit. Aceasta i

se aruncase la piept : „Mi-am pierdut mințile... O greșeală cumplită“... „Greșeală ? Cumplită ? Foarte bine ! Dar greșeala se plătește ! Pentru una cumplită, plata-i îndoită !“ Totuși, de ochii lumii, flăcăul se purtă ca mai înainte : se plimba cu ea, flecăreau, uneori o mai și îmbrățișa, dar în limitele bunei-cuviințe.

În primăvară, locotenentul a fost rechemat pe front. Mamele au răsuflat ușurate, patimile și bîrfele din sat s-au liniștit. Glașka a-nceput să se-nvioreze după zbuciumul prin care trecuse.

La vremea revărsării apelor, cînd nopțile sînt foarte scurte și încărcate de freamătul primăverii, cînd păsările cîntă la marginea satului și-n cîmpie, zi și noapte, fără-ntrerupere, tînărul a dus-o pe Glașka dincolo de islaz, spre lunca năpădită de apele primăverii. A sprijinit-o de o salcie roasă de capre, a acoperit-o cu sărutări și și-a strecurat mîna într-un anume loc, așa cum îl învățaseră flăcăii ce-l îndemnaseră s-o pedepsească cu orice preț pe fata „necredincioasă“. „Ce faci ! Ce faci ! Nu !“ l-a implorat Glașka. „Dar locotenentul ? Și eu sînt premilitar. Poate ajung și eu locotenent major !“

De-ndată ce i-a pomenit de locotenent, Glașka nu i s-a mai împotrivit.

La început, a uitat și de răzbunare, și de locotenent ; nici nu-și dăduse seama ce face... Mai apoi, cînd s-a potolit, cînd ceața i s-a luat de pe ochi, i-a apărut din nou în minte locotenentul acela negricios, cu carîmbii cizmelor ca o armonică, cu decorația și insigna lucindu-i pe piept, cu semnul de rănit care ardea ca focul. Cum ar fi putut trece peste toate astea ? Cum ar fi putut îndura așa ceva o inimă cuprinsă de gelozie ? Privind cu teamă în urma sa, flăcăul a făcut cum l-au învățat prietenii mai vîrstnici : a dus fata pe marginea malului abrupt, a întors-o, supusă, cu fața spre lunca năpădită de ape, i-a șters chiloții de finet vopsiți cu vopsea de casă, cu nasturi de tot felul — nasturi ce i-au rămas în amintire mai bine decît orice, deoarece tocmai lenjeria sărăcăcioasă a fetei l-a oprit, vreme de-o clipă, de la împlinirea mîrșăviei. Dar tînărul imberb, simțindu-se deodată bărbat, a prins curaj, ținînd să facă pe groza-

val ; pe scurt, a tras un genunchi în fundul fetei care remura plîngînd și ea a căzut în apă. Mîrșăvia era bine gîndită : alesese un loc cu apă nu prea adîncă, să nu se-nece gagica. A mai stat să asculte, să vadă cum se zbate, cum se bălăcește în apă, ca un somon cu burta albă, cum se împiedică-n cămașă ca-ntr-un năvod, scîncind de frig și scuipînd nu apă, ci suflet ; apoi a plecat acasă, ca un laș.

Din clipa aceea, o adîncă și tainică dușmănie și-a făcut loc între cei doi.

După ce și-a terminat stagiul militar în orașul Frunze, Zinovii s-a întors de acolo cu nevasta lui. Între timp, Glașka se măritase și ea cu un invalid de război, un om liniștit, venit de pe alte meleaguri, care — cît zăcuse în spital — învățase meseria de contabil. Glașka și soțul ei duceau o viață modestă, împreună cu cei trei copii ai lor. În adîncul sufletului său, Ignatici înțelesese că și căsătoria asta, ca și cuvintele „Bună ziua, Zinovii Ignatievici !" spuse politicos, cu mîinile lipite de trup în timp ce grăbea pasul, toate erau urmările batjocurii la care o supusese cîndva.

Nici o ticăloșie nu trece fără urme, și ceea ce făcuse față de Glașka, fapta cu care se fălea și se lăuda pe cînd era flăcăiandru, devenise pentru el, cu timpul, o rușine și-un chin. Sperase că, umblînd printre oameni, pe alte meleaguri, va reuși să uite totul ; dar cînd îl luaseră-n armată, fusese năpădit de dorul pentru locurile de baștină, iar fapta sa îi umplea sufletul cu atîta durere, încît nu mai putuse îndura și-i scrisese Glașkăi o scrisoare în care-i cerea iertarea.

Nu primise nici un răspuns.

Chiar în prima seară, cînd revenise acasă, o așteptase lîngă ocolul de vite al sovhozului, unde ea era mulgătoare, și-i spusese toate cuvintele pe care și le pregătise dinainte și care-i mai veneau în minte, rugînd-o să-l ierte. „Să vă ierte Dumnezeu, Zinovii Ignatievici ; eu nu mai am putere pentru așa ceva : puterile mele s-au prefăcut în praf sărat, s-au scurs odată cu lacrimile". Glașka tăcuse, așteptase să-și revină, își dresese vocea și

— în sfîrșit — rostise cu glas sugrumat : „În mine, nu numai sufletul, dar și oasele parcă-s goale..."

Niciodată n-a mai ridicat mîna asupra unei femei, nu i-a mai făcut vreuneia nici cel mai mic rău ; n-a plecat din Ciuș, nădăjduind — fără să-și dea măcar seama — că prin pocăință, cumsecădenie, bună purtare, ar putea să-și răscumpere vina și cerși iertarea. Dar nu zadarnic se spune că femeia este acea ființă a lui Dumnezeu pentru care și judecata, și pedeapsa sînt deosebite. La Dumnezeu, însă, fără rugăciune nu se ajunge. Primește, deci, pedeapsa meritată și — dacă ai vrut cîndva s-arăți că ești bărbat — fii bărbat ! Nu-ți pierde curajul, nu plînge, nu născoci rugăciuni, nu te amăgi pe tine însuți și nici pe alții cu prefăcătoria ! Aștepți iertare ? Milă ? De la cine ? Natura, frățioare, este și ea de genul feminin ! Deci, fiecăruia i se dă ce-i al lui, iar lui Dumnezeu, ce-i al lui Dumnezeu ! Dă-i drumul femeii de sub stăpînirea ta și de sub păcatul veșnic, îndură — înainte de orice — cîte chinuri ți-au fost hărăzite ție și celor care, în această clipă, sub acest cer, pe acest pămînt, chinuiesc femeia, se poartă mîrșav față de ea...

— Ier-ta-re-eee !... Fără să mai poată vorbi, sperînd totuși că măcar cineva îl va auzi, a horcăit cu întreruperi : Glașa-aaa, iartă-mă-ă-ă... Și a încercat să-și desfacă degetele, dar mîinile-i erau crispate, înțepenite de cîrcei. Din pricina încordării, în fața ochilor se lăsa un văl roșu și simțea un vuiet puternic nu numai în cap, dar parcă și în tot trupul. „Înseamnă că încă n-am trecut prin toate chinurile..." s-a gîndit nepăsător Ignatici și s-a lăsat agățat de mîini în nădejdea că, foarte curînd, degetele vor slăbi singure și se vor desprinde...

Asupra omului pogorîse noaptea. Mișcarea apei și cea a cerului, frigul și întunericul se contopiseră, ajungînd un tot care se oprise-n loc și începuse să-mpietrească. Nu se mai gîndea la nimic. Toate părerile de rău, căința, durerea, chinurile se depărtaseră ; se împăcase-n sufletul lui, trecea în altă lume, toropit, ușor, liniștit și doar ceea ce se afla acolo — în partea stîngă a pieptului, sub sfîrc — nu voia să se-mpace cu liniștea asta : n-o cu-

noscuse niciodată, se apăra singură şi îşi apăra stăpînul, rămînînd veşnic trează... Deodată, întunericul a fost străpuns de un bîzîit dens, de ţînţar, puternic şi ritmat. Sub sfîrc, în trupul care încă nu se răcise, a zvîcnit ceva, s-a aprins ; omul s-a-ncordat, a deschis ochii : pe rîu se auzea un motor „Vihr". Pe muchie între viaţă şi moarte, rupt deja de lume, a recunoscut, după sunet, marca motorului şi sufletul i s-a umplut de bucurie înainte de orice pentru că mai era în stare să-l recunoască. A vrut să-şi strige fratele, dar viaţa punea stăpînire pe el, limpezindu-i mintea, aşa că primul îndemn i-a poruncit să aştepte : în acea clipă, strigătul ar fi fost o pierdere zadarnică a forţelor din care nu-i mai rămăsese decît o fărîmă. Îndată ce pescarii vor fi oprit motoarele, agăţîndu-se de odgoane, avea să-i poată chema urlînd din toate puterile.

Valul făcut de barca ce trecuse-n viteză clătinase barca pescarului şi împinsese peştele care se izbise de corpul metalic al acesteia. Peştele, care se odihnise între timp şi adunase puteri — simţind valul ce-l împinsese cîndva afară din bobul negru şi moale de icră, îl legănase în zilele de linişte sătulă, îl purtase vesel prin umbrele adîncurilor, stîrnindu-i dulci chinuri la vremea împreunării şi-n tainicele ore ale depunerii icrelor — s-a săltat pe neaşteptate.

O lovitură, o smucitură, peştele s-a răsturnat pe burtă, a simţit pe spinarea sa uriaşă valul, a lovit din coadă, s-a izbit de apă şi ar fi smuls omul de lîngă barcă — l-ar fi smuls cu unghii, cu piele ! — dar, dintr-o dată au plesnit mai multe cîrlige. Peştele a mai lovit, de cîteva ori, apa cu coada, pînă ce şi-a desprins din instalaţia de pescuit trupul făcut zdrenţe, în care rămîneau înfipte zeci de cîrlige aducătoare de moarte ; înnebunit, grav rănit, dar neînfrînt, s-a azvîrlit undeva în nevăzut, plescăind într-o bulboană rece. Fantasticul *Peşte-Împărat,* eliberat, era cuprins de-o furie oarbă.

„Pleacă, pleacă ! Mai trăieşte cît poţi ! N-am să povestesc nimănui despre tine !" a rostit pescarul şi s-a simţit uşurat : la trup — deoarece peştele nu-l mai

trăgea-n jos și nu mai atîrna ca un lest — și în suflet — datorită unui simțămînt de eliberare pe care mintea sa încă nu-l putea cuprinde...

Pene negre plutesc în văzduh

Între rîurile Surniha și Opariha apăruse un cort de culoarea cărbunilor încinși ca cea a nuferilor siberieni. Lîngă cort, ardea focul, iar pe mal umblau încolo și-n-coace oameni cu trupuri atletice în slipuri de diferite culori. Organizaseră o tabără, iar acum meștereau capcane, fredonînd voios : „Te iubesc pe tine, viață, dar nu-i nou nimic în asta..."

Braconierii băștinași erau tare nemulțumiți : iar au năvălit turiștii cu tranzistoarele lor și au pus stăpînire pe-ntinderile fără sfîrșit ale Patriei dragi, de la un capăt la celălalt. Pe aceste întinderi se „distrează" ei în așa hal, încît în urma lor rămîn — ca în urma hoardelor lui Mamai — păduri arse, maluri încărcate cu gunoaie și pești uciși cu dinamită și cu otravă. Asurziți de gălăgie și tratați cu dispreț, localnicii sînt, totuși, nevoiți deseori să-și lase treburile, copiii și sărăcia, deoarece turiștii — deși sînt buni de gură — de știut, nu știu prea multe, de priceput, nu se prea pricep la nimic, se rătăcesc și își pierd viața prin taiga ; și atunci, toată lumea merge să-i caute sau să-i scoată pe cei înecați din rîu.

De data asta, cei ce poposiseră pe malul sălbatic al Eniseiului nu erau niște turiști, ci niște oameni serioși, urmăriți de ideea că un concediu trebuie petrecut astfel încît să priască sănătății și să nu coste prea mult. Orășenii auziseră de pe la nu se știe cine că pe meleagurile Ciușului — în patria roșiilor veșnic verzi și a braconierilor nestăpîniți, cum spunea Comandorul despre locurile natale — apele sînt încărcate de cegi, că pescarii

prind tone de peşte cu ajutorul unor unelte primitive şi idioate, cărora le spun „instalaţii de pescuit", ale căror cîrlige nu au nici măcar crestături, sau „scrijelituri", cum le spun oamenii, iar cega, în prostia ei femeiască, jucîndu-se cu pluta, se agaţă-n cîrlig şi rămîne ţeapănă : o mănînci sau o vinzi, adică faci ce vrei cu ea.

Erau patru bărbaţi, şi locuitorii din Ciuş, care urmăreau cu nemulţumire pe oricine încerca să se înfrupte din Eniseiul lor, au hotărît că aceşti venetici între două vîrste erau intelectuali şi funcţionari. Cei din Ciuş socoteau că tot ce se afla împrejurul satului era al lor şi orice intenţie de a scotoci prin împrejurimi era luată drept o încercare de a li se băga mîna în buzunar, aşa că, de aceea, încercau prin orice mijloace să zădărnicească intenţiile necurate ale oricăror venetici.

Grupul celor veniţi să-şi petreacă concediul avea în fruntea sa un bărbat care-l pronunţa pe „r" din gît, cu dinţi de aur lucind vesel, cu pieptul scofîlcit acoperit cu o brumă de păr. Cei sosiţi odată cu el îi spuneau în glumă, dar nu fără respect — şefule ! iar în serios — dentistule !

— Ei, cum mehge cu peştele, oameni buni ? îi întreba dentistul pe braconierii din Ciuş, bătîndu-i familiar pe umăr.

Înainte de a merge la instalaţiile lor de pescuit, şmecherii din Ciuş se opreau lîngă focurile de tabără ale vizitatorilor, ca să fumeze o ţigară şi să mai afle ce se întîmplă la centru. De fapt, îi interesa ce fel de oameni sînt şi dacă nu cumva au venit să-i spioneze.

De la an la an, viaţa braconierilor devenea tot mai grea : inspectorii pescuitului, mai ales cei localnici, deveniseră grozav de îndeminatici. Născociseră un aparat pe care cum îl puneau în funcţiune, aflau tot ce gîndeai şi ce voiai să faci ; într-un cuvînt : ştiinţă !

— Peştele? se scărpina în cap cel din Ciuş. Peştele înoată la fund şi tu prinzi pe dracu !

— Ei, chiar aşa, pe dracu ! Draci avem şi acasă al dracului de mulţi ! Aici e belşug ! îi trăgeau de limbă vizitatorii pe cei din Ciuş, îmbiindu-i cu ţigări.

Atît cei din Ciuş, cît şi oaspeţii se cercetau reciproc, se dispreţuiau, fiecare socotind că el este isteţ, iar celălalt prost, înţelegînd însă, în cele din urmă, că — deşi nu pot fi aliaţi — şi-ar putea fi de folos unii altora. Oaspeţii, nezgîrcindu-se la bani, i-au îmbătat pe Damka şi pe Comandor cu alcool şi aceştia au înţeles că soţia sau soacra unuia dintre vizitatori lucra la un spital sau, poate, careva dintre ei era felcer, sau chiar dentist de-adevăratelea : unul avea botul plin de aur şi cînd rînjea, îţi lua ochii de-atîta strălucire, aşa că nu era cazul să respingă trataţia, puteau foarte bine să bea pe gratis. Damka a rămas peste noapte cu orăşenii, povestindu-le din „experienţa" sa şi lăudîndu-se fără ruşine : „Cînd cega începe să vină, păi vine buluc, de-a dreptul buluc ! Dar n-a pornit încă. Aşteptăm. Cît avem de aşteptat ?" Damka îşi îndrepta mutra ascuţită spre cer şi rostea cu nevinovăţie : „Este un mister al naturii ! Doar Cancelaria Cerească îl cunoaşte !"

Oaspeţii aşteptau răbdători, meştereau odgoanele, agăţau cîrligele, iar în clipele de răgaz, pescuiau pătimaş, cu undiţele, cleani iuţi, plătici butucănoase şi naive, bibani viu colorati şi îngîmfaţi, cu apucături de bandiţi sălbatici, ochene leneşe care nici în cîrlig nu binevoiau să se mişte şi — desigur — ghigorţi, care prin înfăţişarea şi caracterul lor semănau cu bătăuşii de la Casa copilului.

Pescarii venetici au încercat să pescuiască lipani şi păstrăvi pe Surniha şi Opariha, dar fără nici un spor. Ţînţarii i-au alungat din desişul pădurilor de foioase şi ei au fugit de pe rîu cu-atîta grabă, încît au abandonat undiţele cu sfoară cu tot. Localnicii au găsit îndată aceste undiţe şi au scos din ele firele acelea tare căutate, numite „japoneze". Cei din Ciuş reuşeau să-i jupoaie în lege pe oaspeţi : fie că se milogeau, fie că puneau mîna pe ascuns, vizitatorii fiind dezordonaţi şi ţinînd lucrurile răvăşite împrejurul taberei, de-a lungul malului, în timp ce ochiul celui din Ciuş observa întotdeauna orice lucru care nu era bine păzit, firea lui împiedicîndu-l să treacă nepăsător pe lîngă vreun obiect lăsat de izbeliţe.

Timpul trecea, nu voia să stea deloc... Braconierii își pierdeau nopțile agățați pe odgoane, dar nu veneau cu vești prea bune : cega, mai ales cea de pe Angara, cea care „se topește în gură", nu venea.

Vizitatorii s-au apucat să usuce la soare plăticile și alți peștișori negri. Au umplut un rucsac întreg. Doamne, ce gustoși sînt iarna, cu bere, cînd stai la taclale cu prietenii ! Urmau să vină cegile, să pescuiască o sută-două de chile : mai mult nu le trebuia, nu sînt lacomi — jumătate or să vîndă, iar jumătatea cealaltă o vor împărți între ei, frățește ; or să le afume, iar lada metalică pentru afumat o vor dărui oamenilor ăstora primitivi !

Între timp, alcoolul ajunsese pe sfîrșite. La început Damka, apoi — după el — și Comandorul, au părăsit cortul decolorat de soare, care nu mai ardea în vîlvătăi, asemenea răchițelelor. Și ceilalți locuitori din Ciuș și-au pierdut interesul față de vizitatori.

„Înseamnă c-a venit cega și braconierii au început să dispară !" au hotărît oaspeții și s-au grăbit să așeze trei instalații de pescuit. Deoarece nu aveau experiență și ar fi putut să le piardă, au agățat de ele niște plute. Dar instalațiile pescarilor de la oraș nu erau simple unelte, ci adevărate opere de artă ! Plutele erau vopsite cu multe culori pentru ca peștele să le poată vedea cît mai bine. E drept că nodurile erau făcute la nimereală, erau de mărimi diferite, iar în locul ancorelor trăgea un pietroi. Dar nu asta conta. Pentru cega cea jucăușă ca un copil, lucrul cel mai important este pluta : o plută în culori vii, din penoplast, modernă, nu ca plutele aborigenilor din Ciuș, din era preistorică, de pe vremea cînd sticlele se astupau nu cu căpăcele de metal, ci cu coaja unui copac adus — se pare — tocmai din Africa !...

Privind minunea aceea de capcane, braconierii localnici dădeau din umeri, zicînd aprobativ : „Așa-i ! Așa-i ! Nu-s de noi ! Sîntem înapoiați..." Ce-i drept, e drept : oamenii ăștia miroseau de la o poștă a mocirlă și a pădure.

După o zi și-o noapte, în cele trei odgoane s-a prins un mihalț pestriț cu burta mare, care s-a zbătut mult

pîn-au reuşit să pună mîna pe el. Cineva smulsese patru cîrlige şi rupsese alte patru.

— Bestia de nisethu ! a declarat şeful cu tremur în glas, după ce-a cercetat atent instalaţia de pescuit, cîrligele şi inelele rupte. Au hotărît cu toţii să mute instalaţiile chiar pe curentul principal al rîului, căci, asemenea tuturor pescarilor fără experienţă, credeau şi ei că-n mijlocul apei este mai mult peşte.

Tîrziu în noapte, pescarii orăşeni, sfîrşind cu munca obositoare de mutare a capcanelor, s-au întors în tabără, unde-i aştepta Comandorul.

— Nu vă băgaţi în curentul principal ! i-a prevenit el şi-a adăugat, rece : O să nimeriţi noaptea sub vapor. Nu răscoliţi prea mult rîul. Şi dac-o să vă-ncurcaţi în odgoanele noastre, să nu vă plîngeţi ! şi s-a uitat cu-nţeles în jos, unde — la picioarele lui — era o puşcă de calibrul doisprezece. După ce a terminat de vorbit, a şters-o cu barca spre Ciuş. În urma bărcii, valurile repezi rămîneau despicate-n două ; la pupă zăcea un sac ud, plin, legat la gură, care se mişca şi foşnea.

Orăşenii rămaseră pe gînduri : prea avea mutră de bandit cecenul ! Dar şeful de-asta-i şef, ca să păstreze colectivului încrederea în forţele proprii, aşa că, privind printre gene cu-nţeles, a hotărît :

— Da-da-da !... şi a lovit cu pumnul în genunchi. Vhea să ne ducă, nemehnicul ! Este un loc aici cahe se numeşte „Phagul de auh". Se teme să nu-l descopehim ! Ne spehie cu puşca, bădăhanul ! Ce obhăznicie ! Cîtă vheme aveam alcool, ţi-eha phieten şi fhate ; s-a tehminat alcoolul, ţi-e duşman !

Se-apropia miezul verii, soarele ardea cumplit, era zăpuşeală ! În spatele cortului, de-a lungul perdelei groase de tufişuri de pe mal, se ridicau, înalte şi stufoase, frunzele mari ca de brusture ale prazului sălbatic, amintind frunzişurile ca nişte umbrele din junglele Amazonului ! Pe aceste umbrele largi, încărcate cu flori, moţăiau bondarii şi fluturii, vînaţi de păsărele : acestea se foiau, alegînd dintre petale musculiţe, păduchi de frunze şi alte gîngănii, ca să-şi hrănească puii.

Stînjeneii își răspîndeau parfumul amețitor peste povîrnișurile malurilor, tavalga din lunca rîului crescuse năvalnic, înfloreau laptele-cucului, opaița, cucuta, pătrunjelul sălbatic și papură de tot soiul. Frunzele creț de neghină care, pînă atunci, dominaseră piesajul, păliseră în atmosfera amețitoare de parfumuri și toate florile timpurii se molcomiseră, presărîndu-și petalele peste pietrele de pe mal. Miresmele erau amețitoare. Arșiță ! Moleșeală plină de voluptate. Ce păcat că veniseră fără fete ! Dar ce pescuit ar mai fi fost, cu fetele după ei ? Curat dezmăț. Dă-le-ncolo ! După ce-or prinde cegi, or să le afume, or să le usuce la soare, și-or să facă un chef de pomină la oraș !...

Așa va fi. Trebuie să ai încredere și să speri ! Dar deocamdată, seara, prindeau bibani, cleani și plătici, le frigeau ca în taiga, la protap — de fapt înfipte în rămurele — și mîncau pește, fie crud, fie ars, nu prea gustos, în schimb, neobișnuit. După ce se ghiftuiau, se puneau pe cîntat : „Teee iubeeesc, viațăăă !...“ Senzațiile pline de voluptate care copleșesc pe orice om atunci cînd natura e-n floare, făgăduiau ceva neobișnuit, aduceau o stare de neliniște ca-n vremea tinereții, înaintea primei întîlniri între îndrăgostiți. Și doar țînțarii — această pedeapsă dată omului de către natură, pentru faptele și gîndurile lui păcătoase — nu le dădeau pace ca să se bucure de natură și să se desfete din plin. Blestemații de țînțari reușeau să invadeze pînă și cortul. Nu o dată, orășenii ajunseră să dărîme cortul în încercările lor de a lovi acest animal neînsemnat, în stare să-i provoace omului adevărate crize de nebunie.

Dimineața, sub vălul ușor al ceții ce se lăsa peste rîu, orășenii au înotat spre odgoane, presimțind reușita. Se prinseseră trei cegi : se găsiseră trei proaste care să se-agațe-n cîrlige. Socotind c-au început să sosească cegile de pe Angara, hotărîră să sărbătorească primul lor succes printr-o ciorbă de pește afumată, stropită cu niște coniac ascuns de lacomii samoezi [1] din Ciuș.

[1] Populație de origine mongolă din Siberia de nord.

Cînd citesc sau cînd aud despre ciorba de peşte afumată, mi se trezeşte întotdeauna o amintire nu prea plăcută. Bunicul meu, Pavel-cel-chior, mi-a tras o bătaie zdravănă cu joarda, pentru că ciorba avea iz de fum. Ciorba prinde miros de fum doar dacă nu-i porţi de grijă : ori sînt lemnele vechi sau putrede, ori nu s-a-nteţit îndeajuns focul sub ceaun, ori bucătarul e căscat şi nu acoperă ceaunul cu-n capac. Cărbunele nu se pune în ceaun pentru gust, ci de nevoie: cărbunele din lemn de mesteacăn absoarbe sarea dintr-o ciorbă prea sărată — e drept că foarte puţin, dar tot o absoarbe.

Dar să lăsăm în plata Domnului bucătăria cu toate secretele ei. În toate ţările şi pe orice meleaguri, ciorba de peşte se face după reţete locale, uneori cu anumite şiretlicuri, deşi s-ar părea că nu-i o treabă prea complicată.

Orăşenii nu găteau ciorba, ci îndeplineau un ritual. Cuprinşi de febra aşteptării unei mîncări deosebite, unul dintre pescari curăţa cegile, altul agăţa de pirostrii un ceaun rotund ca o cască militară, în care pluteau cartofi curăţaţi şi cepe mici şi unde mai pluteau singuratice frunze de dafin şi boabe de piper negru : neapărat boabe, deoarece — după părerea lor — piperul măcinat dă alt gust. Doi pescari meştereau sub rîpă o afumătoare ; la început — ca încercare — au „încărcat-o" cu plătici, pentru ca mai tîrziu, cînd vor veni cegile năvală, să nu mai piardă timpul.

După ce au fiert ciorba, orăşenii au pus, cu grijă, ceaunul pe o piatră turtită, s-au aşezat ca fraţii, roată în jurul lui, şi au ciocnit paharele.

— În sănătatea nisethului ! a rostit şeful, dînd pe gît nobila băutură pe eticheta căreia, în loc de stele, erau desenate hieroglife arabe ca nişte viespi aurii. Nici n-a apucat şeful să se bucure de aroma băuturii şi să ia cu evlavie o lingură de ciorbă, cînd au zărit o barcă din duraluminiu zburînd pe rîu. Ia te uită, banditii ! şi-a pălmuit şeful coapsa goală, strivind şi un tăun. Ce mai ţapi ! Simt băutuha phecum simte tăunul sîngele ! şi, aruncînd tăunul strivit în foc, a poruncit să se ascundă sticla.

Izbindu-se de mal, barca s-a oprit în dreptul taberei. Un bărbat necunoscut, negricios, cu fața osoasă și întunecată și cu o geantă militară de piele pe umăr, s-a apropiat de foc, dezmorțindu-și picioarele slăbănoage. „Pescuiește lipani ! Umblă pe rîu ca să hrănească țînțarii !“ au hotărît orășenii, văzînd geanta.

— Să trăiți ! a spus noul venit și a aruncat o privire scrutătoare spre ceaun. După ce s-a așezat pe-o piatră, a tras geanta în fața lui, adăugînd : Poftă bună !

— Mulțumim ! au răspuns pescarii cu jumătate de glas. Nu l-au invitat la masă pe necunoscut : gata ! ajunge ! destul au dat de mîncat și de băut „samoezilor“.

Frecîndu-și șalele cu palma, necunoscutul a cercetat cu privirea lucrurile împrăștiate în dezordine, și-a oprit-o o clipă asupra noii bărci „Vihr“ și s-a interesat cu o voce inexpresivă, care părea bolnavă :

— Odgoanele atîrnate sub plute sînt ale voastre ?

Orășenii s-au alarmat și au schimbat cîteva priviri între ei. Dar șeful a făcut praf orice prudență, prin răspunsul său hotărît și tăios :

— Încuhcă cumva odgoanele voasthe ?

Necunoscutul nu le-a răspuns. A scos din foc un cărbune, l-a strecurat într-o pipă arsă și, uitînd de el acolo — „așa o fi mai gustos !“ au gîndit orășenii — a spus cu aceeași voce albă, ba chiar puțin întristată :

— Credeți că, fără voi, ducem lipsă de tîlhari pe-aici ?

— Ia vezi, mă !... măsoahă-ți cuvintele !

— Se pare că sînteți chiar din capitala regiunii noastre, oameni cu carte — a clătinat din cap necunoscutul — și deodată „mă“ ! Cred că la oraș vă purtați ceva mai frumos. Aici credeți că totul este îngăduit ? Să furi, să jefuiești, să vorbești urît ? Deh ! Taiga, oameni inculți, nu există autorități...

Dentistul și-a strîmbat gura cu dispreț, adresîndu-se celor din grupul lui :

— Ați văzut ! Pînă și aici ne fac educație ! întrebînd apoi cu asprime : Tu cîte-ai halit astăzi, banditule ?

Gura necunoscutului s-a mișcat, genele au clipit ușor, cu amărăciune, dar buzele s-au strîns îndată, făcînd

să apară mai vizibile ridurile ce-i brăzdau fața pînă spre bărbie, în timp ce mîna uscată a strîns mai tare pipa.

— Țîncule ! a șoptit el. Nu știu unde lucrezi și pe cine conduci ; nu știu și nici nu mă interesează, dar înainte de a te fi pus într-un post de conducere, ar fi fost bine să-ți fi șters mucii ! și deodată și-a ridicat mîna precum Ceapaev, de parc-ar fi măturat de pe mal întreaga gașcă : Cărați-vă la mama dracului de pe rîu ! Pînă-ntr-o oră să nu rămînă nici o urmă a duhorii voastre pe-aici !... Și a plecat cu barca dincolo de golful Oparihăi.

— Ce să spun, fhaților ! a zis șeful venindu-și în fire și făcînd un gest larg cu mîinile. Cîți indivizi am văzut eu în scaunul dentah... dah unul cu-o guhă așa spuhcată ca ăsta...

— Trebuia să-i tragem una ca toată viața să nu-și mai dea banii decît pe doctorii !...

— După cum arăta, parcă s-ar ține numai cu injecții.

— Se droghează ?

— Ar fi bine dacă s-ar droga. Dar ce ne facem dacă-i inspector al pescuitului ?

— Phostii ! Pe inspectohul de-aici îl cunosc. Semeon, invalid de război. Băiat bun...

— Deci tot un samoed era ! Las' că-i arătăm noi !

Exact peste o oră, necunoscutul s-a-ntors. Pe mal, totul era neschimbat : lucrurile aruncate care-ncotro, în dezordine ; sătui și piliți, orășenii dormeau la umbră în timp ce ciupeau tăunii.

Trezindu-l pe șef, necunoscutul a zis :

— Ce vi s-a spus ?

Dentistul se zgîia la el, somnoros, neînțelegînd nimic. În sfîrșit, trezindu-se, l-a cuprins furia :

— Iah ai venit ? Știi ceva ? Ohice hăbdahe ahe limita ei... acuș îi scol pe băieți și-o să-ți facem de pethecanie...

— Na ! Miroase ! a-ntins sub ochii somnoroși ai dentistului, o adeverință mirosind a fum și a pește. Dentistul

a tras o strîmbătură : toate miros la fel pe-aici ! A citit de două ori fără să-nțeleagă ce citește. „Inspectoratul pescuitului, Ceremisin. Inspectoratul pescuitului, Ceremisin"...

— Ai înțeles ? !

Șeful a-nceput să se agite, căutînd țigări prin buzunare. Aveau dreptate băieții. Trebuia s-o ia din loc pînă nu se zbîrlea nenea...

— Trezește-ți colegii, scoateți odgoanele din apă. Pînă atunci, o să vă las o poză ca amintire ! a explicat Ceremisin. Nu înțelegeți de vorbă bună, mucoșilor ! Nu vă respectați decît pe voi ! O să vă-nvăț eu să respectați și legea !...

Dentistul dădea din colț în colț, încerca să-și ceară scuze, oferea coniac, dîndu-i de-nțeles că dac-ar avea nevoie de spital sau de medicamente, i-ar sta oricînd la dispoziție. Ceremisin, căruia i se învinețiseră buzele — probabil că inima începea să cedeze — s-a strîmbat cu amărăciune și cu scîrbă.

— Numele ? a-ndreptat el spre registrul de procese-verbale un pix ieftin, fulgerîndu-l cu ochi țigănatici. Șeful, simțindu-se complet neajutorat, s-a gîndit să dea un nume fals. Dar Ceremisin, tip cu experiență, ghicise deja această intenție naivă : Dacă minți, vă găsesc și-n gaură de șarpe !

Curînd, totul se terminase. „Poza" fusese pictată în trei exemplare ; unul dintre ele — cel mai șters, căci indigoul inspectorului se uzase de prea multă folosință — a fost preschimbat pe două sute douăzeci și cinci de ruble amendă. Ceremisin calculase întreaga amendă cuvenită : cîte cincizeci de ruble de fiecare instalație, cîte douăzeci și cinci de ruble pentru fiecare oegă și o morală în plus, pe gratis :

— Să nu vă mai înfigeți ! Să țineți minte : țara noastră este una și indivizibilă, și omul, oriunde ar fi, chiar și-n adîncul taigalei, trebuie să fie om ! a repetat rar, apăsat, ridicînd un deget strîmb și-ngălbenit de pipă și silabisind : Să-fi-e-om !

Stînd în picioare, în poziție de „drepți", ca la comandă, orășenii ascultau smeriți vorbele inspectorului Ceremisin.

— N-avem bani ! a zis încet unul dintre ei, ținînd cu grijă, în mînă, „poza". Am sperat să trăim din pescuit...

— Vindeți barca și motorul ! le-a venit în ajutor Ceremisin. O s-aveți cu ce plăti amenda, cu ce vă drege, și-o să vă mai rămînă și de drum...

Așa și făcură : au vîndut motorul, au vîndut barca, au băut de necaz pe debarcader și-au cîntat ; dar de data asta nu „Te iubesc, viață", ci mai mult vechi cîntece de jale.

Au băut cît au băut, au cîntat cît au cîntat, s-au înjurat, s-au încăierat și l-au aruncat de pe debarcader, în Enisei, pe șeful lor — dentistul. Cum acesta era beat, s-ar fi înecat ; dar spre norocul lui, în seara aceea liniștită se plimbau pe rîu o studentă venită în vizită la Ciuș, îmbrăcată-ntr-un pulover portocaliu, și un flăcău localnic, cănit în culoarea unui vechi ceainic de aramă. Beatles-ul din Ciuș, care glumea în dialectul angloevenc, a lăsat deoparte ghitara, l-a prins de chică pe șef și l-a adus cu barca la mal. Mai departe, șeful s-a tîrît singur, clănțănindu-și dinții de aur, gemînd și vărsînd apă tulbure.

Noul inspector al pescuitului trezise curiozitatea braconierilor din Ciuș, care stăteau pe mal, lenevind, cu băutura lîngă ei, urmărind felul în care „boala" îl întoarce pe dos pe orășean și vorbeau între ei cu simpatie :

— De la postul de-acasă, hop la cegile din Angara ! Care burtă ar fi rezistat ?

— Vă-le-le-uuu !...

Aș fi uitat această întîmplare, mai curînd tristă decît veselă, pe care mi-a povestit-o Ceremisin — veteran de război — dacă de la o porcărie prostească pînă la cruzimea ticăloasă n-ar fi decît un pas, de obicei mai mic decît al unui pui ; așa că-mi voi continua povestirea despre felul în care ticăloșia și distracția pot degenera în distrugere nemiloasă a naturii.

Cu cîteva zile înainte de a pleca în Siberia la chemarea fratelui meu, citisem într-un ziar central un articol despre doi şcolari care prinseseră, în grădina botanică a Universităţii din Moscova, un răţoi gras şi ferchеş, căruia îi suciseră gîtul. După ce sosisem în Ciuş, am mai auzit o dată la radio despre nenorocirea răţoiului. Se transmitea la radio judecarea infractorilor. Aceştia erau biciuiţi cu vorba, în prezenţa unor personalităţi de vază — artişti, savanţi, — şi, desigur, a părinţilor lor. Cu această ocazie, s-a amintit de mai multe ori că un oarecare cetăţean din Moscova, pierzîndu-şi orice urmă de omenie, a scos din parcul zoologic o lebădă blîndă pe care a mîncat-o.

Nu cred ca vreunul dintre băieţii ce comiseseră această cruzime să se fi sinucis, căci astăzi copiii nu se prea tem de radio şi de tot felul de judecăţi obşteşti ; mai curînd cred c-au mîrîit un „nu, iac-aşa" şi gata, dar admit ca foarte verosimilă ideea ca părinţii, avînd ceva mai multă conştiinţă şi fiind şi mai slabi de înger, să se fi îmbolnăvit, căci nu-i de glumă să te faci de ruşine în toată ţara, nici ca opinia publică a Moscovei să se ridice solidar în apărarea răţoiului şi pensionarii să se agite.

Nu-s un adversar al educării oamenilor cu ajutorul ziarelor, radioului şi al altor puternice mijloace de propagandă, dar după ce i-am văzut pe braconierii siberieni, lacrimile vărsate pentru un biet răţoi mi se par o pălăvrăgeală fandosită, goală şi sîcîitoare ; şi măcar de-ar fi fost doar vagabonzii şi tîlharii cei ce făceau acte de vandalism şi de huliganism ! Pe rîul Obi, în ţinutul Narîmsk, un electrician chemat să repare instalaţia electrică din casa unui personaj din justiţie a descoperit în pod peste o sută de lebede ucise şi atîrnate la „zvîntat". Îmbuibatului slujitor al zeiţei Themis i se făcuse poftă de carne de lebădă, şi apoi mai e şi puful de lebădă care azi e la mare preţ : femeile elegante îşi garnisesc cu el manşoanele şi alte accesorii vestimentare, fapt ce nu le împiedică, totuşi, să verse şiroaie de

lacrimi privind o lebădă ce moare dansînd în tristele acorduri ale muzicii lui Saint-Saëns.

Deseori, trecerea gîştelor sălbatice peste Enisei coincide cu dezgheţul. Cele mai multe gîşte rănite abia reuşesc să răzbească la mal, se prăbuşesc pe gheaţa mîncată de ape şi de ceaţă, ajung prada ciorilor sau sînt strivite de gheţuri. Sătenii din aceste locuri îşi încarcă cartuşele ca pe vremuri — după ochi : cu grămăjoare, cu o măsură făcută dintr-un cartuş vechi sau cu o linguriţă de ceai. Sînt mulţi vînători care nici nu ştiu că praful de puşcă ce nu face fum se strică repede. „Alunecă, înţelegi, alunecă pe os, se aude cum alunecă ; gîsca se clatină — înţelegi ? — şi îşi continuă zborul ! Praful de puşcă nu-i bun, nu-i bun de nimic. Pe vremuri, trăgeai de la o sută de stînjeni, gîsca se rostogolea ca o minge... O fi şi puşca vrăjită."

În jurul Ciuşului, vînătorii descoperiseră şi exterminaseră corbii : păsări-sanitare care constituiau o raritate în taiga ; asta din pricină că, după o veche superstiţie, dacă ţevile armelor sînt unse cu sînge de corb, aduc mai mult vînat...

Intenţionat am povestit celor din Ciuş despre uciderea răţoiului de la Moscova şi despre judecarea vinovaţilor.

— N-au ce face, d-aia bat cîmpii ! au hotărît ei în unanimitate.

— Răţoiul a fost tîmpit ! De ce s-a oprit la Moscova ? Mai bine-ar fi zburat încoace ! a zis Comandorul rîzînd de mine.

— Există grădini zoologice, iazuri, rezervaţii unde păsările, fiarele şi orice alte vietăţi trăiesc numai pentru ca oamenii să le privească, să le studieze ; altfel, cu aşa zmei ca voi, copiii or să moştenească pămîntul pustiu ! le explicam eu.

— Ce să te uiţi la ele, la păsările astea ? Păsările trebuie împuşcate ! Trebuie gătite. Copiii n-au decît să le privească la televizor.

În cuvintele lor străbătea nu numai o glumă răutăcioasă, o bravadă, dar şi ceva rămas din vremi ; bunii şi străbunii vînau fiare sălbatice tot timpul anului, luau ouăle din cuiburi, prindeau gîştele din tundră în peri-

oada năpîrlirii, împușcau rățuște care nici nu învățaseră încă să zoare, puneau lațuri și capcane pentru cocoșii-de-munte, curse pentru reni, cerbi și urși ; fuseseră deprinși să trăiască după legea bunului plac : „tot ce-mi place e frumos, întorc taigaua pe dos !"

Oare cine și în ce fel va pune capăt acestui îngrozitor obicei străvechi al omului de a se purta în pădure ca-n ogradă străină ? În nord, oamenii nu sînt toți pregătiți să vîneze și să pescuiască cu cap ! Dar, oare, noi înșine sîntem pregătiți ? Să ne gîndim, ducîndu-ne mîna la cap, din ce sînt făcute căciulile pe care le purtăm : din vidră, din samur, sau din veveriță ; să aruncăm o privire spre cuier : o să vedem o blană de bizam, un mantou cu guler de nurci, jder sau dihor, un manșon și-o căciuliță, de un alb imaculat, din puf de lebădă. Oare toate acestea au fost obținute numai prin cinstita îndeletnicire de vînător și niciodată prin metode barbare ?

Vînătoarea este o meserie grea : cei ce o practică în taiga și-n tundră și aduc blănuri, din asta trăiesc, acesta este cîștigul lor, existența lor. Nu despre ei este vorba !

În anul 1971, toamna a fost lungă în întreaga Rusie. Chiar și-n Siberia — lucru nemaipomenit ! — n-a fost zăpadă pînă-n apropierea lunii decembrie. Rîul Sîm, ce șerpuiește singuratic prin taiga, a fost năpădit de-o hoardă întreagă de pușcași neștiuți de nimeni și neînscriși nicăieri, care nu respectau nici un fel de opreliști sau de legi ale vînătorii.

Rîul Sîm izvorăște din depresiunea fluviului Obi, iar după un drum de peste o mie de kilometri își unește liniștit apele gălbui mirosind a turbă, cu Eniseiul. În întîmpinarea Sîmului, din lunca malului stîng al Eniseiului, curge spre Obi, către ținutul Narîmsk, rîul Tîm — ceva mai lung decît Sîm și mai bogat în ape : cele două rîuri sînt ca doi frați „care merg în același vagon în sensuri opuse !" — natura împărțindu-și în mod egal, între ele, apele, bogățiile, darurile. Dreaptă, înțeleaptă și răbdătoare-i natura noastră, dar pînă și ea s-a cu-

tremurat în toamna aceea, asurzită de bubuitul detunăturilor şi orbită de fumul prafului de puşcă.

Năvălitorii au pornit-o în susul Sîmului, spre desişurile taigalei tăcute, cu bărcile încărcate de butoaie cu carburanţi, lăzi cu muniţii şi alimente în magaziile de provizii. Pe Sîm nu există nici inspectori, nici miliţie, nici vreun fel de populaţie şi totuşi vînătorii caută să fie singuri, ferindu-se unii de alţii ; se furişează hoţeşte pe rîu şi — încercînd să evite întîlnirea cu altă barcă ce vine din faţă sau din spate — se ascund în meandrele rîului sau în spatele insuliţelor.

Pe vremuri, pe Sîm erau cantoane, cătune şi centre de vînătoare şi de pescuit, dar pescarii şi vînătorii erau legaţi de anumite localităţi atîta vreme cît ţăranul cultivator era legat de pămînt. Ţăranul nu-i doar cel ce produce hrana, ci e omul legat de pămînt, omul pe care le poţi bizui : este ca o ancoră a vieţii. Pămînturile din jurul rîurilor Sîm şi Tîm erau greu accesibile, mlăştinoase, dar atît de întinse, încît orice om îşi putea găsi un loc potrivit fie pentru arat, fie pentru grădinărit, fără a mai vorbi despre vînătoare şi pescuit. Pădurile de pin alb şi cele de cedru vuiau ca o mare de culoarea malahitului, presărau ţărîna cu conuri, gemeau de fructe de pădure şi de ciuperci ; lacurile cu lebede, mlaştinile cu cocori, rîurile cu peşte şi — peste toate — puzderie de animale cu blănuri scumpe : veveriţe, samuri, nurci siberiene, hermine, păsări de pădure, ce nu se tem de om.

Anii grei ai războiului au lovit şi ţinutul Sîmului din taiga. Colhoznicii au părăsit Sîmul, mutîndu-se spre Enisei. După ei — prudenţi — s-au urnit vînătorii şi pescarii, exodul fiind încheiat cu şi mai multă prudenţă şi în şi mai mare taină de către vechii sectanţi. Fără oameni, taigaua — mai ales cea din nord — e orfană ; şi vai, cîtă nevoie avem astăzi de bogăţiile ei ! Ce treabă o mai fi şi asta ca locuitorii satelor, din taiga şi din alte părţi, să se aprovizioneze din magazine şi nu din cămările pădurilor, nu de pe cîmp şi nici din grădina de zarzavat?!

Se-nţelege de la sine că şi copiii din taiga trebuie să-nveţe carte, căci fără aşa ceva, în ziua de azi, nici omul care trăieşte-n pădure nu se mai descurcă. E mai

bine însă ca un vînător sau un pescar să se aprovizioneze singur cu pîine, cartofi, zahăr, motor, barcă, cu tot felul de alimente şi de rezerve, cumpărîndu-le de la centrele de achiziţie a blănurilor sau de la cooperativele pescarilor, nu să aştepte sosirea cu barca a „împuternicitului" cunoscut de toţi, care se numeşte de obicei Zahar Zaharîci sau Ivan Ivanîci, om nesuferit tuturor din pricina aroganţei sale şi a impresiei de „intelectualitate" pe care vrea s-o lase. Este un individ specific nordului, agramat, bun de gură, cu privirea vicleană, neastîmpărat şi necinstit, pe care oamenii pădurilor nordice l-au cocoloşit în aşa hal, încît el însuşi a ajuns să vorbească cu deosebit respect despre propria sa persoană. În general, nu şi-a schimbat nici înfăţişarea şi nici năravul, schimbîndu-şi de-a lungul vremii doar denumirea : administrator, cooperator, şef serviciu administrativ, expeditor, şef de bază, locţiitor de şef, adjunct de şef, mereu la fel de şmecher şi de apucător şi aşa cum scotocea în nord, ca-ntr-un pod întunecos, încă de pe vremea lui Papură Vodă, tot aşa a continuat să cotrobăiască pînă-n ultimii ani.

Dar „împuternicitul" nu va mai putea să tragă chefuri prin marile întinderi ale taigalei ; nu va mai putea procrea copii în casele şi corturile în care era atît de bine primit, fără să plătească pensie alimentară ; nu va mai putea să stea înfipt în colţul roşu, răspîndind „cele mai importante" ştiri „în mare secret"...

„Oare va trebui să ne adîncim încă şi mai mult în pădure, ca pe vremea ţarului Lexei ?" holba ochii bolnavi de conjunctivită un kerjac singuratic. „Nu, deocamdată stai pe loc ; nu-ţi părăsi locul cu care te-ai deprins. Dacă încordarea politică n-o să slăbească şi cumpăna s-o-nclina în favoarea ălora, o să vă dau eu de ştire..." „Păi, toată nădejdea noastră-i în tine, preamilostive ! Doar datorită ţie ne mai ţinem. Să nu ne laşi. Dacă necuratul s-o-ndrepta încoace, să ne dai semn ! O s-o luăm din loc. O să plecăm. Mare-i mila Domnului !..." „Ce tot spui ? Care milă ? Care Dumnezeu ! Nu există nici un Dumnezeu !..." „Taci, taci, om bun ! dădea din mîini omul din taiga, speriat de moarte. Chiar

de eşti învăţat, să nu-l superi pe Dumnezeu ! Tu ai să pleci, iar noi rămînem cu Dumnezeu şi ce-o să ne facem ?" „Of ! clătina supărat din cap «şeful». V-aţi rugat la buturugi, v-aţi făcut cruce cu două degete şi nu v-aţi mai schimbat de pe vremea ţarului Lexei !" şi trecea la problemele de „politică internaţională".

Aici, oamenii nu numai că nu încercau să-l contrazică, dar le era teamă să şi tuşească pentru ca să nu le scape nici un cuvînt. „În primul rînd, mă nelinişteşte neamţul ! declara îngîndurat «împuternicitul». Desigur, a fost bătut, a mîncat o bătaie soră cu moartea, dar şarpele s-a ascuns şi tace. Şi de unde să ştii ce mai pune la cale ?" „Aşa e ! ziceau kerjacii, frecîndu-şi bărbile-n palme şi oftînd din adînc. Ce situaţie ! Necuratul se-ascunde în iazurile liniştite..." şi întrebau cu îngrijorare : „Dar să zicem că-un păgîn o s-atace Rusia ; o s-ajungă el pînă la Sîm sau o să se oprească la kîrgîzi ?" Pînă-n ziua de azi, kerjacii încă mai folosesc cuvîntul kîrgîz, înţelegînd prin el pe toţi locuitorii de altă naţionalitate decît cea rusă.

„Uf ! se supăra din nou oaspetele cel atotştiutor. Eu zic du-te-ncolo şi el vine-ncoace ! Sălbaticilor !"

În clipa cînd „împuternicitul" dădea vînătorului produsele ce i se cuveneau după repartiţie şi lua de la acesta blănurile, căuta să pară un mare binefăcător : „Le înregistrez la calitatea întîia doar din stima deosebită ce-o am pentru tine !" Şi, rupîndu-şi parcă de la inimă, scotea din învelitoare o armă nouă : „Să nu sufli nimănui nici un cuvinţel ! Am procurat-o tocmai de la Moscova, dintr-un fond special ! Eu am peste tot oamenii mei, frăţioare !..." „Aşa e, Zahar Zaharîci ! Toată viaţa o să mă rog pentru tine..." „Uite şi cizmele ! Cizme ca astea poartă acum doar mareşalul Voroşilov sau poate cîteva persoane sus-puse, iar eu am şi făcut rost de ele ! Tot din rezerve ! Azi e greu, tare-i greu cu rezervele ! Le ţinem pentru un eventual război de apărare. Dacă ai praf de puşcă atît cît îţi trebuie, nici un duşman nu-i periculos. Peste tot s-au pus norme, fondurile alocate sînt tot mai mici, situaţia e grea, răz-

boiul rece se-nteţeşte din ce în ce... Dar pentru tine, ca pentru un prieten..."

Asemenea onoare şi atîta încredere îl făceau praf pe bietul vînător încrezător. Îi dădea lui Zahar Zaharîci pielicele, carne şi alune cu sacul, ba cîteodată şi grămăjoare de nisip cu aur, găsit „întîmplător" în apă : îl îmbuna pe „părintele binefăcător" şi nici prin cap nu-i trecea că puştile şi cizmele se aflau de multă vreme în orice magazin din oraş şi că — încă de pe vremea ţarului Lexei — flintele se încărcau cu praf de puşcă negru, întru apărarea patriei şi a tronului ; iar pentru înşelăciune, lipsă la cîntar şi la măsură, Zahar Zaharîci ar fi meritat, din partea autorităţilor cu care se lăuda şi pe care le reprezenta, pedeapsa cu puşcăria. Şi nu o dată s-a întîmplat ca „dumnezeul Taigalei" — Zahar Zaharîci — să dispară, plecînd într-o direcţie necunoscută pe vreme de vreo zece ani. Doar că, în locul lui, apărea Ivan Ivanîci. Şi deşi aveau nume diferite, proasta lor faimă, care trecea din gură-n gură, pe şoptite, prin toată taigaua, era aceeaşi : „Pe unde trec oamenii ăştia, nu mai cîntă nici păsările..."

Dar toate acestea fac parte din trecut.

Omul din taiga şi-a făcut rost de motoare, de bărci din duraluminiu. Se duce la vînătoare pe vreo două, trei zile, poposeşte într-o colibă tăinuită, în timp ce familia stă în satul Ciuş, pe malul Eniseiului, s-ar putea spune în centrul vieţii culturale, unde vin vapoare, zboară avioane, radioul urlă pe gratis zi şi noapte, la club rulează în fiecare seară un film, iar în magazine găseşti orice fel de băuturi. Casa nu mai este coliba aceea nenorocită din pădure, oarbă, acoperită cu coajă de brad. Acum, casa este asemenea oricărei case de gospodar, cu ferestre pe trei laturi, cu terasă, cu frigider, cu divan şi cu covor. Se aude că, spre sfîrşitul cincinalului, reţeaua de televiziune o s-ajungă şi la Ciuş. De-aş trăi pînă atunci ! Aş cumpăra cel mai scump televizor şi-n fiecare zi m-aş uita la un film pe gratis ! Tata cred că se răsuceşte-n mormînt — nu degeaba-mi apare-n somn ; mă dojeneşte cu un deget negru şi îşi mişcă buzele vinete — blestemă. Sectantul se trezeşte nă-

pădit de sudori reci, își face semnul crucii cu două degete și continuă să trăiască cufundat în păcate și-n mizerie umană. „Ce să-i faci ? Cultura înaintează. Nu mai poți trăi în continuare ca un sălbatic. Măcar copiii să vadă lumea....“ Vînătorul plutește cu barca pe rîul Sîm, în adîncul taigalei, sparge alune cu dinții și scuipă cojile peste bord. El cunoaște toate ascunzișurile și cotloanele rîului. În buzunar poartă permisul de vînătoare și de pescuit, precum și alte acte așezate într-un plic de celuloid. În barcă se află muniții, alimente, îmbrăcăminte de iarnă și — iartă-mi Doamne păcatele cele de voie și cele fără de voie ! — drăcia aia cu nume greu de rostit : tranzistor, lua-l-ar toți dracii ! Tare-i scumpă porcăria asta ! Nouăzeci și ceva ! Pe vremuri, puteai cumpăra un cal cu banii ăștia ! Ce să-i faci ? Oricît te-ai zbate, nu poți ține piept culturii. Afurisita s-a-ntins mai rău decît ciuma !

Kerjacul, ca orice alt vînător din taiga, se simte pe Sîm ca la el acasă, stăpîn pe gospodăria lui și nu va fi pus pe nelegiuiri. În schimb, veneticii, bețivii, tîlharii, „muții“, cum le zice Grohotalo, adulmecînd prada, vin ca lăcustele pe Sîm. Toți sînt încadrați în muncă, primesc salarii, dar caută să mai rupă și de la natură tot ce se poate, să se înfrupte din plin ; taie cedri cu fierăstraiele, vînează întregul an samuri, schilodesc fiarele și păsările. Iată, se aud împușcături grăbite, nervoase, iar un vînător adevărat nu trage așa niciodată : așa trage numai un tîlhar, un bandit !

Toamna aduce necazuri păsărilor de pădure și mai ales cocoșului-de-munte : necazuri provocate de oameni, de ființele cele mai raționale, așa cum îi numește tranzistorul. Toamna, păsările de pădure și — în primul rînd — cocoșul-de-munte, vin pe malul rîurilor ca să strîngă pietriș mărunt cu ajutorul căruia se macină acele de rășinoase, mugurii și orice altă hrană din pădure. Fără această „sculă“ păsările n-ar putea rezista iarna. Pe afluenții Sîmului, în adîncul taigalei și al mlaștinilor nu prea se află pietriș. S-a întîmplat ca în gușa sau în pipota păsării să se găsească aur în loc de pietriș ; de aceea, soțiile vînătorilor nu aruncă nici

odată pipota şi guşa păsărilor înainte de a le desface şi a vedea ce este în ele. Pietrişul mai deosebit, albicios, cel mai potrivit pentru cocoşul-de-munte, se găseşte pe plajele, pe limbile de pămînt sau surpăturile de pe malurile Sîmului. Cocoşii-de-munte, păsări solitare din taiga, vin cu zecile pe malurile rîului. În aceste regiuni, cocoşul-de-munte este mai trupeş şi mai înfipt : „E ca un struţ !" — spun cei din Ciuş, care au văzut struţi pe abţibilduri şi la cinema. Cocoşii-de-munte sînt vînaţi nu numai pe Tîm şi pe Sîm, ci pe toate rîurile mari şi mici ale ţării şi iată rezultatul : în Ural şi în regiunile din nord-vestul Rusiei se poate spune că au fost exterminaţi. Iar în Rusia centrală, unde marele nostru bard încă mai asculta cum dincolo de rîul Oka „plîng cocoşii-de-munte", aceştia au dispărut de mult.

Ce să mai vorbim despre regiunile nordice ? !

„La o singură vînătoare doborîm cel puţin o sută de păsări !" se lăuda în faţa mea un vînător din Nijni-Tungusk, un vînător amator, absolut normal, care se lăuda absolut normal, la fel ca şi noi, pescarii orăşeni, care exagerăm cu toată sinceritatea : „Trei bibani şi vreo zece ochene a cîte o jumate de chil !..."

Vine o barcă cu motorul oprit, se îndreaptă, obraznică, drept spre promontoriu, spre păsări. Cu gîturile întinse, păsările nătînge stau şi cască ochii. Poc ! Poc ! răsună din patru ţevi îndreptate spre ele. Vînătorii reuşesc să încarce armele o dată, de două ori. Ţevile scot fum, se încing, dar păsările nu se tem şi nu pleacă. Unii cocoşi-de-munte, atinşi de alice, ţopăie pe pietre, alţii se aşază pe cîte o creangă, dar cei mai mulţi scapă fugind. Vînătorii nu-i urmăresc pe cei care fug după copaci sau se prăvălesc în tufişuri ; nu-i adună — n-au timp ; pe promontoriul următor se găseşte un alt cîrd de cocoşi-de-munte ! Dacă însă în pădurea de brazi, apare samurul, atunci se schimbă treaba, atunci nu-i păcat să alergi ! Samurii s-au înmulţit peste măsură ; braconierii au lansat un zvon : „Samurii au exterminat veveriţele. S-a dereglat echilibrul !" şi parcă singuri şi-au eliberat permis pentru a vîna samuri

în orice anotimp ; fie că-s în perioadă de gestaţie fie că nu — împuşcă-i !

Am mai spus că, aici, vînătorii încarcă cartuşele ca pe vremuri, după ochi ; dopurile sînt din hîrtie, din muşchi şi — foarte rar — din pîslă. Aruncă sute de ruble pe băutură şi economisesc cîteva copeici la muniţii. Din cauza încărcării proaste, arma răneşte şi nu ucide, păsările rănite se ascund în pădure şi mor în chinuri. E un noroc dacă toamna-i rece şi urîtă şi iarna vine repede. Vînătorul nu are decît vreo zece-cinsprezece zile pentru a ucide, aşa că el trebuie să plece de pe rîu dacă nu vrea să fie prins de gheţuri ; dar chiar şi-ntr-o perioadă scurtă „vînătorii" ucid păsările cu nemiluita.

— Atîtea au usis în toamna trecută, omule, încît au devenit ca niste fiare — mă crezi ori nu — erau ca fiarele adevărate ! spunea Akim, amintindu-şi de vînătoarea de anul trecut. Parcă i-ar fi muscat pe tosi un sarpe si le-ar fi otrăvit oasele. Pentru o armă, pentru o barcă, munisii sau alimente, erau în stare să te omoare ! S-au dezlănsuit, se mai ! Şi a adăugat uluit : Am înseput să mă supraveghez pe mine însumi, mă înselezi : cum mi se năzărea seva, puneam mîna pe armă...

Akim uitase că făcusem războiul, că în iadul tranşeelor văzusem multe şi că ştiu, ştiu prea bine, ce poate face sîngele dintr-un om ! De aceea mă îngrozesc cînd văd că oamenii se dezlănţuie trăgînd cu arma — chiar dacă ţintesc în fiare sau în păsări — şi, aşa, în joacă, în trecere, varsă sînge. Ei nu ştiu că, încetînd să se teamă de sînge, încetînd să respecte acest sînge fierbinte şi viu, păşesc fără să-şi dea seama peste acel hotar fatal, dincolo de care se termină omul ; şi, din vremurile îndepărtate, umbrite de întunericul peşterilor, apare şi priveşte, fără să clipească, mutra omului primitiv, cu fruntea îngustă şi cu colţii ieşiţi din gură.

PARTEA A DOUA

Ciorba de peşte de la Boganida

PRIMĂVARA SE APROPIA DE SFÎRŞIT. Din clipă-n clipă ar fi trebuit să facă loc acelei veri de scurtă durată care este vara polară ; dar, nu se ştie de ce, primăvara-ntîrzia să plece şi cînd — în sfîrşit ! — a dispărut, scurgîndu-se-n lacuri şi-n rîuri, oamenii abia se mai ţineau pe picioare de foame.

Prin tundra jilavă, din care se ridicau aburi albăstrii, păşea alene un băieţandru încălţat cu cizme de vînătoare mari şi rupte, aplecîndu-se adesea să strîngă de pe bulgării de pămînt şi de pe lichenii rămaşi verzi atît iarna, cît şi vara, răchiţele din anul trecut, îngheţate şi aproape stafidite. Rămăsese din ele doar pieliţa cu seminţele putrezite în bobiţele turtite ca nişte ploşniţe. Băiatul se-ndrepta din şale pentru a putea băga în gură ghemotoace de boabe lipite zdravăn una de alta în palma sa şi apoi rămînea o vreme nemişcat, în picioare, cu ochii mijiţi. Simţea cum din ochi îi sar scîntei, capul i se-nvîrtea, prin faţa ochilor i se mişca un curcubeu multicolor şi strălucitor, în urechi simţea ca o apăsare, iar din coşul pieptului i se părea că-i vine să verse, de parcă un ghem lipicios l-ar fi înăbuşit.

Pe-o moviliţă încălzită de soare, acoperită pe margini de pojghiţe argintii de gheaţă, băiatul a zărit o pană udă : poate că bufniţa sau vulpea polară mîncaseră vreo gîscă ce năpîrlea şi poate că mai rămăseseră ceva oase ; dar cizmele, deşi

purta în ele obiele groase, clămpăneau împiedicîndu-l. Băiatul a căzut, a răsuflat, apoi a-nceput să se ridice, sprijinindu-se-n mîini, şi a-nmărmurit, văzînd drept în faţa lui, pe-o tulpiniţă păroasă, o floare. În loc de petale, floarea avea aripioare, două aripioare pufoase, cu pene mici ca la pui şi o codiţă păroasă şi ea, de parc-ar fi fost înfăşurată într-o pătură de brumă ce sprijinea cupa mică a florii lucind sub o foiţă de gheaţă subţire şi străvezie.

Soarele smuls din deasa blană a iernii se ridicase sus deasupra tundrei şi ţintuia toate ierburile de aşternutul moale al acesteia, le împrăştia în tufişuri, le mătura spre lacuri şi spre luncile rîurilor. Dar floarea aceea se ridica semeaţă pe-o moviliţă bătută de vînturi, pe care stratul subţire de pămînt nu se dezgheţase încă, ci abia începuse să se dezmorţească, hrănind firele subţiri ca de păianjen ale muşchiului, ale ierburilor din toamna trecută, ale tufişurilor cenuşii de porumbar ce păreau degerate, uscate, vlăguite de ger. Pe moviliţa aceea trăia o singură floare, sigură pe ea, provocatoare, nepitindu-se prin cotloane dosnice, înfruntînd cu dîrzenie bruma, vînturile şi burniţa, atît de obişnuite, primăvara, prin aceste locuri.

Floarea pîndea soarele. Razele soarelui, atingînd pojghiţa de gheaţă, se adunau într-un mănunchi, ca-ntr-o lentilă, încălzind inima florii, înfăşurată şi ea într-o delicată pînză de păianjen, din adîncul cupei. Foiţa de gheaţă începea să se topească, se lăsa în jos desfăcînd din ce în ce mai mult, ca pe nişte porţi ce se deschid, petalele care zîmbeau sărbătoreşte ; şi atunci, cupa — răsucindu-se ca o fiinţă vie — îşi îndrepta inima spre razele soarelui, în timp ce pojghiţa de gheaţă se prefăcea într-o picătură de lumină, hrănind şi înviorînd floarea şi seminţele ce germinau în ea. Pînă cînd soarele avea să-şi ia rămas bun, pînă la ultima clipă a apusului, floarea absorbea căldura astrului, întorcîndu-şi corola strălucitoare după el ; apoi, petalele, încălzite de jos de către învelişul pufos, se-nchideau deodată, corola tristă îşi pleca fruntea, dar în adîncul florii, sub petale, continua — nevă-

zută — pulsația vieții. Prin rădăcina înfiptă în pămîntul înghețat, floarea sorbea apa pe care-o prefăcea în pojghiță lucitoare de gheață străvezie și care — dimineața — din nou avea să prindă și să adune în mănunchi razele de soare.

În fiecare dimineață, în fiecare zi, se desfășura această tainică muncă, pînă cînd corola avea să crească. Și cînd petalele aveau să se ofilească, să se sfîșie precum zdrențele și să se scuture, codița urma să se rupă trosnind, lăsînd corola să cadă, ca o jucărie pe care vîntul avea s-o rostogolească prin tundră, lăsînd în urma ei pulberea întunecată a seminţelor.

Mai tîrziu, Akim nu-și mai aducea aminte dac-a găsit vreo gîscă sfîrtecată sau vreo altă hrană. Se pare c-a găsit, c-a ros un os acoperit cu pene și cu mușchi, dar s-ar putea foarte bine ca toate acestea să se fi petrecut altă dată, în altă primăvară, căci aproape-n fiecare an foamea îl gonea în tundra înecată de apă și de aburi, prin care nu se putea trece nici cu piciorul, nici în vreun alt fel spre rîul pătat de sloiuri jilave din mijlocul cărora nu există scăpare, pentru a căuta ceva de-ale gurii : i se întîmpla uneori să adune resturi de mîncare rămase de la bufnițe și vulpi polare iar uneori chiar să le și smulgă de la ele. Toate astea s-au uitat, s-au șters din memorie, s-au contopit cu alte amintiri din copilărie, ajungînd o frîntură din viața lui, dar floarea aceea dîrză din tundră, care îmblînzise pînă și soarele, trăia și-i înflorea în amintire, în afara celorlalte amintiri, pentru că — pe undeva și prin ceva — exista o asemănare între viața lui și acea floare a nordului, cu numele adus de peste mări, greu de ținut minte. Mai departe, spre nord, spre mare, aceste flori erau atît de multe, încît după prima adiere caldă de vînt, întinderile pustii căpătau pentru scurt timp culoarea focului cuprinzînd în ea toate celelalte culori, în timp ce însuși pămîntul zîmbea fericit vreme de două săptămîni, orbit de propria lui frumusețe.

Akim se născuse și crescuse pe malul Eniseiului, în satul Boganida. Erau acolo vreo zece căsuțe strîmbe

în care vîntul spulberă pînă şi cenuşa din vatră, fiecare cu cîte o singură fereastră, cu acoperişuri din carton asfaltat — ca la hambare — trosnind în bătaia vîntului. În mijlocul acestor căsuţe se afla o baracă ce înota în noroi ca un gîscan gras : cam acesta era tot satul, dacă mai adăugăm o baie înfiptă în mal, afumată şi cu uşa ciuruită de gloanţe, iar în spatele băii, pe istm, o magazie din bîrne pe uşa căreia se afla un anunţ scris cu creta : „Baza de pr. peşte". În spatele barăcii se afla o gheretă galbenă, fără uşi, înclinată într-o parte ; două magazii de lemne şi carcasa metalică a unei şalupe, uitată de cineva sau adusă de valuri ; un cîrd de bărci din scînduri şi din lemn cioplit, care se legănau lîngă mal, priponite cu ancore ; o masă lungă, din scînduri cioplite şi pirostrii pentru cazanele artelului.

Mai exista şi o sirenă de vapor deasupra barăcii — instalată în loc de antenă de radio — un termometru prins sus, deasupra ferestrei, ca să nu poată ajunge copiii la el, o bucată de ancoră — atîrnată de cea de-a doua uşă a barăcii, blocată pe timp de iarnă — ce era folosită ca gong în cazuri de incendiu, de convocări la şedinţe sau cînd se rătăcea cineva prin tundră. Mai era acolo o bară fixă pentru gimnastică, instalată între baracă şi gheretа galbenă. Pentru copii, bara era cam înaltă, iar bărbaţii veneau atît de obosiţi de la pescuit, încît abia reuşeau să ajungă pînă la laviţă şi numai bara le mai lipsea !

În afară de toate acestea, în Boganida nu mai era nimic demn de remarcat. Nu era acolo nici un copăcel, nici măcar un tufiş. Muşchiul fusese cules sau călcat în picioare, iar primăvara, răsărea ici-colo cîte-o tulpină cenuşie de rogoz care zgîria rău picioarele pescarilor plecaţi la pescuit, mai ales dacă umblau pe insuliţe, prin brădiş şi pe movile. Dar mlădiţele de rogoz — încă mici şi albicioase — erau mîncate de cîinii ce se jigăreau în timpul iernii, aşa că-n satul acela supravieţuiau doar bumbăcăriţa, loboda rară şi nenorocită, trifoiul cu un pămătuf de seminţe ruginii, gîscariţa leşinată din pricina brumei, tufişurile de răchiţă ce se tîrăsc prin

tundră, precum și steluțele de o nuanță roz — bolnăvicioasă și timidă — ale măceșului arctic, fruct de o rară frumusețe.

Locul unde urma să fie construit satul a fost ales de oameni care n-aveau de gînd să locuiască în el. Au văzut pe harta bazinului locurile bune de pescuit, au explorat acele locuri bogate în pește și au trimis oameni acolo. Nici aceștia nu și-au bătut capul cu probleme de amenajare a satului. În general, nu-și făceau prea multe griji : executau ceea ce li se cerea, locuiau unde li se indica, mîncau ceea ce li se dădea. Nici numele satului n-a fost ales, ci a venit de la sine, de la un afluent al Eniseiului și de la plajele pescarilor, care — încă din timpuri străvechi — se numeau nisipurile Boganidei.

La vreo două sute de metri de sat — nu mai mult, ca să nu fie prea greu de dus morții — apăruse un cimitir, loc ce nu poate lipsi din nici o așezare omenească. Cimitirul fusese inaugurat de un înecat necunoscut, adus la mal de apele umflate ale primăverii. La început, cimitirul se populase rapid cu mici obeliscuri și cruci cioplite din bușteni aduși de ape. Curînd însă, oamenii au învățat cum să lupte cu scorbutul, cum să plutească cu bărcile, au fost mai rari cei căzuți peste bord, nu s-au mai avîntat prostește prin tundră, iar în baracă nu s-au mai încins beții și încăierări. Munca în artel i-a unit, i-a obligat să se adapteze la condițiile existente, să mănînce, să-și spele și să-și usuce lucrurile, să se spele, să-și dreagă hainele, să se încălzească, ba chiar să se și distreze împreună. Cimitirul a-nceput să intre în paragină, obeliscurile și crucile au pornit să se desprindă din pămîntul înghețat. De ce să rămînă nefolosite ? Au căzut, înseamnă că nu mai sînt necesare nici pămîntului, nici celor ale căror rămășițe le-au vegheat. Deci sînt bune pentru focul din sobă : atîta le-a bătut vîntul, că sună de uscate ce sînt.

Valuri de mușchi alb ca spuma răvășită, acoperite de frunze de mure galbene, de ghemotoace foșnitoare de răchită și colorate cu semințe mici de merișor și cu afine vinete, năpădeau cimitirul din toate părțile. Printre movilițe, precum și la marginile cimitirului, se

încolăceau mesteacănul pitic cu frunze mărunte şi loziile care-şi întindeau ramurile la pămînt. Iarna, potîrnichile îşi căutau hrana printre aceste tufişuri. Akimka aşeza laţuri, iar păsările care nimereau în ele se zbăteau lovind cu putere în scîndurile cu etichete de la cutiile de ţigări, turtă dulce sau tăiţei.

Vara, cimitirul se acoperea de mure galbene, astfel încît părea că un peşte ar fi depus grămăjoare de icre aurii, nimerind acolo în timpul revărsării apelor. Boabe de afine, lunguieţe cît unghia, cădeau, fără nici un folos, pe morminte. Boabele căzute pe pămînt proaspăt se coceau mai repede decît oriunde în altă parte. Akimka a rezistat cît a putut, dar nemaiputînd ţine piept ispitei, s-a înfruptat odată din boabele de pe morminte, după care, o zi întreagă — cuprins de teamă — a aşteptat să moară. Simţea înlăuntrul său o durere surdă şi junghiuri puternice ; dar foarte repede, a început să trebăluiască prin casă şi a uitat de moarte.

După aceea, a mîncat fără teamă boabele din cimitir, împreună cu cîinii din sat. Maică-sa îl speria, îi povestea tot felul de grozăvii despre cimitir, dar băiatului nu-i mai era frică de nimic şi îşi aducea în cimitir fraţii şi surorile mai mici. Copiilor le plăcea atît de tare locul acela curat, plin de moviliţe, încît păşteau acolo cu toţii, tîrîndu-se printre morminte, pînă toamna tîrziu, cînd dădeau primele geruri.

De pe înălţimea pe care era aşezat cimitirul, se putea vedea pînă departe, împrejur : întinderi de nisip lîngă ape, aşezate în pantă lină ; mai sus — locuri mai înalte, în trepte, acoperite cu nisip şi aflate mai aproape de rîpe. Plaja — aşezată şi ea în pantă lină, spălată de ape, netezită de valuri, întesată de proptele pentru uscarea năvoadelor — se întindea liniştită, leneşă, dinspre promontoriul rîului. Pe proptele, pescăruşii stăteau aliniaţi în rînduri şi moţăiau asemenea unor bulgări albi, înfipţi în ţepi. Pe plajă, găinuşele-de-baltă alergau ciugulind, presurile se tăvăleau prin nisip, gîştele ieşeau din desişurile tundrei ţinîndu-se departe de cîrduri şi umblau legănat, alegînd peştişori aruncaţi de ape la mal, tot felul de gîze şi rădăcini subţiri de plante.

Pînă cînd s-a dus la şcoală, Akim nu văzuse alte locuri, alte aşezări omeneşti sau alte locuinţe. Se născuse în Boganida, nu fusese botezat şi nici măcar înscris în vreun registru. Era copilul din flori al unui rus pripăşit prin nord care făcuse ceva bani şi dispăruse pentru totdeauna, lăsînd mamei lui Akim — aşa cum se aflase mai apoi, — încă un copil, pe Kasianka. După spusele mamei, tatăl lui s-ar fi numit Kasian. La înscrierea la şcoală, Akim declarase că pe taică-său îl chema Kasian, dar pentru că el nu vorbea prea clar şi stîlcea silabele, numele tatălui a fost trecut Hasian. Fie şi Hasian ! Ce importanţă poate avea ?

Maică-sa, aflînd aceasta, a-nceput să cotcodăcească precum o găinuşă-de-baltă, să dea din mîini ca o şcolăriţă la spectacol, repetînd vorbele ei preferate : „Vai de mine ! Vai de mine !“

Mama lui Akim avusese copii încă din fragedă tinereţe. Pe Akim — primul născut — l-a adus pe lume la şaisprezece ani neîmpliniţi. După cum povestea, Kasian îi dăruise ciorapi şi o basma şi-i aducea mereu turtă dulce şi vin roşu. Cum să nu fi îndrăgit un om atît de bun ? Şi într-adevăr, îl iubise şi-l dezmierdase fără să se gîndească măcar că dintr-o joacă atît de plăcută ar fi putut ieşi un copil, un om ! Cînd l-a născut — în baracă — şi i-a fost adus, legat într-o bocceluţă, un copilaş zbîrcit care se zvîrcolea, cu gingiile goale, cu ochii închişi şi lipiţi cu un fel de albeaţă, i s-a făcut silă şi-a spus neîncrezătoare : „Vai, ce urît e Iakimka ! Vai de mine ! O fi al meu ? Nu se poate !“...

De ce nu se poate ? De ce Iakimka ? Unde auzise ea numele ăsta şi cum de-i venise-n minte ? Parcă puteai s-o descoşi ? Mama a fost şi a rămas o fetişcană, ca minte şi ca simţire. Femeile au încercat să-şi bată joc de ea, numind-o uşuratică, dar cuvîntul nu se lipise, căci ea nu înţelegea sensul acestei vorbe de ocară, aşa că femeile au încetat să-i mai spună aşa şi îndeobşte, după asta, nimeni nu i-a mai făcut vreodată vreun rău : femeile o ajutau cu ce puteau, iar bărbaţii o ajutau şi-o mîngîiau. În scurt timp, în Boganida a apărut un cîrd de copii. „Ai cui sînt ?“ întrebau oamenii veniţi de prin

alte părți. „Ai pescarilor", rîdea femeia. „Ai noștri", adevereau pescarii.

Artelul aproviziona cu pește un mare șantier de construcții din nord, așa că nu avea un loc stabil. Aproape în fiecare sezon de pescuit, membrii artelului se schimbau. Singurii care nu părăseau artelul erau brigadierul, recepționerul, telegrafistul și brutăriţa Afimia Mozgleakova — o femeie care la tot pasul înjura zdravăn, dar și plîngea. Tot ea îndeplinea și funcțiile de responsabilă cu lenjeria, administrator, făcea pe ghicitoarea și pe moașa și — datorită vîrstei și caracterului său — era pentru toți ca o mamă. Nu se știe pentru care vină — încă înainte de război — ispășise o pedeapsă, rămăsese în nord și amenința mereu c-o să lase totul baltă și-o să plece-n altă parte. Dar nordul îl prinde pe om mai abitir decît sudul. Acolo, oamenii, căpătînd dintr-o dată totul — căldură, orice bunuri, viață în societate — își petrec zilele în lene, îndestulați și înghesuiți. Dincoace, omul molipsit de libertate, de singurătate, de independență, așteaptă mereu schimbări, duce dorul altui fel de viață și-i rămîne veșnic posibilitatea de a se amăgi pe sine și pe alții cu ideea că el — om liber — va porni spre sud, spre fructe, spre marea caldă. Această a doua viață plină de bucurii — posibilă de fapt, dar de cele mai multe ori trăită doar în imaginație — îi susține cu toată puterea pe oamenii din nord, în viața lor grea de fiecare zi, le întărește sufletul și le dă forțe.

La marginea cîmpului, în buza malului, bărbații ridicaseră o căsuță joasă, c-o singură fereastră, care semăna mult cu o baie. În căsuța asta, aproape tot timpul întunecată, pe laviţe largi și pe un pat așezat lîngă soba meșterită din tablă groasă de către „oamenii de pe vapor", se foiau, urlau, mîncau, se jucau și creșteau frații și surorile lui Akim. Bărbații aduceau rufe pentru spălat sau haine pentru peticit. La-nceput, mama lui Akim nu se pricepea la nimic — nici la spălat rufe, nici la cusut, nici la gătit. Dar „nevoia te învață cum se fac colacii" : i se tot spunea acest proverb și, deși ea nu văzuse niciodată colaci, încetul cu-ncetul, s-a înhămat la căruța familiei, dar n-a reușit nici pînă la sfîrșitul

vieții să-nveţe acea meserie grea „care se numeşte „lupta cu nevoile". Un lucru însă pe care nu avea nevoie să-l înveţe era acela de a-şi iubi, în mod firesc, plină de voie bună, copilaşii şi pe toţi oamenii din jurul ei. Pînă şi-n iernile cele mai grele în care a îndurat foamea, n-a dorit niciodată moartea copiilor săi, gîndul la moarte ca mijloc de izbăvire din chinuri, nevoi şi nenorociri netrecîndu-i prin minte nici o clipă. Aşa că moartea i-a ocolit copiii.

Copilaşii, porecliţi „kasieni", creşteau liberi, fără supraveghere şi fără oprelişti. Cea mai mare grijă şi bucurie a lor era să supravieţuiască pînă în primăvară, pînă la-ntoarcerea soarelui, a zilelor calde, pînă la apariţia peştilor şi a fructelor ; dealtfel, toţi locuitorii Boganidei aşteptau venirea primăverii ca pe o binefacere de la Dumnezeu. Închisă în căsuţa plină de umezeală şi lipsită de aer, blocată pîn-la coş de zăpada ce o izola de restul lumii, familia îndura chinurile iernii vreme de multe luni, care copiilor li se păreau ani întregi ! Şi apoi, în sfîrşit, unii în zdrenţe, alţii cu buricul gol, murdari, copilaşii ieşeau la lumină din vizuina lor mucedă şi puturoasă.

Orbiţi de lumina vie, cu răsuflarea tăiată de aerul tare şi curat, ei nu zburdau, nu se bucurau. Frecîndu-şi cu pumnii ochii roşii ce lăcrămau, se uitau împrejur cu neîncredere, cu guriţele mari deschise în care se zăreau gingiile sîngerînde, bolnave de scorbut, îşi expuneau obrăjorii palizi la căldura dătătoare de viaţă, îşi întindeau palmele spre razele soarelui. Aveau ameţeli, lumina puternică le ardea ochii şi, toropiţi, se aşezau pe prispă, cu picioarele sub ei, simţind în creştetul capului lor moleşit căldura binefăcătoare, zîmbind şi moţăind. Cei mai voinici dintre ei — dar la fel de palizi şi cu urme de sînge uscat pe buze — îşi tîrşeau picioarele slăbănoage spre Eniseiul umflat de primele ape dezlănţuite ; nu se spălau în ele, ci le pipăiau cu palmele şi la atingerea apei vii, tămăduitoare, inimioarele lor începeau să zvîcnească, iar ei, scîncind, se stropeau încercînd să rîdă.

Mama aducea foarfeca şi îşi tundea copiii ca pe nişte oi, chiar pe malul rîului, iar vîntul măturа părul negru ca smoala şi-l mîna în apă. Doar primii doi copii — Akimka şi Kasianka — semănau la păr cu tatăl lor. Kasian cel dispărut, bărbat zdravăn, avea părul nordicilor : gros ca sîrma.

Mama încălzea un butoi cu apă şi îşi lăia copiii. Aceştia se văitau fricoşi, plîngeau din cauza săpunului şi se zgîriau cu unghiile. Femeia zîmbea arătîndu-şi dinţii sclipitor de albi şi nu avea timp decît să exclame : „Vai de mine ! Ei, vai de mine !" După ce-şi spăla copiii, se băga şi ea în butoi, ţipa cînd se scufunda în apă şi hohotea cînd Kasianka o gîdila frecînd-o pe spinare cu o măturică de lozie.

După ce scoteau de pe ei jegul adunat o iarnă întreagă, „kasienii" puteau să se ducă fără teamă la baia artelului.

Mama îşi pieptăna cu cărare părul tuns scurt, lua de pe poliţă un degetar plin cu alifie roşie pe care o muia cu scuipat şi îşi dădea pe buze, trăgea pe ea o rochie boţită de culoarea murei galbene, punea ciorapi cafenii, pantofi cu tocuri înalte, o basma cu porumbei şi cu litere străine pictate pe ea şi ajungea să fie atît de cochetă, încît copiilor nu le mai venea să creadă că fata aceea veselă, străină într-un fel, era mama lor ! Iar ea, glumind, se răsucea pe tocuri, întrebînd : „Arăt bine ?"

Cum să nu fi arătat bine ! Părul spălat, cu luciri negre, şi sprîncenele parcă trase cu penelul dădeau chipului ei un aer de copil nevinovat şi neîmplinit, faţa rotundă şi turtită era înviorată de pomeţii ovali şi uşor îmbujoraţi ; doar ochii-i cu veşnica tristeţe mută a omului nordic, mereu cufundat în sine şi într-o străveche melancolie, exprimau — cine ştie ! — dorul după pămîntul binecuvîntat din care fusese alungat de cuceritori în depărtatele ţinuturi de miazănoapte sau, poate, gîndul la oamenii ce trăiseră înaintea lui şi care vor trăi după el. Nimeni n-a reuşit vreodată să explice această veşnică tristeţe a nordicilor, tristeţe pe care nici

ei înşişi n-ar putea-o deslui : tristeţea aceasta sălăşluieşte în adîncul lor, îi apasă, îi face blînzi, dar cu toată simplitatea şi bunătatea lor, nu-şi deschid cu totul inima nimănui şi niciodată ; iar viaţa lor — mai ales cea din taiga, la vînătoare sau la pescuit — o păstrează învăluită dacă nu în mister, atunci cel puţin în datini şi ritualuri de neînţeles celui venit din alte părţi.

Tatăl mamei lui Akim era rus, iar mama dolgancă [1], dar — ce să-i faci ? — taina mamei se moştenise, pecetluindu-i tristeţe în adîncul privirii, deşi ochii îi rîdeau. Mama se juca cu copiii, îi gîdila, le spunea tot felul de poveşti şi-i înveselea pe toţi cei din casă : în sfîrşit, scăpau din iarnă.

Neobişnuiţi cu starea în care erau, uşori, curaţi, chiar solemni într-o oarecare măsură, copiii — lăsaţi liberi de mama lor — ţinîndu-se de mînuţe, în frunte cu Kasianka cea cu părul bălai, plecau dincolo de sat şi de rîul Boganida, se împrăştiau pe malul ajuns cafeniu din pricina plantelor putrede din anul trecut şi — în grămezile de gunoi macerat adus de ape, în muşchiul răsucit în funii, în suluri de pîslă şi în rogozul bătrîn — căutau iarbă ce se putea mînca, mlădiţe ascuţite de ceapă sălbatică, fire palide de ştevie, lăstarii tufelor de lozie şi — strîmbîndu-se de durere — mestecau plantele astea întruna, cu dinţii clătinîndu-se şi sîngerînd. Uneori aveau norocul să dea peste cuiburile găinuşelor-de-baltă, ale pescăruşilor sau ale codobaturilor : luau ouăle şi le mîncau pe loc, fără să-şi ascundă prada unul de altul. Acasă, nu se-ntorceau cu mîinile goale, ci fiecare ţinea strîns în pumnişori cîte un mănunchi de fire moi şi încă subţiri de ceapă, pe care le dădeau mamei — apărătoarea căminului lor — cu mîndria sfioasă, tăcută şi reţinută a vînătorului.

Artelul de pescari sosea la Boganida cînd încă mai era zăpadă ; oamenii pregăteau uneltele de pescuit, călăfătuiau şi cătrăneau bărcile şi barcazul pentru năvoade, meştereau vîslele, reparau baza de primire a peştelui. Recepţionerul, Kireaga-picior-de-lemn, trezin-

[1] Dolgani — populaţie din nordul Siberiei.

du-se din hibernare și din beții, începea să conducă lucrările, bocănind cu piciorul de lemn, alerga fălos prin sat dînd ordine peste ordine, dar — ca de obicei — nimeni nu-l asculta.

Zîmbind sărbătorește, murmurînd un cîntec sau altul, dichisită, sulemenită, mama cea frumoasă pleca spre baracă să semneze „documentul" de angajare pe întregul sezon ca muncitoare și ajutoare a lui Kireaga-picior-de-lemn. Urma ca viața familiei să se rînduiască, mama avea să primească bani înteaga vară, să recepționeze peștele și să se certe cu Kirka.

Copiii din toate căsuțele veneau, pe neobservate, în baracă și — din mers — săreau drept pe cuptorul larg, puțin strîmb, dar fierbinte. În acest cuptor se făcea pîinea și se fierbea mîncarea pentru întregul artel. Tot aici, se uscau încălțămintea și îmbrăcămintea, iar oamenii se lecuiau de răceală.

În baracă, oamenii beau, cîntau la armonică, dansau și se îmbrățișau. Akimka și Kasianka nu aveau să lipsească, de astă dată, de la petrecere, se așezaseră de mult pe cuptor. Stăteau culcați aproape de tavan, într-o căldură înăbușitoare, în praf și-n fum de țigară, ascultau armonica, îi maimuțăreau pe cei beți, așteptau clipa cînd avea să li se dea bomboane sau turtă dulce, rîdeau, cîntau și fluierau la un loc cu cei mari. Akimka și Kasianka o urmăreau cu admirație pe mama lor, care dansa neîndemînatică, cu gura larg deschisă, dînd din mîini ca în barcă atunci cînd vin valurile și — fără să cunoască vreun dans — bătea întruna, cît mai tare, tactul cu tocurile pe dușumelele prost spălate, cenușii, cîntînd împreună cu Mozgleakova cuplete hazlii. Necunoscînd însă nici un cuplet, se mulțumea doar să repete plină de veselie : „Drăgusul meu ! Drăgusul meu !"...

La capătul puterilor, mama se arunca pe laviță și își lăsa, prietenește, capul pe umărul vreunui pescar, îi șoptea ceva lăsînd să i se zărească dinții albi, își făcea vînt cu basmaua, dădea din cap, bătea tactul cu picioarele pe care le scotea pentru cîteva clipe din pantofii ce-o strîngeau și — după mișcarea buzelor — se pu-

teau ghici cuvintele „Drăgusul meu ! Drăgusul meu !... Vai cît de bine-i ! Vai de mine !...“ Neştiind ce să mai facă, unde să se mai aşeze şi cui să-i dăruiască sufletul ce se revărsa de-atîta fericire, ea-l îmbrăţişa cu toată puterea pe pescar, îl săruta cu buzele vopsite şi, depărtîndu-se deodată de el, sfioasă şi jucăuşă, îşi acoperea cu mîinile faţa strălucitoare şi-nfierbîntată.

Duşumelele din baracă — desprinse din cuie — trosneau şi gemeau pînă noaptea tîrziu, palmele plescăiau pe carîmbii cizmelor, în timp ce bărbaţii urlau, care cum se pricepea. „Oare de ce un asemenea lucru nu ţine veşnic ? se gîndea Akimka. De ce vine iarna ? Cine are nevoie de ea ? Poate n-o să mai vină ? Poate-i ultima dată cînd a venit ? Cum să fie ultima ! Ce cald e-n baracă şi afară, ce veseli şi prietenoşi sînt membrii artelului. Iarna, totul e altfel. Oamenii sînt tăcuţi, posomorîţi, fiecare se izolează de ceilalţi, se gîndeşte la ale lui, înjură iarna — nordul — se pregăteşte să plece în altă parte...“

Spre dimineaţă, mama intra tiptil în casă, scoţîndu-şi pantofii încă de la uşă. Akimka — precum un pui de gîscă din cuib — o auzea întotdeauna. Ridicîndu-şi capul, sîsîia ca un adevărat pui de gîscă : „Se-ai stat asa de mult ? Iar ai făcut copii ?“ „Am făcut nisel ! rîdea, ameţită, mama şi, căscînd cu poftă, se trîntea pe divan. „E prămăvară, băiatul mamei ! E primăvară ! La vremea primăverii, atît păsările, cît si fiarele, si oamenii, se iubesc, cîntă si fac copii. Ai să te fasi mare şi-ai să-nsepi să petresi si tu ! De se-si întorsi capul ? De se ? Ia uită-te la el se timid e ! Ca maică-sa !“ şi, rîzînd, îl gîdila pe Akimka pe burtică.

Ce să facă ? Aşa era ea ! Noroc de Kasianka : mai crescuse şi-o mai ajuta cîte puţin. Dar marele noroc era că, în Boganida, se păstrase obiceiul de la război : toţi copiii, fără deosebire, erau hrăniţi cu ciorba de peşte a brigăzii. Datorită acestei ciorbe au supravieţuit şi au crescut mulţi copii, au ajuns bărbaţi în toată puterea cuvîntului, s-au răspîndit în lumea largă, dar n-au putut uita niciodată masa brigăzii. Aşa ceva nici nu se poate uita ! Era o sărbătoare care se repeta zilnic,

o sărbătoare mult dorită, care dăinuia din primele zile ale primăverii pînă toamna tîrziu şi — ca orice sărbătoare — de fiecare dată avea în ea ceva neobişnuit.

Cu mult înainte de lăsarea serii şi de ora la care — de după promontoriul de nisip — apăreau bărcile cu peşte şi barca cea cu frunte lată şi pupa înaltă în care se transportau năvoadele, toţi copiii din Boganida veneau la mal, la punctul de primire şi aşteptau — răbdători şi tăcuţi — să sosească echipa de pescari. Uneori, copiii uitau de toate, se prindeau în jocuri, alergau, dar se potoleau deodată şi se linişteau, ca nu cumva să scape clipa fericită cînd se ivea prima barcă. Ceva mai departe, stăteau culcaţi cîinii. Şi ei tot pe pescari îi aşteptau, stăteau serioşi şi concentraţi, nu se-ncăierau.

Toţi „kasienii", pînă la unul, se prăjeau pe nisipul cald, sub soarele ce nu apunea. Akim îi ducea în spinare pe cei trei fraţi ai săi care încă mai umblau cu fundul gol, şi-i aşeza pe nisip. Împreună cu alţi copii cu picioruşele strîmbe, cu ochii precum nişte dungi oblice, se hîrjoneau pe nisip, şi-l turnau în cap, nisipul îi gîdila şi-i făcea să rîdă. În Boganida, nimeni nu stătea vreodată la umbră ; tuturor — atît oamenilor cît şi animalelor — le plăcea să stea mai curînd în locuri deschise, sub bătaia soarelui, căci ţînţarii îi atacau mai puţin, aerul era mai cald, destul îngheţaseră şi stătuseră pe-ntuneric în timpul iernii !

Sub comanda Kasiankăi, toate prietenele ei — fetiţe de diferite vîrste şi mărimi — turnau apă peste o masă lungă din lemn cioplit, sprijinită pe trei proptele. Masa era aşezată chiar lîngă apă, proptelele afundîndu-se în nisip. Kasianka dădea porunci stricte, se purta ca o adevărată gospodină exigentă şi era mai sîrguincioasă decît toate. Mai întîi, rîcîia scîndurile cu un ciob de sticlă, apoi le freca bine cu nisip, c-o măturică, şi abia după aceea spăla masa cu un şomoiog ud de lozie. Masa brigăzii era netedă şi curată, toate muştele negre îşi luau zborul de pe scînduri, unde nu le mai rămăsese nimic de mîncat, aşa că de voiau sau nu, erau nevoite să zboare spre casele oamenilor. Dar, acolo,

cîinii strînseseră totul şi — dacă muscă nu era atentă — cu un singur clănţănit de dinţi, aveau să-i facă vînt şi ei în burta lor, lingîndu-se pe bot.

Masa era deci spălată şi se usca treptat, pămîntul dimprejur era măturat, tîrnurile, cîrpele — bine clătite cu apă. Kasianka cea harnică se ocupa de copii : unuia îi ştergea nasul, pe alţii-i mîna la apă să-i spele spunîndu-le „Mînca-v-ar gaia, afurisiţilor !", altuia îi dădea un căluţ de lemn, celuilalt o jucărie — de cele mai multe ori, o păpuşă dintr-o crenguţă înfăşurată în cîrpe ; pe unii-i mîngîia, altora le dădea cîteva la fund. Kasianka era mereu ocupată cu cîte ceva şi-i plăcea ordinea.

Akimka spărgea lemne. Copiii mai mărişori le stivuiau sau le aşezau sub o pirostrie uriaşă, cu două cîrlige de fier forjat, mari cît un vătrai, care atîrnau deasupra. Pentru ca timpul să treacă mai repede, Akim îşi căuta de lucru şi găsea. Se apuca să mai şteargă o dată, cu măturica şi cu nisip, cazanele pe care le spălase tot el, cu o noapte înainte : unul de cinci căldări, altul pentru ceai, de trei căldări ; cine ştie ? muştele ar fi putut murdări iar cazanele. Nesuferita de Kasianka — doar fără ea nu se putea face nimic ! — intrată aproape toată în cazan, dădea lustru şi cînta încetişor : „De departe, din Kolima, îţi trimet, puicuţo, gîndurile mele..." Fata învăţase toate năzbîtiile în baracă. Cazanele fuseseră aduse de pe magistrală, la baie, pentru cei care construiau cea mai mare cale ferată din nord. Dar nu nimeriseră la baie, fiind folosite de către cei din Boganida pentru bucătărie, şi cîte bucate gustoase n-au fost gătite sau fierte în cazanele acelea ! Au nimerit în ele şi gîşte, şi raţe, ba chiar şi cîte un ren. Cîţi oameni n-au săturat, n-au înviorat şi n-au adăpat cazanele acelea, la cîţi nu le-au dat puteri şi pe cîţi nu i-au crescut ele !

Kasianka îşi termina treaba, înălţa capul ciufulit, care, printr-o minune, se sprijinea pe gîtul ei subţire, şi privea în depărtare ascultînd încordată ceva. Cei din jur amuţeau, nici nu mai răsuflau. Kasianka avea cel mai fin auz.

— Viiin ! rostea ea ușurată, cu bucurie de femeie matură, destinzîndu-și trupul.

— Vin ! Vin ! Vin !

Copiii, urmați de cîinii care lătrau, o rupeau la fugă în întîmpinarea pescarilor, pe plaja frumos spălată, lăsînd urma pașilor lor și speriind pescărușii. Se împiedicau, cădeau, cîinii îi apucau de picioare, de cămăși, iar copiii îi alungau rîzînd. Cei mai măricei, rămîneau pe loc, stăpînindu-și avîntul și văzîndu-și de treabă.

Kasianka mai spăla o dată, în fugă, cu apă proaspătă, cazanul adînc cît un clopot. Înclinîndu-l, băieții vărsau apa, strecurau în urechile cazanului o rangă de fier și, opintindu-se îmbujorați, cărau uriașul vas de fontă pînă la pirostrii, agățîndu-l de cîrlig. În timpul acesta, Kasianka se gătea grăbită, își freca mîinile cu nisip, își strîngea în mănunchi, cu ajutorul unui pieptene rupt, șuvițele rare de păr bălai, le lega frumos cu o basma decolorată și — bombănind și răstindu-se la „detașamentul necombatant" : „Mînca-v-ar gaia ! Toți stați pe capul meu !" — se apuca să șteargă iar mîinile și fețele copiilor cu același șomoiog cu care șterse cazanele. Țopăind de durere și de usturime, copiii tăceau, își adunau puterile ca să-ndure, nu scînceau, iar Kasianka își făcea treaba bombănind și atingîndu-i la fund, fără a uita însă să-și întindă gîtul ca o potîrniche atentă, cățărată pe tufișurile de afine.

— Abia au trecut de Capul Cegilor ! zicea ea cu necaz. De ce-or fi mergînd așa încet, mă rog ? Leneși, vai ce leneși s-au făcut bărbații ! Nu se gîndesc decît la băutură și la destrăbălare. Nu sînt buni de nimic !

— Se știi tu ! îi răspundea Akimka. E mult peste, e greu si tu vorbesti aiurea...

— Ei, dacă-i mult pește, atunci așa o fi... se declara de acord, indulgentă, Kasianka.

La cherhana era ca-ntr-un birou : abace cu bile, un chitanțier verde, chiar și un calendar atîrnat pe perete, un cîntar, lăzi — multe lăzi — butoaie cu sare, tărgi cu plasă metalică și cazane cu saramură în care se punea peștele dacă șalupa șantierului întîrzia. Spre locul acela, care era la o oarecare depărtare de masa brigăzii — căci

altfel muștele i-ar fi năpădit pe meseni — venea șontîc-șontîc, zăngănindu-și cheile legate la curea, recepționerul Kireaga-picior-de-lemn, marele ștab.

Era de felul lui din regiunea Eniseiului de jos ; pe front, îi omorîse pe fasciști cu pușca cu lunetă, trăgînd „numai la scăfîrlie", după cum povestea. Odată, rămăsese o noapte întreagă la castelul de apă de pe calea ferată și împușcase o droaie de nemți. Dar înghețase tun stînd acolo sus : era ger cu vînt, în iarna lui patruș'doi. Dimineața, se grăbise s-ajungă cît mai iute în tranșee și se-ndreptase direct pe o cărare neumblată, prin cîmpul acoperit cu zăpadă. Camarazii agitaseră fanionul, îl strigaseră ; dar el, osteac [1] prost și încăpățînat, nu ascultase pe nimeni. Acasă, repede „acasă", cît mai iute la căldurică, s-arate pușca cu patul armei încărcat de crestături : cîți corbi fasciști lichidase ! Văzuse în zăpadă niște sîrmulițe de care erau legate pachețele cu săpun. De ce-or fi aruncat săpun în zăpadă ? Săpunu-i scump. E război ! „Aha ! Am înțeles : un avion german transporta săpun pentru friți să se spele, ai noștri au tras cu antiaeriana și tot săpunul s-a-mprăștiat pe pămînt." Voise să ridice un pachet cu săpun, să se poată spăla și el dimineața, dar nici n-apucase să se-aplece că se și agățase cu pîslarul în sîrmă și, deodată se auzise un bubuit. Ochii înguști, oblici, nu mai văzuseră nimic, privind doar pieziș, capul nu mai pricepuse nimic — înghețase pe foișorul cu apă și nu se mai gîndise decît la un singur lucru : s-ajungă cît mai repede la tranșee, să mănînce cașa fierbinte, să dea pe gît un pahar de vodcă, altfel s-ar fi oprit și s-ar fi-ntrebat „Ce fel de săpun ? Cine și de ce ar arunca lucruri atît de scumpe ?"

Explozia nu numai că-i smulsese un picior pînă la genunchi dar îi mai vătămase și altceva. Nici înainte, nu prea avusese Kiriuška barbă prea bogată, dar după ieșirea din spital, obrazul îi rămăsese complet spîn. Încă înainte de război, învățase la școala sovietică de partid din Igarka, așa că știa carte. Cu carte, chiar cu

[1] Osteaci — populație din nordul Siberiei.

un picior de lemn şi cu celălalt fără degete şi plin de schije care se plimbă şi se mişcă în trup gonind somnul, nu rămîi fără slujbă — ajungi şef. Nenorocirea era că şeful pescăriei se îmbolnăvea foarte des, pe picioarele schilodite apăreau bube roşii care coceau şi atunci Kiriuşka urla cît îl ţinea gura, în timp ce femeile îi turnau alcool pe gît, ca să-i potolească durerile. Odată, a ieşit din el o schijă. Kiriuşka o arăta tuturor : era mică şi semăna cu o bucăţică de cărbune. „Poate-i ultima ?" se-ntrebase, plin de speranţă, Kiriuşka.

Afară de faptul că Kireaga-picior-de-lemn era administratorul cherhanalei, mai era şi deputat în sovietul cooperaţiei de consum din Plahino, aducea poşta de acolo, proiecta filme în zilele de sărbătoare sau la alegeri şi ţinea discursuri la toate şedinţele.

— Eu mă pricep la orice ! zicea, bătîndu-se cu pumnu-n piept, Kireaga-picior-de-lemn.

— La cîte ceva te pricepi tu, da nu chiar la toate ! rîdeau de el femeile mai îndrăzneţe care curăţau peştele.

Dacă era beat, Kireaga-picior-de-lemn începea să plîngă sau era gata să sară cu pumnii la cei din jur ; dacă era treaz, trîntea uşa şi se ducea să se plîngă Kasiankăi. Ea îl înţelegea şi-i era milă de el mai mult decît altora. „Orice prost e-n stare să facă copii ! zicea ea. La treaba asta nu-i nevoie de minte, dar nu oricine-i în stare să proiecteze un film sau să ţină o cuvîntare. La asta nu se pricep ! Dar decoraţia asta roşie ? Dar medalia pe care-i desenat un tanc şi care se numeşte «Pentru bravură» ! Au ei aşa ceva ? Dar insigna cu drapelul roşu, de gardă, cusut cu fir ? E şi mai frumoasă decît decoraţia ! Dar scrisoarea de mulţumire scrisă de generalul comandant : «Pentru nimicirea duşmanilor Patriei socialiste cu focuri de armă trase cu mare precizie» ? Ei au aşa ceva ? N-au nimic ! Se pricep doar să latre, să fumeze tutun şi sînt mari meşteri la băut vodcă. N-au nici ruşine, nici conştiinţă ! Mai bine ar împrumuta ceva minte de la un om cu carte ! Ei n-au luptat cît el ! Nu şi-au vărsat sîngele pentru Patrie ! Cum de-ndrăznesc să deschidă gura ?

Pentru asta ar merita să facă bube pe limba lor spurcată !..."

— Hasianka ! dădea din cap Kiriuşka, copleşit de torentul propriilor lui merite şi virtuţi ! Ce-or făcut din mine fasciştii ăia blestemaţi ! Ţi-aş fi putut fi tată...

Kasianka ştergea cu o cîrpă nasul fostului trăgător de elită şi-i poruncea să şi-l sufle, iar el se supunea ca un copil şi-i întindea obrazul ca să-i şteargă lacrimile. În timp ce-l îngrijea pe Kireaga-picior-de-lemn, Kasianka îl asigura că, oricum, era pentru ei asemenea unui adevărat tată, ba chiar şi mai bun, iar ea, Kasianka, nu-l va părăsi niciodată. Dacă fostul luptător Kiriuşka va îmbătrîni şi se va îmbolnăvi foarte rău din pricina rănilor primite, ea avea să-l spele, să-l hrănească şi să-l îngrijească.

— Vai, Kasianka ! Vai, se proastă esti ! rîdea maică-sa, arătînd cu degetul spre Kireaga-picior-de-lemn. El, tată ? Esti încă o fată mică de tot si nu-nselezi nimic din căsnisie !

Kireaga-picior-de-lemn nu era de acord şi-o contrazicea :

— O fi Hasianka un copil, da are mai multă minte ca tine, zvînturatică şi făr' de minte cum eşti...

Coborînd spre mal, Kireaga-picior-de-lemn se închidea în cherhana, unde se simţea bine. Pe perete, întocmai ca la club, stătea atîrnată diploma de onoare, afişe pe care erau pictaţi peşti şi borcane de conserve şi gazeta de perete numită „Pentru pescuitul record" care fusese desenată de-un flăcău zurliu pripăşit pe la Boganida. Acesta se ferea să lucreze în colectiv, avînd grijă doar de organizarea timpului liber al artelului şi trişa la cărţi, curăţindu-i pe pescari de tot avutul lor, pînă la obiele. Pentru o ticăloşie pe care o făcuse — ademenise pe fetiţa unui vînător evenc în cimitir şi încercase să-şi bată joc de ea — fusese bătut crunt şi expediat sub escortă.

Kireaga-picior-de-lemn deschidea atît de bruse uşa cherhanalei, încît afişele şi diploma de onoare se mişcau

pe pereți, pe măsuța din colț se deschidea registrul cu scrisorile de trăsură, iar fila de indigo cădea pe jos. Kireaga privea împrejur cu ochi de gospodar pretențios și, lovind cu piciorul de lemn în dușumea, făcea de cîteva ori ocolul camerei, verificînd „încăperea" ce-i fusese încredințată.

— Hasianka ! Akimka ! Fuga la mine ! poruncea el aspru, ca un colonel din filme. Kasianka se repezea — nu fugind, ci zburînd — pe picioarele ei subțiri, de pasăre, spre marele șef. Akim pufnea, ridicînd din umeri, dînd de-nțeles copiilor că Kireaga-picior-de-lemn nu-i era șef, dar că, totuși, intră și el în cherhana. După ce-i cerceta pe copii cu o privire aspră și plină de importanță, ca și cum s-ar fi-ntrebat dacă putea încredința niște bunuri acestor copii, Kireaga scotea de sub masă un coș din coajă de mesteacăn plin cu sare, un borcănaș cu frunze de dafin și boabe de piper.

— Folosiți-le cu economie, nu făceți răsipă ! îi sfătuia sever marele șef. Cine știe cînd o să sosească vasul-magazin !

— Știm și fără să ne spui tu ! reteza Kasianka vorba marelui șef.

Lăsînd să i se vadă dinții galbeni de tutun, Kireaga-picior-de-lemn o amenința cu degetul :

— Vorbești prea mult !

— Cu voi, bărbații, fără vorbă și fără supraveghere, nu se face nici o treabă...

Kireaga-picior-de-lemn dădea din mîini dezarmat :

— Hai, du-te, limbuto ! Și tu, Akimka, mătură prin cherhana ! Să fie lună !

— Mai bine asi vărsa mai pusină sare pe zos si atunsi ar fi lună...

— Nici tu nu taci ! N-aveți nici un respect față de cei mari ! se-ntărîta Kireaga-picior-de-lemn și, ieșind pe mal, privea în zare cu ochii lui de trăgător de elită, încă ageri : Iată-i și pe-ai noștri ! anunța el cu ușurare.

Și îndată, de după promontoriu, începeau să apară, una după alta, bărcile cufundate adînc în apă din pricina încărcăturii, apoi barcazul cu năvoade. Bărcile, grele de

peşte, se opreau departe de mal. Pescarii se-ndreptau din şale, păşeau alene peste bordul bărcii în apa puţin adîncă, trăgeau bărcile de furcheţii pentru vîsle şi de bord pentru a aduce, cît mai aproape de mal, peştele şi năvoadele. În întîmpinarea lor, pentru „a-i ajuta", se grăbeau băieţii, împrăştiind stropi, fiecare îmbrăcat cu ce avea, se agăţau de bordul bărcilor, holbîndu-se de parcă i-ar fi ajutat într-adevăr pe pescari, dar, de fapt, se tîrau după bărci, împiedicîndu-se în îmbrăcămintea şi în încălţările lor mari, căzînd în valuri, zbătîndu-se şi ţipînd din pricina apei care frigea de rece ce era.

— Unde vă băgaţi, draci împieliţaţi ? O să răciţi, afurisiţilor !

— Nu răciiiim !

Picioarele-i dureau, degetele înţepeneau de cîrcei, inima le bătea din răsputeri, dar băieţilor cuprinşi de neastîmpăr le plăcea, erau veseli, se străduiau să-şi arate curajul şi sîrguinţa şi — ceea ce era mai important — se grăbeau să vadă conţinutul bărcii, cît peşte a fost prins.

— E bine ! Straaa-şşş-niiic ! îşi spuneau ei unul altuia, cu voci potolite. Nu aveau voie să ţipe sau să sară: învăţaseră de la pescarii din nord să-şi păstreze sîngele rece, să pară indiferenţi faţă de pradă, ca să n-o deoache; de aceea, luîndu-şi înfăţişări degajate, demne, de oameni mari, îl întrebau — aşa, în treacăt, fără să-l sîcîie — pe Kireaga-picior-de-lemn, care şedea deoparte, aşa cum îi stă bine unui şef mare ce nu se bagă la-nghesuială şi nu se coboară la munca fizică : Ce peşte s-a prins azi, tovarăşe ? Lostriţă, coregon, nelmă [1] sau sturioni ?

Peştele era sub ochii lor. Acolo, un copil cunoaşte, încă din leagăn, peştele pe nume : după cum arată, după gust ; iar băieţii mai măricei mai ştiu şi preţul, calitatea şi dimensiunile peştelui. Dar în Boganida exista un obicei : oricît ar fi fost pescarii de obosiţi, oricît ar fi fost de supăraţi, din orice motiv, pescarii nu se supărau pe copii, se bucurau de bucuria lor, gălăgia şi gîlceava lor îi însufleţeau şi erau în stare, care mai de care, să dea cu plăcere raportul — nu marelui şef, ci lor, acestor pui

[1] Somon siberian de culoare albă.

de om — despre cum a decurs pescuitul, unde a fost peşte mai mult, unde-a fost mai puţin, că năvoadele-s întregi, nu s-au agăţat de buştenii de pe fundul rîului şi că pescuitul s-a desfăşurat fără întreruperi, totul mergînd strună. În încheiere, brigadierul sau pescarul de serviciu anunţa, îndesînd şapca vreunui prichindel pînă peste nas :

— Măi băieţi, s-a prins o nelmă, aşa cum v-aţi dorit ! nu prea mare ! Ca la vreun pud să fie !

Nu se putea rezista la o asemenea veste ! Unii săreau scuturîndu-şi zdrenţele, alţii băteau din palme, alţii plescăiau din limbă, în timp ce Kasianka zicea :

— Ăştia bărbaţi ! Ăştia pescari ! Nicăieri n-ai să găseşti mai îndemînatici !...

Începea descărcarea peştelui. Kireaga-picior-de-lemn intra în scenă, devenea un adevărat colonel, dădea ordine-n stînga şi-n dreapta. Bineînţeles, nimeni nu-l asculta pentru că, şi fără el, ştia fiecare ce are de făcut. Dar marele şef continua să se agite pe mal, găurea nisipul neted cu piciorul lui de lemn, şapca-i cădea de pe cap, dădea din mîini arătînd ce trebuia cărat, încotro şi cu ce anume.

Pescarul de serviciu nu se ocupa de predarea peştelui. Îndată după sosire, acesta se depărta de ceilalţi şi începea să facă focul sub cazane. Surcelele se aprindeau repede şi fără să scoată fum. Focul, după ce atingea cu limba lui galbenă surcelele albe ca zahărul, înnegrea capetele lemnelor şi — pătrunzînd printre crăpături — începea să le mistuie trosnind. O vreme, pescarul stătea pe vine, uitîndu-şi treaba, privea obosit la foc trăgînd cîteva fumuri din ţigară, după care îşi revenea şi privea la cazanele pline cu apă : în unul din ele pluteau foile de dafin, iar pe fundul cazanului se puteau vedea boabe negre de piper pe-o moviliţă de sare încă nedizolvată. Aceasta era porţia de probă a condimentelor. Gătitul propriu-zis al ciorbei, cu tot dichisul ei, avea să urmeze mai tîrziu.

După ce răsturna, din coş pe plajă, mai multe cegi încă vii, dar care abia mai mişcau, pescarul de serviciu strîngea cu putere capul unui mihalţ mare, care se zbătea de parcă era beat şi scotea prin branhii ficatul

— sau „maiul", cum i se mai spunea — de culoarea mierii şi în formă de aripioare. Marele şef, recepţionînd peştele, „nu observa" că la vreo cinci mihalţi burţile erau zbîrcite şi supte, de parcă peştele ar fi născut cu cîteva clipe-n urmă. Era ceva ilegal, desigur, căci fără „mai" mihalţul n-are nici o valoare ; dar nu te poţi pune cu artelul — artelul este o forţă. După ce termina cu peştii mici, pescarul de serviciu apuca nelma de branhii, o tîra prin nisip, lăsînd urmele de argint ale solzilor pînă în apă şi — cu un cuţit ascuţit — îi cresta uşor burta elastică de culoare albă.

Akim împreună cu toţi ceilalţi băieţi mai mari sortau peştele, avînd grijă să nu calce şi — Doamne, fereşte ! — să nu scuipe în năvod, căci năvodul n-ar mai prinde niciodată peşte ; totodată, urmăreau cu coada ochiului ce se-ntîmplă cu ciorba, ce se pune în ea în acea zi, apoi — schimbînd priviri cu înţeles între ei — ridicau degetul mare, văzînd ce nelmă uriaşă este tăiată-n bucăţi de către pescar. După ce scotea de sub aripioara-i fină o bucată mare, proaspătă, zemoasă, pescarul o tăia pe-o buturugă, în cuburi mici pe care le împărţea copiilor în loc de dulciuri, iar aceştia înfulecau peştele crud atît de repede şi cu-atîta poftă, încît buzele lor se-acopereau de untură de peşte.

Cazanul începea să cînte, să sporovăiască, iar ciorba dădea-n foc. Focul se mai potolea, începea să fîsîie, dar îndată izbucnea iar, trosnea, flăcările se ridicau pînă la fundul rotund al cazanului, se propteau în el formînd în juru-i o floare de foc în mijlocul căreia apărea, ca o pată neagră, fonta cazanului. Copiii, cu picioarele lor slăbuţe, unii desculţi, înconjurau focul şi aruncau în el, care o crenguţă, care o surcică, încercînd fiecare după puterile lui să contribuie la pregătirea mesei, încălzindu-se pe gratis la focul cel mare al brigăzii.

Prin Boganida au trecut tot felul de oameni, dar niciodată nu s-a-ntîmplat ca cineva să alunge copiii de la foc sau să nu le dea de mîncare. Dimpotrivă, pînă şi bărbaţii cei mai cruzi, mai înverşunaţi şi mai ursuzi în altă parte sau în alte vremuri, ajunşi în mijlocul celor din Boganida,

erau pătrunși de o bunătate și de o milă ce-i înălțau în propriii lor ochi. Sigur că membrii brigăzii își ascundeau sentimentele, fie c-o glumă grosolană, fie prin mormăituri lipsite de răutate, dar copiii — aceste mici animale sensibile — nu puteau fi păcăliți, înțelegeau că toate acestea nu se spuneau în serios și că-n sufletele acestor bărbați pătrunsese o rază de lumină. Raza asta pătrunde totdeauna în sufletul omului care face un bine și care-i mulțumit că mai este încă în stare să-l facă și că nu-i pierdut pentru familie, pentru casă, pentru viața lui de altădată. Pescarii, dîndu-și seama că cei mici nu se prea simțeau în largul lor, căci — oricum — erau întreținuți, căutau să le dea tot felul de treburi de făcut.

— Ia aduceți niște ceapă ! Care merge după ceapă ! și copiii alergau cît îi țineau picioarele spre bărci unde găseau la pupa uneia dintre ele o legătură de ceapă sălbatică înfășurată într-un impermeabil. Lîngă Boganida, ceapa se culegea încă din primăvară, așa că pescarii o aduceau din locurile îndepărtate unde pescuiau.

— Cine-i șef peste sare, pe-aici ?.își plimba pescarul de serviciu privirea peste chipurile încremenite de evlavie ale copiilor, cîntărindu-i din ochi. Fiecare ar fi dorit să fie șef peste sare sau măcar peste piper, dar nu îndrăznea să se ofere și se mulțumea să-l mănînce din ochi pe pescar, strigînd în sinea sa : „Eu ! Eu ! Eu !“ — Nu, dragi tovarăși, îndrăzneți bărbați ! zicea pescarul desfăcîndu-și larg brațele. Sarea, piperul sînt lucruri fine, care pot fi stăpînite doar de-o femeie ! Care din noi ar fi-n stare s-o-ntreacă pe Kasianka ? Ea e cea pricepută și la treabă, ea stăpînește focul, iar cînd pune sare, o face ca după cîntar : la fix și după gustul fiecăruia...

După ce dădea coșul cu sare fetiței cu părul bălai, care nu-și mai simțea picioarele sub ea, pescarul de serviciu se depărta de cazan, ca și cînd ar fi renunțat la orice răspundere, trecînd această grea sarcină pe umerii altuia mai priceput în complicata meserie de bucătar și păstrînd pentru el însuși și pentru „bărbați“ o treabă mai din topor, mai simplă : să scoată, împreună cu ceilalți băieți, apa din bărci, să răzuiască și să spele grătarele

de solzii și de mucilagiul peștilor, să spele șorțurile, mănușile și îmbrăcămintea de protecție a pescarilor.

— Nu înaintați prea mult, nu vă depărtați ! O să răciți ! Cine-o să vă lecuiască ? zicea cu asprime pescarul de serviciu sau chiar și brigadierul, scoși din fire, căutînd să-i potolească pe băieții ce-și făceau de cap. Da parcă se putea ! Cu cît li se spuneau mai multe, cu atît se zbenguiau în apă, se băgau în adînc, fiindcă la mal apa era tulbure din pricina solzilor, a măruntaielor de pește, a mucilagiilor, a sîngelui care îmbîcseau apa și nisipul de pe plajă.

După ce primea munci de răspundere, Kasianka devenea atît de importantă, încît se răstea și dădea dispoziții lîngă foc mai abitir decît Kireaga-picior-de-lemn la sortarea peștelui : să se-ntrețină focul, să nu fie lovită peste mînă, și — în general — să nu fie încurcată, să nu se-nvîrtă cineva în jurul ei. Pînă și „necombatantul" cel mai mic — un băiețel poreclit Tugunok — era cuprins de furesul muncii : tăia cu un cuțit foarte ascuțit și cu multă sîrguință, pe o vîslă, ceapa, lăsînd ca, de atîta efort, să i se prelingă din nas pe buză mucii albi. Sora lui Tugunok, de-o vîrstă cu Kasianka, pregătea un ceaun pentru ca, atunci cînd va fi momentul, să pună în el „maiul" de nelmă cu ceapă și să nu mai fie nevoită să caute atunci un vas. Dresul ciorbei era un moment foarte important : ficatul de nelmă se scotea cu polonicul, se așeza în ceaun și se freca cu ceapă. Lichidul gălben, fierbinte, se turna înapoi în cazan și ciorba bine condimentată, care și fără asta te dobora cu aroma-i gustoasă, începea să se ridice în cazan ca aluatul unui cozonac dospit, gata să se reverse în orice clipă peste margine, din pricina forței cu care se umfla.

Pescarul de serviciu aducea într-un coș peștele curățat, spălat și tăiat bucăți, spre cazanul în care apa clocotea cu furie, împrăștiind foile de dafin și formînd la mijloc un vîrtej de spumă albă unde se roteau boabe de piper, bucățele de cărbune, fire cenușii de funingine și de țînțari. Din coș, ieșea coada despicată în două a unei nelme uriașe cu reflexe ca lumina lunii, tremurau și

trosneau aripioare de cegi la atingerea lor de vărgulele coşului şi se zărea dichisită, roşcată, culoarea unei lostriţe. După ce gusta de sare, cu polonicul, fiertura din cazan şi — mulţumit — îi făcea cu ochiul Kasiankăi, care, plină de încordare, aştepta verdictul stînd deoparte, pescarul de serviciu arunca într-un clipocit peştele în cazan. Cazanul, care cu o clipă mai-nainte clocotea agitat, începea să fie cuprins de toropeală, valurile înspumate încetau să se mai rotească şi să izbească pereţii zgrunţuroşi, vîrtejul spumos dispărea, iar deasupra apei vedeai cum apare, ca un cerc, însemnînd pe dinăuntru marginile vasului, cocoloaşele de grăsime închegată la fiert, grăsimea aceea, care, oricît ai freca sau ai spăla cazanul vechi de tuci, va rămîne veşnic adunată în porii acestuia.

O vreme, peştele, amestecat grămadă, se odihnea în cazan, abia săltat de la fund, pentru a arunca uneori la suprafaţă cîte un fluturaş de grăsime. La început, pe toată suprafaţa apei se-mprăştiau ochiuri de grăsime ca nişte bănuţi lustruiţi, în timp ce apa de la fundul cazanului prindea să se agite tot mai puternic, tot mai încordat. Cîte o bucată de nelmă cu aripioară sau vreuna de grăsime era ridicată şi-ntoarsă de pe o parte pe alta. Ciorba începea să se tulbure, să se-nvîrtă ca un nor, să se umfle împinsă de-o putere fierbinte : steluţele de grăsime de mărimea unei monede de cinci copeici sau de o rublă acopereau în întregime ciorba cu un strat de aur topit şi cazanul răspîndea un sunet subţire, de parcă picăturile de aur topit ar fi căzut pe fundul lui răsunător din fontă. Prima bucată aruncată-n sus era o coadă de nelmă despicată ca o aripă, apoi o peleadă [1] tremura din aripioare, dar îndată se scufundau, înmuiate. Pentru o clipă, ieşea la suprafaţă, rotunjit ca un arc, un mic somn siberian, cu gura somnoroasă larg deschisă. Mai multe capete de cegă cu nasul ascuţit apăreau, rotindu-se, deasupra şi-ncepea hora peştilor ! Bucăţi de peşte, albe, roşietice, galbene, cu sau fără aripioare, se agitau în cazan, se răsturnau, săreau ca nişte dopuri din sticlă şi se lăsau

[1] Peleadă — somon norvegian.

la fund. Doar coada de nelmă, cu o nuanță mată, rămînea dîrză la suprafața ciorbei, dar pînă și ea se ofilea, se zbîrcea.

Focul puternic umfla ciorba, o învîrtea, o punea în mișcare gonind-o în rafale, cazanul însuși și cîrligul de care era atîrnat trepidau, de parc-ar fi alergat în galop, zăngănindu-și fierul, clocotul vioi al ciorbei aţîţa, învăselea și aduna în jurul cazanului brigada de pescari, ocupată cu felurite treburi mărunte. Pe mal, munca era în toi ! Numai cîinii stăteau culcați mai la o parte. Dacă cineva le arunca vreo privire, dădeau din coadă pocăiți, ca și cînd și-ar fi cerut iertare : „Ce să facem ? Deocamdată n-avem de lucru, dar poftă de mîncare avem !"

Akim, împreună cu alți băieți, sorta peștele pe lăzi și pe tărgi : pește de calitate, pește obișnuit, pește alb, pește negru. Lucra cu spor, asuda și — pe neobservate — mai arunca, din cînd în cînd vreunui cățel o ocheană, o plătică, un pui de știucă putred, un biban mititel sau un mihalț strivit de-o cizmă. Cîinele ținea prada cu laba, își arăta colții în dreapta și-n stînga — „Nu vă băgați ! E pentru mine !" — și căutînd să-nfulece cît mai tăcut, înghițea peștele.

Iată însă că, de-a lungul malului, se răspîndea mirosul de pește proaspăt, încă abia simțit, dar deajuns pentru a-ți lăsa gura apă. După ce Kasianka freca „maiul", îl arunca în cazan și ciorba se umfla, se îngrășa absorbind grăsimea și gustul amar de ceapă, bucățile de pește parcă se-acopereau de chiciură, pupilele din ochii capetelor de pește dispăreau, iar oamenii erau învăluiți de-un miros atît de dens de ciorbă grasă, lăsată să mai scadă pe jar potolit, încît copiii începeau să înghită în sec și nu-și mai luau privirea de la nelma ce plutea la suprafață, umflată ca o minge albă și semănînd cu o viespe uriașă : asta era o bucată grozav de gustoasă pe care pescarul de serviciu avea s-o-mpartă cu ei, dacă voia. Trăgînd aerul în piept, pescarii își strigau unul altuia : „Mi-e foame de-mi vine ameteală !" „Nu mă mai țin pe picioare din cauza aromei de ciorbă !" „Mișcă, nu mai sta de vorbă ; vino mai iute la ciorbă !" îi zorea brigadierul.

— Peștele trebuie răsfiert ; carnea, fiartă cu măsură ! zicea pescarul de serviciu gustînd ciorba din polonic și făcînd cu ochiul copiilor ce ședeau în jurul cazanului, lihniți de foame : Bravo vouă, băieți ! Pescarul stătea o clipă pe gînduri, de parcă l-ar fi cuprins disperarea, făcea un gest cu mîna, lua din polonic și arunca bucata rotundă de nelmă în palmele întinse ale celui mai mic truditor — Tugunok.

Tugunok, trăgîndu-și dîra albă a mucului înapoi în nas, arunca bucata dintr-o palmă într-alta, sufla în ea cu buzele țuguiate și-ncepea s-o ronțăie cu putere, ca pe-o ridiche, în timp ce copiii ceilalți îl priveau cu invidie, unii chiar cu lacrimi în ochi ; dar pescarul de serviciu leșinat și el de mirosul ademenitor al ciorbei, căutînd să-și păstreze buna dispoziție, își descheia vesta, își strecura două degete în gură, făcea să răsune întregul mal de fluieratul său plin de voie bună și în același timp glumea cu glas tare, ca să-l audă toți :

— Veniți, voi cei bogați ! Ciorbă de pește să halim și pe bunica s-o pomenim !

— În sfîrșit ! răspundeau pescarii. La o pasăre flămîndă pînă și gușa se strîmbă...

Grăbiți, dînd buzna, îndemnîndu-se unul pe altul, înghiontindu-se, membrii artelului terminau predarea peștelui și cu toții laolaltă, mari și mici, își spălau mîinile cu apă și cu nisip. Copiii stăteau pe marginea plajei ca niște șoricei cenușii și luau apa în palmele înroșite. Seara se lăsa frigul, dar țînțarii tot atît de mulți erau, de nu-i lăsau pe copii să răsufle-n voie, să se bălăcească în apă ; și cît ar fi fost de plăcut ca, după ce te speli pe mîini, să-ți dai cu apă peste obraji, să-ți scoți îmbrăcămintea de protecție și cămașa și să te speli pînă la brîu chicotind și țipînd de plăcere ! Dar parcă spurcăciunea cu acul lung te lăsa ? Ieșind din apă, pescarii coborau carîmbii cizmelor de cauciuc, care, în timpul zilei, se umeziseră pe dinăuntru. Era vremea să-și scoată cizmele, să-și mai dezmorțească picioarele, dar pacostea de țînțar avea să-i înțepe pînă la sînge.

— Mai repede, fraților ! zicea pescarul de serviciu. Soarele pe-un brad s-a culcat și noi încă n-am mîncat !

— Vestea cea mai aleasă este chemarea la masă ! glumeau pescarii, obosiţi dar veseli.

— Foamea te-ncovoaie, frigul te despoaie...

Pescarii cărora apucase să le crească părul şi-l pieptănau din mers şi, ajungînd la masă, nu se aşezau, ci se prăbuşeau pe bănci, îşi întindeau picioarele şi stăteau un timp nemişcaţi, buimaci, sleiţi de puteri, fără să vorbească, ba chiar şi fără să fumeze.

În acest timp, tinerele forţe care încă nu-şi cîştigau pîinea, căutau — răspîndindu-se pe mal — farfuriile, ceştile şi ceaunele ce le fuseseră date de fraţii mai mari, încadraţi în muncă. Vasele erau vechi, crăpate ; lingurile — de diferite forme, de cele mai multe ori făcute chiar de ei — stăteau ascunse în tufişurile de rogoz, pe sub pietre, sub pardoseala biroului de primiri, în spatele buştenilor, fiecare avînd ascunzătoarea sa şi ordinea sa la cazan.

Tugunok era primul la rînd. Semăna într-adevăr cu un tugun — peştişor care trăieşte în cîrduri, gustos, cenuşiu şi de mărimea unui deget. Tugunok strîngea într-o mînă o coajă de pîine muşcată de jur împrejur şi o lingură roasă, de lemn, iar în cealaltă mînă o strachină emailată, pătată de ciupituri şi de crăpături, primită de la fratele său, care stătea la masă printre membrii brigăzii, privind cu superioritate la mezin. Un zîmbet lumina faţa fratelui : umbra unor amintiri triste şi vesele, căci ştia de ce Tugunok ţinea cu atîta mîndrie şi atît de demonstrativ coaja de pîine ce semăna cu un con de cedru, pe care n-o mîncase, o păstrase învingînd ispita, iar chipul lui mîndru parcă spunea : „Am pîinea mea !“

„Pîinea mea“ era ajutorul acordat de artel, o cotă de făină ce se dădea la Boganida. Mozgleakova cocea în baracă pîinea pentru membrii brigăzii, iar toţi ceilalţi făceau pîinea acasă, fiecare cum ştia. În familia kasienilor, făina ajungea doar pentru o săptămînă, două : turtele de făină fumegau pe plită ; în ceaun clocotea sosul cu făină ; în tigaie sfîrîiau, în untură de peşte, blinelele şi clătitele ; şi dă-i, şi mănîncă ! Oricine putea

să poftească și să mănînce ! Iar apoi... basta ! se strîngea cureaua !

Mama kasienilor iar nu mai ieșea din casă : avea ea o pricină, toți știau pricina și-ntelegeau de ce Kasianka muncea cu-atîta rîvnă, de ce Akimka trăgea din răsputeri și de ce kasienii stăteau la coadă. își întorceau privirile de la oameni și de la pîinea pe care copiii o țineau ascunsă fie în buzunar, fie sub cămașă, fie în coș. „Kasienilor, ca și altor copii ca ei, care-și mănîncă în parte sau în întregime cota de făină în așteptarea brigăzii, trebuie să li se dea pîine, ofta brigadierul Dar ce să-i faci ? Un om care muncește are dreptul la pîine, iar unui flămînd nu poți să nu-i dai."

Tugunok, mai scund decît cazanul brigăzii, își ridica amîndouă mîinile, întinzînd strachina, de parcă s-ar fi rugat unui zeu păgîn. Kireaga-picior-de-lemn încercase să se-mpotrivească, zicînd că totul ar trebui să fie ca la triburile nomade din nord : în primul rînd se apropie de mîncare vînătorul, omul cel mai de seamă al tribului — și asta îndeosebi atunci cînd se bea sînge cald, de ren — apoi vin flăcăii, iar după ei vin bătrînii și muierile : oamenii de prisos. Lui Kireaga-picior-de-lemn i se explicase că acolo nu-i trib sălbatic, ci o brigadă, sovietică, printre altele. În statul sovietic, întotdeauna s-a dat întîietate — și trebuie să li se dea copiilor, deoarece ei sînt viitorul nostru. Kireaga-picior-de-lemn n-a mai zis nimic și de atunci, cu toate că era mare șef, primea mîncarea după copii, deși mereu îi zorea, îi certa, scîrțîindu-și nerăbdător curelele de la piciorul de lemn ; asta pentru că pescarii, înainte de masă, înainte de ciorbă, dădeau pe gît cîte-un pahar de vodcă, iar Kireaga-picior-de-lemn ardea și scotea fum nu numai pe dinăuntru, dar parcă și din piciorul de lemn. Oricum, era nevoie să aștepte și el aștepta zăngănind ceaunul curățat de Kasianka.

Spunînd „Chiar și musca zburătoare are burtă, frățioare", bucătarul de serviciu făcea cu polonicul un viraj scurt în cazan și arunca în strachina lui Tugunók o halcă de pește. Mîinile copilului se lăsau sub greutatea

strâchinii, iar din nas spre buză i se prelingea iarăşi o dîră albă.

— Ţine ! Ţine tare ! îl încurajau de Tugunok copiii care stăteau, răbdători, la coadă.

— Lasă-l în pace, că ştie el ! şoptea încordat un lucrător mai nervos şi rămînea nemişcat, aşteptînd ca polonicul să se afunde din nou în cazan, în timp ce bucătarul scotea cel dintîi polonic din ciorbă cu bucăţi de ficat de nelmă, ceapă şi grăsime şi zicea, răsturnînd polonicul deasupra strâchinii :

— Ai noroc, flăcăule ! Ai noroc ! Cele mai faine bucăţi au nimerit la tine ! Mănîncă peşte, băieţele, şi-o să ai picioare sprintenele ! Următorul !

Înăbuşit de mirosul ciorbei şi de bucuria că „bucăţile cele mai faine" au nimerit tocmai la el, făcînd eforturi să nu se poticnească, să nu cadă, Tugunok se îndrepta cu paşi mărunţi, stîrnind nisipul cu încălţările lui rupte, spre masa brigăzii, în timp ce strachina-i ardea mînuţele. Dar răbda, nu scăpa acea strachină cu ciorbă pe care toată fiinţa lui firavă de copil, necălită încă în focul răbdării, o aşteptase fremătînd. Băiatul saliva ca o mică fiară sălbatică, nerăbdător să-nfulece hrana, să-nghită ciorba care-i va arde măruntaiele, să muşte din bucata de pîine... Puiului de om începea să i se-ntunece vederea ; cerul gurii îi amorţea şi scuipatul lipicios începea să i se prelingă dintre buze : mai repede, mai repede spre masă ; dar strachina-i aşa fierbinte că mîinile n-o mai pot ţine ! Vai, n-o mai pot ţine ! O să-mi scape din mîini ! Acum !... Băiatul era cuprins de disperare, lacrimile-i luau vederea, dintr-o clipă-n alta avea să scape strachina din mîini şi-odată cu ea avea să se prăbuşească şi el...

— Ţi-o duc eu !

Kasianka ! Pentru asta exista Kasianka în Boganida : pentru a ajuta pe oricine, la timp. Tugunok mergea repede în urma Kasiankăi, făcînd paşi mici, împiedicîndu-se în picioruşele-i strîmbe şi părîndu-i-se că o imploră în tăcere pe Kasianka :

— Să n-o versi ! Să n-o versi !

După ce punea strachina cu ciorbă pe masă, Kasianka-l așeza pe băiat pe-o bancă, îi ștergea nasul cu poala fustei și-i dădea o aspră poruncă :

— Mănîncă fără grabă ! Și cît o fi ciorba încă fierbinte, să nu te-atingi de pîine și să mînci apoi doar ciorbă goală...

Tugunok scotea un mîrîit care voia să-nsemne c-așa va face, dar în același timp mușca din pîine, băga repede lingura-n strachină și întindea buzele tremurînd de încordare, năpădite de picături de transpirație în întîmpinarea lingurii, sufla, sufla în ciorbă și nu mai vedea, nu mai auzea pe nimeni și nimic. Kasianka-i însoțea și-i așeza la masă pe toți copiii mici, le poruncea serioasă tuturor să nu se grăbească și să nu mănînce pîinea goală. Întotdeauna, Kasianka întindea peste rînd gamela lui Kireaga-picior-de-lemn — o gamelă deformată, adusă de pe front — și-l așeza pe marele șef la masă, între copii și brigadă.

— Să nu bei tot spirtu deodată ! îi dădea și lui aspră poruncă. O să te pileşti iar pe nemîncate. Bea cîte puțin : bea și mănîncă, bea și mănîncă...

— Cine-o ave noroc de-așa nevastă ? zicea Kireaga-picior-de-lemn, rotindu-și privirea pe deasupra comesenilor săi. Vocea lui era plină de dragoste și de-o neprefăcută uimire. Adevărat plutonier de companie !

— Da, fraților ! De ce m-oi fi grăbit cu-nsurătoarea ? Aș fi peţit-o pe Kasianka ospătăriţa !

— Destul ! Nu mai trăncăniți ! Beți, mîncați, că ați obosit !

Kasianka, ușoară, bălaie, zbura pe mal, de la cazan spre masă și dinspre masă spre cazan, ca o sfîrlează și doar după ce toată lumea era așezată și toți mîncau, după ce mai arunca o privire grijulie asupra comesenilor, se așeza și ea la un capăt de masă, mînca grăbită, dar ordonată, gata în orice clipă să se scoale pentru a mai aduce ceva sau pentru a îndeplini rugămintea cuiva.

Încercînd la-nceput să mănînce reținut, după o vreme atît bărbații cît și copiii înfulecau cu poftă, se auzea

zăngănitul lingurilor izbite de străchini, smîrcîit de năsuri, căldura mîncării se răspîndea în trupul celor mici, care uitau de tot ce se petrece în jur, nu mai vedeau decît strachina din faţa lor şi, deşi lingura nu era mare, reuşeau să prindă cu ea cîte două bucăţi şi treaba mergea bine.

Bărbaţii îi încurajau pe cei mici cu tot felul de zicale obişnuite la petreceri : „Fie omul cum o fi, de mîncare nu-l lipsi !“ „Fraţilor, haliţi ! Ceafa potriviţi !“ „De la apă, moara vlagă are, iar omul de la mîncare !“ „Mîncă cir pe săturate şi-ai să fii voinic, măi frate !“ precum şi altele care, prin alte locuri, nu se rosteau în faţa copiilor, dar care la Boganida se spuneau deschis. Glume obişnuite, de la care pescarii nu se puteau în nici un chip abţine, erau cele care ieşeau din rimarea unor cuvinte deocheate cu cuvîntul „ciorbă“.

— Sînt copii pe-aici ! dădea din cap a dojană Kasianka, arătîndu-i cu lingura pe cei mici.

— Şi doamne ! făcea brigadierul cu ochiul către pescari, trîntind pe masă o burduhănoasă sticlă farmaceutică, plină cu spirt. Măi flăcăi, după cum se spune, fără pîine nu poţi lucra, fără băutură nu poţi juca. Să bem înainte de ciorbă, odată cu ciorba, după ciorbă şi cînd ne amintim de ea !

La masă se producea o scurtă înviorare, se auzeau rîsete înăbuşite, cana de aluminiu trecea de la unul la altul, făcînd ocolul mesei şi golindu-se : unii tuşeau scurt, alţii îşi ştergeau gura cu pumnul, alţii muşcau cu zgomot din ceapă, iar unii mai ziceau cîte-o snoavă legată tot de băutură — „Ceaiul şi cafeaua nu prea îmi priesc, dar la votculiţă din zori mă gîndesc.“ Glumele şi discuţiile însă începeau să lîncezească, de parcă nimeni nu mai avea chef de vorbă. Fiecare lucru la timpul său : venise şi vremea cinei.

Brigadierul era ultimul care bea din cană ; şedea în capul mesei ca un gospodar, ca un părinte gîndind în primul rînd la familie şi abia apoi la el însuşi. Kireagapicior-de-lemn îşi întindea gîtul : spirtul din sticla burduhănoasă se împuţina, scădea văzînd cu ochii ;

dac-avea să se termine pînă la el ? Brigadierul îl necăjea pe marele șef, îi așeza în față un borcan de sticlă de la salata de vinete și ciocnea bo... ul cu cana de aluminiu :

— Sănătate, lunetistule ! zicea el și — desenînd în aer un semicerc cu cana — saluta din cap : În sănătatea celor de față !

— Poftă bună ! răspundeau în cor copiii din Boganida, care, în urma mîncării, se dezmorțiseră și se-nvioraseră.

Brigadierul bea, mișcîndu-și ritmic mărul lui Adam, apoi scuipa pe jos, sufla zgomotos și — înainte de-a sorbi din ciorbă — o amesteca ușor cu lingura, de parcă i-ar fi adăugat ceva.

Bucătarul, deși uneori era mai sătul decît un cneaz, ajungea și el să-i vină rîndul să se-așeze la masă. După ce zicea că-n ziua aceea nelma fusese plină de grăsime, de parc-ar fi fost ținută la-ngrășat, și adăuga : „Păhărele, hai noroc ! lunecă-n gîtlej pe loc !", se-apuca să mănînce.

Discuțiile încetau. Brigada cina. Masa de seară punea capăt grijilor și reușitelor din timpul zilei. Masa asta sfîntă, binefăcătoare, aducea bucurie tăcută și sănătate celor care, prin muncă și sudoare, își cîștigaseră pîinea cea de toate zilele.

Între timp, cîinii — care mîncaseră tot peștele aruncat pe plajă — se strecurau neobservați sub masă și, fie după cizme, fie după miros, își regăseau micii stăpîni și prieteni, pe care-i înștiințau de prezența lor îndesîndu-și nasul rece și umed în genunchii acestora. La Boganida, relațiile de omenie ce-i uneau pe locuitori cuprindeau și animalele. Micii comeseni lăsau să cadă sub masă oase, aripioare și capete de pește din care supseseră totul ; cîinii prindeau bucățile căzute și le rontăiau în taină, în timp ce pescarii se prefăceau că nu observă nici o încălcare a legilor...

Se prevestise că-n izolata Boganida aveau să aibă loc încăierări și uciderî fără număr. Cum ar fi putut con-

vieţui un om simplu din nord cu cei care dintotdeauna erau înfieraţi cu groaznicul cuvînt de „vagabond" sau chiar „puşcăriaş". Kireaga-picior-de-lemn, înainte de a se fi încumetat să ia masa împreună cu brigada, îi poreclise cu un cuvînt de spaimă : „element". Dar simplitatea nordicilor sau, poate, copiii lor liberi şi-ncrezători faţă de tot ce vieţuieşte, au infirmat sinistrele prevestiri. Oamenilor le plăcea să lucreze în Boganida şi dacă vreo lichea reuşea să se oploşească în brigadă cu gîndul de a tîlhări fără ruşine, de a-i molipsi pe ceilalţi de trîndăvie, de jocul de cărţi sau de a-i îmbia la furtişaguri, era bătut crunt — aşa cum fusese individul ce se ocupase de probleme „culturale" — şi acesta fie că se adapta la felul de viaţă din Boganida, fie că îşi lua tălpăşiţa.

— Cum e ciorba, oameni buni ? era întrebarea pe care o punea cu regularitate fiecare bucătar de serviciu. Şi la această întrebare, primul care trebuia să răspundă era cel din capul mesei — brigadierul. Roşu la faţă din pricina mîncării şi-a băuturii, cu cămaşa larg deschisă la pieptul unde, printre firele de păr încîlcit, se strecuraseră cîţiva ţînţari, proclama mărinimos :

— Nu degeaba se zice că un bucătar bun face cît un doctor !

— Burta-i ca muntele : cu cît mergi mai departe, cu-atîta-i mai greu ! intrau în vorbă membrii artelului. Cei mici, obosiţi de mîncare, îl lăudau şi ei pe bucătar, fiecare în parte, mişcîndu-şi cu greu limba :

— Foarte bună !

Bărbaţii îşi aprindeau ţigările. Deasupra mesei se ridica un fum atît de compact, încît ţînţarii se lăsau la pămînt şi se ascundeau sub masă, unde-i atacau pe cîini. Tugunok şi ceilalţi prichindei începeau să moţăie cu nasul în strachină. Sub masă, o căţea laika sprintenă lingea îndatoritoare o lingură scăpată dintr-o mînă istovită, crezînd c-a fost aruncată special ca s-o lingă. Laika a mai lins de vreo două ori şi mîna tovarăşului său, nu cu vreun interes, ci ca mulţumire. Bărbaţii glumeau pe seama celor mici, fiecare cum se pricepea.

Kasianka-i strîngea laolaltă pe năpîrstoci şi-i ducea la casele lor : pe unii-i zorea, pe alţii-i tîra după ea,

căci dac-ar fi adormit pe mal, n-ar mai fi putut să-i care în braţe : erau grei după ce-şi burduşeau burţile cu ciorbă, şi să-i laşi afară, pradă ţînţarilor, nu se putea.

Akimka nu se lăsa toropit de somn : strîngea vesela de pe masă, lingurile în căldări, străchinile, ceaunele şi ceştile grămadă, apoi adăugînd apă fierbinte din cazan, ducea căldarea în barcă. După ce amesteca apa fierbinte cu cea rece în căldare, spăla vasele fără grabă, le clătea în rîu, închidea ochii şi rîgîia sătul. Între timp, bucătarul de serviciu desprindea cazanul din cîrlig şi-l aşeza deoparte. Pe fundul cazanului mai rămîneau cîteva polonice de ciorbă cu peşte răsfiert, de care erau lipite multe boabe de piper negru. Kasianka vărsa resturile de ciorbă în încăpătoarea gamelă de aramă a lui Kireaga-picior-de-lemn, aşeza vasul pe cărbunii încă aprinşi şi se grăbea să-şi ajute fratele la spălatul vaselor. Freca cu nisip interiorul cazanului acoperit cu grăsime, cu ajutorul unui ghemotoc din rogoz aspru şi cu rădăcini de lozie, apoi, suflînd ţînţarii şi cele cîteva firişoare de păr ce-i cădeau pe faţă, fredona încetişor : „Îţi trimit, puicuţo, salutări..."

„De unde atîta putere, atîta energie la copila asta firavă ?" se mira Akim, luptînd din greu cu somnul ce-l învăluia ca un strat de vată. Toţi băieţii şi toate fetele de-o vîrstă cu ea dormeau respirînd din greu în căsuţele lor afumate, în timp ce ea încă se agita, tot mai găsea ceva de făcut şi cînta pe deasupra — e drept, cu voce subţirică, fără putere, dar cîntă. Fără să scoată o vorbă, Akimka lua din mîinile fetei ghemotoacele de lozie şi-o silea să coboare din barcă. Ascultătoare, Kasianka o pornea încetişor la deal, iar după ea, cu coada şi urechile lăsate, se tîrau, somnoroşi, cîinii ; trudiseră şi ei destul : strînseseră oasele şi fărîmiturile de lîngă masă, îşi smulseseră unul altuia bucata şi se luptaseră cu pescăruşii — păsări lacome, abile şi hrăpăreţe.

După ce beau ceai tare, înviorător, membrii artelului întindeau năvodul, plasele, îşi terminau treburile obişnuite şi se duceau în baracă : acolo, la acea oră, soba rusească era încinsă pentru uscarea hainelor, iar Afimia Mozgleakova, radiotelegrafista, cea care se mai îndelet-

nicea și cu descîntatul și era ca o mamă pentru toată lumea, după ce raporta la „centru" despre peștele prins, despre efectivul de personal și despre obiectele de inventar, le dădea voie bărbaților să poposească puțin în cămăruța ei, să fumeze o țigară, să asculte noutățile sau muzică, să mai schimbe o vorbă, două, după care plecau la culcare : a doua zi îi aștepta iar munca lor grea, pe apă.

Ziua de mîine avea să se nască în curînd din cea de azi. În ochiul tulbure de geam al barăcii, asaltat de țînțari, urma să scînteieze prima rază a soarelui, răzbind prin ceața ce-nvăluia tundra. Oamenii aveau să se răspîndească, să dreagă plasele, să călăfătuiască bărcile, să facă baie, dar asta doar cînd o vremui, cum ziceau băștinașii de vremea rea, cînd nu se putea naviga pe rîu. Pe timp frumos, munca-i în toi pe rîu ! Ca și-n munca țăranului, zilele de vară dau hrana pe-un an întreg.

Kireaga-picior-de-lemn mai stătea o vreme în biroul lui, lovind cu piciorul în dușumea și trăgînd din pipă. Încins de alcool, se lăuda în fața lucrătoarelor ce coborau din sat, pe răcoare, ca să taie și să săreze peștele în orele cînd țînțarii se mai răreau :

— Dac-aș mai fi lichidat încă vreo șapte fasciști, m-ar fi făcut erou ! Ce mi-o fi venit s-o iau pe altă cale ?...

— Se vede c-ai fost beat ! ? îl întărîtau femeile.

— Beat ? Ce grăiești ? Îți dai sama ? Lunetistul din linia de foc trebuia să fie proaspăt ca un castravete ! Cînd vine de pe linia de foc, atunci... voia : bea și hodinește !

— Ei, vezi ! Te grăbeai !...

— Unde ?

— Să-nfuleci un castravecior !

— Ei ! Discut cu voi de parc-aș discuta cu prizonierii ! Pentru ce și pentru că ! exclama scos din fire Kireaga-picior-de-lemn și le poruncea cu asprime : — Aveți grijă, să fie toate alea curate ca la spital !

— Pleacă odată ! Pleacă ! Halal nacialnic ! În loc de buștean, e ceainic ! rîdeau femeile.

Kireaga-picior-de-lemn bombănea :

— Ce oameni ! Ce oameni ! și, schiopătînd, își sălta trupul pe deal — așa i se zicea în Boganida, ca și-n alte părți, malului în formă de trepte, învăluit de-un aer înghețat. Pe deal, Kireaga rămînea nemișcat și trist, privind în zare, amintindu-și de război, de prietenii de pe front. Aburul înăbușitor ce se ridica din pămîntul înghețat, devenind tot mai des și mai întunecat pe măsură ce înainta în tundră, acoperea întinderi, vegetația scundă și pestriță contopindu-se cu ceața ce-nvăluia lacurile și rîurile. Aburul învăluia, ca o perdea deasă, și făptura strîmbă și nemișcată, adunată toată spre umărul drept, a fostului lunetist cu o medalie agățată de vestă...

Akim scotea apa din barcazul cu năvoade, răzuia solzii, mărunțaiele de pește, așeza lăzile din barcă la loc, ducea vîslele la serviciul de pescuit, îndrepta, bătînd cu toporul, furcile pentru vîsle și aștepta ca pescarul de serviciu să se ducă la culcare. Acesta nu zăbovea mult. Scărpinîndu-se și căscînd, întreba :

— Am strîns totul ?

— Totul !

— Atunci pot pleca ?

— Poftim, pleacă, omule !

După ce-l urmărea cu privirea pe pescarul care se depărta spre căsuțele din Boganida ce pluteau ca niște năluci prin ceața alburie, Akimka răsufla ușurat, lua coșul cu sare în care se afla o bucată de pîine și de pește puse deoparte de el și de Kasianka, lua de toartă ceaunelul vechi cu ciorbă de pește caldă încă și, strecurîndu-se ca o umbră pe lîngă serviciul de pescuit unde lucrătoarele tăiau peștele și glumeau, se grăbea spre căsuța cu un perete crăpat sprijnit cu stîlpi pe dinafară.

Auzind scîrțîitul timid al ușii, mama se ridica de pe laviță, ca o umbră tăcută, — veșnic tăcută — și, ca și cum îi era teamă că n-ar fi fost el, îl urmărea încordată pe Akimka. Acesta așeza ceaunelul pe sobă, aprindea în cuptorul nevopsit surcelele strînse din timp de pe mal, urmărind întețirea focului. Coșul cu pește și coaja de pîine le punea în spatele său, în bezna din căsuță, fără să se uite-ntr-acolo și de fiecare dată, se speria de mîinile reci care căutau mîncarea.

— Nu te simți bine ?

— Ba da-a. N-am nimic ! răspundea mama, căutînd să dea glasului său o notă de nepăsare și se apuca să aleagă peștele din coș. În timp ce mînca, plescăind ca un copil, lingîndu-și degetele și sugînd oasele de pește, mama îi spunea cu gingășie : — Esti bun, Iakimka ! Esti un fiu adevărat, Iakimka ! Deie-si Domnul sănătate ! Deie-si Domnul... și aceste cuvinte stîngace, lingușitoare, care umileau un om matur, îl întorceau pe dos pe Akim.

Copleșit de umilința mamei, fără s-o privească, scuipa în foc cu un aer de aspră superioritate bărbătească, îi poruncea să nu mai bată cîmpii și să mănînce tot ce i se dă. Mama, supusă și vinovată, tăcea și dădea din cap, de parc-ar fi vrut să spună : „Bine, tac, numai nu te supăra, bunule". Akim, care nu era aspru din fire, găsea îndată o ieșire din această situație, amintindu-și de zicala brigadierului pe care-l iubea din tot sufletul : „Acasă mîncă ce-ți place, la străini ce ți se dă !" și o-ncuraja aproape-n șoaptă :

— Mănîncă, mănîncă ! Trebuie să hrănești copilul. Copilul nu stie nimic ; dă-i să mănînse si gata.

Mama sorbea cu smerenie ciorba încălzită-n ceaunel, mușcînd cîte puțin din pîine și ofta ca o căprioară. „Nimeni nu stie cu se sărmanul se-mbie", surîdea acru Akim, iar mama, temîndu-se să nu mai spună ceva nelalocul lui, îi întindea, tăcută, ceaunelul și atingîndu-i mîna cu degetele sale nervoase și umile, îi dădea să-nțeleagă că, iată, i s-au încălzit mîinile și s-a-ncălzit toată.

— Mulsumesc, copile ! zicea ea cu o voce tot mai slabă și, urmărind peretele cu mîna, se culca în fundul încăperii într-un culcuș făcut din piei vechi de reni și de cîini. Scoțînd dintr-un morman de zdrențe un copilaș aproape sufocat ce chițăia, mama scotea mai întîi din nările și din gura pruncului firele de păr de la pieile putrede și îi băga țîța nedezvoltată în gura flămîndă, deschisă orbește. Tresărind la-nceput din pricina gingiilor care strîngeau cu lăcomia puiului de fiară, în așteptarea durerii, mama, care mai întîi se-ncordase,

simțind cerul gurii vălurit și fierbinte al pruncului, își aduna seva din toate ramurile și rădăcinile trupului, făcea să curgă prin ele picurii laptelui dătător de viață, și prin mugurul deschis al sfîrcului acesta se scurgea în rămurica aceea atît de mlădioasă și de vie, ruptă din trupul ei.

La fel își începuseră existența și Akimka, și Kasianka: la fel de lacom și de orbește căutaseră sînul, iar acum, Akimka stătea lîngă sobă ca un stăpîn. Kasianka se lipea de maică-sa și o încălzea cu șoldul : copiii sînt doar oameni vii. Sufletul și trupul mamei erau cuprinse de liniște și de-o fericire molcomă ; ar fi vrut să mai spună o dată „mulțumesc" băiatului celui mare și tuturor celor pe care-i cunoștea, s-o mîngîie pe Kasianka, să ajungă cu mîna la obrajii catifelați și răcoroși ai tuturor copiilor, să-i apere de țînțari, dar începea să amorțească, de parcă plutea pe-o barcă legănată de valuri și — încă slăbită după naștere — cădea în somn ușor de mamă și se pierdea în adîncimile căsuței îmbibate cu mirosuri.

Akimka simțea și ghicea totul ; simțind și înțelegînd, o ierta pe maică-sa cu mărinimie. Cineva trebuia s-o ierte și pe ea, cea lipsită de viclenie, cea care nu știa să privească mai departe și care nu fusese învățată să gîndească. Așteptînd ca mama să se lase pe marginea patului, să scoată un oftat și mîna care ținea sînul la gura pruncului să cadă, Akim se apropia în vîrful picioarelor, o-nvelea, îi așeza cu grijă mîna pe șoldul pruncului, alunga de pe obrazul Kasiankăi un țînțar ghiftuit și se gîndea, privind la cei ce dormeau, dacă n-ar trebui să afume puțin. Dar în casă era un prunc, se putea sufoca și apoi simțea că-l lasă și pe el puterile și oboseala îl dobora.

Întunericul din casă, răgușit, plin de sforăituri, de hîrșîitul unghiilor, îl ademenea ca un rai cald și somnoros. Stînd în mijlocul casei, începea să se desprindă de el însuși și de tot ce era în jurul său ; și totuși, învingîndu-și somnul, izbutea să treacă pragul, zgribulit de umezeală, strîngea surcele și bucăți de lemn lăsate de ape pe mal, scotea putregaiul din miezul bușteni lor, îl punea pe-o sită de tutun și după ce-l cernea cu sita

aceea, îl vărsa în borcanul de lîngă patul mamei ca să-l pudreze pe copil, căci altfel, pielea lui s-ar fi opărit din pricina pieilor năpîrlite de cîine. Ar mai fi trebuit să rupă mușchi, să-l usuce și să-l îndese în patul mamei, dar la treaba asta se pricepea deja și Kasianka cea îndemînatică. Multe, vai ! cît de multe îi trebuie omului ca să poată trăi și supraviețui în lume !

După ce alunga țînțarii cu mătura și-i îngrămădea pe copiii mici spre perete, Akim se culca pe marginea laviței pentru ca nu cumva aceștia să cadă și — îndată ce așeza obrazul pe pernă — adormea bușteau. Dar dup-o oră, două, o putere pe care nu și-o putea explica și pe care mulți copii n-o cunoșteau, îl făcea să se trezească, să ridice capul lipit de pat și să asculte.

Familia dormea. Dormeau frații și surorile. Dormea mama. Omulețul cel nou dormea și el. Ca întotdeauna cu o săptămînă înainte, mama plecase pe furiș spre baraca brigăzii, la Mozgleakova, născuse cu bine acolo și se-ntorsese acasă cu un aer vinovat și c-o bocceluță. „Ce să-i faci ? Iar a venit pe lume un copil viu... Apoi lasă-l să trăiască !" se liniști Akim c-o scînteiere de gînd ce pîlpîi o clipă și se stinse în somn sau — poate — alevea și, privind parcă brigada și șirul de copii înghesuiți la masa lungă de scînduri, reuși să zîmbească : „O să crească și el pe lîngă cazanul artelului !"

Și pînă dimineața, tîrziu, cînd se trezea după un somn lung, zîmbetul acela rămînea pe chipul băiatului...

Totul s-a termina într-o zi și dintr-o dată.

Construcția șoselei ce urma să traverseze întreaga regiune de dincolo de Cercul Polar, a fost oprită.

Și Boganida s-a golit de oameni.

Mama a plecat la colhozul de pescuit din Plahino, a semnat un „docoment", a primit plase de pescuit, salopetă și a obținut un avans. A adus bomboane, turtă dulce, halva, mărgele și dantele frumoase, clopoței pe elastic, un cordon cu cataramă de aramă pentru Kasianka și un ceas rotund pentru ea însăși, pe care însă copiii l-au pierdut îndată, dîndu-i drumul într-o cră-

pătură a duşumelei. În afară de clopoţei, omuleţului celui mic îi aduse o drăcie foarte interesantă : ciorapi, pantaloni şi cămaşă — totul la un loc. Pe unde urma să se scoată tot ce-avea să facă micuţul înăuntru, nu se ştia. Încălţăminte, îmbrăcăminte, plăpumi, albituri, toate acestea a promis mama că vor fi cumpărate altă dată, mai tîrziu.

Şi a început munca de pescar. Din afară, pare simplă, uşoară şi veselă. Akim a plutit cu maică-sa vreme de două toamne, adică a pescuit cu plasa coregoni mari, coregoni de toamnă, omuli, scrumbii, nisetri siberieni şi peleade. Şi vara se poate pescui, deşi în locuri ferite iupesc ţînţarii, dar vara este lumină, trebuie pescuit cu năvoade fixe şi carmace ; începînd din august, cînd nopţile devin întunecoase, se poate ieşi pe rîu.

La început, Akim a fost fericit că-i liber şi că-şi cîştigă singur pîinea sa şi a familiei, ajutîndu-şi mama. În primul an, luna august a fost frumoasă : încă mai era cald, zilele erau lungi, nopţile — scurte. Au reuşit să pescuiască în două locuri şi nu s-au simţit istoviţi. Mama şedea cu cîrma la pupa, fuma şi scuipa peste bord. „Of, of, of ! zmeura mea... Ce frumoasă-i călina..." Cîntecul ăcela îl învăţase mama de la Kasianka. Akimka se supăra cînd ele îl cîntau pe cel cu „puicuţo", zicînd că-i un cîntec urît, de borfaşi, pentru care Kasianka putea fi dată afară din şcoală. Şi pentru ca să-i facă pe plac băiatului mai mare, învăţaseră cîntecul despre călină.

O lună mai tîrziu Kasianka trebuia să plece la o şcoală cu internat. De la magazinul de pe vapor, au fost cumpărate două rochii, ghete şi un costum de schi bărbătesc cam mare, dar Kasianka avea să mai crească şi atunci urma să-i vină numai bine. Akim avea să meargă la şcoală după terminarea sezonului de pescuit, dar deocamdată trebuia să muncească pentru a-şi întreţine familia. Copiii cei mici făceau foc în sobă, îşi aşteptau fratele şi mama şi se duceau cu toţii la mal, să-i întîmpine aşa cum întîmpinau, cu puţină vreme înainte, brigada de pescari. Ce se-ntîmplase ? Unde plecaseră cu toţii ? În Boganida nu mai rămăseseră decît cîteva

suflete, toţi ceilalţi copii plecaseră cu taţii şi cu mamele lor, doar kasienii nu aveau unde pleca. Se oprise construcţia şoselei : la dracu cu ea ! Atîta amar de vreme nu fusese şosea dincolo de Cercul Polar, că putea să nu fie nici în continuare. Dar de ce părăsiseră pescuitul ? Doar peştele nu este şosea, el este de trebuinţă tuturor şi totdeauna.

A venit şi primul îngheţ ; nu s-a lăsat prea mult aşteptat : a năucit gîzele cu un strat de brumă, a tocat firele mărunte de iarbă ; toate plantele cu frunzele subţiri ca beţele şi cu seminţe pufoase au ieşit la lumină împrăştiind puf pe jos, frunzele tufişurilor s-au luminat, s-a-nroşit merişorul din tundră, s-au scuturat ultimele boabe de porumbe şi de afine, s-au muiat murele tîrzii ; tufişurile de coacăze arctice au lăsat să le cadă printre bulgării de pămînt ultimele boabe mici, frunzele de răchită s-au răsucit şi mai tare, formînd pîlnii. Pe lacuri, pe plajă şi pe insule, tufişurile de lozie s-au acoperit cu bobiţe de culoarea mustarului, pe deasupra rîului se roteau cîrduri de păsări gonite din desişurile încîlcite ale mlaştinilor şi ale ochiurilor de gheaţă ce se închegau în timpul nopţii şi pe care ziua le spărgeau soarele şi vîntul. Soarele, alb, ca lustruit, din pricina ceţurilor de vară, se holba strîmb, din înălţimi, la frumuseţea rară, dar trecătoare a tundrei. Astrul, luminos ca un caras rotund, plutind în iaz, neprins încă în năvodul ud şi lipicios, mai încălzea — e drept că doar la amiază, dar tot încălzea — cu ultimele sale picături de căldură. Dar la asfinţit, cînd soarele-şi încheia roata zilei, era cuprins de-o moleşeală lină şi — cu fiecare zi — se afunda mai adînc în mîlul îndepărtatelor mlaştini. Părea că puful de pasăre, răvăşit de nu se ştie cine, îl învăluia tot mai mult ; şi-n moliciunea puflui, el se desfăta îndelung, în fiece dimineaţă, cînd răsărea aproape de deasupra capetelor, somnoros şi leneş...

După ce aruncau crucea şi desfăşurau plasa, pescarii se aşezau la locurile lor : mama la pupă, Akim la vîsle. Seara, se mai putea încă pluti în cămaşă şi-n haină ; noaptea trebuia pusă şi-o vestă, iar spre dimineaţă era nevoie şi de impermeabil. Lovind uşor din vîsle, Akim

urma linia însemnată de flotoare a plasei, menținînd-o pieziș față de curentul slab al apei, și își închipuia cum, în adîncul valurilor ușor tulburate de ceața primelor nopți, au ieșit să ciugulească pe nisipuri bancuri de somoni siberieni, coregoni mari, peleade, nisetri siberieni, ca niște păsări pe poienile cu boabe. Peștii își strecurau în nisip capetele netede și ascuțite, alegînd mormoloci, larve, gîndaci de apă, precum și țînțari căzuți la fund, păduchi de frunze, fluturi acoperiți de puf — dușmanii fructelor — și tot felul de alte gîngănii aruncate în apă de vînt și de frig. Înainte de perioada de hibernare, peștele se acoperea de grăsime. Dacă un purice, un vierme sau altă gînganie nu voia să fie mîncată, trebuia să se-ngroape-n nisip, în stratul subțire de mîl. Peștii scormoneau în afund — unii cu aripioarele, alții cu coada — alții săpau în nisip cu buza de jos, ca o lopată ; apa tulbure și nisipul ieșeau prin branhii înapoi în rîu, în schimb o gîză sau un vierme nu puteau trece prin branhiile în formă de armonică. Deci, ajungeau drept în gura sensibilă și nesătulă a peștelui. Gîza nu se dădea însă bătută, nu se-mpăca cu soarta ; cînd începea digestia, ea încă mai mișca, înghesuită-n burta peștelui, dar sucul secretat înmuia și absorbea într-o clipă nu numai o gîză cu burta moale, dar chiar și-un os, o scoică, o pietricică : pe scurt, burta peștelui prepara hrana precum cazanul brigăzii din Boganida. Dar afurisiții de kasieni, de supărare, spărseseră cazanul cu pietre.

Ce să mai vorbim ! Nu mai era nici cazan, nici brigadă : venea toamna, apoi sosea și iarna, care acolo era harnică — nu se oprea din drum — iar după ce năvălea... ține-te bine ! Dura jumătate de an, uneori și mai mult. Apoi venea primăvara care nu era deloc frumoasă, în schimb era flămîndă.

Căutînd s-alunge gîndurile negre, Akim încerca să se gîndească nu la ceea ce se petrecea deasupra, pe lume, ci la ce se-ntîmpla în apă, sub barcă. Acolo, jos, în urma peștilor mari care arau fundul rîului ca pe un ogor — Akim văzuse la cinema cum arată un ogor ! — veneau cîrduri de tuguni, crăpceni, scrumbii și huliganii ape-

lor — ghigorții, despre care brigadierul spunea cu atîta haz și cu atîta dreptate : „Dacă mănînci ciorbă de ghigorț de-o copeică, scuipi pîine de-o rublă !" Peștii mici culegeau tot ce plutea în urma bancurilor de pești mari și grei. Unii ghigorți, obraznici, se strecurau printre nisetri siberieni, sau somoni și furau cîte-o gînganie sau vreun țipar din gura buzată a unui pește mare care-i arunca îndrăznețului o privire ce părea să spună : „vezi că răbdarea mea are și ea margini și te pocnesc cu coada !" Și se-ntîmpla ca peștele mare și gras să se-nfurie, să clatine din cap, să lovească din coadă și atunci valuri de pești mici, încreținд oglinda apei, se repezeau care-ncotro, se revărsau pe maluri, pe bancuri de nisip, unde hap ! hap ! îi înhățau pescărușii. Cu păsările astea nu era de glumit : ele stăteau la pîndă zi și noapte și erau veșnic flămînde, stomacul lor fiind ca un ciur : orice mîncare trece fără-ntîrziere, așa că o gînganie vie care nimerește, ca un pai alb, în gîtul țipărilor al acestei păsări, cade îndată de sub coada ei, ca o picătură de var. Pescărușul își curăță penele cu ciocul său lucitor și se dichisește. E o pasăre certăreață, neliniștită și lacomă, dar atunci, după ce pleca, rămînea un gol pe rîu, ca în Boganida. Pescărușul se curăța, se ridica pe labele lui trandafirii, zvîcnea, își lua zborul, înșfăca din apă un pește care fie că era bolnav, fie că era rănit, de plutea la suprafață. Pescărușul este o pasăre sanitară : curăță rîul, întărește neamul peștilor mîncînd viețuitoarele slabe și contagioase, înghite pe maluri mormolocii și face cu ei instrucție învățîndu-i să fie prudenți.

Akim își depăna gîndurile în timp ce năvodul luneca pe fundul nisipos și curat al rîului. Apoi, deodată, rîndurile de flotoare de la mijlocul năvodului se mișcau, se agitau, se afundau : se prindea un pește mare, poate un nisetru, poate o lostriță sau poate chiar o nelmă. Venea la mal o nelmă, venea un nisetru sau hoața de lostriță care se băga-n gloata bancurilor de pești, îi îmbrîncea, le lua de sub nas mîncarea și pe deasupra căuta să-nhațe vreun pește mai zăpăcit, pe măsura gît-

lejului său și habar n-avea că, în timp ce-și pregătea atacul ca un cartofor la club, pe fundul rîului — zăngănindu-și discret plumbii — se apropia tîrîș năvodul, iar plasa ce tremura ca un nor îi atingea cu păienjenișul firelor sale botul obraznic. Nepricepînd cine a-ndrăznit s-o tulbure în timp ce se-ndopa și se distra, hoața își scutura botul și — simțind pe capacele branhiilor, ochiurile plasei — intra în panică. Răpitorului îi place să-nhațe pe alții, dar nu-i convine să fie-nhățat ! Peștele încerca s-o șteargă și se smulgea cu toată puterea lui nătîngă. Deși era puternic și dibaci, n-avea încotro s-o mai ia, avea să fie împins înainte, deci mai departe, în plasă. Avea să-ncerce să rupă, să sfîșie lucrul acela nesuferit, înăbușitor ; avea să se zbată, să se agite și — deodată — urma să se lase moale, rămînînd agățat în plasă și trăgînd în jos coarda năvodului și plutele.

Peștele din bancuri era liniștit, nu se pripea, se dădea înapoi din fața năvodului, fără a-nceta să mănînce, nu-i plăcea să părăsească malurile pline cu hrană, îi era lene să se miște, căci se-ngrășase. Coarda de jos a năvodului intra pe sub bancul de pești și-i prindea ca pe niște legume-ntr-un sac.

„Asta este ! N-aveai decît să nu fii căscat ! Întotdeauna unul îl prinde și-l mănîncă pe celălalt !..." Locurile de pescuit din Boganida se-ntindeau pe-o distanță de patru verste. Cînd pluteai prin aceste locuri cu năvodul, dus de-un curent liniștit, abia simțit, multe îți puteau trece prin cap, iar prin acele locuri nu existau bărci, n-aveai cu cine schimba o vorbă. În Boganida rămăsese Afimia Mozgleakova, care păzea lucrurile : saltelele, păturile, plăpumile, năvoadele și tot felul de obiecte de inventar. Mai rămăsese și Kireaga-picior-de-lemn. Se zvonea că, în curînd, aveau să plece și ei la Ciuș. Cooperativa pescarilor din Ciuș urma să recepționeze inventarul, cu proces-verbal, și avea să-i angajeze pe Afimia și pe Kiriuha. Ce să mai facă ei, kasienii, în Boganida ? îl apuca disperarea pe Akim. Mama încă nu se-nvățase să gîndească. Își bălăbănea piciorul trecut peste bord, trăgea din țigară, își mijea ochii cu o expre-

sie de fericire și cînta întruna același cîntec despre zmeură și despre călină.

La-nceputul lui septembrie, în tundră are loc — pentru foarte puțin timp — o explozie de culori, frunzele mărunte și uscate ale mestecenilor pitici, ale tufelor de porumbe și de lozie împrumutînd luciri de metal topit. Mlaștinile aveau să se-acopere c-o pînză pestriță, iar răchitele să-și păstreze frunzele lunguiețe și țepene pînă cînd urma să se lase gerul puternic, după care tundra avea să se-ntunece, să se moaie și totul să devină dintr-o dată pustiu. Peste tot urmau s-apară cîmpuri pleșuve, bulgări cenușii, tufișuri uscate, zdrențe de mușchi, păienjenișul ierbii putrede și doar pădurile de pini albi aveau să se coloreze mai tare și mai viu din flăcările roșii ale merișorului ce avea să se stingă doar sub zăpadă.

Presimțind apropierea iernii, sărmanul pămînt nordic își serba ultima sărbătoare a anului, rămînînd înmărmurit timp de o săptămînă sau două de propria sa frumusețe. Apoi, ca pentru a o încerca, tundra avea să fie străbătută de-un vînt ușor, care urma să smulgă dintr-un uriaș foc o scînteie, s-o rotească-n aer și s-o stingă. Vîntul avea să prindă putere, torentul de scîntei să se-ngroașe, frunzele mici și lucitoare să cadă în rotocoale pe-ntinderile pămîntului ; și, în acest zbor, în aceste vîrtejuri, aveau să se stingă frunzele nordice. Pe pămînt, frunzele încă neofilite se răceau dintr-o dată, se lipeau de mușchi și tundra arăta ca un pămînt roșietic arat doar la suprafață. Dar pămîntul mai respira, abia simțit, totuși respira în străfundurile sale încălzite-n cursul verii și — timp de cîteva zile — deasupra rîului, a tundrei, deasupra întinderilor de necuprins, se rotea mireasma sfîrșitului de vară, mirosul amețitor al boabelor putrede de porumbe și de ciuma-apelor, se prelingea amăreala sălciilor desfrunzite, în timp ce iarba rară — iarba nordului ce nu cunoaște roua — foșnea din tulpinițele sale anemice, ofilite din rădăcină.

În depărtare, de unde malurile Eniseiului stau atîrnate deasupra beznei, amurgul se revărsa din ce în ce mai dens. De-acolo, din nord, din regiunile de miazănoapte,

se apropia plutind noaptea cea lungă, ca o apăsare grea, tot mai grea, de oţel. Privind la cele două maluri încă neunite, dar apropiate simţitor şi care se oglindiseră întreaga vară în cerul luminos ca două lungi canale verzi, Akim simţea cum o perdea grea, încă depărtată, dar care se lăsa tot mai jos, îl cuprindea pe el, pe mama sa, barca, năvodul cu cruce, cu tot ce era în jurul lor. Pescăruşii gemeau, cufundarii plîngeau, păsările se-ngrămădeau, zburau dintr-un loc în altul, fie împrăştiindu-se, fie adunîndu-se, de parc-ar fi fost purtate de-o suflare de vînt. Păsările cuprinse de frămîntare răspîndeau în jurul lor aceeaşi atmosferă de nelinişte. Curînd, frigul avea să gonească spre sud cîrduri întregi de păsări, departe, tot mai departe de cuiburile natale. Lîngă aceste cîrduri, încă mai stăteau pe nisip, ridicînd capul ca nişte sentinele, gîştele ; iar lebedele, pipăind mîlul în căutarea hranei, păcăneau din lopăţelele moi ale ciocurilor. Pe istmuri, fugacii pitici, cu picioarele lor lungi, mereu veseli şi agitaţi, alergau după cîte ceva, de parc-ar fi fost beţi. În tufişuri, găinuşele cotcodăceau speriate ; deşi nu trebuiau să zboare nicăieri, erau totuşi neliniştite. Tot mai multe musculiţe şi fluturaşi cădeau în vîrtejul apelor. Spuma se-nvolbura în golfurile rîului şi-n ochiurile de apă de după insule, cu aluatul ei străpuns şi frămîntat pe dedesubt, în adînc, de către peşti : începuseră să sosească scrumbiile de Turuhansk şi somnii care puteau fi văzuţi tot mai rar în Enisei. Coregonii se adunau grămadă pe malurile bogate în hrană, iar nisetrii siberieni se strîngeau mai aproape de bulboane. În perioada aceea, se putea şi trebuia stat pe rîu, zi şi noapte, fără întrerupere. Dar Akim şi mama sa nu erau la serviciu, în birou, nu lucrau în uzină, la strung ; şi mare pagubă că nu vor putea pescui şi-n alt loc pentru a mai putea aduna încă trei-patru chintale de peşte, că doar nu-l puteau lua pe tot !

Fiul şi mama se-nţelegeau din priviri. Mama manevra cu vîsla şi-ntorcea barca în timp ce Akim o îndrepta spre mal. „Vai, Samara, puiule ! Ce nelinişte mă-neacă ! Linişteşte-mă..." cînta mama, alegînd peştele pentru ciorbă ; şi cît de plăcut suna cîntecul ei !

După ce se-nfruptau din ciorbă și beau ceai, pescarii se odihneau, se destindeau lîngă foc, sforăind liniștit și molipsitor. Nu-i mai supăra nici un țînțar, nici o musculiță, nici un tăun, iar soarele mai apărea din cînd în cînd și mai încălzea puțin. Akim se trezea înaintea mamei, scotea apa din barcă, încercînd să nu facă zgomot cu vîsla, răzuia resturile de pește cu un căuș și așeza în barcă crucea, cîrligul și tot ce mai trebuia la pescuit. Era timpul să-ncarce și năvodul, dar nu voia să-și trezească mama, care dormea lîngă foc, zîmbind fără-a ști de ce. Și din nou — pentru a cîta oară ? — băiatul se mira cum de-a putut femeia asta sau fetișcana asta cu cizme ude, cu pantaloni bărbătești strecurați în carîmbii cizmelor, peste care trăsese o rochiță mînjita de solzi și de măruntaie de pește, s-aducă pe lume un nătărău ca el ! Îi dăruise frați și surori, tundra și rîul ce curgea liniștit în imensitatea ținutului de miazănoapte, cerul senin, soarele care mîngîia obrazul c-o adiere caldă de bun rămas, floarea ce străpungea pămîntul, primăvara, cîntecul vîntului, albul zăpezilor, cîrdurile de păsări, peștii, fructele și tufișurile, Boganida și tot ce era-n jurul ei : totul, totul îi dăruise ea ! Fantastic ! Tulburător ! Trebuia să-și iubească mama, s-o apere, iar cînd avea să fie o biată bătrînică, să n-o lase, s-o răsplătească așa cum se cuvine pentru viața pe care i-o dăruise așa... pur și simplu...

Dar mamei nu i-a fost dat s-ajungă la bătrînețe. În primăvară, s-a dus la Plahino, după Akim și Kasianka, a primit bani de la colhoz, a chefuit la club după adunare, s-a distrat pe mal cu bărbații. În vară, a băut în taină, dintr-o cutie de conserve, praf de pușcă amestecat cu acetonă, așa cum o-nvățaseră femeile cele pricepute din Plahino : „Șapte copii pe lavițe ! Ajunge ! Fără mîncarea de la brigadă, deie Domnul ca măcar cei în viață să nu-ți moară de foame. Și-apoi, cine să aibă grijă de-al optulea ?“ Și mama a fost de aceeași părere cu femeile : „Asa-i, asa-i ! Kasianka si Akim vor fi nevoiși să se lase de școală. Fără carte, vor fi osîndisi să trudească toată viasa pe rîu. Cu carte, Kasianka ar

putea azunze educatoare la grădinisa de copii sau croitoreasă, iar Akim o să-l înlocuiască pe Kireaga în postul de sef al pescuitului."

Înainte de a înghiți băutura otrăvitoare pentru lepădat copilul, mama îngropă în pămînt un picior putrezit de cerb, puse sub prag o ață c-un ac, iar după ce bău, se culcă pe pat, repetînd în șoaptă : „Pomeneste, Doamne ! fiii Edenului, care în zilele Ierusalimului, glăsuiau : secasi-l din rădăsini". Învățase acest descîntec toț de la femeile din Plahino, dar neputînd să-l țină minte, Kasianka cea știutoare de carte i-l scrisese pe o hîrtie și o ajuta cînd uita vreun cuvînt.

Pe cel de-al optulea copil l-a lepădat. Cum arăta, cum s-a-ntîmplat, nimeni n-a știut. Mama a stat liniștită cîteva zile, iar apoi a dat din cap, de parc-ar fi-ncercat s-alunge o nenorocire și a spus : „Nu-i nimic !" La început, glumea ca-nainte, făcîndu-i pe copii să rîdă, fuma, dar parcă mereu asculta ceva înlăuntrul ei și umbra tristeții veșnice a nordului se stingea în întunericul spaimei ascunse-n adînc și tot mai des își cuprindea mijlocul cu mîinile, întrebîndu-se speriată : „Vai, se se-ntîmplă cu mine ?..."

În cursul verii, a slăbit, s-a-ncovoiat ; umbla deșelată ca o ursoaică bătrînă, bujorii din obraji îi pieriseră de mult, ochii i se acoperiseră c-o gelatină ca de pește, lăcrimau la vînt, iar din colțurile mereu tremurînde ale pleoapelor cădeau fărîme de chiciură albă, uscată. „Nu-i nimic, trese !" zicea ea, încercînd să se convingă pe sine și să-i convingă și pe copii, dar nu mai zîmbea, vocea și privirea-i erau stinse. Se lăsase de fumat, nu mai cînta, apoi încetă să vorbească, mînca în silă, slăbea văzînd cu ochii. În timp ce trăgea năvodul, își mușca deodată buzele pînă la sînge, scăpa coarda din mîini, se proptea cu burta de coasta ascuțită de la pupa bărcii, apăsînd cu putere. Pe fața ei neagră, ochii înfundați parcă în niște pipe negre de fum, în loc de orbite, îi ieșeau în afară. Negri și mici, cu luciri de coacăză, ochii ei deveneau mari și deschiși la culoare ca la rusoaice. „I-i-iii !" țipa mama. Copiii, privind-o, începeau

să strige, cu lacrimi în ochi : „Nu, mămico, nu ! Nu, mămico, nu !"

Înfrîngîndu-şi durerea, îndoită de şale, ea se tîra spre prora bărcii, lua o vîslă şi, în timp ce pluteau spre locul de pescuit, scotea — însingurată — gemete îngrozitoare : „Vai ! Vai !..." Dar mai groaznice decît gemetele, erau descîntecele pe care încerca să şi le amintească, mişcîndu-şi buzele muşcate pînă la sînge : „Întăreşte-mă şi dă-mi putere... căci pe pămînt nu-i boală, nici durere... Vai ! Fă ! Deschide, întăreşte vinele, oasele şi trupul alb... Vai ! Nu mai pot, Iakimka ! Nu mai pot ! De se stai şi te uiti, fiule ? Azut-o pe maică-ta, pentru Dumnezeu !"

Vremea urîtă, cu ploi şi lapoviţă, i-a rupt pe cei doi pescari de restul lumii şi de toţi ceilalţi oameni : puteau chema — nimeni n-avea să răspundă ; puteau striga — nimeni n-avea s-audă ! Pierduţi în mijlocul apelor fără sfîrşit, un băieţandru şi-o femeie bolnavă care-şi schilodise trupul, stăteau lipiţi de barcă precum doi strigoi : unul cu vîslele, celălalt la cîrmă. Akim făcea muncile de bărbat, cobora plumbii năvodului sub coarda grea de jos, căra plasele aşezate pe el, descărca peştele, trăgea barca, cu frînghia, din rîu spre casă : oboseala, apa şi frigul îl aduseseră într-un asemenea hal, încît întreagă fiinţa lui scîrţîia, de parc-ar fi fost din cauciuc. Sleit de puteri, alegea o plasă dublă, cu ochiuri mari, ca de vreo sută de stînjeni în care peştele se prindea uşor ; dar munca aceasta nu-l mai bucura : simţea doar durerea mîinilor înţepenite de frig, cu pielea crăpată din pricina apei, în timp ce sufletul îi era cuprins de-o neliniştе surdă : „Ce se va mai întîmpla oare ? Ce ?"

Căutau să-şi alunge neliniştea şi durerea cu alcool. La-nceput, băutura-i făcuse să lăcrimeze, îi arsese din gîtlej pînă-n maţe, le zdrenţuise stomacul, dar ce puteau face ? Trebuiau să se-ncălzească pentru-a putea lucra. Akim se deprinsese cu alcoolul, începuse să-i simtă nevoia, în timp ce maică-sa nu-l mai putea suporta, vărsa. Îşi ştergea bărbia, surprinsă, se uita la mînă, la mantaua de ploaie decolorată de spirt şi-şi privea fiul surprinsă şi abătută, întrebîndu-l ceva din priviri.

Akim, supărat, după cum i se părea ei — îngrozit, de fapt — întorcea capul în bătaia vîntului, lăsînd să i se strecoare o lacrimă printre gene. Nu era în stare s-o ajute cu nimic. Trebuia să lucreze și să pescuiască pentru că nu-și făcuseră planul. Așa că ce puteau să primească după ce sezonul de pescuit avea să se încheie ? Cît ? Cu ce aveau să hrănească toți copiii ? În ce să-i îmbrace ? Oare-aveau să piară cu toții în Boganida cea părăginită, părăsiți pe-un mal pustiu și rupt de restul lumii ? Supărarea și mila, disperarea și neliniștea îl chinuiau cumplit pe băiat și, uneori, tare-ar fi vrut să tragă o-njurătură și să-i spună : „Acu se vrei ? Era bine cînd dansai, petreseai si făseai copii ? Acu se ne fasem ?"

Mama, care din adolescentă se prefăcuse într-o biată bătrînă și care — ca orice bolnav — avea sensibilitatea mult ascuțită, căuta să-și răscumpere vina prin răbdare și prin sîrguință. Ținîndu-se de bord, pășea spre grătar sau stătea-n picioare în mantaua de ploaie și cu mănuși de protecție ude, plecată asupra năvodului și — strivindu-și în dinți plînsul și gemetele — trăgea mecanic de coarda năvodului. Dar nu mai rezista, scăpa deseori năvodul din mîini sau acestea rămîneau nemișcate de parc-ar fi adormit deasupra năvodului ; și atunci, băiatul „cel mare" o străpungea cu o privire mînioasă, ca un harpon. Ea apuca năvodul, făcea mișcări grăbite cu mîinile, dar nu mai era în stare să scoată peștii din ochiurile ude ale năvodului, nu-și mai putea îndoi degetele și spinarea : de-ndată ce încerca să se aplece, capul i se îngreuna și ea se prăbușea peste mormanul de plase ude care se mișcau din pricina peștilor, de parcă s-ar fi jucat de-a v-ați ascunselea ; ochii i se dădeau peste cap, buzele rupte șopteau vorbe de apărare împotriva nenorocirii : „Nisi boală, nisi sînze si nisi rană să nu se-atingă de inima ostenită sau de oase... Vai, se mă doare... Vai ! Vai ! Vai... Cheia sea mic-a Arhanghelului fie asupra mea... a ta... Apără-mă, Doamne, apără si miluieste, frumosule !..."

— Se tot trăncănești ? Doar n-oi crede-n Dumnezeu ? striga Akim, apoi se stăpînea dintr-o dată. Dumnezeu e rus, iar maică-ta a fost dolgană !

— Nu-i decît un singur Dumnezeu, fiule ; asa spun femeile ! răspundea cu smerenie mama, plecîndu-și ochii arși de suferință. Așa că, într-un fel și nu pe de-a-ntregul, băiatul înțelegea că, pentru ca să poată trăi, maică-sa trebuia să creadă în ceva și să spere într-un ajutor. Era obișnuită să fie mereu ajutată de semenii ei, dar oamenii plecaseră din Boganida și ea nu mai avea încotro : trebuia să-l cheme pe Dumnezeu, dar se pare că tare greșise față de El, mult păcătuise, așa că Domnul nu-și întorcea spre ea chipul lui milostiv.

A sosit și ziua cînd mama n-a mai putut ieși la pescuit, boala doborînd-o de tot. Atunci, înjurînd de mama focului și tremurînd de supărare, Akim i-a băgat cu de-a sila în barcă pe cei doi frați ai săi, spunîndu-le că, dacă-s în stare să-nfulece pește, înseamnă că pot fi buni și la pescuit.

În casă, rămase Kasianka pe post de gospodină și de soră medicală ; slăbise în așa hal, încît părea că fiecare oscior i se zărea pe sub piele. Din pricina nopților nedormite, a muncii peste puterile ei, avea ameteli, îi curgea sînge din nas și — asemenea femeilor mature și muncite — simțea dureri mari în mîini. Akim știa că și Kasianka cea inimoasă putea să se-mbolnăvească și că atunci vor pieri cu toții.

În întîmpinarea stolurilor de păsări ce-și luau zborul, a apărut din susul rîului o șalupă ce-o aducea pe Afimia Mozgleakova ca să ia obiectele de inventar ; trecînd pe la kasieni, o văzu pe femeia ce delira murmurînd : „nisi o boală... doar o cheie... nisi o rană, nisi durere..." și clătină din cap :

— S-a terminat cu tine, fetițo. Cheile morții sînt la tine. Ar trebui dusă la spital. Și a luat-o cu șalupa, spunînd că cei de la colhoz vor veni să-i ia pe ceilalți kasieni.

Rîul se acoperise deja c-o gheață afînată atunci cînd nava de serviciu „Bedovîi" a strîns de pe rîu geamandurile și a ridicat stăvilarele ; kasienii se gîndeau că o

fi acostat, din obișnuință, la Boganida, după pește. Dar pe scara înclinată și lunecoasă a vasului, ținîndu-se de marginea de lemn, cobora cu spatele un om al cărui picior de lemn, negru de soios ce era, îl cunoșteau atît de bine. După ce-a ajuns pe mal, omul strînse în brațe toți copiii pe care-i putu cuprinde și, apropiindu-și fața spînă și udă de capetele lor cu păr aspru, repeta înecîndu-se-n lacrimi : „Bieți orfani, orfani !" Din pricina suferinței și-a băuturii, sau, poate, din pricina frigului, glasul lui Kireaga-picior-de-lemn era răgușit și din cuvintele ce le-nșira nu se auzea decît un șuierat, așa încît copiii nu puteau înțelege ce spunea și de ce plîngea.

Kasienii au fost îmbarcați în grabă pe vaporul „Bedovîi". Erau bucuroși că plecau din Boganida cea pustie, alergau pe punte, se jucau și rîdeau. Akim și Kasianka, deși căutau să-i potolească pe copii, încercînd să priceapă nenorocirea, nu prea reușeau, căci erau deprinși să trăiască fără supărări și fără să se gîndească la viitor, iar cuvîntul „moarte" nu avea nici o legătură cu mama lor ; nu puteau crede că mama, măicuța lor, a încetat să mai existe fără să se știe cum și de ce. Pe-un om ca mama nu și-l puteau închipui decît viu.

Kireaga-picior-de-lemn a înscris-o pe Kasianka la școala de meserii ca să-nvețe meseria de zugrav. Toți ceilalți kasieni au fost trimiși de către sovietul sătesc din Plahino, cu avionul, la Casa copilului din Eniseisk. Doar Akim a mai rămas, cu gîndul să se angajeze pe vestitul vapor „Bedovîi".

În timpul iernii, a stat la internatul din oraș, întreținut de stat ; învăța nici prea bine, nici prea rău, iar timpul și-l petrecea nu atît la școală, cît în golf, ajutînd de bunăvoie și conștiincios la deblocarea din ghețuri și la repararea navei „Bedovîi", a cărei poveste interesantă, precum și obiceiurile și înfățișarea aspră, nearătoasă le cunoștea pe dinafară. Pentru hărnicia, pentru dăruirea lui față de navigația fluvială, echipajul s-a atașat de băiatul ce nu-și mai putea închipui viața fără „Bedovîi", vasul care din primele zile ale primă-

verii și pînă-n toamnă îndeplinea treaba cea mai grea de pe rîu.

Îndată după ce porneau gheţurile, micul vapor boţit, lovit, cu vopseaua scorojită, roasă, se avînta fără teamă pe rîu, spre nord, făcînd să se aprindă panourile de semnalizare pe maluri, împrăştiind prin apă geamandurile albe şi roşii şi — după părerea lui Akim — pînă cînd „Bedovîi" nu-şi îndeplinea treaba, nu era şi n-ar fi putut exista cale de navigaţie pe rîu. Împins de sloiuri, „Bedovîi" părăsea ultimul rîul, culegînd geamandurile uzate şi bătute de furtuni, cu vopseaua scorojită în cursul verii şi — uneori — nu reuşea să se refugieze în golf, rămînînd prins de gheţuri în cîte-o regiune pustie.

Dar marinarii nu-şi părăseau vasul iubit, îşi săpau bordeie în pămînt, lîngă mal, păzeau vasul, îl smulgeau din gheţuri, îl dregeau după cum puteau, dădeau cu vopsea peste literele numelui său şi peste puntea de comandă, curăţau difuzorul, maşina, cîrma, încăperile, ridicau vasul pe sănii de lemn şi — cu ajutorul macaralelor de pe vas — îl trăgeau ca pe-un taur cu arcanul, într-un loc mai ferit sau într-un golf, pentru ca nava să nu fie strivită de gheţuri.

Cel mai mare peste instalaţiile de pe rîu, pe „Bedovîi", era Paramon Paramonovici Olsufiev, om cu o importanţă cu totul inaccesibilă şi cu o astfel de-nfăţişare, încît ar fi fost cu neputinţă să fie trimis pe alte vase, mai ales pe cele de pasageri, căci i-ar fi speriat pe toţi cu mutra şi cu vocea lui. Marinarii l-au trimis pe băiat la Paramon Paramonovici să-l „igzamineze": aşa cum făcuse cîndva cu fiecare dintre ei, cunoscînd, dealtfel, încă de la-nceput soarta ce-l aştepta.

— Ce ştii să faci, omule ? a scrîşnit din dinţi cumplitul şef, holbînd la el ochii de sub sprîncene, ca doi pumni scoşi din nişte mîneci zdrenţuite.

— Orise ! zise cu glas subţirel Akimka, repetînd fără să vrea lăudăroşenia lui Kireaga-picior-de-lemn, ceea ce-l făcu să se intimideze şi mai mult.

Strîmbîndu-şi buzele ca de mihalţ, Paramon Paramonovici a suflat aerul ca dintr-un cazan de vapor.

— Ce spui ! şi a arătat cu degetul buteliile cu gaze stivuite pe mal. Akim a-nţeles : lucrurile astea trebuiau aduse pe „Bedovîi". Dacă trebuia, n-avea ce face. A aşteptat să i se aşeze butelia pe umărul drept. Marinarii — ţinîndu-se să nu pufnească-n rîs — proptiră pe umărul băiatului o butelie de şaizeci şi cinci de chile şi se opriră din lucru, aşteptînd să se distreze.

Akim a urcat scara vasului simţind cu uimire şi apoi cu groază că balonul devine tot mai greu cu fiecare pas, că-l apasă tot mai tare şi că, nu se ştie de ce, rîul, cerul, soarele şi vasul „Bedovîi" încep să se-nroşească, în timp ce oamenii, ca nişte greieri roşii, săreau în rîul roşu...

Pe la mijlocul scării, s-a simţit atras într-o uriaşă prăpastie roşie şi doar conştiinţa răspunderii sale, grija să nu scape drăcia aia vopsită, cu ventil lucitor şi c-o poză reprezentînd un incendiu, îl mai ţinu pe picioare : de-o fi să cadă, apoi să cadă împreună cu ea, n-avea voie să lase să se scufunde un lucru atît de frumos şi scump! Şeful, Paramon Paramonovici, ar fi fost pus s-o plătească... Undeva, în cădere, Akim a fost prins şi ridicat în picioare. Şi, după ce norul cel roşu se risipi, văzu oamenii rîzînd, în timp ce el ţinea butelia în braţe.

— Ţine minte : numai Domnul Dumnezeu poate orice ! a zis mulţumit şeful, cu vocea lui tunătoare, ridicînd degetul în semn de povaţă. Dar faptul că n-ai lăsat să-ţi scape butelia din mîini în pragul morţii, este o mărturie în favoarea ta.

După cuvintele binevoitoare şi după tonul lui Paramon Paramonovici, Akim înţelese că soarta lui ar cam merge spre bine. Licărirea slabă de speranţă a început să crească iar după ce nevasta şefului, la fel de mare şi de bine clădită ca soţul ei, avînd însă părul bălai, i-a dat să mănînce plăcintă cu peşte şi a ascultat povestea vieţii lui smiorcăind miloasă, trăgîndu-şi nasul ce nu semăna deloc cu „cîrma" soţului său şi repetînd mereu : „Ce grozăvie ! Ce grozăvie !" Akim şi-a dat seama că a trecut cu bine şi pentru totdeauna examenul şi că va fi primit pe „Bedovîi".

N-a fost angajat ca ucenic sau ca salahor, ci ca muncitor, membru al echipajului şi avea să primească acelaşi

salariu cu toţi ceilalţi. Pentru a nu se simţi stingher printre cei mari şi ca să nu apuce să facă munci peste puterile sale — ceea ce Akim încerca mereu să facă, ştiind, după cum trăise la Boganida, că pîinea se cîştigă cu sudoarea frunţii — Paramon Paramonovici a mai angajat un băiat tînăr şi niciodată, în nici un fel — nici la masa comună, nici la premieri, nici în alte privinţe — nu i-a nedreptăţit, în afară de băutură.

Paramon Paramonovici bea mult şi după fiecare criză de băutură căuta să-şi răscumpere vina cronică faţă de omenire prin discursuri moralizatoare, în care arăta că-i un exemplu „negativ", se acuza şi se autoflagela : „Unde aş fi fost astăzi, tinerii mei prieteni, cu mintea şi cu experienţa mea ?" şi Paramon Paramonovici păstra o tăcere îndelungată, se uita cu înţeles în sus şi apoi, coborînd privirea, revenea pe pămînt. „Lacomul meu gîtlej a înghiţit întreaga mea carieră !..." Încercînd să facă educaţia adolescenţilor, să-i ferească de cine ştie ce deprinderi urîte, şeful nu precupeţea bani pentru acţiuni culturale, cumpăra mereu cărţi noi pentru biblioteca de pe vapor şi, cu orice ocazie, le dădea voie să coboare de pe vas, ca să se ducă la dans sau la cinema.

Pe Eniseiul inferior se-ntîmplă ca pînă şi vara să fie furtuni violente şi de lungă durată : cu atît mai mult se-ntîmpla acest lucru toamna : zăpada biciuia, apa năvălea peste bord, iar de încălzit — precum la pescuitul de la Boganida — nu era decît spirtuleţul. Dealtfel, băieţii nu ştiau la ce să-şi întrebuinţeze banii şi timpul nici măcar pe uscat. Pe vapor, hrana era aproape pe gratis : peşte, vînat, fructe sălbatice se găseau tot timpul, cît voiau, iar în ceea ce privea legăturile de prietenie, de bună înţelegere în muncă şi-n orele libere, acestea nu lipseau. Marinarii ce duceau dorul vieţii pe uscat îşi descărcau sufletul pînă la fund. Mai apăreau, uneori, şi fete. La vîrsta de şaisprezece ani, Akimka a devenit bărbat şi s-a înfruptat şi el, amintindu-şi cum mama îl ameninţa cu degetul, clipind din ochii ei mici şi negri ca păcura : „Îmi semeni mie !..."

Boganida ! Boganida ! Îl mai chemau încă amintirile, tot ce-şi amintea era frumos, tot ce era rău i se ştersese

din minte ; dar oare fusese ceva rău ? N-avea termen de comparație. Odată, în timpul zilei, au trecut cu vaporul pe lîngă Boganida. Pe malul pustiu, lins de valuri, nu mai era nici o urmă. Tufișurile firave, pîsla firelor de iarbă și a lichenilor de apă legaseră malurile lui de baștină, de tundră. Căsuțele din sat se lăsaseră, acoperindu-se cu o iarbă rea, de morminte, numită pelinariță. Puful de zburătoare și semințele agățătoare de urzică, ce nu crescuseră acolo niciodată și care probabil că fuseseră aduse de undeva — poate odată cu fînul transportat de șlepuri — așteptaseră ca Boganida să rămînă pustie, pentru a răsări. Căsuța de la marginea satului, în care Akim crescuse, în care-i trăiseră frații, surorile, mama, dispăruse : fusese dărîmată, în primăvară, de sloiurile ce porniseră la vale ; groapa fusese acoperită cu nisip, iar bucățile de lemn putred se răspîndiseră printre tufișurile de sălcii. Baraca artelului zăcea cu șira spinării frîntă, lăsată-n jos, din care pricină ferestrele și bucățile de scînduri ieșiseră în afară. În spatele peretelui năruit al barăcii, se vedea soba rusească albă, peste care se prăvăliseră-n cruciș mai multe grinzi. În cămăruța Mozgleakovei, pe sub tencuiala pestriță, se zăreau șipcile încrucișate. Akim simți cum i se strînge inima nu atît din pricina cartonului asfaltat, cenușiu, ce lovea-n acoperiș, nici din pricina celor doi stîlpi ai barei de gimnastică sau a dărîmăturilor, sau a ierbii ce năpădise totul, cît din pricina albului îndărătnic al sobei, care, așa părăsită cum era, încă nu voia să capituleze. Și totodată pentru că vedea acum mica gheretă rușinoasă, care altădată stătea ascunsă, iar acum ieșise la iveală, ajungînd clădire principală și punct de reper pentru vase. Deasupra ruinelor barăcii, rezista cu dîrzenie sirena de vapor folosită ca antenă, iar frînturile cablului se mișcau încîlcite și răvășite de vînt ; în nisip se mai zăreau cele două proptele ale mesei artelului, pe care doi pescărași se odihneau, tăcuți, stînd într-un picior. Ceva mai sus, în pletele ierbii cărunte, se-nfipsese — asemenea unui fier de plug — o bucată ruginită din cazanul de fontă.

Akim observă în treacăt toate aceste amănunte. Nu-şi lua însă ochii — şi nici n-ar fi putut s-o facă — de la soba ce lucea ca un ecran alb în adîncul barăcii pustii şi revedea frînturi din copilăria-i abia închegată. Aici, pe malul acesta, din primăvară pînă-n iarnă, trebăluiseră membrii artelului, tunase vocea de colonel a lui Kireaga-picior-de-lemn, învăţase să trăiască şi să cînte Kasianka cea cu părul bălai, fusese pregătită ciorba de peşte în cazanul brigăzii ; în jurul lungii mese de scînduri a artelului, zi de zi şi an de an, domniseră munca şi avîntul artelului şi sub oblăduirea celor mari, creşcuseră, adăpostiţi de toate furtunile în căldura barăcii, kasienii — copii ai naturii — şi toţi ceilalţi copii. Pe cuptorul cel alb, folosit ca ecran, un om slab se furişase să-l ucidă pe cîinele Colţ Alb, iar mama — nemaiputînd îndura — strigase : „Se stasi si vă uitasi, bărbasilor ?“ şi sărise s-ajute cîinele. Dar se ştia că mama fusese veşnic un copil ! Sau atunci cînd un neneţ numit Gulşoi, vînător, bărbat în toată firea, care venise cu renii de lîngă pragul Sopocinaia, văzînd pe soba-ecran un urs, scosese cuţitul să-l ucidă... Dar sărbătoarea de începere a sezonului de pescuit ! Oare putea fi uitată mama, în rochia ei de culoarea murei galbene, cu basma albastră pe umeri ? Dacă închidea ochii, o putea auzi cum bate ritmul cu tocurile-n duşumelele desprinse din cuie, acoperindu-şi gura cu basmaua, în timp ce pe basma zburau porumbei. şi cuvîntul „pace“ ba apărea, ba dispărea ; şi nu era nevoie să te-ntrebi ce-nseamnă acest cuvînt : „pace“ însemna artel, brigadă, „pace“ era mama, care, chiar în plină petrecere, nu-şi uita copiii, îi căuta cu ochii ei strălucitori şi, văzîndu-i stînd de-a valma pe soba rusească, le făcea cu ochiul şi — deşi erau mici — tare le mai venea să coboare de pe sobă, să ţopăie, să sară, să lovească cu picioarele-n duşumele, să-mbrăţişeze pe cineva, să-l strîngă-n braţe, să-l arunce-n sus pînă la cer... pacea şi munca erau veşnica sărbătoare a vieţii !...

Akim nu şi-a-nmormîntat mama în pămînt şi n-a putut s-o înmormînteze nici în sufletul său. În colţurile tainice ale inimii, credea că va acosta odată la malul

satului colhoznic, iar acolo, mama, în rochia ei de culoarea murei galbene, cu bocceluța de la spital în mînă, îl va aștepta odihnindu-se pe o piatră. „Iakimka, Iakimka ! — avea să-i spună ea — de se ai lipsit atît de mult ? Nu mai puteam de-atîta așteptare !" și de aceea, drept răspuns la propunerea lui Paramon Paramonovici de a face escală la gurile rîului Boganida pentru a vizita satul care, oricum, era pămîntul lui de baștină, sau poate pentru a se duce la cimitir, la mormîntul cuiva, Akim a strigat cu vocea sugrumată și ascuțită și cu buzele tremurînde :

— Nimeni n-a trăit aisi ! Nimeni nu-i înmormîntat aisi ! și a coborît în fugă scara de fier ce ducea la sala mașinilor, unde se ascundea întotdeauna, atunci cînd sufletul îi era copleșit de amărăciune.

Paramon Paramonovici n-a mai propus niciodată să se facă escală lîngă Boganida. Cu binoclul la ochi, privea de fiecare dată în direcția în care existase și se ștersese de pe fața pămîntului satul Boganida ; baraca s-a năruit și a alunecat de pe malul săpat de ape ; buștenii și scîndurile au fost împrăștiate de apele umflate pe insule și pe bancurile de nisip ; locul din care se ridica fumul prin coșurile taberei de pescari a fost năpădit de buruieni : ghereta cea galbenă a căzut cu botul căscat în jos, înghețul a smuls din pămînt ultimele cruci din cimitir ; movilițele mormintelor au fost îngrămădite la un loc și acoperite de rădăcinile tufișurilor, iar cele două proptele de la masa artelului au dispărut. Doar bucata cea ascuțită din cazanul de fontă mai ieșea afară din nisip, dar în spatele ei se strînsese pămînt adus de vînturi, iar pe povîrnișul astfel ridicat, crescuse iarba, începînd s-o acopere și pe aceasta.

„Așa se-ntîmplă — ofta zgomotos Paramon Paramonovici Olsufiev, lăsînd să-i cadă binoclul pe piept și adîncindu-se-n reflecții filozofice — cînd timpul i-a smuls pe oameni din locurile unde s-au așezat și cînd, plutind pe valurile vieții, fiecare a prins rădăcini acolo unde a fost aruncat la-nceput. Iar dacă omul a fost smuls din locul unde era, dacă s-a desprins din ancoră

şi-a fost dus de ape, înseamnă că nu mai are rost să tînjească după uscat..."

Odată, a primit o scrisoare de la Kasianka ; pe plic sta scris „Kasianova Agafia Akimovna". Ciudat ! Luase numele lui frate-său în loc de numele tatălui ! Era mai bine aşa ! Suna frumos A-ki-mov-na ! Din scrisoare. Akim află că sora lui a ajuns zugrav şi că lucra la un şantier de construcţii lîngă oraşul Krasnoiarsk.

„Kasianka are cap ; îşi găseşte un rost oriunde ! se gîndi Akim cu mîndrie. Oare cum o mai duc ceilalţi fraţi şi surori ? Unde-or învăţa ? Ce meserii or să aibă ? Ar trebui vizitaţi !" Dar dorinţa aceasta născută pentru o clipă, dispăru pe dată. Nici Kasiankăi nu-i răspunse la scrisoare : n-a scris niciodată scrisori, nu avea nici timp şi nici nevoie de nimeni şi de nimic pe vremea aceea.

Nu se ştie însă ce blestem a distrus din nou viaţa atît de bine rînduită a lui Akim : s-au inventat geamanduri din metal turnat, cu autoaprindere. „Oare acolo, la centru, n-or avea ceva mai bun de făcut decît să-i gonească pe oameni din loc în loc ? s-a-nfuriat Akim. Ba au oprit construirea şoselei, a dispărut Boganida şi s-a-mprăştiat familia, ba s-au apucat să schimbe geamandurile !"

„Bedovîi" trăgea după el, spre nord, şlepuri mici cu pescari ; apoi n-a mai putut să navigheze pe distanţe mari, a-mbătrînit şi a făcut, tot mai rar, mici transporturi cu mărfuri locale. În sfîrşit, ajunse să transporte deşeurile uzinelor, dar cel mai mult timp şi-l petrecea staţionînd cu fruntea înfiptă-n mal precum o mîrţoagă de la sacaua cu apă, scoţîndu-şi ultimii aburi prin toate găurile şi crăpăturile. Într-o zi, a fost remorcat şi dus în golf, apoi n-a mai fost văzut pe apă. Se zicea c-ar fi fost dat la fier vechi.

În primăvara următoare, cînd un alt vapor, comandat de altcineva, a plecat spre gurile de jos ale Eniseiului să amenajeze instalaţii automate, bătrînul hoinar fluvial Paramon Paramonovici Olsufiev a făcut congestie cerebrală. Zăcea pe-un pat de spital ce se lăsa pînă la podea, precum o movilă uriaşă şi nemişcată, cu ochii acoperiţi de zdrenţe, fără să mişte sau să

vorbească, aşteptînd să-şi dea duhul. Akim, care urma pe atunci şcoala de şoferi, îi aducea compoturi scumpe „Ananas". După ce stătea cuviincios lîngă marinarul închis în muţenia lui, îi îndrepta plapuma şi-i atingea uşor mîna păroasă care — slavă Domnului ! — mai era caldă, băiatul ieşea încet din salon, cu halatul ce-i luneca de pe umeri şi o rupea la fugă spre curtea spitalului, unde, ascuns după o stivă de lemne, plîngea amarnic.

Uriaşul a învins însă moartea, a rezistat, dar şi-a vîndut pe nimic, în piaţă, toate hainele marinăreşti de pe el, îmbrăcînd un costum cenuşiu oarecare, prea strîmt pentru el, o şapcă ce-i turtea capul pînă deasupra sprîncenelor ca înainte şi cu totul nelalocul lor pe chipul acesta lipsit de chipiul aurit al uniformei.

Lovindu-se cu pumnul în piept, Paramon Paramonovici striga că părăseşte marina pentru totdeauna ! Pentru totdeauna ! Că va merge în regiunile desţelenite să sădească livezi şi să cultive legume ; dacă e să muncească, mai bine să semene şi să recolteze cereale, să construiască şosele, să cureţele closete, dar nicidecum să se supună ! Akim nu prea înţelegea cui n-avea să se supună Paramon Paramonovici, dar vigoarea acestuia îl entuziasma : „Se om ! Se om pierde flota !"

— Noi, vechii marinari, nu ne pierdem nicăieri ! căuta să-l convingă Paramon Paramonovici pe Akim, dar, poate, şi pe el însuşi. Akim îl simţea cum caută un sprijin, cum se teme să se rupă de Enisei. Şi tare ar fi vrut să-i poată fi sprijin acestui om rar, dar teama era mai puternică : i se părea că acolo, departe de Enisei, se afla cu totul altă planetă, că oamenii sînt alţii, că umblă altfel, că mănîncă alte bucate şi că vorbesc altă limbă.

Pe scurt, oricît de greu i-a venit lui Akim, i-a însoţit pe Paramon Paramonovici Olsufiev şi pe nevasta acestuia, care vreme de-atîţia ani îi fusese ca o mamă, pînă la plecarea spre pămînturile desţelenite, eroice şi necunoscute şi curînd primi de-acolo o scrisoare destul de optimistă, e drept, dar puţin ruşinată. Paramon Pa-

ramonovici îi scria că, în Kazahstan, se află un rîu numit Irtîș. „Desigur, nu-i nici pe departe ca Eniseiul, dar se poate naviga pe el măcar în calitate de căpitan de șlep..."

„Ce bine ! Ce bine !" Înțelegînd că omul se angajase într-o muncă de marinar, fie ea cît de modestă, dar oricum, era marinar pe rîu și că inima lui clocotitoare se liniștise, Akim s-a bucurat, liniștindu-se și el. În vremea aceea, tocmai lucra ca șofer de autobasculantă și ajunsese — după îmbrăcăminte și după obiceiul de a merge în fiecare zi la cinema și la dans — un adevărat orășean ; totuși, deseori se ducea pe malul fluviului. Se-ntîmpla ca, vreme de o-ntreagă noapte albă de vară, să stea pe iarbă, cu bărbia înfiptă-n genunchi, privind către-ntinderile albastre spre care curgea marele Enisei. În depărtare erau rîuri multe, mai mari și mai mici, lacuri ; mai departe — oceanul cel înghețat ; iar în drumul ce ducea spre el, răsăreau în fiecare primăvară, luminînd pămîntul rece de miazănoapte, flori c-o pojghiță de gheață străvezie în corolă...

Praznicul

În vara aceea, Akim lucra într-o echipă geologică, pe riul Eracimo, afluent al Tunguskăi de Jos. Era angajat ca șofer de autoșenilletă, dar făcea și treabă de lăcătuș, mecanic, motorist la stația de pompe, macaragiu, reglor al sondelor de foraj ; pe scurt, greu ar fi de amintit toate slujbele și muncile pe care le făcea. Vorbind despre sine, zicea cu modestie : „Doar avioane n-am condus, omule. Trebuie s-o-nserc si p-asta. Se spune că n-ar fi nimic deosebit : împinzi maneta-nainte, o trazi înapoi, ca pe-un fierăstrău..."

La treburile atît de felurite și de trebuincioase muncii de prospectare, Akim era ajutat de-un tînăr — Petru-

nea ; acesta umblase prin toate regiunile nordului și — deși era trecut de treizeci de ani — nu aducea nici a flăcău, nici a bărbat.

Akim împărțea frățește cu Petrunea pîinea și sarea, precum și cele mai alese înjurături aruncate spre mașina complet uzată și rablagită, care mai funcționa doar datorită metalului rezistent și înjurăturilor pe care nu le suportă tiparul. Cu ajutorul acestui „cal de fier" făcut de mîna omului, Akim și Petrunea străbăteau pădurile, curățau „fronturile de lucru" și scoteau mașinile împotmolite-n mlaștini ; ba, odată, au scos dintr-o baltă chiar un helicopter. Dar mașina, greu încercată de drumurile mlăștinoase, desfundate, ca și de taiga, și adusă în stare de invaliditate de către toți chefliii flotanți care lucraseră cu ea, ajunsese în așa hal, încît pe măsură ce se avînta în pădure, îi amuțea tot mai des grohăitul vesel și deodată se oprea din năvalnica ei mișcare.

Șoferul și ajutorul său, după ce loveau cu picioarele în șenila plină de noroi, după ce declarau că asta nu-i tehnică, ci adevărată catastrofă, se duceau să ceară desfacerea contractului. „Ați semnat contractul ? Ați băut banii ? Ce mai vreți ?" și nu li se desfăcea contractul de muncă...

Akim striga cu vocea tremurîndă : „Vai de mine ! Vai de mine ! Cum se poate una ca asta ?" iar Petrunea își sfîșia cămașa și împingîndu-și amenințător, spre șefi, pieptul tatuat, striga să afle toți că el nu se teme de nimeni și de nimic, pentru că el a colindat tot nordul, ba a fost și la Kolîma, dar tot nu s-a dat bătut. Și — în general — nu se teme de nici un tribunal, că doar — după judecată — or să-l trimeată la muncă tot într-o expediție, doar că va fi alta, cu șefi mai energici, deci unde nu se va putea chiuli și unde îl vor pune să lucreze la o mașină, poate chiar la una nouă ; iar dacă n-or fi mașini, o să lucreze ca operator de cinema ; și dacă nu, va fi muncitor la foraje sau colector ; dacă nu... macaragiu ; și dacă nu, atunci...

Toți șefii știau că Petrunea nu poate fi luat „de sus" și că nimeni nu poate țipa mai tare ca el, așa că loveau mai mult în Akim, care se temea de tribunale, căci nu

fusese niciodată judecat și nu făcuse pîrnaie. Pe șefi îi respecta și-i menaja. Cearta se termina prin faptul că Akim, luîndu-se cu mîinile de cap, striga: „Mă spînzur!" și se-ntorcea la „cal", pentru ca prin muncă și inventivitate să dea viață burții lui reci de metal și să poată trage după el, pe drumuri neumblate, detașamentul de șoc al exploratorilor adîncurilor pămîntului și ai altor adîncimi. Petrunea înjura de răsuna toată regiunea evencă, învinuindu-l pe Akim de lipsă de caracter și-l asigura că, prin purtarea lui, n-o să zăbovească prea mult în lumea asta furtunoasă, dar tot nu-și părăsea tovarășul, pricepînd el că — aici, pe Eracimo — ei sînt ca o patrulă de pe linia de foc din război : obligați să se-ajute unul pe altul.

Osteniți de-njurături, de țipete și de blesteme, șoferul și ajutorul său meștereau tocmai ceva la mașină, fredonînd pașnic un cîntec vechi al acelor locuri : „Pe caldarîmul uliței din Turuhansk, trăsurile ca vîntul trec în zbor..." cînd, deodată, auziră clipocitul apei, un sforăit și zgomot de pași ; au ridicat capul și au rămas înmărmuriți : la depărtare de cel mult două sute de stînjeni, un elan intrase în rîu și mesteca rădăcini de plante din apă, în timp ce, din buzele lui mari și moi, din firele părului țepos, ca și din adîncul botului arcuit, cu nas coroiat, cădeau picături de apă și resturi de mîncare.

Akim s-a culcat pe burtă tîrîndu-se spre tabără, unde avea un hîrb de pușcă ce voia să pară periculoasă, ba chiar și-n stare să tragă. Exploratorii adîncurilor, aflînd despre ce era vorba, au încercat să-l urmeze cu toții : li se făcuse lehamite de mîncăruri concentrate, de borșuri conservate și de pește-n sos de roșii, așa că duceau dorul cărnii, dar și mai mult doreau să vadă ce-o să se întîmple. Akim porunci detașamentului de șoc, în care se aflau mai ales „elemente" eliberate de curînd, să se culce la pămînt și să nici nu răsufle. Doar lui Petrunea nu-i putu refuza plăcerea de a vedea cum el — șeful său direct, prietenul și tovarășul său în această echipă de șoc — se va furișa spre animal și-l va doborî.

Trebuie să spunem aici că — în aceste regiuni — viața animalelor sălbatice și mai ales a elanului nu se schimbase deloc față de anul 1913. Pe șoselele din Kaluga sau Reazan, animalul acesta pașnic își putea îngădui să hoinărească, încercînd să ia în coarne un „Zaporojeț" sau orice altă mașină, ori să intre în diverse localități producînd panică, spre bucuria copiilor și a ziariștilor locali, care îndată ar fi povestit evenimentul, descriind cu lux de amănunte cum gospodina Pistimeea Agafonova a alungat cu mătura, din curtea ei, pe uriașul pădurilor ce încerca să se-nfrupte din hrana caprei sale — proprietate personală.

În regiunile depărtate, cum ar fi ținuturile Turuhansk sau Evenkiisk, elanul este hăituit ca iepurele, vînătorii căutînd să-l aibă ca adaos la propria lor masă și ca hrană pentru cîini, să-l vîndă sau să-l schimbe pe băutură. De-aceea, elanii din această taiga au păstrat obiceiuri din vechiul regim, avînd mai multă încredere în propriul lor auz și miros, precum și-n picioarele lor iuți, decît în legea privind protecția naturii.

E-adevărat că-n ultimii ani, liniștea elanului n-a fost tulburată doar la marginile țării, în pădurile greu de trecut și nepăzite, ci peste tot, chiar și-n pădurile dimprejurul Capitalei. Aici, totul este legal și perfect organizat. Se obțin din timp permisele de vînătoare. se stabilește din timp locul unde se poate vîna și unde, pe lîngă un animal numit elan, mai există și un animal numit vînător de profesie, mare amator de băuturi pe gratis, țigări din Capitală și bancuri proaspete. Înfățișarea fizică și morală a acestei lichele a fost descrisă — după cum se știe — încă de Nekrasov și ea, de fapt. nu s-a schimbat esențial : a devenit doar mai vicleană și mai hrăpăreață. „Patruzeci de ani am stat în spatele fotoliului Luminăției Sale cneazul Perementiev ; am lins farfuriile cu trufe franțuzești din cele mai bune, am băut băuturi străine rămase pe fundul paharelor..."

Un profesionist cinstit, care se respectă, nu se duce la vînătoare organizată. Oricît de sus-pus ar fi, vînătorul va goni din pădure pe oricine ar vărsa sînge ca să se distreze, fie și sînge de animal sălbatic.

Amatorii de senzații tari — nu-i putem numi vînători, ca să nu murdărim acest cuvînt nobil și străvechi — sosesc cu trei-patru mașini „GAZ", înarmați pînă-n dinți, în timp ce la marginea pădurii, zăpada a și fost curățată, focul aprins și ceaiul cu esențe de plante medicinale rare (de obicei, rămurelele obișnuite ale tufișurilor de zmeură) pus la fiert. „Ceaiul e-o grozăvie ! plescăie din buze cei veniți la vînătoare. Ce aer ! Ce zăpadă ! Unde poți vedea, în oraș, zăpadă atît de curată ?" „Vai, îndată ce ajungi să te apropii de natură, să simți gerul, inima obosită ți se strînge, te cuprinde dorul să te-ntorci la casa țărănească cu pridvor a părinților și să duci o viață sănătoasă, muncind..." „Da-a-a, desigur, pămîntul natal e mai tare ca orice magnet !" „Ce să mai vorbim ? Pușkin, care se pricepea la problemele vieții, că doar era un geniu, a spus-o clar și categoric : «Deși unui trup distrus totuna-i este unde-o să putrezească...» nu prea-mi aduc eu aminte exact, am cam uitat, dar — în esență — ideea este că-i mai plăcut să te odihnești în pămîntul natal !..."

Pălăvrăgeala asta este un fel de încălzire lirică : odihnă dăruită sufletului înaintea adevăratei acțiuni primejdioase și palpitante. Pentru curaj și încălzire, trag cîte-un păhărel, iar vînătorului îi dau un pahar întreg. Îl bea dintr-o sorbire, își linge buzele ca un cîine, privindu-i drept în ochi, și ar da și din coadă, dac-ar avea-o.

— Mai tîrziu, mai tîrziu ! i se răspunde cu dispreț. Ai să te-mbeți și ai să strici totul.

Vînătorul se preface supărat și își exprimă fățiș nemulțumirea, doar își cunoaște perfect meseria și sarcinile ; a lucrat el și cu personalități mai mari, care însă nu l-au jignit, nu i-au săpat autoritatea ; așa că pornește semeț, cu schiurile, spre mărăcinișul acoperit de zăpadă, unde elanul cu buzele atîrnînde moțăie alături de turma lui. Obosiți de ceai și de păhărelul de vodcă, orășenii fie că-și ocupă locurile după numere, fie că se cațără pe scăunelele de observație spînzurate în copaci.

Și tăcuta, iernatica pădure începe să geamă și să răsune de hăituieli ; din desișul brazilor, țîșnește gaița ca o scînteie roșie ; iepurele, înnebunit de groază, o rupe

la fugă prin poiană, ciorile încep să croncăne, din copacii ce se cutremură cade chiciură, în timp ce ucigașii fiarelor trag piedicile carabinelor cu mai multe focuri și cu dispozitive optice, își potrivesc poziția trupului și își încordează privirea. Din pădurea curată, învesmîntată-n albul iernii ca o fecioară, insultată cu-njurături murdare, se aud strigăte și zgomote și iată că apare-n poiană, pășind din greu prin zăpada adîncă și clătinîndu-și cocoașa, un animal speriat, rupt de ceata lui, încolțit și asurzit ; se oprește locului în timp ce coastele nădușite i se înfoaie, neștiind încotro să fugă sau ce să facă. Uriaș, stîngaci, lipsit de apărare, animalul care zeci de ani fusese ocrotit și căpătase încredere în om, este acum trădat de acesta. Prin pistoanele umede ale nărilor, elanul inhalează, trage aer : din toate părțile vin mirosuri ce nu există printre animalele sălbatice curate — miros de vodcă, de benzină, de tutun, miros de cîine și de ceapă. Și elanul rămîne nemișcat, simțind că nu mai are scăpare : o fiară care răspîndește o duhoare atît de groaznică, atît de dezgustătoare, nu poate avea milă de nimeni și de nimic — nici de pădure, nici de animale, nici chiar de ea însăși. N-ai cum să te ascunzi, să-i ceri îndurare, să te aperi, căci de mult timp nu mai acceptă lupta deschisă în pădure ; trage numai de după colț și doar de la distanțe ce-l feresc de orice pericol. Și-a pierdut sentimentul de noblețe, spiritul de prietenie și de dreptate față de natură, totul în el s-a acoperit cu un strat de grăsime datorat încrederii în superioritatea inteligenței sale asupra naturii !...

Împușcături ! Împușcături pripite, trase aiurea, fiecare dorind să iasă cît mai bine și, în sfîrșit, un foc de armă — nu cel mai laș și mai infam — nimerește inima cea mare a animalului, sfîșiind-o. Cu o ușurare chinuitoare, animalul se prăbușește, cade în genunchi, în genunchii săi osoși, de parcă s-ar ruga pămîntului sau l-ar descînta, apoi — din genunchi — se răstoarnă greu și stîngaci, tot lovind cu copita lui sculpturală și elegantă în aie cărei despicături a pătruns mușchi galben și zăpadă, scoate un horcăit înroșind poiana albă și — chi-

nuindu-se — sapă o groapă pînă la rădăcinile ierburilor, pînă la frunzele și iarba de toamnă.

Ucigașii sălbăticiunilor coboară în goană de pe scăunelele lor, aleargă prin zăpadă, țipă, gîfîie și — îndeplinind un ritual anume, născocit de ei, sau potolindu-și doar cumplita sete de sînge — își descarcă armele, trăgînd din apropiere în animalul căzut.

...Dar m-am luat cu vorba și asta într-un moment foarte important, cînd un om tînăr și foarte îndrăznet, julindu-și genunchii și coatele de rădăcini și de arbori culcați la pămînt, rupîndu-și salopeta și spintecîndu-și buzunarul de la vestă, se îndrepta spre ținta sa, pentru a face rost de carne de elan unor oameni ce munceau din greu.

Privind de după „calul de oțel", dezbrăcați și descălțați, cei din echipa de șoc au constatat că elanul nu i-a așteptat și n-a rămas locului. Mergea pe rîu, mînca iarbă și, după cum părea, avea de gînd să se-ndrepte într-un loc aflat după insulă, unde apa era mai puțin adîncă și unde mișunau cicarii. Geologii veneau uneori în locul acela și luau în cămăși sau în prosoape acești cicari ce semănau cu tăițeii ; îi fierbeau, căutînd astfel să-și mai diversifice mîncarea și să-și lărgească „paleta gastronomică", așa își ironizau cei din detașament meniul. Acolo, iarba era firavă, păroasă și murdară din pricina apelor tulburi. Elanul avea să se satur cu jir, terminîndu-și cura de-ngrășare și să caute prospătură sau chiar să iasă la mal și să plece „acasă". Mare, liber, putea să se ducă oriunde, n-avea probleme, așa că încearcă și caută-l într-o întindere atît de nesfîrșită, în taigaua mîloasă, murdară, plină de arbori prăbușiți, vreascuri și resturi de gunoaie !

Akim sărea de la un copac la altul. Petrunea se ținea după el, dar Akim se mișca fără zgomot, alegînd dinainte locul unde să pună piciorul, în timp ce Petrunea, deși încerca să umble fără zgomot, să nu cadă peste crengile ce trosneau, să nu tușească, nu reușea să fie în stare de așa ceva, oricît s-ar fi străduit. Așa se-ntîmplă întotdeauna cînd te chinui din răsputeri să nu tușești : tocmai

atunci te-apucă tusea și faci zgomot ! Akim s-a hotărît să-l amenințe cu pumnul, s-a întors și... a fost gata să cadă pe spate : tovarășul său devenise de nerecunoscut ; părul i se ridicase măciucă, mutra mînjită de păcură îi ardea, cuprinsă parcă de friguri, obrajii și ochii îi văpăiau cu patimă, văzînd spaimă și cruzime. Și Akim înțelese : deși Petrunea fusese condamnat de două ori pentru bătăi, era — de fapt — un om timid, poate chiar bun, doar că întortocheatele căi ale vieții îl depărtau din ce în ce de calea cea dreaptă.

Căutînd să-și înăbușe tusea cu palmele, Petrunea privea întrebător la Akim și se strecura — după cum credea el — ca o pisică. Dar pe măsură ce se-apropia de locul cu pricina, își pierdea de tot stăpînirea de sine. se aprindea, sforăia zgomotos pe nări și din gura uscată îi ieșeau șuierături și sughițuri din cauza încordării.

Akim îi porunci, prin semne, să se oprească ; nu mai era bun de nimic. Înghițindu-și saliva, Petrunea a dat afirmativ din cap și s-a prăbușit sub un copac, pe mușchi. Akim a mai avut timp să gîndească în treacăt : „Nu va rezista, momîia, o să se tîrască după mine !" Dar în clipa aceea nu se putea gîndi la Petrunea ; încordîndu-și întreaga atenție asupra elanului, nedezlipindu-și privirea de la acesta și culcîndu-se pe spate, se lăsă să lunece pe nisip spre mal, se tîrî pe vine către istm și se tupilă lîng-o tulpină groasă de lozie din care creșteau mănunchiuri de nuiele.

Oprit în mijlocul rîului, cu capul ridicat, elanul asculta bănuitor, răsufla adînc, părînd că și rîul răsuflă : cînd coastele lui se strîngeau și burta se ridica, apa trecea plescăind pe sub el ; cînd coastele i se umflau, apa stăvilită îi ocolea trupul păros, îl gîdila la subțiori, îi mîngîia pieptul, îi răcorea mușchii năpădiți de păr. Buza elanului atîrna, ochii-i erau obosiți, urechile ciulite, stînd de pază. Apoi, urechile au tresărit, și-au întors scoicile uriașe într-o parte și-ntr-alta și au înțepenit la loc. Nici un mușchi nu i se mișca, nu-i clipeau ochii, buza nu-i mai atîrna : simțise ceva.

Pentru ca să fie sigur, trebuia să se mai apropie cu vreo cinci stînjeni de animal : arma era prea uzată și

mai era și dereglată de același Petrunea, care alerga beat după oameni, căutînd să împuște sau să sperie pe cineva. Dar șeful lui, un „tip" cu experiență, ascunsese, din vreme, cartușele, așa că Petrunea, furios, lovise cu patul armei într-un copac. Ce armă ar fi putut rezista la așa ceva ? Chiar dacă era ea din producția națională de la Tula, lucrată toată doar din lemn și din fier.

Undeva, sus, se auzi un foșnet : cădeau mici bulgări de țărînă, iar nisipul începuse să curgă în șuvițe, ducînd cu el fărîme de mușchi. „Asta-i Petrunea, care se tîrăște ! O să sperie animalul !" Akim a tras piedica, și-a dus arma la umăr, țintind omoplatul stîng al elanului, sub care se mișca pielea udă și-ntunecoasă, ca și cînd ar fi fost aspirată înăuntru și apoi umflată la loc : inima animalului bătea puternic și regulat. Ținîndu-și răsuflarea, gata să apese pe trăgaci în clipa următoare, Akim a tresărit și s-a clătinat, deoarece de sus — ca din cer — se auzise un strigăt și nu doar un strigăt, ci un sunet ciudat, de parcă un copac ar fi fost despicat de trăsnet ; era totuși un strigăt neașteptat, gîtuit de groază. Akim simți, nu cu urechea, ci cu subconștientul — după cum și-a dat seama mai tîrziu — că strigase un om și că un astfel de strigăt nu-l scoate decît cel strivit ucigător de-un copac sau de ceva greu, în timp ce însuși strigătul, de parcă ar fi fost strivit și el, devenise horcăit, nu, nu horcăit, ci oftat, sau nu, poate geamăt, dar nici geamăt nu era : oricum, era ceva atît de chinuit, încît nu putea veni decît din adîncul ființei.

Sărind din ramurile loziilor, mai avu vreme să observe cu părere de rău că elanul, lovind apa din fața sa, plutea pe rîu ca un vapor, îndreptîndu-se spre locul cu apă scăzută din spatele iazului, spre tufișurile stufoase de coacăze ce se profilau pe-un strat bătătorit de turbă și — mai departe — spre gardul viu format din tufe încîlcite de mălin.

Fără a da drumul la trăgaci, cu degetele lipite pe armă, Akim a ieșit în goană pe povîrniș, în desișul cenușiu și pîclos, cu frunze încîlcite și-ntunecate din pricina măselariței umede, cu ramuri ca arse, abia luminate de jos, dinspre mușchi. În crîngul de molift văzu atunci un

bărbat scund, păros, care scormonea pămîntul și-l acoperea cu crengi. Bărbatul era desculț, furios, ciufulit și totodată preocupat și grăbit ; era ceva straniu și necurat în ceea ce făcea. „E-un evadat ! Un criminal care l-a atacat pe Petrunea..." Akim se ascunse după un copac fără să-l piardă din ochi pe bărbat, pentru a putea îndrepta arma, din ascunziș, asupra lui : „Sus mîinile !", apoi rămînea de văzut, poate avea să și tragă. Piciorul, pipăind cu grijă mușchiul moale, a atins ceva rotund și strivit și, instinctiv, s-a dat înapoi speriat. Înainte ca Akim să poată privi în jos, picioarele îi alunecară și-l duseră nu se știe unde : pe mușchiul albicios, pătat proaspăt de-o scursură roșie, zăcea un cap omenesc cu gura strîmbă și c-un ochi ieșit în afară.

„Î-î-î !..." a ieșit — în loc de strigăt — un sughiț din gîtul lui Akim și sunetul acesta s-a-ntrerupt cînd, întorcîndu-se, a văzut, în loc de bărbat, un urs zdravăn cu fundul uriaș și cu botul căscat, galben lipicios, din care se scurgeau bale. Prada acoperită cu crengi continua să păteze mușchiul cu sînge și — după salopeta binecunoscută, îmbibată cu păcură — Akim și-a dat seama că ursul tocmai ascunsese leșul descăpățînat și făcut grămadă.

Omul și fiara se priveau țintă. Și după licărul de inteligență al fiarei, adînc ascuns, dar răzbătînd prin ochii alungiți și apăsați de-o țeastă grea, Akim și-a dat seama că fiara înțelegea ce făcuse și care urmează a-i fi pedeapsa ce va trebui s-o primească, așa că, pentru a se salva, trebuia să atace din nou sau să plece să se-ascundă. Nu putea pleca : omul ținea arma și lașitatea ei — a fiarei — va fi observată și-i va da curaj. Pînă n-avea să-și revină, cît mai era încă buimac, omul trebuia speriat și mai tare, apoi lovit și doborît. „R-r-rah !" scoase fiara un răget amenințător, din gîtlej. Dar omul nu s-a urnit, nu și-a acoperit fața cu mîinile, nu a aruncat arma ; el a strigat „Fascistule ! Fascistule !" și, înecîndu-se-n propriul său țipăt, a întrebat răgușit, ba chiar obosit :

— Se-ai făcut ? Se-ai făcut ?

Fiara așteptase un strigăt de care să răsune pădurea și acel strigăt, în care groaza și disperarea laolaltă ar fi

trădat spaima și căderea, ar fi trezit în ea îndrăzneala și furia înverșunată. Dar cuvintele, și nu atît ele, cît tonul lor, durerea adîncă pe care o vădeau, au zăpăcit-o : se potoli pentru o clipă, părul zbîrlit își reveni, deveni lins și fiara parc-ar fi vrut să facă precum șacalii — să se-ntoarcă și s-o ia la fugă... Dar s-a-ndreptat, îndrăzneață și fără șovăială, spre om. Furia-i creștea, presimțirea luptei și a sîngelui îi cuprinseseră întreaga ființă ca un foc aținat, îi întunecaseră rațiunea și-i încordaseră mușchii. Pe ceafă și de-a lungul șirei spinării, părul gălbui, ca pîrlit, se zbîrlise iar. Ursul se făcea tot mai mare, tot mai fioros, din pricina răgetului său mîndru și paralizant care semăna c-un urlet amenințător și victorios.

Akim a-ntins arma înainte, în chip de barieră și — simțind c-o amorțeală-i cuprinde trupul și mintea — și-a dat seama cu uimire că pe fiara aceea uriașă, cu păr zbîrlit, nu se afla nici un loc în care să tragi la sigur ! Nu avea așa ceva ! Fruntea, în care povestitorii nimeresc cu glonțul atît de des, era îngustă și teșită : glontele putea să ricoșeze dacă nu nimerea drept la mijloc ! Botul fiarei era îngust, cu rîtul negru, dar cu acest bot lăsat în jos și cu fruntea sa îngustă, ursul reușea să-și acopere pieptul. Lîngă bot și pe deasupra acestuia, se roteau, ca niște arcuri, labele puternice, legate direct de trup, care-i făceau vînt înainte, acoperindu-i în același timp și coastele. Și doar cocoașa cu părul zbîrlit și cu spinarea arcuită gata de atac ca a felinelor erau expuse glonțului ; dar dacă nu nimerea în șira spinării, avea să fie doborît, strivit...

Rupînd rămurelele moi și elastice care-i prindeau mîinile și picioarele, biruindu-se pe sine, Akim se strecură după copac, atinse din nou capul cu piciorul și din nou se depărtă de acesta ; în acest timp și-a dat seama că de acolo, de după copac, ursul pîndise elanul și cum Petrunea ajunsese tot acolo, ursul îl înșfăcase...

„Vino, vino !" ca și cum l-ar fi-ndemnat pe urs. Akim îi ieși în întîmpinare. Fiara s-a oprit deodată și s-a lăsat pe fundul ei gros : nu se așteptase la un atac al omului, văzuse precis cum omul voise să se retragă.

să se ascundă după copac ; omului îi era frică, era mărunțel, neîndemînatic, șters ca o ciupercă vînătă, în timp ce sălbăticiunea era păroasă, gata de atac, îndrăzneață și furioasă. Dar iată că omulețul a pornit împotriva ei — stăpîna taigalei — și fiara a fost deodată intimidată, s-a oprit, s-a lăsat jos, a prins ceva în bot și-n labe și îndată s-a săltat ca împinsă de-un arc, s-a ridicat și — în clipa aceea — atît fiara cît și omul au înțeles cine a pierdut lupta. Ursul s-a lățit, și-a desfăcut subțioara stîngă unde tresărea un puf ondulat, răgetul i-a slăbit și s-a stins, ca sunetul ultimelor pietricele rostogolite dintr-o roabă răsturnată. Ridicîndu-se-n două labe, arătîndu-și adîncitura muierească a subțiorilor acoperite de păr subțire, ursul își trădă locul vulnerabil și arăta el însuși unde trebuia împușcat. Încercînd să-și repare greșeala, i se păru că scoate un răget înfricoșător care, în realitate, nu era decît un lătrat de cîine lovit ; apoi, lipsit de vigoare, nu se năpusti asupra omului, ci mai curînd se prăbuși peste el.

În aceeași clipă, a izbucnit o sclipire de foc care i-a ars firele de păr de la subțiori, i-a străpuns cu un fier înroșit, inima, i-a zguduit trupul tot și oasele ce-i trosneau. S-a făcut întuneric în trupul nesătul, vertebrele s-au răsucit, în fața ochilor i-a apărut ceva roșu-încins, s-a răspîndit miros de sînge ars, fumul i-a înecat răsuflarea și i-a împăienjenit vederea. Fiara a fost cuprinsă de căscat și de toropeală, trupul și labele i s-au muiat, totul s-a desprins cufundînd-o în gol. Luptînd cu acest gol, nevrînd să cadă-n el, ursul își ridică labele cu un răget ce nu părea urlet de fiară, ci mai curînd muget de vită, atinse ceva și, c-o ultimă licărire de conștiință poate prin ochii învăluiți în culoarea roșie sau prin mirosul său deosebit de sensibil ce slăbea, simți izul odios în timp ce labele simțeau răceala armei. Cu un răcnet triumfător, cu rămășițele urii sale de neînvins își mai reveni, încercînd să se ridice, să-ntindă-n sus labele cu gheare și să-l rupă, să-l sfîșie cu ele pe omulețul acela neîndemînatic și șters ca o ciupercă și să crape împreună cu el.

Ridicîndu-se, a scos un ultim răcnet care s-a stins într-un spasm de pe urma căruia trupul său uriaș a tresărit, s-a chircit chinuitor și s-a muiat îndată, începînd să se liniștească, obosit. Mai tresăreau și se mai loveau una de alta ghearele negre, parcă date cu lac strălucitor ; se mai mișcau firele de păr de la subțioara dreaptă, în timp ce de sub cea stîngă continua să țîșnească valul de sînge și, cît timp sîngele curgea, ochii sălbăticiunii nu voiau să se stingă. Furia și ura cea veșnică față de om continuară să ardă în ei chiar și după ce sîngele n-a mai curs, ci i s-a prelins doar pe păr, închegîndu-se ca pelteaua de răchițele. Flacăra de ură nu s-a stins și n-a fost acoperită de-ntunericul morții : a rămas împietrită, în pupile. Părea că-n ochii doar pe jumătate închiși ai ursului, vîntul ar fi aruncat praf de prundiș măcinat care i-ar fi luat vederea fără să-i fi putut șterge ura.

Părul de la subțioara neputincioasă, adîncită, a fiarei mai continua să tremure abia simțit, ghearele încetaseră să mai clănțăne, rămînînd chircite, iar dinții galbeni, murdari de pămînt și de sînge, rămăseseră descoperiți.

„S-a terminat !“ gîndi Akim fără să poată crede ceea ce gîndea și nerealizînd încă, în întregime, tot ce se petrecuse ; și-n loc de bucurie, sau de mulțumire, simți că i se face groază de ceea ce vede, de tot ce se-ntîmplase ; s-a dat înapoi, apărîndu-se cu mîinile, de parc-ar fi vrut să se lepede de toate, cînd s-a auzit gemînd : „î-î-î“, buzele-i tremurau ca prinse de friguri, genunchii i se muiaseră, iar gura ce-i era parcă țintuită, cu limba ce nu voia să se miște, nu putea scoate nici un strigăt ca să cheme oamenii. Strigătul a țîșnit din el, ca o ghiulea numai după ce s-a apropiat din nou de trupul descăpățînat al lui Petrunea și cînd, dîndu-se înapoi speriat, a fost gata să se poticnească de ursul ce înota într-o băltoacă de culoare roșie, întunecată.

Akim, înnebunit, se-nvîrtea pe loc, de parcă moartea l-ar fi-nconjurat de pretutindeni. Apoi, picioarele i se muiară de tot și el căzu cu fața în mușchiul rece, aș-

teptînd ca, de deasupra, să se năpustească asupra lui monstrul păros, ud și năclăit.

În desișul pădurii pline de uscături este întotdeauna răcoare : o răcoare ce păstrează o umezeală veșnică, dar nu e rouă — aici nu există rouă ! — ci o umezeală ce-ți pătrunde sufletul și care, pe vreme caldă, se preface în abur. Umezeala asta de la sfîrșitul verii a-nvăluit trupul acoperit de sudoare, înfășurat în salopeta largă a lui Akim. Acesta a ridicat capul, a căutat fiara din priviri : totul se petrecuse aievea, ursul era acolo, culcat pe spate, într-o poziție caraghioasă, strîngînd arma, cu labele, la piept. Akim își șterse buzele cu mîna și simți un gust sărat. Degetele înnegrite de păcură aveau sînge sub unghii și la-ncheieturi. Abia acum vedea că fusese rănit în podul palmei drepte pînă la os și — cum ținuse pumnul strîns — sîngele se închegase : fiara reușise să-l atingă pe om într-o ultimă zvîcnire.

Cuprins de supărare și de rușine pentru slăbiciunea și frica pe care le-ncercase, Akim s-a ridicat, a scos din pămînt un molift subțirel, a agățat cu rădăcina lui cureaua armei, a tras-o puternic spre el, uitînd că pe țeavă mai era un cartuș și că piedica era ruptă. Labele ursului s-au mișcat și au dat drumul armei. Punînd mîna pe ea și eliberîndu-se dintr-o dată de toate spaimele, Akim începu să strige și să plîngă, rupîndu-și unghiile, scoase din cartușieră, toate munițiile și descărcă, în neștire și cu năduf, asupra fiarei doborîte, gloanțe și alice ; dar sălbăticiunea zăcea nepăsătoare la toate, nimic n-o mai supăra — nici durerea, nici furia, nici ura — și doar părul se-nfunda în locurile unde nimeriseră munițiile. Părul gros scotea fum, iar lichidul puturos ce începea să i se scurgă din burta ciuruită acoperea mirosul de păr ars.

Auzind strigăte și împușcături, oamenii au venit în goană. Aruncînd arma, Akim și-a ridicat mîinile la cap și a căzut, pierzîndu-și cunoștința „de groază cumplită" și nu din pricina pierderii de sînge, cum avea să zică mai tîrziu...

Cît trăise, Petrunea dăduse multă bătaie de cap oamenilor și administrației, dar cele ce s-au petrecut după moartea sa atît de surprinzătoare și de ieșită din comun, au depășit orice închipuire. Dacă natura i-ar fi jucat renghiul de a-l trezi măcar pentru o oră, ar fi fost uluit de atenția ce i se dădea și probabil c-ar fi fost cuprins de-atîta respect față de propria lui persoană, încît și-ar fi schimbat cu totul felul de viață și purtarea.

Omul fusese decapitat! „De către cine?" căuta să descopere tînărul, foarte vigilentul și bănuitorul procuror, care nimerise pentru prima dată în taiga și încă peste un caz atît de „neobișnuit".

„De către fiară". „Se poate, se poate; în practica instrucției judiciare se-ntîmplă minuni și mai grozave!" se declara el de acord, jucîndu-se cu bretelele, trăgîndu-le sau lăsîndu-le să se strîngă c-un plesnet; a cerut totuși ca șoferul autoșeniletei să fie așezat într-un cort izolat și să fie închis pe dinafară.

Chinuit de singurătate, de lipsă de muncă și de frică, Akim aștepta să i se hotărască soarta în timp ce un om sever, închis în sine, în uniformă frumoasă, sosit cu un helicopter, încerca să afle adevărul în acest caz de crimă și punea întrebări tuturor membrilor detașamentului, care-l speriau prin simplitatea și sinceritatea lor: „Dacă șoferul s-a certat cu ajutorul său? Dacă vreunul dintre ei l-a amenințat pe celălalt cu moartea? Dacă s-au cunoscut mai demult? Dacă șoferul a mai fost judecat și — dacă da — în baza cărui articol?"

Nu se știe de ce, procurorul nu se interesa deloc de urs; abia dacă-și arunca privirea spre blana acestuia. Blana, cu găuri întunecate ca niște stele stinse, era întinsă între copaci. În ea mișunau păduchii de frunze care se lipeau de grăsime, își vedeau de treabă furnicile, gîngănii negre și muște somnoroase. Trupul ursului nedespărțit încă de labele ciuruite și ele de gloanțe, se bălăbănea în rîu, legat cu sîrmă de-o piatră; faptul că vînătorul ascunsese ursul în apă, că trăsese în el de multe ori, în timp ce acesta era deja înfrînt și căzut, provoca mari bănuieli. Declarația șoferului c-a tras atîta în fiară fără să știe de ce și că l-a aruncat în rîu

„ca să se moaie" — adică să nu pută a cîine, pentru ca, mai tîrziu, carnea ursului să poată fi fiartă pentru mîncare — și să știe animalul ce pățește dacă atacă oameni, îi întărea procurorului convingerea că are de-a face cu un criminal experimentat care „acționează" făcînd apoi pe prostul.

Pe Akim l-au dus la locul întîmplării, l-au așezat cu arma neîncărcată după copac, i-au cerut să repete „manevra", au măsurat cu ruleta distanța de la un copac la altul, au ras cu cuțitul sîngele de pe mușchiul alb și au strîns dopurile de hîrtie ; acestea erau făcute dintr-o scrisoare a unei ibovnice de-a lui Petrunea, așa că, deodată, a apărut un nou fir în cadrul anchetei : femeia ! Iată calea spre descoperirea crimei ! Dintotdeauna, femeia a fost și n-a-ncetat să fie pricină de tulburare în lume, punct de plecare în aproape toate crimele îngrozitoare ; femeia și băutura : iată merele discordiei omenești.

Vai ! De-ar fi știut bietul vînător unde-avea să-l ducă, pe el și pe procuror, scrisoarea acelei bufetiere de la restaurantul aeroportului din Turuhansk, ar fi aruncat dracului scrisoarea și ar fi cumpărat dopuri de pîslă, făcînd economie la băutură...

Deh ! Toți sîntem deștepți cu mintea cea de pe urmă...

Multă vreme a durat fotografierea și filmarea vînătorului de urși la locul luptei cu fiara. Akim a rugat, timid, să fie lăsat să-și pună o haină curată și să se pieptene, dacă tot îl fotografiază pentru „cinema" ; i s-a poruncit însă, cu asprime, „să facă ce i se spune și să nu încerce să-i inducă în eroare", fapt ce l-a derutat complet : a început să încurce „manevrele" și să schimonosească în așa hal silabele, încît nu mai puteau pricepe ce spune.

Și cum era să nu se-ncurce ! Îl fotografiau : e-n regulă ! Dar și dopurile au fost fotografiate, au adunat toate bucățelele de hîrtie, le-au potrivit și — înaintea analizei amănunțite de laborator — au făcut un fotofixaj prealabil, după cum zicea procurorul.

„Vai de mine ! Vai de mine ! — tremura Akim — or să mă condamne ! Sigur c-or să mă condamne ! Ne-am

tot certat, Petrunea și cu mine, ne-am înjurat, uneori ne-am și bătut... Cînd era beat, îi luam arma... Vai ! S-a zis cu mine ! S-a zis !"

Situația devenea tot mai gravă. Au pus ca sentinelă, lîngă cortul lui Akim, pe un muncitor cu arma lui Akim în mînă ; acesta era un mare șmecher care umblase mult prin lume, zicînd că e călător — știa de toate. Fie-n glumă, fie-n serios — greu de spus — îl asigura pe Akim că a fost filmat pentru un „film artistic" și că vor proiecta, în toate cluburile, filmul, arătînd lupta dintre om și fiara mîncătoare de oameni. În fapt însă, pe el, pe vînătorul de urși, îl vor închide pe vreo zece ani, pentru declarații mincinoase, ca să-și dea seama de purtarea sa și să nu bată cîmpii, înșelîndu-i pe ceilalți și pe sine ; sau... or să-l pună la zid.

Zdrobit de durere, deprimat de anchetă, Akim credea orice i se spunea, chiar și despre cinema. De atunci a fost la toate filmele, cu speranța ascunsă că se va vedea și pe el, că se va admira el însuși, că-l vor admira și ceilalți pentru felul cum luptase cu fiara și pentru clipele de „groază cumplită" prin care trecuse. De aceea l-au preocupat atît de mult cele spuse de mine, cînd cu vizita mea la comitetul pentru cinematografie. Ar fi vrut să afle dacă, măcar acolo, nu se știa ceva despre filmul „său", dar timiditatea lui înnăscută îl împiedica să mă întrebe direct despre acest lucru.

Slavă Domnului, fotografia lui Akim a rămas doar în dosarul de anchetă, care a fost închis din lipsă de probe incriminatorii. Conducătorii expediției au promis chiar că-i vor face lui Akim o scrisoare de mulțumire pentru curajul de care dăduse dovadă în îndeplinirea sarcinilor de serviciu ; dar n-au mai reușit s-o facă din pricina chefului grozav care s-a-ncins întru pomenirea sufletului lui Petrunea. Pe Akim și pe „călător" au vrut să-i dea afară din slujbă pentru dezorganizarea producției, dar sezonul se apropia de sfîrșit, muncitorii plecau și singuri, iar mustrarea n-ar fi putut fi transcrisă în cărțile de muncă, deoarece acestea erau pline de-nsemnări pînă și pe coperți. În afară de asta, trebuia avut în vedere că — spre deosebire de alții — Akim

nu avea nici un fel de înclinație spre scandal. Cînd se-mbăta, îi săruta pe toți, plîngea amar și dădea din cap, de parcă totul s-ar fi sfîrșit și ar fi fost ultimul său chef, de parcă viața l-ar fi învins și el și-ar fi sărutat prietenii nu numai pentru ca să-i sărute pur și simplu, ci ca să-și ia rămas-bun de la oameni și de la lumea întreagă.

Dar pînă la terminarea anchetei și la organizarea praznicului, Akim a suferit și a pătimit mult. Scos din fire de procurorul cel bănuitor, abătut de moartea ajutorului său, care, ceas cu ceas, îi fusese tot mai drag și mai apropiat, sleit de puteri ca urmare a spaimei și a lipsei de somn, vînătorul de urși a zăcut culcat în cortul închis pe dinafară, a privit în conul cortului murdar de țînțari striviți și își dorea din tot sufletul ca gîzele acelea însetate de sînge să-l mănînce de viu, motiv pentru care nici cu „repudin" nu se mai ungea.

Iar dacă țînțarii n-aveau să reușească să-l dea gata — căci toamna, în taiga, țînțarii se împuținează și se mo'șesc — Akim s-a hotărît să nu mănînce, să nu bea nimic și să moară de foame. Înfruntase moartea, pornise lupta cu ursul, și ei îl țineau sub pază ! Cum ar fi putut să accepte și să îndure așa ceva ? Viața nu-l mai interesa: socotea că toate legăturile sale cu ea erau rupte. Lăsîndu-se-n voia soartei, își încheia socotelile cu viața : „o făcuse arșice", după cum ziceau exploratorii adîncurilor în ziua de salariu.

„Petrunea a murit cu cîteva zile înainte de plata avansului și cu o lună, sau chiar mai puțin, înainte de lichidare !" se gîndea Akim și deodată a fost cuprins de neliniște : el avea să moară de foame, urma să-l îngroape-n pămînt, iar banii... cine avea să-i ia ? El se ploconise, îi hrănise pe țînțari cu sîngele lui, mîncase borșuri rîncede, aproape că dusese-n spate autoșenileta prin desișurile taigalei și, netam-nesam, bănuții agonisiți de el cu sînge și sudoare aveau să fie furați de cine știe cine ? Asta nu ! Trebuia fie să mai amîne moartea, fie să scrie o scrisoare astfel ca banii lui — leafa pe-o lună, indemnizația pentru munca în cîmp, cea pentru munca sezonieră și sporul pentru regiunile nor-

dice — să fie trimise la Casa copilului. Undeva, într-o Casă a copilului, trăiau frații și surorile lui și poate că acești bani le-ar fi fost de folos pentru mîncare...

Amintindu-și de frați și de surori, Akim fusese cuprins de tristețe: „Vai, Iakimka, tu, Iakimka! Vai de mine!" În clipele grele, își amintea totdeauna de mama lui; și sentimentul de dragoste duioasă sau, poate, de vină față de ea, îl muiau de tot, lăsîndu-l pradă gîndurilor negre. Așezîndu-și mîinile în cruce pe piept, Akim se vedea mort și — cuprinzîndu-l mila de sine și dorind să-i mai fie cuiva milă de el — ofta prelung și zgomotos, plîngea ca să se-audă și în afara cortului. Două lacrimi i se scurgeau după urechi, înțepîndu-i pielea mîncată de țînțari, de păcură, și nespălată de mult. „De ce oare m-o fi născut mama pe mine? se amăra Akim, continuînd să se gîndească la maică-sa. De ce n-o fi născut pe altul, de parcă pentru ea n-ar fi fost totuna?" Și acest frate, sau acea soră a lui ar fi trăit cum ar fi putut, ar fi muncit, s-ar fi chinuit, s-ar fi temut de procurori, în timp ce el, Iakimka, ar fi stat pe-ntuneric, ar fi urmărit de la distanță ce se petrece în aceste locuri și n-ar fi avut nici un fel de necazuri. Dar așa... trăia nu se știe pentru ce și afuma cerul cu țigări scumpe în zi de leafă și cu mahorcă în celelalte zile... Nici măcar la Krasnoiarsk nu fusese vreodată și cu atît mai puțin la Moscova. Paznicul lui cel rînjit înconjurase pămîntul pe nave comerciale, fusese în Africa, în India și-n alte țări, înghițise șerpi, broaște țestoase și tot felul de porcării, băuse vinuri dulci de peste mări, mîncase petale de trandafiri, mîngîiase femei frumoase de toate culorile!...

Iar Iakimka cel nefericit nu făcuse față nici măcar unei fete din țara lui: se făcuse de rușine. În urmă cu doi ani, se dusese cu vaporul la casa de odihnă de pe magistrală. Pe vapor nu prea era lume, era plictiseală mare, nimeni nu călătorea în acea perioadă a anului. El însă avea concediu după sezonul de lucru pe teren: vrei-nu vrei, trebuie să pleci undeva să-ți cheltuiești banii în mod civilizat! Chiar din prima zi, observase

o fată plimbîndu-se pe punte într-un trenci ușor, dar larg, avea o panglică roșie legată pe frunte, blugi, unghiile vopsite și pantofi care-n loc de tocuri, aveau niște buturugi de abia putea să umble cu ei ; în schimb, nimeni pe vapor n-avea asemenea pantofi. Fata se simțea stingheră și-i era frig. I-a zîmbit lui Akim : „Hello, flăcăule !“ a pocnit ea din degete, cerîndu-i o țigară. I-a oferit țigara și i-a întins un chibrit aprins, așa cum se cuvine. În timp ce-și aprindea țigara, fata nu se uita la flacără, ci la el, iar ochiul ei vopsit în albastru clipea, fie din pricina fumului, fie că-i făcea semn. Inima i-a sărit din loc ! „Vai de mine !“ Toată vara stătuse în taiga printre bărbați, i se făcuse dor de societate și — ia te uită — o fată, o fată șic, plină de viață, îi făcea cu ochiul. Era clar : n-avea voie să-și piardă cumpătul. A început să-i facă curte, a dansat cu ea în ritmul muzicii de la radio, pe puntea pustie de lîngă proră, bătută de-un vînt rece și și-a așezat capul pe umărul ei. Fata nu s-a ferit, plecîndu-și și ea capul pe umărul lui, fredonînd încet, într-o limbă străină, un cîntec trist care-ți rupea inima și îmbia la nu se știe ce... A reușit să-i brodeze în rusește, de astă dată, o poveste tristă despre viața ei : învățase meseria de actriță, i se dăduse rolul principal într-un film al unui regizor renumit, dar prinsă într-o dragoste fatală, a plecat cu avionul, cu un aviator polar foarte cunoscut, pe insula Dikson. Acolo, aviatorul avea nevastă... „Tra-la-la și tra-la-la... Vai, ce plicticoase, ce banale sînt toate ! Sufletul mi-a înghețat ! Încălzește-l, încălzește-l, călătorule necunoscut, tu, cel care-ai apărut ca o stea pe bolta cerului întunecat...“ Ce cuvinte, ce vorbe frumoase și răsunătoare ! Să mori, nu alta ! Fata l-a mai și mușcat de ureche și l-a zăpăcit de tot. S-a gîndit s-o muște și el de ceva, dar n-a avut curajul : trebuia să tragă o duș că. Spunîndu-i grăbit : „Vin îndată !“, Akim, bocănind din cizme, s-a repezit în goană jos pe scări, a bătut în geamul de la casierie, a scos un pumn de bani pe care i-a strecurat prin deschizătura ferestruicii, implorînd să i se dea cît mai repede bilete pentru o cabină de două locuri ; apoi s-a repezit pînă

la restaurant, a trezit-o, zgîlțiind-o, pe ospătărița ațipită lîngă samovar, a comandat pentru cabină vin, portocale, ciocolată și a scos din traistă pește uscat.

Fata dădea ochii peste cap, îl zgîria pe unde nimerea, îl mușca și gemea : „Iubește-mă ! Iubește-mă cu patimă și foc, sălbaticul meu cabaliero !..." Ce mai ! și-au făcut de cap. Fata l-a dat gata în așa hal cu dragostea ei fierbinte și mai ales cu vorbele ei alese, încît Akim s-a aprins și a hotărît s-o ducă la oficiul stării civile îndată ce aveau să acosteze la Krasnoiarsk. Destul stătuse holtei, destul se chinuise în timpul iernilor lungi !

Cînd s-a trezit, fata dispăruse cu banii și cu traista. Ce era mai important, era că-i luase și haina, lăsîndu-l doar în cămașă. Afară era toamnă, doar tremurase și ea în trenci, așa că ar fi putut să-l înțeleagă și pe el !...

Akim s-a strecurat într-un sac de dormit străin, puțind a sudoare, a repudin și a fum și s-a lăsat pradă sentimentelor, de parc-ar fi fost amețit de băutură, deși era a doua zi de cînd nu pusese-n gură nici măcar o picătură de rouă. Prietenii, tovarășii lui, lepădăturile alea, se agitau, găteau mîncarea : nasul lui simțea mîncarea, doar era vînător și avea miros, nu glumă ! Apoi se auzea deslușit zăngănitul farfuriilor. Paznicul de lîngă cort glumea mereu ; Akim avea o poftă cumplită să iasă din cort și să-i altoiască un pumn între ochi ! Ce oameni ! Pentru ei voise să ucidă elanul, să le întărească puterile sleite ; de dragul cui pierduse un om ? Să-i ia dracul pe toți ! Orice s-ar spune, el, Iakimka ăsta, e un nătăfleț ! Își deschide larg sufletul față de oricine și alții îi bagă laba-n suflet ! Ori îl pradă, ori îi scuipă-n suflet !...

A plîns cît a putut și s-a ușurat. În sinea lui, mai dăinuia necazul, dar, în același timp, apăruse ceva luminos, ca un răsărit de soare după o ploaie îndelungată. Simțea nevoia să vadă oameni, să vorbească despre Petrunea, să-l vadă cum arată. Sau să păstreze tăcerea împreună cu toți ceilalți. Cu alții alături, pînă și tăcerea este cu totul alta decît atunci cînd ești singur. Știa el acest lucru încă din Boganida. Și-ndată după

ce s-a gîndit la oameni şi a simţit nevoia de-a fi lîngă ei, s-a auzit cum trosneşte iarba sub cizmele cuiva, cum a trosnit şi o surcea, iar cineva zgîria cu unghiile prelata de la intrarea-n cort, încercînd să deschidă.

„Iar la interogatoriu ?" Akim se pitulă în sacul de dormit, închise cu putere ochii umezi, plînşi, şi vru chiar să scoată un sforăit.

— Hei ! Akim ! Auzi ? trăgea cineva de sacul de dormit. Vino să-ţi iei rămas bun de la prietenul tău !...

Deasupra malului rîului, pe-o movilă acoperită cu muşchi, era un mormînt din care apăreau bucăţi de rădăcini albe, iar de pe parapet atîrnau ciorchini de merişor şi frunze de mure galbene, palide acum, de parc-ar fi fost rumegate. Sicriul nevopsit era aşezat pieziş pe pămîntul umed, pe bulgării de lut roşietic, scoşi din groapă. În sicriu, zăcea nemişcat Petrunea, neobişnuit de elegant, cu cămaşă albă şi cravată de material sintetic la gît. Părul care-i crescuse în timpul sezonului fusese pieptănat în sus, lăsînd să i se vadă fruntea curată, nearsă de soare, căci purtase la viaţa lui şapcă. Cineva îi pictase şi nişte favoriţi : în detaşament erau meşteri pricepuţi la toate. Mîinile lui Petrunea mai păstrau sub pielita unghiilor urme de păcură — mîini de mecanic. Capul îi fusese cusut c-un fir de undiţă de 0,4 ; cusătura de sub cravată era perfect executată, aproape nici nu se observa. Oricît de tare îl desfigurase fiara, Petrunea tot bine arăta !... Doar zgîrieturile întunecate ale ghiarelor ce păreau pictate şi un ochi acoperit cu o frunză de plop roşietică semănînd cu o monedă veche de cinci copeici contrastau cu solemnitatea ceremoniei, nu lăsau să se uite ceea ce se-ntîmplase, atrăgeau privirea şi înspăimîntau : totul se petrecuse aievea ; fiara, lupta, moartea omului — toate acestea nu erau vis, nu erau un basm despre tot felul de grozăvii pe care unii dintre membrii detaşamentului le povesteau cu-atîta meşteşug, încît te făceau să ţipi în somn şi să sari din pat. A simţit o apăsare-n piept, i s-a făcut ruşine pentru gîndurile şi lacrimile sale şi pentru întreaga sa purtare din timpul petrecut în cort : se prăpădise un om, fiara îl sfîrtecase pe prietenul şi aju-

torul său, iar el juca teatru, își amintea de-o stricată, de neplăcerile lui, în timp ce bietul Petrunea uite cum fusese sluțit și făcut zob...

Cineva îi pusese la manșetele cămășii niște butoni strălucitori, îl încălțase cu ghete cu talpă de microporos ; vîrfurile lor ieșeau de sub cearceaf, iar cearceaful fusese tăiat din căptușeala foii de cort și — deși fusese spălat în pîrîu — funinginea, petele și urmele de țînțari striviți nu putuseră fi scoase la spălat. De ce nu l-au dus la Turuhansk, să-l înmormînteze cum se cuvine, cu orchestră și-n sicriu roșu ?... Așa se-ntîmplă întotdeauna : cît lucrezi, toți au nevoie de tine ; cum ai crăpat... deodată nu mai sînt mijloace de transport, se termină combustibilul, n-are cine să conducă...

Dar, poate, colegii doriseră să-l îngroape aici ? Sînt băieți buni în detașament, au trecut prin multe, le-nțeleg pe toate... Degeaba-i înjurase și le spusese lepădături : fuseseră clipe de supărare ! Cine să-l îngroape pe răposat la Turuhansk ? Cine are nevoie de el ? L-ar duce de la morgă cu o mașină a statului, într-un sicriu al statului, l-ar arunca într-o groapă, l-ar acoperi cu pămînt și cu asta — basta ! Aici e altceva, sînt oameni care-l cunosc, cărora le e milă de el, fiecare se gîndește la propria lui moarte, ba unii chiar plîng, cuprinși de milă pentru răposat și pentru ei înșiși...

Akim nici nu-și dădea seama cînd a-nceput să plîngă și să-și șteargă lacrimile cu mîna bandajată. L-au tras de mînecă : „Mai încet !...“ Șeful vorbea la căpătîiul răposatului :

— ...Înaintînd prin desișul taigalei, mergînd mereu înainte și tot înainte, pe cărări necunoscute, spre comorile pămîntului, ne pierdem prietenii și camarazii iubiți ; și cred că nu greșesc cînd îi asemăn eroicilor ostași de pe front...

„Bine vorbește ! Așa-i !“ Akim și-a lins o lacrimă de pe buze și din nou l-a cuprins dorința de a muri, pentru ca și despre el să se rostească aceleași cuvinte, pentru ca Paramon Paramonovici să vină de pe pămînturile deșelenite și — poate — ar veni și Kasianka, cu avionul...

Cineva l-a împins ușor spre sicriu. Neștiind ce să facă, Akim se uită la mîinile lui Petrunea și, pentru că acestea erau pătate de păcură, arătau altfel, parc-ar fi fost vii, Akim nu realiză definitiv moartea prietenului său. A oftat, și-a apropiat ascultător fața de cea a tovarășului său și s-a desprins repede, simțind atingerea cu ceva rece și tare. Încercînd parcă să se convingă de ceva, atinse în grabă mîinile lui Petrunea : erau tari, scorțoase, reci și lipsite de viață ca rădăcinile dezgolite ale sălciilor de pe mal. Deci, era adevărat : Petrunea nu mai exista, îl îngropau pe Petrunea !

Ar fi vrut să-ntrebe pe cineva despre ceva, dar nu putea să mai facă nimic ; ceea ce se-ntîmplase nu mai putea fi îndreptat, nu mai putea fi ce-a fost. Dar n-ar fi trebuit să se-ntîmple, totul începuse de la un fleac : dracul îl adusese pe elan acolo, apoi el — Akimka — voise să-l împuște, ca să facă rost de carne ; Petrunea se luase după el ca să vadă — fusese mînat de curiozitate. Și ce-i cu asta ? Oricui îi place să asiste la o vînătoare, nu-i nimic deosebit în așa ceva ! Și uite, un om trecut prin atîtea, care-a văzut moartea cu ochii, s-ajungă așa, din întîmplare, prostește, de nici nu-ți vine a crede c-ar fi fost ceva serios...

Dar nimic nu se mai putea spune sau îndrepta. După ce-și șterse, tot cu bandajul murdar de la mînă, ochii învăluiți în lacrimile ce-l ardeau și buzele umflate, Akim văzu oamenii ce lucrau îndemînatic și sîrguincios. Parc-ar fi vrut să facă pe placul cuiva, să se afirme, întrecîndu-se unul pe altul ; aruncau pămînt în groapa îngustă, izbutind cît ai clipi să adune deasupra ei o movilită alungită.

Akim s-a-ntors și s-a-ndreptat, fără vreun țel și fără să se gîndească, spre taiga. Picioarele l-au dus lîngă autoșeniletă. Rămase o vreme lîngă mașină, privind-o năuc, de parcă s-ar fi gîndit la ceva și deodată scrîșni din dinți și din palid și cu obrajii supți cum era, se făcu și mai alb ; simți o dorință arzătoare să sară-n mașină, s-o pună-n mișcare zgomotos și, cu acest cal de fier necruțător, să distrugă, să răvășească totul în

jurul său, să alunge toate fiarele, toți urșii — fiarele astea periculoase, care se-nmulțiseră atîta în taigaua din ținutul Turuhanskului, încît, prin derogare de la lege, s-a îngăduit vînatul întregul an. Dar mașina era demontată, carterul era scos, mîna rănită-l durea : unde, cu ce și de ce să plece ? Dealtfel, prietenii și colegii pregăteau praznicul.

Șeful detașamentului, om cu experiență, adusese în termos — drept contribuție personală — un litru de spirt : a băut un pahar pentru pomenirea sufletului unui om muncitor, și-a luat planșeta și a plecat c-o tînără practicantă care căra un ciocan cu mîner lung, să studieze tainele naturii.

Exploratorii adîncurilor pămîntului se înviorară : alergau prin pădure, loveau cu topoarele, mișcau cazanele, întețeau focurile și pregăteau la aceste focuri borșul conservat și cașa. La o oarecare depărtare, pentru ca „stîrvul ăsta" să nu pută sub nasul oamenilor de treabă, Akim fierbea, la un foc separat, carnea de urs, într-o căldare pentru păcură curățată prin ardere. Și aroma se răspîndea prin pădurea rară, de-a lungul rîului Eracimo și chiar mai departe, poate pînă la Tunguska, pentru că vînătorul pusese din belșug în mîncare frunze de dafin, boabe de piper, cimbrișor, sovîrf, rădăcini de usturoi sălbatic. Din căldare, se ridica o spumă roșcată care, revărsîndu-se peste bucățile de lemn aprins, explodă, ardea, sfîrîia și scotea fum înecăcios.

Scoțînd cu o țepușă o halcă de carne de culoare roșcat închis, Akim a tăiat o bucată, a luat-o cu buzele de pe cuțit și-nvîrtind-o în gură, fiindcă-l frigea, a privit în sus ca și cum ar fi ascultat ceva sau s-ar fi pregătit să urle. A înghițit cu greu, ca pe un dop, bucata nemestecată, apoi vînătorul de urși a holbat ochii și după expresia feței sale s-ar fi putut vedea pe ce căi întortochiate ale complicatului interior al organismului omenesc trecea bucata fierbinte din carnea acelui animal afurisit pe care-l ura.

— Nu-i așa că-i mai ușor să-nghiți o piuliță ? a întrebat „călătorul" pe care Akim era supărat și cu care nu voia să vorbească. Părea că-ntrebarea fusese pusă

așa... pur și simplu, ca să se afle-n treabă ; dar din adîncurile aceleiași ființe omenești răzbătea un oarecare interes.

— Încă nu-i fiartă ! răspunse Akim, fără să-l privească pe încercatul „călător", în timp ce întețea focul, adunînd laolaltă cărbunii.

— Cum poți mînca așa ceva ? s-a răstit pe neașteptate Goga Gherțev, practicant de la universitatea din Tomsk. Asta a vrut să mănînce un om ! E-un canibal ! Fără blană, chiar c-ar semăna a om ! Iar tu, puturosule, te-ndopi cu toate porcăriile ! Pfui !

Akim cunoscuse tot felul de oameni, trăise și lucrase cu ei ani îndelungați, le studiase obiceiurile — după cum se exprimase, într-un ziar local, un scriitor, autor de schițe, aflat în trecere pe-acolo — și de aceea nu-l contrazise pe practicant : era încă tînăr, iar șeful tocmai îi dusese colega în pădure și poate că se chinuia întrebîndu-se de ce oare.

— Se-i drept, e drept : seamănă. Labele ursului sînt exact ca ale omului, doar că sele din fașă n-au dezetul mare... răspunse pașnic Akim și a vrut să-și continue explicațiile, dar sosise clipa să se ridice paharele întru pomenirea lui Petrunea, pentru ca apoi să le golească pînă la fund în tăcere solemnă și tristă.

Au băut, apoi au început să mănînce salată din niște peștișori ruginii, cașă și borș. Între timp, în căldarea acoperită cu un capac de la cilindrul autoșeniletei, fiersese înăbușită pe jar carnea de urs și Akim, scoțînd o halcă din căldare, arătă cu capul spre ea. Toți cei de față i-au întors spatele în semn că nu vor să mănînce din carnea aceea. După ce-a bolborosit : „Nu vresi, treaba voastră !", Akim a tăiat carnea cu un cuțit foarte ascuțit, ținînd-o chiar sub nas — așa cum fac osteacii — și, mijindu-și ochii cu o expresie de fericire și plescăind din buze, începu să bage în gură, fără grabă, dar cu sîrg, bucățile de carne, una după alta, mîncîndu-le cu pîine și cu usturoi sălbatic trecut prin sare.

Primul care n-a putut rezista a fost „călătorul".

— De ce mănînci carnea cu usturoi sălbatic ?

— E grasă.

Făcîndu-i lui Akim un semn cu mîna să-i taie și lui o bucățică de carne de urs, de probă, „călătorul" s-a strîmbat, de parcă s-ar fi săvîrșit o fărădelege împotrivă-i. Akim era absorbit de plăcerea de-a-nghiți cu lăcomie carnea și fără să-i pese de ceilalți, mormăia mulțumit un cîntec. „Călătorul" dorind să le arate că ia din această carne cu silă și Dumnezeu îi e martor că n-o face pentru el, s-a strîmbat supărat, scuipînd în cazan, fapt pentru care Akim, amețit de băutură și de mîncare, i-a aruncat : „Dacă scuipi prea mult, o să te doară măselele !" Scoțînd din căldare o bucată mare de carne și făcînd fițe ca o muiere, „călătorul" a luat-o cu gura de pe cuțit. Celalți membri ai detașamentului făcuseră cerc compact în jurul focului, privind atenți. După ce a mestecat o bucățică și i-a făcut vînt în burtă, a făcut ochii mici și, privind în depărtare, a rămas pe gînduri, apoi a declarat că friptura îi amintește la gust de oposum sau de cangur, dar că deocamdată nu s-a lămurit pe deplin, așa că își tăie o bucată mai mare. Radiotelegrafistul detașamentului, om mărunțel, care ducea întruna dorul mîncărurilor sănătoase și a femeilor grase, își tăie și el o felie de carne, dar zise că n-o să-i poată aluneca pe gîtul uscat.

Aluzia a fost înțeleasă. Mai băură cu toții cîte un pahar, apoi — pe nesimțite — pe rînd, unul cîte unul, se apropiară de focul lui Akim, așezîndu-se în jurul căldării cu carne de urs.

— Da nu cumva o să-mi facă rău ? întrebă radiotelegrafistul.

— Cu usturoi sălbatic, cu merișor, și pe deasupra cu spirt, orișe carne nu poate fase decît bine ! i-a liniștit Akim pe tovarășii săi și — după postul și singurătatea din cort — s-a apucat să le țină o cuvîntare instructivă : Carnea de urs e o carne deosebită, tovarăși, foarte sănătoasă, întărește vederea, azută pe ofticosi, iar în caz de zer, oricît de mare ar fi, dacă mănînsi carne de urs, nu mai dezeri ; carnea asta își dă putere, nu glumă...

— După ce-o mănînci, alergi după muieri ! a rîs cineva.

— Eu le vorbesc serios, iar ei...

— Bine, bine, nu te supăra, mai ales c-aici nu sînt muieri.

— Dar... începu radiotelegrafistul, vrînd să pomenească de practicantă ; îl întrerupse însă, la timp, „călătorul" :

— Vă spun adevărul adevărat : trăiești o viață, mereu te sucești prin lume și mereu te tot minunezi ! Am colindat tot pămîntul, dar n-am văzut decît urși de pluș ; din prostie, cînd eram mic, am încercat să rontăi urechea unuia, dar am scuipat-o, căci nu avea nici un gust.

S-au pornit discuțiile, petrecerea începea să se-ntindă, praznicul ajunsese la culme. Pînă la sfîrșitul zilei următoare, din urs nu mai rămăseseră decît labele cu șosetele lor de lînă închise la culoare. Îmbrățișați frățește, exploratorii adîncurilor pămîntului au vizitat de mai multe ori mormîntul lui Petrunea, au turnat spirt peste bulgării de pămînt printre care ieșeau la iveală rădăcinile retezate, se-ntindea mușchiul cenușiu ca o pînză de păianjen, se zăreau boabele roșii și strivite de merișor. Fiecare simțea că are datoria să se căiască în fața răposatului pentru jignirile aduse lui și întregii omeniri ; oamenii jurau că-și vor aminti toată viața de prietenul lor drag și că, de-acum înainte, nu vor face nimănui nici un rău, nici o supărare.

Akim trase și un pui de somn pe mormîntul lui Petrunea, îmbrățișînd stîlpușorul cioplit din lemn de cedru. După ce s-a trezit, și-a dat seama unde se află ; rușinîndu-se oarecum de situația în care se afla, vînătorul de urși s-a rostogolit pînă la rîu, s-a spălat pe față și s-a apropiat de focul aproape stins, în jurul căruia zăceau culcați tovarășii săi, care cum apucase, ca după o luptă grea. Numai Goga Gherțev ședea pe-o buturugă, treaz și supărat, și scria ceva repede și cu întreruperi, în carnetul său de notițe.

Din Turuhansk a sosit cu helicopterul şeful expediţiei, ca să-ntărească disciplina în muncă a detaşamentului. Ştiind cu cine are de-a face, adusese cu el o ladă de vodcă şi cînd helicopterul s-a trîntit cu zgomot pe-un banc de nisip în mijlocul rîului Eracimo, o singură privire i-a fost deajuns ca să-şi dea seama de situaţie : puterile detaşamentului erau pe sfîrşite, praznicul se desfăşura fără scandal, bătăi sau vărsare de sînge ; oamenii erau cu-adevărat pătrunşi de tristeţe.

— Poimîine ieşiţi la lucru ? întrebă, poruncind totodată, şeful expediţiei. Orice persoană care se deplasa şi cu atît mai mult care zbura deasupra taigalei din regiunile Turuhansk şi Evenkiisk era cunoscută de exploratorii adîncurilor pămîntului, aşa că ei au aflat că-n helicopter se află ascunsă o lădiţă cu vodcă şi şi-au dat cuvîntul că în ziua fixată vor ieşi la lucru ; cuprinşi de sentimente frăţeşti, au vrut să-l îmbrăţişeze şi chiar să-l ridice pe braţe pe acest om bun şi-nţelegător, dar şeful a rupt-o la fugă direct peste rîu, spre helicopter, unde maşinăria a-nceput să huruie şi îndată s-a înălţat spre cer.

După cum făgăduiseră, lucrătorii ieşiră la lucru în ziua fixată : nu chiar dintr-o dată, dar s-au antrenat şi — lucrînd din zori şi pînă la lăsatul întunericului — au recuperat rămînerea-n urmă şi au încheiat lucrările în sector la data stabilită, după care părăsiră rîul Eracimo, întorcîndu-se la Turuhansk, iar cei rămaşi în detaşament pentru sezonul următor, au început deja lucrările într-un alt sector, pe un alt afluent al rîului Tunguska de Jos, mai îndepărtat şi mai sălbatic, numit Nimde.

Peste cîţiva ani, Akim a venit pe Tunguska de Jos, ca să vîneze cocoşi-de-munte ; a făcut dinadins un ocol, a umblat mult pe lîngă posomorîtul rîu Eracimo, încercînd să găsească locul unde fusese cantonat şi lucrase cîndva detaşamentul geologic. Dar oricît a alergat de-a lungul rîului, oricîte ocoluri a făcut prin luncă, n-a putut găsi urmele geologilor şi nici mormîntul prietenului său...

Taigaua înghiţise totul...

Crinul de Turuhansk

În sfîrșit, am reușit să vizitez pragurile de la Kazacinskoe ! Nu le-am trecut cu vaporul, nici cu „Meteorul", nu le-am survolat cu avionul, ci am stat chiar pe mal, lîngă primul prag, și nu mi s-a mai părut atît de înfricoșător ; dimpotrivă, m-a vrăjit și mai mult, iar violența lui a trezit în mine o anumită forță ce-mi dormita în suflet.

Mai țin minte încă vremurile cînd, apropiindu-se de acest prag, bătrînul vas „Jan Rudzutak" începea să urle înspăimîntat din sirene cu vreo zece verste înainte de intrarea în sectorul pragurilor și aducea într-așa un hal echipajul care era în întregime de cart — ca să nu mai vorbim de pasageri ! — încît unii ajungeau să și leșine. Am văzut cu ochii mei cum o femeie grasă fusese cuprinsă de-o criză de nervi, iar capul i se lovea zdravăn de pardoseala metalică a vaporului. În vremea aceea, publicul era evacuat de pe punte, dar de cele mai multe ori, pasagerii o părăseau singuri, ascunzîndu-se sub paturi, sub butoaie, prin unghere, în magaziile cu lemne ale vaporului, pe după stivele cu care unele încăperi erau pline pînă-n tavan. Deși „Rudzutak" figura printre navele „rapide", era încălzit cu lemne și se-ntîmpla ca drumul din Igarka pînă la Krasnoiarsk să-l facă în zece sau în douăsprezece zile.

Sigur că și-n acele timpuri erau indivizi îndrăzneți, care nu se temeau de nimic pe lume. Aceștia se certau cu echipajul, dorind să dea piept cu stihia, s-o privească cu dispreț, iar fetele și flăcăii evacuați, uneori cu forța, de pe punte, dar mai ales copiii, priveau pe ferestre, turtindu-și nasul de geam.

Cînd am trecut peste pragurile de la Kazacinskoe pentru prima dată în viața mea, m-am ascuns pe punte, sub o barcă și nici pîn-acum nu pot pricepe cum de n-am dat ortul popii.

În apropierea celui dintîi prag, malurile se-ngustau formînd un coridor de piatră ; apele se-nvolburau,

se-nvîrtejeau, iar din pricina stîncilor întunecate, rîul străbătut de o lumină intermitentă părea fără fund ; pe-alocuri, întunericul adîncurilor era străpuns de ascuțișul unor fulgere mute și tocmai de aceea deosebit de înspăimîntătoare : în apă, mișca ceva scînteietor, formînd acumulări ale pragului de foc, ce se adunau într-o sferă crescîndă și încinsă, părînd că — dintr-o clipă-n alta — va exploda sub fundul micului vas și-l va face țăndări. Dar vaporul însuși tăia neînfricat, cu plugul de la pupă, aluatul de foc, îl bătea, îl fărîma și — lăsînd în urmă zdrențe multicolore — își continua drumul cu o viteză amețitoare și cu un zgomot înfricoșător.

Totul fierbea, răsuna, de parcă mii de mori ar fi huruit odată cu toate pietrele lor : deversorul zăngănea, vergi metalice pocneau, articulațiile de lemn ale dispozitivelor de transmisie scîrțîiau, și Dumnezeu mai știe ce se-ntîmpla. Printre pietre, păleau și dispăreau orice culori și orice sunete pămîntești și tot mai limpede creștea un huruit surd, de undeva, de sub rîu, din adîncurile pămîntului, așa cum se-ntîmplă probabil cînd se apropie un cutremur.

De-a lungul ambelor maluri, pădurea era — nu știu de ce — uscată ; de fapt, nici nu se putea numi pădure, ci o adunătură de uscături și de bușteni înnegriți de foc. Și aceste maluri pe jumătate goale se roteau, pămîntul se apleca încercînd să zvîrle tot ce era viu, împreună cu noi și cu vaporul, în valurile ce loveau șirurile de pietre tivite cu spumă albă. Vaporul trepida, scîrțîia, lovea grăbit apa cu zbaturile, străduindu-se să se țină după rîul ce fugea de sub el, iar la ultimul prag scotea pe coș un fum gros și urla făcînd să răsune împrejurimile, fie pentru a speria rîul și pentru a alunga întunericul stîncilor, fie cerșind iertare și apărare. În același timp, zbura parcă fără cîrmaci, lovit de valuri dar sprinten, printre munți, stîlpi de pod, stînci, scoțînd aburi și suflînd din greu.

Deodată, s-a auzit un zgomot puternic, o trosnitură, o pîrîitură ca un vaier și zgomotul a urcat în înălțimi ca un nor și s-a destrămat rămînînd în urma noastră, după care se așternu o liniște deplină. „S-a zis ! Ne

scufundăm ! Nu degeaba mi-a prezis bunica : «Maică-ta care s-a înecat te va chema la ea, te va chema !»..."

Dar vaporul nu se răsturnase, nu se auziseră nici țipete, nici urlete. M-am uitat de sub barcă. Pragul învăluit în ceață fierbea ca o spumă albă, se mișca deasupra straturilor de pietre, departe de proră. Mai jos, sub prag, cu capul strecurat cuminte între pietrele de pe mal precum un cal cu capul în iesle, stătea un vas stingher, cu un coș uriaș, cu o macara la proră, și de pe acesta, oamenii strigau ceva celor de pe „Rudzutak". De pe puntea de sus, inaccesibilă celor de teapa noastră, c-o voce gîtuită de arama difuzorului, căpitanul „Rudzutakului" explica prozaic : „Salariile n-am avut timp să le-aducem. N-am avut timp. Vor veni cu «Spartak», cu «Spartak»."

Discuția cu privire la salarii îi liniști deodată pe toți pasagerii.

Acest mic vas cu macara, numit „Angara", era un vas de halaj. El supraviețuise unei epoci întregi și rămăsese singurul vas de acest fel din lume. În trecut, vasele de halaj trudeau pe Mississipi, pe Zambezi și pe alte fluvii mari : ajutau navele să treacă peste praguri ; mai precis, trăgeau prin curenți puternici navele ce trepidau și scîrțîiau precum niște căței trași de zgardă. Vasul de halaj era prins de praguri cu un lanț, ca motanul din poveste. Un capăt al lanțului era fixat în aval, de prag, iar celălalt, în amonte, sub apă. Întregul traseu al acestui vas nu avea decît două verste de jos în sus și de sus în jos. Munca monotonă și obositoare cerea totuși mult curaj și multă răbdare și niciodată nu am auzit ca marinarii de pe vasul de halaj să fi înjurat pe cineva, deși în multe cazuri ar fi avut motive s-o facă : fie că șlepul sau vreun alt vas demarau prost și fără spor, fie că nu respectau traseul, fie că ceva era în neregulă pe vas, în momentul trecerii peste prag, în apele cele mai periculoase. După ce-și termina misiunea, vasul de halaj se desprindea de celălalt vas, lăsîndu-l să navigheze singur pe-ntinderile de ape în care el nu navigase niciodată și — cu părintească îngăduință — scotea un șuierat de rămas bun.

În prezent, la praguri funcționează un alt vas de halaj : „Enisei" — odraslă a șantierului de reparații navale din Krasnoiarsk. Acesta a luat locul bătrînei „Angara". S-ar fi cuvenit ca „Angara" să fie dusă la Krasnoiarsk și expusă în curtea muzeului regional, doar nicăieri nu s-a păstrat o asemenea reclivă. Da de unde ? Cine se mai gîndește la „Angara" ?

Stînd eu aproape dezbrăcat pe limba îngustă de nisip de pe mal și ascultînd zgomotul apei, mă gîndeam la tot felul de lucruri, dar, oricît aș fi încercat, nu puteam reînvia senzațiile din trecut, iar pragul îmi părea pașnic, îmblînzit, despuiat de gătelile lui. Vai, copilărie, copilărie ! Totul pare ochilor tăi măreț, sărbătoresc, de necuprins, totul are o tainică semnificație și te-ndeamnă să te ridici în vîrful picioarelor pentru a arunca o privire „dincolo de cer" !

Pragul acela de la Kazacinskoe a fost „nivelat" cu dinamită, a devenit mai puțin periculos și multe vase străpung independente, fără vas de halaj, cu propriul lor cioc de fier, apa densă, învolburată în vîrtejuri ; ele urcă rîul cu încăpățînare, ca pe-un munte, și dispar după cotitură. „Meteorii" și „Rachetele" nici nu dau vreo atenție pragurilor, zboară-n sus și-n jos pe rîu, fără opreliști, lăsînd doar o codiță de fum albăstrui în urma prorei. Cînd vasul de halaj „Enisei" se pune pe treabă, fără țipete, fără larmă, fără agitație sau sirene, trag „de chică" vapoare uriașe, barcaze, remorchere vechi. Munca la praguri este simplă și serioasă. De cealaltă parte a rîului, un sătuc dărăpănat își expune scheletul grinzilor galbene, își cască golurile acoperișurilor, ale ușilor și ale ferestrelor ; sătucul își trăise traiul : aici au locuit lucrătorii de la bacuri, cei ce munceau pe vasul „Angara", echipele de salvare și alți muncitori necesari navigației.

Pragul vuiește, apele rîului se-nvolburează și se scurg printre șirurile de pietre, netezindu-le, se răsucesc formînd vîrtejuri, dar vuietul nu mai impresionează, nu mai înspăimîntă. Vasele trec grăbite, legănindu-se, unul după altul. Iată că, de după cotitură, a apărut un va-

poraș autopropulsat, s-a năpustit cu putere printre praguri, plutind liber și îndrăzneț. Vaporul nu se-ndrepta însă spre malul drept, după reflux, pentru a ocoli ultimul șir de pietre ale pragurilor, acolo unde, la margine, stă — precum un hipopotam — un masiv de piatră netedă, lustruită, în timp ce valuri înalte, abătute din drumul lor, se rostogolesc peste el, fierb trecînd mai departe și clocotesc. Pragul — fie el nivelat și frînat puțin — nu dă voie nimănui să glumească cu el ! Vaporașul de o sută de tone a fost măturat și împins spre masivul de piatră. Din coșul vaporului începu să iasă un fum gros, iar pe punte apăru în goană un om cu un indicator de nivel pestriț. Întorcîndu-se aproape de-a curmezișul curentului principal, vaporașul căuta din răsputeri — opintindu-se și trepidînd — să se depărteze de șirul de pietre, de cocoașa de piatră ce-l atrăgea ca un magnet ; încă vreo cinci sau zece metri, încă trei-patru secunde ar mai fi avut de trăit vaporașul care urma să fie lovit, strivit ca o căldare de tablă pentru gunoi și tras la fund. Pierzîndu-și stăpînirea de sine, vaporașul s-a supus stihiei apelor, lăsîndu-se-n voia lui Dumnezeu. Apele l-au legănat, l-au înclinat într-o parte și, după ce l-au lovit cu prora în pietrele de pe fundul albiei l-au aruncat peste prag ca o țigară terminată, fumegînd încă...

— Mulți nepricepuți zac acolo, cugetînd la purtarea lor ! spuse un om mai vîrstnic ce se apropiase pe nesimțite, fără ca noi să-l fi auzit din pricina vuietului apelor de la praguri, aciuindu-se lîngă focul nostru și scoțînd din el un vreasc pentru a-și aprinde țigara. După ce-a aprins-o, scoase un oftat ușor, ca de copil, ne zîmbi binevoitor, ridicîndu-și de pe cap un chipiu vechi de marinar și ne povesti că acolo, la praguri, se odihnesc — acoperiți de pietre și de nisip — plutași îndrăzneți, mici negustori de blănuri de jder păzindu-și averile din bărcile lor : odihnesc aici și bieți emigranți ce n-au reușit să se căpătuiască, iar la un loc cu ei și-au aflat locul de veci tot soiul de indivizi neastîmpărați.

— Dar cei mai mulți dintre cei ce-și dorm acolo somnul de veci sînt tovarășii noștri, lucrători la balize...

Chipul lui încă tînăr, bătut de vînt, ochii săi cu privirea calmă răspîndind o lumină aspră ca a taigalei, graiul moale în care cuvintele parcă n-ar fi fost spuse, ci cîntate, felul lui de a fi apropiat — de parcă ne-am fi cunoscut de-o viață-ntreagă — te făceau să ai încredere în acest om și începeai să crezi că-ntr-adevăr îl cunoști de demult. Există oameni care parc-ar trăi în același timp pe-ntregul pămînt, avînd aceeași înfățișare, cu o sinceritate naturală și de nezdruncinat. Față de acești oameni, toți își deschid larg sufletul, toți caută să se apropie de ei, începînd cu călătorii în impas și terminînd cu cei mai răsfățați copii. Oamenii de acest fel nu-s niciodată mușcați de cîini, nu-s furați și nimeni nu le cere nimic : ei înșiși dau tot ce au, pînă și sufletul lor. Ei înțeleg întotdeauna chiar și strigătele de ajutor nerostite și — nu se știe de ce — tocmai lor, care nu țipă niciodată și nu împing pe nimeni cu umărul, chiar și cea mai afurisită vînzătoare, ghicind că omul e grăbit, îi întinde marfa peste capetele celorlalți și nimeni dintre cei aflați la coadă nu ripostează, deoarece ei — oamenii aceștia — dau mai mult decît primesc. Pe un astfel de bărbat, nevasta îl ceartă pentru naivitatea lui, iar el, oftînd vinovat, se preface că tot ce i se spune este foarte adevărat, că se simte plin de remușcări față de nevastă și că totdeauna o ascultă. Pe front, la compania sanitară, s-a-ntîmplat ca, de multe ori, un asemenea om să se tot dea la o parte, lăsînd pe alții cu răni mai grave să intre înainte în sala de pansamente, gîndind că aceștia au dureri mai mari, în timp ce el mai poate răbda și te pomeneai că tocmai acest om modest se stingea într-un colț ca o lumînare de biserică. Pe un alt rîu, nu demult, s-a înecat un astfel de om, lăsînd locul într-o barcă celor pe care i-a socotit mai slabi, deși el însuși suferea de inimă ; și, în timp ce-i salva pe ceilalți, s-a scufundat în apă fără să strige, fără să se zbată, temîndu-se să nu fie altora povară...

Viața sufletească a acestor oameni este ușoară, liberă, demnă de invidiat, și cît îi mai plîng nevestele pe soții

ăştia prostănaci, care, uzîndu-se prea repede, le părăsesc : abia atunci îşi dă seama nevasta că bărbatul acela blajin şi nesupărăcios, care nu ştiuse să facă bani, să-şi apere interesele, îi era cea mai apropiată fiinţă şi că proasta de ea îl iubise din tot sufletul, dar nu ştiuse să-l preţuiască.

L-am invitat pe Pavel Egorovici — acesta era numele oaspetelui nostru — să mănînce cu noi. Nu s-a lăsat prea mult rugat, a băut vodcă, şi-a şters gura şi, cu o sărbătorească bucurie, s-a înfruptat din castraveciori şi din ridichi, spunîndu-ne că-n acest an nu mîncase încă legume proaspete. Mulţumind politicos pentru trataţie, a promis să-şi ia revanşa : „Cum se poate ca oaspeţii să bea ceai la pragurile de la Kazacinskoe !"

M-am luat după Pavel Egorovici şi din discuţia cu el am aflat c-a venit în aceste locuri în anul douăzeci şi şase, din regiunea Perm. Pe vremea aceea, eu locuiam în Perm şi cînd i-am spus aceasta, el a rămas surprins şi m-a fixat cu ochii lui verzi, de culoarea bradului.

— Nu degeaba se spune că pămîntu-i mic ; e mic.

— Dar dumneavoastră ? Pe dumneavoastră ce vînt v-a adus pe-aici ?

— Noi ? Pavel Egorovici a aruncat o privire spre Pragul Kazacinsk şi mi-am dat seama că el „nu auzea" acest prag ; mai bine zis, se obişnuise cu el aşa cum omul se obişnuieşte cu ticăitul ceasului, cu miorlăitul pisicii, adică îl auzea fără să-l înregistreze, înţelegînd glasul pietrelor, distingîndu-l, ştiind să facă deosebire între zgomotul pragurilor pe orice vreme : cînd apele cresc sau cînd scad ; precum şi toamna, cînd fluviul este acoperit de-un brîu albastru-cenuşiu, iar lipanul coborît în adîncul apelor se mişcă leneş în acest brîu, alegîndu-şi hrana în timp ce, din cînd în cînd, cîte o lostriţă — oaspete rar în aceste locuri — loveşte apa cu coada.

— Am crescut nu departe de Cernuşka. Pîrîul ce curgea prin satul nostru avea apă atît de puţină, încît, pe la mijlocul verii, îl secau vacile... — a zis Pavel Egorovici — şi totuşi, apele, apele mari mă atrăgeau. Probabil că-n sîngele meu s-o fi strecurat sînge de marinar ! S-a întrerupt, a tăcut o vreme fără să-şi ia

privirea de la prag și de la brațul fluviului ce-nconjura o insuliță de piatră, împodobită în creștet cu un smoc de pădurice desfrunzită și bătută de vînturi. În jurul insuliței se vedeau arbori culcați de ape, iar dincolo de prag, mai jos, apele depuseseră pe maluri o mulțime de bușteni care ardeau, lăsînd de-a lungul fluviului o dîră de fum albăstrui ; pe ambele părți ale acestuia, se pierdeau în depărtare colinele cu păduri mohorîte, împrăștiate, singuratice, îngrămădite sau vălurite. Copacii rămași în picioare, dar dezgoliți de furtuni sau de foc, luceau ca ácele ; în schimb, la poalele colinelor, ca-ntr-o horă veselă și pestriță, se roteau plopii, mestecenii, păducelul și caprifoiul, iar tufișurile de salcîm sălbatic coborau pe povîrnișurile stîncoase...

— Și am pornit-o pe jos, prin țară... a continuat Pavel Egorovici c-un oftat ușor. Tînăr eram, putere aveam, la tăiat și la despicat lemne mă pricepeam încă din leagăn... Așa am ajuns pînă la Anisei !

Originar din Perm, devenise un adevărat siberian, așa că-i spunea Eniseiului după denumirea sa siberiană.

— Poți să mă crezi sau nu, odată ajuns la Anisei, l-am privit și toată ființa mea s-a liniștit. „Aici, Pavele, — mi-a spus inima — aici ți-e locul !“ Pe Anisei, am navigat ca marinar și îndată ce am ajuns aici, am rămas înmărmurit : „Doamne ! Oare așa ceva poate exista cu adevărat ? Trebuie să mă opresc !“ Pavel Egorovici privea fără întrerupere pragul, îl asculta, iar eu mi-am dat seama că uimirea lui nu încetase, că nu este cu putință să te obișnuiești cu această copleșitoare frumusețe și să-ncetezi a o admira. Și doar acum am înțeles de ce bătrînii din apropierea pragurilor se rugau să fie scoși afară înainte de a muri. Nevestele bodogăneau supărate : „Tot nu ți s-a făcut lehamite de Anisei ? Te-a sleit ! Ți-a schilodit mîinile și picioarele...“

Dar probabil că omul voia să creadă că, acolo, dincolo de mormînt, în întunericul mut, va continua să vadă fluviul pe care se născuse. Sau poate că-l chema spre rîu, îl împingea nevoia de a se-ncredința că și după propria lui viață, viața avea să continue, că apele vor curge la nesfîrșit, că pragul va vui, iar munții și pădurea

vor sta la fel de dîrze, proptindu-se de cer : puterea întăreşte puterea, încrederea în veşnicia vieţii te ajută să treci cu demnitate în altă lume.

— Toată viaţa am lucrat la balize. Acum, nu mai sîntem folositori...

La pragurile de la Kazacinskoe, balizele automate înfloreau ca nişte bile mari şi roşii. Micul sat de pe malul drept rămăsese pustiu şi sălbatic ca şi satul Podporojnaia de pe malul stîng. Tinerii plecaseră din aceste locuri, dar cei ce se născuseră sub vuietul pragurilor îl vor asculta în sinea lor pînă-n ultima clipă a vieţii şi cît timp ochii lor vor putea să vadă, vor vedea apele înspumate rostogolindu-se la praguri, împrăştiind în aer stropi ca fumul albastru, lovindu-se fără-ncetare de pietre ; le vor vedea înghesuite sub sloiuri la vremea îngheţului şi apoi vuind, lovind şi zdrobind pămîntul, la vremea pornirii sloiurilor. Băştinaşul de lîngă Podporojnaia va simţi dorul în piept cînd îşi va aminti noaptea de toamnă în care doi oameni mărunţi, dar îndrăzneţi — bunicul şi nepotul — pluteau spre ancore pe-o barcă micuţă cît o coajă de nucă. Zgomotul chibritului pe cutia ţinută lîngă inimă, în buzunarul de la piept, fulgerele chibritului — unul şi încă unul — disperarea că nu vor putea face rost de foc pentru a aprinde baliza ce s-a stins, şi peste tot, urletul, urletul triumfător al pragului ; nu se zărea nici pămîntul, nici malul, dar datoria trebuia îndeplinită. Nu numai o dată sau de două ori pe noapte, paznicul geamandurilor avea să părăsească plăcuta căldură a casei şi să se avînte cu barca în bezna urlătoare a nopţii, spre lumina de semnalizare ce se stinsese, pentru a o face să lumineze-n întuneric, pe ploaie sau pe vreme rea, pe ninsoare sau în timpul nebuniei uraganelor...

Îmi aminteam de vechile balize cu felinare şi mi-am mărturisit admiraţia pentru arta şi curajul marinarilor din aceste locuri. Pavel Egorovici a dat doar din umeri, în semn că nu vede nimic deosebit în asta, lucrul trebuia făcut şi oamenii au muncit şi s-au obişnuit. Cînd i-am spus că-i posibil ca — în copilărie — să fi trecut şi eu cu vaporul „Rudzutak", sau pe vreun alt vas, prin-

tre balizele pe care el le ținea aprinse, s-a gîndit o vreme și a spus c-un oftat :

— Nu-i nimic deosebit ; am avut o viață plină...

Am ridicat plasa îngustă, lungă, strîns legată. Era așezată într-o crăpătură de stîncă cu gura căscată spre cursul apei. Plasa împletită din fire era plină ochi cu un strat de mucegai lipicios. Se prinsese o rîliță mustăcioasă și deloc arătoasă, ucisă de curentul năvalnic al apei. Pavel Egorovici a aruncat cu scîrbă peștele împuțit din plasă. Acesta a nimerit într-un vîrtej, apoi a fost luat de curent. Acolo l-au înhățat pescărușii care s-au luat la bătaie țipînd ; au scăpat peștele, l-au pierdut și, liniștindu-se, au început să se rotească deasupra noastră așteptînd să mai primească ceva de la noi. Pavel Egorovici scutura din plasă mucegaiul lipicios : totul, în acest prag, era stropit c-un noroi ce semăna cu balega de vacă.

— Ghesa [1] — a explicat Pavel Egorovici — Ghesa dirijează fluviul : la o anumită oră, apa se ridică ; la o altă oră, scade. Fluviul respiră, malurile n-au timp să se usuce, iar porcăria asta, mucii ăștia curg întruna...

A doua plasă era proptită tot într-un mic coridor format în piatră cu pereți ciopliți drept, așezat atît de ingenios, încît curentul de apă trecea drept prin el.

— Crăpăturile astea nu sînt naturale — ne-a explicat Pavel Egorovici — au fost făcute de oameni. În trecut, ardeau căruțe întregi de lemne, ca să-ncălzească piatra ; stînca crăpa din pricina căldurii, oamenii o dislocau și vreme de mai mulți ani, o despicau cu dalta ; orice familie muncea cu zel ca să-și facă un loc pentru pescuit. Apoi, pe vremea mea, mai foloseau și amonal, dar nu se apucau să fărîme stîncile fără rost. Deși aici sînt foarte multe stînci și par a fi de prisos, nu se cade să distrugi prea multe, fiindcă s-ar dezgoli pragurile de sus și nu s-ar mai putea naviga pe fluviu. Pragul reglează fluviul. De fapt... regla. Acum, Ghesa e cea care dirijează totul...

---

[1] GHES — abreviere de la *ghidroelektrostanțiia* — centrală hidroelectrică.

În cea de-a treia plasă se legănau o pereche de cleani morți și-o ocheană mutilată, de culoare albăstruie.

— Strașnic v-am mai ospătat cu pește, dragi oaspeți! desfăcu Pavel Egorovici degetele în care ținea cei trei pești nenorociți; se uită la ei, clătină din cap și le făcu vînt în apă. Lăsînd plasele pe pietre, s-a urcat tăcut pe-un mal măcinat de apele înalte, pe creasta căruia creșteau tufișuri cîrlionțate de merișor.

Ne-am spălat cu apă; nu puteam face baie, căci cea mai mare hidrocentrală din lume menține un strat atît de gros de apă rece, încît aceasta nu se-ncălzește niciodată, temperatura ei rămînînd aproape aceeași, vara și iarna. Localnicii fac glume acre: „Dacă ai poftă să te scalzi, du-te la Cercul Polar!"

După un vechi obicei, bărcile sînt trase pe mal, navele mai mari sau mai mici sînt adăpostite în golfuri, dar fluviul părăsit de toți, învăluit în aburi reci, se zbate orb și mut într-o adîncă stare de adormire, printre malurile acoperite de chiciură: nici țipenie de om pe apă, nici țipenie pe mal: doar printre uriașii de stîncă răzbate din cînd în cînd tematoarea licărire de lumină a vreunui braconier care pescuiește cu harponul și îndată totul este înghițit de bezna de nepătruns. Apoi, pe neașteptate, acest întuneric tulbure și încărcat de umezeală este străpuns undeva în înălțimi, ca-n străfundurile pămîntului, de una sau de mai multe lumini: sînt mașinile ce urcă munții și care, pe vreme de ger, sînt nevoite să țină farurile aprinse. Pe fluviul chinuit plutește ne-ncetat, învîrtindu-se, rîia puhavă a ghețurilor afînate. Undeva, în locuri mai ferite, ele se sudează de maluri: fluviul simte nevoia să se oprească, să se liniștească, să se acopere de gheață.

Fluviul nu are și nu va mai avea liniște vreodată. Omul, care niciodată nu-și află liniștea, caută cu-ndîrjire drăcească să subjuge, să prindă cu arcanul natura. Dar natura n-o poți învinge! Algele pe care poporul le-a numit foarte bine „ciuma apelor" — vreo mie cinci sute de specii — pun stăpînire, în toată lumea, pe orice bazine de apă, cu deosebită îndrăzneală mai ales pe cele noi, încă nepopulate. Este un fapt bine cunos-

cut că, numai în bazinul de apă din Kiev, în cursul unei singure veri, se adună şi se-ngraşă cincisprezece milioane de tone de plante acvatice, ceea ce este cumplit. Nimeni n-a calculat vreodată ce cantităţi din asemenea plante s-au strîns în bazinul din Krasnoiarsk.

...Arşi de apa rece ca gheaţa, ne-am tîrît la soare pe-un nisip neted, depus de ape, şi ne pregăteam să ne facem siesta în vuietele pragului, cînd l-am zărit pe Pavel Egorovici coborînd de pe povîrniş c-un zîmbet abia mijit, dar mulţumit.

— Iată ! spuse fostul lucrător la balize, desfăcînd o cîrpă. Vecinul a prins trei bucăţi. M-am ţigănit şi mi-a dat şi mie una.

Am pregătit repede o ciorbă din cegă.

— Mîncaţi, mîncaţi ! zicea Pavel Egorovici, împingînd spre noi peştele. Avem peşte cît vreţi ! s-a lăudat el şi a arătat cu lingura spre celălalt mal al Eniseiului, înspre partea de jos a pragului. Acolo sînt două gropi şi sturionii îşi făceau în ele culcuş pentru iarnă. Stăteau unul peste altul ca lemnele de foc ! a explicat el. Ţineam un paznic înarmat pentru ca nimeni să nu murdărească acolo. Fiecare familie avea dreptul să-ntindă năvodul de două ori înainte ca fluviul să-ngheţe. Numai de două ori ! Dar prindeam atîta peşte, încît ne ajungea pentru toată iarna. Singuri ne gospodăream pe fluviu, singuri îl vegheam şi nu-i cruţam pe cei lacomi.

Astăzi nu mai există sturioni în gropile acelea nici vara, nici toamna. Sturionul, peşte capricios şi neobişnuit cu noroiul, a fost alungat de către mucegai, a plecat de la praguri, s-a mutat spre gurile Eniseiului şi în Angara. Doar puţine cegi mai reuşesc s-ajungă pînă la praguri, răspunzînd chemării instinctive a naturii. Pe vasul de halaj „Enisei“, la bucătăria comună, se servesc caşă, borş şi stavrizi prăjiţi, în loc de cegă.

— Şi-n magazinul nostru din sat, au adus guvizi în sos de roşii ! a oftat Pavel Egorovici. Şi încă un soi... Cum îi spune ? Of ! Că ţi-e şi ruşine să-i spui numele în faţa femeilor ! Cambulă... Aşa ceva... Cambulă pe Anisei ! Cu ce-o să ne mai hrănim în viitor ?

„Şi el se gîndeşte la «viitor» ! Cu toţii ne gîndim la viitor ! Cu capul ! Dar cu mîinile ce facem ?...“

Pavel Egorovici a tăcut ; m-am întristat şi eu şi n-am mai vrut să-i povestesc despre locurile lui de baştină, despre Uralul care a avut de suferit înaintea altora, şi mai mult decît altele, din pricina omului ; despre lacurile, iazurile şi rîurile ruginite şi moarte, despre Ciusovaia — această frumuseţe distrusă, despre bazinul de ape de la Kama, unde, de mai bine de-un sfert de veac, pămîntul se chinuieşte încercînd să se-ntărească lîngă apă şi nu reuşeşte nicicum să devină mal, se surpă mereu...

Cine ar putea spune ceva împotriva necesităţii, împotriva utilităţii pentru fiecare dintre noi a milioanelor şi miliardelor de kilowaţi ? Nimeni, desigur ! Dar cînd vom învăţa oare — în sfîrşit — nu numai să luăm, să luăm — milioane, tone, metri cubi, kilowaţi — dar să şi dăm ; cînd vom învăţa să ne gospodărim casa ca nişte buni gospodari ?

Pragul vuia. Pragul urla ca acum o sută, o mie de ani, dar în apele sale nu mai zburda, nu se mai rotea în şuvoaie, nu se mai arunca scînteindu-şi lama spinării cega, podoaba cea vie a fluviului.

...Şi am plecat spre Tunguska de Jos, care se află la o mie de verste de pragul de la Kazacinskoe, unde — după cum se spune — omul nu şi-a lăsat încă amprentele dăunătoare naturii. De-a lungul multor sute de kilometri îţi sar în ochi malurile Eniseiului, scăldate în mareea roz a ierbii numită „zburătoare“, în mijlocul căreia apar, ca nişte creionaşe pipernicite, pădurile nordice, se încolăceşte măcrişul-iepurelui, cresc tufişuri de zmeură, de aglică, de lemn-cîinesc, cătină, tufani, oricînd în situaţia de a lua foc ; însă aceste spaţii moarte sînt prea întinse şi focul incendiilor n-are putere să răzbată prin mlaştinile acoperite de aburi, brăzdate de braţele şi de meandrele torentelor biciuitoare şi de lanţurile muntoase cu zăpezi veşnice pe cocoaşă, ce străjuiesc taigaua lipsită de apărare.

Dar există ceva mai puternic decît focul : păduchii-de-pădure, carii, tot felul de viermi, omizile, și dintre acestea cea mai lacomă și mai îndîrjită : limantria. Ea este cea care a invadat și a distrus pădurile din Siberia ; la început, în ținutul Altai, apoi a trecut sau, mai bine zis, s-a revărsat ca un rîu larg și tulbure spre regiunea Saian, lăsînd în urmă pămîntul gol, secătuit : roțile trenurilor patinau atunci cînd puroiul țîșnit din abcesul pădurilor atinse de molimă se scurgea peste liniile de cale ferată ale magistralei siberiene. Parazitul, obosit după pierderile suferite pe drum, s-a ascuns în regiunea Saian, printre rîpele pîraielor, atîrnîndu-și pe nesimțite săculețele din fire de paianjen pe lăstarii de mălin, de coacăze, pe tot ce era mai moale, mai dulce și putea fi rontăit de fierăstraiele fălcilor slăbite de inactivitate. În săculețe, mișunau, se-nlănțuiau și se izbeau orbește unii de alții, frecînd lăstarul crud, niște viermișori verzi cu înfățișare nevinovată. După ce creșteau, sfîșiau cuibul din fire de paianjen și începeau să se miște singuri pe trunchiul copăcelului, trăgîndu-și cu putere fundul spre cap și acolo pe unde lighioana trecuse stîngace, ca un invalid, încolăcindu-se, copăcelul rămînea mut, carbonizat.

Întărit, parazitul a atacat deschis pădurile, livezile, vilele și peluzele cu flori. Am văzut cu ochii mei cum Piotr Petrovici, fiul unui vechi prieten al familiei noastre — al inginerului silvic Piotr Putințev — ședea ca un mareșal cu o cască elegantă de inginer silvic pe cap, în curtea ocolului natal, lîngă pîrîul Karaulka, sub mălinii morți, în timp ce în susul și-n josul pîrîului se mișca dușmanul tăcut, pîrjolind ca o flacără neagră luncile și povîrnișurile, mîncînd plopii, răchita, sălciile, încercînd chiar și pădurea de rășinoase, devenind tot mai puternic cu fiecare generație, atîrnîndu-și buboaiele pe ramurile pădurii care răbda neajutorată și în care hoinoteau și-și făceau de cap acum doar cucii, țipa gaia și sporovăiau preocupate coțofenele vesele : doar aceste păsări pot mînca la noi limantriile păroase, așa că — în mijlocul nenorocirii tuturor — ele se ospătau din plin !

N-aș fi crezut și nici nu-mi puteam închipui că dușmanul acesta va ajunge pînă și la pragul Osinovski pentru ca, de acolo, să pornească de-a lungul rîurilor Podkamennaia și Tunguska de Jos. Cîndva, limantria pornea din regiunile sudice, dar acolo are dușmani, împotriva lor luptă însăși natura. În schimb, aici, în regiunile din nord, în pădurile dezgolite, descojite, înflorește în mijlocul verii doar zburătoarea, tovarăș al pămînturilor sărace ale Rusiei, bine cunoscută în popor sub denumirea de „răscoage". Zburătoarea a fost creată de natură ca să acopere tristețea pămîntului și să bucure ochiul. Păstrînd în miezul său o căldură umedă, cu florile sale dulci și viu colorate ademenește albinele, bondarii, micile gîze care aduc pe lăbuțe, în cioc sau lipită de burtă o sămînță ce va cădea în umezeala și-n căldura adunate de zburătoare și din această sămînță va crește o floare, un tufiș, un plop, un brad care mai întîi va înghesui zburătoarea, iar apoi o va înăbuși ; și astfel se va stinge această plantă, după ce se va fi dăruit altei vieți.

Înțelepciunea naturii ! Cît mai dura-va oare ?

Turuhanskul seamănă, prin înfățișarea sa, cu natura care-l înconjoară. Îmbucătățit de rîpe, de pîraie și de-un povîrniș abrupt, duce o viață de-ncordate așteptări : găsi-vor oare geologii ceva în subsolul acestei regiuni ? Dacă vor găsi, înseamnă că orașul va înflori și se va dezvolta. Dacă subsolul îi va trage pe sfoară, orașul va continua să decadă. Dar pînă la urmă tot or găsi ceva, nu se poate să nu găsească : regiunea se întinde pe-o lungime de opt sute de verste de-a lungul Eniseiului, dar de-a latul, spre adîncul taigalei, cîți kilometri sînt ? „A măsurat dracul împreună cu Taras, dar frînghia s-a rupt în mlaștini..." „Cum să măsori din avion ? discutau locuitorii taigalei. Doar din avion versta-i mai scurtă !"

Turuhanskul se află la gurile rîului Tunguska de Jos, la vărsarea acestuia în Enisei. Denumirea sa din trecut a fost „satul Monastîrskoe", iar negustorii de blănuri îi ziceau „Noua Mangazee".

Rîul Tunguska este despărţit de Enisei prin stînci uriaşe care nu lasă să se vadă nimic dincolo de peretele lor, de piscurile lor acoperite cu zăpadă. Rîul şerpuieşte printre stînci abrupte, printre surpături, pălmuit de apele ce se rostogolesc fie trăgînd barca în jos, în vîrtej, fie ridicînd-o pe creasta valului şi plesnind-o mereu peste obrajii din duraluminiu. Barca pluteşte nehotărîtă, aleargă precum o surcică dintr-o parte-n alta, dintr-un gol în altul, dintr-o creastă-n alta, nu prea ascultă de cîrmă şi nu prea înaintează. Dar, după ce străbaţi vreo cincisprezece-douăzeci de kilometri, totul se linişteşte, devine aproape plictisitor : stîncile, îngrămădirea de pietre, pereţii abrupţi cu spoială cenuşie sau roşcată care coboară-n trepte sau în linie dreaptă în adînc şi sugrumă rîul din părţi — toate acestea se retrag, după ce l-au speriat pe om, punîndu-i la-ncercare nervii şi caracterul.

Desigur că, mai departe, ai să-ntîlneşti de toate ; rîul are peste două mii de verste lungime şi, dacă navighezi pe el, poţi trăi şi vedea tot felul de minunăţii : şi praguri, şi bulboane, şi braţe vrăjite pe care — după spusele unei coloniste din Turuhansk — dacă nimereşti, nu mai poţi ieşi.

Prin anii treizeci, cuiva i s-a năzărit să mute oamenii din Erbogacion la Turuhansk şi pe cei de la Turuhansk la Erbogacion. Din Erbogacion au navigat pe plute. „În Turuhansk — li s-a spus coloniştilor — veţi preda materialul lemnos, veţi încasa banii, vă veţi construi case şi veţi începe să vă gospodăriţi". La Turuhansk n-au ajuns decît cîteva familii, căci Rîul Negru a distrus plutele, le-a zdrobit prin cataracte şi praguri şi le-a aruncat în bulboane. Femeia colonistă a văzut un bărbat răstignit pe-o stîncă : bărbatul, păros şi gol, fusese agăţat de-un capăt de buştean şi priponit de-o piatră. Cînd apele au scăzut, el a rămas sus : barba-i flutura, gura neagră larg deschisă părea că urlă din înălţimi, braţele — numai oase — erau larg deschise, de parcă, văzînd de sus gurile ucigătoare ale rîului, i-ar fi oprit pe oameni să meargă mai departe.

Povestind despre acel drum îngrozitor pe rîul Tunguska, chiar şi acum, după treizeci de ani, colonista privea împrejur cu frică, ştergîndu-şi ochii cu degetul : „Pluta nimerise pe-un braţ mort al rîului ; ne-am învîrtit în cerc o zi întreagă, apoi încă o zi şi încă una : nu puteam trage la mal, nu puteam ieşi de-acolo, nu mai aveam puteri. Pe plută erau cinci copii, n-aveam ce mînca, ajutor nu puteam aştepta de la nimeni : odată ce smulseseră oamenii din locul lor — pe unii încolo, pe alţii încoace — ca să-i distrugă, de unde să ceri ajutor ? Atunci, omul meu s-a culcat pe plută, le-a poruncit şi copiilor să se culce şi să strige printre crăpăturile dintre buşteni : «Scapă-ne, Doamne ! Sau pedepseşte-ne pentru păcatele noastre omeneşti !» Dar el era de altă credinţă, aruncase din casă icoanele şi, de aceea, rugăciunea lui n-a fost primită. Şi atunci, a făcut o slujbă după legea lor păgînă : a făcut surcele din coji de mesteacăn şi ne-a poruncit să le aprindem şi să le aruncăm, pe rînd, în apă. Coaja băiatului nostru cel mic a căzut în formă de cruce şi nu s-a stins. Omul meu a poruncit iar să ne culcăm toţi cu capul spre cruce, mîinile să le aşezăm în chip de cruce şi să repetăm : «Apă, să nu ne faci vreun rău ! Vîntule, vîntule, trezeşte-te ; la miez de noapte opreşte-te ; suflă iar la miez de zi ; sufletele noastre nu le ocoli...» Multe altele a mai înşirat omul meu şi rugăciunea ni s-a-mplinit ! Vîntul a început să sufle şi ne-a împins pe firul rîului.“

...Mă uit la rîul acesta atît de la locul lui dincolo de gurile năvalnice şi, fără să vreau, mă gîndesc la o fată evencă frumoasă cum nu văzusem înainte de război. Înainte, cele mai multe dintre ele erau lipsite de graţie şi cîrne. Fata evencă şedea pe-un buştean lîngă debarcaderul din Turuhansk, îmbrăcată cu un chimono de culoarea curcubeului. Alături de ea, stătea strîmb un bărbat care parcă se scăldase-n lături, cu cicatrice pe faţă şi pe cap şi cu jumătate din degetele mîinilor lipsă. Apăruse prin nord un soi de oameni atît de consumaţi de viaţa dusă prin barăci, tabere de iarnă şi porturi, încît la prima vedere nu-ţi puteai da seama nici de vîrstă, nici de sexul lor ; de cealaltă parte a fetei, şedea

un evenc care sugea dintr-un muc ud de ţigară, cu cizme de cauciuc ce-i ajungeau pînă peste genunchi şi care — deşi era împreună cu ei — părea că-i singur.

În faţa celor trei, stătea pe pietre o sticlă cu coniac scump şi un pahar cu urme de degete murdare pe el. Din cînd în cînd, fără să-şi mute privirea de la ceva ce vedea numai ea, fata evencă lua pe pipăite sticla cu mîna, îşi turna coniac în pahar, îl sorbea cu-ncetul, scotea cu dinţii o ţigară din pachet, apuca autoritară mîna conaţionalului său, îşi aprindea ţigara de la el, îi lăsa mîna şi iar îşi fixa privirea într-un punct. În adîncul ochilor luminaţi de-o melancolie întunecată se adunase o tristeţe profundă şi tristeţea asta străveche dăruia chipului ei o atracţie inexplicabilă, făcîndu-te dornic să afli la ce se gîndeşte, ce vede ea acolo, peste piscurile albe ale munţilor, şi ce simte.

Cu mintea mea dintîi, cea de deasupra, mă gîndeam : „E-o beţivă şi-o stricată femeia asta nordică, neaşteptat de frumoasă în rochia ei murdară, croită după ultima modă şi pe care o va arunca îndată ce va-ncepe să se rupă de-atîta murdărie, pentru a se împopoţona cu una nouă." Cu cea de-a doua minte, cea de deasupra urechilor, dar încă netocită şi — de fapt — nu cu mintea, nu, ci cu veşnica neliniştе bărbătească, simţeam chemarea acestei femei frumoase şi libere.

În ziua următoare, stînd eu lîngă undiţe, pe malul Tunguskăi de Jos, mîncat de ţînţari, mă chinuiam să-mi aduc aminte cu cine seamănă această frumuseţe nordică. Dintr-o dată mi-am dat seama. Fata semăna cu acest rîu, cu Tunguska de Jos, care — gîndesc eu — toată viaţa mă va chema la ea şi mă va atrage cu tăcuta ei tristeţe. Îmbrăcată-n rochie de piatră, gătită la poale cînd cu grelele scînteieri de diamant ale gheţurilor veşnice, cînd cu flăcările fierbinţi ale florilor de pe panglicile malurilor, cînd cu un promontoriu acoperit de spuma bumbăcăriţei, cu poieniţele cu plaje pline de pietriş, cu torente înspumate izbucnite din umezeala pădurilor, cu tot ce creşte, trăieşte, răsună şi se linişteşte datorită ei : aşa îmi va rămîne în amintire Tunguska cea tristă şi posomorîtă.

Mai sus de rîu, deasupra taigalei, deasupra mlaștinilor învăluite în cețuri, cînd mai departe, cînd mai aproape, cînd mai jos, cînd mai sus, albesc ca niște năluci crestele munților depărtați spre care, la vremea asta, se-ndreaptă, se tîrăște, fuge orice viețuitoare încercînd să scape de țînțari. Doar Akim și cu mine am rămas pradă țînțarilor lîngă torentul ce fumegă, amețit de apa sălbatică. Cortul nostru de culoare portocalie s-a colorat în galben-cenușiu murdar. Simțind sînge viu, țînțarii au acoperit cortul aproape în întregime. Nu te lasă să mănînci, să dormi, să gîndești, să trăiești ! Cînd soarele începe să-ncălzească, țînțarii nordici — odrasle ale pămînturilor înghețate — neputînd îndura căldura, se așază pe iarbă și atunci iarba căruntă dimprejurul plajelor începe să foșnească. Akim a alungat țînțarii din cort cu ajutorul fumului și a tras fermoarul ; stă fără să răsufle, ascultă sunetul compact, metalic, de deasupra lui și din cînd în cînd, mă cheamă-n cort ; neprimind răspuns, spune : „Cum vrei ! O să dai de dracu dacă esti trăsnit !"

Eu am o sticluță cu „deta", sînt îmbrăcat cu canadiană din pînză de prelată pusă peste costum, dedesubt am lenjeria, hainele-mi sînt bine ferecate, legate, prinse cu ace și totuși țînțarii mai găsesc locuri de unde să mă poată pișca : pleoapele, nările, buzele, încheietura mîinii lîngă ceas, capul prin glugă. Dar sînt atîția ani de cînd îmi doresc să pot sta pe malul rîului nordic, să prind pește care nu se teme de oameni, s-ascult marea liniște... N-am să mai pot veni în nord : vîrsta și sănătatea n-or să-mi mai dea voie ; și atunci cum aș putea să las totul baltă, să renunț, să capitulez doar din pricina țînțarilor ?

Lipanii și lostrițele au trecut spre izvoarele Tunguskăi, răspîndindu-se prin afluenții reci ai acesteia ; se încheia migrația coregonilor. Și totuși, din cînd în cînd, mușca un lipan localnic și coregonul cel leneș, care rămîne veșnic în urmă și căruia-i place să se plimbe liber, de unul singur și nu în cîrduri. Și încă cum mușca ! Am aruncat două undițe : una lungă și una scurtă. Peștele mușca, nu știu de ce, numai din undița

cea lungă aruncată mai jos de curentul ce năvălea zgomotos în apele umflate și îngîmfate ale Tunguskăi. Pusesem pe undiță, drept greutate, doar două alice, altfel momeala ar fi fost dusă de ape și s-ar fi afundat în nisip. Apa curentului era mai curată decît lacrima și totuși, din tufișuri, din pădure, mai cade cîte-o gîză, un purice, o omidă ; de sub pietre sau din nisip, apele aduc o insectă, o libelulă, și de aceea lipanii și coregonii stau de veghe la gurile curentului, aruncîndu-se ca borfașii asupra prăzii.

Aștept să muște un pește mare — degeaba am făcut, oare, atîta drum ? — și iată că sfoara undiței celei lungi a fost trasă în susul apei, apoi a început să se scufunde repede în apele rîului. Capătul subțire al cozii undiței a pornit să se zbată și să tremure, îndoindu-se ca un semn de întrebare.

Am tras de coada undiței.

Am scos cinci lipani și patru coregoni sub un an : ei mușcă altfel. Inima, încordată ca un arc, îmi spunea : „Mușcă prostănacul !" Căutam să-mi amintesc în grabă de felul cum arată sfoara undiței și dacă nu cumva are noduri. Sfoara era în perfectă stare, totul era bine legat, cîrligul era mare, coarda undiței fusese verificată. De ce oare întîrzia coregonul ? Era șmecher sau prost ? A prins oare viermele de-un capăt și aștepta ca eu să trag și să-i dau în dar momeala din care nu-mi mai rămăsese decît foarte puțin ?

Fie ce-o fi ! Fără să smucesc, am tras ușor de undiță și, drept răspuns, am simțit o izbitură atît de puternică, încît era gata-gata să scap din mîini coada undiței ! Și s-a pornit coregonul să facă piruete în apă ! Nu-l puteam trage pe mal, nu-l puteam opri sau ridica pentru a-l sili să mai înghită aer. Mă dirija coregonul pe mine, nu eu pe el și — totuși — undița mea era trainică, în regulă, peștele înghițise viermele, căci altfel ar fi plecat de mult. Așadar, coregonul se afla în curentul principal și mistuia liniștit viermele, în timp ce coada undiței stătea ca un semn de-ntrebare. Bravo mie ! Bravo ! Dacă m-aș fi grăbit, aș fi dat greș și... adio ! Cam așa fac eu la vînătoare : ori trag lîngă picioare,

ori abia după ce pasărea a ajuns la vreo două verste de mine. Dar acum am fost la înălțime : am avut răbdare, așa că coregonul dansa în undiță, trăgea să scape, să fugă liber, în întinderile de apă. Eu alergam de-a lungul malului și nu-l iertam deloc. Deodată, peștele — înțelegînd că nu poate scăpa în rîu, căci nu-l lasă undița — s-a îndreptat brusc spre mal, despicînd apa cu pana sfîntă, cum i se zice în Siberia înotătoarei de pe spate. Coregonul greșise din nou și pentru ultima oară în viața lui. Mai mult zburînd decît fugind, am urcat pe plajă și-am azvîrlit pe nisipul cafeniu un pește de toată frumusețea, cu spinarea închisă la culoare, care se zbătea lepădîndu-și argintul solzilor. După ce i-am făcut vînt coregonului cu piciorul mai la o parte, am început să sar și să strig, lăudîndu-mă că-s un pescar bătrîn și că, dacă coregonul avea de gînd să se joace cu mine, n-ar fi trebuit să se-ndrepte spre mal, că-ndată o să-ntind sfoara undiței și să-ncerce cineva să mi-o ia ! Și că, în general, sînt un băiat bun iar coregonul e-un băiat de treabă ! A nimerit în undiță și mi-a dăruit astfel o mare bucurie pentru mult timp, dacă nu chiar pentru tot restul vieții.

Prin acele locuri nu era nimeni, puteai face ce doreai, chiar să te joci ca un copil : și eu am sărutat coregonul pe botul lui cel ascuțit și năbădăios, plin de nisip ; l-am ridicat și l-am aruncat într-un pîrîu în spatele unui baraj de pietre, unde a-nceput îndată să miște, să plescăie, tulburînd apa și răvășind pietrișul ; a-ncercat să evadeze, dar n-a reușit decît să se salte pe pietre, după care i-a trebuit multă vreme ca să alunece înapoi, în apa ce-l mîngîia.

În noaptea aceea au mai mușcat cîțiva coregoni mari, dar n-am mai reușit să-i prind : toți erau mai vicleni și mai puternici decît mine.

Am așteptat să se facă ziuă, ca să mai scap de țînțari și să pot dormi un pic. Dar ziua a fost atît de încărcată de abur, încît cortul a devenit înăbușitor. Cu hainele complet îmbibate de umezeală, neavînd destul aer, în stare de semileșin, m-am dus în pădure, sperînd să găsesc viermi și să respir în voie în aerul răcoros al

pădurii, dar îndată ce-am intrat în pădăricea plină de mușchi atîrnînd în zdrențe, cu copaci mici, sîcîitori, acoperiți de mucegai și de licheni, am simțit că aerul era înăbușitor și stătut și mi-am dat seama că acolo nu exista nici o vietate în afara țînțarilor mărunți ce-mi acoperiseră complet gura și urechile și că tot ce era viu fusese alungat, pus pe fugă de-acolo spre culmile înalte, bătute de vînturi. Doar pîrîul, odraslă a zăpezilor veșnice, trăia, zburda și respira în voie în această pădure moartă ! N-avea nici o palmă de loc pentru ca să-și poată îndrepta cursul și să se liniștească. Șerpuia printre pietrele umede și lipicioase, urlînd precum o mică fiară încolțită, se afunda dispărînd aproape complet pe sub rădăcinile spălate, se-mpotmolea în obstacole și fremăta acoperindu-se cu spumă, curgea în cercuri, dar reușea totuși să răzbată prin cine știe ce crăpături și sălta din prag în prag, din piatră-n piatră, strecurîndu-se ca un șarpe prin deschiderile înguste, se rupea-n bucăți pe grohotișuri, reușind în sfîrșit să se rostogolească din taiga, de sub un mușuroi de lîngă mal adus de ghețuri, care era gata-gata să-l sugrume, și ajungea la Tunguska.

Beat, cu cămașa de spumă albă zdrențuită la piept, neavînd libertate decît pe-o distanță de cel mult o sută de stînjeni, dar bucuros fiind și pentru atîta, vuind de bucurie ca un copil ce-și vede maica, el curgea spre Tunguska de Jos, se-arunca la sînul ei și, împăcat, se liniștea deodată. Iarna, pîrîul sălbatic se scufunda într-un somn de gheață care-l încremenea ; se acoperea cu zăpadă și nimeni nu știa că-n mijlocul pădurii înzăpezite, sub troiene adînci, el doarme împietrit, ca mort, și avea să doarmă pînă-n clipa fericită cînd soarele-l va învia și el va sărbători vara din nou, luminos, înfierbîntat și furtunos.

Dîndu-mi seama că nu mai puteam face rost de viermi, am rupt un vrej de căpătalan, am smuls cu dinții coaja sa aspră și am mestecat lăstarul zemos, sărind din piatră-n piatră cînd — dintr-o dată — la ieșirea dintr-o surpătură, printre uscăturile aduse de

ape, din care răzbătea ici și colo cîte-un fir de pir, de măturică, de păiuș sau de alt fel de iarbă cu fire lungi, am zărit un crin strălucind viu, care înflorea sfios și neobservat printre ierburi, tufișuri și tot felul de alte plante de lîngă mal.

— Saranka ! Saranka ! am început să strig ca un apucat, pierzîndu-mi capul de bucurie și era cît pe ce să cad de pe pietre în pîrîul cu apă rece ca gheața.

În regiunile noastre, orice crin se numește Saranka. Cel mai răspîndit soi de crin este crinul înalt cu petale pestrițe ca penele de cuc, de culoare cenușie cu ape albăstrii. În copilărie, mîncam pînă mi se apleca petalele sale uleioase și răsucite ca niște așchii. Există crini ce cresc la mari altitudini, parcă vopsiți cu sînge curat de copil părînd a fi, totodată, flori de saranka artificiale, doar că aici e vorba de acea artă care rar îi reușește omului din pricină că el ar pune prea multe culori, ar încerca să pătrundă natura cu gînduri ascunse și i-ar măslui esența cu ipocrizia sa.

M-am așezat în genunchi, am atins cu mîna crinul ce tresări sub palma mea, lipindu-se de căldura răspîndită de mîna omenească. Floarea cu buze roșii, sugrumată în adîncul pîlniei ca de gramofon de-o plăcuță albă, catifelată, presărată cu praf de zăpadă neașteptat de cald la vedere, era aidoma cactușilor din basme ce-nfloresc în țările de peste mări.

— Cum de-ai ajuns prin aceste ținuturi, frumoasa mea porumbiță ? și am simțit cum mă-nțeapă pleoapele mîncate de țînțari : oare-am devenit atît de sentimental ? Nu se poate ; pur și simplu, n-am dormit două nopți, mă-nghit de viu țînțarii, am obosit...

Și aici, pe malul pustiu al acestui rîu sălbatic, simțeam nevoia să mă justific în fața cuiva pentru dragostea ce mă cuprinsese. Am desprins, cu grijă, crinul de bulb, pentru ca în anul următor să se-nalțe din nou o floare din pămînt ; crinul mi-a-mprăștiat peste mînă grăunțe albe și o petală puțin ofilită a florii s-a desprins și a căzut fără vlagă. Cu aceeași grijă, am așezat crinul în apele învolburate ale pîrîului, nu departe de locul unde pescuisem, și crinul, scos din penumbră la lumină

şi pus în apă curată, s-a deschis ca un suflet blajin, luminat de-o dragoste puternică ; s-a deschis larg, cu toată încrederea şi mi s-a părut că pîrîul sălbatic s-a liniştit văzînd cu ochii, ba chiar s-a colorat în azuriu deschis, mişcînd firele palide ale staminelor de care erau lipiţi trei sîmburi castanii ca nişte musculiţe.

Mai tîrziu, uitîndu-mă în mai multe atlasuri botanice şi în diferite manuale, n-am mai găsit nicăieri un astfel de crin. Într-un atlas am văzut ceva asemănător numit „crinul de Dauria" şi eram sigur că n-am să mai văd o asemenea floare ; dar, odată, în sud, dintr-un strat îngrijit de flori, mi-a zîmbit prietenos un crin de Turuhansk. Pe tăbliţă scria : „Vallota splendida".

Dumnezeu ştie pe ce căi întortocheate ajunsese în desişul pădurilor din Turuhansk „Vallota" sudică, lepădîndu-şi pe drum ţipătoarea ei splendoare, izbitoarea ei strălucire. Dar s-ar putea ca lucrurile să se fi petrecut pe dos. Se poate ca gingaşa floare nordică să fi coborît spre sud, pe rîuri şi pe mări, seminţele ei zburînd purtate de furtună, căpătînd un nume în lungul său drum şi aprinzîndu-se de la soarele roşu, dogoritor. Floarea a fost arsă de soarele sudic, persistent. Neagra noapte sudică a apăsat asupra florii cu-ntreaga greutate a întunericului său şi ea a devenit aspră la chip, cu petale fărîmicioase, semănînd mai mult c-un rac fiert decît c-o floare. Doar în miezul crinului, în adîncul pîlniei ca de gramofon, a mai stăruit, albă şi tonică, măduva originară, luminînd sfios adîncul florii ; în afară, ieşeau fără teamă, provocatoare, seminţele : şi nu două sau trei, ci un întreg mănunchi de seminţe, prea pline de greutatea substanţei lor ce nu mai putea îndura miezul încins al florii. Seminţele se grăbeau să fie fecundate cît mai repede şi să cadă pe pămînt.

Mîna omului n-a sădit şi n-a îngrijit crinul de Turuhansk. El s-a adăpat din seva rece a zăpezilor veşnice, în timp ce ceaţa, noaptea palidă şi soarele care acolo nu apune niciodată l-au păzit cu drag şi l-au răsfăţat. El nu cunoaşte noaptea întunecoasă, închizîndu-se şi apărîndu-şi sămînţa doar pe vreme umedă, în orele din preajma dimineţii, cînd aerul rece ca

gheaţa coboară din munţii albi, iar pădurea posomorîtă răspîndeşte miasme grele şi reci.

Cum o fi fost şi ce-o fi fost, nu se ştie, dar am regăsit floarea asta pe malul îndepărtat şi pustiu al Tunguskăi de Jos. Ea înfloreşte şi nu va-nceta niciodată să-nflorească în amintirea mea.

A mai venit o noapte tulbure, încă mai înăbuşitoare şi atît de liniştită, că-mi ţiuiau urechile. Mi se opărise trupul, probabil năclăit şi înăbuşit de sudoare. De după promontoriu a apărut o barcă de lemn ce se îndrepta rapid, cu nasul sus, spre mine, şi s-a izbit de mal.

— Prieteee-e-e ! strigau din barcă doi bărbaţi plini de sînge. Ia ce vrei, dar dă-ne ceva să ne ungem ! Ne-au mîncat ! Ne-au prăpădit ! Vai !... E îngrozitor !... Le-am întins sticluţa. Oftînd, s-au uns şi au răsuflat de parc-ar fi revenit la viaţă ! „Doamne !" Aceşti pescari urmăriseră lipani în susul rîului Tunguska. Nu reuşiseră să prindă peşte, în schimb se dăduseră legaţi ţînţarilor. Fumară cîte-o ţigară, înjurînd de mamă ţînţarii : Ei ! Dai tîrcoale ! Bîzîi ! Cum, ai muşcat ? Ai muşcat, ticălosule ! Nu-ţi mai place cînd e uns, nu-ţi place ? şi drept mulţumire, mi-au propus să strîng undiţele şi să mergem să bem la Turuhansk.

Am refuzat, şi cei doi bărbaţi mi-au dat nişte viermi, au pornit motorul şi au plecat, spunîndu-mi cu părere de rău : „Or să te răpună !"

Cu viermii proaspeţi am mai prins un coregon şi cîţiva peşti mai mici, dar întunericul se-ndesea mereu, aerul devenea tot mai greu şi ţînţarii tot mai mulţi. Stăteam cu mîinile în mînecile canadienei din pînză de prelată, nepăsător la orice, supus soartei şi părîndu-mi rău că nu primisem să plec cu pescarii.

Cînd pornisem spre Turuhansk, Akim nu încetase să se laude că prietenii săi din detaşamentul de explorări geologice, neobosiţii căutători în adîncurile pămîntului, ne vor duce şi-n lună, de va fi nevoie. Dar, în nord, totul curge, toate se schimbă-n viaţa oamenilor

mult mai iute decît oriunde-n altă parte. Supuși chemării drumurilor de pribegie, tovarășii lui părăsiseră de mult Turuhanskul, și Akim — după ce-a alergat pînă la epuizare prin oraș — a găsit într-o baracă un cetățean ce nu-și revenise încă din beție ; acesta, pentru zece ruble, acceptase să ne aducă aici și cît a durat drumul, n-a deschis gura decît o singură dată : „Așteptați schimbarea turei". Schimbarea turei avea loc duminica, ceea ce însemna că trebuia să mai așteptăm două zile. Încearcă să supraviețuiești pînă la termenul fixat !

Dinspre gurile stîncoase ale Tunguskăi de Jos s-a auzit un huruit puternic : bătăi pline, ritmate, prea sigure ale inimii motorului. Despicînd apa în două aripi albe, ridicate, venea spre noi o barcă cu motor ale cărei coaste sclipeau ca argintul. Trupul bărcii întins ca un rechin prădalnic luneca în apă fără pic de-ncordare. La pupă se afla o cabină cu două ferestre rotunde, cu geamuri din sticlă pentru avioane.

După ce și-a afundat pupa și a aruncat apa într-o parte, barca s-a oprit lîngă mine ca din întîmplare. La cîrmă, stătea un flăcău voinic, îmbrăcat într-un costum impermeabil și închis ermetic, ca de cosmonaut ; avea chipul bătut de vînt și privirea trufașă de amiral. La picioare ținea o carabină cu cinci cartușe din oțel brunat. Flăcăul nu m-a salutat, n-a scos nici un cuvînt, m-a pipăit doar cu ochii lui cercetători, m-a percheziționat, m-a scotocit prin buzunare cu privirea, încercînd să-și dea seama ce fel de permis am acolo și cine se ascunde în cort. Motorul continua să huruie regulat, puternic, ținînd barca-n loc. Din cabină au apărut doi flăcăi somnoroși și la fel de voinici, echipați în costume neobișnuite, ca de zbor. Cel de la cîrmă și-a îndreptat privirea spre mine. Băieții, încordați și atenți, m-au cercetat și ei cu priviri lipsite de orice prietenie și unul din ei a spus supărat : „A-a !" și a-nceput să urineze peste bord, încercînd să nimerească în pluta undiței mele.

Bandiții ăștia trei fuseseră pînă mai ieri niște muncitori tineri obișnuiți ; doar că prea obosiseră muncind,

așa că și-au construit la uzina de avioane o barcă de lux pe care au cărat-o pe șest din uzină, bucată cu bucată. C-o jumătate de lună în urmă, scoseseră de pe unul dintre afluenții Tunguskăi de Jos șase sute de kilograme de batog de somon, iar acum pescuiau lipani. În barcă erau butoaie acoperite cu pînză de cort. După ce vor termina cu pescuitul de lipani, vor începe să pescuiască coregoni. Între timp, or să crească păsările și se vor coace alunele. Cu un fierăstrău mecanic, vor doborî sute de hectare de cedri. Într-un singur sezon, cei trei zmei reușesc astfel să jefuiască taigaua de multe mii de ruble, trăiesc pe picior mare și jefuiesc în mod deschis. Inspectorul Ceremisin încercase să-i urmărească și să-i prindă, dar trăseseră în el, în pădure, rănindu-l ; noroc că barca i-a fost dusă de curent la Turuhansk.

După ieșirea din spital, Ceremisin a fost nevoit să se mute într-un sector mai „liniștit", la Ciuș. În Turuhansk nu există putere care să poată învinge această bandă mică, dar apucătoare, care — culmea ! — potrivit legii, nu poate fi arestată decît la locul infracțiunii, banditii sînt însă atît de vicleni, de abili și de bine înarmați, încît doar o unitate militară ar putea pune mîna pe ei. Numai că armata are alte treburi și banda de pirați își face de cap în regiunile nordice nepopulate, obraznică și nepedepsită. Și cît de multe sînt asemenea bande !

— Ce te holbezi așa ? M-am răstit la el. N-ai mai văzut cum se pescuiește cu undița ? Te-ai deprins cu dinamita ?

Cel de la cîrmă a făcut o mișcare cu trupul, a strîns cu mîna țeava carabinei pînă i s-a-nvinețit dosul palmei, dar văzînd cortul, a scuipat peste bord, a zis printre dinți : „Dacă ne mai ieși în cale... slăbănogule !" și a băgat motorul în viteză. Apa s-a tulburat, o fîșie de pămînt de la gura rîului s-a dezgolit, undițele mi s-au răsucit, valurile au împins nisipul pînă la plajă și barca argintie s-a îndreptat, sigură pe ea, spre promontoriu.

De ce oare, din ce cauză acești tîlhari ce nu pot fi învățați minte, nu pot fi arestați decît prinși asupra

faptului, la locul infracțiunii ? Doar, pentru ei, întregul pămînt e locul infracțiunii !

La o oră tîrzie, în clipele celei mai adînci liniști, un elan cu femela sa au început să traverseze înot Tunguska, smulgîndu-mă din gîndurile mele negre. Perechea de elani intrase în rîu, în dreptul promontoriului, cu intenția de a ieși la mal cît mai departe de om, dar îi prinsese curentul și-i purtase în josul rîului. Pufăind zgomotos prin bot, sforăind pe nări, scuipînd apa, holbînd ochii ce se-aprindeau sau se stingeau de la lumina cerului, înotau spre mine cufundați în valuri pînă la bot. Părea că vor da peste undițe. Mă gîndeam cum să-i sperii și m-am hotărît chiar să fug spre cort, dar elanii, străduindu-se din plin, au atins fundul rîului la vreo cinci stînjeni de mine ; un timp, au stat pe loc, răsuflînd din greu, plecîndu-și cioturile grele ale coarnelor de pe care apa curgea șiroaie. Se pare că pricepuseră : dac-aș fi avut de gînd să trag, aș fi tras de mult ; așa că nu se mai sinchiseau de mine : doar nenea stă pe movilița aceea de pe plajă, cu mîinile băgate în mîneci, nu se mișcă, pesemne că țînțarii îi fac de petrecanie.

— De ce vă obrăzniciți ?

Auzindu-mi glasul, animalele tresăriră, loviră apa, apoi au sărit stîngaci pe mal și s-au repezit în tufișuri, lovind pietrele cu copitele. În spatele unui mușuroi, au început să se scuture de apă. Am zîmbit în sinea mea : apariția acestor animale pașnice și greoaie îmi ridicase de pe suflet greutatea și umilința care, odată cu vîrsta, te apasă mai tare și te rănesc mai puternic.

Akim s-a apropiat pe nesimțite : „Mai esti încă viu ?“ a-ntrebat el. I-am povestit că mă acostaseră „turiștii“ pentru care a ucide un om este ca și cum ți-ai sufla nasul. Apoi, un elan cu femela lui fuseseră gata să mă mănînce. Akim a bombănit : „Iar ai hoinărit ? Aisi e taiga, milisia-i departe...“ și văzînd crinul, a mîngîiat cu degetele petalele roșii, acoperite de stropi strălucitori :

— Se floare, omule ! Se frumoasă ! şi din nou — a cîta oară ? — a-nceput să-mi povestească despre floarea aceea pe care o găsise într-o primăvară, cu mulţi ani în urmă, pe cînd era copil, în tundra de lîngă Boganida, şi atunci mi-am zis : „Akim începe să-şi simtă vîrsta, să simtă povara memoriei".

Spre dimineaţă, plutea în jos spre Tunguska o şalupă metalică. Îndată ce-am văzut-o, am început să dăm din mîini, să strigăm şi să alergăm pe mal. Pe şalupă erau oameni plăcuţi : căpitanul Volodea, marinarul nenea Mişa şi un tînăr liniştit din satul Noghinsk, plecat să se înscrie la şcoala de poştă şi telegrafie din Turuhansk. Ne-au dat cincisprezece minute pentru strîngerea lucrurilor. Noi am terminat treaba în zece minute. Dar chiar şi-n acest scurt răstimp, căţelul de pe şalupă s-a trîntit pe spate şi-a început să se zvîrcolească, scheunînd din pricina ţînţarilor.

Pe şalupa năpădită şi ea de ţînţari, ni s-a servit o ciorbă de cegă, iar noi am dat o sticlă cu vodcă. Am băut în cinstea întîlnirii noastre şi ne-am apucat să mîncăm ciorba pescărească, direct din oală, dar îndată m-am înecat cu ciorbă, căci cega nu fusese curăţată. E mai periculos să te-neci cu solzi de cegă decît c-un os. Solzii sînt ca diamantul de tăiat sticla — îţi spintecă maţele. „Ce-ai făcut, frate !" Mă pregăteam eu să-l cert pe nenea Mişa, începînd să mănînc mai încet. Dar curînd mi-am dat seama că de vină fuseseră ţînţarii ! Timp de o lună, o lună jumate, întreaga viaţă a nordului este stăpînită de tot felul de gîngănii — ţînţari mărunţi, tăuni, musculiţe.

N-aş mai fi fost în stare să stau treaz. După ce m-am uns cu „deta", m-am aruncat pe patul de scînduri din cabină, mi-am înfăşurat faţa cu un cearceaf şi m-am trezit ca şi cînd ar fi trecut doar cîteva minute, din pricina liniştei : şalupa ancorase la Turuhansk. Dar

iată că — de parc-ar fi fost o pedeapsă ! — îndată ce-am coborît de pe șalupă și am urcat dealul, a-nceput o ploaie torențială ce se pregătea de cîteva zile : de aceea era atîta zăpușeală în taiga și insectele deveniseră atît de agresive !

Ploaia răpăia, făcea bășici. fărîma oglinda Eniseiului, spăla casele prăfuite ale bătrînului și modestului orășel, făcea să strălucească iarba și frunzele copacilor, lipea colbul de pămînt. primenea aerul. Cîinii vagabonzi, foarte mulți prin aceste locuri, se ascundeau sub bărci ; undeva țipau și se jucau copiii ; toate șanțurile, hîrtoapele, gropile și smîrcurile se umflau, umplîndu-se de ape, prefăcîndu-se-n pîraie ; povîrnișul înalt se acoperise de noroi, iar din oraș, apele începură să aducă resturi, gunoaie, surcele, talaș, bucăți de afișe și reclame vechi.

Grăbit să se adăpostească în port, un milițian spilcuit alerga într-acolo lăsînd să i se vadă dinții albi și ținîndu-și cu mîna cascheta elegantă. După el, ne-ndrăznind s-o ia înaintea reprezentantului autorităților, alergau mai multe femei cu bocceluțe, iar pe scări în sus se sălta un invalid într-un cărucior de piele al portului. Lingîndu-și apa de pe buze, striga ceva vesel. a zăbovit puțin pe scară, obosit, iar o femeie, lăsînd jos o boccea pestriță, l-a luat de mînă și l-a tras după ea, împingînd din treaptă-n treaptă căruciorul ud ce cădea cu zgomot și strigîndu-i ceva hazliu, înviorător. Invalidul continua, la fel de copilărește. să-și lingă apa de pe buze și căuta să pună mîna pe părțile moi ale femeii. Amîndouă mîinile-i erau ocupate : e-o mînă își făcea loc, iar de cealaltă îl trăgea femeia, și totuși, a reușit s-o ciupească de partea corpului pe care o căuta ; femeia l-a împins, a țipat. în timp ce milițianul și lumea adunată sub acoperiș rîdeau, încurajîndu-i glumele. Lăsînd cuiva cascheta și expunîndu-și pieptănătura modernă, cu păr lung, milițianul a ieșit în ploaie, a apucat boc-

ceaua udă și i-a ajutat femeii să treacă peste pragul sălii de așteptare pe invalidul ud pînă la piele.

Se putea respira ușor ; totul se-nviorase. Pe o asemenea ploaie, toată lumea, chiar și oamenii cei mai ursuzi, sînt cuprinși de-un sentiment de ușurare, de prietenie, de parcă sufletul și trupul lor s-ar spăla de straturile de oboseală, de sîciială, de neplăcerile mărunte de fiecare zi, precum se spală pămîntul de praf și de murdărie.

Mi-am amintit de pîrîul din taiga : cît de tare trebuie să se fi umflat, probabil că-și face de cap acum, răvășind pietrele, năvălind pe plaja nisipoasă în vreme ce — afundîndu-se-n apă și strigînd cu gura sa strălucitoare — se rotește și înoată crinul dus de unda pîrîului. Iar taigaua de necuprins, părăsită de această floare, freamătă pașnic sub ploaie de la un capăt la altul. Frunzele și ierburile chircite se destind, ácele de conifere se moaie, insectele blestemate se ascund, nu-și pot găsi adăpost împotriva șiroaielor puternice ale apei care le duce cu ea, le ghemotocește și le mătură spre rîu, ca hrană peștilor.

Ploaia nu trecea, ci rămînea atîrnată deasupra noastră, deasupra orășelului, deasupra taigalei îndepărtate, primenind lumea. Lîngă o prăvălie din lemn, trei oameni beți, îmbrățișați, țopăiau într-o băltoacă, încercînd să danseze, iar printre ei am recunoscut-o pe frumoasa fată evencă. Rochia ei elegantă, în dungi, muiată de ploaie, căpătase culoarea apei de baltă, lipindu-se pe trupul bine făcut, dar tinzînd să se lăbărțeze, șuvițele de păr ud i se lipiseră de gît, de frunte, și acum îi intrau în gură, iar fata le scuipa. I-a împins pe cei doi bărbați ce-o împiedicau să danseze și aceștia, fără să i se împotrivească, au căzut în băltoacă. Țipînd ca o sălbatică, fata a început să salte într-un ritm drăcesc, împrăștiind apa cu picioarele încălțate în sandale de import. Semăna cu o șamancă și în țipetele ei era

ceva ce aducea a vrăjitorie ; dar cînd ne-am apropiat, am înţeles ce spunea : „Iar noi sîntem copii ! Iar noi sîntem copii ai paralelei şaizeci !..."

Prietenul meu, Akim, care se tîra obosit după mine, s-a-nviorat pe dată, a-nceput să bată tactul cu picioarele pe trotuar, fluierînd, desfăcîndu-şi braţele şi degetele de la mîini şi, mişcînd doar din palme, s-a îndreptat spre fată de parcă ar fi primit o chemare pe care doar el o putea înţelege

— Hana abucal !

— Harki uliuca-al ! a răspuns frumoasa, arătîndu-şi dinţii lucitori.

„S-au salutat unul pe altul", mi-am spus eu şi-am încercat să-mi potolesc prietenul, dar acesta nu mai auzea nimic şi n-o vedea decît pe fata aceea. Continuînd să facă tot felul de figuri cu mîinile şi cu picioarele, plescăind din limbă, pocnind din degete, Akim se-apropia de femelă, ca un cerb la boncăit şi părea că i se desface coada ; dar iată că, din băltoacă, s-a ridicat vagabondul fără degete şi i-a zis cu glas tăios : „Kanai".

Continuînd să pocnească din degete şi să fluiere, întorcîndu-şi mereu capul înapoi, împiedicîndu-se de trotuar, Akim m-a urmat plin de păreri de rău şi m-a asigurat că, dac-ar fi fost singur, fără bagaje, dacă n-ar fi fost ud şi ar fi avut bani, nu s-ar fi retras atît de repede : ar fi...

Eu n-am mai continuat discuţia şi Akim amuţi şi el, oftînd, aproape plîngînd, dar simţind dezaprobarea mea tăcută, după un timp a încercat să mă-mbuneze :

— Vai ! Sîntem niste cîini ! Cîini ! a zis el supărat. Am uitat crinul ! Bine-nseles că n-am uitat coregonii ! Dar crinul asela atît de frumos l-am uitat ! Se fel de oameni sîntem ?

Nu i-am răspuns, căci eram sigur că crinul va fi dus de un şuvoi în rîu, va fi aruncat apoi pe malul Tunguskăi sau al Eniseiului şi, prinzîndu-se-n pămînt, măcar o singură sămînţă a crinului sălbatic de Turuhansk va-ncolţi, ajungînd floare...

Visul crestelor albe

A fost o vreme cînd nimeni nu știa și nici nu auzise nimic despre turiști. Cel mult venea cîte unul, din an în Paște, pentru ca mai apoi, să scrie o carte. Iar în vremuri și mai depărtate, dacă oamenii prindeau vreun turist, ori îl ucideau pe loc, ori cereau răscumpărare pentru el susținînd sus și tare că este cu siguranță un spion al dușmanului. Și... cine știe ? poate doar așa se și cuvenea procedat cu ei.

Walter Macken

Așa după cum o potecuță duce pînă la urmă la o potecă mai largă sau chiar la un drum, tot astfel un om care — încă din copilărie — umblă cu arma, va ajunge, fără îndoială, la ideea că joaca trebuie să ia sfîrșit și că el trebuie să se ocupe de adevărata vînătoare, să guste din otrava și dulceața meseriei de vînător, fără să țină seama de sfatul cel înțelept : pîinea îl hrănește pe om, nu vînătoarea.

Kolea, nedespărțitul prieten al lui Akim, încercase prin toate mijloacele să-l convingă de acest lucru : îi povestea tot felul de grozăvii, aducea ca argument boala sa, îl înjura de mamă, îl amenința c-o să-i arunce arma în apă, dar zadarnic. Și-atunci, Kolea, care nu putea uita ce se-ntîmplase cu artelul lui în Taimir, i-a cerut lui Akim să-i dea cuvîntul că el, scrumbrie afurisită, va merge la vînătoare singur, fără tovarăși. Cine s-a fript cu ciorba, suflă și-n iaurt.

Vînătorii care vînau mereu în taigaua dîn Turuhansk aveau sectoare pe care le cunoșteau bine și le amenajaseră. Lui Akim, care era începător în meserie, i-au repartizat un teren și-o căsuță neocupată de nimeni, dintre cele mai depărtate și singuratice, aflată la sud de lacul Diupkun, pe un mic pîrîu numit Ende, afluent al rîului Kureika, rîu care era — după anotimp — fie

plin de ape ce curgeau vijelios printre praguri, fie o baltă cu apă stătută. De la tabăra de iarnă și pînă la satul cel mai apropiat Ust-Munduika, însemnat pe hartă c-o ancoră, deoarece, primăvara, vin aici vapoare și alte nave cu motor, iar vara, foarte rar, cîte-o șalupă, sînt peste o sută de verste. Pe malul stîng al Kureikăi, undeva — printre lacuri, bălți și dealuri somnoroase — se află un sat pierdut, Agata, în care — după spusele oamenilor — n-a mai rămas de mult nici un locuitor. Pe malul drept al Kureikăi, dincolo de rîurile Kuliumbe și Gorbacin, nu departe de lacul Hantaisk, lucrează, iarna și vara, o brigadă de pescari, iar peștele prins este transportat cu un mic avion la fabrica de pește din Igarka. Cu alte cuvinte, de la tabăra de iarnă a lui Akim, fie la stînga, fie la dreapta, dacă striga — nu-l auzea nimeni ; dacă fugea — n-ajungea nicăieri.

„Două Belgii și-o Franță și jumătate sînt la cheremul tău !" zicea în glumă pilotul helicopterului, care, cît vremea mai era caldă, arunca lîngă tabăra de iarnă tot ce era necesar pentru o ședere de lungă durată și pentru o vînătoare dificilă : un fierăstrău, topoare, un tîrnăcop, capcane, îmbrăcăminte, pat, o barcă mică din lemn cioplit, sare, pesmeți, petrol lampant, alte cîteva obiecte de inventar și alimente.

O liniște apăsătoare, nesfîrșită, se așternuse în jurul căsuței înclinate pe-o parte, acoperită cu mucegai pe soclu și cu căciula acoperișului turtită de straturi groase de zăpadă. Akim a simțit o tresărire de neliniște care i-a strîns inima, și în întreaga lui ființă a șerpuit un fior șuierînd : „Mi-i friii-căăă !..." Și dacă locurile molcome în care nimerise, cu pădurea lor firavă, pătrunse de mirosul stătut de mlaștină, n-ar fi fost înconjurate de creste azurii ca cerul, care răspîndeau un val de aer răcoros, un miros ușor de mușchi și ceva nebănuit de atrăgător, Akim probabil c-ar fi renunțat și ideea care-i înflorise sfios în minte — „să fugă, să-napoieze acontul și să renunțe la contract" — ar fi prins puteri în sinea lui. Dar, lucru ciudat, după ce s-a-ntors în oraș, la bază, a-nceput să se gîndească la locul ce-i fusese repartizat, la cele „două Belgii și-o Franță și jumătate" ca la ceva

ce i-ar fi aparținut de mult, ce cunoștea, și chiar i s-a făcut dor de micul rîu Ende, de căsuța veche și singuratică. Și a văzut în vis niște creste albe. Se făcea că merge spre acestea, merge și nu reușește s-ajungă la ele. Akim a oftat cu plăcere din pricina acestui dor ușor, a acestei duioșii de neînțeles și i s-a părut că neliniștea lui dintotdeauna, dorința de a trăi ceva emoționant, ceva inexplicabil — fie o altă viață sau o iubire — chiar dacă n-avea să se-mplinească acolo, între crestele albe, ceva urma să se lămurească totuși cumva, iar el o să devină mai liniștit, n-o să mai rătăcească pe pămînt, o să găsească un refugiu pentru sufletul lui și — poate — pentru viața lui.

Cum și de ce lucrul acesta trebuia să aibă loc în ținuturi aflate la o depărtare de cinci zile de mers pe jos pînă la cea mai apropiată tabără de vînători, unde, în afară de taiga și de munți, nu vedeai nimic și nici țipenie de om, Akim nu și-ar fi putut explica nici lui însuși și nici altora. Dar demult se obișnuise să se bizuie pe sine, să nu aibă încredere decît în inima și-n intuiția proprie care însă, nu o dată, dăduseră greș, și totuși n-avea altă ieșire decît să se sfătuiască cu sine. Lăsîndu-și sufletul și trupul în voia valurilor, avînd încredere doar în îndemnurile sale lăuntrice, Akim era pregătit pentru orice, nu se lăsa impresionat de nimeni și de nimic, întîmpina reușitele și nenorocirile ca pe ceva normal și poate că tocmai această stăpînire de sine, această însușire a sa de a face în orice clipă ceea ce trebuie, de-a merge înainte cu hotărîre, îl ajutaseră să supraviețuiască, să atingă vîrsta de treizeci de ani (așa cum trecuse el în contractul de vînătoare, ca să pară mai serios. De fapt, n-avea decît douăzeci și șapte de ani și ceva). Trecea prin momente mai grele atunci cînd schimbările veneau pe neașteptate în viața lui și cînd nu era pregătit să facă față nenorocirilor. În asemenea clipe, singura lui izbăvire, singurul său leac era vodca ! Ah ! Vodca ! Fără băutura asta blestemată ce-ar fi ajuns și unde-ar fi fost acum Akim ! La drept vorbind, nu-și prea dădea seama ce-ar fi fost și unde-ar fi ajuns, dar nu se-ndoia că totul ar fi fost altfel, că totul s-ar fi schimbat în bine, după

cum nu se-ndoia de acest lucru nici marele Paramon Paramonovici și toți cei înclinați spre hoinăreală și băutură. Și cînd îl apuca pe Akim patima beției, deseori se jelea pe sine, pe cel ce-ar fi putut fi, acel cineva care părea că se și afla pe undeva, prin apropiere, dar care nu putea ajunge la el din pricina dușmanului — a acelei mutre de bețiv...

Pornit pe fapte mari, emoționat de așteptarea succesului deplin, Akim a aterizat pe-o platformă potrivită, la gurile micului rîu Ende, a acoperit bagajele, a așezat pietre peste prelată, a salutat helicopterul cu mîna și s-a-ndreptat spre tabără cu barca veche din plop cioplit, încărcată cu primul lot — nu prea mare — de bagaje : trebuia să afle care era situația acolo și să vadă cum se putea naviga toamna pe rîul acela. Urma să facă acest drum — cu barca pe care o îndrepta cu o prăjină — de vreo zece ori sau chiar mai mult : în zilele noastre, un vînător are nevoie de-o mulțime de lucruri.

În timp ce-mpingea cu prăjina barca și fuma, cu țigaretul, o țigară parfumată, se gîndea la viața ce-avea s-o ducă. Reparase căsuța cînd fusese acolo ultima dată, dar mai avea multe de făcut : apăruseră pete de mucegai și nu mai fusese locuită de mult de vreun vînător ; în schimb, trecuseră turiști și tot felul de vagabonzi. Aceștia tăiaseră pentru foc lemnul pe la colțuri, precum și streașina de deasupra ușii, crestaseră cu toporul dușumelele și pragul. Țînțarii — sau, poate, frigul — îi opriseră pe venetici să spargă geamul, să facă murdărie înăuntru sau să sape tot felul de însemnări cu toporul pe pereți sau cu briceagul pe masă. Lucrul acesta a ajuns ca o datorie pentru hoinarii din ziua de azi : dacă nu lasă asemenea inscripții, pleacă nemulțumiți, cu durere în suflet ! Trebuia să astupe crăpăturile ușii, s-o căptușească, să înfunde cu mușchi streașina de la tocul ferestrei, căci acesta fusese ciugulit de păsări și mîncat de șoareci, fereastra trebuia lipită, încleiată, iar dușumelele, care se lăsaseră, trebuiau ridicate ; dar cel mai important lucru era să taie lemne pentru întregul sezon, să facă rezerve de carne de pasăre și de pește tocată mărunt pentru momeală ; de asemenea, trebuia să se împriete-

nească și cu Rozka, o cățea tînără, de curînd cumpărată de el, care zburda prin taiga, lătra la cocoșii și la găinușele-de-munte, străbătînd desișul tufișurilor, bea apă plescăind din bot, privea la barca ce se-apropia și dădea din coada în formă de semn de întrebare, de parcă s-ar fi-ntrebat : ce fel de om este noul meu stăpîn și cum o să ne-mpăcăm ?

Akim mîngîia cu palma ceafa pufoasă a Rozkăi și o scărpina cu unghia în spatele urechilor sensibile. Rozka îl privea liniștită, de jos în sus, cu gingășie supusă, strecurîndu-și botul umed și curat printre genunchii stăpînului. „Doar să nu mă bați și totul va fi bine", îi spunea ea din priviri.

Sînt oameni care bat cîinii foarte tare, foarte rău. Bat mai ales cîinii cei mai buni și cei mai folositori : cîinii de tracțiune și cei de vînătoare. Javrele de casă n-au de ce să fie bătute : ele mănîncă zahăr, dau laba, latră și gata. În taiga, viața nu-i o glumă, și acolo nu-i deajuns să dai laba, acolo trebuie să muncești și să știi cînd trebuie să latri și cînd e mai bine să taci.

— Totul o să fie bine, Rozka, o să fie bine ! a liniștit-o Akim. Du-te și caută, hai, caută ! Akim se-nțelegea bine cu copiii și cu cîinii, care-l iubeau : era un semn sigur că avea suflet bun și deschis.

În rîul Ende, zburda un păstrăv vînînd peștișori mici, iar lostrițele părăseau bancurile de nisip, rotindu-se-n valuri ; un lipan, înotînd printre frunze și uscături, culegea leneș larvele de omizi, făcînd prudent cercuri în apă. Peștii grași care nu se speriau de om, se fereau fără grabă de barcă, se așezau în rînduri lîngă șuvoi în bătaia curentului și nu se băgau în bulboane. Curînd, lipanii aveau să plece în josul rîului, iar după ei urmau să treacă lostrițele și păstrăvii, lăsînd rîul pustiu. Ar fi fost bine dacă-n gropi ar mai fi rămas ceva pești, măcar pește mărunt, poate mihalți care depun icre. Iarna, prima grijă este să faci rost de mîncare — pentru tine și pentru cîine — și de momeală.

În spatele tufelor de cătină de lîngă mal, printre tufișurile desfrunzite de arini, a apărut — întunecată — căsuța cu acoperișul turtit. Foarte aproape, chiar în

spatele ei, se afla un mal de piatră acoperit de mușchi, care lăsa să țîșnească din el sau de sub el un șipot cu apă din zăpada topită, al cărui drum și a cărui viață erau foarte scurte pe lumea asta. Vînătorii ridică foarte rar tabere de iarnă într-un loc atît de umed și atît de izolat ; probabil că vînătorul — fiind un om leneș — ridicase căsuța doar pentru un sezon sau două. Voise să aibă totul la un loc : apa, lemnele și vînatul, restul nu-l interesase. Șipotul și piatra fuseseră năpădite și acoperite de tufișurile încîlcite de coacăze, pe ale căror lăstari unsuroși, de culoare întunecată, mai atîrnau ultimele frunze bătute de primele geruri. De-a lungul șipotului, papura forma un mic crîng, lepădîndu-și zdrențele frunzelor muiate de brumă, dar ținîndu-și încă sus pămătufurile stufoase din vîrful tecilor, tufișurile mici de tavalgă se lipeau de piatră, lăsînd să cadă în albia șipotului semințele rotunde ca firișoarele de praf ; pe jos, se mai vedeau firele oarbe ale florilor de „nu-mă-uita" și mlădițele scinteiuței, care, deși pline de sevă, înfloreau firav. După ce florile ca umbrelele au căzut ofilite, scînteiuța a prins o picătură de lumină, s-a-nviorat de la soarele tîrziu sau, poate, de la chiciură ; turțița, cu florile ei lipicioase se-agăța cu îndîrjire de orice. Cînd venise acolo prima oară, cu helicopterul, Akim umpluse lîngă șipot un coș cu boabe de coacăze zbîrcite și necoapte încă, rontăise sîmburi de mălin, se-ndulcise cu afine și numise „livadă" tufișurile din spatele casei.

Îndată după „livadă", la un pas de căsuță, începea taigaua polară, cu cedri rari, cu molifți ca aricii, cu brazi cărunți prin rîpi, cu pădurici de foioase de-a lungul rîului Ende și a afluenților săi năvalnici. Dar dincolo de rîuri se-ntindea un teren coborît, acoperit de poiene pline de mușchiul ce prevestea tundra. În zilele senine se putea vedea cu ochiul liber regiunea din preajma taigalei. Nu era nimic deosebit în asta, căci la o depărtare de cel mult cincizeci de verste spre nord, poate chiar mai aproape, trece paralela șaizeci și șapte. Cercul polar. Akim încerca să-și „concretizeze" această paralelă, să și-o reprezinte ca pe o frontieră. Și, deși se născuse și crescuse dincolo de Cercul polar, cunoștea foarte bine

regiunea şi ştia totul despre ea, cuvîntul „paralelă", cu rezonanţa lui ştiinţifică, producea în mintea lui o schimbare radicală : viaţa şi regiunea căpătau alte forme şi i se părea că, în timp ce aici, în partea aceasta a paralelei sînt păduri, fructe, tufişuri, păsări în pădurile de răşinoase, fiare de codru, dincolo, de cealaltă parte a paralelei, se-ntinde deodată tundra pustie, pătată de lacuri, în care nu găseşti nimic în afară de muşchi, tufişuri, raţe, gîşte, vulpi polare şi potîrnichi.

Aruncîndu-şi privirea în spatele căsuţei, Akim a constatat mulţumit că aplecarea ei rămăsese aceeaşi ca şi la-nceputul toamnei, asta însemnînd că nu zadarnic deviase spre desişul „livezii" şipotul ce se-ndrepta spre temelia casei, proptise peretele dinspre mal cu trei grinzi şi cîrpise acoperişul cu coajă de copac ; mîinile omului construiesc şi apără : fără ele, pînă şi-o căsuţă din pădure se şubrezeşte !

Şi totuşi, ceva nu era în ordine în tabăra de iarnă, de parcă cineva ar fi trecut pe-acolo : muşchiul de pe cărare era călcat, cel de pe pietre fusese rupt şi îndepărtat, un ciot de arin de curînd tăiat ieşea la iveală, iar hornul avea un inel negru de funingine proaspătă, ceea ce însemna că, nu demult, cineva făcuse foc în sobă ; „livada" era tare răvăşită, cu o cărare ce unduia pe lîngă gurile şipotului, tufişul de coacăze era rupt de tot, pe fundul pîrîului Ende lucea capacul unui borcan de conserve, în timp ce, rezemată de peretele căsuţei, stătea o coadă de undiţă meşterită la repezeală, de care atîrna un fir cu o plută de oraş din masă plastică. „Turiştii ! a gemut Akim. Au ajuns pînă şi aici, nemernicii." Rozka a-nceput să latre speriată, oprindu-se din cînd în cînd. „S-au rătăcit, zăpăciţii !"

Akim a proptit barca de mal, a tras-o mai sus, a scos de la prova cartuşiera şi impermeabilul, s-a uitat pe ţeava armei să vadă dacă-i încărcată şi-a aşteptat — încordat — ca un individ pletos şi nebărbierit, fără şapcă, cu degetele în buzunarele mici ale unor blugi terfeliţi, să coboare din casă, să-i dea bineţe nepăsător şi să-i spună pe-un ton acru-glumeţ că s-a rătăcit împreună cu cîţiva amici, că s-au sălbăticit, că au mîncat tot ce era în casă

în afară de bușteni și că așteptau nerăbdători să sosească stăpînul casei — vînătorul — să le dea mîncare și băutură și să-i îndrume de-acolo sau să le arate drumul, salvîndu-i pentru posteritate și pentru faptele măreţe ce-aveau să le săvîrșească în viitor. Doritorii de călătorii prin regiunile sălbatice s-au înmulţit grozav, dar aceștia nu numai că nu fac nimic ca să-nveţe cum trebuie să umble prin acele locuri, ci le mai este și lene să-ntrebe măcar ce-o fi cu taigaua asta și ce înseamnă o plimbare pe cărările ei.

Nimeni însă n-a coborît dinspre casă. Rozka lătra tot mai tare și mai speriată. Akim s-a grăbit spre casă, ochind din mers lucrurile aduse de invadatori: o căldare plină cu apă de ploaie, cioturi de arini și surcele înroșite. În urmele lăsate de tălpile omului, era apă tulbure și judecînd după mărimea urmelor, cizma avea numărul patruzeci și doi ; după apa stătută, o săptămînă sau chiar mai mult, nimeni nu mai ieșise din casă. Aha ! Iată și un muc de ţigară ! Mucul era vechi și descompus de tot, ţigara fiind fumată pînă la filtru : turistul era econom, cu experienţă, sau își terminase rezervele ? Pe o mică terasă acoperită cu mușchi, ce se lăsase-n jos, erau așezate, precum două potîrnichi, o pereche de ghete rupte, scîlciate la călcîie. După mărime, păreau a fi de adolescent. „Ce grozăvie ! i s-a zbîrlit părul. Un bărbat cu un băiat ! Or fi murit !...“

Akim a-mpins ușa care însă nu s-a deschis. A luat arma de pe umăr, a sprijinit-o de perete, a apucat clanţa de lemn cu amîndouă mîinile și a împins ușa cu piciorul și cu umărul. Ușa a scos un scîrţîit umed și s-a deschis anevoie. Odată cu ușa a pătruns și Akim în casă, unde a fost izbit de-un miros puternic de mucegai și de urină.

A privit spre ferestruica murdară, plină de urmele cenușii ale ţînţarilor și ale păduchilor de lemn lipiţi de geamul ce nu fusese șters din lipsă de timp sau de interes, apoi și-a plimbat privirea prin cameră : agăţată de pervazul cioplit cu un topor obișnuit al unui vînător necunoscut, atîrna o șapcă pestriţă, murdară, cu un cozoroc de celuloid în forma ciocului de raţă, obiect jalnic ce nu se potrivea deloc cu mobila săracă a căsuţei

din taiga ; pe masă se afla un mic tub murdar, cu unsoare împotriva țînțarilor, aproape stors și tot acolo mai erau niște ochelari fumurii cu ramă de alabastru, un mic ceas de mînă din aur cu cadran luminos ca o floare de romaniță și conuri de cedru necurățate. Pe jos, nu se știe de ce, zăcea un ceaunel în care era o lingură de lemn cu coada roșcată ; alături, răsturnată pe-o coastă, o cutie de conserve cu capacul de tinichea rupt, desfăcută de-o mînă neîndemînatică, iar din cutie se scursese un lichid care se acoperise c-un strat des de praf ; o geantă albastră cu un porumbel desenat pe una din părți ; un trenci de oraș rupt ; un rucsac uriaș cu gura deschisă ; un topor pe care parcă-l mai văzuse cîndva și tocul de la topor. Lîngă sobă — surcele, coji de alune. Soba era rece de multă vreme, iar camera îmbibată de duhoare umedă.

Mormanul de zdrențe de pe laviță, peste care era trîntită o blană de ren mîncată de șoareci, s-a mișcat, și de sub el s-au auzit niște sunete înfundate :

— Go... go... go...

Akim s-a repezit spre patul de scînduri, a ridicat blana, a dat la o parte zdrențele și prelata boțită și a descoperit — într-un sac de dormit cumplit de murdar, — un adolescent cuprins de febră și lipsit de cunoștință. În locul feței nu mai avea decît un schelet pe care era întinsă, de parc-ar fi fost lipită, o piele ca ceara, dinții îi erau descoperiți, nasul i se ascuțise, fruntea îi ieșise în afară : omul purta semnele descompunerii. Învingîndu-și sila, Akim a tras de pe el blugii putreziți și odată cu ei, lipiți de aceștia, a scos ceva subțire, ca o pînză de păianjen, ce semăna a chiloți de damă și îndată a descoperit și-un sutien de atlas cu-nflorituri, care se bălăbănea pe un piept scofîlcit.

„O femeie !" s-a tras înapoi Akim.

Și-a revenit abia peste cîteva zile, cînd a ieșit din casă pe malul rîului Ende și a văzut la gurile șipotului, pe nisipul spălat de ape și pe pietrișul cu luciri de sticlă, o vietate cu capul mare, sătulă ca un purcel, care îl privea cu un fel de trufie, cu ochi mici rotunzi și

ageri. Retrăgîndu-se în tufişurile de pe mal, Akim s-a repezit în casă, a luat arma şi a descărcat amîndouă ţevile împuşcînd o lostriţă de toată frumuseţea, care se lăfăia mîngîiată de apa şipotului. Bubuitul împuşcăturii a răsunat atît de puternic pe rîu şi prin taiga, de parcă o uşă se deschisese larg spre lume şi Akim a-nceput să audă totul în jurul său şi să-şi dea seama de propria sa fiinţă.

Trei zile şi trei nopţi le petrecuse nedormit, complet rupt de lume, luptînd cu moartea, salvînd un om : o femeie sau o fetişcană, nu-şi dădea seama ; sleită de foame, de febră şi de boală, trupul îi era moale ca o cîrpă, cu pielea zbîrcită. Bolborosea doar „go-go, go-go...", din gît, fără să-şi mişte limba. Akim îşi lipea urechea de spinarea bolnavei, iar ea, simţindu-l, înceta să mai bolborosească, rămînînd nemişcată. Sub amîndoi omoplaţii, sub pielea ce-i atîrna, se auzeau horcăieli, grohăituri şi suspine. În întreg trupul chinuit şi topit pînă la oase, se desfăşura un intens proces de ardere, în adîncul fiinţei omeneşti, boala mistuia nu una, nu două, ci multe fibre uscate ce scîrţîiau ca un car neuns. „Pneumonie", îşi spuse Akim, de parc-ar fi auzit condamnarea la moarte a unui om apropiat şi — neavînd putere să uşureze soarta condamnatului — îşi reproşa că va rămîne în viaţă, că va respira, în timp ce omul celălalt care era acolo, alături de el şi totuşi de neajuns, se depărta tot mai mult...

Dar Akim nu se lăsase furat de-aceste gînduri ; îşi învinsese slăbiciunea şi dezorientarea, scotocise prin mica sa farmacie şi rămăsese mulţumit de sine pentru că, printre lucrurile cele mai necesare, luase şi trusa încă de la prima cursă cu barca. Nu era prea mare farmacia aceea, dar şi atît cît era, o luase la insistenţele prietenului său, Kolea, şi important era faptul că principalele medicamente erau contra răcelii. Făcuse ordine în căsuţă, încălzise apă, spălase fata — sau fetiţa — culcînd-o apoi pe duşumelele aşternute cu cetină. Îi pusese prişniţe cu muştar şi comprese fierbinţi, îi făcuse frecţii cu spirt, îi dăduse să bea siropuri de fructe, tot timpul se agitase, alergase prin cameră asudat, înăbuşindu-se de căldură,

dar nu uita că medicamentele trebuie consumate cu economie, fiindcă acolo nu era nici spital și nici farmacie. Fata bolnavă trebuia îngrijită cu multă prudență, viața ei atîrnînd de un fir de păr, și mai trebuia să aibă grijă de el însuși. Prima zi ieșise din casă încălzit, numai în cămașă, și făcuse guturai. Se apucase să se doctoricească, punîndu-și prișnițe cu muștar pe spinare pînă unde ajungea cu mîna, înghițise o tabletă și se însănătoșise, dar se speriase rău : dacă se îmbolnăvea, n-ar mai fi avut scăpare niciunul, din această singurătate. Nu uita s-o hrănească pe Rozka și mînca și el, fie și-n grabă, din picioare, dar cel puțin o dată pe zi, mîncare caldă. Niciodată Akim nu fusese atît de grijuliu cu sănătatea lui, cu propria sa persoană și, de fapt, niciodată nu fusese atît de vital necesar cuiva, cu excepția fraților, surorilor și mamei sale. Dar cînd și unde fusese asta ? Trecutul era umbrit de viața sa de hoinar. Cel mai mult îi era teamă să nu se moleșească de căldură și s-adoarmă. Capul îi bubuia, genunchii i se muiaseră, avea o ușoară stare de vomă — după părerea lui — de la tutun ; căuta să fumeze cît mai puțin, să nu stea jos prea mult, ci în picioare, făcîndu-și mereu de lucru, trebăluind...

După ce-a curățat lostrița, a sărat-o de-a lungul șirei spinării și a atîrnat-o de coadă de un copoc, să se mai zvînte, peștele fiind gras. Din capul și din aripioarele de la pieptul lostriței a făcut o ciorbă, punînd în ea, fără economie, patru cartofi ! Nu era cazul să se zgîrcească atunci cînd trebuia să pună pe picioare un om.

Dar vînătoarea sălbăticiunilor ? Dar pescuitul ? Luase un avans de cinci sute de ruble !... Aaa ! O să se descurce el cumva, o găsi o ieșire din situația asta, că doar nu era pentru prima dată în viața lui cînd trebuia să mute munții din loc scăpînd nevătămat : important era să salveze un om ! Apoi avea să vadă ce-i de făcut.

Dar la început, cînd zilele se învîrteau iute ca o roată căreia nici spițele nu i se vedeau, n-avea timp să se gîndească la nimic — nici la vînătoare, nici la plan și nici la posibilitatea de a recupera avansul... Vînătorul a început să se gîndească la trecerea timpului, să numere

zilele şi să-şi facă sînge rău, gîndindu-se la „plan", abia după ce în taiga s-a aşezat din plin toamna cea tăcută. Pe undeva prin Rusia, la Moscova, cădeau frunzele felurit colorate, copiii din grădiniţe şi fetiţele îndrăgostite le adunau în buchete, în timp ce aici, lîngă Cercul polar, doar în locurile apărate de vînt, mai fluturau ici-colo frunze-n mesteceni ; frunze care, deşi erau mici şi atinse de ger, erau totuşi luminate de culoarea galbenă de bun rămas şi cuprinse de tristeţea ofilirii. În locurile de după insuliţe, lîngă bancurile jilave de mîl, în crăpăturile gheţurilor, frunzele nici nu avuseseră timpul să crească. Ele atîrnau zbîrcite, nedezvoltate, pentru ca apoi să se ofilească, iar în timpul dimineţilor geroase răsunau ca nişte tinichele bătute de vînt şi explodau ca şrapnelele atunci cînd vreo pasăre îşi lua zborul din tufişuri. Pe insule şi pe mal, în locuri ferite de vînt, mai erau multe boabe de mălin nescuturate, care, atinse de ger, se muiaseră îndulcindu-se. Mălinii, precum şi scoruşii — foarte rari prin aceste locuri — atrăgeau cocoşii şi găinuşele-de-munte. Frunzele mici abia ţinîndu-se de crengi, boabele necoapte, găinuşele-de-munte ce întîrziau să-şi pună „pantalonii", adică cele cărora încă nu le crescuse puful pe labe, bălţile ce abureau leneş, toate acestea erau semne de toamnă lungă şi ploioasă.

În căsuţă, pe laviţa curată, acoperită cu un cearceaf de stambă, cu lenjerie bărbătească şi călduroasă pe ea, zăcea o fată ; acum, Akim ştia precis — era o fetişcană. Îşi oxigenase mai demult părul, care acum devenise pestriţ. Părul ei natural, de culoarea cojilor de nucă, crescuse cu mai mult de-o palmă ; Akim i-a spălat părul, curăţindu-l de insecte ; printre firişoarele de păr decolorat ce creşteau mai jos, ca iarba de stepă numită pănuşiţă, acestea nu se strecurau. Ochii fetei, arşi de febră, erau încă tulburi ca o peltea, întunecaţi în adîncul lor, dar roşeaţa de pe albul lor dispărea, în jurul pupilelor — mai exact, din spatele lor — începea să apară culoarea albăstruie, încă slabă dar caldă. Fălcile ascuţite, buzele arse, umbrele de sub ochi ale cearcănelor, genele şi sprîncenele arcuite energic, totul parcă fusese reliefat de boală şi apărea limpede pe faţa ei palidă şi subţiată.

Gîtul lung şi puternic rotunjit, plin de firişoarele subţiri ale venelor, îţi făcea o milă ce nu putea fi spusă-n cuvinte. Susţinîndu-i capul cu mîna, Akim îi dădea să mănînce ciorbă grasă şi caldă din casă, îndemnînd-o :

— Bea ! bea ! Mănîncă. Trebuie să mănînsi mult. Mă înselezi ?

Fata închidea ochii şi un timp nu putea să-i deschidă, a-avea putere.

— Go-go ! îi ieşea din gît. Bolnava încerca să ridice mîna, vrînd să-i arate ceva. După cuvintele spuse în timpul delirului, după lucruri, după urme, după copacii tăiaţi din pădure, Akim îşi dăduse seama că-n casă au fost doi — fata şi un bărbat. Probabil că pe bărbat îl chema Goga sau Grigori sau altfel cumva, cu litera „g" şi despre el voia fata să întrebe sau să-i spună ceva : unde a dispărut şi să-l caute pe tovarăşul său, poate, pe soţul ei.

Akim se făcea că nu înţelege rugămintea ei, deoarece deocamdată nu putea s-o lase singură. Iar Goga sau Grigori se rătăcise probabil prin taiga şi, ca să-l fi găsit, trebuia timp, era o treabă a naibii de grea, aproape imposibilă, dar oricum era nevoit să pornească-n căutarea lui. Oftînd resemnat, vînătorul ştergea buzele fetei cu un prosop şi se jelea în sinea lui : „Vai de mine ! Bine-am mai nimerit — nici tu cinema, nici tu vînătoare !" — aşa se tînguise cîndva, într-o scrisoare, un tovarăş hoinar prin pămînturile înţelenite. Vorbele i se părură atît de hazlii lui Akim, încît oftatul ăsta tînguitor ajunsese pentru el ca o zicală.

Şi iată : firicelul negru de mercur al termometrului se opri pentru prima dată înţepenind la linia roşie. Akim a scuturat termometrul şi l-a strecurat din nou sub braţul fetei. Termometrul arăta treizeci şi şapte. Akim pocni din degete, se lovi cu plama peste genunchi, îşi şterse faţa şi răsuflă zgomotos : „E-n ordine !" Şi i-a dat bolnavei să bea ceai din ierburi cu merişor. Deodată, simţi că picioarele nu-l mai ţin, iar capul îi vîjîie de cît obosise în acele zile. Aruncîndu-şi vesta pe crengile de cedru, s-a hotărît să doarmă o oră, dar s-a trezit abia cînd s-a luminat afară. Strigînd „Vai de mine !", se năpusti spre bolnavă crezînd că murise...

Dar fata nu murise, ba nici măcar nu se udase. Se străduise însă atît de mult să rămînă curată, încît își pierduse cunoștința și temperatura i se urcase iar. „Ce mai felcer, mama ta!" s-a ocărît Akim și a hotărît s-o țină pe Rozka în casă peste noapte. La început, Rozka refuză invitația cu delicatețe, nesimțindu-se în largul său în casă și cum se uita la ea, Rozka dădea din coadă și se-ndreapta spre ușă. Dar înțelegînd parcă ceva, împăcată cu soarta, a oftat resemnată, muierește, și s-a culcat lîngă ușă. Noaptea ridica deseori capul, se uita spre laviță adulmecînd și, liniștindu-se, căuta cu dinții prin blana ei, înhăța ceva și își lingea locul unde părul era răvășit, netezindu-l. Pentru urechea fină a vînătorului era deajuns chiar și acest zgomot ca să nu se cufunde în somn adînc, ci să doarmă iepurește.

O săptămînă după ce temperatura bolnavei scăzuse, taigaua a fost cuprinsă de tremurul primului îngheț de dimineață ; și în această dimineață, mișcîndu-și cu greu limba, fata i-a spus numele ei — Elea. Auzindu-și glasul, a început să plîngă, răscolită. Akim a mîngîiat-o pe cap, pe părul ei curat, și a liniștit-o cum a putut. Din acea zi, Elea a început să năvălească pe mîncare, fără să se rușineze de lăcomia ei, refăcîndu-și forțele. De îndată ce s-a întremat puțin, a devenit mai stăruitoare :

— Trebuie pe Go-ga... Trebuie... Acolo... Ridicîndu-și mîna, bolnava arăta înspre riul Ende.

Încă din prima zi a venirii sale în tabăra de iarnă, Akim descoperise o momeală făcută cu mîna, agățată în crăpătura unui buștean, cu o ancoră ruptă, iar pe pervazul de la fereastră văzuse bucăți de sfoară de undiță și un inel de mulinetă ruginit. Era pescar ! „S-a dus să pescuiască. S-a înecat probabil. Unde, cum l-aș putea găsi ? Dar dacă ?..." Akim își alungase gîndul că tovarășul fetei sau, poate, soțul ei, a plecat și a părăsit-o : prea era negru acest gînd. Acest Goga necunoscut se încase, se rătăcise sau plecase, așa că fă bine și caută-l : aceasta este legea taigalei ; trebuie să-l cauți în speranța că omul nu s-a prăpădit, așteaptă salvarea din partea cuiva, are nevoie de ajutor. Dar mai întîi trebuie aduse

bagajele de la gurile rîului Ende. După acest îngheț sticlos, după această liniște luminoasă și scurtă, vestitoare a iernii, s-ar putea să vină pe neașteptate vremea urîtă și umedă, să înceapă să ningă și să se așeze iarna.

După ce-a făcut focul în sobă și a pus lîngă patul fetei un termos de-o jumătate de litru cu ceai dulce, Akim a plecat în josul rîului Ende, îndreptînd barca puțin cîte puțin c-o vîslă mică și ușoară de la cîrmă, cercetînd atent cu privirea malurile și, chiar după primul prag, pe o limbă de pămînt, acoperită de nisipul închis la culoare al taigalei plină de doborîturi, printre care stătea ca un bun gospodar un cedru zdravăn cu vîrful rupt, a observat urme de samur și o pereche de corbi care, tăcuți și mult prea sprinteni pentru trupul lor, au dispărut deodată în tufișuri ca săgetați. Akim a vîslit spre mal. Lîngă apă, zăcea un om culcat, acoperit pînă la brîu de nisip, cu gîtul mîncat și cu fața desfigurată. „Cînd s-a înecat, nivelul apei era mai ridicat — a observat sumbru Akim și aproape cu nepăsare, a continuat să gîndească : N-a plouat, șipotele din munți au secat, zăpada s-a întărit, nu se topește."

Gaița-de-munte bocea pe cedrul care-și lăsase pînă la pămînt poalele șubei sale vechi și lățoase prin care nici vîntul nu răzbătea. Acesta era copacul cel mai de seamă din acele locuri și tocmai de aceea fusese lovit de fulgerul ce-i retezase vîrful, așa că cedrul se lățise, se înconjurase de ramuri, iar înăuntrul său creșteau conuri mari, frumoase, nebătute de vînt. Iată că un con uscat a căzut acum agățîndu-se de scoarța cedrului și lovindu-se de crengi. Corbul, bodogănind bătrînește și mișmondindu-se pe cedru, a atins un con, desprinzîndu-l. Undeva, foarte aproape, un samur pufăia ca o pisică : lucru foarte rar care înseamnă că mica fiară, care de obicei se ascunde, aici nu se ferește de om.

Sub cel înecat erau săpate mici vizuini. Omul nu era prea mare, dar avea un piept lat și oase puternice. Din fundul gurii sale mîncate, groaznice la vedere, lucea un dinte de metal. Favoriții, cîndva stufoși, se dezlipiseră și se duseseră, împreună cu pielea de pe obraz, spre

urechi, atîrnînd ca niște zdrențe de mușchi. Orbitele goale fuseseră acoperite de-un păienjeniș albicios de pădure.

„Of și iar of ! Vai de mine !" și-a spus Akim și, pregătit pentru orice, dar speriat din pricina dintelui de metal, a favoriților și a părului tuns scurt ca pentru expediție, s-a apucat să dezgroape mortul. După ce-a scos leșul din nisip, s-a uitat în primul rînd la încheietura mîinii drepte. Pe pielea mîinii degresate și albite de ape, sub primul strat, cîndva smead, apărea un tatuaj albăstrui, parcă reînnoit — „Goga" — un tatuaj făcut curat, mărunt, nu ca la Akim, căruia, pe vaporul „Bedovîi", îi pictaseră ancore, pumnale, sirene și tot felul de animale. Acest om, Goga, știuse să-și apere trupul bine hrănit.

Se trudea să creadă că toate acestea nu sînt decît năzăreli — prea multe căzuseră pe capul unui singur om : la început, o fată muribundă pe laviță, iar acum Dumnezeu îi trimisese un mort, și se pare, unul cunoscut, chiar dacă nu-i era prieten sau tovarăș... Dar nu era așa ! El, Goga, nu-i socotea pe oameni nici prieteni, nici tovarăși, ci trăia prin sine și pentru sine ; pentru Akim, însă, orice om întîlnit în taiga îi era apropiat.

Goga avea o canadiană din material solid, comodă, cusută pe măsura ta, cu un elastic croșetat, de lînă, la încheieturile mîinilor. Puloverul gros, lucrat de mînă, pantalonii fără șliț, cu cordon de elastic și cu fermoare ce închideau ermetic buzunarele, ceasul cu cadranul fosforescent pe o brățară lată cu înfloriturl, cu acul orar oprit lîngă cifra nouă și cu minutarul lîngă cifra șase, carîmbii cizmelor ridicați mai sus de genunchi toate acestea arătau că Goga fusese la pescuit.

Înainte de a căuta ultimul și cel mai sigur indiciu pentru identificarea mortului, Akim intră în rîu, își spălă mîinile cu nisip, le șterse de pantaloni și își aprinse o țigară, căutînd să înăbușe prin fumul de tutun mirosul leșului, ce-l învăluia ca un nor.

Aruncînd din cînd în cînd priviri asupra înecatului, al cărui trup diform spălat de ape și acoperit de nisip părea să fi fost călcat de roți, Akim aproape că nici nu se uita

la batista albă cu care îi acoperise locul unde cîndva fusese obrazul bronzat, cu o oarecare notă de noblețe, dar întotdeauna neprietenos. Buzunarul umflat al pantalonilor i-a atras atenția. Acolo, într-o cutiuță de lemn, prinsă cu un elastic roșu, într-o despărțitură îngustă, erau cîrlige, greutăți, o bucată de cremene pentru ascuțit acele, un flotor de rezervă, iar alături, momelile înlănțuite ca niște păianjeni : una ce se balansa, alta rotativă, alta care vibra, alta în formă de panglică, alta ca o lingură și între ele trebuia să fie o momeală — cea mai de seamă — din argint vechi, de culoare închisă, de parc-ar fi fost afumată, la care Goga — dacă acesta era totuși Goga pe care Akim îl cunoștea — ținea ca la ochii din cap.

Din cauza acestei momeli, fuseseră cît pe ce să se omoare.

Soarta făcuse ca ei să se-ntîlnească în cadrul expediției geologice. Goga Gherțev își făcea pe teren stagiul de practicant. Rău de gură, solid, bun la muncă, studentul era mult prea independent și prea arogant pentru vîrsta lui. Membrii expediției îi ziceau Goșa, încercînd să-l folosească la tot felul de treburi mărunte. Dar nu le mersese. Gherțev își fixase locul său în detașament, îi pusese la punct pe ceilalți și păstra o anumită distanță față de membrii detașamentului, apărîndu-și independența. Trebuie spus că se ținea mîndru nu numai față de lucrătorii expediției, ci și față de șefi ; stagiul și-l făcea conștiincios, iar lucrurile și le ținea în bună rînduială ; briciul, tranzistorul, lanterna, un flacon de repudin, un sac pentru dormit și altele, nu le dădea nimănui și, la rîndul său, nu se împrumuta cu nimic de la alții, trăia din bursă și din cîștiguri proprii, nu bea alcool aproape deloc, nu împărtășea nimănui amintirile despre prima sa iubire și despre secretele sale amoroase, în viața în comun era drept și nu-și ascundea prada adusă de la vînătoare sau de la pescuit. Deși era tînăr, cunoștea surprinzător de multe lucruri : se orienta în taiga, putea să foreze puțuri de exploatare, înota, trăgea cu pușca, pescuia, și întotdeauna căuta să rezolve totul cu forțe proprii. În detașamentul de geologi, Gherțev era respectat,

mai exact, era tolerat, dar nu era iubit. Dealtfel, nici nu avea nevoie de iubire şi de alte asemenea sentimente moleşitoare.

Gherţev şi-a încheiat practica strict la termenul stabilit, a încasat banii, a primit adeverinţa, i s-au dat referinţe foarte bune, după care a plecat la Tomsk să-şi susţină lucrarea de diplomă la Facultatea de geologie.

Şi nu fusese, oare, o minune ? După cinci ani, pe rîul Sîm, în fundul taigalei, la dracu-n praznic, Kolea şi Akim îşi ridicau o căsuţă, avînd intenţia să ciupească cîte ceva din lucrurile aflate într-o tabără de vînătoare clandestină. Deodată într-o noapte urîtă, se apropiase de focul de tabără, ca Hristos în faţa mulţimii, un tînăr bine şi călduros echipat, purtînd un rucsas cît un munte. Se culcase pe spate, lîngă foc, stătuse o vreme, se desprinsese din chingile rucsacului, făcuse cîteva mişcări cu mîinile, ca să şi le dezormorţească, şi abia după aceea îi salutase. Îşi scosese cana, turnase în ea ceai fără să rostească un cuvînt, pusese cu economie în ceai două bucăţi de zahăr, şi-l băuse fără grabă, mai ţinuse vasul în mînă şi, nepermiţîndu-şi încă o cană de ceai, îşi pusese capul pe rucsac şi spusese privind în noapte, simplu dar cu intonaţia pe care o au oamenii care încă din leagăn se consideră superiori tuturor celorlalţi :

— Ce mai faci, fiule adoptiv ? Tot mai colinzi lumea, tot mai umbli după oameni buni ? Tot mai cauţi vaporul „Bedovîi" ?

Odată, deschizîndu-şi sufletul după băutură, Akim povestise celor din detaşamentul geologic despre Paramon Paramonovici, marele om, spunînd că pe „Bedovîi" el, Akim, era ca un fiu adoptiv. Geologul prăcticant luase în rîs lacrimile curate ale lui Akim şi, întregul sezon, oamenii din detaşament îşi bătuseră joc de el, spunîndu-i „fiul adoptiv".

— Vai de mine ! Gheorghi ! De unde ai apărut ? strigase Akim, lovind din palme şi îndată i se făcuse silă de el însuşi, fiindcă, de fapt, avusese intenţia să-l repeadă pe Gherţev, spunîndu-i : „Iar tu, fiule rătăcitor, ce mai scotoceşti prin taiga ? Ce cauţi ? Aur ? Samuri ?". Dar Akim nu era-n stare să repeadă pe cineva decît în gînd.

Aşa că se mulţumise doar să-l întrebe : Unde-i detasamentul ?

— Care detaşament ? îşi deschisese Gherţev ochii obosiţi peste care îşi lăsase pleoapele şi, întorcîndu-se, se apucase să-şi desfacă rucsacul. Detaşamentul mi-s eu ! O să-mi petrec noaptea lîngă focul vostru, măi băieţi ! rostise Gheorghi pe un ton din care nu puteai şti dacă le cere voie sau le pune în vedere. Mi-am scăpat toporul în apă ! explicase el, desfăcînd metodic cortul său de o persoană.

Îi dăduseră lui Gherţev un topor. El scosese coada veche şi crăpată a toporului şi o aruncase nu în foc, ci în rîu. „Să nu jignim focul străvechi şi sacru", declarase el. Ţimp îndelungat, cioplise, răzuise un lemn de mesteacăn şi nu era o muncă de meşteşugar, ci o adevărată creaţie în meşterirea unui obiect atît de simplu ca o coadă de topor. După ce o arsese, ţinînd-o asupra cărbunilor, se făcuse netedă şi căpătase o culoare gălbuie, de parcă ar fi fost dată cu lac. Îşi încercase toporul şi, apoi, în timp ce-i ajuta de zor pe Kolea şi pe Akim la amenajarea taberei de iarnă, spusese în glumă sau poate în serios — la Gherţev nu puteai şti niciodată : „Trebuie să mă achit. Nu-mi place să rămîn dator."

Akim scuipase şi-i întorsese spatele. Nu putea înţelege de ce omul ăsta se preface, nu se simte la largul său printre oameni. A doua zi, băuseră în cinstea terminării construcţiei şi Kolea îi propusese lui Gherţev să-l ia în barcă, spunîndu-i ironic : „Pentru benzină o să te achiţi mai tîrziu !" — „Bine", răspunsese fără să zîmbească, oaspetele. „Socotelile trebuie ţinute în bună regulă" — „E clar", se declarase, din nou de acord, Gherţev. Akim mîrîise de parcă îl bătuse cineva, dăduse din cap şi, sîcîit, băuse cam mult. Ameţit de băutură, îl pisa pe Gherţev cu întrebarea : „Se fel de om esti ?" „Mai întîi învaţă să te speli pe dinţi şi abia dup-aceea poţi pune întrebări oamenilor ! ripostase Gherţev şi, apăsînd pe fiecare cuvînt, spusese printre dinţi, nimicitor : Sînt un om liber ! Îţi convine ?" — „Si eu sînt liber !" — „Tu ? ! Ha-ha-ha ! Mă faci să rîd ! Ai fost şi vei fi peste tot un fiu adoptiv, e clar ?" — „E clar !

Akim se ridicase pe neașteptate și strigase : Kolea ! Să plese omul ăsta ! Nu răspund de mine !... Îl împusc ! Îl arunc în apă sau fac seva !..." — „Împuțitule !" Gherțev își săltase sacul pe spate și plecase în noapte, lăsînd să i se vadă coada albă a toporului, pusă într-un toc pe partea dreaptă.

A doua zi, ei îl ajunseseră pe Gherțev. Kolea oprise barca cu botul în mâl și-i făcuse hoinarului semn cu capul să vină în barcă. Cu o strîmbătură plină de dezgust, Gherțev împinsese barca cu piciorul și se cățărase pe o surpătură abruptă cu pămînt argilos, ținîndu-se de copacii prăvăliți și de tufele de mărăcini. Ajuns în vîrf, se oprise, luase de pe umăr pușca de calibru mic și, cu mîna întinsă, de parcă ar fi tras cu revolverul, doborîse un alunar ce cînta cu foc în vîrful unui brad la o depărtare de vreo cincizeci de stînjeni, dacă nu și mai mult.

— Bine ochit ! spusese admirativ Kolea.

Prietenul său tăcuse, stînd lîngă motorul ce scotea aburi sub ploaie, și-și trăsese nasul.

— Se fasem, merzem mai departe sau îl admirăm pe artist ? nu se putuse abține Akim.

Curînd, Gherțev apăruse în Ciuș. Akim îl întîlnise : tuns, cu favoriții căniți, venea de la baia de aburi. Se făcuse că nu-l observă pe Akim, de parcă uitase de existența lui. După ce lucrase un timp în port, ca hamal la Cooperativa pescarilor, Gherțev se angajase în iarnă, în două slujbe în același timp : ca lăcătuș și ca electrician de serviciu la gater. Locuia la atelierul electric pe care îl amenajase în acest scop, îi pusese geamuri, căptușise ușa, astupase găurile și transformase o plită crăcănată ca o vacă într-o sobă rusească plăcută și comodă și chiar instalase în fața verandei un clopoțel atîrnat de-o frînghie. „Îmi place — după taiga și focuri de tabără — să mă răsfăț în căldură și-n aer uscat. Afară de asta, focul din soba rusească te predispune la meditație", explica el șefului gaterului, care rămăsese surprins cînd văzuse ce putuse să facă dintr-un atelier afumat, murdar, îmbibat cu miros de păcură și îl dădea pe acest tînăr nou venit drept exemplu chiar și unor femei și pînă și el

însuși căuta să se poarte mai civilizat în prezența lui, nu înjura și nu urla. Și, fie din respect pentru Gherțev sau de frica lui, îl trecea în fiecare lună la primă, fiind încredințat că băiatul acesta avea să facă ceva deosebit, iar după ce o să facă o descoperire sau o invenție, nu avea să-l uite nici pe el — un biet șef de gater din Ciuș — și avea să-i pună unde trebuie „un cuvînt bun".

Noaptea, lumina nu se stingea în atelier pînă tîrziu. Gherțev își punea la punct notițele făcute vara. Deseori, se ducea la biblioteca satului, mare și pustie, unde două bibliotecare, un tehnician și fochistul de la club, Damka — atîția, nici mai mult, nici mai puțin — păzeau cărțile noi, curate și necitite. Numărul mediu de cititori ai bibliotecii era de șase-șapte oameni pe zi. Una din bibliotecare era măritată cu un contabil de la Cooperativa pescarilor, avea o vacă și doi copii. Nu mai citise de mult timp nici o carte și toată munca o lăsase în seama „drăguței" Liudocika, absolventă a Institutului de biblioteconomie din Minsk, care acceptase cu mult entuziasm repartiția pentru Extremul Nord, fiind sigură că va avea o bliblioteca și cititori model. Chiar în prima iarnă rămăsese însărcinată cu un pilot de helicopter, care se prefăcea că e ahtiat după cărți, și cu ajutorul prietenei sale bibliotecare, Gavrilovna, fusese internată la spitalul din orașul Eniseisk, unde fusese „ușurată" de sarcină. Bravul zburător se transferase între timp la o altă unitate și mai îndepărtată, de unde nu dădea nici un semn de viață.

Plăpîndă, mereu înfrigurată, Liudocika ședea în spatele unei bariere de lemn mobile, ca la prăvălie, privea ramurile de scoruș și de plop prăfuite, care se uscaseră încă din toamnă într-un borcan de-o jumătate de litru și rostea încet : „Da", „Nu", Poftim" ; și mereu se înfofolea într-un șal călduros de lînă, răsfoind ultimele reviste subțiri cu poze, iar seara, stînd acasă la căldură și neavînd ce face, învăța limba engleză și citea și recitea mereu unul și același roman — „Doctor Faustus".

Dragostea ei pentru această carte străină și groasă o speria pe Gavrilovna. Pentru Gavrilovna chiar și Faust era o personalitate sinistră. Cu atît mai mult acest

Faustus ! Tot felul de aiureli de peste mări şi ţări ! Prudentă, cu o grijă maternă, Gavrilovna îi dădea Liudocikăi tot felul de sfaturi : „Ar fi mai bine, Liudocika, să citeşti altceva ; trebuie să te dezmorţeşti, să te distrezi, să dansezi, să bei lapte proaspăt muls. Dacă vrei, ţi-l aduc direct la bibliotecă, fără bani."

Odată, Gavrilovna văzuse la bibliotecă un bărbat nou venit. Discuta cu Liudocika atît de prietenos şi de cuceritor, aplecat deasupra barierei, încît Gavrilovna, temîndu-se să nu-i deranjeze, împinsese cu spatele uşa grea şi se retrăsese în sala de lectură.

Gherţev o invitase pe Liudocika în castelul său alb ca neaua, o tratase cu ceai în care, pentru aromă, turnase o lingură de coniac, o întreţinuse cu discuţii, o făcuse să se simtă bine, dar îi spusese că la Novosibirsk are soţie şi o fiică şi că nu e cazul să-şi facă nici un fel de planuri de viitor. O asigurase însă că nu va fi nevoie să zboare la Eniseisk.

— Şi dumneata eşti un mitocan ! şoptise Liudocika, dar rămăsese să doarmă la el — prea era cald şi plăcut la Gherţev şi apoi, era interesant să-l asculţi ; deşi ideile nu erau noi şi nu erau ale lui, el le spunea cu multă convingere şi cu impetuozitate cuceritoare.

Încă din copilărie, după ce cunoscuse atribuţiile mărunte ale părinţilor săi „în domeniul artei" — artă în camioanele operei ! glumea el — Goga îşi pusese în cap să înveţe tot ce trebuie în viaţă pentru ca să fie independent de alţi oameni, să-şi întărească spiritul şi trupul pentru a putea merge unde i se năzare, pentru a putea face ce vrea şi să nu se sinchisească de nimeni, acţionînd numai după pofta inimii sale.

După terminarea studiilor universitare şi „efectuarea stagiului prevăzut", părăsise ocupaţia de geolog şi hoinărea pe unde îi plăcea, făcea ce-i trecea prin cap, limitîndu-şi nevoile la minimum, dar avînd tot ce-i trebuia unui om care nu ţine la lucruri mărunte : cort, sac, cuţit, topor, brici, o armă de calibru mic, cu care nimerea de la peste o sută de metri luînd ca ţintă o monedă de zece copeici şi, la o adică, ucidea un elan, un urs ori un somon pe-un banc de nisip. După ce avea să

cutreiere pînă la saturație taigaua din regiunea Eniseiului, urma să se ducă pe Angara, iar de acolo spre Baikal, apoi pe Lena : toate drumurile pămîntului îi erau deschise...

Liudocika îl asculta pe orator, care, ca un cal ce stătuse prea mult în grajd, umbla prin atelier, gesticulînd, vorbea tare, apăsat ; de fapt, nu vorbea, ci decreta. Fără să-și dea seama, ea dădea automat din cap, ca o păpușă chinezească, dar uneori ridica pleoapele îngreunate de întunericul genelor dese, îl privea țintă, atît de fix, încît el se fîstîcea, apoi Liuda începea din nou să dea din cap, inexpresiv și atît de liniștit, încît îl făcea să turbeze de furie. O singură dată îl întrebase încet : „Dar familia ? Ce faci cu familia ? Cu copilul ?..."

„Femeia e femeie ! Chiar dacă e cultă și citită, se gîndește tot la treburile ei muierești : familia, apartamentul, scutecele și principalul obiect al proprietății sale — soțul !" Gherțev îi explicase cu răbdare că-și îndeplinește obligațiile părintești iarna, cînd „are serviciu", că trimite regulat banii, iar vara n-aveau ce-i face, vara n-avea chef să muncească, vara el trăia pentru taiga și pentru ape, făcînd rost de banii de pîine și de ceai prin cîștiguri întîmplătoare. „Familia este marea mea greșeală !" se autocondamna Gherțev. Liudocika o ținea pe-a ei : „O să fii socotit o adevărată pacoste ! Alături de tot ce este înălțător — să fii socotit o pacoste !" — „Ce importanță are ? Contează ceea ce crede omul despre sine." — „Se poate. Se poate... Dar la bătrînețe ? Nu ți-e teamă să rămîi singur la bătrînețe ?" — „Eu nu voi avea bătrînețe". — „Cum așa ?" Liudocika îl fixa din nou cu privirea și lui Gherțev i se părea că, în spatele privirii liniștite și somnoroase, se ascundea ironia. Fața împietrită, orgolioasă a lui Gherțev, vădit disprețuitoare față de orice viețuitoare preocupată de existența sa, devena palidă și acră, pierdea siguranța, iar ideile sale înalte cădeau în gol...

Și iată malul pustiu al rîului Ende, taigaua, toamna, corbii care păzeau cu grijă lesul, o fată muribundă în tabăra de iarnă. „De ce nu ți-ai dus viața singur ? De

ce ţi-ai făcut loc cu coatele, lovind oamenii ? Ai vrut să fii de unul singur printre oameni ! Ai vrut să fii într-un cazan comun, în casa clocotindă, fără să te arzi ? Te-ai crezut prea abil ! Nu ! Aici, orice-ai face, eşti fărîmat, măcinat, ars. Dacă vrei să trăieşti singur, inventează o navă, ia-ţi zborul spre cer, spre alte locuri, stai singur, nu te lega de fete..."

Akim a tras cu putere de fermoarul uşor ruginit, a scos cutiuţa din buzunarul mortului, s-a oprit o clipă şi a dat la o parte elasticul. Momeala înnegrită, cu o mică ancoră sudată şi prevăzută cu arc, era pusă separat de celelalte cîrlige, inele şi momeli colorate uşor în ruginiu la margini şi în găuri. Akim a luat în palmă momeala aceea grea şi încovoiată tip „storling", apoi a strîns-o atît de tare, încît mica ancoră s-a înfipt în pielea tare a palmei. Momeala era bună pentru peşti mari, pentru somoni siberieni.

Kireaga-picior-de-lemn, care se mutase din Boganida la Ciuş, nu-şi mai putuse relua vechiul său serviciu. Se angajase ca fochist la biroul de pescuit şi păzea şi magazinul cooperativei, pentru care primea un salariu şi jumătate. Dar nici asta nu-i ajungea. La Ciuş, erau mulţi amatori să-i ţină tovărăşie la băut şi Kireaga-picior-de-lemn bea de stingea. Nu-i mai rămăseseră decît piciorul de lemn şi medalia „Pentru bravură" cu panglică roasă, de model vechi. Kireaga îl rugase pe Akim să-i meşterească o încuietoare care să ţină, fiindcă doar medalia „Pentru bravură" şi piciorul de lemn îl mai deosebeau de vagabonzii satului, îi dădeau posibilitatea să se laude, să verse lacrimi pentru trăgătorul de elită de pe front şi pentru „foarte marele om" ce fusese el la Boganida.

În acea vreme, Akim, care lucra ca şofer la Cooperativa pescarilor, intrase într-o zi în cămăruţa lui Kireaga-picior-de-lemn. Acesta îşi smiorcăia nasul cît un nasture, iar pe faţa cu fălcile puternice, împiedecîndu-se de firişoare de păr rare ca de copil, îi curgeau lacrimi ; medalia de pe vestă dispăruse.

— Ai băut-o ?

Kireaga-picior-de-lemn izbucnise mai tare în lacrimi şi-i ceruse să-l omoare pe loc : „să-l omoare ca pe-un cîine !“

— Cît si-a dat ?

— O sticlă...

— U-u, mutră de mihals ! îşi băgase Akim pumnul sub nasul lui Kireaga-picior-de-lemn. Si-as da vreo două, dar esti bătrîn... şi se grăbise spre atelierul de la gatere. Ştia el foarte bine cine e în stare să-i ia unui cerşetor toiagul. Chiar şi-n satul Ciuş, plin de tot felul de lepădături, numai un singur om ar fi fost în stare să-l jecmănească pe-un invalid de război, să-i ia pe nimic ultima medalie.

— Unde-i medalia lui Kireaga ? Dă-mi-o încoase ! îl întrebase Akim furios pe Gherţev, dînd buzna în atelier.

Goga trăsese sertarul de la masă, luase cu două degete momeala elegantă, prelucrată cu acid şi, ca un scamator, o învîrtise sub nasul lui Akim.

— E mai bună decît una din fabrică, nu ţi se pare ?

— Esti un nemernic ! clătinase din cap Akim. Bătrînele spun despre Kirea că este omul lui Dumnezeu. Chiar asa si este !... Dumnezeu o să te pedepsească...

— Nu-mi pasă de bătrîne, nici de schilodul ăsta murdar ! Eu mi-s Dumnezeu ! Iar pe tine-o să te pedepsesc pentru insultă.

— Hai ! Dă ! Akim simţise un gol la lingurică, aşa... ca de la o satisfacţie mult aşteptată. Hai ! Dă ! repetase el, de-abia abţinîndu-se să nu se năpustească asupra lui Gherţev.

Goga îl măsurase cu privirea :

— Te fac praf !

— O să vedem noi care pe care...

— Să stau la zdup pentru un împuţit ca tine...

Gherţev n-apucase să-şi termine vorba că-şi şi luase zborul peste bancă, într-un mod caraghios, stîngaci, deloc sportiv, măturînd în drum, de pe masă, vesela, cutia cu momelile şi căzuse lovindu-şi oasele de dușumea. Dar nu se repezise la Akim, ci, într-un mod neaşteptat începuse să caute cu mîna pe podea, strîngînd cîrligele şi inelele : cu o mutră de parcă nimic nu se

întîmplase, şi chiar dacă se-ntîmplase ceva, nu i se-ntîmplase lui şi nici nu-l privea.

— Eşti mulţumit ? îl privise în sfîrşit pe Akim care stătea furios.

— Se astepsi ? Şi numai atunci înţelesese Akim că pe acest flăcău îngrijit şi sănătos nu l-a bătut nimeni niciodată, iar el, la rîndul său, îi bătuse pe alţii doar cînd erau şapte împotriva unuia singur, aşa cum fac şi astăzi unii tineri cheflii înfierbîntaţi de patimi. — Te doare, se zisi ? Te doare ? !

Gherţev îşi ştersese gura şi, recăpătîndu-şi stăpînirea de sine, spusese că bătaia e-o treabă a celor neisprăviţi, că el nu se va înjosi încăierîndu-se, dar că uite, e gata să se dueleze cu pistoalele după nobilul şi vechiul obicei. Akim ştia cum trage Goga — încă din adolescenţă, la poligon, în sălile de sport la probe libere — în timp ce el, scrumbia, nu era un ţintaş grozav. Pentru el, un cartuş era mai scump decît aurul : încă din copilărie trebuise să economisească muniţiile, să tragă în păsări de la trei metri, aşa încît Gherţev mergea la sigur, dar manevra prea pe faţă, prea obraznic, nu ca în taiga, unde o purtare cinstită şi deschisă încă se mai obişnuieşte în caz de bătaie sau de nenorocire. Fără furie, dar nu şi fără o bucurie răutăcioasă, Akim îi pusese următoarea condiţie :

— De acord să ne duelăm cu armele ! Cînd drumurile noastre s-or încrusisa în taiga, să nu rămînă urme... N-am chef să stau după gratii din prisina unui păduche ca tine !...

— N-o să stai după gratii, ai să stai întins !

— Asta rămîne de văzut. Nu uita că buturuga mică răstoarnă carul mare ! Ce bine s-a potrivit zicala preferată a brigadierului pescarilor de la Boganida ! I-a servit-o Akim, cu satisfacţie, drept în faţă „omului liber", pe care-l altoise zdravăn.

Şi iată că drumurile lor s-au încrucişat. „Eu mi-s Dumnezeul", mîncat de viermi, ros de samuri, zăcea culcat, doborît de moarte, care, spre deosebire de viaţă, nu se lasă păcălită, nu primeşte să fie prefăcută-n distracţie. Moartea e una şi aceeaşi pentru toţi şi

nimănui nu-i este dat să scape de ea. Și cît timp moartea te pîndește într-un loc tăinuit pregătindu-ți chinuri inevitabile, iar tu simți frica de moarte, nu ești nici erou, nici Dumnezeu, ci doar un artist ratat, care, amuzîndu-se, își distrează spectatoarele naive, ca bibliotecara Liudocika sau fărîma aceea de om care se stingea în tabără.

Înainte de a-l îngropa pe Gherțev și de a acoperi mormîntul cu pietre, Akim a pipăit ceafa răposatului și a înțeles ce s-a-ntîmplat. Omul prevăzător, care știa să facă orice, făcuse o greșeală. Pietrele de la prag erau lunecoase din cauza mușchiului, pe ele trebuia să calci cu multă grijă chiar și cu tălpi antiderapante la cizme. Cizmele lui Gherțev erau vechi, cauciucul uzat. Umblase mult timp prin taiga, iar cînd se apucase de pescuit, era grăbit, îl aștepta în tabără fata bolnavă, așa că atunci cînd s-a prins lostrița, vrînd s-o oboseacă mai repede, a început să alerge, să sară din piatră în piatră ca să tragă peștele spre plajă și acolo să-i vină de hac. Probabil că, din cauza înghețului, a alunecat, a căzut, s-a lovit cu ceafa de-o piatră și, pierzîndu-și cunoștința doar pentru un moment, omul acesta robust s-a înecat, sau, poate, l-a apucat un cîrcel în apa rece ca gheața.

După ce l-a îngropat pe Gherțev, Akim, lăsînd ochii în jos, și-a zis : „Va să zică, asta-i situația...“ S-a urcat spre prag și în apa limpede a văzut o bobină ce lucea ca o oglindă ; a ridicat de pe fundul rîului o mulinetă și, urmînd firul undiței, a ajuns la ceea ce mai rămăsese din lostriță. Scheletul peștelui fusese mîncat de micile rozătoare, fărîmat de ciocurile păsărilor, capul sfîșiat de gheare, iar fălcile lostriței, ca niște potcoave cu vîrfurile ascuțite ale cuielor, ieșeau din nisip. Răposatul își meșterea singur momelile și ancorele tot el le suda, așa că peștele rareori reușea să scape. Tot aici, Akim a găsit și vechea pușcă, cu patul reparat, rezemată de-o piatră lîngă prag. În clipa morții pescarului, apele ajunseseră pînă la această piatră, cădea lapoviță și ningea, sub piatră formîndu-se mucegai...

Și în timp ce Akim chefuia cu prietenii la restaurantul din Igarka, în cinstea viitoarei sale expediții după ani-

male cu blănuri, aici iată, oamenii se prăpădeau : peste tot dai de contradicții ! Încearcă să le rezolvi ! Întotdeauna a fost și va fi așa : unul o duce bine, altul — rău și „e mai bine cîine viu, decît leu mort", după cum spunea, la praznicul făcut în amintirea lui Petrunea, acel „călător" care înconjurase întregul glob și care văzuse și știa multe.

Ridicînd mîna, Akim a apăsat pe trăgaci : arma a țăcănit și glonțul care poate că fusese pregătit de Gherțev pentru el, pentru Akim, și-a luat zborul vîjîind, a atins cîteva tulpini de cedru ce creșteau pe adînciturile malului roșcat și pietros atîrnat deasupra apei, și a căzut undeva. „Salut !" a zîmbit acru Akim și și-a îndreptat barca pe Ende spre tabăra de iarnă, aruncînd fără să vrea priviri spre arma de calibru mic și, ridicînd din umeri : uneori în viață se întîmplă lucruri foarte ciudate !

Cînd Akim a pășit pragul casei, de la fereastră s-a desprins ceva alb.

— Goga... a spus cu greutate Elea, cu un ton de poruncă și nu de rugăminte.

„Ce bățoasă s-a făcut ! s-a posomorît Akim. Cine se-aseamănă, se-adună ! Și asta începe să-și dea aere !..."

Fără să-i răspundă, vînătorul a făcut focul în sobă, a pus ciorba la încălzit, i-a dat Rozkăi mărunțaie fierte de pește și a pus masa.

O privire întrebătoare îl urmărea mereu, iar cînd lumina focului ce pîlpîia în sobă lovindu-se de perete, se reflecta în colțul camerei, ochii cu reflexe fosforescente păreau a fi ai unei fiare ce se-ascunde.

„Vai de mine ! Ce grozăvie ! Ce norocos sînt — ca un înecat !..." și dintr-o dată l-a uimit stupiditatea zicalei. Mîinile și îmbrăcămintea începuseră să-i miroase mai puternic a mort. Și-a spălat mîinile mai întîi cu petrol, apoi cu apă și săpun parfumat, dar mirosul persista încă. „Împuțitule" și-a amintit Akim. Cuvîntul nu fusese spus, ci înfipt în el de gînditorul Gherțev.

— Ei, cum te-ai descurcat singură ? a întrebat-o Akim. Aștepta să amurgească, și fîșia de cer din spatele pădurii să se întunece de tot, ca o arsură unsă cu

iod. Apusul soarelui prevestea o dimineaţă geroasă care avea să gonească ultimele păsări şi să urnească de la izvoarele rîului ultimele bancuri de peşte, temătoare să nu rămînă prinse pe fundul rîului de către sloiurile de gheaţă şi din clipă-n clipă, gheaţa afînată şi apele revărsate să închidă drumul spre bagajele rămase la gurile rîului Ende. Fără acestea, fără alimente, aveau să piară în tabăra de iarnă. Totul fusese socotit, prevăzut pentru un singur om şi încă pentru unul sănătos. Ei, cum ai rezistat aici, singură ?

— Elea ! s-a auzit un freamăt din colţul camerei.

— Elea ! a repetat Akim. Stiu. Şi continuînd să-şi depene în gînd preocupările, a repetat : Elea ! Îmi pare bine ! s-a împiedicat, a sărit în picioare şi a găsit-o în colţ : Te-ai sculat ! Vorbesti ! Perfect ! Foarte bine ! şi a continuat să vorbească, de parcă avea de-a face e-o surdă-mută : Trebuie. Bagazele ! Bagazele, înselezi, bagaze ! Trebuie să le aduc mai repede, să le avem aisi. Carne, peste... Să ne aprovizionăm.

— Goga ! l-a întrerupt fata.

Akim a tăcut şi s-a mişcat stînd pe laviţă.

— S-a prăpădit Goga ! a spus el întunecat. S-a rătăsit...

— Go-ga... nu se poate... s-a împotrivit fata, de parc-ar fi cules pe pipăite cuvintele, aşezîndu-le într-o frază.

— Se poate, draga mea, se poate ! Taigaua a dat gata si pe alsii, mai grozavi ! a ripostat Akim şi s-a mirat : „Ce i-a mai sucit capul ! Crede în el ? !"

— Poate si-a scrîntit un pisior, poate a dat de un urs ! A căzut de pe o stîncă, a nimerit pe un mal surpat... asa e în taiga !

Elea plîngea cu sughiţuri şi se ghemuia mai tare în colţ. Colţurile camerei erau umede şi prinse de mucegai. Akim a tras-o din colţ fără să scoată un cuvînt, a culcat-o în pat, a acoperit-o şi i-a mîngîiat părul moale. În creştetul capului, care avea o adîncitură ca la copii, se simţea căldura pielii subţiri. Lui Akim, i s-a făcut iar milă de-un om viu şi neajutorat : i se rupea sufletul de milă.

— Elea, ascultă.

— Da-a.

— Sînt vînător de meserie... Asta e tabăra mea de iarnă. Ai să-mi povestești mai tîrziu cum .asi nimerit aisi. Acum ascultă se-o să-si spun.

Scandînd cuvintele, ca și cum ar fi dictat la școală, Akim i-a povestit totul despre el și i-a arătat ce vor fi nevoiți să facă pentru ca să nu dea ortul popii. Ea trebuie să se pună pe picioare cît mai repede și să dea dovadă de răbdare. De rest se va ocupa el, își va bate capul, va face tot ce trebuie și nu se vor prăpădi.

— Doar si-e dragă viasa, nu-i așa ?

— Viața !

— Bun ! Asa că nu mai plînze, nu te teme de mine ! Cînd vei sta singură, să nu-si fie teamă. Voi fi mereu cu tine. Numai bagazele...

Cu îndîrjire, din răsputeri, se străduia să o convingă de ceva. Elea îl asculta încordată, dar nu înțelegea decît că acest om, singurul om viu de lîngă ea, vrea să plece și el undeva și se agăța de el cu degetele ei ascuțite, tremura din tot trupul, plîngea cu sughițuri, lucindu-i lacrimile-n întuneric.

— Hai, hai, vai de mine ! Cum se poate ? Vrei să pierim ?...

În starea asta ea a adormit și s-a liniștit în somn, ținînd în palma ei lipsită de putere mîneca lui Akim. El i-a desfăcut cu grijă degetele fragile, a mai stat lîngă bolnavă, a mai oftat și după ce-a pus la punct tot ce trebuia pentru existență — mîncare, băutură, medicamente — a ieșit încet din casă. Rozka, văzînd arma, a început să sară și să scheaune de bucurie. Akim a prins-o și i-a strîns botul.

— Tasi ! Apoi a tras cu urechea — din casă nu se-auzea nici un zgomot.

Vreme de cîteva zile ce deveneau tot mai scurte, Akim, ajuns în ultimul hal de oboseală, cu palmele făcute ferfeniță de vîslă, aduse bagajele în tabără. Nemaiavînd putere să mănînce, să se descalțe, să se

bage în sacul de dormit, o privea pe Elea cu ochii injectați ce lăcrimau, încercînd să-și amintească ceva, să gîndească la ceva, dar capul lui, ajuns greu, nu mai era în stare de nimic ; așa că a căzut pe cetina de pe podea și a dormit aproape douăzeci și patru de ore.

S-a trezit, simțind o apăsare ușoară, dar inisistentă. Deschise ochii și văzu fata care ședea pe laviță avînd pe umeri plapuma lui de finet pe care o lua cu el oriunde pleca, deoarece era ușor de împachetat. În sobă ardea focul, iar prin fereastră pătrundea o lumină neobișnuit de limpede și de egală și această lumină se reflecta pe fața Elei, încă albă ca hîrtia, ca ceara, dar în care pîlpîia deja viața vie.

— Zăpadă ?

Akim a sărit în picioare și, doar în cămașă, cu capul descoperit, a țîșnit pe ușă și a fugit spre rîu, mușcîndu-și cu putere buzele, abținîndu-se să nu înjure. „Barca ! S-a fărîmat barca !"

Barca înțepenise în ciulamaua tulbure a mîlului cenușiu, revărsat peste mal. Epuizat, Akim se așeză pe prora bărcii și-i mîngîie obrazul aspru, din lemn de plop, ca gîtul unui cal acoperit de păr scurt și bățos. Și-a dat cuvîntul că niciodată, niciodată în viață nu se va mai lăsa la voia întîmplării, îndeosebi în taiga, unde multe depindeau de această bărcuță șubredă, și astea nu erau vorbe goale, ci însăși realitatea.

Întorcîndu-se în casă, a lăudat-o pe Elea, spunîndu-i cu vioiciune că-i fată deșteaptă și că situația lor se va aranja, nu se poate să nu se aranjeze...

— Goga a pierit ? Elea îl privea drept în față. Sau m-a părăsit ?

„Ia te uită, se îndoiește ! Înseamnă că nu e prea proastă !" Akim i-a răspuns în glumă : „Goga nu-i o haimana care să te lase". A ieșit din casă să-și facă de lucru și s-a apucat să bată cu toporul în perete. Mai demult, un vînător beat sau un evadat din închisoare sau, poate, un turist scrisese pe grindă cuvinte rușinoase. În timp ce răzuia înjurăturile, Akim nu înceta să fie frămîntat de grijă și de tot felul de probleme.

O întrebare i se înfipsese în suflet ca un cui : „Unde ? Cum ? Cînd a reuşit Gherţev să zăpăcească fata asta atrăgătoare ?“

Elea, o fată din Moscova şi Gheorghi Gherţev — om liber, se legaseră repede şi necrezut de simplu. Pentru a face cunoştinţă şi a-şi uni vieţile le fuseseră deajuns douăsprezece minute cît durase escala unui vapor.

Vaporul se apropiase cu coasta sa metalică de debarcaderul din Ciuş ; se auzeau comenzile obişnuite la acostare, la proră se afla un marinar de cart, iar pe puntea superioară pasagerii stăteau grămadă lîngă balustrada galbenă. Gherţev scuipa în apă de pe debarcader, aşteptînd vaporul pentru a cumpăra la bufetul acestuia ceai de bună calitate, căci în Ciuş, ceaiul fusese consumat în întregime de „conţopişti“. În general, Gherţev se plimba pe debarcader cu alţi locuitori ai Ciuşului, mai mult de plictiseală. Acum nu reuşea să se urnească din loc, să-şi părăsească locuinţa şi să plece în taiga, îl reţinea un fel de nehotărîre. Continua să lucreze la gater, deşi i se făcuse lehamite şi de gater, şi de satul Ciuş, şi de bibliotecara Liudocika. Cu toate măsurile de precauţie luate de Gherţev, ea reuşise din nou „să cadă pe bec“, plîngea pe după rafturi, leşina în faţa cititorilor, sperînd ca — dîndu-se în spectacol — să-l impresioneze pe Gherţev, care, de milă, să n-o părăsească în starea în care era...

De pe puntea de mijloc a vasului, rezemat de balustradă, privea distrat în depărtare, spre satul Ciuş, spre grădini, stive de lemne şi băi, un flăcău încă foarte tînăr, dar deja prea gras. De plictiseală, probabil, flăcăul îşi oprise privirea asupra debarcaderului, asupra lui Gherţev ; privirea lui obosită de trîndăvie nu găsise nimic demn de interes la Goga, se mutase asupra ţigării pe care o fuma fără plăcere, parcă din obligaţie, şi fără să o termine, o aruncase ; dar, de fapt, nu o aruncase, ci, desfăcîndu-şi degetele, o lăsase să cadă şi o urmărise inexpresiv cum se roteşte răspîndind scîntei în căderea sa peste bord.

Alături de flăcău stătea plictisită o fată îmbrăcată cu un pulover subțire în două culori, gen Pierrot, pus peste pantalonii portocalii de atlaz. Pantalonii, la rîndul lor, se lăsau peste pantofiori aurii, exact ca pantofiorii pe care-i dăruise, cîndva, un prinț Cenușăresei. Goga Gherțev se gîndise că fata i-a cumpărat de la Shop. Pe pieptul ei asemănător unui animal de pradă în așteptare, puloverul avea scris pe o parte cu litere albastre pe fond alb : „Hei !", iar pe cealaltă parte — cu litere albe pe fond albastru : „Așteaptă !" Un semn de exclamare de mărimea unui baston de milițian de la circulație încorona această deviză a secolului.

Fata se plictisea și ea și fuma, dar se plictisea în mod activ, trăgînd lacom și des din țigară ; grăbită parcă să plece undeva, bătea tactul cu pantofii săi aurii. Bob Dylan ce urla din tranzistor — sau poate altcineva — o neliniștea, o aținta sau dimpotrivă, o moleșea. Și ce coincidență ! Goga simțise că și el începe să se neliniștească și că ar dori și el să se urce pe vas, lîngă fată, să asculte vocea lui Bobby și să se întrebe timid : oare chemarea pictată pe pieptul ce se ridica îndrăzneț, îi era adresată lui, lui Goga Gherțev, sau întregii omeniri ? „Vezi peste tot doar patimi oarbe și de ursită scăpare n-ai !" oftase resemnat Gherțev și observase o altă fată îmbrăcată cu un maiou tighelit mărunt, deschis la piept, cu părul oxigenat, strîns la ceafă în coadă de cal, iar pe frunte cu breton ; avea buzele roșii, ochii mari, era proaspătă ca o fragă de cîmp. Ochiul ager de vînător și de hoinar o remarcase îndată și apreciase deosebirea dintre ea și ceilalți pasageri.

— Ei, cîrno ! Unde mergi, ce cauți ?

Cu ochii lucitori și zîmbind, fata răspunsese vesel :

— Soarta !

— Poate o căutăm împreună ? Gherțev avea acea însușire a orbilor sau a oamenilor beți de a nu se rușina de oameni, de a nu-i vedea, și dacă socotea că-i necesar, de a-i separa de ceea ce făcea sau intenționa el să facă și, ca atare, nu dădea absolut nici o atenție zîmbetelor și privirilor curioase ale pasagerilor și ale locuitorilor din Ciuș ce se îmbulzeau la debarcader. Aflîndu-se în mij-

locul oamenilor, el discuta cu fata ca și cum ar fi fost singuri. Și, minunea minunilor ! Fata, simțind o tulburare, își încordase ființa, încetase să mai zîmbească, încercînd să se împotrivească farmecului ce-o cucerea, dar simțea că cedează parcă sub apăsarea unei forțe hipnotice. Nu degeaba, un fost prieten de facultate îi spusese odată lui Gherțev : „Ce fel de om ești ? Tu stai de vorbă cu o fată de-o jumătate de oră, iar ea nici nu-și dă seama că de douăzeci și nouă de minute o dezbraci !"

„Coboară", spusese Gherțev, îndoindu-și mîna de la încheietură cu un gest elegant de dirijor și arătîndu-i locul de lîngă el.

Fata tresărise, se depărtase de balustradă, își dusese mîna la gît, încercînd să și-l acopere, dar nu avea pe ea decît acest maiou drăguț de circ, cu un tighel de o albeață imaculată, și cu o broderie albă strălucitoare reprezentînd un pescăruș, aplicată pe sînii asculți și feciorelnici, cu bobițele rotunde ca agrișele ale sfîrcurilor sub o țesătură subțire ce-o cuprindea ispititor. Degetele anemice și curate cu o manichiură aproape incoloră strîngeau în palme țesătura albăstruie a maioului pentru a ascunde mai repede, pentru a feri de pericol pieptul dezgolit.

„Am dat-o gata !" plesnise din limbă Goga și, fără a mai aștepta să fie lăsată scara vasului, sărise peste parapetul debarcaderului pe vaporul „Compozitorul Kalinnikov".

Stînd la coadă la bufet, privea distrat la portretul litografiat al omului al cărui nume fusese dat acestui vaporaș alb. Un om cu urechi mari, cu aspect provincial, tuns scurt : și dacă nu ar fi fost acea privire inspirată, luminată de-o scînteie interioară, ce venea parcă din suflet adresîndu-se altui suflet, și acel papion, veșnicul accesoriu al slujitorilor muzelor, precum și fața — a cărei expresie de încredere copilărească însemna ea însăși un talent, o taină a sa, parcă deschisă tuturor, dar neînțeleasă nici chiar de creatorul însuși, și care-l chinuia prin neliniștea ce-i frămînta imaginația, auzul și inima cu patimi ce rămîneau nevăzute altora — acest om cu urechi mari putea fi luat drept un funcționar de

birou obișnuit, împovărat de soarta amărîtă a unui mic slujbaș și de un mare număr de copii.

În salonul vaporului se auzea muzica. Se transmitea cea de-a doua simfonie a lui Kalinnikov, simfonia preferată a familiei Gherțev.

„Tatăl compozitorului a avut funcția de polițiai sătesc din județul Mțensk. Mai tîrziu, a ocupat funcția de ajutor de ispravnic la Briansk." Ascultînd muzica profundă și tristă, fără construcții artificiale, Gherțev citea biografia lui Vasili Sergheevici Kalinnikov și avea senzația că merge prin stepa întinsă ce-ncepe să fie tulburată de foșnetele toamnei, în timp ce, în depărtare, stă nemișcat un mesteacăn îngălbenit, unul singur pe întregul pămînt. „În condițiile vechiului regim de exploatare, nevoit să-și croiască drum spre culmile artei cu prețul unor sacrificii chinuitoare și al luptei cu viața, și-a zdruncinat în cele din urmă sănătatea." Iar mai departe, toate s-au petrecut așa cum se obișnuiește la noi în Rusia : entuziasm și lacrimi la executarea primei simfonii, chetă printre spectatori, organizată în vederea strîngerii de fonduri pentru compozitorul grav bolnav de tuberculoză, dar era prea tîrziu pentru ca el să mai poată fi salvat. „Of, Maica Domnului !" oftase Gherțev și-și încordase auzul : părea că ceea ce se transmitea nu era Kalinnikov ? Poate era Grieg ? Nu era cumva introducerea la unicul concert pentru pian-allegro-molto-moderato sau așa ceva ? Tram-pam-pam ! Tram-pam-pam ! „Da, m-am prostit ! Am început să-l confund pe norvegian cu un rus ! Totul e normal ! Așa cum au prezis scumpii mei părinți..."

Părinții săi, copii ai unor învățători de modă veche de la țară, ahtiați după poezie și muzică, se întîlniseră la școala muzicală, iar la conservator, fiind deja căsătoriți, o duceau greu. Pe neobservate, învăluiți de menuete și de fugi, compuseseră un copilaș. Mama nu mai reușise să termine conservatorul din cauza copilului, iar tatăl său, pînă se învrednicise să-l termine și să fie angajat la orchestra operei, se neurastenizase. Copilul crescuse sub melodia lui Glück, adormise și se trezise cu ea. La vîrsta de zece ani, dădea ochii peste cap ca

apucat de-un acces, la auzul flautului tatălui său, strica picupurile, aparatele de radio, nu se ducea la nici un fel de concerte, cu atît mai puțin la operă și, ca să-i facă-n ciudă mamei, se schilodea jucînd fotbal pe maidane. Începuse să cîștige bani de timpuriu. Părinții săi speraseră să-l înscrie la un institut umanist, dar după ce absolvise clasa a zecea, el le spusese că dacă nu i se va permite să intre la facultatea de geologie, va pleca din casă sau se va spînzura.

Mama, o femeie mică și isterică, murise încă de tînără. Auzise că tatăl său s-ar fi însurat a doua oară, dar Gheorghi nu știa precis, căci nu coresponda cu nimeni și nici cu părinții săi.

„Tram-pam ! Tara-ra-pam ! La urma urmei, ce se transmite Grieg sau Kalinnikov ?...“

Își amintise de flăcăul și de fata pe care cu puțin în urmă îi văzuse pe vapor. După ce aruncase țigara, neștiind ce să mai facă, tînărul își îndreptase privirea spre sat și spusese fetei ceva, zîmbind. Încetînd să se legene și să tropăie, fata își ațintise și ea — de sub genele acoperite c-un strat gros de vopsea albastră — privirea sau, mai degrabă, ceva congestionat, obosit de cunoașterea și de saturația plăcerilor îngăduite. Fata privea împrejurimile, satul, oamenii, îngrămădiți pe mal la debarcader și nu se putea ști dacă-i compătimea pe toți sau dacă era supărată că are în față oameni atît de neînsemnați. Felul nenatural, teatral, de a se purta al acestei fete ultra moderne, fel ce pusese stăpînire pe ființa ei, disprețul pentru orice și chiar trufia ei păreau jalnice.

Actorii au coborît în stradă ! Au ieșit machiați și cu peruci, în straie țipătoare și nu au adus cu ei nimic în afară de îngenuncherea supusă și leneșă în fața modei...

În schimb, teatrul, predînd spre folosință generală întreaga butaforie, scuturîndu-se de praful acumulat de secole, a început să ducă o viață naturală, aproape fără machiaj, fără convenții închistate, se renunță la cortină, la decoruri, iar prințul Danemarcei interpretează cîntece moderne acompaniat la chitară ; Othelo o sugrumă pe Desdemona cu mănuși albe ; muncitorii de la exca-

vatorul păşitor, dintr-o istorioară lacrimogenă despre suferinţele unei Magdalene moderne, casieră la un magazin sătesc, se plimbă în cizme prin sală şi strigă spre scenă : „Filfizonilor !“

Care sînt spectatorii ? Care sînt actorii ? Unde e realitatea ? Unde e teatrul ? Unde este adevărul ? Unde este minciuna ? Toate s-au învălmăşit, totul e la răscruce de drumuri între jocul de-a viaţa şi viaţa însăşi. Şi flăcăul ăsta cu fata, ba chiar şi el, Gherţev, la drept vorbind, stau crăcănaţi cu un picior în teatru printre actori, iar cu altul — pe întinderile largi ale lumii, sub bătaia tuturor vînturilor.

— Am venit şi eu !

În cadrul uşii cu două canaturi şi cu geam apăruse fata, de data asta în jachetă de nailon, străduindu-se să-şi păstreze aceeaşi expresie de bucurie naturală pe faţă ; dar în ochii ei albaştri, larg deschişi, se puteau citi semne de nelinişte.

— Zwei minut ! Gherţev îşi strecurase rapid în buzunare cumpărăturile : pachete de ceai, un borcănaş lăcuit plin cu dropsuri şi două bucăţi de brînză topită. Ţinînd nepăsător o sticlă cu vin sec, cu o frunză de viţă-de-vie pe etichetă, cu mîna sa bronzată şi vînjoasă pe care avea un tatuaj albastru şi lucea modest un inel de aur, luase fata de braţ, o scosese pe coridor şi se aplecase asupra ei cu un aer de intimitate : Deci, căutăm soarta, frumoaso ?

— Îl caut pe tata ! spusese fata, încercînd să se elibereze.

— Pe tata ! se mirase Goga fără a-i da drumul fetei şi parcă învăluind-o în aburi calzi şi vîscoşi. Se ascunde ? Nu vrea să plătească pensia alimentară ?

— Lucrează ! spusese fata, eliberîndu-se c-un gest hotărît şi rostise numele unui epidemiolog cunoscut. Expediţia lui e pe Tunguska de Jos.

— A fost acolo anul trecut ! Gherţev se uitase la ceas neliniştit : pînă la plecarea vasului „Kalinnikov“ mai rămîneau şase minute. Explicaţiile le vei da în mers ! Care este cabina dumitale ?

În timp ce nava „Compozitorul Kalinnikov" se depărta de debarcaderul din Ciuș, fata cu numele de Elea, ținînd încrucișate picioarele mici încălțate în ghete noi și pestrițe, luîndu-și o înfățișare indiferentă, stătea la debarcader lîngă o valijoară în carouri cu fermoar și o geantă de piele, din care ieșea mînerul unei rachete de tenis. Elea saluta cu mîna pe cineva de pe vas, ridica din umeri, dădea din mîini și ba își încheia, ba își descheia jacheta de nailon de culoarea sîngelui de taur. Un tînăr cu aspect de sportiv năvălise ca o furtună, doborîse totul în calea sa, o luase de mînă și o trăsese după el, spunînd că numai el știe unde se află expediția „tatei" și că numai el e în stare să o ducă la tatăl ei.

Între timp, vasul executase o întoarcere fără grabă, îngreuind circulația pe Enisei și, îndreptîndu-și pupa îngustă de formă aerodinamică spre depărtările larg deschise ale nordului, începuse să bată mai tare, scosese pe coș o dîră de fum cîrlionțat, învolburase puternic apa la pupă, aruncînd-o în rotocoale spiralate, și-și urmase cursul spre cotul puternic îndoit al fluviului, unde tremurau, licărind sub razele soarelui, două fîșii de pămînt ce nu se puteau uni.

În curînd vasul rămăsese suspendat între limbi fragile de pămînt care vibrau ; nu mai înainta, nu se mai legăna, ci se afunda în apă ca un cub de zahăr alb, pînă cînd se topise în întregime.

Goga nu se grăbea să plece din Ciuș, spunînd că nu te poți aventura în taiga din cauza țînțarilor. Rămăseseră două săptămîni în atelierul alb, citiseră diferite cărți, discutaseră și tot mai aveau multe să-și spună ; nopțile albe și le petreceau hoinărind prin împrejurimi ținîndu-se de mînă, recitau versuri, cîntau, pescuiau cu undița. Dar se întorsese din „concediu" bibliotecara Liudocika și-i făcuse pe cei doi porumbei să-și ia zborul. Liudocika stătea palidă, vineție, sprijinită cu spatele de muchia ușii atelierului, neștiind ce să facă cu mîinile ei frumoase și neastîmpărate. Căutînd să-și ascundă suferința după un aer disprețuitor, strîmbîndu-și buzele uscate, ea cercetase fata ce stătea trîntită în pat cu

pantalonii pe ea și cu cartea în mîini și spusese obosit și ironic : „A mai venit o cititoare romantică !“ Mai stătuse un minut și, fără să mai spună ceva, plecase, lăsînd-o pe tînăra fată intrigată și neliniștită !

La întrebările insistente ale Elei, Gherțev nu-i dăduse un răspuns convingător, strîmbîndu-se : „A-a, nu merită să discutăm despre ea — e-o împuțită !“ Totuși, nu rezistase atacurilor Elei și îi făcu unele mărturisiri : Venea pe aici, se ținea de mine și începuse să-și bage nasul peste tot, chiar și în jurnalul meu personal. E o muiere !“

În ziua următoare, Goga și Elea se aflau pe un vas curat ca o oglindă, vaporul de cursă rapidă „Profesor Blizneak“ și se îndreptau spre pămîntul luminos, cu soare de vară ce nu apune. Își luaseră o cabină separată, mîncau la restaurant, seara dansau pe punte și nu se grăbeau nicăieri. Vasul mergea pînă la Dudinka și-napoi. Coborîseră la Igarka, întrucît Elea citise despre acest oraș articole în ziare și voia să-l vadă. Orășelul acesta de dincolo de Cercul polar, care în timpul verii era plin de viață, animat de navigație, îi plăcuse Elei. În acele zile, se simțeau liberi și bine oriunde.

Abia în august ajunseseră cu o șalupă locală pînă la tabăra de pescari Kureika, trecuseră pe celălalt mal al Eniseiului unde aflaseră că, din pricina scăderii nivelului apelor, șalupele își întrerupseseră cursele în susul Kureikăi. Nimeni nu voise să-i transporte cu barca : pescarii așteptau în fiecare noapte să înceapă să vină nisetri siberieni. Se întîmplă ca perioada de trecere a acestui pește prin gurile Kureikăi să fie scurtă, peștele formînd aici bancuri și dacă nu acționezi rapid, nu-ți mai faci planul. Apoi, pescarii le mai spuseseră că se pare că-n prezent nu se afla nici o expediție pe Kureika ; era adevărat că umblau tot felul de indivizi cu rucsacuri prin taiga, și chiar îi mai puteai întîlni, dar nu păreau să facă parte din vreo expediție.

Goga ar fi trebuit să renunțe, să telefoneze la Turuhansk, dar se găsea într-o stare de euforie sufletească, pe care nu o trăise niciodată înainte. În jur, totul i se părea trandafiriu, nu vedea nicăieri nici un fel de opre-

liști în calea dorințelor sale, se simțea ca beat, iar trupul simțea nevoia de a se mișca, de a lucra și de a înfrunta primejdii. El trăsese o linie cu creionul roșu pe hartă direct de la Enisei spre Ende, un afluent al Kureikăi, și lovind-o peste nas cu degetul pe prietena pe care o vrăjise, exclamase :

— Noi și expediția vom merge unii în întîmpinarea celorlalți și de la izvoarele rîului Ende, vom cădea direct pe capul mult înțeleptului tău tată ! Ai văzut la cinema crestele albe ? Acum ai să le vezi aievea și, fără să-ți dai seama, vei intra într-un basm fermecător...

Dar basmul nu se realizase. Încă din prima etapă, Goga simțise că una e să fii în taiga singur, și cu totul altceva e să fii în doi și încă cu o fată, orășeancă, ce nu mai umblase pe munte decît în preajma stațiunii Ialta și se plimbase în zilele de duminică prin împrejurimile Moscovei cu vile bine întreținute și îngrădite. În cursul celei de-a doua etape, la un popas pentru prînz, văzînd fața suptă a prietenei sale, care devenise mai tăcută și chiar speriată, Gherțev se gîndise că poate ar fi bine să se-ntoarcă din drum. Dar el nu știa să se retragă, să cedeze, să-și schimbe drumul, iar Ende — pe hartă — e foarte aproape. Cu două etape înainte de-a ajunge la Ende, fuseseră nevoiți să se oprească, deoarece Elea avea rosături la picioarele nedeprinse cu cizmele. Cu toate că bătăturile se dreg repede la un tînăr, pierduseră totuși o jumătate de săptămînă.

Căzuse bruma. Taigaua scăpase de țînțari, se liniștise și începuse să freamăte din frunzele ofilite ; se acoperise de roșul merișorului, murele și afinele deveniseră dulci ca în dulceață, taigaua era plină de vînat, iar rîurile pline de pește.

Ultimele zile frumoase de toamnă părăseau regiunile din jurul Cercului polar, se topeau în taigaua desfrunzită de vînturi, se retrăgeau spre Enisei sub presiunea munților ce se apropiau tot mai mult. Într-o rochie ușoară de culoare roșiatică presărată cu bobițe coapte, această vară scurtă din preajma Cercului polar nu trecea, ci zbura tot mai departe, și mai departe, ca o frunză galbenă bătută de vînt, făcînd sul covorul pestriț, lăsînd

în urma sa ceață, păsări alungate din cuiburile lor, păduri amuțite, namilele întunecate ale stogurilor în mijlocul luncii încărunțite de brumă. Zilele, ca niște țurțuri luminoși de gheață, se topeau pe margini în timp ce miezul lor era luminat sfios de cenușa verii.

După odihnă, prin taigaua luminoasă, gătită în straie de sărbătoare, fără apărători contra țînțarilor și fără alifii, se mișcau ușor și respirau în voie. Elea se deprindea cu viața de excursionist, mușchii i se întăreau și nu-și mai rănea picioarele. În taiga, trebuie să ai grijă de picioare la fel ca de ochii din cap. După cum își dăduse seama, acolo trebuie să ai grijă de orice — de alimente, de încălțăminte, de îmbrăcăminte și de tine însuți.

Ajunși la Ende, aruncaseră în aer căciulițele croșetate, se spălaseră, băuseră apă, și Goga spusese dîndu-i Eliei cu degetul peste nas :

— Am ajuns, cîrno ! Încă trei-patru zile și-l vei săruta pe babacu, te vei ospăta cu ciorba de taiga și-o vei șterge spre Moscova, la Institutul tău de literatură, ca să scrii versuri și piese, și, poate, vei publica undeva note despre cele văzute aici și-l vei descrie pe omul rătăcitor din pădurile virgine.

Buna dispoziție nu-i părăsea pe cei doi tineri. Pluteau pe Ende, sporovăiau fără grijă. Dar chiar la primul prag ieșit de sub apă, pluta pe care o meșteriseră la repezeală legînd-o cu vergi de salcie, se sfărîmase, lovindu-se de pietre. Alimentele și lucrurile se udaseră, iar cei doi, căutînd să-și salveze averea, umblaseră prin apă pînă ce simțiseră dureri în încheieturi. Rîurile ce curg prin regiunile veșnic înghețate sînt reci ca gheața întregul an, iar apa provenită din zăpezile topite te pătrunde pînă la oase și poate provoca în taiga răceli grave îndeosebi celor nedeprinși cu frigul și cu viața de tabără. Elea răcise și Gherțev își dăduse seama de la început că e ceva grav. Îi făcuse frecții cu alcool, îi pusese pe spate prișnițe cu sare încălzită și cu mușstar, dar fata se sufoca, nu putea merge, slăbea și se topea văzînd cu ochii. Goga trăgea după el, pe o sanie improvizată, fata ce ardea de febră și cu respirația grea, în

întîmpinarea „expediției tatei", care însă nu dădea nici un semn că ar fi prin apropiere. În drumul lor, întîlneau doar colibe primitive făcute de turiști amatori, jarişti lăsate de braconieri, pe care afaceriștii din detaşamentele de aviație, de la direcțiile silvice şi oricine are la îndemînă aparate de zbor îi aduc cu helicopterele pe rîuri nelocuite, aprovizionîndu-i cu sare, ambalaje şi alimente. Întreaga vară, vagabonzi, romantici şi tot felul de tîrîie-brîu pescuiesc în apele nesupravegheate lostrițe, păstrăvi, lipani. Uneori cîştiga şi Gherțev bani din această îndeletnicire nu prea complicată.

Se simțea apropierea iernii, aerul era îmbibat de umezeală şi miros de zăpadă. Pe asemenea vreme, Elea n-ar fi putut rezista în cort. Din nou merseră cu pluta, o trăsese în sanie, şi — ce fericire ! — găsiseră în sfîrşit o căsuță vînătorească. Trebuia să stea acolo, s-o mai doctoricească, şi în acest timp, cine ştie, poate avea să apară şi expediția epidemiologică.

La drept vorbind, în expediție nu mai credea decît fata tatei...

Dacă le-ar fi trecut prin cap să-şi întrerupă plăcuta călătorie pe vapor şi să se intereseze de planul lucrărilor pe teren, prevăzute pentru această vară în taigaua din regiunile Turuhansk şi evencă, ei ar fi aflat că expediția epidemiologică rămăsese încă un sezon pe Tunguska de Jos. La începutul lunii august, expediția se afla în preajma rîului Eika, afluent al Tunguskăi, iar la terminarea sezonului urma să se unească cu o altă expediție ce înainta din regiunea Irkutsk. Planul fusese modificat, deoarece în regiunea Saianului de Est era prevăzută construcția unei noi căi ferate. Devenise urgent necesară accelerarea cercetărilor epidemiologice tocmai în aceste regiuni, cu mult înainte de venirea constructorilor.

Gherțev auzise undeva, ceva, despre aceste planuri, încă cu o toamnă înainte, dar nu respectase legile taigalei : să rețină orice noutate. Deprins să trăiască pentru sine şi să răspundă numai pentru faptele sale, el nu era pregătit să înfrunte greutățile, făcînd greşeală după greşeală. Fiind aproape convins că expediția „tatei" nu

se afla pe Ende, plecase totuși spre gurile rîului, lăsînd bolnava în tabăra de iarnă, în speranța că o să întîlnească pe cineva, deși trebuia să știe din experiență că, la acea dată, nordul taigalei devine pustiu, apropierea iernii gonindu-i pe oameni din taiga, cu excepția vînătorilor de profesie, dar pentru aceștia sezonul de vînătoare încă nu venise.

Într-o căsuță părăsită și mucegăită, în adîncurile taigalei, chiar și-un om cu experiență nu prea se simte la largul său, dacă e singur. Elea se ghemuise într-un colț, nu făcuse focul în sobă, răsturnase termosul cu apă fierbinte care căzuse pe podea, dar i se păruse că termosul fusese răsturnat de un moșneag cu părul alb care se strecurase încet, în casă, prin crăpătura ușii. Elea urmărise nemișcată cum năluca moșului plutește prin cameră, cum își flutură barba, cum o gîdilă și-i astupă gura cu pletele sale și simțise că se sufocă. Cuprinsă de groază, îl chemase pe Goga, iar moșul continuase s-o gîdile, s-o mîngîie, să se lipească de ea...

Gherțev, după ce făcuse alergînd, într-o singură zi, un drum pînă la gurile rîului Ende, venise rupt de oboseală acasă și nu o văzuse pe Elea pe laviță. Zăcea culcată fără cunoștință, sub laviță, pe podeaua acoperită de mucegai, cu unghiile rupte și se zbătea, de parcă s-ar fi luptat cu cineva și s-ar fi apărat. Ridicînd-o de jos, o culcase în așternutul răvășit și-i turnase o înghițitură de alcool în gura abia caldă. Fata deschisese ochii ce-i ardeau de febră, mișcase ușor din buze : „Doamne !" și-i căzuse în brațe, iar el simțise și înțelesese : bolnava credea că el o părăsise.

Atunci, își pusese întreaga speranță în vînător. Sacul cu pesmeți atîrnat de tavan, o ladă cu cartușe sub masă, în spatele casei, îngropată în pămînt, o canistră cu gaz, în foișorul casei era un fierăstrău, mai multe topoare, cuie, diverse unelte de vînătoare, îngrijite, neruginite, după cît se părea, aduse nu demult. Vînătorul sau vînătorii trebuiau să aibă un aparat de emisie-recepție și vor cere să vină un helicopter. Pînă atunci, însă, trebuia să o doctoricească, să o încălzească pe bolnavă, să

o salveze. Dar cu fiecare zi, aceasta se simţea tot mai rău. Medicamente nu aveau. Ce avuseseră, fusese mai mult pentru distracţie decît pentru tratament ; se terminaseră, aşa încît îşi pusese speranţa în pădure, căldură, fructe sălbatice, ierburi, comprese cu răşină. Gherţev culesese fructe din jurul căsuţei, spărsese conuri de cedru, cărase vreascuri, împuşcase păsări, prinsese peşte la gurile şipotului, deoarece peştele încă nu pornise de la izvoarele rîurilor. Trebuia să se depărteze de tabără pentru a culege fructe sălbatice, alune, pentru a face rost de mîncare. Dar Elea nu-l lăsa să plece nicăieri şi atunci el încerca s-o păcălească, spunîndu-i că trebuie să pregătească o platformă — mîine-poimîine va veni vînătorul cu aparatul de emisie-recepţie, vor chema un helicopter şi îndată îşi vor lua zborul de aici. Cu o sensibilitate deosebită datorată bolii, ea simţea ‹ -o minte, plîngea încet, dar odată, nemaiputîndu-se stăpîni, ţipase şi-l pălmuise. Însă puterile o părăsiseră şi isteria îi trecuse. Speriată, îl luase de gît şi-l sărutase unde îl pălmuise.

Pînă la sosirea vînătorului, după cum s-a aflat mai tîrziu din carnetul de note al lui Goga — în care îşi trecea însemnările zilnice, indiferent de ce se întîmpla cu el — mai rămînea o săptămînă, cel mult o săptămînă şi jumătate. Gherţev era sănătos şi ştia să se orienteze cu dibăcie în taiga, reuşise să-şi păstreze calmul şi să liniştească şi fata — asigurînd-o că ceea ce are ea e boală copilărească ce nu prezintă pericol, că-i o bronşită ce poate fi combătută şi în taiga. Datorită ierburilor, fructelor, compreselor, bolnava începea să se întremeze şi pentru a-l mai destinde pe prietenul său, îi spunea că îi şi place că sînt în doi într-o tabără de iarnă, că aşa ceva se poate citi numai în romane, iar la ei totul se petrece în realitate, aievea — cum s-ar zice. Cînd va povesti la Moscova, nici n-o vor crede.

Şi natura prinsese milă de ei, aşa că după o vreme urîtă şi plină de umezeală, le dăruise zile galbene şi liniştite şi nu le venise să creadă că aici, pe acest pămînt, în această pădure, mai ieri cădea un fel de lapoviţă amestecată cu zăpadă, ca o perdea compactă şi se făcuse

atîta umezeală, încît părea că și aerul devenise mai dens, adunîndu-se în piept ca un ghem rece care nu se topea. După ce răsturnase pe masă un ceaunel cu alune prăjite și pusese termosul cu ceai, Gherțev luase mulineta, arma de vînătoare, o mîngîiase pe Elea pe cap, și-i spusese voios înainte de a pleca :

— Asta e, cîrno ! S-a zis cu lostrița ! Nici n-o să termini de ronțăit alunele, și îți voi aduce pe cel mai voinic bandit al rîurilor. O să-l fierbem, o să-l mîncăm și dintr-o dată te vei face rumenă și durdulie. E timp bun pentru zbor — în curînd va veni un helicopter, avion, poștă sau altceva ! Sărutîndu-i vîrfurile degetelor, Goga își făcuse semnul crucii, gest care o făcuse, după cîte își amintea, să se-nfioare : „De ce face asta ? Nu-i a bună."

Îl așteptase răbdătoare pînă la lăsatul nopții. Îl așteptase noaptea. Îl mai așteptase încă o zi și-o noapte. Apoi, fusese cuprinsă de somn, somn ce se transformase într-o stare de prostrație apăsătoare, de parcă se depărta de sine și se scufunda într-o lume în care timpul se oprise.

Nu mai existase foame, durere, suferință, nu mai existase nimic...

Elea ar fi dormit somnul de veci în mijlocul înghețului veșnic de pe malul pustiu și îndepărtat al rîului Ende, dacă Akim n-ar fi avut un prieten de nădejde care trecuse prin multe nenorociri. El, Kolea, chinuit de boală, i-a spus lui Akim cînd acesta își lua rămas bun : „Dacă ești un catîr încăpățînat, fără pic de minte și mergi în taiga, fă-ți rezerve de medicamente, și nu numai de aspirină..." și chiar el îi pregătise o trusă medicală în care, spre uimirea lui Akim, adăugase și o seringă cu un mic fierbător, cîteva cutii cu fiole de camfor, glucoză, borcănașe cu penicilină, și un săculeț de celofan plin cu tablete și prafuri.

„Se-si închipui, că mă duc în taiga să bolesc ? Eu merg la vînătoare de fiare..." „Le vei lăsa în tabără, dacă vei scăpa de neplăceri, nătărăule ! E bagajul cel mai

ușor și cel mai prețios în taiga..." „Fie, de acord, pune mai mult analzin..."

Măselele stricate, de om din nord, ale lui Akim îi făceau necazuri deseori și el nu cunoștea alt remediu decît analginul. Îl ronțăia ca pe o bomboană. N-a bolit serios decît o singură dată, dacă nu ținem cont de scorbutul pe care l-a contractat încă din copilărie. În cea de-a doua sau a treia toamnă, în care lucra sub comanda lui Paramon Paramonovici, întîrziaseră în josul rîului ; se grăbiseră la iernat în golful din Igarka, dar gerul le-o luase înainte. Erau nevoiți să spargă gheața cu rîngile în jurul vaporului „Bedovîi". O dată Akimka a căzut de pe scara de frînghie a vasului și se bălăcea printre gheșurile afînate, dar n-a lăsat din mînă ranga, care era de mare preț în momentul acela. L-au scos din apă cu ranga în mînă. Cînd l-au dus la spitalul din Igarka, cuprins de febră, el auzise ca din depărtare : „Camfor ! Camfor ! Respirația..."

În viața lui nu trecuse prin ceva mai groaznic și mai paralizant ca prima injecție cu camfor pe care a făcut-o Eliei !

Gîndurile și memoria lui Akim erau clare. El căuta să facă totul ca la spital : întinsese pe masă tifonul, pusese la fiert pe sobă seringa, tăiase prudent cu pila vîrful fiolei, trăsese din ea tot lichidul pînă la ultima picătură și chiar tușise cu importanță. „Acum îsi facem o inzecție. Trebuie să rabzi pusin". Stătea nehotărît : unde să-i facă injecție ? În mînă era inutil, căci mîna n-o durea. În fesă, nu că i-ar fi fost rușine, dar era totuși jenant. Se hotărîse să-i facă injecția sub omoplat — era mai aproape de plămîni. Îi ridicase cămașa caldă de pe spinarea îngustă cuprinsă de-un tremur ușor, cu adîncitură pe șira spinării și, la lumina unei lămpi și a două lumînări, ce părea puternică în această căsuță întunecoasă, atinsese cu palma pielea de culoarea laptelui. Pielea „se temea", se încrețea, sub piele se mișca ceva, bolnava era cuprinsă de frisoane și, totodată, spinarea îi devenea unsuroasă, lucitoare și se acoperea de transpirație. Cu vertebrele, coastele și omoplații ieșiți în afară, spinarea ei se îngusta, se înfunda într-un șanț

umbrit — nu aveai unde-o înțepa. Încordat, năpădit el însuși de broboane de transpirație, Akim acoperise bolnava cu plapuma și, ținîndu-se cu mîinile de cap, ședea lîngă masă pe-o buturugă, privind absent la pătratul ferestrei, în care se reflectau licărind luminile lumînărilor și apărea ca o frunză lumina lămpii ce-i amintea de floarea găsită lîngă Boganida.

Pe tifon, în fața lui Akim, lucea cu mii de scînteieri, seringa, care își arăta obraznic și provocator acul. Alături, pe laviță, stătea culcată cu fața în jos, așa cum o întorsese el, fata : un om bolnav. Respirația i se întrerupea ; de fapt, fata nu respira, ci hîrîia, și sughițînd ușor și des, ca atunci cînd omul nu mai are putere pentru a delira și a ofta, cînd focul din el nu mai e întreținut de lemne, ci se stinge pe cărbunii încinși. Akim se apropia de bolnavă, îi ridica cămașa, îi freca cu grijă pielea ca de stearină de sub omoplatul ieșit în afară ca o aripă, lua în mînă seringa, dar îndată o lăsa speriat, văzînd cum se zbate trupul mic și neputincios, străpuns de-un ac care, în ochii lui, într-o clipă devenea gros cît un deget.

După vreo trei sau patru încercări, se hotărîse să pună din nou seringa la fiert — microbii ar putea... peste tot sînt microbi, iar el a murdărit cu mîinile instrumentul fin. Mîinile îi erau ca niște cîrlige, oricît le spăla, tot pline de bătături erau...

Abia spre dimineață, cînd cerul din fereastră începuse să se albească, iar bolnava, încetînd să mai sughită, se liniștise complet, Akim, făcîndu-și în gînd semnul crucii și ținîndu-și respirația ca înainte de a sări în apă, trăsese pielea slabă și boțită de pe spinarea bolnavei și, cu ochii mijiți, îi înfipsese acul într-un loc gol, după cum i se părea, dar, după ce deschisese ochii, văzuse că acul negricios al seringii intra sub piele și că bolnava nici nu tresărea ; ba parcă se muiase și se întinsese simțind înțepătura. Mai avusese putere să împingă tot lichidul din seringă, să mai apese o bucățică de vată muiată în spirt pe locul injecției unde apăruse o picătură măruntă de sînge și să pună cu grijă seringa pe masă. Apoi ieșise fuga din casă, își trăsese cămașa din pantaloni, o scutu-

rase lăsînd aerul rece să-i învăluie trupul; rîdea printre lacrimi, încercînd să-i explice cele întîmplate Rozkăi, care, speriată, se depărtase de el : „Asta este, Rozka ! Asta-i tot, fetiso ! Si sie, proasta de tine, îsi era frică ! Vezi cum devine cazul : nevoia te chinuieste, nevoia te învasă... Am devenit felser... Vai de mine !..."

Bolnava se trezise, neînțelegînd unde se află și pe cine are în față ; văzuse chipul unui om aplecat asupra ei, dar nu-i putea distinge nici sprîncenele, nici nasul, nici buzele, totul era cuprins de întuneric. Doar ochii luceau vii și umezi, răspîndind o lumină verzuie, tăcută, familiară și liniștitoare. Din gura îngustă, întredeschisă din cauza încordării și curiozității, se simțea miros de alune prăjite și încă ceva care parcă ardea și fumega : tutun, înțelesese ea. În fața ei era un bărbat. Fuma stînd la o parte și, dintr-o dată își părăsise locul din pricina mișcării ei și își strînsese în palmă țigara. Din gură și din nas îi mai ieșea încă fum rar, expirat, curățat de nicotină. „E un nenea ! Fumează !" I se păruse c-a făcut un gest dezordonat, repezit, dar în realitate, trăsese ușor plapuma pe piept și își simțise trupul apăsat de ceva greu, simțise o durere în oase și sub omoplați, o cuprinsese ameteala și își mișcase buzele încleiate, aproape negre de sînge închegat, rostind cuvintele pe care, peste tot, le spun cei înviați din morți :

— Unde sînt ?

Un ochi al lui nenea se mișcase, dispăruse, încetase să mai licărească și, după un timp, cu conștiința îngreunată, ea descoperise și — nu se știe de ce, se speriase — că nenea îi făcuse cu ochiul !

— Să zisem că esti pe lumea asta !... Deasupra ei se auzise o mișcare, un fosnet și în gură i se scurgea ceva acru-dulceag, care îi pătrundea întreaga ființă istovită, arsă de febră. Să zisem, că esti în Crimeea, în stasiune ! îi spusese pe-un ton vesel necunoscutul și-i șterse cu ceva moale buzele crăpate și cojite, care o usturau de băutura acră.

Akim devenise „felser", soră medicală, infirmieră, îngrijitoare — el îi înlocuia pe toți. Mult timp nu se putuse deprinde cu mirosul de spital care invadase căsuța.

Rozka nu-ndura deloc mirosurile de medicamente, tușea, strănuta dînd afară chimicalele, ofta din greu, foindu-se după sobă, dar Akim continua să o țină în casă în loc de ceas deșteptător.

Cînd Elea s-a întremat într-atît încît a fost în stare să vadă și să înțeleagă orice și chiar să vorbească, a rostit înduioșată de fericirea revenirii la viață :

— Cățeluș ! și-a întins mîna s-o mîngîie pe Rozka.

De parc-ar fi înțeles totul, Rozka, la fel de înduioșată, se uita la bolnavă, dînd din coada pe care și-o pusese cochet pe spinare, dar îi era rușine să se apropie. Akim a luat-o de ceafă și-a împins-o spre laviță. După ce-a atins, cu degetele sale tremurînde, blana moale și răcoroasă a Rozkăi, după ce-a simțit în palmă muchia rotundă a urechii acoperite cu păr fin, Elea, parcă scăpată de o apăsare grea, a șoptit printre lacrimi : „că-țeluș-ă !“

Rozka a lins palma fetei, s-a culcat blînd lîngă pat cu botul lipit pe labele întinse și o privea credincioasă pe bolnavă. De atunci, de îndată ce intra în casă, Rozka se culca pe același loc, în aceeași poziție, se uita neîntrerupt, ațipea, și deschidea ochii de îndată ce auzea vreo mișcare pe laviță. Îi lingea fața lui Akim, care dormea pe jos, îi atingea urechea cu nasul umed și strănuta zgomotos, dîndu-i de știre că bolnava s-a trezit și că are nevoie de ajutor. „Oare femeile se recunosc între ele și la oameni, și la animale ?“ se mira Akim. Devenise vesel, fără să-și dea seama de ce, și vorbăreț ca o infirmieră de spital, glumea, rîdea de Elea ca de-un copil mic și reușea să evite sentimentul de stinghereală ce se naște inevitabil în relațiile dintre un om neajutorat și cei care-l îngrijește.

Starea de jenă și de încordare creștea pe măsură ce fata se însănătoșea, vedea și înțelegea tot mai bine ce se întîmplă în jurul ei. Ea își dădea seama că stăpînul căsuței e departe de a fi un nenea și, ceea ce e mai grav, era tînăr și sfios. Cu fiecare zi starea de jenă dintre ei creștea și dorința ei cea mai mare la care rîvnea cu o nerăbdare bolnăvicioasă, de-a dreptul agresivă, era aceea

de-a putea ieşi cît mai curînd afară. Dar mult timp încă, febra se menţinu, urcînd cu două-trei linii spre seară, mai avea ameţeli, stare de slăbiciune, obosind repede, chiar şi cînd vorbea. Şi cu cît i se limpezeau gîndurile, cu atît Elea îşi dădea seama mai bine ce fiinţă necomunicativă — vorbind în limbaj modern — este femeia ! Şi pentru prima dată şi-a pus întrebarea, cum îşi îndeplineşeră bietele fete de vîrsta ei, pe front, obligaţiile militare, printre bărbaţi — în tranşee, în marş şi mai ales pe vreme geroasă !

Se ruşina de el. Akim a observat îndată, aşa că reuşea să ghicească cînd anume şi pe cît timp trebuia să iasă din cameră, ce să lase la vedere şi ce să ascundă, ce să vadă şi ce să nu vadă, despre ce să vorbească şi despre ce să nu pomenească în discuţii. Şi după felul în care-o făcea — cu sîrg, pe neobservate şi de aceea, deseori, cu stîngăcie — nu i-a fost greu să-nţeleagă că Akim nu prea cunoştea femeile, nu avusese legături mai îndelungate, nu trăise cu ele, iar pe mama — judecînd după spusele şi amintirile lui — nu o considerase drept femeie, fiindcă mama e mamă, ceea ce e cu totul altceva.

Cînd Elea a ieşit pentru prima dată din casă, rugîndu-l să nu o însoţească, era cît pe ce să cadă din cauza vîntului, şi Akim a bombănit : „Păi, cum asa, de prima dată singură ?..." dar i-a respectat dorinţa. Sufocată de frig, de zăpada care-o ameţea, de vederea cerului, a luminii puternice, a naturii vii a copacilor, a tufişurilor, a potecii ce ducea spre rîu, a urmelor pe zăpadă, a tot ceea ce vedea parcă pentru prima oară, Elea stătea ţinîndu-se de perete — simţind în palmă suprafaţa netedă a lemnului. S-a uitat, apoi şi-a adus aminte : pe locul unde ţinea mîna, pe care erau urme de ciopliturі proaspete, fuseseră scrise cu cuţitul sau cu cărbunele cuvinte ruşinoase. Gherţev, cu toată deşteptăciunea lui, nu se gîndise să scoată cu toporul cuvintele urîte, în timp ce un flăcău crescut într-un sat uitat de Dumnezeu, încerca să se poarte cu gingăşie, nu reuşea întotdeauna, nu de fiecare dată încercarea lui rămînea, „neobservată", dar încerca totuşi şi asta conta !

În spatele casei, apărea pe neașteptate ceva ce aducea a țarc : cîțiva brazi sprijiniți de proptelele ce susțineau casa, acoperiți din părți cu cetină și cu prăjini. Țarcul înconjurat cu pereți de zăpadă, era apărat de vînt. Întorcîndu-se de afară, cu ochii lăsați în jos, Elea se culcă, trăgîndu-și plapuma peste cap, în timp ce „omul" tușea nedumerit, încercînd să ghicească ce altă stîngăcie a mai făcut. Căuta să stea cît mai mult afară, lovea cu toporul sau tăia cîte ceva cu fierăstrăul. A tăiat barca și, din partea de la prova, meșterea o tîrlie. A îndoit scîndurile de la bord dîndu-le forma schiurilor, le-a prins de barcă, a pus la spate un fund din scînduri și a ieșit ceva asemănător c-o sanie.

„În curînd vom pleca", se gîndi Elea. Și o cuprinse teama, cu toate că aștepta această zi ca învierea lui Hristos. Akim tot amîna, adulmeca taigaua, spărgea gheața pe Ende și punea undițele.

În taiga s-a așternut o toamnă liniștită, adevărată.

Încă înainte de căderea zăpezii, Akim cotrobăise prin pădurea din jur, culesese toate boabele de merișor și le așezase la murat în borcane pe care le păstra în coșurile din pod. Împletise aceste coșuri în timpul nopților lungi, stînd la căpătîiul bolnavei. A adus și a pus la înghețat scorușe, a uscat boabe de mălin și frunze de afine. Elea îi urmărea pregătirile și se întreba de ce-o fi trebuind cantități atît de mari ? Doar n-aveau de gînd să rămînă acolo o veșnicie ? Crescută la oraș, nu-și dădea seama cît de multă mîncare îi trebuie unui om, cînd și-o procură singur și face rezerve pentru o iarnă lungă. Acolo nu puteai cumpăra de la magazin sau de la piață o sută de grame din una, două sute de grame din alta. Akim se mira el însuși, de unde-i venea acest spirit gospodăresc. Era multă vreme de cînd părăsise Boganida, iar de atunci se deprinsese cu viața de hoinar ca un ciulin : cînd se culca — se ghemuia, cînd se scula — se întindea ; mereu pe drum, peste tot sînt birturi, iar dacă nu se găsește mîncare gătită, atunci e deajuns o bucată de pîine, puțină sare, un pahar cu apă și viața merge înainte.

Ei ! Şi tocmai acest hoinar economisea în tabără fiecare fărîmă, mînca din carnea de pasăre aproape fără pîine, cu multă sare, ca să-i simtă mai puţin mirosul. Păsările de pădure, care, după terminarea fructelor sălbatice, mîncau muguri şi conuri de arin, miroseau a putregai. Acest miros nu-l părăsea pe Akim nici noaptea, simţea arsuri în stomac, iar în esofag avea un gust de amăreală pe care încerca să-l potolească cu fructe şi alune. Elea era iritată de zgîrcenia ţărănească a lui Akim, dar acesta nu ţinea seamă de capriciile ei şi se străduia s-o hrănească cu alimente variate, ca să-şi refacă forţele cît mai repede. Îi dădea să mănînce supă, carne, drept aperitiv îi dădea o felie de lipan sărat sau o bucăţică îndesată de batog de somon, iar la desert — mure murate, merişor, ba chiar şi o lingură de lapte condensat.

Pe vremea în care Ende îşi ducea năvalnic în jos sloiurile de gheaţă afînată şi începea să-şi sudeze apele revărsate, ştergînd de pe pămînt linia şerpuită a malurilor aşa cum ai şterge cu guma un cuvînt din caietul unui şcolar, Elea se aflase între viaţă şi moarte şi Akim nu avusese timp să se ocupe de provizii. Dar, de îndată ce Elea s-a întremat puţin, şi putea fi lăsată în casă împreună cu Rozka, s-au înţeleş ca-n vre-un caz neobişnuit, ea să dea drumul cîinelui, care-şi va găsi stăpînul. Akim putea pleca mai departe de tabără. Ende îngheţase doar la coturi şi pe unde băltea ; peste tot însă erau ochiuri de apă. Temîndu-se să nu cadă, să nu piară, Akim pescuia mihalţi cu undiţa sau înfigea harponul în vreun lipan întîrziat, leneş, care nu se vărsase la un loc cu toţi ceilalţi lipani în Kureika, rămînînd în micul rîu din taiga, în gropi — cu voia lui Dumnezeu — pentru întreaga iarnă. Akim îşi pusese speranţa în venirea mihalţilor, dar se îndoia că aceştia ar putea să vină acolo în cîrduri : acest peşte gras nu se simte la largul său pe Ende, îi este greu să înoate în apele repezi, sînt acolo puţine nisipuri inundabile unde să-şi depună icrele. Akim prindea rar cîte-un mihalţ şi acela era mic. O silea pe Elea să mănînce ficat de mihalţ :

— Mănîncă ! Pune carne pe tine ; n-ai văzut lumină, zăpada te orbeste, vederea îsi poate slăbi. Untura de peste este sea mai bună doctorie pentru ochi, iar maiul de mihals e curat untură de peste...

După încordarea ce se putea ghici la Akim, după felul cum se purta şi-şi făcea pregătirile de plecare — minuţioase şi îndelungate — se simţea că ieşirea din taiga era grea şi periculoasă. Dar din căsuţa călduroasă, după o viaţă sătulă, deşi nu îmbelşugată, greutăţile şi pericolele nu i se mai păreau Elei prea marî. Doar umblă oamenii, orî pe jos, ori traşi de reni ! Vor ajunge şi ei, cu ajutorul lui Dumnezeu, pînă la o tabără de vînători, vor da de oameni, ea aproape că-şi revenise, nu-i mai era frig, ce rost avea s-o mai lungească cu plecarea ?

Akim aducea mulţi iepuri, îi tăia şi făcea provizii de carne pentru Rozka, ştiind vechea zicală potrivit căreia cîinele vînează după cum este hrănit. A tuns blana de pe pielicelele iepurilor, a făcut o torcătoare din două scînduri, a cioplit un fus din vîrful unui brad, l-a ars pe jăratec şi-a învăţat-o pe Elea să toarcă lînă. A găsit în buzunarul de la rucsacul lui Gherţev două mosoare de aţă, mai avea şi el încă vreo cinci şi mai avea de gînd ca pe vreme rea, de plictiseală, să desfacă minciocul din aţă, pe care-l găsise tot în sacul răposatului. Dar acesta făcuse trainic tot ce făcuse şi oricît s-a zbătut Akim, n-a reuşit să desfacă ochiurile strîns împletite. Neavînd ce face, s-a gîndit că vor lua minciocul cu ei şi, cine ştie, va prinde cu el vreun peşte neatent, în vreun ochi de apă izolat de îngrămădirea sloiurilor, în vreun golf pe care gheaţa l-a despărţit de rîu, sau la gurile vreunor izvoare calde, sau pe undeva, pe sub praguri.

Zilele deveneau tot mai scurte şi cu cît se scurtau, cu atît vînătorul era mai ocupat. Akim făcuse două prostii cînd plecase la vînătoare : în primul rînd nu luase cu el fierăstrăul „Drujba“ : — la ce i-ar fi trebuit ? „Nu sînt tăietor de lemne, sînt vînător. O să-mi

pregătesc din timp lemne de foc c-un fierăstrău de mînă." Apoi a renunțat și la aparatul de emisie-recepție : „N-am o drăguță cu care să stau la taclale, iar ca să înveți folosirea emițătorului îți trebuie timp. De unde timp ? Cine-o să meargă la vînătoare în locul meu ?"

Akim tot tăia, tăia la lemne cu fierăstrăul, pînă cînd Elea i-a spus o dată :

— Ce tot scîrțîi și iar scîrțîi ? Nu mai pot îndura. Îmi scîrțîi pe suflet !...

Ca orice om sleit de boală, avea nervii slăbiți. Părul ei natural, de culoare întunecată, cădea în valuri, acoperind firele oxigenate, tulburi și artificiale. Akim simțea că și în sufletul fetei se petreceau schimbări, se stingea ceva. Stînjenit de complexitatea universului feminesc, inaccesibil lui, univers care se cutremurase ba chiar se fărîmase, dar care începuse să-și recapete culorile, sunetele și mișcările, Akim, care le percepea altfel, a hotărît acum să n-o sîcîie cu întrebările, ci dimpotrivă, s-o scape, s-o scoată din amintirile ei grele. Demult ar fi trebuit să-i propună Elei să-și tundă părul acela în două culori : prea consuma mult săpun ! Dar poate așa-i plăcea ? „Nu-i nimic, găsim noi soluția. Las-o să se dichisească"...

Akim a mutat caprele de tăiat lemne mai departe. Elea habar n-avea cîte lemne se consumă într-o noapte și cîte vor mai fi necesare — gerurile mari încă nu sosiseră. De aceea nici nu puteau pleca, gheața pe Ende încă nu era sigură. Putea nimeri cu fata într-un ochi de apă, printre ghețuri sau într-o mlaștină vrăjită și atunci...

Încetul cu încetul, îi găsea cîte o ocupație ; ba o ruga să mătură pe jos, ba să cîrpească sau să gătească ceva ; și ea, nu fără mîndrie, punea mîna pe mătură sau pe ac. Dar chiar și asta i se părea o muncă grea, deoarece, la drept vorbind, pînă acum nu-și dăduse seama că habar n-avea ce-i o muncă adevărată. Era totuși bine că știa cel puțin să se folosească de ac, să mătură, să șteargă lucrurile c-o cîrpă, să facă, de bine de rău, o ciorbă potrivit de sărată. Femeile de la oraș, nu se

știe de ce, sînt bune numai de gură : sărează prea mult mîncarea, casa li se arde, iar uneori chiar și ele își ard mîinile la foc.

Frunzele de toamnă căzute pe jos fosneau dimineața, lucind cu pojghița de zăpadă ce le-acoperea. Akim căuta să verifice în fugă vreo zece capcane așezate prin apropiere, alte trei de partea cealaltă a rîului, împușca cincizecе veverițe, luînd-o cu el pentru treaba asta pe Rozka. Avea o datorie, trebuia măcar o parte din ea să o înapoieze, nimeni n-avea să-l apere, să-l ierte de această datorie : aveau să-l tragă la răspundere, să spună că-i un escroc, un vagabond care-a păcălit administrația.

Elea se plictisea în casă și-i mai era și teamă ; și cu cît se înzdrăvenea, cu atît o apăsa mai mult singurătatea. Totuși, nu cuteza să-l roage să nu mai umble hai-hui prin taiga, să n-o lase singură, căci doar nu de plăcere cutreiera „omul" taigaua ! Și totuși, o dată, spre surprinderea sa, Elea a avut o izbucnire. Akim jupuia veverițele lîngă sobă, iar carnea o arunca afară. Acolo, Rozka le mînca, rontăind oasele ca pe niște macaroane. Elea a simțit că-i vine rău de la stomac și l-a rugat pe Akim să-i dea de pe sobă o cană cu apă. Akim i-a dat bucuros o fiertură cu ierburi de leac. De la soția lui Paramon Paramonovici învățase nu numai exclamația : „Ce grozăvie !", dar și anumite cunoștințe privind folosirea diferitelor ierburi de leac. Fiecare vraci autodidact folosește o anumită plantă miraculoasă, în ale cărei proprietăți are o încredere fără margini. O asemenea plantă miraculoasă se dovedise a fi pentru soția vestitului marinar o floare cu șapte petale care înflorea în iulie și era socotită nu numai bună de leac, dar și pentru farmece, așa că oriunde vedea această floare, Akim o culegea, iar acum — avînd rezerve din această iarbă vrăjită — făcea din ea ceai și-i dădea bolnavei să bea înainte de culcare.

Mîinile vînătorului erau pline de sînge și de fire de păr cenușii și roșii ce i se lipiseră de degete.

— Dezgustător ! Dez-gus-tă-tor ! Elea l-a lovit peste mînă făcîndu-l să scape cana şi şi-a acoperit faţa cu mîinile.

Neînţelegînd la început această ieşire, Akim a ridicat cana, a strîns de pe jos firicelele răsfierte ale florilor şi, grijuliu, le-a întins pe o tablă de după sobă ; cu toată dorinţa lui de a se stăpîni, a izbucnit nervos :

— Dezgustător este să te împoposonezi cu blănuri ! Urîtă, slăbănoagă ca un mas, da cu blana la gît ! Vai de mine ! Şi s-a oprit brusc — l-a biruit, desigur, şi pe el oboseala, e surmenat, dar e bărbat, iar ea — un om bolnav, greţos, îi e silă ; ce mai : nu-i în apele ei, e de la oraş, chiar din Moscova ! El, în schimb, e deprins cu orice, crescut în păduri şi-n tundră, holtei : şi, potolindu-se, a continuat paşnic : Vînătorul vînează blănuri pentru pîine — nu poartă blănuri. Şi, amintindu-şi cum credinciosul lui prieten, Kolea, vîna pe Dudípta, a mai adăugat : Nu-mi arde mie de blănuri ! E uneori cîte un sezon cînd poşi să rămîi si fără nădrazi pe tine...

— Toate sînt alandala aici la voi !...

— Poate că tocmai la voi sînt aşa..

— La noi ? La cine adică ?

— La tine, de pildă !

— Nu generaliza ! Elea plîngea cu sughiţuri : Cutreieri pădurea, dracu ştie pe unde umbli după animalele astea. Eu sînt singură, singură... mi-e frică, mi-e tare frică ! Te rog, nu mai pleca, nu pleca, ce spui ?...

„Nu înţelege. E obişnuită ca totul să-i fie servit de-a gata. Crede că totul creşte şi se obţine de la sine", se gîndea Akim supărat, în timp ce ieşea să cerceteze cursele îndată ce Elea se cufunda în somn.

Odată, umblînd cale lungă după urmele unui samur, a nimerit în nişte troiene de zăpadă, a deviat de la pista de schi, s-a rătăcit şi a ajuns în tabără mai mult mort decît viu, a trecut pragul cu hainele zornăind de gheaţă şi bocănind din pîslari, s-a tîrît în patru labe spre sobă. Elea i-a dat apă fierbinte şi spirt dintr-o sticluţă, încercînd să-l ajute să se dezbrace, dar n-avea destulă putere să tragă hainele de pe el. Hohotea de plîns, rupîndu-şi unghiile în pîslarii înghemţaţi pe care încerca să-i smulgă

din picioarele bărbatului : „Ce s-a întîmplat, ai căzut în apă ?", îl întreba, strigînd la el. Akim a privit-o cu ochii daţi peste cap, fără să-nţeleagă ce spune şi a adormit frînt de oboseală, în timp ce ea-l lovea, îl scutura şi-l implora :

— Să nu adormi ! O să răceşti ! Să nu adormi ! Să nu adormi... Şi a reuşit totuşi să-l dezbrace, să-l frecţioneze cu spirt şi să-l tragă pe laviţă.

— Fă foc în sobă, cît mai ai putere ! a spus el cu voce răguşită, tremurînd sub un strat gros de haine şi, adormind, a mai putut să repete în somn : Fă focul în sobă ! Fă foc ! Altfel...

În sfîrşit, a înţeles şi fata că dacă i se întîmpla ceva lui Akim — s-a zis şi cu ea. Umblînd între sobă şi laviţă şi pipăindu-l ca să vadă dacă Akim mai trăieşte, Elea i-a făcut un sirop de fructe, i-a gătit supă din carne de pasăre, iar cînd n-a mai avut putere, s-a culcat alături, s-a lipit de vînător, căutînd să-l încălzească cu puţina căldură a trupului său. Cuprins de febră, într-un somn agitat, Akim nu mai simţea nimic şi, după ce a dormit tot restul zilei şi o lungă noapte nesfîrşită, s-a sculat proaspăt ca un castravecior, numai că-l dureau măselele şi obrazul drept era cam umflat, ceea ce l-a făcut să ronţăie două tablete de analgin.

Moartă de oboseală, Elea se mişca prin camera în care făcuse ordine, a adus ceaunul de pe sobă, a pus solniţa şi cîte un pesmet pentru fiecare.

— Mănîncă ! l-a îndemnat ea, luînd prima din ceaun. Akim n-a răspuns pe dată invitaţiei. A mirosit mîncarea din ceaun şi s-a uitat la fată cu ochii înlăcrimaţi : însemna că totuşi era răcit, deşi zicea că-i ca un „castravecior".

— Vezi ? Vai de mine ! Nevoia e o stiinsă simplă, dar exactă : pe orise nătîng îl învasă cum să iasă din încurcătură.

— Mănîncă ! Mănîncă mai mult, vorbeşte mai puţin şi gras te faci !

Akim a făcut ochii mari : ce memorie are fata ! Auzise aceste cuvinte de la el cînd nu era în stare nici să-şi ridice capul, ca un copil rahitic, dar le reţinuse !

După această întîmplare, nu s-a mai dus în taiga spre sfîrșitul zilei, ci cerceta cursele, mergea pe urmele samurului pe lumină și murea de necaz că erau multe urme de samuri. Probabil pentru că pe Ende, nimeni nu mai vînase demult sau, poate, pentru că, din lipsă de hrană, fiarele părăseau regiunile extremului nord, îndreptîndu-se spre altele, unde se găseau alune, veverițe, păsări, șoareci, și felurite vietăți ce puteau fi mîncate. Pe Ende s-a rărit găinușa-de-baltă, veverițele au devenit mai prudente și tot mai rotocolită, mai rară urma samurilor mergînd în grupuri ; în schimb, tot mai des se puteau vedea urme de lupte : samurul băștinaș își apăra domeniile, alungînd samurul migrator. Învingea cel mai puternic.

Dar iată că s-a abătut și o nouă și inevitabilă nenorocire : după veverițe, samuri, nurci siberiene și hermine au început să vină vulpile polare, lupii și zibelinele. Întîrziind să controleze cursele, vînătorul a găsit în capcanele închise fie o labă, fie păr de samur. Deci, pe vreme bună trebuia să verifice mai des cursele, să mesterească și capcane cu țarcuri sau gropi pentru vulpi, să hăituiască lupii și zibelinele. Pe așa vreme, vînătorii aproape că nu dorm : vînează, pun capcane, lucrează. După ce fiarele pleacă, după ce vremea lor trece, poți dormi cît vrei !

Akim scrîșnea din dinți, înjura, era gata să urle văzînd cum îi scapă prada din mîini. Se grăbea să termine mai repede treburile din casă : pregătirea mesei îi răpea atîta timp ! Ieșea în pădure doar pentru o oră sau două, alerga cu schiurile prin apropierea taberei, verifica mereu cele zece capcane. Cursele noi, bune, unse, stăteau atîrnate în foișor. A renunțat să mai pună lațuri și capcane, pentru că zibelinele mîncau animalele și cocoșii-de-munte prinși în ele. O zibelină se obrăznicise în așa măsură, încît venise pînă în tabără și o zgîriase pe Rozka. În acea noapte de iad, Akim alergase după tîlhărița de zibelină, trăsese în ea, părea că ar fi rănit-o, dar nu mai avusese putere s-o ajungă, să pună mîna pe ea. Ar fi fost bine dacă ar fi putut să mestereasă pentru zibelină o capcană cu țeapă. Văzuse

cîndva în taiga, pe Sîm, o capcană simplă la prima vedere, dar vicleană : „zibelina" vine spre țeapă, mușcă momeala din vîrf, și oricît de vicleană este, nu-i trece prin cap să sară. Se tîrăște pe suprafața capcanei cu spatele și se agață cu botul de capătul ascuțit.

Cu cît se apropia iarna, cu atît mai des apăreau urme de vulpe polară. Însemna că bîntuia din nou în tundră — ca în anul în care Kolea vîna pe Taimîr lîngă rîul Dudîpta — molima care bîntuise printre lemingi și foametea gonea vulpea polară de acolo. Zăpada nu era încă prea adîncă, iarna încă nu-și arăta prea rău colții, gerurile aveau să se dezlănțuie mai tîrziu și pămîntul urma să se acopere dintr-o dată de-un covor alb. Atunci, ține-te ! Dar, deocamdată, acolo era vreme bună, cu vînt de nord-vest, cum rar se-ntîmplă în această perioadă. Se putea îmbogăți într-un asemenea sezon, dar... Era nevoit să ispășească păcatele lui Goga Gherțev ! Se înțeleseseră să se dueleze, dar pînă și cu asta îl păcălise : a ales o răzbunare mai cumplită, și-a lăsat în tabără tot avutul, ba pe deasupra și o remorcă...

Of, și cu remorca asta !

Nici nu dorea și nici nu înțelegea că trebuie să-l ajute, adică să se ajute pe ea însăși, că trebuie să lucreze, să lucreze mereu, pentru a putea trăi, pentru a supraviețui. Deși se vedea la ea o oarecare schimbare, se purta totuși de parcă toate treburile zilnice, mărunte, plictisitoare, murdare, trebuia să le facă altcineva în locul ei, ea fiind un om dintr-o altă rasă, superioară, care ar fi apreciat doar cele făcute de alții, obligațiile împărțindu-le în două : cele care-i plac și cele care nu-i plac.

Nu demult, înfuriindu-se, aruncase o găinușă-demunte aproape întreagă lîngă prag : „Nu mai pot ! m-am săturat de ele ! Au miros de iarbă ! Au gust de amăreală ! Insuportabil !..." Rozka înșfăcase găinușa și, ținînd-o între labe, se uita la Akim. Acesta luase găinușa de la Rozka, o pusese într-un coș din coajă de mesteacăn atîrnat deasupra sobei și, deși îi era silă de supa de pasăre, o mîncase cu îndîrjire.

Elea se întorsese spre perete, neştiind sau poate nedorind să se abţină şi se smiorcăia.

„La ce-mi trebuia balamucul ăsta ? Las totul baltă şi plec !"... Şi ştiind că nu va face aşa ceva niciodată, reţinîndu-şi furia ce clocotea în el, Akim spusese cu o voce cît mai plictisită :

— La Moscova o să povestesti cum ne-am distrat în vileziatură si cum n-ai vrut să mănînsi găinuse-demunte. Se-or să se mai distreze !

— La Moscova ! Unde este Moscova ? O scotea din sărite tocmai răbdarea lui obişnuită, plicticoasă, de fiecare zi, iar el, simţind antipatia ce-şi făcea loc între ei, îi explica răbdător :

— Moscova ? Moscova e departe, si magazinul cum i se spune la voi acolo — ia singur se vrei sau universingur — nu e aproape nisi el, iar mîncareu e greu de procurat si de aisi încolo va fi si mai greu. Trebuie să o sterzem de-aisi, si cît mai repede. Pentru ca să azunzem la destinaşie, ne trebuie putere. Pentru a prinde putere, trebuie să mîncăm, pentru a mînca, trebuie împuscat un elan, dacă nu un elan — un cocos-demunte, dacă nu un cocos-de-munte — o potîrniche, dacă nu o potîrniche — o găinusă-de-munte...

O barbă rară, ondulată şi pufoasă acoperea faţa lui Akim ce se ascuţise, plete lungi îi cădeau pe umeri — cu o asemenea chică, cavalerii sînt la mare preţ pe bulevardele Capitalei ! Dar în taiga, chica era o povară şi încă una sîciitoare : asuda, îngheţa, se murdărea. Nu era timp de spălat sau de tuns părul ! Timpul şi săpunul se consumau pentru chiriaşă, iar rezervele şi le făcuse pentru sine, pentru o singură persoană, aşa că în materie de cosmetice nu cumpărase preq multe : un flacon de colonie triplă, un borcan de vaselină parfumată pentru ca să-şi ungă mîinile, buzele şi obrajii crăpaţi din cauza apei şi a vîntului, două bucăţi de săpun de toaletă, cinci pachete de săpun de rufe şi — din cochetărie — o sticluţă de şampon, care-i fusese recomandată cu insistenţă de vînzătoarea de la raionul de cosmetice. Lăudase sticla şi capacul acesteia spunînd că poate fi

folosită și ca bidon după ce se va goli de conținut. Akim o spălase pe bolnavă, pe cap cu șamponul : făcuse multă spumă, camera se umpluse de miros de frizerie, părul se curățase repede, nu se mai rupea și căpătase un luciu sănătos. Chestia asta s-a dovedit a fi folositoare, va să zică, și el care crezuse că-i o simplă fandoseală !

— Akim, lasă-mă să-ți retez părul ! a propus Elea plecîndu-și privirea. Trebuie să fac și eu ceva, să te ajut.

— Trebuie. A adeverit el aspru. Să iesi din casă, să cari lemne, să tai crenzi, să curesi zăpada, să-si crosetezi o căsiulisă călduroasă si un fular, îmbrăcămintea si încălsămintea le vom coase împreună, fiindcă toată vara ai dansat, de nimic nu si-a păsat, nu te-ai gîndit că vine iarna.

— Dacă trebuie — trebuie ! s-a-nvoit Elea. Doar am cusut rochii pentru păpuși ; îmi amintesc că i-am cusut și mamei un șorțuleț de opt martie. În schimb, de tunsoare nu m-am ocupat niciodată, numai la coafor am văzut cum îi pocește pe oameni... Of — of ! Salon de coafură ! și a ciocănit cu foarfeca în capul lui Akim, legat strîns cu un prosop din pînză de in. Cum doriți, cetățene ? „A la bocs" sau „cu castronul" ?

— Dă-i drumu', omule, cum stii ! a răspuns Akim cu voce sugrumată și a oftat adînc : nu, nu înțelegea ea ce voia el să spună, nu-și dădea seama de situația gravă în care se aflau. Și această discuție despre ajutorul ei a început-o printre altele, de parcă i-ar fi făcut lui un hatîr ; încerca să se facă iertată pentru ieșirea ei capricioasă. Tu trebuie să te deprinzi cu taigaua, cu frigul, altfel nu vom putea iesi ! a început din nou, cu sîrg, Akim. Dar Elea atinsese capul asprului vînător și a simțit o strîngere de inimă : Părul e subțire, fără vlagă, rar și moale ca la copii ! a spus ea cu voce tare ca pentru sine. Akim s-a pipăit pe cap, și-a scărpinat barba și, cedînd, a spus rușinat, cu altă voce :

— Mi-a crescut părul, vai de mine, parcă as fi Duhul Pădurii cu păr de muschi. Dă-l încolo ! Mai bine nu-l pomeneam !

Superstițiile sale, descîntecele pe care le bolborosea, respectarea unor anumite semne, o făceau la început, pe Elea, să rîdă, apoi au scos-o din sărite, dar cu fiecare zi petrecută în taiga, pe măsură ce începea să înțeleagă mai profund sensul acestei vieți monotone, plictisitoare, ea lua mereu mai în serios tot ce făcea Akim, se stăpînea, căutînd să se poarte mai reținut. Tovarășul și stăpînul ei, căruia, uneori, îi spunea în glumă și cu aer de superioritate „omule" — expresia lui preferată — părea că se depărtează de ea cu fiecare zi, devenind tot mai matur : știa să facă multe, făcea față oricărei împrejurări și mai ales, se străduia să facă neobișnuit de mult, datorită unei voințe uriașe. Ea nu era în stare să facă ceva ce nu-i era pe plac și nici nu-și închipuise pînă acum că este posibil să-ți stăpînești dorințele, să faci un lucru ce nu-ți place, să mănînci o mîncare de care ți-e silă, să bei fierturi de ierburi și rășinoase care îți provoacă greață. Și totuși nu se cunoscuse prea bine pe ea însăși : a-nvățat să mănînce mîncare de pasăre. pesmeți muiați ce păreau fără sare, să prăjească clătitele cu grăsime care trosnea, stropea și ardea cu o flacără albăstruie și nu mai fugea de la masă afară, cu mîna la gură. Odată, s-a hotărît din proprie inițiativă să curețe cu toporul mucegaiul din crăpăturile și din colțurile dușumelelor. Și-a spălat rufele, apoi și pe cele ale lui Akim, a făcut o baie în casă și și-a spălat părul cu leșie. Se ghemuia și făcea eforturi să nu verse cînd Akim jupuia micile fiare, deși tot i se mai apleca atunci cînd vedea sînge și carnea aceea roșietică, cu micile gheare chircite.

Cînd Akim, după ce-a așteptat ca Elea să-și revină complet din bolit, s-a apucat să facă ordine în lucrurile lui Ghertev, ea nu s-a speriat, dar sufletul i-a fost cuprins de slăbiciune. Privindu-l pe Akim cum scotea din rucsacul lui Ghertev lucrurile, așezîndu-le pe podea, de parcă ar fi încheiat niște socoteli, după ce multă vreme nu se atinsese de rucsacul acestuia, a-nțeles că Goga n-avea să se mai întoarcă din taiga.

Akim a scos, grav și oficial, din pachetul de celofan, actele pe care le-a întins pe masă : diploma roșie de fruntaș în producție, livretul militar, roșu și el, buletinul de identitate din ținuturile baltice, cu copertă de piele, o legitimație albă, elegantă, de membru al Societății unionale de ocrotire a mediului înconjurător, cartea de muncă și un pachet de chitanțe privind trimiterea cu mandat poștal la Novosibirsk a pensiei alimentare ; un „flotor" de la facultate complet nou, diploma de onoare și medalia „Pentru salvarea de la înec", precum și diferite adeverințe, printre care păstra, nu se știe de ce, un bilet de tramvai foarte vechi, cu un număr „norocos", dintr-o singură cifră, la vederea căruia Elea a început să plîngă. Akim și-a amintit de zicala Agafiei Mozgleakova, care spunea deseori în legătură cu copiii kasieni : „Oaia nu-și cunoaște tatăl, dar se gîndește mereu la fîn".

După ce-a prins cu un elastic roșu un pachet de acte, Akim a așteptat ca Elea să se liniștească și l-a împins spre ea cu un deget.

— Iată — a spus el uitîndu-se în altă parte — după se-o să plecăm de aisi, le vesi preda și vesi anunsa dispărisia omului. Eu nu vreau să o fac. Pe mine m-au mai sersetat o dată procurorii, mi-e destul !...

Faptul că Akim n-o mai tutuia, devenind aspru și prudent, a descumpănit-o pe Elea, fiindcă în spatele acestei asprimi se simțea o tristețe și o stinghereală ce nu puteau fi ascunse de-o atitudine care se voia calmă.

— Akim, unde este el ? a arătat Elea spre pachetul cu acte, tăiat parcă cu o linie de sînge și de care se temea să se atingă.

— Nu știu, a răspuns după un timp Akim și după o nouă tăcere, a adăugat încurajator : Dar o să aflu și am să-și spun.

Lucrurile răposatului, mai ales cortul, toporul, cuțitul, harpoanele, un pachet de alcool în pastile, briciul, obiectele de rezervă erau trebuincioase vînătorului și Elei și puteau fi de folos celor ce ar mai fi poposit în această tabără. Doar un teanc de caiete obișnuite, cusute cu fir de undiță nu erau bune la nimic, putînd fi aruncate.

— În sobă ?

— Nu ! a tresărit Elea şi, ruşinată, a spus în grabă : Poate că acolo sînt ultimele lui însemnări, poate că-i ceva important în domeniul geologiei ? Poate o să găsim lămuriri ? Şi apoi, oricum, o să avem ce citi... Şi se bucură că putea îndrepta discuţia asupra altui subiect : De ce nu ai luat cu tine cărţi ?

— Un vînător n-are timp de citit ! Akim depăna aţa, mîinile îi erau ocupate şi a dat din cap, silind-o să-l ajute la lucru. Dacă priveşti stînd deoparte, omule, orice muncă, mai ales cea din taiga, pare o distracţie : vînătorul aleargă prin pădure, trage cu arma, cîinele latră... Ai văzut cîte ceva, dar nu totul. Dacă m-aş fi ţinut de vînătoare cum se cuvine, ar fi trebuit să pregătesc vreo douăzeci de metri cubi de lemne, fiindcă iarna nu-i timp pentru tăiat. Apoi, trebuie pregătit peşte pentru momeală. Era bine dac-aş fi reuşit să prind un elan : aş fi făcut gropi şi ţarcuri pentru capcane, aş fi prins peşte, aş fi pus la murat carne de pasăre. Vrei, nu vrei, bolnav sau sănătos, poţi să şi crăpi, dar trebuie să verifici zilnic capcanele. Dacă au fost acoperite de zăpadă, trebuie să le dezgropi, să le împrospătezi momeala. Şi apoi, trebuie să mănînci, măcar o dată pe zi, mîncare caldă, să jupoi pielicelele, să usuci şi să încarci cartuşele, să faci ordine în casă, să repari mănuşile şi multe alte lucruri. Nu trebuie să uiţi nici de propria ta persoană : trebuie să te speli, să-ţi speli rufele, să-ţi retezi părul prea lung. Şi cîinele trebuie hrănit. Copca de pe rîu trebuie spartă mereu pentru că nu poţi rămîne fără apă şi n-ai timp pentru topit zăpada. Pe lîngă toate astea, trebuie să ai grijă să nu te arzi cu focul, să nu te intoxici cu bioxid de carbon, să nu te îmbolnăveşti... — Aici s-a oprit — Doamne păzeşte să nu te îmbolnăveşti cînd eşti singur. De unul singur, mori de foame cu mîncarea alături...

— Da-da, a dat din cap Elea. Lucrurile astea nu-i nevoie să mi le spui. Dar nu-nţeleg... De ce oamenii vînează singuri ? Nu-i mai bine, mai uşor, să vînezi în doi ?...

— Am un prieten, Kolea. Au plecat să vîneze pe Piasina în trei, dar se certau mereu. Oamenii de azi nu se-nțeleg, îi cuprinde nebunia tundrei sau, pur și simplu, psihopatia.

— Dar înainte ?

— Înainte, oamenii aveau, probabil, nervii mai tari. Poate credeau în Dumnezeu și credința îi făcea să se stăpînească. Dar și despre acele vremuri se povestește că se-ntîmplau tot felul de grozăvii. Se tăiau, se-mpușcau sau se bănuiau unii pe alții. Ce grozăvie !...

— Cum vine asta ?

— Foarte simplu. Se-nrăiesc în așa hal, încît sînt gata să se omoare unul pe altul. Dar asta nu se poate : dacă ucizi, pieri sau te pedepsește Dumnezeu. Atunci, încep să se urmărească unul pe altul, se lasă de vînătoare, nu dorm, se sperie de fiecare ciot, se-ntîmplă ca unii chiar să înnebunească. Dacă unul îl dovedește la bătaie pe celălalt și-l rănește, atunci îl cară în spinare pînă-n casă, îl lecuiește și se roagă lui Dumnezeu să-l scape, căci altfel îl paște pușcăria.

— Dar de ce, oare, se-ntîmplă așa ceva ?

— Viața în taiga e foarte sucită, omule: cere multă putere, răbdare și, nu rîde, nu rîde! mai cere să ai și cap.

— Nici vorbă să rîd ! Elea își dădea seama că Akim vorbise aproape corect, fără a mai sîsîi, că avea o voce caldă, pătrunzătoare, binevoitoare, de parc-ar fi dat lecții unui copil de vîrstă școlară, ascultător și receptiv, așa că s-a simțit deodată cuprinsă de-un val de recunoștință față de omul care ținea locul a tot ce era viu pe lume. Pînă atunci, deși îi spunea mulțumesc, socotise că tot ce făcea el era normal, ca ceva ce i s-ar fi cuvenit : era singură în taiga, bolnavă, neajutorată, deci însemna că el trebuia s-o salveze, să-i sară în ajutor, dacă era om. Dar, de fapt, unde stă scris așa ceva și de către cine ? Cine-a spus că trebuie să salvezi, să ajuți, să uiți de tine și de treburile tale, și oare chiar toți sînt în stare să ajute neprecupețit ?

Iată hîrtiile, actele ! Ce conțin oare aceste acte bine păstrate ? Proprietarul și depozitarul lor era un om

năvalnic, comunicativ, părea chiar mărinimos, dar în același timp era de neînțeles, ascuns în spatele zîmbetului său ironic ; neprietenos și grosolan cu oamenii, de parcă s-ar fi situat deasupra convențiilor vieții, își luase un aer important și acest lucru fusese deajuns pentru ca alții să se simtă mici în comparație cu el, să-i admire puterea și sufletul său larg. Și fata asta se lăsase în voia lui, dintr-o dată și fără crîcnire. Din prima zi, chiar din prima zi, făr-a mai aștepta lăsarea nopții, acolo, în atelierul din Ciuș, el o-nhățase, o posedase, de parcă totul așa trebuia să se-ntîmple și nu altfel ; apoi o purtase după sine ca pe o oiță, îi înșirase tot felul de deșteptăciuni scornite de el, iar fata, ca un copil prostuț, îl ascultase și sorbise cele spuse...

Era tînără, vai ce tînără și proastă, 'are proastă ! Avea memorie slabă și era încrezătoare : a trecut atît de puțin timp de la întîlnirea lor, dar nici nu-și mai amintea chipul lui Gherțev, nu și-l putea închipui limpede. Probabil că boala a ars chipul lui și-n suflet i-a rămas doar cenușa, iar în fața ochilor și-n memorie vedea ceva vag. Dar poate chiar așa fusese și el : vag, lipsit de contur precis. Își amintea limpede doar de-un singur lucru — de mîinile lui. Aceste mîini puternice, care știau să facă orice, cu mînecile suflecate. Degetele strînse pe jumătate în pumni, gata-n orice moment să apuce, să strîngă, să apese, bronzate, cu fire de păr lucitoare, cu vene lungi, groase ; erau deosebit de expresive aceste mîini, de aceea probabil i s-au și întipărit în minte, după cum s-a văzut, pentru totdeauna. Dar afară de mîini ? Vorbe, vorbe, vorbe ! Multe vorbe, care păreau că, și ele, ascund în spatele lor ceva important. Elea încercase să se ridice, să privească dincolo de parantezele vorbelor : dar acolo nu se afla decît un gol.

Asta se-ntîmplase, mai bine zis începuse după zilele în care ea se odihnea în cort cu picioarele rănite, iar Gherțev prepara mîncarea și, în trecere, îi strecurase în cort un buchet de ghiocei din taiga, albi ca neaua, care, după cum explicase el, în alte regiuni se ofiliseră de mult. Acolo însă, în regiunea frigului veșnic, pe alocuri

era doar începutul verii. „Florile preferate ale răposatei mele mame", explicase el zîmbind ironic ca de obicei, și, după masa de prînz, dispăruse undeva. Se întorsese ud și obosit.

— Nu cumva cauți zăcăminte ?

— Și ce-i cu asta ? răspunsese Goga. N-ar fi rău să-i fac statuii un dar — de pildă, un mic zăcămînt de aur — și să mă achit pentru totdeauna de datorie : m-a învățat, m-a hrănit, m-a îndopat cu morală — nu-mi place să rămîn dator. Și încă se mai găsește aur: deseori dai de aur, dar astea nu sînt decît primele semne. Uite ! — îi aruncase o bocceluță. — N-ai văzut niciodată ?

Elea, curioasă, dezlegase bocceaua. Firișoarele de aur semănau cu niște ochiuri de grăsime de la suprafața laptelui fiert, doar mai vechi, mai întunecate la culoare. Se lipeau de pînza boccelei ca niște solzi, dar nu luceau, nu ardeau. „Oamenii își pierd viața pentru aur !" Pentru ăsta ?

— Tărîță ! spusese cu dispreț Gherțev, luînd de la ea batista și legînd-o în jurul degetului cu îndemînarea unui prestidigitator.

— Dacă ai să găsești un zăcămînt, o mină, or să-i dea numele tău ?

— Cum ? A-a ! N-aș avea nimic împotrivă. Dar cel mai important e să primesc o sumă rotundă și să-mi achit o dată pentru totdeauna datoria pentru prostia tinereții. Aș putea trimite întreaga sumă a pensiei alimentare, pînă la majoratul fetei, socotind cîte cincizeci de ruble pe an.

— Nu-i prea mult pentru un descoperitor de zăcăminte !

— Copiii nu trebuie răsfățați !

— Deștept mai ești ! Vai, ce deștept !

— Nu sînt decît un om practic. Nu ți se pare ?

— Ba mi se pare. Și totuși, cam seamănă a șarlatanie.

— M-m, cred că nu te-ai exprimat exact. Mai degrabă e diletantism. Dar un regizor deștept m-a liniștit, spunînd : „Artei moderne îi lipsesc diletanții" ; eu consider că și științei.

— Şi tu vrei să completezi această lipsă ?

— Cineva trebuie să sufere pentru societate.

— Astăzi există amatori berechet care să sufere pentru societate ! spusese ironic Elea şi, îndată, privirea stăpînului ei devenise grea. Toporişca pe care o ascuţea cu o cremene rămăsese nemişcată între degetele ce încercau tăişul, mişcările se frînaseră. Ceva tulbure se ridica din adîncurile sufletului, îl orbea, îl întorcea pe dos, şi dacă n-avea să se stăpînească, atunci urma să lovească, putea lovi. O ură veche împietrită se adunase în străfundurile sufletului lui Gherţev, deşi, după spusele sale, părinţii lui fuseseră oameni buni şi slabi. Încearcă să te descurci în genetica asta ! Nu, mai bine-i să nu umbli cu focul pe lîngă mină, să nu te joci, căci s-ar putea să nu fie de joacă !...

După această discuţie mai avuseseră multe ciocniri : ea se supăra pe el, plîngea, arunca în „patron" cu ce-avea la-ndemînă, îl ocăra, dar el le-ndura pe toate ; totuşi, nu mai acceptase discuţii sincere despre problemele lui personale şi, dealtfel, în acea perioadă, în afară de scopul comun — acela de a găsi expediţia — nu-i mai lega nimic. Elea simţise că-ndată ce-o va duce la destinaţie, stăpînul n-avea să se mai gîndească la ea. În ceea ce o privea, îşi dădea seama că i se potrivea zicala : ochii care nu se văd, se uită...

În timpul serilor lungi, stînd la gura sobei, uitîndu-se la focul viu, deosebit de dogoritor, al cojilor de alune, luminată de-o lampă de miner într-o căsuţă curată, înconjurată din toate părţile de taiga şi de-ntuneric, Elea asculta însemnările din jurnalul lui Gherţev, încercînd să înţeleagă ceva — fie chiar şi cu întîrziere — să-şi dea seama ce se întîmplase cu ea şi de ce.

Gherţev purta caietele cu însemnări, îmbrăcate în coperţi de celuloid, într-un buzunar cusut în spatele rucsacului. Judecînd după modul cum le păstrase ca să nu se piardă, Goga ţinea mult la aceste jurnale. În caiete erau note din domeniul geologiei care conţineau termeni speciali cu multe prescurtări, astfel încît deveneau indescifrabili. Din însemnări, reieşea că Gher-

ţev nu încetase să se intereseze de geologie, dar făcea cercetări — asemenea unui detectiv englez — pe cale particulară. În cursul iernii, îşi descifra notiţele, le punea la punct şi făcea însemnările corespunzătoare pe hartă. Dar nu lua cu sine însemnările detaliate, iar pe hartă, însemnările erau făcute cu un sistem de cruciuliţe, majoritatea fiind aplicate pe gurile rîurilor, ale suprafeţelor îngheţate şi ale torenţilor.

De ce, pentru care motiv oare, au atras-o jurnalele lui Gherţev ? Ca să afle secretele altora ? Dar Goga ascundea de oameni doar lucrurile, în timp ce concepţiile morale şi le etala în faţa altora, deşi pentru el, acestea erau mai preţioase chiar decît mîndria. Socotea că însemnările şi gîndurile sale sînt atît de înalte, încît nici nu se temea că-i vor fi furate, pentru că pur şi simplu o altă căpăţînă n-ar fi fost în stare să le cuprindă. Dar oare nu-i era ruşine ? De ce să-i fi fost ? Nu era un şcolar care-şi ascunde şi-şi păzeşte secretele sub pernă !

Părea destul de ciudat faptul că un om atît de ordonat în tot ce făcea, nu trecea numele autorilor la citatele luate din cărţi şi lucrări de studii, de parcă ar fi confundat din greşeală ideile altora cu ideile sale. Făceau excepţii doar Fericitul Augustin, precum şi Saint-Exupéry, la modă printre studenţii din acea perioadă. O însemnare făcută, probabil, încă în anii adolescenţei, nu conţinea însă nimic din ceea ce s-ar putea numi snobism : „Natura e mai mult mamă vitregă decît mamă bună : l-a aruncat pe om în viaţă cu trupul gol, slab, neputincios, cu un suflet cuprins de griji, îngrozit de frică, stăpînit de patimi, dar în care rămîne întotdeauna — chiar dacă-i înăbuşită în parte — scînteia divină a raţiunii şi a geniului. — Fericitul Augustin. Influenţa Fericitului Augustin asupra formării spirituale a tînărului gînditor fusese de scurtă durată. Chiar şi primele însemnări din caietul scris pe cînd era student, săreau în ochi : „Oamenii mişună ca nişte viermi pe cadavrul pămîntului". „Bine-i de artist — el poate fi ţar, amant, erou, chiar şi om liber, fie şi numai în joacă, fie şi numai pentru scurt timp." „Oare omul a tre-

buit să se ridice de pe patru labe în două doar pentru ca, după un timp, să-și încrucișeze pe piept mîinile eliberate ?" „Legile au fost făcute de cei slabi pentru a se apăra împotriva celor puternici." „Fericirea bărbatului : «Eu vreau !». Fericirea femeii : «El vrea» — Desigur, Nietzsche.

„Toți oamenii — unii mai mult, alții mai puțin — simt vag necesitatea de a se naște din nou". Saint-Exupéry.

— De ce țin oare oamenii jurnale ? a întrebat Akim, dînd la o parte caietul, aprinzîndu-și țigara și privind la lumina tot mai slabă a lămpii de pe raftul de după sobă. Căutau să-și lumineze camera de la focul din sobă, făceau economie de gaz, lumînări și grăsime. Aprindeau lampa numai cînd aveau ceva de scris. Elea n-a răspuns : nu auzise întrebarea, preocupată fiind de cuvintele și de gîndurile pe care i le citea Akim, care nu punea întotdeauna corect accentul, descifrînd cu dificultate scrisul lui Goga, scris impulsiv și ascuțit : litere săltărețe, cuvinte ce se-ncălecau, de parcă s-ar fi grăbit undeva.

— În timpul războiului, un submarin a fost lovit... a spus Elea fără să deschidă ochii, cu voce înceată, incoloră, lăsînd lucrul de mînă pe genunchi. Și submarinul s-a scufundat, echipajul a murit încet, în chinuri, lipsit de aer, iar comandantul submarinului a făcut însemnări în jurnalul său pînă la ultima suflare ; după ce submarinul a fost adus la suprafață și soția a citit însemnările soțului său — căpitanul submarinului — a hotărît să-și consacre întreaga viață descoperirii elementului care ar putea produce oxigenul. Și, schimbîndu-și puțin tonul, a adăugat : Iată ce sînt în stare să facă unele soții ! Dar, în general, oamenii țin jurnale atunci cînd n-au cu cine discuta, mai ales oamenii tăcuți : ei și cei care știu sau cred că viața și gîndurile lor au o mare valoare...

— A-a ! E limpede. Apoi vin niște versuri. Treçem peste ele ?

— Nu, citește ! Citește tot, avem timp berechet ! Elea s-a aplecat peste o mănușă căreia îi punea un pe-

tic. Mănușile nu se uzau ci se topeau, fiindcă Akim căra cu ele vreascuri pentru foc.

— „Majoritatea versurilor au fost transcrise în anii de studenție și pe teren, a citit Akim. Ele au fost compuse de oameni ce ar fi putut deveni poeți, dar au crezut că sînt poeți înainte de a fi devenit cu adevărat ; și-au băut talentul, l-au tîrît prin cîrciumi, l-au irosit la chefuri..." Akim a tușit și-a început să citească versurile :

Ce este oare singurătatea ?
Oare ce este ea — ce fiară ?
Însingurată — jinduind
Să fugă din țarc, afară ?

S-ar putea să fie numai
Strigătul tău disperat
De pe-o insulă pustie
Spre locul de unde-ai plecat ?

Ce este oare singurătatea ?
Cînd nu-nțeleg vorbele tale,
Iar stihurile, proorocirea,
Ca fumul sarbede-s și goale ?

Cînd idealurile toate
Și tot ce-i mai de preț în viață
Sînt răvășite-n greaua ceață
Și-s ca taigaua :-ntunecate ?

Ce este oare singurătatea ?
Aceasta este întrebarea.
E poate clipa-n care-n streang
Un om își dă suflarea.

*

De arșiță-i cuprins deșertul ;
Tăcerea s-a lăsat pe dune
Și — cu miraje-n ochi — leoaica
În somn, își ocrotește puiul...

Sub palmier, adînc dorm fiare.
Pas mîrşav scîrţîie-n nisip
Şi-n tîmpla mamei ce veghează
Fierbinte glonţ a nimerit.

Nedumerit şi roş' de sînge,
Puiul de leu a tresăltat
Apoi, lipsit de orice vlagă,
Pe dune cade-nspăimîntat.

Sub dúşman foc primind botezul
Urmat-a traiul chinuit
Păstrînd în mintea lui, de-a pururi
Dor de al mamei chip iubit.

Îşi pleacă leul grele pleoape
Spre vechea rană ce-l împunge ;
Furtună de nisip visează
Cînd dor de dune îl ajunge...

Sleit, însă la fel de mîndru,
La oameni sclav, dar înţelept,
Căruntul, răzvrătitul leu
Visează viaţa din deşert.

*

Abia trecuse-o noapte-mpodobită
Precum o tîrfă rea, neruşinată
Şi încă una — rece ca pumnalul,
Se plimbă — fără rost — prin casa mea.
O, noaptea asta !
Întregul spaţiu-i prăbuşit
Şi tremură, şi horcăie în vînt.
Şi ora
Cea de nimeni hotărîtă
Îmi bate-n geam
În crăniu,
Şi în uşi.
Neaşteptînd prea limpezile zori,

Păzesc această lume — duși — părinții.
...În aste nopți se-mpușcă și poeții
Și-și spală mîinile de sînge — ticăloșii.

— Vai ! Vai de mine ! a murmurat Akim. Nu înseleg nimic. Poate că-i destul ?

— Cum ? A, da, e destul ! Mai are versuri acolo ?

— Berechet ! Akim nu observa că începuse să folosească cuvîntul obișnuit al Elei.

— Mai citim mîine, de acord ?

— Desigur ! De ce să ne grăbim ? O să mai sitim ! Mîine o să-si sitesc alte versuri, nu ca aiurelile astea ! a pocnit Akim cu unghia în caiet. Mîine o să-si arăt versuri adevărate !...

— Nu cumva scrii și tu ?

— Nu-u ! Încă n-am înnebunit de tot ! Un prieten de-al meu a plecat să lucreze în mină si acolo nu-i nisi sinema si nisi vînătoare. De plictiseală, s-a apucat să scrie versuri pe care mi le trimitea în scrisori. Mi-a plăcut grozav o poezie a lui. O să găsesc eu scrisoarea aseea...

— Dar tu ? Nu mișcă nimic acolo ?... a spus Elea arătînd cu degetele răsfirate în direcția capului. Akim a scos un sunet nearticulat, evaziv, și a strecurat cu zgomot un lemn în sobă, ca să-ntețească focul. Prin cameră au început să joace mai vioi luminile focului care ajungeau pînă în colțuri. Akim stătea pe vine și se uita la foc. Elea tăcea și ea, nemișcată.

Senzația de liniște a începuturilor, de atmosferă plăcută, al cărei farmec îl simt cu întreaga lor ființă numai hoinarii ce n-au cămin și oamenii care lucrează timp îndelungat în frig, a cuprins căsuța și pe locuitorii ei. Scurta ce și-o pusese pe umeri a început să-i lunece ; fata a prins-o și, fără părere de rău, aproape cu indiferență, a spus adresîndu-se mai mult sieși decît lui Akim :

— Am cam încurcat-o în viață ; am aiurit-o... și după un timp a oftat zîmbind : Pe vremea lui Papură Vodă s-ar fi socotit că l-am mîniat pe Dumnezeu. Așa și este... a mai oftat ea o dată, dar scurt, de parc-ar fi vrut să

pună punct celor spuse : Nu știu dacă pe Dumnezeu sau nu, dar am mîniat pe cineva...

Temîndu-se ca nu cumva Elea să-și piardă complet curajul și să-și înrăutățească astfel sănătatea, Akim a schimbat din nou vorba, revenind la poezie ; a spus că, atunci cînd hoinărește singur prin taiga, mai ales primăvara sau toamna, își dă seama că ceva se petrece cu el, ca și cum ar vorbi cu sine însuși sau cu altcineva și discuția asta este nespus de plăcută.

— Aiureli ! a spus Akim în încheiere.

— Poate or fi și aiureli... s-a declarat de acord Elea. Dar tocmai cu aiurelile astea începe tot ce-i mai bun în om. Din aceste aiureli au luat naștere cîntecele, versurile, poemele cu care poți și trebuie să te mîndrești.. Fără a-și strînge părul ce-i acoperea fața, Elea îl îndepărta cu un gest lin, frumos, făcînd mîna arc, dădea la o parte povara ușoară a părului și, cu o mișcare blîndă a capului, arunca pletele pe spate. Șuvițele de păr decolorat păreau să nu fi fost ale ei : se răriseră, coborîseră, ajungînd să se mai cunoască doar la vîrfuri. Valurile de păr viguros, de culoare închisă, le împingeau cu și mai multă hotărîre către vîrfuri, rărindu-le tot mai mult.

Liniștea era atît de mare, încît se auzea nu numai cum luneca de pe streașină un țurțure de gheață topit, de la horn, dar și picăturile ce cădeau din cînd în cînd, al căror sunet avea un efect adormitor, iar cînd focul din sobă s-a mai trecut și picăturile au încetat să cadă, cei doi s-au culcat, fiecare pe locul său, fără să-și spună un cuvînt. Akim a răscolit cetina de sub el și a simțit o umezeală stătută : „Trebuie să aduc alta", s-a gîndit el și a auzit că Elea nu dormea. Probabil că era tulburată, așa că a tras o înjurătură în gînd : „Ticălosul ! Fraier de la universitate !" și s-a gîndit să-i spună Eleei : „Nu te mai omorî, în curînd o să te-așez în sanie și-o să te duc pînă la vreo așezare omenească, iar de acolo cu helicopterul, cu avionul și — la revedere ! Salutări Capitalei !..."

— Noi — cum se spune — ne-am întîlnit întîmplător, și de aceea ne-am despărțit atît de repede...

— Ce-ai spus ?

Akim a tresărit și îndată s-a făcut ghem. Din obișnuință, ca orice hoinar din taiga, gîndise cu voce tare.

— Ce-i cu tine ? a întrebat speriată Elea.

— Nu-i nimic, dormi ! Akim se ghemui din nou pe jos și nu adormi pînă nu auzi respirația egală, de om ce doarme, a Elei. Se obișnuise să-i urmărească privirea, mișcările, să-i ocrotească somnul și liniștea.

Cînd s-au întîlnit... cît timp trecuse de-atunci ? Probabil că o viață întreagă. A reușit ca dintr-un copil mic, neputincios, să crească, să facă o fată mare și frumoasă, atît de apropiată lui, încît acum nu mai avea pe nimeni mai apropiat și mai scump pe pămînt.

Elea își dădea seama că Akim nu-i citește tot ce-i scris în jurnal, că sare peste tot ce nu i se pare interesant și că-i este lene să descifreze. O dată, cînd Akim a plecat pentru o zi întreagă în taiga, s-a urcat pe laviță, cu picioarele sub ea, înfășurată în plapumă și — la lumina palidă a ferestrei acoperite de zăpadă — a recitit totul din nou și a descifrat și comentariile făcute cu un scris mărunt pe marginile paginilor din caietele uzate. Akim nu dăduse nici o atenție acestor comentarii.

Primul comentariu, scris cu litere mici ca niște mușculițe, cu un pix stricat a cărei pastă se prelinsese cu întreruperi, pe niște pagini de caiet între care era pusă o crenguță de răchită uscată, se referea la următoarele versuri :

El pe lume nu văzuse multe,
Nu vedea dușman în nici un om
Își urmase propria sa cale
Întărindu-și copitele-n mers.
Oameni mulți îl ațintesc
Ce n-au milă de un biet viței.
Cizme grele îl lovesc mereu
Pe sub coaste fără nici un rost...

Mama viţelului s-a înecat primăvara, căzînd de pe un povîrniş surpat de ape şi toţi cei ce au chef dau cu piciorul în bietul animal nevinovat. Dar timpul a trecut :

Dar o dată dintr-o poartă largă,
Apăru un taur gras, sătul,
De culoare sură ca furtuna,
Cu ochi mari, holbaţi şi răi.

Şi iată ideea de dragul căreia se obosise Gherţev să transcrie poezia lungă şi cam plicticoasă :

Acum duşmanii fug de el,
Urînd trufia forţei brute ;
Cîndva într-un viţel loveau...
Să-ncerce să lovească-n taur !

Elea a zîmbit ironic şi a început să descifreze comentariul : „Pe dumneata, Mister, nimeni nu te-a lovit şi totuşi ai ajuns un taur de rasă, cu coarne, care muge..."

După literele mici şi rotunde, Elea a înţeles cine îşi îngăduise să-l contrazică pe Gherţev, ba chiar să-l şi bestelească.

Încă o pagină pe care a găsit un fir de laptele-cucului. Aproape între toate paginile caietelor erau fire de iarbă, flori — în amintirea unor expediţii sau poate a unor întîlniri ? Oare una din varietăţile jocului de-a originalitatea este cea a sentimentalismului, incurabila boală a celor trufaşi ?

„Tăcerea este apanajul celor puternici şi refugiul celor slabi, este castitatea celor mîndri şi mîndria celor umiliţi, prudenţa celor înţelepţi şi raţiunea celor proşti !" Mai jos, cu întreruperi, cu un pix bun de data asta şi cu un scris descifrabil se afla un rezumat : „În general, există atîta înţelepciune, încît un simplu muritor nici nu poate înţelege. Deşi nu are nici o legătură, nu ştiu de ce mi-am amintit de-o întîmplare : odată a căzut un avion, au murit mulţi oameni, alţii au fost schilodiţi, aveau nevoie de ajutor. În acelaşi timp, doi tineri sănătoşi, care au scăpat nevătămaţi, păşeau printre morţi

şi răniţi, căutîndu-şi valizele. Am impresia că unul din ei ai fost dumneata, Mister !"

Această remarcă era urmată de-o înjurătură obscenă şi plină de răutate a lui Gherţev.

— O-o, filozoful începea să se enerveze ! Elea s-a înfăşurat mai bine în plapumă. După o idee strălucită ca cea privind valoarea tăcerii, urmau deodată injurături scîrboase !

„Consider că este amoral să-ţi «dorești» ca copiii tăi să devină, de pildă, savanţi. Ce vor fi ei — este o problemă şi un drept al lor" — profesor Drake Bryss : O notiţă melancolică însoţea această cugetare a lui Drake Bryss : „Cum vine, Mister, că toţi cei la care ţii sînt de «dincolo» ? Dumneata nu găseşti nicăieri nici un cuvînt bun pentru poporul nostru ?... «Dacă nu lauzi — nu vinzi ? Nu-i aşa ?»"

Într-un caiet vechi, mai uzat decît altele, în care erau puse tot felul de ierburi fărîmate, culese din parcul institutului şi de pe bulevardele oraşelor, a descoperit ideile eroului preferat în tinereţe. Goga păstrase acest caiet cu mai multă grijă decît altele, ca un prim şi curat păcat al tinereţii. „Nu există pe lume un om care să fie stăpînit în aşa măsură de trecut ca mine. Orice aducere-aminte despre o tristeţe sau o bucurie din trecut îmi loveşte dureros sufletul şi-l face să aibă aceeaşi rezonanţă. Sînt prost croit, nu uit nimic, nimic !..."

„Vai, Gherţev, Gherţev ! Tocmai acest lucru te făcea luminos în ochii mei, a gîndit Elea. Peciorin : este şi eroul meu cel mai drag ! Şi eu mă tot întrebam : Ce ne uneşte ? Ce anume ? Înseamnă că amîndoi am fost prost croiţi..."

Bibliotecara, amatoare de lecturi — profesiunea o obliga să citească tot ce stă scris — citise şi această notă sfîntă ! Gherţev prea o călcase-n picioare pe Liudocika, aşa că ea nu numai că polemizase cu el, ci-l şi pălmuise : „Ce mai Peciorin modern cu apucături de soldat din batalioanele de asalt din München..." Liudocika părea blîndă doar pe dinafară, iar pe „dinăuntru" se pare că fusese mistuită de un foc puternic ! Gherţev mînţise spunînd că „micuţa" încercase să-l prindă în

mreje cu sarcina ei, vrînd să se mărite cu el, ca apoi să-l ţină legat printr-o moralitate severă, prin boli, prin copil...

Nu-mi spune că scăpare nu avem,
Că eşti cuprins de triste gînduri,
În bezna nopţii stelele lucesc mai viu,
Cu cît nefericirea e mai mare,
Cu-atît te-apropie mai mult de Dumnezeu.

Această mică poezie „spre amintire, lui G. G." i-o scrisese cîndva soţia lui Gherţev, iubitoare — după cum părea — caldă şi curată ; dar Goga-vulturul, Goga-luptătorul se descotorosise, fugise şi de lîngă această făptură iubitoare ; e drept că lăsase urme, că plătea un bir sub formă de pensie alimentară, totuşi reuşise să plece ! Halal Goga ! Şi eu ? Dar eu ! Bravo mie ! Grozavă mai sînt ! Ca să vezi ! Vai de mine ! Aşa-ţi trebuie, proasto ! Aşa-ţi trebuie ! A aruncat caietele după sobă şi, ştergîndu-şi mîinile de pantalonii sport, a-nceput să plîngă : Cîtă vulgaritate, cîtă vulgaritate ! Doamne unde să te ascunzi de ea ? M-a prins în taiga, printre zăpezi ! Asta e ! Vai de mine ! Vai de mine !

Îi era cumplit de ruşine, vroia să facă ceva cît mai repede, să uite ; şi fără a auzi ce spune, repeta mereu, legănîndu-se la dreapta şi la stînga şi ţinîndu-se cu palmele de obraji :

— Oameni buni ! Oameni buni !

Şi-a revenit, în sfîrşit, gîndindu-se neliniştită că-i timpul ca Akim să se întoarcă ; şi-a pus haina şi a ieşit în cerdac. Totul era pustiu, rece, curat, ca la-nceputul lumii. E mare lumea asta, nu o poţi murdări cu labele, n-o poţi întina cu scuipatul, nu o poţi ciunti atît de repede ! În schimb, sufletul omenesc, mai ales sufletul de femeie, e mic şi slab... „Pe unde umblă «omul» ? Nu se grăbeşte !"

S-a-ntors în casă, a făcut focul în sobă şi a pus ceaunul şi ceainicul pe grătarul îndoit de la sobă. Zbuciumul sufletese nu-i trecea prea repede, dar agitaţia se potolea, fata simţea că parcă se-ntoarce acasă, la

zilele obișnuite și simple din taiga, și un gînd i-a licărit, slab, prin minte : „Ce bine ar fi să stau totdeauna aici fără bătaie de cap, liniștită !“ Ar croșeta o căciuliță, ar aștepta întoarcerea gospodarului din gerul de afară, iar el ar intra și ar arunca zgomotos lîngă sobă lemnele bătute de vînt, zîmbind tainic : „Ți-am adus ceva !“ Și i-ar pune pe masă un pumn de boabe de mălin înghețate sau i-ar lipi de obraz o frunză tîrzie ce-ar mai fi atîrnat pe un tufiș, nedecolorată încă ; sau i-ar arunca în mîini un con de cedru cu toate lăcașurile pline de semințe ; uneori i-ar aduce-n dar un ciot încovoiat, cu chip de lighioană mică, o bubă a unui copac, ca o copită. Elea se ținea în pas cu moda și culegea diverse rarități silvice din parcurile Moscovei și din sudul țării, dar acestea nu erau nimic față de cele pe care le aducea Akim ! Doar avea omul la dispoziție aproape întreaga taiga din Turuhansk.

Akim tot nu venea. Neliniștea îi alunga toate gîndurile ce-o năpădiseră, îi era foame, dar mai aștepta, mai punea lemne pe foc, în timp ce pe sobă bolborosea ceaunul cu mîncare, iar ceainicul rezemat de burlan scotea stropi pe nas. Se și deprinsese să fie, atît în realitate, cît și-n gînd, mereu cu Akim și, sălbăticindu-se parcă, acoperindu-se de mușchi, uita de trecut, se dezobișnuia de oameni și — vai ce egoistă, ce egoistă ! — începuse să-i uite și pe cei pe care însuși Dumnezeu îți cere să-i iubești și să-i respecți ! Akim, același Akim, îi deschisese capul, readucînd-o la realitate.

După ce-i făcuse lui Akim o tunsoare în scări, cu goluri și smocuri, iar el își pipăise părul cu neîncredere, netezindu-și „mansarda“ sărăcită, ea se pornise să rîdă în hohote : „Omul“ părea mic și golaș ca un copil. Rîsese atîta, încît i se pusese un nod în gît ; începuse să tușească, pînă răgușise. Akim o susținea, repetînd : „Nu te juca ! Nu te smuci, strengăriță !“ Îi dăduse să bea ceai cald, așteptase să-i treacă accesul de tuse și oftase ușor :

— Of, fată, fată ! Rîzi aici, iar tata-mama poate și-au pierdut mințile ! Crezi că-i glumă ! Un singur copil și ăla s-a pierdut... Și oftase prelung de data asta, de-i

răsunase pieptul. Iarna se lasă peste tot și în Rusia de asemenea. Se gîndesc că te-ai prăpădit, plîng... El legase cele două cuvinte și ieșise un singur cuvînt — tatamama. Nenorocirea prin care trecuse Elea putea să-i facă într-adevăr un bine : să-i unească familia. „De-ar fi pentru totdeauna" ! se gîndise Elea... Ciudată-i totuși viața ! Se ducea la tata să facă o plimbare, să mai stea cu expediția, să mai vadă locuri noi... Și cînd colo, uite ce-a ieșit !...

Elea avusese întotdeauna norocul să întîlnească oameni dacă nu originali, cel puțin curioși. Și ca părinți, Dumnezeu îi dăduse oameni deosebit de nostimi. Voluntară, vorbăreață, neîngrijită, fumătoare, mama, „salva" mereu pe cineva. Pe tata, care în anul patruzeci și cinci ieșise din spital, ea, studentă la institutul poligrafic, îl „salvase" de frig, de foame și de lipsă de locuință. Și l-a „salvat" ! Trecînd la cursurile fără frecvență, se angajase în calitate de corector la un ziar. Fiind un om recunoscător, dar lipsit de voință, tata, după ce absolvise institutul, o ajutase pe mama să-și termine cursurile și lîncezise la o instituție de cercetări științifice ; fusese gata să elaboreze o disertație, sub impulsul mamei, dar, lipsit de energie, rupsese legăturile familiale și de serviciu, plecase pe teren și se înfundase în păduri. Peste patru ani trimisese o scrisoare încîlcită pe care mama, distrată, o uitase pe masa de la bucătărie.

Curioasă ca orice adolescent, Elea văzuse acea scrisoare și o citise. „Îți sînt dator pentru totdeauna, dar nu pot trăi așa. Aici mă simt un om folositor. Ești liberă să-ți aranjezi viața cum crezi ; lasă-mi și mie aceeași posibilitate..."

Mama nu-și smulsese părul din cap și nu se plînsese la organizația de partid. Pe vremea aceea, lucra în calitate de redactor principal la o editură înființată de curînd, al cărui sediu fusese fixat între un magazin de fierărie și un birou de pompe funebre. Spuneau că e provizoriu, dar uitaseră de asta și pînă în prezent mama lucra într-o cămăruță a cărei ferăstruică dădea drept

în curtea biroului de pompe funebre. Dar acest fapt nu-i supăra cu nimic pe colaboratorii noii edituri. În spatele birourilor înghesuite în așa măsură, încît, dacă redactorul stătea la birou, autorul trebuia să-și facă loc pe birou, mama promova literatura națională, convinsă fiind că numai această editură, datorită eforturilor ei și ale tuturor lucrătorilor, va edita, nu pur și simplu cărțile cele mai bune, ci pe cele mai îndrăznețe, cele care nu erau acceptate de alte edituri. Din cauza înghesuielii și a altor dificultăți, mama lucra deseori acasă. Întotdeauna la ei în casă se pripășeau și dormeau, pe un fotoliu-pat ale cărui arcuri rupte și ieșite în afară zornăiau, scriitorii din provincie și „genii" din capitală fără domiciliu stabil, pentru care mama făcea „intervenții". Pereții apartamentului — din fericire, de construcție veche, căci altfel ar fi fost evacuați pentru gălăgie — se cutremurau de exclamații : „Limba trebuie apărată ! Au abuzat de ea, pînă a ajuns ca o mîrțoagă !" — „Vom continua lupta ! Vom porni la atac ! Le vom arăta noi !..." — „Nu, ascultă, ascultă : «Ce minunat e vinul ce fierbe-n trupul nostru și pîinea ce-n cuptoare doar pentru noi se coace și-acea femeie care, după atîtea chinuri, ne-aduce fericire !» — „Doamne ! Să scrii asemenea aiureli — să mori, nu altceva !"... — „Alta la fel, ascultă : «Nu-l crede pe poet, o, fată, nu-i spune că-i al tău ; ferește-te de dragostea poetului, ca de pedeapsa lui Dumnezeu...»" — „Cum se poate ? ! Pentru așa ceva, acum, te vor da afară chiar din pragul editurii, vor spune că ești agramat, că e o insultă adusă poeziei..." — „Nu de la orice editură, dragul meu, nu de la orice editură !" intervenea în discuție, emoționată, mama, înfășurîndu-se într-un nor de fum de țigară.

Un poet distrat, își strecurase la plecare, în buzunarul de la haină în loc de stilou, o linguriță de ceai, îndemnînd-o pe mama să bea cu el vin roșu ieftin, apoi sfîrșise prin a se căsători cu o tînără vînzătoare de la berăria din parcul de cultură și odihnă, se îngrășase din cauza berii, își cumpărase un turism „Zaporojeț", se lăsase de versuri, și cînd se întîlnea cu mama, „nu o mai cunoștea".

Apoi apăruse un oarecare Karepanov din Republica Udmurtă, o corcitură dintr-un voteak [1] incolor și o rusoaică grasă. În Udmurtia, vorbea și scria numai în limba udmurtă. La Moscova vorbea și scria numai în limba rusă. Făcea pe omul liniștit și lipsit de adăpost. Mama, desigur, îl luase sub protecția sa pe „orfan", îl ajutase să-și „intelectualizeze" un roman voluminos despre satul progresist de astăzi, îl trecuse în spațiul său locativ și cînd, în sfîrșit, după multe scandaluri și tergiversări, romanul — în contul căruia mama îl ajutase să ia toate avansurile și nu mai era posibil să se amîne publicarea lui — apăruse, Karepanov obținuse prin tribunal o cameră din cele trei din apartamentul mamei, căci în acea vreme tata își pierduse buletinul de Moscova, iar mama, prinsă de stihia literaturii, uitase să-l avertizeze sau poate nici nu cunoștea legile privind buletinele de identitate ; în schimb Karepanov cunoștea legile.

Nici nu apucase să iasă din spital, după neplăcerile cu Karepanov, și mama descoperise un scriitor încă mai talentat, dintr-un port oarecare. Acest gînditor, pe nume Pupkov, lucra la o fabrică de cherestea în calitate de vălțuitor. În literatură, se purta ca la exploatarea lemnului : scria, de parcă despica lemne. Se ținea drept, cu părul vîlvoi ; era unul dintre puținii scriitori care-i impuneau respect Elei. Aceasta nu putea suferi toată șleahta de scriitori care trecea prin apartamentul lor ca printr-un punct de transbordare, dar din copilărie se deprinsese cu otrava literară, citea mult versuri „rare", jongla cu nume de poeți la modă și putea fi considerată drept „cunoscător" în materie. Din simpatie pentru el, îl răsfăța, dîndu-i să mănînce cîte ceva la bucătărie. Mama, lucrînd la manuscrisul lui Pupkov, simțea că i se face rău.

„Dumneata, Tihon, ești adorabil ! Cred că vei deveni un scriitor valoros. Însă trebuie să înveți, să înveți. Nu e de ajuns să cunoști viața, chiar dacă o cunoști perfect !" — „Păi ce, parcă nu înțeleg asta ? Îndată ce voi

[1] Veche denumire a udmurților — populație a R.S.S. Udmurte.

fi primit în Uniunea scriitorilor, voi cere să fiu trimis la cursuri de literatură."

Într-adevăr, Pupkov frecventa cursurile de la Moscova. Fără să se anunțe, fără să telefoneze, dăduse buzna în casă îmbrăcat cu un palton luxos cu guler de astrahan, cu căciulă din blană de cîine, le prinsese în brațe pe mama și pe Elea, le ridicase și le-nvîrtise prin cameră, scosese din geantă o bucată de pește scump și pusese o sticlă de băutură pe masă : „Păi dacă-i așa, să facem chef ! și adăugase frecîndu-și mîinile : Dulce-i pîinea la Moscova !"

Stătuseră la taifas. Tihon se lăudase arătînd cîte cărți „deștepte", citise și zicea că acum i s-a mai născut un băiat — totul era bine.

Mama, mama ! Ce-o fi făcînd ea acum ? A trăit, a muncit nu numai de dragul unor Karepanovi, dar și-a consacrat viața și ei — fiicei sale — și fiica ei, proasta, blestemata, nu înțelesese acest lucru !... Nu înțelesese nici viața mamei, care, la prima vedere, părea împrăștiată, haotică și dezordonată și, cu toate acestea, mama descoperise, dădăcise, „salvase" o mulțime de autori cu adevărat talentați și, ceea ce era mai important, întotdeauna era printre oameni, fiindu-le necesară. Cînd fiica ei supraintelectuală, după terminarea școlii de zece ani, se arsese c-o dragoste fulgerătoare și, cuprinsă de disperare și pesimism, nu ieșise din casă, chinuindu-se cu tristețea singurătății, mama îi spusese cu adîncă amărăciune și seriozitate : „Singurătatea este o nenorocire pentru un om, draga mea. Singurătatea arogantă este un joc de-a nefericirea și nimic nu e mai josnic decît acest joc ! Își pot permite acest joc numai nătărăii sătui, îndrăgostiții de ei înșiși și anormalii psihic."

A înțeles ! În sfîrșit, a înțeles ! A înțeles cînd s-a fript ! Și acum mama îi apărea în cu totul altă lumină, ca și viața ei plină de muncă și de tot felul de griji, și nu exista nimeni mai bun decît mama, și dacă voia Dumnezeu să se întoarcă acasă, avea să-și retragă actele de la Institutul de literatură, unde se înscrisese influentată de modă — aproape toți copiii oamenilor de litere

vor să devină scriitori, iar copiii de artişti vor să fie şi ei artişti.

Ea însă se va înscrie... unde se va înscrie ? Deocamdată era prea devreme să se gîndească la asta, oricum avea să-şi aleagă o profesiune serioasă, utilă, şi niciodată, niciodată n-avea să-şi părăsească mama : va sta acasă tot timpul, va găti, va spăla rufe, va face curăţenie în casă şi niciodată şi cu nimic nu o va supăra pe mama.

La uşa casei s-au auzit foşnete, trosnete şi o tuse prevenitoare. Elea şi-a pipăit faţa, şi-a şters ochii şi a deschis uşa joasă a camerei. Akim era învăluit în întregime în ţurţuri de chiciură — căciula, fularul, sprîncenele, şi fiecare firicel de păr de pe obraz ce nu putea fi văzut cu ochiul liber, totul era acoperit ca de mușchi alb. Din părul alb, zburlit, de sub genele ude, apăreau luminoase tăieturile înguste ale ochilor bătuţi de vînt şi buzele umflate de frig, pîslarii ca de piatră bocăneau în duşumele, mişcările vînătorului trădau o mare oboseală.

„De ce umbli atîta ? Afară-i ger !" era gata să-i spună Elea, dar s-a stăpînit la vreme şi l-a ajutat să se dezbrace, să-şi scoată pîslarii din pantalonii grei, lăsaţi peste carîmbii acestora.

Desculţ, Akim stătea pe-o buturugă, sfîrşit, nemişcat şi într-un tîrziu a rostit :

— Am obosit, nu glumă ! A scos din sac patru mihalţi, o potîrniche degerată, şi un iepure cu un laţ de sîrmă la gît. A aşezat iepurele şi pasărea în spatele sobei, pe lemne ; a spintecat mihalţii care la căldură se dezmorţiseră şi începuseră să se mişte în coşul de salcie, şi le-a scos măruntaiele, din care a ales maiurile.

— Odihneşte-te, încălzeşte-te, o să gătesc eu ! a propus Elea.

Akim i-a întins în tăcere un cuţit, s-a spălat pe mîini, s-a aşezat lîngă sobă, şi-a aprins ţigara şi, în vreme ce se încălzea apa din ceaun, gata să fiarbă, nu s-a mişcat, rămînînd tăcut. Stăteau orbeşte pe întuneric şi numai licăririle mucului şi fumul sur de ţigară ce plutea pe jos, intrînd în cenuşar, arătau că Akim nu adormise.

— S-a întîmplat ceva ? Elea i-a atins mîna aspră, bătută de vînt şi şi-a lăsat palma pe încheietura osoasă, înfierbîntată de ger.

— Începe gerurile, zăpada din tufărişuri ajunge pînă la genunchi — a răspuns îndată Akim — Dacă n-o să plecăm de aici în cursul acestei săptămîni, atunci va trebui să mîncăm *murţovka* [1] pînă în februarie. Şi-o să ajungem la limită... Chiar dac-am să pun mîna pe un ren — vom găsi noi, cu Rozka, un bîrlog — ţu eşti totuşi un om bolnav, slăbit, trebuie să te hrăneşti bine, altfel dai în tuberculoză... Sarea, crupele — dacă nu le risipeşti pe jos, cum ai făcut chiar acum — trebuie să ne ajungă o lună. Şi apoi ce facem ?

Sarea vărsată trosnea pe sobă, iar Elea nu auzea altceva decît aceste trosnituri uşoare, ca o dojană pentru risipă ; restul era atît de grav, încît nici n-ar fi fost în stare să înţeleagă dintr-o dată sensul cuvintelor lui Akim. O apăsa tăcerea care se lăsase din nou.

— Păi dacă trebuie, om pleca, a spus ea deosebit de voioasă. Chiar în cursul acestei săptămîni. Cu cît mai degrabă, cu atît mai bine.

— Drumul pe Ende pînă la Kureika o să-l facem în două etape. Am fost pe Ende ; a îngheţat aproape peste tot. Pe Kureika sînt praguri şi cataracte, lîngă care sînt ochiuri de apă neînghetate — te afunzi în ele şi nu mai ieşi... Muntele nu-l putem dărîma, va trebui să-l urcăm — dacă nu eşti atent, te duci de-a dura în jos şi eşti acoperit de pietriş. Akim vorbea mereu cu aceeaşi voce scăzută, fie instruind-o pe Elea, fie depănîndu-şi gîndurile. Chiar de-om trece peste praguri şi chiar dacă ar fi Kureika îngheţată peste tot, oricum, la mijlocul rîului sînt îngrămădite blocuri de

---

[1] *Murţovka* — osînză de urs, păstrată în formă de crochete dată prin pesmeţ. Se păstrează ani de zile, în sac, se întăreşte şi se rîncezeşte. Cînd în taiga ţi se întîmplă o nenorocire sau n-ai ce mînca, din crochete se scot fărîme care se pun la fiert în apă clocotită sau se mănîncă aşa, pur şi simplu. Murţovka e amară la gust, greţoasă, dar foarte „consistentă" — cu ea poţi rezista mai multă vreme. Mai există şi alte variante de murţovka, dar autorul n-o cunoaşte decît pe aceasta.

gheață, de parcă ar fi copaci doborîți. Să zicem că mergînd cînd de-a lungul malului, cînd pe cărare, cînd urcînd muntele, cînd prin taiga, am ajunge pe cursul rîului Kureika pînă la tabăra Grafitnaia. Or fi oameni acolo ? Cine știe ? De mult n-am mai umblat pe Kureika. Am preferat să zbor, ca să vezi ! Să ne îndreptăm spre Ust-Kureika ? Te pomenești că nici acolo nu-i nimeni. De la Ust-Kureika peste Enisei, drept în capitală — în Kureika. ...Da, versta-i tare lungă în taiga...

— Ce-i de făcut, Akim ?

— Să punem peștele în ceaun ! a arătat el cu capul, fără a deschide ochii, spre ceaunul care clocotea și arunca stropi.

— Vai, ce căscată sînt ! a spus Elea aruncînd de pe o scîndurică, în apa ce dăduse în clocot, maiurile de pește ca niște aripioare, foi de dafin și puțină ceapă uscată.

Fiertura a-ncetat să bolborosească și în cameră s-a făcut din nou liniște. Akim s-a muiat la căldură, s-a moleșit, țigara ce-o ținea între degete s-a stins, iar Elea nu se încumeta să-l tulbure, lăsîndu-l pe el să mediteze, să hotărască. Akim a tresărit, s-a îndreptat cu un trosnet din șale, s-a frecat cu mîna la spate și a început să sugă din țigară ca un prunc trezit, din biberon: Țigara nu scotea fum. A băgat în sobă o surcică, a aprins-o, a tras din țigară de vreo două ori și a continuat să vorbească mai tare, cu aceeași seriozitate, împingînd cu unghia tutunul în țigară.

— Mai este o variantă, cum spun frații geologi : să traversăm dealurile de lîngă maluri și să mergem prin pădurile din tundră. După vreo cinzeci de verste dăm de lacul Hantaiski, unde lucrează o brigadă de la fabrica de prelucrare a peștelui din Igarka. Acolo vine un avion, este și un radiotelegrafist. Chiar dacă brigada nu mai este, probabil c-au mai rămas paturi, îmbrăcăminte, plase, sare, niscai alimente. Și după ce a tras aer pe nasul umflat de răceală, a spus : — Scoate ciorba de pe foc, simt că-i gata. „Treaba asta trebuie frămîntată", cum spune pescarul Grohotalo. Ăsta e un cîntăreț ; Kobzon nici nu se compară cu el ! și Akim

şi-a scuturat capul, de parc-ar fi vrut să alunge nişte amintiri înduioşătoare.

Elea, care cunoştea întreaga viaţă a lui Akim la Boganida şi, mai ales, pe vaporul „Bedovîi", a spus, ghicind parcă ce se petrece în sufletul lui :

— Nu există bucurie mai mare pentru un om decît să mănînce şi să bea, să-i fie bine de pe urma muncii lui, după cum glăsuieşte un proverb oriental ; aşa că apropie-te, Akim, de masă.

— E bună înţelepciunea asta, într-adevăr ; o mîncare nu strică.

— Şi o băutură — spune proverbul cel înţelept ! a încercat să-l ademenească Elea pe vînător, scoţînd energic de sub laviţă bidonul cu spirt, la care ţineau mai mult decît la orice alt aliment sau produs. Bea şi ai să te desprinzi de toate.

— Nu se poate ! a spus Akim făcînd ochii mari.

— Nu se poate să păstrezi totul numai pentru persoana mea, nici nu merit aşa ceva ! a insistat Elea, auzind cum înghiţea Akim în sec. Spui că ai îngheţat, ai obosit ; dacă bei, îţi va reveni buna dispoziţie, capul va merge mai bine...

— Se-i drept, e drept.

— Ce mai ! Întreaga ştiinţă mondială a demonstrat asta ! a zis Elea, înfrîngînd ultima rezistenţă a vînătorului. O să-mi torn şi mie în păhărelul ăsta...

— Apoi... să bem a şoptit Akim. A băut spirt, a luat o lingură de ciorbă, a ascultat ceva parcă în sinea sa şi apoi a spus cu căldură :

— Demult vreau să te întreb : de unde vine numele de Elea ?

— Elvira.

— Vai de mine ! Se sînt în stare să mai scornească intelectualii ăştia ! a bătut supărat cu pumnul în genunchi şi privind-o cu compătimire pe Elea : Oricum, esti un om si nu te voi lăsa nicăieri. Dac-o trebui să pierim, om pieri împreună ! Nu-i asa ?

— Aşa e, Akim, aşa e ! A răspuns Elea, aprinzînd dintr-o dată două lumînări, bucurîndu-se cel mai mult de faptul că Akim redevenise omul acela bun şi obiş-

nuit pe care-l cunoștea atît de bine, în care își punea toate speranțele și pe care îl credea în tot ce spunea. Se simțea bine și ușor cu el, iar cuvîntul „om pieri" spus de el nu era deloc înfricoșător. Cum ar fi posibil : Akim și cu „om pieri" ? E-o prostie, o aiureală ! Îi așează pe umăr bărbia și el simți în ureche un suflu de aer cald. — Akim, n-o să mai fii supărat ? N-o să mă mai sperii ?

— Am să-nserc.

— Ești un băiat bun ! Bravo ! s-a bucurat Elea și l-a sărutat pe obraz.

— Mănîncă, hai mănîncă ! Umbli hai-hui zile întregi, te poartă necuratul prin pădure flămînd, pe frig ! îl certă în glumă Elea, ca o gospodină cicălitoare. Ai să te prăpădești, îndrăznețule, și eu am să rămîn singură să mă chinuiesc.

— Se întîmplă ! Akim a privit-o îndelung și, înțelegînd ce se ascunde în spatele acestei voioșii încordate, a liniștit-o : Totul o să fie bine, Elea !

Fața s-a rezemat de el și a început să plîngă :

— Ți-am căzut pe cap, proasta de mine ! Ești legat de mîini și de picioare...

El o mîngîia pe cap, pe spinarea ei slăbită pe care o cunoștea pînă la ultimul os, atît de apropiată și de neajutorată, plină de pete mici de la seringă.

— În viasă totul se poate... Asa e viasa... Si altora mai rezistensi decît tine viasa le-a zucat feste...

Datorită vorbelor „așezate" ale lui Akim, Elea se muiase de tot, plîngea mai tare ca la început, lăsîndu-se în voia oboselii dulci, lipindu-se mai tare de salvatorul și ocrotitorul său, îi gîdila gîtul cu nasul ud, îl săruta recunoscătoare în dosul urechii, și el simțea limpede cum aceste lacrimi mari spală și curăță din el murdăria, noroiul, tot felul de porcării adunate pe nesimțite în sufletul său. Și sufletul îi învia, se lumina, îl purta în sinea lui ușor și refăcut, și la dracu cu vînătoarea, cu avansul luat și cu tot ce mai e pe lume ! Principalul se împlinise : mergea, mergea spre crestele albe și a ajuns, s-a oprit în fața minunii ce s-a împlinit, pe care o presimțea de atîta timp sau, poate, o aștepta. Nu așa

și-o închipuise el, dar odată ce-a venit, a sosit, altceva nici nu-și mai dorea, trebuia s-o ocrotească, s-o salveze, s-o poarte pe brațe ; minunea asta era atît de plăpîndă...

— A-a, dacă-i chef — chef să fie ! a strigat Elea și a agitat bidonul. Aici mai e berechet ! Bea, Akim ! Bea ! Ne vom salva ! E prea devreme să murim ! Avem de trăit mult ! Nu te voi uita niciodată ! Niciodată ! Cuprinsă de un elan sufletesc, îl îmbrățișa de la spate și-i strîngea gîtul dureros cu mîinile ei osoase.

Akim abia respira. Cu omoplații, simțea sînii ei mici, ofiliți, respirația caldă și sacadată lîngă ureche, plînsul reținut. Simțea cum începe să fie cuprins de un tremur ușor și, desfăcîndu-i încet mîinile, s-a ridicat de la masă.

— Vreau să fumez ! a spus, înghițind silabele și aprinzîndu-și o țigară pe care o fumă repede și lacom. E timpul să ne culcăm. Am chefuit destul ! Mîine mă scol devreme ! Și, parcă dezvinovățindu-se, a început să înșire lucrările ce trebuiau făcute înainte de plecare : să termine de cusut, dintr-o blană veche, încălțăminte pentru Elea ; să facă din plapumă ceva asemănător cu o pufoaică și s-o căptușească cu niște pantaloni vechi vătuiți, uitați de cineva în tabără ; să termine de croșetat fularul, căciulița din păr de iepure ; să termine de cusut mănușile de rezervă, șosetele dintr-un pulovăr croșetat al lui Goga. Elea croșetase cîte o pereche de șosete groase și calde ; mai trebuia o pereche de rezervă. Mama avea în casă o mașină de cusut și — pe vremea cînd încă nu fusese absorbită complet de literatură — mai cosea cîte ceva pentru ea și pentru fată, învățînd-o pe Elea să coasă ; nici prin cap nu-i trecuse cît de bine avea să-i prindă acest lucru. Cînd se pregătea să plece în nord, la tata, Elea avusese grijă cel mai mult să nu uite racheta de tenis și oja pentru unghii. Gherțev avea grijă numai de bagajele sale personale ; de aceea, acum, Elea trebuia să se pregătească de drum ca la început. Akim era încîntat de sîrguința ei — „Fată alintată, dar știe să țină acul

în mînă ! E stăruitoare fata, e perseverentă, ţine curat în casă, poţi să faci din ea un om serios, dacă-ţi dai silinţa." Dar nu-i arăta cît de mulţumit era de ea, temîndu-se să nu redevină fata aceea bună de gură, dar neîndemînatică la lucru, ca o fată de la oraş, pe care o dispreţuia, pe care se supăra şi pe care nevoia sau el reuşiseră s-o înfrîngă sau, chiar, s-o reeduce.

— Vai, prostănacule, ai stricat cîntecul ! a oftat Elea, clătinînd din cap şi începînd să strîngă masa. Apoi a măturat prin casă şi, cuibărindu-se pe laviţă, l-a întrebat ironic dacă nu-şi aminteşte de vreo altă treabă urgentă ?

— Mi-am amintit ! a răspuns Akim calm. Trebuie să te ascult la plămîni.

— Dacă e să mă asculsi, ascultă-mă ! i-a imitat Elea vorbirea şi s-a aşezat în genunchi, ridicînd ascultătoare cămaşa şi aşteptîndu-l pe „felser" în timp ce pielea i se zbîrlea, cu toată căldura din cameră. Pregătindu-se să o examineze sau, cum spunea „felcerul", rîzînd, de „consultaţie", el întetea focul în sobă, dar pe Elea — ca de obicei — o lua cu frig.

— Unui pursel slăbănog îi e frig si de sfîntul Petru ! Akim, aşa cum îi şade bine unui medic adevărat, îşi ascundea seriozitatea activităţii medicale cu o glumă. Să sting lumina ?

— Pentru ce ? Elea şi-a mişcat umărul ascuţit de la care pornea şi se îndoia ca un cerc clavicula. Doar eşti doctor ! şi simţindu-l că-i cuprins de ruşine, a adăugat cu un curaj prefăcut : Nimeni nu se ruşinează de doctor...

— Doctor ! a bombănit Akim, apăsîndu-i cu zgîrciul unghiei spinarea şi căutînd adîncitura de sub omoplat. Sînt veterinar, nu doctor ! Şi dintr-o dată a început să cînte cu voce piţigăiată de cocoş :

Hai, iubito, jos cămaşa,
Vino fuga în hambar !
Nu te teme, îţi fac bine
Sînt un vechi veterinar !

Şi-a început să-şi plimbe grăbit urechea pe spatele ei, lipindu-se pe pielea tremurîndă. Akim căuta să iasă din încurcătură ! Totdeauna proceda aşa : dacă spunea ceva nelalocul lui, îndată se apuca de treabă ca şi cum nici usturoi n-ar fi mîncat, nici gura nu i-ar fi mirosit.

— Glumele tale uneori...

— Tasi ! Acum îsi ascult plămînii...

— Glumele tale grosolane — a insistat ea — sînt jignitoare pentru o femeie, şi nici nu-ţi stau bine.

— Se să-i fasi ! a spus el trist şi rece, dezlipindu-şi urechea de spatele bolnavei. Bunele maniere le-am învăsat la Boganida si pe „Bedovîi". Educasia am primit-o de la viasă. Scuzasi vă rog. Sub omoplatul drept se aud hîrîituri, sub sel stîng nu se aude nimic. Plecăm sau stăm în tabără ?

— Plecăm. Iar viaţa n-are nici o legătură. Natura ţi-a dat destulă minte, destul tact. Nu face pe deşteptul şi nu te preface ! Şi Elea şi-a lăsat supărată cămaşa în jos şi s-a strecurat sub plapumă.

Akim, ruşinat, trăgîndu-şi nasul, număra picăturile, rostind un descîntec deasupra borcanului cu esenţă de ierburi şi înţelegînd că astăzi n-ar trebui să se certe : fusese o seară atît de plăcută ! aşa că a-ncercat să glumească cu ea, în timp ce-i dădea picăturile în capacul de la termos.

— Desi, în Capitală se găsesc de toate berechet ?

— De toate ! Elea dădu pe gît picăturile cu uşurinţă ca la o petrecere, şi cu o voce răguşită de amăreala doctoriei, parcă aducîndu-şi aminte de ceva personal, adăugă : Şi colacii sînt calzi acolo...

— Bine ! Perfect ! Si altseva ?

— Altceva ? Eşti un monstru.

— Mulsumesc. Ia praful ăsta...

Şi-a turnat în gură, ascultătoare, praful galben ce mirosea a nămol şi a băut o cană de esenţă cu totul neobişnuită, făcută din flori de răchită, rădăcină de măceş, coajă de călin pipernicit, ce se găseşte rar prin aceste locuri, tulpinite de mălin şi tot ce era bun din punctul de vedere al „felserului" ; lipsea doar iarba fermecată, care se terminase. În curînd aveau să se

termine pesmeții, crupele, făina, toate ș-ar fi terminat pînă atunci, dacă Akim n-ar fi tras tare pe carne, pe pește și pe alune ; el însuși renunța la unele mîncăruri, mînca numai alimente de mîna a doua, iar pe cele ce erau mai hrănitoare i le dădea ei, economisind fiecare fărîmă, fiecare firicel, fiecare boabă de fructe. Cu privirea ațintită în jos, Elea și-a oprit un acces de tuse provocat de amăreala doctoriei și a stat încă mult timp pe laviță, cu picioarele ațîrnate, privindu-l pe Akim care se așezase jos, de parcă ar fi descoperit ceva nou în el. Se fîstîcise din cauza privirii ei, bolborosind ceva despre lucrările ce trebuiau făcute a doua zi, despre pregătirile de plecare și despre gerul care se va lăsa în curînd.

— Doică dragă ! a atins Elea, recunoscătoare, obrazul lui Akim, cu palma ei rece, fără a-l asculta și fără a auzi ce spune el. Bărbatul îi prinse mîna între bărbie și umăr și-i sărută încheietura mîinii încovoiate în formă de căuș. Buna mea doică ! Nu mă răscoli, nu mă chinui pe mine și nu te mai chinui singur ! Doar aud cum te zvîrcolești pe podeaua rece, nu sînt un copil... Dragul meu felcer, gospodarul meu, omul meu din păduri... Bunule... Dragule... Dacă e să pierim, apoi să fim împreună. Dacă e să pierim... O-o, doamne !...

Dimineața, în cameră era o tăcere apăsătoare. Elea se ascundea în pat. Akim făcea focul în sobă, încălzind ciorba de pește rămasă aproape neatinsă în seara trecută. Muia pesmeții în carcasa termosului deasupra sobei și sorbea cu zgomot ceaiul. După ce a fărîmat în dinți un pesmet, și-a aprins o țigară și, tușind tare, a spus parcă în gol :

— Ei, am plecat ! S-a mai moșmondit în prag și a repetat : Am plecat... În pădure... Adică, în taiga. Trebuie să ridic capcanele, să dau drumul la sarcuri. Poimîine plecăm. Fă ghem firele, termină de tors, de cusut scurta, pregătește-te ! A tușit : Am plecat.

— Bine, pleacă...

„De ce l-am chemat ? L-am ademenit. Am stricat totul !... Cu adevărat, fiica mamei mele ! Îmi place

și mie să-i salvez pe alții. Akim s-a chinuit dormind pe jos. Îi era frig. Neplăcut. Îmi era milă de bietul copil. Păi ce fel de copil e ? A făcut armata la marină, s-a distrat cu tîrfele din porturi... Vai ! Asta este ! N-are importanță ! La urma urmei, e chiar normal : singuri în casă, în taiga... Destul ! Destul ! Mă scol ! Și la treabă. Am să-ncerc să fug de gînduri făcînd treabă, ca șmecherul de Akim."

Simțind o rușine cu gust ușor amar, dar în același timp plăcut, Elea a înțeles, a apreciat — poate nu dintr-o dată, poate cu întîrziere — caracterul neobișnuit al sentimentelor de care fusese cuprinsă și pe care le purtase în sine ca pe o fericire unică, numai de ea trăită, fată-mireasă, care cunoscuse desfătarea dată de natură. Trecînd peste hotarul nevăzut, dar complicat, al fecioriei, la acea stare care-i descoperea sensul fericit și chinuitor al continuării vieții — chiar dacă viața nu e dulce ca mierea, chiar dacă e o înșiruire de zile cenușii, după care vine sfîrșitul obișnuit — bucuria triumfătoare a trupului, fericirea și chinurile maternității aveau să lumineze și zilele obișnuite cu aureola sărbătorii veșnice, dacă, desigur, această sărbătoare nu era trăită cu anticipație într-un colț, pe ascuns, în desfrîu, și dacă doi oameni aveau să păstreze unul pentru celălalt încîntarea primei rușini, emoția, durerea — tot ceea ce face farmecul unirii și taina, taina lor, veșnică, de nimeni și nicicînd încă nedezlegată și nerepetată.

Se pare că-l uitase demult pe acel poet filfizon îmbrăcat luxos a cărui carte fusese „salvată" de mama ; odată, poetul o invitase pe Elea s-o „plimbe" cu mașina. Se purtase cu ea ca bucătarul cu cartofii. Îi strivise nu numai inima, dar parcă o jupuise de vie, iar unui om gol, celui ce nu mai are nimic, totul îi este indiferent. Fuseseră, vai, unele întîlniri, uneori chiar și pasiuni, dar memoria păstra, reținea cu încăpățînare, pe poetul încrezut, rînjind ca un cîine, care-i înfipsese dureros ghearele-n spate. De la femeile cu experiență aflase mai tîrziu că primul păcat și primul bărbat nu se uită, că timpul nu-l șterge din memorie,

că e o pecete pe care o porți veșnic. „Iubim și urîm la voia întîmplării ; nici ura, nici iubirea nu-ți cer să te jertfești, iar sufletul e plin de-o tainică răceală..."

„Vai, vai ! Unde ne grăbim mereu ? De ce sîntem atît de nemiloși cu noi înșine, deși ne iubim atît de mult ?"

Elea și-a pus scurta, și-a înfășurat capul cu un fular croșetat, s-a încălțat cu pîslarii ce stăteau întorși de o mînă grijulie cu carîmbii spre sobă și a simțit la tălpi o căldură plăcută, ca și cum încălțămintea ar fi avut ceva îmbătător. Akim plecase cu cizmele : însemna că n-avea să lipsească mult ; și această bucurie mică i-a adus căldură în suflet, alungîndu-i grijile. Cît de puțin îi trebuie omului, mai ales unei femei : o mîngîi, o dezmierzi și îndată miorlăie, se așază pe labe, se lipește de căldură.

Zorile palide, portocalii, se pierdeau dupa dealurile îndepărtate, cusute cu tighelul neregulat al taigalei muntoase de către cerul jos și cenușiu. În jur se lăsase o tăcere atît de adîncă și de densă, încît părea că nu a existat și nu există nicăieri nici o mișcare, nici o viață. Pădurea acoperită de zăpadă se îndesea în adîncime, iar dinspre Ende, dintr-o vizuină făcută în șuba pădurii dese, plină de zăpadă, a ieșit un atelaj : cu o chingă din prelată pusă peste umeri în chip de cal mijlocaș trăgea însuși Akim, iar alături de el, Rozka, pe post de lăturaș, alerga pe-o cărare îngustă, țopăind agitat pe labele sale subțiri, avînd la gît un șleau primitiv din piele netăbăcită. Încărcată cu buturugi de brad, sania luneca, greblînd zăpada de-un alb strălucitor.

Akim îi zîmbi Elei, din depărtare, Rozka dădu din coadă, o aruncă pe spate, dar coada îi alunecă îndată și căzu pe zăpadă. Cu limba scoasă, sforăind de încordare, scheunînd ușor, Rozka îl ajuta pe stăpînul său să care lemne spre casă. Elea fugi în întîmpinarea atelajului și se apucă să împingă sania din spate.

— Asa da ! spuse Akim, fără să-și întoarcă capul. Învasă ; la bătrînese o să cîștizi o bucată de pîine !

Aveau de gînd să plece la revărsatul zorilor, dar Akim verifica de mai multe ori lucrurile ce le luaseră cu ei, să nu fi uitat ceva. Mereu făcea ocolul saniei, mai lega, mai strîngea cîte ceva şi Elea îşi dădea seama că el nu se încumeta să facă primul pas în adîncul taigalei nemăsurate şi duşmănoase ; plecarea din această căsuţă era ca şi cum ar fi coborît de pe o corabie părăsită în marea pustie.

Elea se pregătise de drum cu sîrguinţă, dar cu inima uşoară — îmbrăcămintea, încălţămintea, lenjeria, totul fusese spălat, cîrpit, căptuşit din timp şi de mult şi nu înceta să se mire cum de-a putut Gherţev, care părea un cunoscător bun şi experimentat al taigalei, să plece în expediţie, vara, cu atîta uşurinţă, aproape în glumă. Poate din cauză că era vară. Sau, poate, fusese cuprins şi el de acea lipsă de grijă, învăluit de acel nor despre care se spune că e văzut în trandafiriu de oamenii care iubesc sau de fluşturatici. La Gherţev nu se punea problema de iubire, el nu iubise pe nimeni în afară de sine ; în schimb fluşturatic era. Să zicem că de vină fusese vara, că amîndoi erau sănătoşi, liberi faţă de orice griji şi faţă de propria lor persoană, că duceau cu ei atîtea lucruri pentru dormit cît era necesar, încăpeau amîndoi într-un sac de dormit, deoarece mîndrul pribeag nu putea admite ca femeia de lîngă el să tremure de frig.

Elea a privit la căsuţa afundată în zăpadă, a cărei uşă nu fusese proptită c-o bară, ci cu un toiag al vînătorului înfipt în mînerul de lemn ; băţul acela, subţire, dar tare, era folosit la umblat prin taiga pentru împingere pe schiuri, pentru pipăirea urmelor, a vadului în rîu, a găurilor în mlaştini şi, după cum şi-a dat seama Elea — după capătul înroşit de sînge — tot cu acest băţ erau omorîte micile fiare prinse în capcane. Era un băţ necesar, munca era nemiloasă, viaţa era aspră, toate astea îi erau cunoscute acum. Astfel, de pildă, ştia acum de ce uşile în taberele de iarnă din pădure se deschid înăuntru : dacă tabăra e troienită

de zăpadă, poţi ieşi din casă, iar dacă vine un urs, el nu va putea intra, deoarece pe ce pune el labele, trage spre sine. Totul e atît de neînchipuit de simplu !

— Ei, fă-si cruse ! a spus vînătorul aproape în şoaptă în întunericul din pragul dimineţii şi, mirat de cele spuse, nelăsîndu-se pradă tristeţii din suflet, a strigat cu voce subţire de băieţandru : Înainte, tovarăsi !

Schiurile au vîjîit, tălpicile de la sanie au scîrţîit, Rozka a scheunat, a tras, cureaua de la ham s-a ridicat în sus, Rozka a bătut cu labele în aer ca un gîndac, a căzut pe zăpadă şi, lipindu-şi coastele de picioarele stăpînului, a început să tragă sania împreună cu el pe cărarea bătătorită ce ducea spre Ende. Sania şi schiurile călătorilor răscoleau zăpada polară care se-mprăştia ca nisipul, cu un scîrţîit neplăcut ca de fier ruginit. S-au oprit lîngă copca îngrădită cu crengi de brad. Copca era acoperită de zăpadă, iar la gura ei rotundă cu buze mari, îngheţate. În jur era lunecuş, în cursul nopţii, apa din copcă se acoperise cu un strat subţire de gheaţă ca o pojghiţă de grăsime albicioasă, iar sub pojghiţă se mişca apa vie, făcînd bulbuci. Copca asta şi căsuţa, după ce aveau să fie părăsite, urmau să mai trăiască un timp, apoi să îngheţe. Elea privea spre căsuţa ce abia se mai vedea, colorată de lumina slabă, îngropată în desişul taigalei. Pe cerul neted şi rece ca gheaţa se profila clar vîrful hornului de fier ce se ridica semeţ. Şi i se părea că ultima căldură ce se scurgea din casă făcea rotocoale deasupra coşului.

Pe Ende şerpuia o cărare. Vreo două verste au mers repede apoi s-au oprit, nu se ştie de ce, lîngă un istm nisipos şi bătut de vînturile ce-i măturaseră întreaga vegetaţie şi în apropierea căruia, după nişte tufişuri acoperite de zăpada bătătorită de iepuri şi de potîrnichi, se afla un cedru. Şi, deşi era fără vîrf, acesta stătea voinicește, liber, desfăcîndu-şi zdrenţele cetinii de la piept în întîmpinarea vînturilor nordice, dînd la o parte totul şi împrăştiindu-şi crengile lăţite de jos prin zăpadă.

— Să nu uisi asest loc ! spuse Akim, clipind din genele ce se şi acoperiseră de brumă. A vorbit şi s-a

întors cu spatele, de parcă ar fi fost supărat sau ar fi ascuns ceva.

„De ce ?“ a vrut să-ntrebe Elea, dar n-a avut timp, a tresărit și s-a ncordat, înțelegînd despre ce era vorba. Sania a scîrțîit și a pornit. Elea puse mîna pe ea, dar n-o împinse, căci se tîra după ea, întorcîndu-și mereu capul înapoi, spre istm, spre cedru, încercînd să deslușească sub el, sau după el, un mormînt sau măcar o moviliță. Erau multe movile, pe fiecare loc cu uscături era cîte o movilă, pe povîrnișe erau multe prăjini uscate : aici, fie că fusese cîndva un mare incendiu, fie că pădurile fuseseră măturate de furtună ; abia mai departe, pe cer, pe marginea sa senină, se legănau crengile și deși înțelegea că acestea erau vîrfuri de brazi, i se părea că acolo se afla un nesfîrșit cimitir...

Elea se grăbi, își îndesi pașii, încercînd să plece cît mai repede din această taiga moartă, dar simți că picioarele i se afundă în zăpadă. Înaintau mai greu, ceea ce însemna că pîrtia s-a terminat.

Elea nu împingea la sanie, ci doar se grăbea, se grăbea, pășind repede cu picioarele încălțate în niște opinci ușoare și calde, temîndu-se să nu rămînă în urmă, să nu se piardă. Începea să se sufoce, tusea o îneca. După ce i-a clocotit mult timp în piept, tusea a răbufnit cu putere pînă ce Elea nu mai văzu, pînă la sfîrșeală. Se desprinse de sanie, căci horcăia și scuipa în zăpadă și cînd, în sfîrșit, tusea a încetat, respirația chinuitoare s-a liniștit și ea, s-a uitat în jur, a văzut că sania era departe, îndreptîndu-se după cotitura rîului, lăsînd pe zăpada fărîmicioasă o dîră pe lîngă care se vedeau găuri dese și adînci lăsate de labele Rozkăi. „Încotro ați luat-o ? Eu ce mă fac !“ a vrut să strige Elea, dar picioarele o împingeau repede înainte pe urmele lăsate și nici n-a simțit cînd și cum își revenise.

Simțea un ușor horcăit în piept, dar mergea, mergea bine, vioi și încă nu transpira. Dacă ar fi transpirat. Akim ar fi silit-o să urce îndată în sanie, că doar n-ai voie să mergi cînd ești transpirat. Dar cum să meargă în sanie ? Cine s-o ducă ? Vînătorul, cu mîinile lăsate-n jos pînă aproape de zăpadă, cu picioarele încovoiate

din cauza strădaniei, cu gîtul ca al unei păsări în zbor, subțire și întins mult înainte, sau cățelușa aceea obosită, credincioasă ca o femeie ?... Nu, nu, și iar nu ! Avea să meargă singură pe propriile ei picioare și să ajungă unde trebuie.

Dimineața, ceața a început să se-mprăștie, venind fără grabă dinspre tabăra de iarnă ce i se părea că se află tare departe. „Draga mea căsuță bătrînă ! Adio !"

Simțea o părere de rău : poate despărțirea de această căsuță ? Atît de apropiată, atît de plăcută, rămăsese singură în iarnă, în pădure, nu avea cine să aprindă un foc în ea, nimeni nu-și mai petrecea pe-ntuneric serile lungi, nesfîrșite, în acea căsuță tăcută, mirosind a fum, a alune și a rășină.

La ora cînd pămîntul se sfătuie cu cerul,
Cînd totul e cuprins de-o nemișcată beznă
O pasăre, uriașă ca noaptea, se trezește.
Și ațintindu-și ciocul spre-o stea îndepărtată,
Chemată de-al ei sunet, străpunsă de-a ei rază,
Vibrînd precum o strună, va fi ecoul stelei.
Și-ncremenește totul, într-o tăcere-adîncă,
S-asculte cîntu-acela trist și de ne-nțeles.
Ciocănituri, și fluier, bătăi de telegraf erau în cîntec.
Și tot ce-i ne-nțeles, te amărăște
Și tot ce nu ți-e dat, acum te-mbie...
Prin mlaștina cu clisă și cu glod, se furișează-un om
iscoditor
Cu arma-n mînă și cu foc în piept.
Și pasărea cînta mereu ! Iar stelele din cer, pălind,
Căzeau departe, dincolo de zări, lovind pămîntul
împietrit
Scîntei nasc în cădere și-aprind lumina zilei,
Ce-nvăluind întregul univers,
Va inunda pămîntul în ciripit de păsări.
Vor fremăta și codrii și apele, și iarba,
Vor prăznui a firii înviere.
E clipa-n care firea îți spune tot ce-i veșnic :
Pămîntul și cu cerul, frumoasa primăvară,
Precum și acel cîntec al păsării în noapte

Ce-şi zornăie în guşă fărîme dintr-o stea,
Povestitor ferice al veşnicei iubiri.
O, cîntec de iubire, de toţi eşti cunoscut,
Veni-va vremea-n care prin sunetele tale
Vom şti să ne-nţelegem cu alte lumi cereşti ?
E nesfîrşită lumea,
Tot astfel şi iubirea e fără de hotar !
Iar sîngele ce bate vuieşte în urechi,
Privirea-i obosită, picioarele-s de plumb ,
Doar conştiinţa oarbă e senină :
Durerea, remuşcarea n-o ating.

El merge înainte cu mîna-nţepenită pe fierul greu al armei,
Prin locuri mlăştinoase călcînd anevoios.
Rănit este pămîntul de balta răscolită
Şi însetat de sînge e cruntul vînător.
O pasăre, un cîntec, o dragoste nebună
Ce preţ au ele oare ? se-ntreabă vînătorul.
Acoperind o stea cu al cătării vîrf, apasă pe trăgaci,
Şi zorile răneşte, şi cerul, şi pămîntul
Iar negrul fum întunecă lumina !

Dar pasărea cînta ; ea continua să cînte
De moarte-nvăluită.
Se năruise-o lume — dar încă ea cînta !
Înmărmurit priveşte vînătorul :
Iubirea e mai tare decît moartea ? !
Şi, deodată, o, minune !
O, cîtă fericire !
Ce triumf !
Cu aripi sfîşiate şi pene răvăşite,
Cu trupul de alice ciuruit,
Cu inima străpunsă şi cîntul ei sfîrşit,
Se-avîntă zburătoarea în ultimul ei zbor.
Iar penele-i de sînge, ca noaptea, sînt stropite
Şi trist e ciocul cel mînjit de smoală
În care cîntu-a fost oprit.

Ucizi o pasăre şi cîntu-i — ce poate fi mai simplu ?
Dar nimeni şi nicicînd mîndria nu va reuşi să i-o ucidă !
Ce mai aştepţi, stăpîn, ori zeu, ori simplu vînător ?
Ia-ţi prada-n sac şi du-te-acasă !
Familia flămîndă te aşteaptă.
Dar cîntul ce-i ? Că de mîncat nu-i bun !
...Şi zările — priveşte ! — au răsărit
Şi-i colorat tot cerul de verdele pădurii,
De galbenul din zmeura din nord,
Mustind de seva coacăzei polare.
Se legăna pădurea de-al păsărilor cor,
Pîraie înspumate, vuind, curgeau la vale,
Se bucurau, rîdeau, cîntau copacii-n codru.
O mare de lumină, triumful primăverii,
Triumful vieţii noi învăluiau pămîntul !

...Dar umbra păsării plutea-n lumina dimineţii.
Şi cîntul oaspetelui tainic
Al lumilor de neajuns, nocturne,
De om nepricepute, în aer mai vibra...
Cîndva, un om va colinda taigaua ne-narmat,
Va încerca s-asculte din cîntecele toate
Şi, poate, va-nţelege plin de durere-n suflet,
Cît de orbit a fost şi, deseori, sălbatic,
Cînd omora nu păsări, ci paşnici mesageri,
Ce dragostea şi mila de orişice fiinţă
Au vrut să le aducă prin cîntul lor cel tainic,
Dar pe pămînt, primit-au ca răsplată
Doar plumb, doar foc, doar sînge !
Dar dacă cei din alte lumi,
Din ale mărilor cereşti adîncuri,
Ne vor lua drept cocoşei-de-munte
Şi cu rafale-n piept ne vor primi ? !...

Akim găsise totuşi hîrtia cu poezia promisă Elei. Ea o citise c-o zi înainte cu voce tare, stînd lîngă sobă, după ce strînseseră şi legaseră toate lucrurile şi nu mai ştiau ce să facă. Nu mai aveau de discutat despre ce trebuia făcut a doua zi, iar îngrijorarea trebuia alun-

gată cumva, așa că versurile poetului amator, prieten cu Akim, fuseseră binevenite.

După ce citiseră poezia, rămăseseră multă vreme pe buturugi, aplecați spre gura sobei. Elea, sprijinită în palme, privea la foc, nemișcată. Akim fuma, gîndindu-se la expediția de a doua zi. Ce le rezerva oare ziua de mîine ? Elea se apropiase de Akim și, ca și cum ar fi vrut să se liniștească pe ea însăși și pe el, îi pusese capul pe umăr. El o îmbrățișase cu mîna, îi acoperise cu grijă umărul c-un șal moale, o strînsese mai tare, căutînd să o liniștească și să o îmbărbăteze fără să spună o vorbă. „Mai bine stăteam sub acest acoperiș, la căldură, liniștiți și nu plecam nicăieri..." Ochii i se umezeau de milă pentru cineva sau pentru ceva, dar în curînd totul se potolise, se liniștise și Elea aținise în pîlpîitul ritmic și atît de familiar al focului molcom din soba uzată.

În prima etapă au făcut, după calculele lui Akim, vreo douăsprezece verste. Elei i se părea că fuseseră cel puțin cincizeci. Vînătorul a improvizat un adăpost cu multă minuțiozitate, a tăiat crengi, a încălzit pămîntul făcînd un foc, după care, în același loc a ridicat cortul ; noaptea se trezea des, o pipăia pe Elea, băga cu grijă sub ea îmbrăcămintea, o strîngea în brațe, căutînd să o acopere cu tot ce putea, dar fata continua să sufere de frig. Spre dimineață, Elea a simțit junghiuri sub omoplați, de parcă niște noduli s-ar fi umflat și se mira din nou că-i simțea rupți de restul trupului, dar nu i-a spus nimic lui Akim ; dealtfel, ar fi fost de prisos, fiindcă el își dădea seama de starea ei după față, după cum respira și chiar după expresia ochilor.

În timp ce încălzea ceaiul pe foc și prăjea turtele pe care le copsese înainte de plecare, vînătorul își cerceta tovarășa de drum cu o privire îngrijorată. Apoi, a început nehotărît să lege bagajele, se uita îngrijorat la cer, asculta taigaua și Elei i se părea că, dacă ar fi deslușit semne de înrăutățire a vremii, Akim s-ar fi întors bucuros la tabăra de iarnă, care încă nu era prea departe de ei.

Au mers cam o verstă pe o zăpadă netedă, ciuruită doar de chiciură, iar deasupra pădurii joase, care parcă se

afunda în pămînt, continua să se ridice o dîră de fum de la focul părăsit. În timp ce inima îi se strîngea tot mai mult de neliniște.

Au ieșit la rîul Kureika fără să se fi așteptat : prea fusese monoton drumul printre crengi, acoperit de movile mari, în vîlcele pline de urme de animale mici și de potîrnichi, găurite de hermine, șoareci, presărate pe alocuri de solzii conurilor vlăguite de cedru, crestate de semnele de exclamare ale coniferelor uscate : cînd cetina uscată cade cu foșnet lin, înseamnă că în curînd urmează gerurile.

Elea începu să se obișnuiască cu monotonia mersului lor, cu starea de semi-somnolență, cu insensibilitatea, căci i se părea că așa avea să fie mereu : scîrțîitul tălpicilor saniei, horcăitul cîinelui, tusea, hîrșîitul pașilor și peste tot taigaua acoperită de zăpadă, iar înaintea lor un drum nesfîrșit...

Și deodată a apărut Kureika. A lucit panglica șerpuitoare a rîului știrbită de ascuțișurile sloiurilor, îngrămădite la cataracte și la praguri, mai închisă la culoare acolo unde indica mijlocul rîului și ultima mișcare a sloiurilor de gheață acum încleștate laolaltă, apropiindu-se încet de stîncile suspendate, în creștetul cărora aveau să-ncremenească. Pustiu și întunecat. Nici măcar pulberea de zăpadă care acoperise sloiurile de gheață ca o blană de vulpe polară nu îndulcea caracterul neospitalier al rîului. Curentul de aer geros pătrundea prin canionul adînc al rîului care-și croise drum prin vîrfurile stîncilor ruginii ce-l înconjurau abrupte sau în pantă lină. Prin defileuri și prin crăpături se depuseseră straturi trainice de zăpadă amestecată cu pietriș mărunt, la orizont se profilau stîncile solitare, apele izvoarelor calde, acumulate între pietre, ce se scurgeau desfăcîndu-se în șuvoaie, luceau înghețate. Pădurile rare cu copaci rupți, pietrișul depus pe ghețuri întăreau chipul întunecat al acestor locuri care — și fără acestea — ar fi părut sălbatice.

Nicăieri nu se vedea nici o urmă.

Akim a făcut focul pe malul stîng al rîului plin de aluviuni, și-a pus schiurile și a coborît pe rîu. Elea, tă-

cută, concentrată, stătea lîngă foc şi se uita la munţii ce se profilau pe cer ca un delir halucinant. Vara, munţii străluceau orbitor, te îmbiau cu piscurile lor albe, pe cînd iarna se conturau ca un masiv întunecat, apăsător. La început nici nu-ţi dădeai seama că albul piscurilor a acoperit, a absorbit — compact şi pentru mult timp — cerul lăsat în jos. Se vedeau doar povîrnişurile, trecătorile, surpăturile, stîncile cenuşii şi de un galben murdar în defileuri. Mai departe, mai sus, se vedeau crestele viguroase ale curmăturilor, ale trecătorilor peste care se ridicau piscurile roşiatice pustiite de vînt, şi pe care, după cum povestea Akim, la înălţimi de neatins, pe zade singuratice, se legănau suspendate pe curele din piei brute, jghiaburi-sicrie arse la foc, în care îşi dormeau somnul de veci vînătorii şi crescătorii de reni, locuitori ai acestor ţinuturi înspăimîntător de mute, care coboară treptat spre dealuri şi în tundra nesfîrşită ce se leagănă ca fumul şi care, după peisajul stîncos şi pustiu, dezolant pentru ochi şi suflet, pare a fi un pămînt blînd, luminos şi primitor.

Pe rîu s-a auzit lătratul cîinelui, apoi au urmat două împuşcături şi lătratul a încetat. Peste puţin timp s-a întors lîngă foc Akim, care, fără să scoată un cuvînt, a aruncat la picioarele Elei trei potîrnichi. Elea a-nceput să le jumulească pe dată, suflîndu-şi peste degetele amorţite.

— În tufişurile de salsie sînt puzderie de potîrnichi, a spus vînătorul, atîrnînd ceaunul deasupra focului. Şi-a aprins o ţigară, a mai pus lemne pe foc, s-a strîmbat. Nu se vede nisi un drum. Există o pîrtie foarte veche făcută de o sanie trasă de reni — un pescar indigen a pescuit pe vremea cînd apele nu îngheţaseră încă...

Se lăsa ceaţa. Ziua scurtă, ce semăna cu o mică fiară lăţoasă, se strîngea în jurul focului, îşi ascundea nasul îngheţat în zăpada moale şi dispărea în păduri şi munţi. Focul pîlpîia uşor, găurind întunericul iernii, ridicîndu-se din cînd în cînd, încercînd să-şi croiască drum prin peretele rece al nopţii, ce-l apăsa din toate părţile ca o masă de plumb. Împins înapoi spre locul unde se topise zăpada, focul împroşca supărat scîntei, fîsîia, trosnea şi,

în sfîrșit, sleit de puteri, se potolea prefăcîndu-se într-un fum înecăcios ce se răspîndea prin tufișurile de molift. Dar de îndată ce s-a lăsat gerul nopții, fumul s-a înălțat în linie dreaptă, a atras după sine focul din zăpadă, flacăra a început să miște, să pîlpîie printre lemnele arse, iar scînteile ce nimereau în fum zburau, rotindu-se, tot mai sus, timp îndelungat : unele dintre ele păreau că nu se pot stinge și se lipeau de cer ca niște stele adunîndu-se acolo din ceas în ceas, mai multe, tot mai multe.

Cortul îl încălzeau cu un ceaun plin cu cărbuni, dar cum e cu putință să încălzești o stradă și încă una atît de largă ? Cu mare greutate s-au chinuit o noapte care parcă nu se mai sfîrșea. Dimineața, Akim a tăiat lemne groase pentru foc, a pus deasupra surcele din belșug și după ce i-a spus Elei să nu se depărteze și să păzească focul, a luat arma, rucsacul cu mîncare, cartușe, ceaunul și a plecat spre rîu pe pîrtia făcută în ajun. Rozka s-a luat la început după stăpîn, dar s-a-ntors îndată dînd întrebător din coadă în fața Elei, de parcă s-ar fi mirat de ce nu merge și ea ? Fata a mîngîiat-o pe blană și a împins-o spre pîrtie. Rozka a pornit ascultătoare în trap mărunt în direcția arătată, privind mereu înapoi, dar, dintr-o dată, a adulmecat vînatul și, uitînd totul, a început să latre. Glasul ei sonor din pricina gerului, răsuna departe în jur, tulburînd taigaua adormită.

A răsunat o împușcătură și din nou totul a amuțit și s-a oprit. Pămîntul alb dormea cuprins de-un somn adînc și totul în jur părea acoperit de un strat străveziu de gheață prin care nu puteau trece căldura, sunetele, mișcarea. Chiar și aburii din defileuri nu pluteau, ci răsăreau pe nesimțite, se îngroșau, se umflau, se strîngeau într-o masă compactă și se ridicau spre cerul pustiu și indiferent, acoperit de ceață. Și nu se putea ști dacă cerul rămînea nemișcat sau dacă se mișca deasupra păduri, deasupra munților ; și acest dezolant gol al cerului sau al unui nor de necuprins ce nu începea nicăieri și nicăieri nu se sfîrșea, apăsa inima cu un simțămînt de deznădejde și te adîncea într-o nepăsare somnoroasă.

Dar, undeva, pămîntul s-a cutremurat, s-a auzit un tunet în depărtare, ca şi cum s-ar fi deşertat cartofi într-un beci gol. Tunetul venea de la pietrele îngheţate care se mişcau şi se rostogoleau din munţi. Trăgînd după sine pietrişul, nisipul, tot felul de roci fărîmate, crescînd, lărgindu-se, torentul acesta de pietre se prăvălea, se rostogolea din ceruri şi deasupra prăpastiei se ridica un praf cenuşiu murdar care se depunea apoi lent pe zăpadă şi pe gheaţă, acoperind albul argintiu scînteietor cu un strat vînăt-cenuşiu. Şi mult timp după aceea, rîul se acoperea cu pungi de puroi, un sînge întunecat ţîşnea prin rănile spărturilor, după care gerul le închidea treptat, le bandaja cu tifon alb şi le presăra cu vată de zăpadă.

Surpăturile-capcane sînt periculoase, tare periculoase, chiar şi vara, cu atît mai mult iarna. Vara, ursul urmăreşte zile întregi un ren pînă cînd îl aduce în grohotiş, unde renul îşi rupe picioarele. Ursul prădalnic stă la pîndă prin apropiere, urmărind cum „fierbe înăbuşit" carnea printre pietre, iar apoi o mănîncă cu poftă. Ursul cu labele sale mari, cu trupul moale ca un sac, este rareori prins de pietre în grohotişuri. Se întîmpla ca ursul să „plutească" împreună cu grohotişul şi nu poţi înţelege dacă el se joacă sau, înnebunit de frică, face tot felul de figuri, pînă ce se prăvale zgomotos în apă sau reuşeşte să iasă din grohotiş.

Ursul doarme liniştit în „casa" lui tăinuită, doarme, dar surpăturile trăiesc, se mişcă, răsună, bubuie pe pămîntul amuţit, acoperit de zăpezi, sparg armura rîului Kureika.

E mult pămînt în jur ! Şi peste tot e alb, acoperit de zăpezi uniforme, nu vezi nici un drum, nici o cărare, nici o urmă — nu ştii încotro s-o iei...

Akim a urcat muntele, a ajuns pe culmea din mijloc, a doborît un copac uscat, l-a tăiat şi în curînd a început să ardă un foc leneş, fără căldură mare — din pricina aerului rar — ce se ridica spre înaltul cerului, unde frigul era senin şi sonor, iar lumina cerului era aproape. Flacăra se îndrepta spre Kureika, fumul era absorbit de canion, iar în zăpadă, sub foc, se auzeau trosnituri. Cît timp se topea zăpada pentru ceai, Akim se odihnea stînd

pe-o buturugă cu mîinile în jos și privea de sus șerpuirile voluptoase ale Kureikăi. Evencii îi spun Numa, Liuma — cuvinte gingașe care parcă se lipesc de limbă ca o bomboană. Așa și numai așa poate fi denumit un loc care te hrănește temeinic, care-ți oferă nu numai adăpost, ci și un sens al existenței, și iubirea din care ia naștere mai tîrziu dorul de pămînt, de un colț de pămînt, fie chiar și sălbatic ca acesta, dar al tău.

Evencii nu cred în moarte și în descompunere, căci prin trecerea dintr-o lume în alta, ei socot pur și simplu că trec dintr-o regiune în alta și de aceea își iau toate cele necesare — sania, ceainicul, ceaunul, arcurile, sulițele ; mai tîrziu — puștile și capcanele. Acum, în morminte și în jgheaburi-sicrie, poți găsi chiar și o jumătate de litru de vodcă sau un tranzistor. Odată, Akim văzuse într-un cimitir al evencilor un bidon cu soluție contra țînțarilor, legat de un mesteacăn — pentru cazul cînd pe lumea cealaltă aveau să apară țînțarii. Pe-o creangă a aceluiași mesteacăn era atîrnat un săculeț cu bani : dacă evencului i-ar veni pofta să intre într-un magazin, să aibă bani !

Numa, Liuma, Kureika ! Iar pe undeva, dincolo de ea, la fel de alb, se afla marele Enisei. În acest fluviu s-a înfipt ca un ac firav de gheață micul rîu Boganida și s-ar putea ca, la gurile ei, să mai fie în picioare vreo doi-trei stîlpi poate că nici ghereta nu a putrezit încă : era vopsită, rezistentă. Ar fi bine ca — atunci cînd ar simți că viața i se apropie de sfîrșit — să poată pleca la Boganida și să se culce în mijlocul tundrei, pe mușchi, sub rădăcinile încîlcite ale tufișurilor tîrîtoare, alături de acei oameni care-l iubiseră cînd era copil și pe care-i iubise. Dar cum poți ști cînd îți va suna ceasul ? Prinși de agitația vieții, oamenii și-au pierdut obișnuința de a se gîndi la moarte, de a se pregăti din timp pentru migrația veșnică. Nu există așa ceva — au aflat oamenii peste măsură de deștepți ; fiecare știe, încă de pe băncile școlii : moartea înseamnă întuneric, pulbere, descompunere ; a muri înseamnă să dispari pentru totdeauna, să putrezești, să ajungi hrana viermilor. Oare le e mai ușor acum oamenilor cu toate aceste cunoștințe ? Rămîne

de văzut ! E o problemă mare și nu prea limpede. Pierzînd credința în nemurire, nu și-au pierdut oare, odată cu ea, și propria lor ființă ? Atunci, de ce unii oameni fac eforturi să amîne moartea măcar cu o săptămînă, cu o zi, măcar cu o oră ? Unii nu se dau în lături de la crime pentru aceasta și deși caută să pună în locul lor pe alții, nu le merge, căci deocamdată nu te poți apăra, nici răscumpăra de moarte. Te duci prin locuri necunoscute și e bine dacă nu te prăpădești ca Petrunea în taiga. Acesta măcar se prăpădise în taigaua verde, cea adevărată ; dar de cele mai multe ori oamenii se pierd în taigaua omenească, grăbită, ocupată de treburile sale, prinsă de grijile de fiecare zi. Aleargă, aleargă nu se știe unde, își pierd din cînd cîte un tovarăș și, ca păsările întîrziate, gonite de frig, nici nu se uită înapoi. Doar femela, rămasă singură, scoate un strigăt, un bocet, rămîne puțin în urmă, se rotește în jurul masculului căzut și se grăbește să ajungă cîrdul din urmă...

Kureika — rîu pustiu — încă nu înghețase la praguri, încă mai scotea aburi. De sus se vedeau gurile larg deschise ale ochiurilor de apă, în mijlocul sloiurilor fărîmate de gheață albă : îngrămădirile înghețate de pe banchize. Apele rîului, negre, adînci, se mișcau obosite printre pietrele înghețate. Se simțea ceva nedesăvîrșit în natură, în iarnă, în frămîntarea și-n pustietatea rîului chinuit și părea că natura însăși se chinuia împreună cu el.

De la praguri și pînă la pietrele singuratice, la dreapta și la stînga, erau stînci de netrecut, proptite de la spate de cocoașele trecătorilor, iar mai departe — de ceața întunecată a taigalei. Ar fi mers, s-ar fi avîntat pe schiuri, cînd pe lîngă malul rîului, cînd pe muchea malului, cînd pe o vînă îngustă a unui defileu, dar numai de unul singur ! Cînd ești singur, ești stăpîn pe tine ! Te rătăcești, cazi de pe pietrele acoperite de gheață, nimerești într-o surpătură sau sub gheață — ești singur ! Desigur, îți va fi milă de tine însuți — oricui îi e milă de sine — dar această milă se va stinge asemenea acestui foc singuratic și nimănui nu-i va păsa de asta...

Numa. Liuma, Kureika are o lungime de peste șapte sute de verste și în drumul său ea formează două lacuri — Anama și Diupkun. Apele întortocheate ale Kureikăi provin din zăpezile veșnice, iar rîul curge prin regiunea înghețului veșnic. Zăpezile veșnice sînt moarte, dar cîte rîuri, lacuri, bălți, păduri, flori, ierburi trăiesc datorită lor ! Pe Enisei, ghețurile încep să plutească mai devreme decît pe Kureika și atunci apele umflate ale Eniseiului pătrund pe afluent în sus, pun în mișcare, clintind din loc apele somnoroasei, leneșei Kureika ; așa că, în unele primăveri, vreme de jumătate de lună, în altele — mai mult, ele curg în sens opus, înapoi. După ce se trezește, Kureika începe să se zbată, vuiește, se zbuciumă, e un rîu cu toane — are multă apă, e lung, dar navele nu pot pluti departe. Rîul este accesibil doar helicopterelor și bărcilor, dacă luntrașii au putere și curaj.

Ce bine era dac-ar fi putut să străpungă munții, să coboare dincolo de așa-numita „paralelă" spre pădurile rare și mlăștinoase din regiunea Cercului polar, care pe vreme de iarnă liniștită înghesuie orășelul Igarka spre brațul Gubenskaia. De unul singur, cu schiurile și cu cîinele, ar fi făcut drumul pînă la Igarka în trei-patru zile, ar fi făcut o baie de aburi, ar fi băut cu prietenii și le-ar fi povestit toată „grozăvia" prin care trecuse în taiga.

Akim s-a întors în cort pe întuneric și a adus în sac cîteva veverițe, o vulpe polară și un mic samur slab, alungat de frații săi spre stîncile golașe de lîngă mal. După ce i-a jupuit, vînătorul a pus cărbuni în ceaun, l-a dus în cort, a încălzit cortul pe dinăuntru, și-a scos scurta și i-a poruncit Elei să și-o scoată și pe a ei, căci o făcea să pară bătrînă și gîrbovită.

„De ce ?" l-a întrebat ea din ochi, iar el, fără să spună vreun cuvînt, i-a poruncit cu privirea : „Dezbracă-te !"

Elea și-a mișcat omoplații și s-a ghemuit cu teamă. Urechea lui Akim, rece ca un receptor de telefon, i-a atins spinarea și s-a înfipt în trupul ei. Urechea lui Akim auzea ceva ce nu semăna a respirație omenească,

ci a piston care grohăia, scîrțiia, șuiera : respirația se agăța de ceva, horcăia, iar în trupul bolnavei se mișca lichidul plescăind ca smîntîna sub bătător.

— Și ce mai face sufletul meu acolo, doctore ? a încercat să glumească Elea, cu buzele uscate, tremurînde.

— Nu prea bine.

— Ce-i de făcut ? Să murim ? a spus fata cu un zîmbet chinuit, încercînd să-și păstreze tonul glumeț, în timp ce-și punea îmbrăcămintea rece.

— De se să murim ? a răspuns Akim. — De se să murim ? și după tonul lui reținut, ea a înțeles deodată că el nu glumește și că se gîndea cu toată seriozitatea că ei ar putea muri.

— Akim, dragul meu ! Elea l-a atins ușor, întrerupîndu-i gîndurile. Am să rezist... Am să mă țin tare... Și s-a grăbit să-l liniștească pe el, dar mai mult pe ea însăși. Nu te teme de munți ! Dacă erau ca ceï din Caucaz, era altă treabă ! Aceștia nu sînt înalți. Cît avem de mers : cincizeci, o sută de kilometri ? O să-i facem ! O să te ajut... Rozka, eu... O să merg pe jos, o să merg... Nu trebuie să stăm pe loc. Am pierdut aproape o zi și-o noapte. Zilele sînt tot mai scurte... În general, eu sînt sănătoasă, numai plămînii... Dar oamenii bolnavi de tuberculoză trăiesc, chiar și cu un singur plămîn. Luptă. O să răzbim, o să răzbim, Akim !...

„Simte ceva ! s-a îngrijorat Akim. Dar nu înțelege, nu înțelege încă. Vorbe goale... Aici vorbele n-au nici o valoare."

— Bine, hai să ne culcăm. Noaptea-i un sfetnic bun, cum se spune ! a întrerupt-o el.

Elea i-a zîmbit recunoscătoare, cu ochii înlăcrimați. L-a îmbrățișat, s-a lipit de el și, liniștită, a adormit în cortul încălzit. Akim căuta să nu-i tulbure somnul, stătea nemișcat, suflînd în pieptul femeii, să nu se irosească fără folos măcar această brumă de căldură.

Noaptea de gheață, s-a lăsat în jur tăcută ; apăsa, încreța cortul, dar în ochii lui Akim încă nu se stinsese, mai continua să ardă, lumina apusului de soare...

Ce bine, ce grozav era că ieri, îngîndurat, a stat pe culmea aceea din mijloc pînă la acest apus de soare!

...Focul abia mai ardea. Lîngă picioarele vînătorului, cu botul îngust ascuns în coada stufoasă, dormea Rozka. Deasupra Kureikăi, deasupra ochiurilor de apă ce abureau, a culmilor, mai sus de stîncile surpate, crăpate, sfîșiate, dincolo de linia trecătorii răzbătea, prin pustietatea întunecată și posomorîtă, lumina galbenă a soarelui ce apunea undeva — care de o săptămînă nu mai apăruse în aceste locuri — și numai această lumină venită din depărtări îți amintea că soarele era viu, și acolo departe, spre vest, oamenii îl vedeau pe cer la locul lui obișnuit.

În schimb, acolo, pe frig, printre stînci masive și printre zăpezi, lumina soarelui îndepărtat și nevăzut întărea sentimentul de tristețe și de singurătate, deosebit de puternic printre spațiile ce se deschideau vederii de la înălțime. Gingășia gălbuie a apusului de soare pălise îndată după ce apusese, luciul rece al aurului greu orbise, inundase firea vie a cerului, bulgărele de metal lichid coborînd în adîncul amurgului ce se lăsa rapid topise semeția vîrfurilor de munte; și cînd acest bulgăre complet solidificat, răcit, căzuse ca o seceră zimțată din cerul găurit, în crăpătura îngustă a munților, cerul mai rămăsese mult timp sfîșiat, gol; iar prin acest abis ceresc, prin acest hău, apărea și respira, cu o răceală moartă, bezna.

Năluca soarelui, lumina asta venită de sus, căzută din cer și absorbită de argintul înnegrit al stîncilor prevestea sosirea gerurilor. Foarte curînd, copacii din taiga aveau să plesnească, pietrele să crape scoțînd sunete surde. Sunetul surd, rostogolindu-se prin canionul rîului, urma să se apropie de creste și să răbufnească, precum un tunet, atît de puternic, încît aveau să se cutremure munții, să se prăbușească avalanșele, trăgînd după ele torente de lavă înghețată, fărîmicioasă. Și numai atunci, după lăsarea gerurilor puternice, Kureika urma să înceteze a se zbate, să se potolească peste tot, chiar și la

praguri, și să se acopere de gheață, și doar atunci se putea trece spre gurile rîului, spre sat, spre oameni.

Vor reuși oare să ajungă împreună ? Singur n-avea să plece de aici.

Akim avea de gînd să se scoale. Rozka i-a simțit mișcarea, a ridicat capul, l-a privit cu ochi somnoroși, cînd pe neașteptate s-a auzit un zgomot care l-a făcut să-și rețină respirația : din cer, de acolo, din partea nordică întunecoasă, creștea un vuiet, și în scurt timp, la lumina slabă ce venea de la zăpezile munților sau de la ultimele luciri ale zărilor ce se ridicau din crăpăturile stîncilor, a apărut silueta întunecoasă, ca o pană, a unui avion cu un ochi verde sub burtă și cu un bec roșu în coadă, a cărui lumină îți supăra ochii.

După calculele lui Akim, avionul a trecut aproape deasupra căsuței părăsite în pădure pe malul rîului Ende, a survolat cu bine munții, și-a continuat zborul fără grabă, arătîndu-și pentru o clipă silueta de la coadă pînă la aripi și s-a făcut nevăzut, după ce-a sclipit cu reflexe argintii, dincolo de munți, în abisul ceresc.

„Măi avioane, măi aeroplane ! Ia-ne cu tine, măi hoțomane..." s-a bucurat Akim stăpînindu-și inima ce-i bătea puternic, dar îndată, superstițios, și-a potolit bucuria, a alungat-o cît mai departe de el, căci se putea ca avionul să fi trecut întîmplător... poate a ajuns în nord și acum se rotește, poate a adus vînători pentru sezonul de iarnă, poate face cercetări științifice, poate caută pe cineva, poate a zburat la Polul Nord ? Cine știe ?...

Dar îndoielile se contraziceau, în capul lui nimic nu era limpede — totuși avioanele de cursă începuseră să zboare spre Hatanga. Iarna s-a întărit, gheața e rezistentă, se poate ateriza pe rîu, pe lacuri. Și... cum de-a uitat ? De ce ? Dar de unde să știe că traseul spre Hatanga trece pe aici, pe deasupra taberei lui Akim ? Trebuia să întrebe ? De ce să întrebe ? El nu venise să se chinuiască în taiga, el venise la vînătoare, la lucru.

Desigur, era un avion de cursă, era avion de cursă, era riscant să-și pună speranțele în el, dar altă ieșire nu exista...

Frigul i-a sculat și i-a gonit din cort cînd cerul încă nu se luminase din nici o parte și constelațiile, ca niște fărîme de gheață, se risipiseră pe cer deasupra vîlvătăii focului ce ardea frigînd dureros fața și ochii, dar nu te apăra deloc de ger. Akim amesteca în ceaun o ciulama din făină și carne uscată de pasăre. Au mîncat această ciulama din căni — era fără gust, nu era destul de sărată și mirosea a fum. Și, slavă Domnului, s-au încălzit pe dinăuntru. În timp ce vînătorul, concentrat și supărat, după cum i se părea Elei, strîngea cortul înghețat și înțepenit, care pîrîia, și lega de sanie bagajele, în ceaun se topise din nou zăpada și apa începuse să clocotească puternic, scoțînd aburi. După ce-a făcut un ceai mai tare, Akim l-a turnat într-un termos mic, iar restul i l-a dat Elei să-l bea și, de parcă s-ar fi rupt ceva în el, a spus resemnat, ba chiar cu teamă :

— Sîntem gata ? Plecăm !

Mergeau grăbiți, mai exact, nu mergeau, ci fugeau. Elea se sufoca din cauza gerului, tușea. Akim a așezat-o în sanie, a acoperit-o cu cortul, i-a așezat tot felul de lucruri în părți, a legat-o la gură cu fularul, i-a pus peste cap gluga de la scurtă, lăsîndu-i descoperiți doar ochii, a bătut-o pe umeri și, zicîndu-i cu buzele înțepenite de ger : „Ține-te !“ — s-a înhămat la sanie. În mers, schiurile ba se înfundau în adînciturі, ba se împiedicau în uscături ; Akim, gîfîind, o încuraja pe Rozka sau, poate, se încuraja pe sine :

— Trazesi, drazii mei, trazesi ! La început, încerca să glumească : — Traze, traze, măi Foma, satul e aproape... Apoi urmau cuvinte deocheate : „La drăgusa lampa-i stinsă, drumu-i lunecos... !“ dar Akim nu mai avea suflu să termine. Se grăbea, îndemna cîinele, iar împrejur, zăpada întărită de ger sclipea tot mai puternic, copacii trosneau uscat, oftau în miezul unei nopți împietrite de ger, măzărichea curgea șiroaie de pe copaci asemenea unor solzi, o pulbere ce condensa aerul se învolbura ca într-un miraj, liniștea devenea tot mai adîncă și lumina stelelor înțepenite devenea și mai rece, și mai înghețată, în adîncul nemărginit al cerului indiferent.

Răceala zăpezii strălucitoare, cumințenia pădurii risipite, care, ca fermecată, își lăsa labele crengilor în zăpadă, le dădeau strîngeri de inimă, dureri în urechi și le orbeau vederea. Fiecare copac, zdrențăros ca un cerșetor, cu cioturi ca niște țepi, stătea cu propria sa umbră, de parc-ar fi înțepenit într-o rugăciune mută către veșnica răbdare.

Zăpada scîrțîia, foșnea, scînteia sub schiuri, o răsuflare înăbușită ieșea din piepturile și din gurile lui Akim și a Rozkăi, sania se-nclina, aruncată dintr-o grămadă de uscături în alta, dintr-un bulgăre de pămînt în altul, tălpicile saniei scoteau țipete ca și cum ar fi strivit un guzgan și mergeau înainte cînd mai lin, cînd în salturi. Elea, era cuprinsă de nepăsare, gîndurile i se împotmoleau, mintea o ducea, nu se știe de ce, tot mai mult la lucrurile veșnice, la Egiptul Antic, la preoții și preotesele păgîne pline de mister și la orașele dispărute ale Indiei, rătăcite prin jungle, la corăbiile rătăcitoare, la oamenii părăsiți și la altele asemenea. Tot ce era pămîntesc, apropiat, se îndepărtase în pustiul nopții friguroase și liniștite a taigalei. În taiga este foarte ușor să te uiți pînă și pe tine însuți, dacă n-ar fi durerea ce-ți cuprinde fața și-ți acoperă ochii și nările cu gheață.

— Să nu dormi ! Să nu dormi !

Îndepărtînd gheața de pe gene. Elea l-a văzut pe Akim stînd cu mîinile sprijinite de sanie. Era acoperit tot de zăpadă, de chiciură, totul pe el era rece și foșnea, respirația era inegală, ochii luceau speriați prin niște crăpături înghețate, pe obraji avea pete lăptoase. Elea nu văzuse niciodată oameni cu degerături, totuși a cuprins-o spaima : așa putea arăta doar un trup muribund, lipsit de sînge, pe ducă. Akim a luat un pumn de zăpadă cu mănușa. Plîngînd, Elea s-a grăbit să frece fața vînătorului și, simțind cît de mult îl durea, rostea tot felul de cuvinte, rugîndu-l să aibă răbdare și împrăștia zăpada, luînd mereu alta. Înclinînd fața tot mai jos și mai jos, strîngînd puternic cu degetele marginea saniei, Akim înjura printre dinții încleștați :

— Parcă n-ai avea mîini !... Fi-si-ar sufletul... ! a înjit el cu fața udă, murdărită ca o mănușă arsă. Freacă mai tare ! Mai tare !

Și, din nou, Akim fugea, se sufoca, se lăsa aproape în patru labe, iar lîngă el horcăia, scheuna Rozka, lăsînd pe zăpadă urme roșii de la labele rănite, tălpicile saniei nu scîrțîiau, nu scînceau, nu trosneau, ci scoteau adevărate țipete vii. Sania sălta, se înclina, se smucea tot mai puternic și ceva a căzut din ea, rămînînd în urmă ca o pată neagră pe zăpadă. Elea a strigat, anunțînd căderea, dar Akim nici nu s-a-ntors măcar și Elea și-a dat seama că nici dacă sania s-ar desprinde de el, Akim nu s-ar întoarce : ar continua să meargă înainte pînă cînd ar cădea : nu mai auzea, nu mai înțelegea, nu mai simțea nimic.

Spaima, o spaimă nebună a cuprins-o pe Elea, a făcut-o să fugă în urma saniei, a vînătorului și a cîinelui. Nu se mai gîndea la veșnicie, la univers, la orașele dispărute și la țările antice, nu se mai gîndea la nimic — spaima îi gonise toate gîndurile. Senzația că drumul este nesfîrșit, că taigaua este pustie și nemărginită, îi paralizase nu numai gîndirea, dar și orice dorință, în afară de una singură : să se oprească, să se culce lîngă un foc roșu și viu și să înceteze orice împotrivire — oricum, nu se putea ajunge nicăieri sau, mai bine zis, aveau să ajungă acolo unde pînă la urmă ajung toți. Și atunci ce importanță mai avea dacă era mai devreme sau mai tîrziu ?

O dată, de două ori, opincile ei scorojite au călcat pe ceva tare, lunecos, și s-a gîndit că-i un bolovan sau o rădăcină. Dar deodată a lucit o urmă ! Mergeau pe o urmă : e-adevărat că era o urmă cam ciudată. La răscruci și-n vîlcele zăpada fusese săpată cu un obiect bont, iar prin luminișuri erau două urme — se vedeau brazde făcute de schiuri și urme de cîine. Munții, masivele golașe, care se profilau negre ca niște corbi prevestitori de nenorociri, deasupra panglicii albe a rîului, s-au depărtat în abisul cerului : turtiți, ei s-au unit acolo cu imensitatea bolții cerești nemișcate.

Munții au rămas în urmă. Însemna că ei trecuseră peste munți, însemna că se îndreptau spre o așezare omenească, spre o tabără, spre iurte, spre o brigadă de pescari ! Totuna era, doar să ajungă unde erau oameni. Ei n-aveau să-i lase să moară. Îi vor fricționa, îi vor încălzi, le vor da să bea, să mănînce, îi vor transporta cu renii undeva, îi vor lecui și-i vor expedia cu avionul la mama, la Moscova.

Dar există oare cu adevărat mama, Moscova, oamenii, mulți oameni ! ? Niciodată, niciodată și nicăieri n-o să mai plece, niciodată nu-și va mai lăsa mama, chiar dacă fumează, chiar dacă se ceartă cu autorii, chiar dacă îi „salvează". Însemna că Akim găsise niște urme și de aceea se grăbea așa și își scotea sufletul lui și Rozkăi. Bietul Akim ! Bunul Akim !

În pădure s-a luminat puțin, gerul din taiga a mai slăbit — schimbarea nu putea fi observată cu ochiul, dar se simțea cu obrazul. Copacii pocneau mai rar, ca niște explozive, în schimb uscăturile și mușchiul uscat și putred scîrțîiau și cădeau mai tare, lipite de frig ca niște teancuri de tutun, fîșîiau frunzele și peisajul acesta neobișnuit o speria pe Elea fără să-și dea seama de ce.

S-au oprit într-o vîlcea nu prea adîncă, în care se reflecta o lumină albăstruie, fie de la umbrele pădurii, fie de la razele răsăritului de soare, ori ale amurgului ce începea să se lase. Elea a căzut cu fața în sanie. Akim a mai avut putere să facă focul, să atîrne ceaunul și a căzut și el pe stratul subțire de cetină de pe jos, care se fărîmă trosnind sub el. Fața lui era acoperită de zgîrieturi însîngerate, urechile i se umflaseră, pomeții obrajilor îi ajunseseră pînă sub ochi, iar pletele ca niște cosițe îi atîrnau bătrînește. Au băut ceai cu mult zahăr, au băut mult și lacom. Lui Akim îi tremurau mîinile, venele umflate de efort și negre ieșeau în afară ramificate, pe albul ochilor se formau pete roșii de la vasele de sînge sparte, pleoapele i se umflaseră lăsînd să li se vadă mucoasa umedă. Nici privirea și nici ochii lui Akim nu străluceau atît de sălbatic în noapte ca aceste pleoape întoarse și umede ce se umflau mereu, în spatele cărora

nu puteai deslușì nimic în afară de o oboseală de moarte.

Akim a deschis ultimul borcan cu lapte condensat, l-a încălzit la foc, a băut vreo două linguri, l-a amestecat în cană și i-a dat Rozkăi să bea. Ciinele privea neîncrezător la stăpîn, dînd din coadă. Akim a întredeschis ochii : „Mănîncă, mănîncă !" Iar Rozka, întotdeauna atît de sfioasă, a început să zăngăne cana, plescăind zgomotos din limbă.

„Așa e bine ! Pentru se să economisim alimentele ? O să dăm de-o asezare omenească, acolo au de toate — si lapte, si zahăr. Ciinele e curat, trăieste în taiga, doarme pe zăpadă, mănîncă vînat. Posi să-i dai să mănînse si din cană. Ciinele si-e prieten. Rozka e un prieten de zese ori mai credinsios decît unii oameni !..."

Au pornit din nou la drum. Oasele și capul îi dureau, urechile le țiuiau. Mergeau fără oprire, fără să se odihnească, se grăbeau nebunește. Akim a început să se poticnească tot mai des și mai des, a căzut cu fața în zăpadă, a tras mîinile sub el. Rozka scheuna, îi lingea gîtul, ceafa. Elea s-a aplecat deasupra lui și, cuprinsă de teamă, l-a atins cu mănușa. Sprijinindu-se cu mîinile în zăpadă, Akim s-a așezat și și-a șters fața cu mîneca.

— Acum trebuie să merzi. Cît posi ! Totuși, i s-a făcut milă și mai apoi, în cursul zilei sau al nopții geroase, auzind în spatele său tusea răgușită, chinuită, a strigat c-o voce înghețată : — Sine-te de sanie ! Și, după ce-a mai răsuflat, a spus sufocat : Să nu rămîi în urmă !

Temîndu-se să ia mîna de pe sanie, Elea nu-și mai simțea picioarele și-și pierduse puterea nu numai de a gîndi, dar și de a vedea sau de a simți ceva. Tusea o făcea să vadă scîntei portocalii în fața ochilor, să cadă în genunchi, trupul i se acoperea de sudoare. „Mai stați ! Mai așteptați ! Nu mai pot !" și se tîra prin zăpadă. Dar nimeni nu o auzea și ea își aduna puterile, se ridica în picioare, se tîra în urma saniei, fără să mai simtă cum îi înghează ochii, buzele umede de la tuse, cum i s-a întepenit ceva sub omoplați și nu mai poate respira. Avea o senzație de vomă care îi storcea din trup o sudoare rece, zgomotele din cap acopereau toate sunetele

din afară, iar jocul cercurilor strălucitoare ce i se roteau în fața ochilor mistuise întreaga lume și aerul pe care-l respira. Măcar de-ar putea inspira o singură dată aer cald, înviorător !

În stare de delir sau în realitate l-a găsit pe pipăite pe Akim stînd culcat, sprijinit cu spatele de-un copac. Crengile copacului fuseseră prinse sub zăpadă, așa încît se formase un fel de boltă unde parcă era ceva mai cald. Elea pricepea doar acest lucru, precum și faptul că nu mai era nevoită să facă efort, să o tot țină în goana aceea istovitoare, nemaisimțindu-și mădularele. În stare de delir sau în realitate a văzut în fața sa nu chipul lui Akim — nu, nu un chip — ci o mască umflată, arsă, cărămizie, și pe ea, ieșind în relief pete ca niște ciuperci. Ochii înghețați, istoviți, erau luminați de o lumină roșie și nu mai exprimau decît forța încăpățînării și a urii. Ea, sau poate o cu totul altă ființă, strivită de groaza morții apropiate, se tîra lîngă omul degerat, căzut lîngă copac, îl zgîlțîia, îi apăsa fața cu buzele și, simțind că obrajii, nasul îi sînt împietrite, nu-l mai ruga să-și revină, să se scoale, să meargă, ci, printre gemete și tuse, îi spunea :

— Iartă-mă !... Iartă ! Iartă !...

Cîndva, în joacă, Elea se ducea la biserica Elohovskaia de sfintele sărbători, se înghesuia prin mulțimea de curioși și credincioși și iată că acum, în pericol de moarte, încerca să-și amintească măcar ceva din rugăciunile pe care le auzise acolo: „Doamne miluiește-mă pre mine păcătosul ; Tatăl Nostru carele ești în ceruri... Sfințească-se numele tău !... Prin rugăciunile Preacuratei Tale Maici, miluiește-ne !... Întoarce-ți fața de la păcatele mele... nu mă goni... Redă-mi bucuria mîntuirii..."

Lacrimile-i înghețară, iar strigătul încetă. Se aplecă peste Akim, îl îmbrățișă, își ascunse fața în locul în care, sub o butonieră smulsă, la gulerul de blană al scurtei, sub un fular de păr de iepure, moale, croșetat de mîinile ei, îi pulsau venele de la gît, îi zvîcnea pieptul și auzea printre horcăituri : „Roagă-te ! Mai roagă-te."

Și ea, supusă, șoptea, adresînd rugăciunile nu cerului, ci lui Akim, bărbatul, apărătorul și ocrotitorul pămîn-

lean, care dintotdeauna fusese sprijin și scut femeii, părinte al familiei, gospodar și stăpîn al ei. Așa a fost. Așa este. Așa va fi. Nimeni în afara lui, a bărbatului, nu va salva femeia, o ființă slabă. Trebuia să se ridice. Trebuia ! Trebuia !...

Și, uimit de dorința nebună de viață ce sălășluia în adîncul femeii, el își învinse slăbiciunea, se ridică și rămase pe vine cu mîinile afundate în zăpadă. Rînjind de durere ca un cîine, s-a desprins din zăpadă și s-a tîrît în patru labe de sub copac pînă la urmele din zăpada cu reflexe albăstrui. Acolo, și-a îndreptat spinarea, s-a ridicat în picioare, a pășit, iar Rozka s-a smucit și a început să latre. Altădată o bătuse, o înghiontise, o aruncase în zăpadă, dar Rozka îi ierta totul stăpînului trezit la viață care, răscumpărîndu-și vina față de ea sau față de altcineva, o trăgea după sine și pe ea, și pe Elea și nu mai avea putere nici să strige, nici să înjure, doar horcăia groaznic și acest horcăit era strigătul care încă-l mai susținea, nelăsîndu-l să cadă.

Rozka a adulmecat ceva, a tras mai tare de chingă, a scos din gură o limbă și mai lungă și a alergat tropăind mărunt cu labele sale strîmbe, roase de zăpadă și de bolovani pînă la carne. Akim, fără să-și încetinească mersul, s-a întors — mîinile îi erau încleștate de chinga de sub care ieșeau aburi, scurta era descheiată, fularul se tîra pe zăpadă, iar el călca pe capătul lui — și a spus, dînd din cap : „Așază-te !“ Știind că ordinul nu se va mai repeta, înțelegînd dintr-o dată ce are de făcut, fără să se gîndească la Akim și la Rozka, la felul cum o vor putea duce, fără să-i fie milă de ei, bucurîndu-se doar de propria sa fericire, Elea s-a răsturnat în sania plină de zăpadă...

Mersul saniei s-a încetinit, aproape s-a oprit, dar omul și cîinele continuau să tragă încordați ; dar nu trăgeau o mică sanie, ci o căruță ce depășea puterile lor, undeva în sus, pe munte ; și Elea s-a făcut ghem, ca să fie mai mică, mai ușoară, ca măcar așa să ajute omul și cîinele. A încercat din nou să se roage, dar nu era în stare să-și

amintească nu o rugăciune, dar nici măcar o frază bisericească. Din gura înțepenită de ger ieșea doar: „Doamne !... Doamne !... Doamne !..."

În pragul unei căsuțe, acoperit de un strat curat de zăpadă proaspăt cernută, cu mîinile desfăcute în lături, zăcea un om cu o chingă și cu arma pe umăr. La brîu îi lucea un topor. Omul vărsa. Cîinele, cu un șleau cît o jucărie pe un trup slab cu coastele ieșind în afară, cu părul lipit de umeri, alerga grăbit și, cu limba sa trandafirie și mobilă, lingea prispa în același timp cu fața stăpînului său.

Ușa căsuței era închisă și proptită cu un toiag, lîngă perete erau așezate grinzi uscate din lemn de brad, mîncate de carii și ascunse sub cetină. Lîngă ușă, pe un stîlp, se vedea o urmă gălbuie de cioplitură încă proaspătă. Pe acest stîlp, mai înainte, fuseseră scrise cu negru cuvinte murdare, cu litere stîlcite. Toiagul folosit la vînătoare era un băț subțire, cioplit, trecut printr-o scoabă de lemn și cu un capăt înfipt în ușorul putrezit al ușii de la tabăra de iarnă. Hornul de deasupra acoperișului era ars și cu găuri ; lemnele stăteau sub șură, ca să nu fie acoperite de zăpadă, o cărare ducea spre rîu și urme, multe urme, făcute de pîslari scîlciați și multe urme, grăbite, făcute de un cîine, ce semănau cu niște frunze boțite, aduse de vînt.

— Unde m-ai adus ? !

Omul nu mai horcăia, nu se zvîrcolea pe prispă, ci ședea pe trepte, așteptînd să-și revină din oboseală și scuipînd.

— Unde m-ai adus ? ! Elea, cu o putere nebănuită l-a apucat de gulerul scurtei pe Akim, l-a tras de pe prispă, l-a scuturat și acum îl lovea cu pumnii în piept.

El o privea obosit, neînțelegînd încă nimic, dar a îndepărtat-o hotărît cu mîna, a scos de pe umăr chinga înghețată și a deshămat cîinele. Eliberată din șleau, Rozka s-a scuturat și a început să se tăvălească prin zăpadă.

— Freacă-mi fasa ! a luat zăpadă cu mănușa și întinzîndu-i-o Elei, i-a poruncit : Si nu mă zgîria. Mă doare.

Supunîndu-se tonului său liniştit şi autoritar, ea îi frecă supusă obrazul, rupîndu-i cojile palide, înnegrite la margini ale degerăturilor semănînd cu pălăriile unor ciuperci otrăvitoare, dar în sinea ei se umplea de ură întunecată ce clocotea cu o putere de care nu credea că este în stare.

— Pe el îl doare ! Ca să vezi, pe el îl doare ! a început ea cu voce gîtuită. Pe mine nu mă doare ? Şi dintr-o dată a început să ţipe : Pe mine nu ? ! Şi a început să-l lovească cu mănuşa peste faţa încă insensibilă, îngheţată. Ticălosule ! Ticălosule ! Unde m-ai adus ? ! Vreau la mama ! La mama ! La Moscova ! Ticăloşilor ! Ticăloşilor ! Toţi sînteţi nişte ticăloşi ! Ce-aţi făcut cu mine ? Mănuşa căzuse în zăpadă şi ea îl lovea cînd pe un obraz, cînd pe altul, cu mîna slabă, numai oase. Am să mor aici ! Am să crăp ! N-am să rezist ! N-am să rezist !

Akim i-a prins la început o mînă, apoi cealaltă, le-a strîns cu atîta putere încît fata a început să se smucească precum o pasăre rănită. Pe bărbie, i se prelingea sîngele din buza rănită. Şi-a şters buzele, s-a uitat în palmă şi i-a spus în şoaptă, cu vocea gîtuită.

— Dumnealor simt numai durerea lor, pun pres numai pe viaşa lor ! Şi cu o furie oarbă, dezlănţuită, a urlat : N-ai să rezişti ? ! Ai să crăpi ! Te dau hrană vulpilor, eşti dulse ! Măcar atîta folos ! Ba nu, îşi mai fac un servisiu : am să te-ngrop alături de gazicul tău ! Acolo ! a arătat cu mîna în direcţia rîului Ende. Să-şi sină de urît... Rozka ! Akim a împins-o într-o parte. Nu-mi sta în cale ! S-a apucat să scoată rucsacul din sanie, a scos şi ceaunul, l-a umplut cu zăpadă, cu zăpadă proaspătă, albă, luată de pe stiva de lemne, în timp ce sîngele continua să-i curgă din buză, prelingîndu-se ca un fir de aţă pe bărbie încîlcindu-se şi uscîndu-i-se printre firele aspre ale bărbii îngheţate şi continua să-şi lingă întruna sîngele de pe buze, care nu se coagula la ger. Elea a văzut pe albul dinţilor lui un strat roşu, care îi făcu greaţă. A trecut pe lîngă ea spre uşa casei cu ceaunul plin de zăpadă într-o mînă şi cu un pumn de coajă de mesteacăn galbenă în cealaltă, împiedicîndu-se parcă de faţa îmbrăcată într-o haină neplăcută şi în-

gheţată, cu faţa vînătă şi golită de sînge, care deşi tremura ca un căţel, îşi păstra expresia de ură şi încăpăţînare. — Nu binevoisi să intrasi în casă ? După ce-a aruncat cojile de mesteacăn, Akim a apucat-o de guler ca pe un pisoi şi a tras-o în casă, înjurînd cu atîta ură, încît ea, speriată, a dat zor să intre.

Uşa casei a tresărit, a scîrţîit, şi Elea a fost împinsă în mijlocul camerei, s-a lovit cu pieptul de măsuţa joasă şi a căzut pe duşumea. A rămas aşa, în genunchi, cu mîinile rezemate de masă, cu faţa în mîini, auzind cum Akim lovea lemnele în sobă, simţind cum se umplea camera de mirosul dens de catran al cojilor de mesteacăn ce începeau să ardă, cum s-a încins, bucuroasă, soba a şi început să duduie. În curînd s-a auzit cum fîsîie zăpada ce se topise în ceaun. „Tare aş vrea un ceai ! Fierbinte ! Fierbinte ! Cu zahăr !..." s-a gîndit Elea şi şi-a înghiţit saliva care însă i se opri în gîtlejul uscat.

Şi cît timp Akim făcu focul în sobă, aduse lucrurile în casă, umblă de colo-colo, a tot înjurat, dar fără mînie ; de fapt, nu mai înjura, ci bombănea :

— Sîntem caprisioase ! Otrăvite !... Să fim mulsumisi că am azuns ! Nu stiu cărui sfînt să-i aprind o lumînare. Ne-ar fi mîncat fiarele, apoi fiarele ar fi fost zupuite pentru blană ca să-si facă gulere şi căsiulise niste fandosite ca tine !... De ne-ar fi mîncat pe noi — asa ne trebuia ! Păcat de Rozka ! Ea, săraca, se vină are că suferă atîta ? De dînsa de se s-o fi mîncat ? Vai, ticălosii ! Vai, ticălosii !

Rozka, speriată de înjurăturile stăpînului, dar mai mult istovită de drum, stătea culcată pe lemne după sobă, dar auzindu-şi numele, a mai găsit putere să ridice capul.

— Căselusă ! Dormi ! Odihneste-te ! a mîngîiat-o Akim. Şi avea atîta gingăşie în voce, încît pe Elea începu din nou s-o cuprindă supărarea : deci ea era mai rea decît cîinele !

Dinspre sobă s-a simţit o adiere de căldură. „Mai aproape, cît mai aproape de sobă !" Şi, ţinîndu-se de laviţă, s-a tîrît pipăind ca un orb, spre sobă, a găsit-o pe Rozka, a cuprins-o cu mîinile, şi-a băgat nasul în

blana ei deasă, fără să mai simtă mirosul acela de cîine pe care nu demult îl îndura atît de greu. „Cățelușa mea, cățelușă ! Cățelușa mea, cățelușă !" O slăbiciune ascuțită îi tăia răsuflarea, o muia, o adormea.

S-a trezit din pricina unui ghiont puternic și brutal și a simțit cît de cald, de înăbușitor și de umed era în casă, cum îi zvîcneau obrajii, cum îi ardeau și-și reveneau mîinile și picioarele amorțite, cum o durea tot corpul.

— Mîncăm, se zise ? !

După cele întîmplate, Akim, n-a mai vorbit cu ea. În casa care gemea de gerul năprasnic, neobișnuit, venea noaptea tîrziu, mînca ce i se dădea, bea ceai înecîndu-se și oftînd și după ce se întindea pe pat, adormea îndată, cu fața ascuțită în sus, acoperită ca de-un mușchi cenușiu. Elea făcea foc în sobă, gătea mîncarea, tușea acoperindu-și fața cu palmele, se doctorica cu esență de merișor înghețat și cu tablete pe care Akim le pusese toate deodată pe masă, spunîndu-i. „Vrei să trăiești — lecuiește-te !"

Încă din toamnă, Akim cercetase pădurea de lîngă Ende, doborîtă de-o furtună, în spatele istmului străjuit de bătrînul cedru și, acum, umbla prin această pădure, strîngea uscăturile, le căra pe istmul unde, sub cedru, scăpat de griji și de neplăceri, dormea — de data asta cu adevărat liber — Gheorghii Gherțev. În zona Cercului polar — după geruri — vin, de obicei, viscole grozave care țin multă vreme și vremea asta e îngrozitoare. Akim se grăbea ca, înainte de căderea masivă a zăpezilor, să facă un foc mare, să-l acopere cu crengi umede, astfel ca fumul să fie mai gros și să se ridice cît mai sus. Idee la care nu se gîndise înainte, ci-i venise acolo, pe culmea aceea, în timp ce privea de la înălțime rîul Kureika ce fumega, aburcînd în văzduh aburi de iarnă — de aceea probabil se și numește Kureika [1] — și a auzit și a văzut avionul de cursă, ideea aceea îi insuflase credința că

[1] Joc de cuvinte : în rusă *Kurîtisea* înseamnă a fumega sau a arde înăbușit.

piloții care zboară o dată pe zi deasupra taberei de iarnă, vor observa — nu vor putea să nu observe ! — fumul ce s-ar ridica de la un foc arzînd fără întrerupere.

Iar piloții, nu degeaba sînt piloți polari : au observat — e adevărat, nu imediat, nu de prima dată — lumina stăruitoare, ca un semn de alarmă, a focului ce nu se stingea nici noaptea și de la baza aeriană au difuzat un apel prin toate posturile de radio-emisie locale, întrebînd dacă se află cineva în perimetrul numărul cutare pe cursul mijlociu al rîului Ende.

— Este ! au răspuns radiotelegrafiștii de la Uniunea vînătorilor.

Deasupra istmului, marcat prin silueta întunecată a cedrului singuratic, grohăind friguros, s-a lăsat în jos un helicopter, care a aruncat pe o funie o sacoșă în care era o trusă medicală, alimente pentru douăzeci și patru de ore și un bilețel cu întrebarea : „Ce s-a întîmplat ?“ Akim a strecurat în sacoșă un bilețel pregătit din timp : „În tabără e un om grav bolnav. Rog ajutor.“ Drept răspuns i-au aruncat în aceeași sacoșă, de data asta fără funie, un alt bilețel cu următorul conținut : „Avem o cursă urgentă. La întoarcere vă vom lua. Dacă puteți, marcați pista de aterizare.“

Pentru aceasta, Akim a pregătit o stivă din bețe de arin de culoare închisă. Le-a așezat în patrat pe zăpadă, formînd un fel de țarc în care a intrat aproape întregul istm, cu cedru cu tot și cu partea de lîngă malul rîului Ende neacoperită de sloiuri de gheață. Un loc mai bun pentru aterizare în această parte plină de bolovani, pietre și copaci doborîți, nu se putea găsi.

Pe aceeași sanie, pe jumătate ruptă, ale cărei tălpici subțiate de zăpadă, bolovani și rădăcini, ajunseseră ca hîrtia, Akim, care tușea și scuipa cu zgomot, a dus-o pe Elea spre locul de aterizare a helicopterului. Era tăcut și întunecat, din pricina degerăturilor, fața îi era numai coji și ajunsese de nerecunoscut. Dar tovarășa sa de drum ce ședea posomorîtă în sanie nu mai avea nici necaz, nici milă față de salvatorul său, și nici față de sine însăși. După ce a părăsit tabăra, prin care se mișca

cu greu, slăbită, cu fața galbenă ca ceara, în care era sădit albastrul șters al ochilor, tușea fără întrerupere și scuipa în zăpadă, cu un oftat chinuitor, flegmă groasă, amestecată c-un păienjeniș de fire sîngerii.

În schimb, lui Akim îi era somn. Nu avea altă dorință decît să doarmă și să nu vadă, să nu audă nimic. Să nu simtă cum îi arde sfîșietor de dureros fața inexpresivă, umflată, să nu simtă cum îl dor oasele obosite, cum îi gem mîinile bandajate la repezeală cu fețe murdare. Încovoiat ca un bătrîn, abia se tîra, trăgînd sania după sine, iar cînd au ajuns pe istm, a ajutat-o pe Elea să meargă pînă la cedru, a așezat-o lîngă foc, la adăpost, s-a lăsa și el pe vine, legănîndu-se cu fața în palme.

— Poate vrei să-ți iei rămas bun ? a întrebat el încet, fără să-și ia palmele de pe față. Oricum, am fost tovarăși de drum...

Elea a făcut o mișcare cu capul care putea însemna și da și nu, dar nu s-a mișcat din loc : și cînd deasupra lor a apărut un mic helicopter pîntecos, care-a aterizat în perimetrul țarcului, măturînd zăpada pînă la nisip, ea continua să stea ca de lemn. Akim a ajutat-o să se scoale de lîngă foc. Încet, parcă fără nici o bucurie, Elea s-a îndreptat spre ușa deschisă a helicopterului din care a apărut un pilot tînăr, luminat de-un zîmbet prietenos. Acesta a lăsat în jos o scăriță metalică și, ridicînd la bord femeia susținută de vînător, a spus : „Bine ați venit, oameni din taiga !"

Akim a prins de zgardă cățelușa ușoară ce tremura ca un șoricel, a luat de curele rucsacul aproape gol și s-a urcat stîngaci în helicopter, străduindu-se să nu-i scape cățelușa care scheuna și se opintea zgîriind cu ghearele metalul. După ce a băgat cîinele și rucsacul în helicopter, a căutat din ochi un loc unde să se așeze mai departe de tovarășa sa de drum, dar toate fotoliile cu excepția a două din ele aveau spătarele lăsate în față, așa că s-a prăbușit alături de fată într-un fotoliu moale. Pilotul s-a încruntat, vrînd probabil să spună ceva în legătură cu cîinele, dar Rozka s-a grăbit să se vîre sub fotoliu, și-a strecurat capul între picioarele stăpînului, i-a lins pe furiș palma, ca și cum i-ar fi dat de înțeles

să aibă grijă de ea, căci nici ea nu-l va uita, dar Akim nu mai auzea și nu mai înțelegea nimic : adormise.

Helicopterul a trosnit, s-a săltat și, ridicîndu-se, s-a îndreptat la mică înălțime în direcția pădurii spre gurile Kureikăi, răvășită la mijloc de sloiuri de gheață. Aparatul se legăna în timp ce se ridica brusc deasupra piscurilor muntoase. Tînărul pilot, continuînd, nu se știe de ce, să zîmbească încîntat, a adus din cabină un flacon cu untură de gîscă și, bătîndu-l pe Akim pe umăr, a spus :

— Ei, prietene, unge-te... Akim nu răspundea. Căzuse cu fața între fotolii, iar din gura deschisă ieșea o respirație gîtuită de răceală cu sforăituri și horcăieli.

— Lăsați, îl ung eu ! Elea a întins mîna și, cu băgare de seamă, a început să ungă cu degetul cojile de pe fața lui Akim, asemănătoare cu coaja de brad, dosul urechilor pline de puroi și nasul.

— Nu faceți economie, puneți mai mult ! a arătat pilotul cu capul în direcția flaconului cu alifie și, făcînd cîțiva pași, a întors capul. Gerul nu v-a iertat ! Cine sînteți ? De unde ?

— E mult de povestit ! a zîmbit chinuit Elea, arătînd spre tavanul helicopterului ce grohăia. Nu am putere, iertați-mă. Și căutînd să se facă auzită printre zgomotele helicopterului, a mai strigat, înapoindu-i flaconul cu alifie : Doar l-am zgîndărit ! Mulțumesc ! Mulțumesc mult ! și s-a lăsat pe spătar, închizînd ochii, pentru ca pilotul să n-o mai sîcîie cu întrebările.

Dacă Akim n-ar fi dormit, ar fi observat cu mirare că nu zburau spre Turuhansk, nici spre Igarka, ci în linie dreaptă deasupra Kureikăi în direcția unei așezări părăsite demult și că aterizau pe un mic aeroport curățat de zăpadă, lîngă care stătea, singuratică și întunecată, o zadă noduroasă cu o singură creangă pletoasă. În trunchiul zadei erau înfipte, pînă la îndoituri, cîrlige roșcate, rămase încă din anii treizeci, de cîrlige erau prinse cabluri acoperite cu un strat gros de chiciură. Aceste cabluri susțineau, ca niște hățuri dintr-o procesiune de nuntă, o baracă înclinată într-o parte, făcută din joarde, nelăsînd-o să alunece în rîu. Clădirea aero-

portului data și ea din anii treizeci. Mica baracă bătută de vînturi era neagră, dar cu tocuri noi la ferestre și la uși, ca și stîlpii de susținere ; peticele de pe acoperiș erau albe și fumul se prelingea din coșul nou prin trîmbele de zăpadă. În vîrful zadei flutura o găleată de pînză cu fundul găurit de vînt. Ceva mai departe, așezarea era strînsă grămadă în jurul unei clădiri noi cu firmă, toate casele din această așezare erau reparate, cîrpite, din coșuri ieșea fum, peste tot duduiau tractoare, circulau mașini, ardea lumina electrică. Akim ar fi aflat cu mirare că așezarea era plină pînă la refuz de meseriași, muncitori și ingineri.

Pe Kureika, pe Numa-Liuma pustie, oamenii se pregăteau să construiască o hidrocentrală.

Felcerul din această așezare, politicos, de modă veche, și care judecînd după nasul său și purtarea-i agitată, bea zdravăn, după ce a examinat-o și a ascultat-o pe Elea, s-a mirat cu firească sinceritate, fără să-și dea ifose de provincial, spunînd :

— Flăcăul, în măsura posibilităților sale, a procedat corect. Și nu fără mîndrie, a adăugat : Taigaua te-nvață ! Sănătatea dumneavoastră, trebuie s-o spun deschis, nu e prea bună. Deocamdată, nu aveți voie nici să zburați, nici să vă deplasați în vreun fel. O săptămînă, vă rog să mă scuzați pentru îndrăzneala cuvintelor, vă voi trata în spital, vă voi întrema puțin, după care, cu ajutorul lui Dumnezeu — acasă, la mama, la Moscova. Acolo aveți și bere și miere, acolo sînt un milion de medici !... Elea dădea din cap, așteptînd clipa cînd ar putea întreba despre Akim, dar flecarul — vorbăreț ca mulți nordici — i-a luat-o înainte : Salvatorul dumneavoastră nu se-mpacă cu spitalele și se tratează cu metoda din taiga — cu untură de gîscă, băi de abur și nuiele...

— Și cu vodcă...

— Moderat. Și, privind undeva în gol, gîndindu-se la ale sale, felcerul a adăugat : Ei, pentru ce vodcă ? E mai bine să bei apă de bucurie, decît vodcă de supărare. Flăcăul a stat în taiga, a înghețat destul, i s-a făcut dor de oameni.

La aeroport, Akim a venit treaz și plictisit. În prezența oamenilor, se ținea țeapăn, fuma în pumn, privea tot timpul în lături, își trăgea nasul, și-l ștergea cu palma, dar dîndu-și seama că nu se cade, scotea din buzunar o cîrpă cenușie, zvînta cu ea vîrful nasului său cojit și roșu, își băga capul între umeri ca o pasăre și își ascundea pe rînd urechile arse de ger pînă la carne, în gulerul scurtei roase la coate. Fața lui înfrigurată își mai revenise, dar tot mai era unsă cu o alifie cenușie ce semăna a grăinaț și își lingea buzele crăpate, rupîndu-și cîte o coajă cu dinții. Slăbit, bronzat și mărunțel cum era, Akim părea un băiețandru printre ceilalți oameni, iar îmbrăcămintea de om matur — căciula, scurta, pantalonii ce-i acopereau pîslarii — totul atîrna pe el, îi flutura, în timp ce fularul uzat ieșea de sub reverele scurtei ca un furtun. Roșeața din ochi încă nu-i trecuse în întregime, iar acolo unde se resorbise, ochiul părea înlăcrimat. Vîntul împingea lacrimile spre coada ochiului, unde se prefăceau în fărîme albe, înghețate. „Omul" acela atît de sigur pe el, atît de priceput și de întreprinzător în pădure, arăta cu totul altfel aici ; nu că ar fi inspirat milă, dar părea pierdut, cumplit de singuratic, străin tuturor, nimănui trebuincios.

— Ce tot fumezi atîta ? Parcă n-ai mai fumat de-un veac ! a zis Elea încrețindu-și fruntea, neștiind ce să facă, ce să-i spună, și privind la ramura galbenă a zadei. În aerul plumburiu, în zăpada moartă, în lumina cenușie a zilei, plutea nu se știe încotro, ca o aripă colorată, plină de soare și atît de vie, o ramură. Toamna, creanga nu apucase să cadă, înghețase lipindu-se de copac și rămăsese așa, bătută de vînt și de aceea arăta de parcă era vie — ea și fumul ce ieșea din coș erau singurele lucruri vii.

— E timpul să plesi ! a spus Akim Elei, atingîndu-i mineca cu degetele și salutînd piloții și un grup de pasageri ce treceau pe lîngă ei. În același timp, nu era hotărît cum să procedeze — s-o îmbrățișeze sau să-i dea mîna ? Să-i dea mîna, parcă nu se făcea : doar nu erau străini. Pe neașteptate, adresîndu-i-se cu „dum-

neavoastră", a rostit, răscolind zăpada cu pîslarul : Iertasi-mă, dacă cumva...

— Ce tot spui ! Cum se poate ! a spus Elea mîngîindu-i cu mănușa reverul scurtei și mîna îi zăbovi, de parcă l-ar fi încurajat să fie mai îndrăzneț.

— M-am esprimat uneori... lipsă de cultură, de bună seamă... o ținea pe-a lui Akim. Să mă scuzasi pentru purtarea mea nepoliticoasă.

Înainte de a pleca, i-a strecurat în mănușă un ghemuleț. Era o hîrtie de cinci ruble, boțită și pătrunsă de transpirația mîinii. Elea a vrut să refuze, spunîndu-i că mama o va întîmpina la Krasnoiarsk. Mama avea bani, îmbrăcăminte caldă, avea tot ce trebuia ; dar nu se putea hotărî să refuze banii pe care Akim îi procurase de la cineva pentru ca, la Krasnoiarsk, să nu ia autobuzul, ci un taxi și să nu o tragă curentul. Acum, trebuia să fie foarte prudentă...

— Of, Akim, Akim ! Gerul o sugruma, îi tăia răsuflarea. Of, Akima, Akima ! Din avion i se făceau semne cu mîna, dar Elea nu era în stare să se clintească din loc. Și ea voia să-și exprime regretul, să-și ceară iertare, dar nu știa cum s-o facă, ce cuvinte să-i spună. De s-ar termina mai repede totul ! Aștepta răbdătoare, aștepta ca Akim să plece primul — îi era rușine să fie prima care pleacă — să n-o mai chinuiască cu politețea lui stîngace, în spatele căreia se puteau ghici cuvintele ce nu fuseseră spuse și care o speriau. Of. Doamne, Dumnezeule ! Simțind că nu va mai putea rezista, că-i va cădea la piept plîngînd, ca fetele de modă veche, Elea gemea : De ce oare sîntem atît de singuratici, bătrîni !... Iar buzele, încrețite de boală, arse de vînt și cojite, repetau într-una : Of, Akima ! Akima !...

Dintr-o dată s-a simțit străpunsă de privirea lui vinovată și în același timp încordată, s-a auzit vorbind și acoperindu-și fața cu mănușa arsă ce mirosea a fum, a luat-o la fugă spre avion. Și, poate din cauza hîrtiei de cinci ruble făcută ghem, sau a găurilor din mănușă, îi amorțiseră degetele de la mîna dreaptă, așa încît, în timp ce fugea, nu-ți puteai da seama dacă tușea sau

plîngea în mănușă. A urcat, clătinîndu-se, scara avionului, spunînd mereu „Of, Akima ! Akima !...“ ; în avion, își întoarse fața spre spătar și, după ce tuși, îi mai trecu și își reluă respirația normală ; auzi motoarele duduind și avionul — făcînd salturi ca o pasăre cu fundul lăsat în jos — se depărtă de căsuța de pe aeroport, ieșind dintre mormanele de zăpadă spre pista de decolare.

Și-a lipit obrazul de geamul alb și mat, a suflat în el și l-a frecat cu mănușa. Îl căuta, stăruitor, cu ochii pe Akim, fiind sigură că el stă singuratic, pe frig și pe vînt, în mijlocul cîmpului acoperit de zăpadă, simțindu-se cuprinsă de milă față de el și de ea însăși, dar nici în cîmp, nici pe pista bătătorită plină de mucuri de țigară, nu mai era nimeni. De îndată ce avionul plecase, personalul aeroportului și oamenii ce mai erau acolo se grăbiseră să intre la adăpost, la căldură.

Ceva parcă a lovit-o neplăcut pe Elea. A mai căutat cu privirea pe cîmp, s-a mai uitat la căsuța din aeroport, și-a mai oprit ochii asupra luciului galben al ramurii de zadă. „E bine, așa trebuia !“ s-a gîndit cu un tremur ușor pe buze.

Între timp, avionul s-a oprit pentru a-și lua avînt cu un vuiet puternic, tremurînd de încordare sau de spaimă în fața spațiului pustiu, iar Elea a tresărit înfiorată : dinspre rîu, trecînd printr-o vale plină de tranșee, de săpături pentru fundații, se grăbea spre noua așezare pătată peste tot cu gropi pentru stîlpi, un om ce se apăra de vînt cu gulerul scurtei de culoare galben murdară : „Akim... ! a rostit Elea cuprinsă de un dor nelămurit și cald, lipindu-și mai tare obrazul de geamul rece și scuturîndu-și lacrimile din gene : — Akima-aaa...“

Zăpada de pe drumuri era curățată cu buldozerele, formînd pe margini dîmburi bălțate, iar omul ba dispărea în dosul lor, ba apărea pentru o clipă. Amurgul care cuprinsese taigaua și munții și care se lăsase demult, poate în toamnă, poate acum un secol, înghițea silueta singuratică, în scurtă : și încă înainte ca avionul să-și fi luat zborul pe cerul coborît, cel ce-și ascundea fața în guler și se ghemuia sub bătaia vîntului — un om

sau o nălucă venind în întîmpinarea sa — se topise în lumina tulbure a amurgului.

Viscolul ce continua încă din noaptea trecută și care în aceste locuri bîntuia fără întrerupere, după ce răvășise toată zăpada, mai scotea la iveală cîte ceva de prin nămeți, mai ridica în aer un pumn, două de mărgele albe și întindea pieziș fire albe peste pista de decolare, peste vale, peste drum ; le întindea, le răsucea, le torcea pe fusul ascuțit al iernii. Zăpadă, pustietate, vînt, viscol — oricît ai trăi aici, niciodată nu te poți obișnui cu ele. Doar gîndul la primăvară, la vară, îi încălzește pe oameni, și cu cît vremea rea ține mai mult, cu cît gerurile și vîntul sînt mai cumplite, cu atît timpul frumos, soarele și căldura sînt așteptate cu mai mult nesaț.

Nu-mi găsesc răspuns

Niciînd
Nimic nu poți întoarce înapoi
Cum nu poți șterge petele din soare,
Și calea-ntoarsă ce-ți aduce oare ?
Ce-a fost, rămîne doar un gînd !
Acesta e al vieții simplu joc
Ca moartea neînduplecată,
Poți reveni oricînd pe-același loc,
Dar înapoi nu vei ajunge
Niciodată....

Nikolai Novikov

De fiecare dată cînd plec din Krasnoiarsk și avionul, după ce trepidează puțin cu botul îndreptat spre înălțimi și se enervează ajungînd în stare de furie, scoate un nechezat de armăsar sălbatic și se smulge de pe colina

Pokrovskaia, îmi revăd, din nou, locurile natale. Soarta a binevoit să-mi facă încă un dar : zburînd peste coridorul de stînci al Eniseiului, avionul trece cîteodată deasupra satului meu și, nu știu de ce, de fiecare dată am sentimentul că-mi văd satul pentru ultima oară și că-mi iau rămas bun de la el pentru totdeauna.

Dar pînă la apariția luciului de oglindă al fluviului, a șirului de bușteni dintre Ust-Mana și Bazaiha, precum creionașe lipite de trupul de oțel al apei, pînă apare satul meu natal, urmăresc cu privirea orașul care se lărgește, se mărește, devenind tot mai zgomotos, mai plin de fum și mai înstrăinat.

Oricît ar părea de curios, primele mele amintiri limpezi despre acest oraș sînt legate de pește ! Acolo unde acum se află piața din centrul orașului, care seara este iluminată de felinare cochete, pe vremuri era tîrgul zgomotos cu scîrțîit de sănii înghețate și căruțe ferecate, împrejmuit cu un gard de lemn vopsit cu var, și orice căruță care atingea acel gard dovedea că împrejur pămînturile erau negre.

Tîrgurile de prin partea locului erau pline de oameni și bogate în produse. Lumea venea la tîrg ca la o sărbătoare. Viața era ieftină aici încă din vechime. Voi reproduce cîteva extrase din cartea lui Piotr Simon Pallas, care deținea următoarele titluri : „Doctor în medicină, profesor de istorie naturală, membru al Academiei imperiale de științe din Sankt-Petersburg și al Societății economice libere, al Academiei imperiale din Roma, al Societății Regale Engleze și al Societății de științe naturale din Berlin..."

Profesorul Pallas a vizitat în anul 1772 orașul Krasnoiarsk și după ce mai constată că „aproape nu există un alt loc în care aerul să fie în permanentă mișcare, ca aici", eruditul savant trece la descrierea economică a guberniei : „În jurul Krasnoiarskului, cu cît recolta este mai mare, cu atît viața este mai ieftină și eu sînt absolut convins că, deși în acest imperiu îndestulat al Rusiei nu există nici un județ în care să te plîngi de scumpete, nicăieri în acest stat roadele pămîntului nu sînt atît de ieftine ca aici... Despre o recoltă slabă, de-

osebită de obişnuitele secerişuri bune, aici nu se cunoaşte nici un caz... Locuitorii din Krasnoiarsk mai dobîndesc venituri mari şi de pe insulele ce se află pe Enisei, mai ales pe lîngă Abakansk şi mai sus, unde creşte mult hamei sălbatic, pe care mulţi îl culeg acolo toamna şi îl aduc cu plutele în oraş, vînzînd de la cincizeci de copeici pînă la o rublă măsura de patru puduri. (Un pud de făină de secară costa în acea vreme două copeici, unul de făină de grîu — patru copeici şi jumătate). Cel mai adesea, au un venit mai mare dacă îl duc (hameiul) la Eniseisk, Irkutsk şi prin alte părţi, pe Tunguska, unde hameiul nu creşte. Bogăţia de hamei şi ieftinătatea pîinii înlesnesc locuitorilor din Krasnoiarsk să aibă întotdeauna bere şi să fie veseli."

„Să fii vesel !" — această dorinţă întărindu-se pe parcurs, a răzbit prin veacuri. Tîrgul vuia, tirgul petrecea, tarabele devenind neîncăpătoare. Vînzările se făceau din căruţă ; pe mal — din şlepuri şi din bărci, peştele se vindea cu butoaiele, cu pudul, proaspăt şi sărat, zvîntat şi afumat, îngheţat şi uscat, sturioni şi peşte alb, peşte din „sus" şi din „jos"; mare şi mic — după gustul şi după cererea fiecăruia.

Dar eu eram uluit nu de tîrg, nu de bogăţia lui sau de mulţimea oamenilor, ci de stînca roşcată ce se afla în magazinul de peşte, şi sub care înota cegă vie. Iluminată slabă, din jos. Peşte ce înoată în casă ! Asta depăşea imaginaţia unui copil de la ţară ! Acest magazin există şi acum tot acolo, pe bulevardul Păcii. Înainte era mai mic, mai întunecos decît cel de azi, îmbrăcat aproape în întregime în teracotă, cu instalaţii frigorifice moderne, cu vitrine frumos aranjate, fără miros permanent de peşte.

Nici nu-mi vine a crede că e acelaşi magazin în care înota maiestuos peştele viu, şi siberianul grăbit, privind cega, arăta hotărît cu degetul : „Asta !" Un bărbat cu şorţ de piele, cu o ţigară lungă în gură, îi răspundea îndată : „Asta să fie", prindea cega cu un minciog şi o punea pe cîntar. Peştele, protestînd, lovea cu coada în talger, omul cu şorţul căuta să-l ţină. Cumpărătorul, nemulţumit, intervenea ! „Ei ! nu plătesc pentru de-

gete !" — „Atunci cîntăreşte-l singur !" răspundea vînzătorul şi-şi lua mîna de pe peşte. Cega sărea pe tejgheaua metalică, apoi cădea jos unde continua să se zbată. Vînzătorul, supărat, stătea pe ladă picior peste picior. Ceilalţi cumpărători începeau să murmure, cel în cauză bătea în retragere : „Un cuvînt nu poţi spune ! Nu e supărare..." — „Dar de ce ? Ştii cît peşte de ăsta am văzut ? Am fost pe Hatanga, pe Heta, în apele Mării Kara..." — „Se ştie doar că la tejghea nu stă un ticălos !" — „Dar printre ei se mai nimeresc şi pungaşi". — „D-apoi unde nu-s pungaşi ?"

Cu greu mă scotea bunica din magazinul de peşte, ca din basme. A reuşit să mă ademenească doar promiţîndu-mi îngheţată — o sferă compusă din două părţi : dedesubt din fragi, deasupra, ca un evantai, îngheţată albă ; era dulce, aromată, răcoarea te pătrundea în întregime, de la limbă şi pînă la măruntaie. Unei asemenea bunătăţi nu i-ar fi putut rezista nici copiii alintaţi de azi, ce să mai spui de zdrenţăroşii de la ţară ? ! Eu am mîncat îngheţată cînd eram copil doar de cîteva ori, cînd veneam în vizită la unchiul Kolcea-cel-mare.

În primăvara anului treizeci, unchiul Kolcea-cel-mare şi-a construit o plută, a încărcat-o cu lucrurile din casă, a pus-o pe soţia sa, Talea, femeie grozav de energică, la vîslele din faţă, el însuşi s-a aşezat la cîrmă şi au plecat din sat. S-au stabilit în oraş dincolo de rîul Kacea, pe strada Lassalle, unde pe acea vreme îşi construia casă cine voia şi cum voia. A circulat şi un cîntec compus în acei ani : „Cînd la Kacea mă duc' — plîng de jale ; cînd de-acolo mă-ntorc, rîd voios !..."

Totul se schimba în jur, păşea înainte năvalnic, doar unchiul Kolcea-cel-mare nu mai făcea un pas nicăieri şi nu se mai schimba. Cum trăise în gospodăria lui patriarhală de la ţară, aşa a continuat şi acolo : un cal, o vacă, porcul, găinile, cîinele, căruţele, beciurile, gardurile, chiar şi poarta se încuia noaptea cu un zăvor şi în casă era un ivăr de lemn la uşă. Unchiul Kolcea purta rubaşcă, pantaloni bufanţi cu nasturi, nu folosea nici un cuvînt orăşenesc, iar cu vîrsta a devenit mai

trist — la chip și-n glas — și s-a făcut tare descurcăreț. Mătușa Talea și-a petrecut viața la tîrg, vînzînd produse din gospodăria lor. Soții au dus o viață ciudată : își vindeau produsele, trăgeau cu dinții de fiecare copeică, își ascundeau banii unul de altul, iar apoi făceau cîte un chef de pomină și cu tărăboi și-și cheltuiau toți banii strînși.

Mătușa Talea era socotită, în cartierul de lîngă Kacea, un fel de procuror. Ea îi cunoștea pe toți și toți o cunoșteau pe ea. Și deseori se întîmpla ca — dacă i se furau cuiva bani sau lucruri de preț din căruță — precupeții să-l sfătuiască să se adreseze Onikăi — așa îi spunea mătușii Talea fina ei cea mai dragă și așa o strigau și oamenii de la tîrg.

Venea vreo femeie dinspre Krasnîi Iar, cu care se mărginea strada Lassalle, și țipa c-a fost furată. Mătușa Talea își punea capul la contribuție : „Da-da-da ! Stai, nu mai țipa, mai taci ! Cîți bani au fost ? Patru sute ? De unde ai luat atîta bănet ? Ai vîndut vaca ? Strașnici băieți ! Te-au filat, căscato ! Unde erau banii ? În buzunarul de la piept ? În ce erau puși ? În basma ? I-ai prins c-un bold ? Păi ăsta e Tolea Priscemihin ! El e, porcul de cîine ! Dacă erau prinși cu ac nici Ciujovski, nici Tigar, nici Hudouhii nu ar fi fost în stare să ți-i ia. Nu, nu, fată, nu puteau ! E Tolka, Tolka ! Are mîini de aur ! Deschide pe loc orice lacăt sau mașinărie, ca să nu mai vorbim de buzunare ! E specialist ! Of, ce mai specialist e ! Stai puțin, fato ! Cînd a venit «Mareea» din nord ?“ — „Alaltăieri.“ — „Înseamnă că nu am greșit. Mă uit, văd un flăcău cunoscut că umblă prin piață. Bună ziua, Tolka, îi spun. Și mă gîndesc : «O fi Tolka sau n-o fi Tolka ?» El mai avea un an de închisoare. A lucrat într-o mină umedă. I-au adunat la socoteală. Și iacătă-l, a venit, nu s-a prăpădit ! Ah, fir-ai tu să fii de secătură, dușman al poporului !...“

Și se ducea mătușa Talea la adresa cunoscută. „Tolea e-acasă ?“ Săraca maică-sa își sufla nasul în șorț. „Da un' să fie, păcatele mele ? Doarme în magazie.“ — „A

venit beat ?" — „Criță. Cu un costum nou și cu cizme de box. Iar te-apucași de-ale tale, îi zic. Da el, ce crezi, mi-o-ntoarce cu sudalme, da ce sudalme !..."

Mătușa Talea urca scara ce se legăna spre șura de fîn și trăgea de ușă : „Tolea, n-auzi, Tolea ? Scoală ? Mergi să te dregi !" — „Ce vrei, mătușă Onika ?" — „Ai luat ieri patru sute ?" — „Și ce dacă ?" — „Păi să iei tu de la ai tăi, păcătosule ! Aia-i Agafia Zavaruhina din Bazaiha, cumnata nepotului Gheșka Elovskii..." — „Peste tot numai neamuri ! În curînd n-o să ai pe cine ciupi !..." — „Păi, nu mai ciupi ! Găsește-ți o muncă cinstită ! De nu, apoi du-te la piața Zlobinskaia sau undeva mai departe !" — „Crezi că am timp de plimbări ? Sufletul tînjește, vrea o viață clocotitoare !" — „Cît băurăți din ei ?" — „Parcă am avut timp să-i număr !" — „Dă-i încoa. Îi număr eu."

Se așezau alături pe scară — „procurorul" de pe Kacea și ciupitorul șmecher și bătăuș, adormit și îmbufnat. Desculț și boțit, se scărpina că se înțepase în fîn și privea spre dealul Pokrovskaia, spre o capelă ce plutea singuratecă în înălțimi. Fața lui mototolită nu exprima nici sentimente de vină, nici de remușcare.

„Vai, cîini ce sînteți ! spunea mătușa Talea, lovindu-și fusta cu palmele. Ăsta zic și eu chef ! Șaptezeci de ruble ați tocat și nu v-au rămas în gît ! Așa e cînd nu-s ai tăi ! Îi arunci în vînt ! " — „Ce-i de făcut acum ?" — „Ce-i de făcut ? Na, ține încă treizeci, să fie o socoteală rotundă, să ai cu ce te dregе ; și altădată, gîndește-te cu ăsta de la cine să iei ! zicea mătușa Talea, dîndu-i ușor cu pumnul la «moacă». Acum o să dau de la mine..."

Și pleca mătușa Talea la Agafia ce era rudă cu rudele nu se știe cui, ca s-o liniștească. Agafia se ploconea în fața ei pînă la pămînt, iar „procurorul" îi făcea morală : „Altă dată cască gura mai tare !..."

Încă înainte de război, tîrgul din centrul orașului a fost mutat lîngă colină, chiar pe malul Kacei, și viața mătușii a devenit mult mai ușoară. Ea era în piață de dimineață și pînă seara, luptînd cu dîrzenie pentru fiecare copeică, unchiul Kolcea făcea rost de furaje, în-

grijea vitele, ducea cvasul și berea cu căruța de la fabrica de bere la punctele de desfacere din oraș, iar în schimb primea de la fabrică borhot și alte deșeuri pentru animale. Vînzătoarele, care-l cunoșteau, „îl cinsteau" în așa măsură în „punctele" lor, încît spre seară se lăsa în voia calului care-l aducea pînă sub colină, acasă.

Mai bine de zece ani au trecut de cînd unchiul Kolcea odihnește în cimitirul din Pokrovskaia, iar mătușa Talea tot îi mai duce dorul. Tîrîndu-și picioarele umflate, urcă dealul, pune fărîmituri de pîine și un ou pe mormînt, toarnă pe jos cvas, înghite și ea ceva și spune : „Uite că am mîncat împreună, Kolenka".

A murit vechiul tîrg cu năravurile lui, dar continuă să trăiască bătrîna Kacea și „Nahalovka" [1] de dincolo de ea.

Acum doi ani m-am rătăcit în împrejurimile Kacei și am întîlnit o femeie care se văita cu voce tare, căutînd nu știu ce oficiu. Și nu numai că nu-l găsea, dar pierduse chiar și speranța că va reuși să iasă din ulicioarele și labirinturile de-acolo, dintre cocioabele și magherniței acelea hîite.

Împreună cu femeia, am pornit-o printre gardurile înalte, pe o cărare bătătorită, care ne-a dus într-o grădină de zarzavat, apoi am ieșit într-o curte, unde o bătrînă gătea cașă pe o sobiță, iar alături se juca un copil și cotcodăceau niște găini. După ce am sărit peste balustrada adusă de undeva din centrul orașului, folosită aici drept gard și care încă își păstra dungile roșii și galbene, ne-am dat seama că sîntem prin apropierea străzii Brianskaia — așa se numește acum fosta stradă Lassalle — și ne-am trezit într-o fundătură. Femeia era gata să se înfurie, cînd, în gard, am descoperit o scîndură ruptă. Am dat scîndura la o parte și am intrat într-o ogradă în mijlocul căreia dormea liniștit un flăcău în cămașă de nailon, pe care îl mirosea și-l lingea un dulău mare. Cînd ne-a văzut, cîinele a rămas înmărmurit la început, neputînd să-și creadă ochilor că

[1] Toponim derivat de la rusescul *nahal* — neobrăzat, obraznic.

noi, cu propriile noastre picioare, am venit să mai împrăștiem plictiseala vieții sale. Și, fără să mîrîie, ci scoțînd doar un scheunat languros, a tras după sine inelul de pe sîrma întinsă, zbîrlindu-și în mers părul de pe spinare, arătîndu-și colții galbeni, pentru ca să ne dea de înțeles nouă și altora că nu degeaba a fost pus în această funcție.

Întîmpinîndu-mă, mătușa Talea a început să se agite, dar mai mult cu mîinile și cu limba, deoarece picioarele i se mișcau anevoie. Totuși, a dat pe gît în cinstea oaspetelui un păhărel de vodcă cît o jumătate de stacană și a sărutat fundul păhărelului cu aceeași vioiciune ca în tinerețe în semn de „ăștia sîntem noi".

În curtea ei nu mai erau nici vite, nici animale, nici măcar un cîine. Curtea era năpădită de iarbă și de mesteceni mici. Unchiul Kolea adusese, odată cu fînul, semințe de mesteacăn. Zăcuseră în pămîntul călcat de vite și totuși încolțiseră și începuseră să crească viguroși ! Nouă mesteceni — unul mai frumos decît altul. Copacii crescuți prin însămînțare naturală sînt mai rezistenți decît cei sădiți. „Sufletul lui Kolenka s-a întrupat într-un mesteacăn alb !" spunea mătușa Talea cu lacrimi în ochi.

În acel moment mi-au venit în minte cîteva versuri ale unui poet puțin cunoscut, Alexei Prasolov, a cărui viață s-a încheiat în mod tragic și care a fost prețuit și editat de Tvardovski : „Nici timpul și nici spațiul nu au vreo importanță ! Creația și munca fiind al tău destin. Rămîi mereu tu însuți, fidel menirii tale."

...Memoria mea s-a rotit mult deasupra orașului, pe cînd zborul n-a durat decît cîteva minute. Era cît pe ce să nu observ gara, și nu atît gara, cît cabina de centralizare. S-ar părea că e cam nelalocul ei, că stă fără rost în mijlocul liniilor de cale ferată ce se încrucișează sclipind. Dar această construcție, cabina, a fost cîndva foarte necesară, foarte utilă — era inima gării. În această cabină pulsa sîngele viu al curentului electric, se transvazau recipientele, trepidau, scoțînd sunete muzicale, coardele cablurilor, clipeau pe panouri becurile, cînd de culoare roșie întunecată, sinistră, cînd cu

un ochi verde de balaur, cînd cu unul alb, lipsit de viață, cînd cu o culoare violetă obișnuită, bine cunoscută nouă, viitorilor muncitori de la mișcare. Semnalele clipeau, dispozitivele mari și mici vuiau, țăcăneau, piuiau, macazurile se schimbau cu zgomot, cablurile și sîrmulițele — ca și cum nu erau dirijate de nimeni — se mișcau ca niște șerpi mici, cenușii, într-un permanent du-te-vino. Și dispecerul comanda în difuzor cînd vesel, glumeț, cînd răspicat, cu intonații metalice, de comandă în glas, iar uneori, parcă fără nici un motiv, exploda, punîndu-și cascheta cu cozorocul la spate: „Ei, cel de la șaisprezece ? Ei, șaisprezece ! Ai s-o pățești cu mine ! Imediat bagi o mie doi la linia a noua ! Iar de pe a noua — drept pedeapsă pentru tine ! — să scoți garnitura descărcată ! N-ai cărbune ? Trebuie să încarci cărbunii ? După mine, garnitura descărcată poți s-o duci la deal chiar cu o pereche de cai bălțați ! O scoți și gata ! Destul, destul !" și își punea cascheta la loc.

Mi-a rămas la suflet viața asta încordată a unei stații de marfă din timpul războiului...

„Cine merge la combinatul de morărit, vulturilor ?" spunea dispecerul, legănîndu-se pe tălpi înainte și înapoi, în fața practicanților de la școala uzinală, care moțăiau sprijiniți cu spatele de bateriile calde, ce fîșîiau. Dispecerul avea o mutră de parcă ar fi ascuns la spate o franzelă cu unt. Noi săream cu toții în poziție de drepți. Zîmbeam fericiți, fiindcă plecarea la combinatul de morărit era un dar, și încă ce dar ! Acolo, la macaz, cît timp se descărcau vagoanele și se scoteau de pe linie vagoanele descărcate sau vagoanele „Pullman" cu făină, sigilate, noi ne înfruptam din grîu sau din turtele ce se coceau fără întrerupere pe soba de fier din ghereta acarului, făcute din făina risipită prin vagoane.

În trecere, cîte un elev mai abil își punea grăunțe în buzunarele tunicii, găurite dinadins, știind că la plecare muncitorii de gardă îl vor percheziționa, îi vor scutura toată îmbrăcămintea și de necaz îl vor mai și atinge. Dar și cei din gardă erau oameni. Și ei aveau

băieți care învățau vreo meserie pe undeva sau care luptau și, ca și cum li s-ar fi făcut lehamite de noi — dar de fapt, sperînd că binele cu bine se răsplătește și că s-or găsi oameni buni care să le dea cîte ceva de mîncare băieților lor, vor scuipa, vor trage o înjurătură, le vor mai da una după ceafă drept învățătură și „nu vor observa" grăunțele ascunse după cusături în tunică, în buzunarele de la piept sau în vreo pungă cusută lîngă șliț. Seara coceam boabele de grîu pe capacele fierbinți de la soba căminului, le ronțăiam cu voioșie, îi imitam pe cei din gardă, gîndindu-ne ce grozav i-am păcălit și cum îi vom mai păcăli data viitoare.

Acum, combinatul de morărit este chiar sub avion. Cuburile cenușii, țevile s-au înfipt în colină, iar în curte se agită o locomotivă de manevră și încă una cu coș ! Acum nu mai sînt locomotive de manevră, iar asta care a supraviețuit, scoate fum, mai fluieră, de parcă ar scoate niște baloane de săpun : două lunguiețe și unul rotund. Ce înseamnă asta ? Unul lung — înainte, două lungi — înapoi, două scurte — încetinește, mergi mai încet. Sau poate invers : unul lung — înapoi, două lungi — înainte ? Am uitat semnalizările. Viața trece, iar simbolurile pălesc. Nu mai sînt nici barăcile școlii noastre uzinale. Au fost construite în grabă, cu pereți de pămînt. Au putrezit. Nu erau frumoase, și au fost dărîmate. În locul lor au construit barăci moderne cu mai multe nivele, complet cenușii.

Dar cît timp mă uitam la combinatul de morărit și îmi aminteam de școala uzinală, era cît pe ce să pierd valea Gremeacii în care înainte curgea un pîrîu — a fost și nu mai este !

A intrat sub aripa avionului, a apărut pentru o clipă creasta muntelui cu casele din Akademgorod ce străluceau prin aspectul lor inedit, părînd totuși golașe și neplăcut de străine în aceste locuri. În față, se vedea platoul unei insule, ca o balegă verde de vacă picată în mijlocul rîului, dar privirea aproape că nu se oprește la această insulă, ochii se grăbesc spre locul la vederea căruia inima mi se strînge.

Şalunvei — pilonul Salunin, ciupit de explozii ca o bucată de zahăr cenuşie purtată multă vreme în buzunar — aici se află ultimul refugiu al mamei mele.

Se spune că sufletul omului rămîne viu şi nemuritor cît timp în lumea pe care a părăsit-o mai este o fiinţă care nu îl uită şi-l iubeşte. Cînd eu nu voi mai fi, sufletul mamei se va linişti, va scăpa de chinuri în sfîrşit, deoarece ea nu se chinuieşte undeva acolo, în ceruri, ci se chinuie în mine, pentru că eu sînt continuarea ei, trupul şi spiritul ei, gîndul ei neterminat, cîntecul, rîsul, lacrimile şi bucuria ei, neduse la bun sfîrşit.

Zburăm la mare altitudine şi nu cu privirea, ci cu ochii minţii simt o movilită nu departe de gurile Slizniovkăi Mari, acoperită c-o iarbă deasă şi măruntă. Muntele Lîsaia, sclipitor ca şi înainte, se scurge spre Slizniovka Mică.

Deasupra Slizniovkăi Mari, pe coamă şi la poalele colinelor, peste tot, sînt arbori arşi. Mă apropii de capătul vieţii şi n-am fost pe curmătura Slizniovkăi. Nici bunica, nici bunicul meu, nici consătenii mei nu au fost acolo. Ciupercile şi fructele de pădure au crescut şi în vale totdeauna. Nu au tăiat pădurea ce creştea printre stînci. Natura însăşi a hotărît ca pinii galbeni, de un portocaliu aprins, cu tulpinile zvelte, să se înalţe semeţi spre cerul albastru. Dar, tranzistoriştii antrenaţi în sălile de sport, cu ochi inexpresivi, au urcat pe stînci, s-au distrat, s-au veselit şi, pentru ca petrecerea să fie cît mai plină de senzaţii, au dat foc pădurii.

În vîlceaua răvăşită de şenilele tractoarelor, lîngă Slizniovka Mică, acum un an încă mai erau doi plopi plăpînzi, tot ce mai rămăsese din liziera Kasianovski. Aici era unica grădină din aceste locuri : puieţii fuseseră aduşi din pădure de un om ciudat — Lapunin. Numai cei doi plopi fuseseră aduşi din alte regiuni. Tractoriştii beţi i-au doborît cu tractoarele şi i-au aruncat în rîu, aşa... doar pentru că n-aveau ce face şi nici nu s-au uitat în urma lor, nu au văzut, nu au auzit cum trosneau înainte de moarte, cum îşi ridicau crengile rupte aceşti copaci blajini, veniţi de prin alte meleaguri, copaci care ofereau adăpost păsărilor şi copiilor, ţineau

umbră grădinii, dădeau răcoare casei și frumusețe rîului.

Iată și satul meu natal. Dar înainte ca avionul să fi închis vederea din față și din jos, m-am întors spre dreapta, căutînd cu privirea firul pieziș al rîului Karaulnaia, ce pătrunde în urechea acului ascuțit al golfului, unde se află căsuța lucrătorului de la balize, în care astăzi locuiesc temporar orășeni. Ei cultivă, în loc de cartofi, pătrunjel, mărar, rădăcină de revent, mușețel turcesc, gladiole.

La sfîrșitul anilor cincizeci, moartea l-a răpit pe fratele meu Mișa și pe credincioasa lui soție, Polina. Copiii lor s-au pomenit fără mamă și fără tată aproape în același timp și familia a rămas pe umerii puternici ai lui Piotr, fiul lui Mișa, care își terminase stagiul militar. Pe luciul apei se mișcă o gînganie cenușie cu o încărcătură albă, lăsînd în urma sa o dîră dublă. O șalupă sau, poate, o barcă cu prora acoperită și cu ferestruici înguste, ale cărei pîrîituri se aud pe întregul Enisei, transportă din zori și pînă seara tîrziu oamenii într-un du-te-vino continuu. Această mașină este condusă de un bărbat pistruiat, îndemînatic, ce seamănă cu Polina. „Petka ! Mînca-ți-ai păduchele ! — îl ceartă țăranii din Ovseanka — la noi nici găinile nu se mai ouă din pricina pîrîitoarei tale ! — „La voi nici femeile nu mai fac copii ; tot barca mea e de vină ? !“

Umbra ce zboară înaintea avionului alunecă peste acoperișurile vechi, din lemn și peste cele noi, din ardezie. Satul Ovseanka a crescut. Au apărut două așezări noi pe costișe. Constructorii hidrocentralei au lăsat drept amintire satului o fabrică mare de prelucrare a lemnului la care puteau lucra oameni din trei sate.

Întinzîndu-se de-a lungul fluviului, satul s-a revărsat peste corzile luminoase ale căilor ferate, peste firul de păianjen al șoselei, a năpădit cu casele sale ca niște ciuperci prima costișă și s-a oprit nehotărît în fața colinei abrupte a muntelui Ciornîi. Malul fluviului, mărginit de un gard aproape neîntrerupt, pare tivit la o

mașină de cusut. Motocicletele, motoretele și mașinile par de sus niște musculițe. Am căutat cu privirea vechea casă a bunicii, în care locuiește acum mătușa Apronea, dar cum ai putea să o distingi de la o așa înălțime ? Casa e mică, acoperișul nou, curtea a fost îngustată, iar grădina de zarzavat e despărțită de pădure prin drumuri publice și înghesuită din celelalte părți de gospodării noi. Iată : în pătratul încadrat de un gard, albește o basma de femeie. I-am arătat vecinului meu de scaun, cu degetul în jos, spunîndu-i că e Leolka, mătușa mea Apronea care plivește ridichile. Nu știu de ce, vecinul n-a rîs de gluma mea, doar a dat din cap cu tristețe.

Am găsit cu privirea micul pătrat al cimitirului de lîngă pîrîul Fokinskaia. Acest pîrîu, prietenul viu și nelipsit al scurtei noastre copilării ce s-a dus ca o vijelie, loc pentru joacă și distracții, nu mai curge acum, în timpul verii, apa lui fiind pompată pentru irigarea grădinilor de zarzavat. La amiază, albia rîului poate fi recunoscută numai după o brazdă murdară și după pietricelele palide, spălate de apă. Noaptea, rîul mai prinde din pădure puțină apă, care, furișîndu-se ca un șipot viu, se prelinge încet de-a curmezișul satului, spre Enisei. Nici cimitirul „nu lucrează" : e năpădit de lobodă și de urzici, morții fiind îngropați acum la Ust-Mana.

Mana ! Am căutat cu ochii pieptenele roșcat al pilonului din Mana. Nu mai este ! Constructorii hidrocentralei l-au dat jos. Frumosul rîu pare zbîrlit de plutele ce-l străbat ca niște sloiuri de gheață. Peste Mana s-a construit un pod. Cînd la gurile rîului s-a forat pămîntul pentru așezarea pilonilor, la o adîncime de optsprezece metri s-a dat peste lemn. Copacii inundați și acoperiți de pămînt — în majoritate, zadă — aproape că nici nu putrezesc în apă. Cine știe, poate că urmașii noștri ne vor fi recunoscători pentru rezervele de material lemnos făcute pentru ei în felul acesta ciudat ?

Adio, Mana ! și iartă-ne ! Am chinuit nu numai natura, ne-am chinuit și pe noi înșine, și nu totdeauna din nepricepere, mai mult de nevoie...

Avionul s-a clătinat, înclinîndu-se spre aripa dreaptă. A trecut rapid prin fața ochilor ardezia dezgolită din Mana, a apărut sclipitor rîul Minjul, se apropiau trecătorile munților, încremenite, de culoarea malahitului, la poalele cărora s-a construit în trepte un oraș frumos. Din clipă în clipă, trebuie să apară barajul hidrocentralei, dar eu nu mă uit înainte, ci îmi sucesc gîtul ca să mai arunc încă o privire asupra satului meu natal și a Ust-Manei, care au rămas în urma avionului ; dar afară, albastrul cerului devenise dens, iar norii de sub burta avionului au început să sclipească precum exploziile. Virînd spre dreapta, mai sus, avionul gonea, lăsînd pe partea aripii stîngi, în albastrul cerului, păduri și lunci, Eniseiul natal, ale cărui maluri apar de aici, de la înălțimi ametitoare, ca în antichitate : neumblate, virgine, cufundate într-o tăcere sumbră. Aidoma unei seceri, Mana taie, ici și colo, taigaua. Totul e atît de liniștit și de maiestuos ! Dar de ce oare sufletul e cuprins de-o tristețe apăsătoare și de-o neliniște amară ?

Cu o zi înainte de plecare, consătenii m-au convins pe mine și pe prietenul meu să vizităm rîul Biriusa și hidrocentrala. Am văzut hidrocentrala ultima oară cînd era încă în construcție, năpădită de un furnicar de oameni, iar acum am fost impresionat de lipsa lor, și m-am gîndit că întreprinderile viitorului vor fi și mai pustii. Omul deprins cu munca zgomotoasă, în brigadă, este uluit, îl cuprinde sentimentul micimii, nimicniciei sale. Pentru prima dată, acest sentiment de gîză l-am simțit în sala sincrofazatronului și din nou, acum, la hidrocentrală.

În drum spre Biriusa, dincolo de baraj, stătea trist, înconjurat de apele pline de alge mucegăite, un vapor vechi, foarte vechi, ce nu mai scotea fum și cu greu mi-am dat seama că acesta era bătrînul „Spartak", transformat în navă de pază. Am avut în viață multe întîlniri triste și aș afirma că aceasta n-a fost doar o întîlnire tristă ci a însemnat clipa de încheiere a socotelilor cu mine însumi, acea linie pe care o tragi la apusul vieții, pe care o presimți, dar reușești să o în-

depărtezi, să nu te gîndești la ea, și iată că vine și această recunoaștere amară și inevitabilă pe care ți-o faci ție însuți : „Da-a, îmbătrînim !..."

Pe lacul de acumulare nu am plutit, ci am zburat pe un semiglisor.

Prin părțile noastre rîul Biriusa avea în trecut o faimă proastă. Se spunea că pe acest rîu sînt o puzderie de spiriduși, duhuri ale pădurii și ale apelor pe care le vedeai sau doar le bănuiai, ceea ce i-a făcut pe mulți să renunțe la vînat și la pescuit prin aceste locuri. În general însă, se știa că rîul este foarte bogat și frumos. Ceea ce am văzut pe Biriusa, chiar cînd era inundată, acoperită de mucegai, nu poate fi descris. Îți tăia respirația această splendoare unică, cu adevărat vrăjită.

Pe Biriusa se află o stîncă deosebită. La vreo zece verste de gurile Biriusei, ea stă în apă, masivă, semănînd cu o carte întredeschisă, atinsă de rugină și măcinată de timp. Pe o parte a stîncii, pe acea parte a cărei pagină e deschisă spre mal, un artist din vechime sau, poate, natura a sculptat o față de om — cu un nas mare, cu doi ochi, cu o gură strîmbă și încleștată : cînd treci pe aproape, fața pare plîngăreață, cînd te-ai depărtat, îți zîmbește, îți face cu ochiul, ca și cum ți-ar spune : trăim, fraților, creăm !...

— Iat-o !

Am tresărit și m-am dezmeticit. Călătorii din avion s-au lipit de ferăstruici și priveau fără să-și ia ochii de la hidrocentrala ce se depărta. Își admirau propria lor operă.

S-a schimbat Siberia mea natală. Totul curge, totul se schimbă — spune înțelepciunea din bătrîni. Așa a fost. Așa este. Așa va fi.

Orice lucru are vremea sa și toate au un soroc pe acest pămînt :

Pentru a te naște și pentru a muri ;
Pentru a sădi și pentru a smulge ce-ai sădit ;
Pentru a ucide și pentru a vindeca ;
Pentru a dărîma și pentru a clădi ;
Pentru a plînge și pentru a rîde ;

Pentru a te căina și pentru a dănțui ;
Pentru a arunca pietrele și pentru a le strînge ;
Pentru a îmbrățișa și pentru a fugi de-mbrățișări ;
Pentru a căuta și pentru a pierde ;
Pentru a păstra și pentru a cheltui ;
Pentru a rupe și pentru a coase ;
Pentru a tăcea și pentru a vorbi ;
Pentru a iubi și pentru a uri ;
Pentru război și pentru pace.

Și atunci, ce mai caut eu ? De ce mă chinui ? De ce ? Pentru ce ? Nu-mi găsesc răspuns.

1972—1975

Cuprins

Prefață 5

PARTEA ÎNTÎI

Boie 19
Picătura 63
Damka 95
Lîngă Pragul de Aur 124
Pescarul Grohotalo 153
Peștele-Împărat 178
Pene negre plutesc în văzduh . . 205

PARTEA A DOUA

Ciorba de pește de la Boganida . . 226
Praznicul 288
Crinul de Turuhansk 317
Visul crestelor albe 349
Nu-mi găsesc răspuns 478

Lector : AUREL BUICIUC
Tehnoredactor : NICOLAE ȘERBĂNESCU

*

Bun de tipar : 10.08.1981.
Coli de tipar : 31.

*

Comanda nr. 10 291
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Originar din depărtata regiune a Krasnoiarskului, Viktor Astafiev (n. 1924) se înscrie, alături de Abramov, Belov, Bîkov, Rasputin ș.a., în rîndul celor mai de seamă figuri ale prozei sovietice contemporane. Debutează în 1951. Din șirul operelor sale publicate pînă în prezent se remarcă : **Starodub** (1960), **Furtișagul** (1966), **Un păstor și o păstoriță** (1971, trad. rom. 1974), **Ultimul salut** (1974), **Visul crestelor albe** (1976).

În paginile cărții de față, distinsă cu Premiul de stat pe 1978, stilul lui Astafiev pendulează între autobiografie, poem în proză, legendă și roman de aventuri, împletite într-un tot perfect omogen și captivant, care capătă dimensiunile unei fresce ample a peisajului siberian, cu oameni, locuri și întîmplări memorabile, pilduitoare. Leit-motivul comunicării omului cu semenii săi și cu natura însăși este creat de către autor printr-o revărsare de sunete și imagini — uneori chiar de minunate tăceri — care aduc în fața ochilor noștri citadini o lume extrem de interesantă și necunoscută.

Lei 13,50